

İÇİNDEKİLER

2008 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Bakanlar Kurulu Kararı	ix
--	----

BİRİNCİ BÖLÜM	1
2008 YILI PROGRAMININ MAKROEKONOMİK AMAÇ VE POLİTİKALARI.....	1
I. MAKROEKONOMİK AMAÇLAR	1
II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR	2
A. BÜYÜME VE İSTİHDAM.....	2
B. PARA POLİTİKASI VE FİYAT İSTİKRARI.....	2
C. ÖDEMELER DENGESİ.....	3
D. MALİYE POLİTİKASI.....	3
E. KAMU YATIRIMLARI	4
F. KİT VE SOSYAL GÜVENLİK.....	5
İKİNCİ BÖLÜM	7
MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE HEDEFLER.....	7
I. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER.....	7
II. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE GELİŞMELER VE HEDEFLER	9
A. BÜYÜME VE İSTİHDAM.....	9
1. GSMH ve Sektörel Büyüme Hızları	9
2. İstihdam.....	12
3. Ekonominin Genel Dengesi	16
B. YATIRIMLAR	19
1. Yatırımların Sektörel Dağılımı	19
2. Kamu Yatırımları Uygulaması	24
C. ÖDEMELER DENGESİ.....	28
1. Dünya Ticareti	28
2. Cari İşlemler Hesabı	30
3. Sermaye Ve Finans Hesapları	36
4. Dış Borç Stoku	39
D. ENFLASYON VE PARA-KUR POLİTİKASI.....	39
1. Enflasyon	39
2. Para-Kur Politikası	42
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	48
KAMU MALİYESİNDE GELİŞMELER VE HEDEFLER.....	48
I. GENEL DEVLET	48
1. Mevcut Durum	48
2. 2008 Yılı Hedefleri.....	48
A. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ	55
1. Mevcut Durum.....	55
2. 2008 Yılı Hedefleri.....	58

B. MAHALLİ İDARELER	60
1. Mevcut Durum	60
2. 2008 Yılı Hedefleri	61
C. DÖNER SERMAYELİ İŞLETMELER	62
1. Mevcut Durum	62
2. 2008 Yılı Hedefleri	63
D. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI	63
1. Mevcut Durum	63
2. 2008 Yılı Hedefleri	67
E. FONLAR	67
1. Mevcut Durum	67
2. 2008 Yılı Hedefleri	68
II. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ	69
1. Mevcut Durum	69
2. 2008 Yılı Hedefleri	77
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM.....	78
GELİŞME EKSENLERİ.....	78
I. REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI.....	78
A. MAKROEKONOMİK İSTİKRARIN KALICI HALE GETİRİLMESİ	79
1. Mevcut Durum	79
2. Temel Amaç ve Hedefler	81
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	81
B. İŞ ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ	86
1. Mevcut Durum	86
2. Temel Amaç ve Hedefler	90
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	91
C. EKONOMİDE KAYITDIŞILIĞIN AZALTILMASI.....	94
1. Mevcut Durum	94
2. Temel Amaç ve Hedefler	95
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	96
D. FİNANSAL SİSTEMİN GELİŞTİRİLMESİ	98
1. Mevcut Durum	98
2. Temel Amaç ve Hedefler	111
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	112
E. ENERJİ VE ULAŞTIRMA ALTYAPISININ GELİŞTİRİLMESİ.....	116
ENERJİ	116
1. Mevcut Durum	116
2. Temel Amaç ve Hedefler	119
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	123
ULAŞTIRMA	125
1. Mevcut Durum	125
2. Temel Amaç ve Hedefler	130
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	131
F. ÇEVRENİN KORUNMASI VE KENTSEL ALTYAPININ GELİŞTİRİLMESİ.....	136
1. Mevcut Durum	136
2. Temel Amaç ve Hedefler	139
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	139

G. AR-GE VE YENİLİKÇİLİĞİN GELİŞTİRİLMESİ.....	143
1. Mevcut Durum	143
2. Temel Amaç ve Hedefler	144
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	144
H. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN YAYGINLAŞTIRILMASI	147
1. Mevcut Durum	147
2. Temel Amaç ve Hedefler	149
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	149
I. TARIMSAL YAPININ ETKİNLEŞTİRİLMESİ	151
1. Mevcut Durum	151
2. Temel Amaç ve Hedefler	156
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	157
İ. SANAYİ VE HİZMETLERDE YÜKSEK KATMA DEĞERLİ ÜRETİM YAPISINA GEÇİŞİN SAĞLANMASI	161
SANAYİ	161
1. Mevcut Durum	161
2. Temel Amaç ve Hedefler	171
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	172
HİZMETLER	178
TURİZM	178
1. Mevcut Durum	178
2. Temel Amaç ve Hedefler	180
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	181
İNŞAAT, MÜHENDİSLİK-MİMARLIK, TEKNİK MÜŞAVİRLİK VE MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ	183
1. Mevcut Durum	183
2. Temel Amaç ve Hedefler	185
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	185
BİLGİ TEKNOLOJİLERİ HİZMETLERİ	187
1. Mevcut Durum	187
2. Temel Amaç ve Hedefler	188
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	188
TİCARET HİZMETLERİ	189
1. Mevcut Durum	189
2. Temel Amaç ve Hedefler	190
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	191
II. İSTİHDAMIN ARTIRILMASI	192
A. İŞGÜCÜ PİYASASININ GELİŞTİRİLMESİ.....	192
1. Mevcut Durum	192
2. Temel Amaç ve Hedefler	195
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	196
B. EĞİTİMİN İŞGÜCÜ TALEBİNE DUYARLILIĞININ ARTIRILMASI	198
1. Mevcut Durum	198
2. Temel Amaç ve Hedefler	199
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	199
C. AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARININ GELİŞTİRİLMESİ	201
1. Mevcut Durum	201
2. Temel Amaç ve Hedefler	201
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	202

III. BEŞERİ GELİŞME VE SOSYAL DAYANIŞMANIN GÜÇLENDİRİLMESİ ...	203
A. EĞİTİM SİSTEMİNİN GELİŞTİRİLMESİ.....	203
1. Mevcut Durum	203
2. Temel Amaç ve Hedefler	208
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	209
B. SAĞLIK SİSTEMİNİN ETKİNLEŞTİRİLMESİ	214
1. Mevcut Durum	214
2. Temel Amaç ve Hedefler	217
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	217
C. GELİR DAĞILIMININ İYİLEŞTİRİLMESİ, SOSYAL İÇERME VE YOKSULLUKLA MÜCADELE	221
1. Mevcut Durum	221
2. Temel Amaç ve Hedefler	225
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	225
D. SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI.....	228
1. Mevcut Durum	228
2. Temel Amaç ve Hedefler	231
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	232
E. KÜLTÜRÜN KORUNMASI, GELİŞTİRİLMESİ VE TOPLUMSAL DİYALOĞUN GÜÇLENDİRİLMESİ.....	234
1. Mevcut Durum	234
2. Temel Amaç ve Hedefler	235
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	236
F. SOSYAL HARCAMALARDA ETKİNLİK VE KALİTENİN ARTIRILMASI	238
1. Mevcut Durum	238
2. Temel Amaç ve Hedefler	239
IV. BÖLGESEL GELİŞMENİN SAĞLANMASI	239
A. BÖLGESEL GELİŞME POLİTİKASININ MERKEZİ DÜZEYDE ETKİNLEŞTİRİLMESİ	239
1. Mevcut Durum	239
2. Temel Amaç ve Hedefler	242
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	243
B. YEREL DİNAMİKLERE VE İÇSEL POTANSİYELLERE DAYALI GELİŞMENİN SAĞLANMASI	244
1. Mevcut Durum	244
2. Temel Amaç ve Hedefler	245
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	245
C. YEREL DÜZEYDE KURUMSAL KAPASİTENİN ARTIRILMASI	246
1. Mevcut Durum	246
2. Temel Amaç ve Hedefler	248
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	248
D. KIRSAL KESİMDE KALKINMANIN SAĞLANMASI	248
1. Mevcut Durum	248
2. Temel Amaç ve Hedefler	251
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	252
V. KAMU HİZMETLERİNDE KALİTE VE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI	254
A. KURUMLAR ARASI YETKİ VE SORUMLULUKLARIN RASYONELLEŞTİRİLMESİ..	255
1. Mevcut Durum	255
2. Temel Amaç ve Hedefler	256
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	256

B. POLİTİKA OLUŞTURMA VE UYGULAMA KAPASİTESİNİN ARTIRILMASI	257
1. Mevcut Durum	257
2. Temel Amaç ve Hedefler	257
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	258
C. KAMU KESİMİNDE İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ	259
1. Mevcut Durum	259
2. Temel Amaç ve Hedefler	259
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	260
D. e-DEVLET UYGULAMALARININ YAYGINLAŞTIRILMASI VE ETKİNLEŞTİRİLMESİ	260
1. Mevcut Durum	260
2. Temel Amaç ve Hedefler	261
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	261
E. ADALET SİSTEMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ	263
1. Mevcut Durum	263
2. Temel Amaç ve Hedefler	264
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	264
F. GÜVENLİK HİZMETLERİNİN ETKİNLEŞTİRİLMESİ	265
1. Mevcut Durum	265
2. Temel Amaç ve Hedefler	266
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	266
G. DOĞAL AFETLER.....	267
1. Mevcut Durum	267
2. Temel Amaç ve Hedefler	268
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	268
BEŞİNCİ BÖLÜM.....	269
AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER.....	269
I. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİ.....	269
II. ÇOK TARAFLI VE İKİLİ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ	271
A. ÇOK TARAFLI EKONOMİK İŞBİRLİĞİ	271
1. Mevcut Durum	271
2. Temel Amaç ve Hedefler	273
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	274
B. İKİLİ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ	275
1. Mevcut Durum	275
2. Temel Amaç ve Hedefler	277
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	277
C. TEKNİK İŞBİRLİĞİ.....	278
1. Mevcut Durum	278
2. Temel Amaç ve Hedefler	279
3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler	279

TABLÖLAR

TABLO: I. 1- Temel Ekonomik Büyüklükler.....	6
TABLO: II. 1- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler	8
TABLO: II. 2- Katma Değer Artış Hızları ve Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları.....	9
TABLO: II. 3- Fert Başına GSYİH.....	10
TABLO: II. 4- Yıllar İtibarıyla Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler	13
TABLO: II. 5- Kentsel ve Kırsal İşgücü Piyasasında Gelişmeler	13
TABLO: II. 6- İstihdam Edilenlerin İşteki Çalışma Durumuna Göre Durumu.....	14
TABLO: II. 7- Bölgesel İşsizlik Oranları	14
TABLO: II. 8- Temmuz Ayları İtibarıyla Yurtiçi İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler	15
TABLO: II. 9- Ekonominin Genel Dengesi	17
TABLO: II. 10- Ekonominin Genel Dengesi	18
TABLO: II. 11- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları	20
TABLO: II. 12- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları	21
TABLO: II. 13- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları	22
TABLO: II. 14- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı.....	23
TABLO: II. 15- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı	24
TABLO: II. 16- Genel Devlet Kamu Sabit Sermaye Yatırımlarının GSYİH İçindeki Payı ..	25
TABLO: II. 17- Türkiye’de Kamu Yatırımları (2000-2007)	26
TABLO: II. 18- Dünya Hasılası ve Büyüme Oranları	28
TABLO: II. 19- Türkiye’nin Dünya Ticaretindeki Yeri	28
TABLO: II. 20- Uluslararası Ticaret.....	29
TABLO: II. 21- Dünya İhracat Fiyatları	29
TABLO: II. 22- Cari Açık ve Bileşenleri.....	30
TABLO: II. 23- Ülke Gruplarına Göre İhracat.....	31
TABLO: II. 24- Ülke Gruplarına Göre İthalat	32
TABLO: II. 25- Türkiye’nin Dış Ticareti ve Dış Ticareti Etkileyen Faktörler	33
TABLO: II. 26- İhracatın Sektörel Dağılımı	34
TABLO: II. 27- İthalatın Ekonomik Gruplara Göre Dağılımı	34
TABLO: II. 28- Cari İşlemler Dengesi	35
TABLO: II. 29- Sermaye ve Finans Hesabı	36
TABLO: II. 30- Sermaye ve Finans Hesabı, Kamu Kesimi- Özel Sektör Dağılımı	37
TABLO: II. 31- Yabancıların Türkiye’de Yaptıkları Doğrudan Yatırımın (Sermaye) Sektörel Dağılımı	37
TABLO: II. 32- Cari İşlemler Dengesi ve Finansmanı	38
TABLO: II. 33- Dış Borç Stokuna Ait Bazı Göstergeler.....	39
TABLO: II. 34- Eylül Ayı İtibarıyla Fiyat Endekslerinde Gelişmeler.....	41
TABLO: II. 35- Fiyat Artışlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Gelişmeler	42
TABLO: II. 36- 2007 Yılında Hedefle Uyumlu Enflasyon Patikası ve Belirsizlik Aralığı	43
TABLO: II. 37- 2007 Yılı IMF Program Şartlılığı.....	43
TABLO: II. 38- Merkez Bankası Döviz Müdahale ve İhaleleri.....	46
TABLO: II. 39-Parasal Büyüklükler ve Merkez Bankası Bilançosu Seçilmiş Kalemleri	46
TABLO: III. 1- Genel Devlet Toplam Gelir ve Harcamaları	49
TABLO: III. 2- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği (KKBG) ve Finansmanı.....	50
TABLO: III. 3- 2005 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi.....	51
TABLO: III. 4- 2006 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	52
TABLO: III. 5- 2007 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	53
TABLO: III. 6- 2008 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi	54
TABLO: III. 7- Merkezi Yönetim Bütçesi İç Borç Stokundaki Gelişmeler.....	57

TABLO: III. 8- Merkezi Yönetim Bütçesi Büyüklükleri	59
TABLO: III. 9-Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar	61
TABLO: III. 10- Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları	61
TABLO: III. 11- Döner Sermayeli İşletmeler Finansman Dengesi	62
TABLO: III. 12- Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi.....	64
TABLO: III. 13-İşsizlik Sigortası Fonu Gelir-Gider Dengesi.....	66
TABLO: III. 14- Fon Gelir ve Giderleri	68
TABLO: III. 15- 233 Sayılı KHK'ya Tabi İşletmeci KİT Finansman Dengesi.....	72
TABLO: III. 16- Özelleştirme Kapsamındaki KİT Finansman Dengesi	73
TABLO: III. 17- KİT'ler Hakkında Özet Bilgiler.....	74
TABLO: III. 18- Tarımsal Destekleme Ödemeleri.....	75
TABLO: III. 19- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları	76
TABLO: III. 20- Tarımsal Ürün Fiyatlarındaki Gelişmeler	76
TABLO: III. 21- Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler	77
TABLO:IV. 1- Türkiye'nin Rekabet Gücü	79
TABLO:IV. 2- İş Ortamına İlişkin Göstergeler	88
TABLO:IV. 3- Karşılaştırmalı Patent İstatistikleri	89
TABLO:IV. 4- Halkbank Kredileri	90
TABLO:IV. 5- KOSGEB Kredi Desteği Bilgileri	90
TABLO:IV. 6- KGF A.Ş. Kredi Desteği Bilgileri.....	90
TABLO:IV. 7- Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü	99
TABLO:IV. 8- Bankacılık Sektörü Bilançolarına Ait Bazı Büyüklükler	101
TABLO:IV. 9-Türk Bankacılık Sektörü Göstergelerinin AB Ülkeleriyle Karşılaştırılması	103
TABLO:IV. 10- Sermaye Piyasalarına İlişkin Göstergeler	105
TABLO:IV. 11- Sermaye Piyasası Hacmi.....	106
TABLO:IV. 12- Sigortacılık Sektörüne Ait Bazı Büyüklükler	108
TABLO:IV. 13- Finansal Varlıkların Yatırım Enstrümanlarına Göre Dağılımı	109
TABLO:IV. 14- Sigortacılık Sektöründe Direkt Prim Üretimleri.....	110
TABLO:IV. 15- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynakların Oranları	119
TABLO:IV. 16- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Üretim Değerleri	120
TABLO:IV. 17- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı	120
TABLO:IV. 18- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler.....	121
TABLO:IV. 19- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı.....	122
TABLO:IV. 20- Ulaştırma Alt Sektörlerindeki Gelişmeler	126
TABLO:IV. 21- Ülkelere Göre Ulaştırma Alt Sektörlerinin Karşılaştırması	127
TABLO:IV. 22- Karayolu Ağının Durumu	127
TABLO:IV. 23- Akdeniz Limanlarındaki Konteyner Trafiki	129
TABLO:IV. 24- Bilgi ve İletişim Teknolojilerine İlişkin Temel Göstergeler	148
TABLO:IV. 25- Tarım Sektöründe Seçilmiş Göstergeler	155
TABLO:IV. 26- İmalat Sanayii ile İlgili Temel Göstergeler	162
TABLO:IV. 27- İmalat Sanayii Üretim ve İhracatının Yapısı	163
TABLO:IV. 28- OSB ve KSS Proje ve Kredi Bilgileri.....	164
TABLO:IV. 29- KOSGEB Destekleri	165
TABLO:IV. 30- Sanayi Tüketimi için Elektrik ve Doğal Gaz Fiyatları	166
TABLO:IV. 31- Sanayide Kullanılan Elektrik ve Doğal Gazdaki Fiyat Artışları	166
TABLO:IV. 32- İmalat Sanayiinde Önemli Sektörler İtibariyle Değişmeler	167
TABLO:IV. 33- Madencilik ile İlgili Temel Göstergeler	170
TABLO:IV. 34- Dünya Uluslararası Turizm Hareketleri ve Turizm Gelirleri.....	179

TABLO:IV. 35- Turizm Sektöründeki Gelişmeler.....	180
TABLO:IV. 36- İnşaat Sektöründeki Gelişmeler	183
TABLO:IV. 37- Yapı İnş ve Kullanım İzinleri ile Değişim Oranları.....	184
TABLO:IV. 38- Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Oranları.....	192
TABLO:IV. 39- Temel İstihdam ve İşgücü Göstergeleri	194
TABLO:IV. 40- İşgücü Maliyetlerindeki Gelişmeler	194
TABLO:IV. 41- Net Ele Geçen Ücretlerdeki Gelişmeler	195
TABLO:IV. 42- 2006 Yılında İşgücünün Eğitim Düzeyi.....	199
TABLO:IV. 43- Eğitim Kademeleri İtibarıyla Okullaşma Oranları.....	203
TABLO:IV. 44- Eğitim Kademelerinde Öğrenci/Derslik ve Öğrenci/Öğretmen Sayıları .	205
TABLO:IV. 45- Öğrenci Başına Düşen Bilgisayar Sayısı.....	206
TABLO:IV. 46- Yükseköğretimde Örgün Öğrenci, Öğretim Üyesi ve Elemanlarının Dağılımı, 2006-2007	207
TABLO:IV. 47- Nüfusa İlişkin Temel Sağlık Göstergeleri.....	214
TABLO:IV. 48- Sağlıkta Fiziki Mekan Göstergeleri	215
TABLO:IV. 49- Sağlık İnsan Gücü Göstergeleri	216
TABLO:IV. 50- Yüzde 20'lik Hanehalkı Dilimlerine Göre Yıllık Kullanılabilir Kişisel Gelirlerin Dağılımı.....	222
TABLO:IV. 51- Çeşitli Kriterlere Göre Gıda ve Gıda-Dışı Harcamalar Bakımından En Yoksul Kesimler	222
TABLO:IV. 52- 2006 Yılında İstihdama İlişkin Çeşitli Göstergeler	223
TABLO:IV. 53- İstihdam ve GSYİH'nın Sektörel Dağılımı	223
TABLO:IV. 54- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus	229
TABLO:IV. 55- Sosyal Yardım Hizmeti Veren Kuruluşların Sosyal Yardım Harcamaları.....	231
TABLO:IV. 56- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne Bağlı Kuruluş Sayıları ve Kapasiteleri	231
TABLO:IV. 57- Sosyal Harcamaların Gelişimi	239
TABLO:IV. 58- Düzey 2 İstatistik Bölge Birimleri (İBB) Bazında Çeşitli Göstergeler	240
TABLO:IV. 59- İşgücü ve İstihdamın Yapısı.....	249
TABLO:IV. 60- Her 100.000 Kişiye Düşen Hakim ve Savcı Sayısı ile Mahkemelerde Açılan Ceza Davası Sayısı	264
TABLO:V. 1- Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Öğrencileri	276
TABLO:V. 2- Türkiye'nin Resmi Kalkınma Yardımları	278

GRAFİKLER

GRAFİK: 1- Sektörel Büyüme Hızları.....	11
GRAFİK: 2- GSMH Büyümesine Katkıları.....	16
GRAFİK: 3- Cari İşlemler Dengesi ve 2008 Yılı Hedefleri	35
GRAFİK: 4- Fiyat Gelişmeleri.....	40
GRAFİK: 5- Mal ve Hizmet Fiyatları.....	41
GRAFİK: 6- 2007 Yılı Enflasyon Hedefi ile Uyumlu Patika ve Enflasyon Gerçekleşmeleri.....	44
GRAFİK: 7- Faiz Oranlarında Gelişmeler	45

Bakanlar Kurulu Kararı

Karar Sayısı: 2007/12701

Yüksek Planlama Kurulu'nun 9/10/2007 tarihli ve 2007/64 sayılı Raporu ile Bakanlar Kurulu'na sunulan ekli "2008 Yılı Programı" ile "2008 Yılı Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair Karar"ın kabulü; 540 sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin 28'inci maddesine göre, Bakanlar Kurulu'nca 15/10/2007 tarihinde kararlaştırılmıştır.

2008 YILI PROGRAMININ UYGULANMASI, KOORDİNASYONU VE İZLENMESİNE DAİR KARAR

I. UYGULAMA

Tanımlar

MADDE 1- (1) Bu Kararın uygulanmasında;

- a) Bütçe kaynağı: Bütçe Kanunu ile tahsis edilmiş ödenekleri,
 - b) Bütçe dışı kaynak: Bütçe Kanunu ile tahsis edilmiş ödenekler dışındaki her türlü kaynağı,
 - c) Ek ödenek: Yılı Yatırım Programıyla kamu idarelerine tefrik edilen ve kuruluş bazında yatırım tavanlarını artıracak mahiyetteki ilave ödenek tahsislerini,
 - d) Projeler arası ödenek aktarması: Proje bazında ödenek tavanını değiştirmesine rağmen kuruluş bazında yatırım tavanını değiştirmeyen ödenek revizyonlarını,
 - e) İz ödenek: Ekonomik konjonktür itibarıyla yatırımının durdurulmasına karar verilen ancak yatırım programında muhafazasında yarar görülen projelere tahsis edilen 1.000 YTL. tutarındaki ödenekleri,
 - f) Ulusal katkı payı: Avrupa Birliği fonlarından sağlanan yıllık finansmanın belli bir oranına karşılık gelen bütçe ödeneğini,
 - g) Toplu proje: Alt harcama kalemleri ayrı bir proje niteliğini haiz olmayan ve proje adı ve/veya karakteristiği; makine-teçhizat, bilgisayar yazılım ve donanımı, idame-yenileme, büyük onarım, tamamlama, etüd-proje ile yayın alımı olan yıllık projeyi,
 - h) Toplulaştırılmış proje: Benzer nitelikteki alt projelerden oluşan ve amaç ve kapsamı itibarıyla toplu ödenek tahsis edilmesi uygun görülen projeyi,
 - i) Proje parametreleri: Projenin; ad, yer, karakteristik, kümülatif harcama, süre (başlama-bitiş yılı), maliyet ve ödeneğini,
- ifade eder.

Genel ilkeler

MADDE 2 – (1) 2008 Yılı Programında yer alan ekonomik ve sosyal hedeflere ulaşmak amacıyla; makro politikaların, bölgesel gelişme politikaları dikkate alınarak sektör programlarının ve yatırımların koordineli bir şekilde yürütülmesi esastır.

(2) 2008 Yılı Programı ve eklerinde yer alan yatırımların, hukuki ve kurumsal düzenlemelerin, sektör programlarının, ekonomik, sosyal ve bölgesel gelişme politikalarının ve bunlarla ilgili tedbirlerin uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesi, görevli bakanlık ve kuruluşların her kademesince Programda belirtilen ilkelere uygun olarak hazırlanacak çalışma programına göre yürütülür.

(3) Bu çalışmalarda, Avrupa Birliği (AB) fonlarından finanse edilmek üzere, Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı, Stratejik Çerçeve Belgesi ve Avrupa Birliğine uyum amacıyla hazırlanan diğer plan, program ve strateji dokümanlarında yer alan öncelikler dikkate alınarak hazırlanacak projelerin, 2008 Yılı Programı ile uyumlu hazırlanması ve Türkiye tarafından sağlanacak ulusal katkı payının Yatırım Programı bütünlüğüne uygunluğu temin edilir.

MADDE 3- (1) Programın uygulanmasında, yatırımların, bütçeler ile programlarda değişiklik ve aktarma yapılmayacak şekilde gerçekleştirilmesi ve sektörler arası dengelerin bozulmaması temel ilkedir.

(2) 2008 Yılı Yatırım Programında yer almayan herhangi bir proje için harcama yapılamaz. Proje ödenekleri yatırım ile ilgili olmayan amaçlar için kullanılamaz. Proje ödenekleri arasında bu Kararda belirtilen esaslar dışında aktarma yapılamaz.

(3) 2008 Yılı Yatırım Programı hazırlıkları kapsamında sürdürülen yatırımların rasyonelleştirilmesi çalışmalarında esas alınan önceliklendirme ve ilkeler 2008 Yılı Yatırım Programı uygulamalarında da sürdürülecektir.

MADDE 4- (1) Yıllık Programda yer alan finansman ihtiyacının, genel ve özel bütçede ve finansman programlarında belirtilen miktarlarda ve zamanında kuruluşlara intikali için gerekli tedbirler Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı ve kamu yatırım programına finansman sağlayan fon idarelerince alınır. İnşaat mevsiminin kısa olduğu yöreler için bu husus Maliye Bakanlığınca özellikle dikkate alınır.

Toplu projeler ve toplulaştırılmış projeler

MADDE 5- (1) 2008 Yılı Yatırım Programında yer alan toplu ve toplulaştırılmış projelerde aşağıdaki hükümlere uyulur:

a) Toplu projelerin detay programları, kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu bakanın, üniversitelerde rektörün onayıyla tespit edilir. Detay programlara ait bilgiler; genel ve özel bütçeli kuruluşlar ile döner sermayeli kuruluşlar tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, sosyal güvenlik kurumları ve kamu iktisadi teşebbüsleri ile bağlı ortaklıkları tarafından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakip 30 gün içinde bildirilir.

Toplu projenin parametreleri değiştirilmemek kaydıyla alt proje parametrelerindeki her türlü değişiklik ile mevcuda ilave ve çıkarmalar kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu

bakanın, Sosyal Güvenlik Kurumunda başkanın, üniversitelerde rektörün onayıyla yapılır. Yapılan değişiklikler ilgileri itibarıyla yukarıda belirtilen kuruluşlara bildirilir. Toplu projenin parametrelerindeki değişiklikler bu Kararın 7 nci maddesine göre sonuçlandırılır.

Bakanlar bu madde kapsamındaki yetkilerinin tamamını ya da bir kısmını alt birimlere, bağlı veya ilgili kuruluşlara devredebilirler.

b) Tadad edilmeyen toplulaştırılmış proje yürüten kuruluşlar, alt proje seçimi ve ödenek tahsisinde uyacakları usul ve esasları belirler ve internet sitelerinde ilan ederler. Bu usul ve esaslara göre belirlenen alt proje ve ödenekleri Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakip kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu bakan veya üniversitelerde rektör tarafından onaylanır. Belirlenen alt projeler ve ödenekleri en geç Şubat ayı sonuna kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirilir ve aynı anda internet sitesinde yayınlanır. Yatırım Programında müstakil proje olarak yer alması gereken projelerin toplulaştırılmış proje kapsamında bildirilmesi durumunda Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı söz konusu alt projenin ilgili detay programdan çıkarılması hususunu en geç 30 gün içinde kuruluşu bildirir.

Kamu İktisadi Teşebbüslerinin alt projeleri itibarıyla Yatırım Programında tadad edilmeyen toplulaştırılmış projelerinin alt projeleri Şubat ayı sonuna kadar görüş alınmak üzere Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Bu Kararın diğer hükümlerindeki toplulaştırılmış proje ile ilgili limitler çerçevesinde alt proje parametrelerindeki değişiklikler Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu bakanın, üniversitelerde rektörün onayıyla yapılır. Alt proje değişiklikleri nedeniyle bu Kararın ilgili hükümlerindeki limitleri aşan toplulaştırılmış proje revizyonu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından sonuçlandırılır.

Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) Başkanlığı bütçesinin sermaye transferi kapsamında yer alan toplulaştırılmış projelerin alt projeleri, TÜBİTAK Başkanlığınca belirlenir ve alt projelerin listesi, projeleri destekleme gerekçeleriyle beraber, bilgi için her üç ayda bir Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

c) Toplulaştırılmış projelerin Yatırım Programında tadad edilen alt projelerindeki revizyonlar, bu Kararın 6 ve 7 nci maddelerindeki hükümler çerçevesinde sonuçlandırılır. Alt proje değişiklikleri nedeniyle ihtiyaç duyulan toplulaştırılmış proje revizyonu bu Kararın 7 nci maddesindeki limitlere bakılmaksızın, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından sonuçlandırılır.

Yıl içinde programa proje alınması ve programdan proje çıkartılması

MADDE 6- (1) 2008 yılı içinde zorunlu haller dışında Yatırım Programına yeni proje alınması teklif edilemez. Zorunlu hallere münhasır olmak kaydıyla Yatırım Programına proje alınmasıyla ilgili taleplerden, maliyeti 5 milyon YTL. ye kadar olanlar veya maliyetine bakılmaksızın 5 milyon YTL. harcama ile yılı içinde tamamlanacak olanlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca; maliyeti 5-250 milyon YTL. arası olanlar Yüksek Planlama Kurulunca; maliyeti 250 milyon YTL. nin üzerindeki ise Bakanlar Kurulunca karara bağlanır. Yatırım Programından proje çıkarılmasıyla ilgili talepler Yüksek Planlama Kurulu tarafından sonuçlandırılır.

(2) Bilgi Toplumu Stratejisi ve Eylem Planı çerçevesinde, yıl içinde Yatırım Programına yeni proje alınması ve bu projelere başlangıç ödeneği tahsisıyla ilgili talepler, bu Karardaki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca karara bağlanır.

(3) AB Mali İşbirliği Programlaması kapsamındakiler hariç, maliyetinin yüzde 50 den fazlası dış hibe niteliğinde olan projelerin Yatırım Programına alınması ile ilgili işlemler Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından sonuçlandırılır.

(4) Programa ithal edilen projelerin finansmanı öncelikle kuruluşun programında yer alan diğer projelerin ödeneklerinden bu Kararda belirtilen esaslara göre yapılacak aktarmalarla sağlanır.

Proje parametrelerinde yıl içinde yapılacak değişiklikler

MADDE 7- (1) 2008 Yılı Programında yer alan projelerin yer, süre, karakteristik, proje maliyeti ve ödeneğinde yıl içinde yapılacak değişikliklerde aşağıdaki hükümlere uyulur:

a) Yer değişiklikleri;

- Maliyeti 5 milyon YTL. ye kadar olan projelerde aynı il sınırları içinde kalan yer değişiklikleri; Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu bakanın, üniversitelerde rektörün onayıyla,

- Maliyeti 5 milyon YTL. ye kadar olan projelerde il bazındaki yer değişikliği talepleri ile maliyeti 5 milyon YTL. yi aşan projelerde aynı il sınırları içindeki yer değişikliği talepleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

- Maliyeti 5 milyon YTL. yi aşan projelerde il bazındaki yer değişikliği talepleri Yüksek Planlama Kurulunca,

karara bağlanır.

b) Karakteristik ve süre değişiklikleri;

- Maliyeti 100 milyon YTL. ye kadar olan projelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

- Maliyeti bunun üzerinde olan projelerde Yüksek Planlama Kurulunca,

karara bağlanır.

c) Maliyet değişiklikleri;

- Maliyeti 100 milyon YTL. ye kadar olan projelerde ve maliyeti 100 milyon YTL. den fazla olmakla beraber ödenek değişikliği sebebiyle maliyet değişikliği yapılması gereken projelerdeki maliyet değişiklikleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca,

- Maliyeti 100 milyon YTL. den fazla olan veya maliyet revizyonunu müteakip 100 milyon YTL. nin üzerine çıkan projelerdeki maliyet değişiklikleri Yüksek Planlama Kurulunca,

karara bağlanır.

Yer ve karakteristiğinde değişiklik yapılmaksızın maliyeti 5 milyon YTL. ye kadar olan projelerdeki program maliyetinin yüzde 50'sine kadar maliyet değişiklikleri; Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu bakanın, üniversitelerde rektörün onayıyla yapılır.

Bu Kararın 5 inci maddesinde belirtilen toplu veya alt projeleri tatat edilmemiş toplulaştırılmış projelerin alt projelerinde yapılacak maliyet değişiklikleri sebebiyle ihtiyaç duyulan ana proje maliyet değişikliklerinden yüzde 10'a kadar olanlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla, kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu bakanın, üniversitelerde rektörün onayıyla; bu oranı aşanlar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sonuçlandırılır. Ancak, yıllık projelerin ödenek değişikliğinden kaynaklanan maliyet değişikliği kendiliğinden revize edilmiş sayılır.

d) Ödenek değişiklikleri;

- Geçmiş yıllarda başlatılmış olup, 2008 yılı içinde bitecek projeler ile teknolojik araştırma projelerinin ödeneklerinden diğer projelere aktarma yapılmaması kaydıyla yıllık projeler de dahil olmak üzere; ödenek ilave edilecek projenin başlangıç ödeneğinin yüzde 20'sine veya 1 milyon YTL. ye kadar ödenek aktarmaları Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu bakanın, üniversitelerde ise rektör onayıyla yapılır. Aynı sektör kapsamında yer alan projelerde ise, üniversiteler hariç olmak üzere bu oran yüzde 50 olarak uygulanır. Bunun haricindeki her türlü ödenek aktarması Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına sonuçlandırılır.

- Proje ödeneğine yıl içinde yapılacak toplam 25 milyon YTL. ye kadar ek ödenek tahsisi Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına, bunun üzerindeki değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

- Bütçe kaynaklarından Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına proje bazında yapılacak ek ödenek tahsisleri toplamı 3 milyon YTL. yi (6 ncı madde kapsamında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından karara bağlanan afet projelerinde 5 milyon YTL) geçemez. Bütçe kaynaklarından proje bazında toplam 3 milyon YTL. yi aşan ek ödenek tahsisleri Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır. Bu limit toplulaştırılmış projelerde alt proje bazında uygulanır.

- Bütçe dışı kaynaklardan genel ve özel bütçeli kuruluşların projelerine ek ödenek tahsisi Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı veya ilgili olduğu bakanın, üniversitelerde rektörün onayıyla yapılır.

- Özel bütçeli kuruluşların Bütçe Kanununda belirtilen tahmini gelir tutarı üzerinde gerçekleşen finansman fazlaları ve bir önceki yıldan devreden özel gelirleri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla kuruluşun bağlı olduğu Bakanın, üniversitelerde rektörün onayıyla Yatırım Programında yer alan projelerle ilişkilendirilir.

- Karayolları Genel Müdürlüğü yatırımları arasında yer alan "Eksik Kalan Yapım-Onarım İşlerinin Tamamlanması" Projesinde yapılacak her türlü ödenek değişikliği Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi vermek kaydıyla Ulaştırma Bakanının Oluru ile yapılır. Bu ödenek değişikliklerinde ve bu projeden diğer projelere yapılacak ödenek aktarmalarında bu Kararın ilgili hükümleri uygulanmaz.

- Yatırım Programında iz ödenekle yer alan projelere her türlü kaynaktan aktarma ve/veya ek ödenek tahsisleri Yüksek Planlama Kurulu kararı ile yapılır.

- AB fonlarından finanse edilen projelerin ulusal katkı payları karşılığı olarak tahsis edilen ödenekler, AB fonlarından desteklenen diğer projeler hariç olmak üzere, başka projelere aktarılamaz.

e) Genel ve özel bütçeli kuruluşların yatırım ödenekleri ile ilgili olarak Bütçe Kanununun ilgili düzeyleri arasında bu maddenin (d) bendinde belirtilen limitler içerisinde kalınmak şartıyla, proje bütünlüğünü değiştirecek nitelikte ödenek aktarması yapılmasında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır ve konu Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılır.

Bu Kararın 5 inci maddesi ve 7/d maddesi uyarınca genel ve özel bütçeli kuruluşlar tarafından bakan, üniversitelerde rektör onayıyla yapılacak ödenek değişiklikleri sebebiyle Bütçe Kanununun ilgili düzeyleri arasında da ödenek aktarmasını gerektiren işlemlerin sonuçlandırılması için Maliye Bakanlığına başvurulur.

2008 Mali Yılı Bütçesine ek veya olağanüstü ödenek temin edilmesiyle ilgili kanun tasarılarının Maliye Bakanlığınca hazırlanmasından önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının olumlu görüşü alınır. Yatırımlarla ilgili değişiklik talepleri, proje ödenekleri ile ilişkisi kurulmadan, Maliye Bakanlığınca sonuçlandırılmaz.

f) Yatırımları Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca yürütülen genel ve özel bütçeli kuruluşların Programda yer alan projelerine ait süre, maliyet ve karakteristiklerinde yapılacak değişiklikler ile ödenek aktarması talepleri, proje sahibi kuruluşun olumlu görüşü de eklenerek Bayındırlık ve İskan Bakanlığınca Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

g) Sari ihale öncesinde; bu maddenin (c) bendinin son iki paragrafının hükümleri saklı kalmak üzere, proje maliyetlerine esas teşkil eden keşifte artış olduğunda maliyet revizyonu için detaylı teknik gerekçelere dayanan keşif özeti ile birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına başvurulur. Kuruluşlar sari ihale sonuçlarını Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirirler.

h) Kuruluşların dış finansman (kredi ve/veya hibe) ile yürütecekleri projelerde, 4749 sayılı Kamu Finansmanı ve Borç Yönetiminin Düzenlenmesi Hakkında Kanun ve bu Kanuna dayanılarak çıkarılmış olan yönetmelikler ile Yıllık Yatırım Programında Yer Alan Projelere Dış Finansman Sağlanmasına İlişkin Esas ve Usullere Dair Tebliğ hükümlerine uyulur. Dış finansman kullanımlarının, Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesi esastır.

Dış proje kredisi kullanımı sebebiyle hasıl olan cari yıl kur farklarından doğan maliyet ve ödenek revizyonları, bu maddede belirtilen limitlere bakılmaksızın Devlet

Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca karara bağlanır. Devam etmekte olan yatırımlara ait geçmiş yıl kur farkları, cari yılın program ödeneğine dahil edilmemekle birlikte toplam proje maliyeti ve geçmiş yıl harcamalarına dahil edilir. Dış proje kredisi kullanılmadığı halde ithalat sebebiyle hasıl olan kur farklarından doğan revizyonlarda ise bu madde hükümlerindeki limitlere uyulur.

i) Önceki yıl içerisinde kullanılmayan ve 2008 yılına devir eden dış proje kredisi ödeneklerinin Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulacak revizyon, bu maddedeki limitlere bakılmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

j) Fonlardan kısmen veya tamamen finanse edilecek kamu yatırım projelerinde, fonlardan yapılan tahsisatın revize edilmesi gereken durumlarda revizyon kararı alınmadan önce bu değişikliğin Yatırım Programı ile ilişkisi kurulur.

k) Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının yatırım ve finansman programlarının revize edilmesi halinde, proje bazındaki revizyonlar bu maddedeki limitlere göre Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca veya Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

l) Bu maddenin (a), (b) ve (c) bentlerinde yer alan değişiklik taleplerinin neticelendirilmesinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, değişikliğin boyutunu da dikkate alarak gerekli gördüğü takdirde, yeni keşfe dayalı revize fizibilite raporu talep eder.

Kamulaştırma ödenekleri

MADDE 8- (1) Kamulaştırma ödenekleri, Yatırım Programında proje olarak yer almaz ve bütçe kaynaklarından kullanılacak ek ödeneklerde bu Kararın ilgili maddelerindeki limitler uygulanmaz.

Tamamı kullanılmayan dış krediler

MADDE 9- (1) Genel ve özel bütçeli kuruluşlar, kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları ile döner sermayeli kuruluşlar ve mahalli idarelere açılan dış kredilerin tamamının kullanılamaması durumunda bu kredilerin, ihtiyacı olan kuruluşlara tahsisi Hazine Müsteşarlığınca sonuçlandırılmadan önce Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşü alınır.

AB bölgesel kalkınma programları ve sınır ötesi işbirliği programları

MADDE 10- (1) Avrupa Birliği Katılım Öncesi Mali İşbirliği çerçevesinde bazı İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflaması (İBBS) Düzey 2 Bölgelerinde uygulamaları başlatılan Bölgesel Kalkınma Programlarının ve 2004-2006 Türkiye-Bulgaristan Sınır Ötesi İşbirliği Programının yönetimi, izleme ve değerlendirilmesi Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinasyonunda gerçekleştirilir.

(2) Programların uygulama aşamasında etkin biçimde yürütülmesi, izlenmesi ile proje uygulamalarının tamamlanmasını müteakiben yapılacak değerlendirme çalışmaları ve etki analizleri için ilgili kamu kuruluşları ve mahalli idareler; bölgelerde Program/Proje Uygulama ve Koordinasyon Birimleri ve Kalkınma Birlikleri, merkezde ise Devlet

Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile yakın işbirliği içinde çalışmalar ve bunun için gerekli her türlü tedbiri alırlar.

Mahalli idare yatırımları

MADDE 11- (1) Mahalli idarelerin (il özel idareleri ve belediyeler ile bunların kurdukları birlik ve idareler) dış kredili projelerinin belirlenmesinde, dış borç limitleri içinde kalınması esastır. Mahalli idarelerin dış finansman (kredi ve/veya hibe) kullanımı söz konusu olan projeleri; makro politikalar, sektör programları, bölgesel planlar ve yatırım öncelikleri ile stratejik plan ve performans programı dikkate alınarak bu Karardaki esaslara göre Yatırım Programına alınır. Dış finansman kullanımı olan projelerden İller Bankası Yatırım Programında yer almak üzere teklif edilenlere öncelik verilir. Dış kredi kullanımından doğacak yükümlülükler ilgili mahalli idarelerce yerine getirilir.

(2) Köylerin altyapı sorunlarını çözmeye yönelik Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖYDES) kapsamındaki yatırımlar için 2008 yılı bütçesinden ayrılan ve 2008 Yılı Yatırım Programında yer alan ödeneğin, 79 İl Özel İdaresi ile İstanbul ve Kocaeli Büyükşehir Belediyelerine il bazında dağılımı, 2008 Yılı Yatırım Programının Resmi Gazetede yayımlanmasını müteakiben Yüksek Planlama Kurulu tarafından karara bağlanır.

Mahalli idarelere yapılacak yardımlar ödeneği

MADDE 12- (1) Bu Karara ekli listede yer alan Kalkınmada Öncelikli Yörelerdeki tarım, imalat sanayii, turizm ve diğer kamu hizmetleri (belediye hizmetleri-sosyal altyapı) kapsamına giren projelerin desteklenmesi amacıyla, il özel idareleri ve belediyeler ile bunların kurdukları birlik ve idareler müstakilen yapacakları yatırımların ve/veya mahalli teşebbüslerle yapacakları ortaklıkların, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesinde yer alan "Mahalli İdarelere Yapılacak Yardımlar" ödeneğinden yararlanabilmesi için 9/9/1992 tarihli ve 21340 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan "Kalkınmada Öncelikli Yörelere İlişkin Program ve Projeleri Desteklemek Amacıyla Devlet Planlama Teşkilatı Bütçesinde Yeralan Ödenekten Yapılacak Yardımların Usul ve Esasları Hakkında Yönetmelik" te belirtilen türdeki yatırımlar kapsamında yer alması gerekir. Ödeneğin tahsisi, harcanması ve denetimine dair esaslar söz konusu Yönetmelik hükümlerine tabidir.

(2) Kalkınmada Öncelikli Yörelere ile ilgili değişiklikler Yüksek Planlama Kurulunca karara bağlanır.

Yeni teşkilat kurulması

MADDE 13- (1) Kamu kuruluşları yeni bir teşkilatlanmaya giderken 2008 Yılı Programında yer alan ilkeler, politikalar, hukuki ve kurumsal düzenlemelere uyarlar ve bu tür düzenlemelerde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının uygun görüşünü alırlar.

(2) Kamu kuruluşları, işletmeye alacakları tesisler için ihtiyaç duydukları personeli, ilgili bakanlığın olumlu görüşü alınmak suretiyle yatırım süresi içinde istihdam edebilirler.

(3) 1/3/2006 tarihli ve 5467 sayılı Kanun ile kurulan 15 devlet üniversitesi ile 17/5/2007 tarihli ve 5662 sayılı Kanunla kurulan 17 devlet üniversitesinin kampüs

yerinin seçimine Maliye Bakanlığı Müsteşarının koordinatörlüğünde, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarı, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu Genel Müdürü, ilgili üniversitenin kurulduğu ildeki Vali ve Belediye Başkanı ile Üniversitenin Rektöründen müteşekkil bir Kurul karar verir. Kurul hazırlık çalışmalarını yapmak üzere bir teknik heyet görevlendirebilir.

Mevzuat taslaklarına ilişkin görüşlerin alınması

MADDE 14- (1) Bakanlıklar ve bağlı ve ilgili kuruluşlar ekonomik, sosyal ve kültürel politikalar ve tedbirlerle ilgili mevzuat taslaklarını görüş almak üzere ilgili bakanlıklar ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler.

(2) Özel kanunlarla kurulmuş, kamu tüzel kişiliğini, idari ve mali özerkliği haiz düzenleyici ve denetleyici kurumlar, Bakanlar Kurulu kararı gerektiren mevzuat düzenlemeleri için, Programla ilişkisinin kurulması açısından, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının görüşünü alırlar.

Taşıt alımı

MADDE 15- (1) Genel ve özel bütçeli kuruluşlar dışında kalan kuruluşlar, 2008 Yılı Yatırım Programında yer alanlar dışında binek veya station vagon tipi taşıt edinemezler.

Finansal kiralama

MADDE 16- (1) Tüm kamu kurum ve kuruluşlarınca finansal kiralama yoluyla gerçekleştirilecek yatırımlara 2008 Yılı Yatırım Programında yer verilir. Finansal kiralamaya konu olan yatırımın toplam proje tutarı, kiralamanın başlayacağı 2008 Yılı Yatırım Programında yıl ödeneği olarak yer alır. Müteakip yıl yatırım programlarında proje ile ilgili herhangi bir ödenek tahsisi yapılmaz. Projenin 2008 Yılı Yatırım Programı ile ilişkilendirilmesinde ihtiyaç duyulan revizyonlar, bu Kararın ilgili hükümleri istikametinde sonuçlandırılır.

Yıllık yatırım programı teklifleri

MADDE 17- (1) Kamu kuruluşları, 2009-2011 Orta Vadeli Programda belirtilen hedefleri, politikaları, öncelikleri, çevresel etkileri ve varsa sektör ana planları ile kuruluş stratejik planları ve performans programlarını esas almasının yanı sıra il ölçeğindeki yatırımlar için valilik görüşlerini de dikkate alarak proje düzeyinde üç yıllık yatırım programları hazırlarlar ve Temmuz 2008 sonuna kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler. Bu programların ilk yılı kuruluşların yıllık yatırım programı tekliflerini teşkil eder. Yatırım Programında müstakil proje olarak yer alması gereken projelerin toplulaştırılmış proje kapsamında bildirilmemesi esastır.

(2) Kuruluşlar, tüm sektörlerde maliyeti 5 milyon YTL. nin üzerinde olan, yıl içinde Yatırım Programına alınmasını talep edecekleri yeni projeler için, 2008-2010 Dönemi Yatırım Programı Hazırlama Rehberi doğrultusunda hazırlayacakları fizibilite etüdü ile birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına müracaat ederler. Fizibilite raporları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına incelemenin yapılacağı makul bir süre gözetilerek gönderilir. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilecek fizibilite etüdlerinin gönderildiği yıl itibarıyla güncel bilgileri içermesi gerekmektedir. Güncelliğini yitirmiş fizibilite etüdları revize edilmek üzere kuruluşlara geri gönderilir.

(3) 2007 yılında AB ile yürütülen mali işbirliği kapsamında karara bağlanmış olan projeler, proje sahibi kuruluşlar tarafından 2008 Yılı Yatırım Programı ile ilişkilendirilmek üzere, yerli katkı karşılığı ödenek talepleri ile birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

Uluslararası teknik işbirliği faaliyetlerinin yürütülmesi ve koordinasyonu

MADDE 18- (1) Çok taraflı ve ikili teknik işbirliği programları/anlaşmaları çerçevesinde sağlanacak teknik yardımlardan yararlanarak proje uygulamak isteyen kamu kuruluşları, özel sektör kuruluşları ve sivil toplum kuruluşları almak istedikleri yardımla ilgili proje önerilerini Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderirler. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından uygun görülen proje önerileri, Dışişleri Bakanlığı aracılığıyla ilgili uluslararası kuruluşlara veya teknik yardım talep edilen ülkelerin büyük elçiliklerine gönderilir.

(2) Teknik yardım sağlayan ilgili ülke ya da uluslararası kuruluş tarafından uygun görülen projelerin proje teklifleri, yardım sağlayacak ilgili taraf ile projeyi yürütecek kuruluş arasında işbirliği yapılarak hazırlanır ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından uygun görülen nihai proje Dışişleri Bakanlığı ile yardım sağlayan ilgili taraf arasında proje anlaşması imzalanmasını takiben uygulamaya konulur.

(3) Detaylı proje dokümanı hazırlanmayan ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından uygun görülmeyen hiçbir proje, çok taraflı ve ikili teknik işbirliği faaliyetleri çerçevesinde uygulamaya konulamaz.

II. KOORDİNASYON

İşbirliği ve koordinasyon

MADDE 19- (1) Merkezi düzeydeki koordinasyon hizmetleri ile bölge ve il düzeyindeki koordinasyon hizmetlerinde 2008 Yılı Programında yer alan hedef, ilke ve politikalar esas alınır.

(2) Kuruluşların aralarında işbirliği ve koordinasyonu gerçekleştiremedikleri veya Program uygulamalarında etkinliği artırma açısından gerekli görülen hallerde koordinasyon Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sağlanır.

Temel sektörlerle ait ana planlar

MADDE 20- (1) Ekonomik ve sosyal yapının tutarlı bir şekilde gelişmesini yönlendirmek için temel sektörlerle dair ana planlar ile bunlara dayalı uygulama plan ve projelerinin ilgili kamu kuruluşlarının yapımı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinasyonu ve işbirliği ile sağlanır.

Bölgeler arası işbirliği

MADDE 21- (1) Ülkemizin komşu ülkeler ve bölgelerle yürüttüğü Bölgelerarası İşbirliği Programı çerçevesinde, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı bütçesinden ayrılan kaynaklar, programın kapsadığı bölgelerde il özel idareleri, belediyeler,

üniversiteler, sivil toplum kuruluşları ve diğer gerçek ve tüzel kişilerin Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından uygun bulunan program ve projelerinin desteklenmesi için kullanılır.

Çeşitli kuruluşlarca birlikte yürütülmesi gereken projeler ile bölgesel gelişme projeleri

MADDE 22- (1) 2008 Yılı Programının gerçekleşmesi yönünden önemli olan ve/veya çeşitli kuruluşlarca birlikte yürütülmesi gereken projeler ile bölgesel gelişme plan ve projelerinin merkezi hükümet ve bölge kademesindeki koordinasyonu Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca yürütülür.

(2) Bu projeler için hazırlanacak uygulama programında ilgili kuruluşların görevleri, işbirliği esasları ve iş programları gösterilir.

(3) Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, gerektiğinde, projenin yürütülmesinde ağırlığı bulunan merkez veya bölge kuruluşlarından birine koordinasyon görevi verebilir. Bu kuruluş, verilen görevin yerine getirilmesinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına karşı sorumludur.

Yatırımların Valilikçe koordinasyonu

MADDE 23- (1) Valilikler; illerdeki yatırım tekliflerinin hazırlanması, uygulanması, izlenmesi, ödeneklerin zamanında ve amacına uygun olarak kullanılması için kuruluşlar arasında işbirliği, yardımlaşma ve koordinasyonu sağlarlar.

(2) Bu koordinasyon için gerekli bilgi akışı ve iletişim ortamının sağlanması amacıyla, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından elektronik ortamda il yatırımlarını izleme sistemi oluşturulacaktır. Sisteme veri girişleri, doğrudan konuyla ilgili il veya bölge müdürlükleri tarafından, il geneli koordinasyon ise il planlama müdürlükleri tarafından yürütülür.

(3) 2008 Yılı Yatırım Programında yer alan projelere ilişkin bu veriler, zamanında ve eksiksiz olarak, İl Koordinasyon Kurulu toplantılarından iki hafta önce sisteme girilir ve il planlama müdürlükleri tarafından değerlendirilerek bir raporla Kurula sunulur.

(4) İl veya bölge müdürlükleri, il yatırım tekliflerini, Haziran ayında yapılacak İl Koordinasyon Kurulundaki değerlendirmeler neticesinde oluşacak valilik görüşleri ile birlikte merkez teşkilatlarına gönderirler. Valilik görüşlerinin sisteme aktarılması il planlama müdürlükleri tarafından yapılır.

(5) İçişleri Bakanlığı, yukarıda belirtilen işlerin valiliklerce sağlıklı bir şekilde yürütülmesi ve koordinasyonun sağlanması için gerekli tedbirleri alır.

İl koordinasyon kurulları

MADDE 24- (1) İl yatırımlarının ve sektörel gelişmelerin değerlendirildiği, sorunların ve çözüm önerilerinin ele alınarak bu hususlarda kuruluşlar arası işbirliği ve koordinasyonun sağlandığı İl Koordinasyon Kurulları; Mart, Haziran ve Ekim aylarında olmak üzere yılda üç kez toplanır. Bu toplantılara, ilgili konularda görüşlerine başvurmak

üzere, valinin belirleyeceği kamu kurumu niteliğinde meslek kuruluşları, sanayi ve ticaret odaları, dernekler, vakıflar ve diğer sivil toplum kuruluşları da davet edilir.

(2) Mart ve Ekim aylarındaki toplantıların gündemi, yatırımların izlenmesi ve koordinasyon faaliyetlerini, Haziran ayındaki toplantının gündemi ise gelecek yılın yatırım tekliflerinin değerlendirilerek valilik görüşlerinin oluşturulmasını esas alacak şekilde belirlenir. Yatırım tekliflerine ilişkin valilik görüşleri, toplantı tutanağına ek olarak düzenlenir. Bu görüşler, ildeki kamu kuruluşları tarafından yatırım tekliflerine ek olarak merkez teşkilatlarına bildirilir.

(3) Konu ile ilgili kuruluşlar, il yatırımları izleme sistemine gerekli verileri toplantılardan iki hafta öncesine kadar girerler. Toplantı tutanakları ise, il planlama müdürlüklerince sisteme aktarılır.

(4) Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, İl Koordinasyon Kurulları toplantılarına gerektiğinde katılarak koordinasyon sağlanmasına yardımcı olur.

III. İZLEME

MADDE 25- (1) Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıklarının, fon idarelerinin, sosyal güvenlik kurumlarının, büyük şehir belediyeleri ile nüfusu 50 bin ve daha fazla olan belediyelerin, nüfusu 50 binin altında kalmakla birlikte Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca tespit edilecek diğer belediyelerin, büyük şehir belediyeleri su ve kanalizasyon idareleri ile gaz ve otobüs işletmelerinin, il özel idareleri ve İller Bankasının, Türkiye Radyo-Televizyon Kurumunun, Atatürk Orman Çiftliği Müdürlüğü'nün, Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü'nün, Küçük ve Orta Ölçekli Sanayi Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı ve döner sermayeli kuruluşların Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları 2007 yılı gerçekleşme, 2008 yılı birinci gerçekleşme tahmini konsolide yatırım ve finansman tabloları 15 Mayıs 2008 tarihine kadar, 2008 yılı ikinci gerçekleşme tahmini, 2008 yılı program konsolide yatırım ve finansman tabloları ise Temmuz 2008 sonuna kadar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

(2) Fon idarelerince doğrudan veya özelleştirme kapsamına alınan kamu kuruluşları aracılığı ile yapılacak yatırımlara dair teklifler, fonun yönetiminden sorumlu bakanlıklar veya fon idareleri tarafından en geç Temmuz 2008 sonuna kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

(3) Özelleştirme kapsamında olup kamu payı yüzde 50'nin üzerinde olan kuruluşlar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenen kabullere ve formlara uygun olarak hazırlayacakları konsolide yatırım ve finansman tablolarını Özelleştirme İdaresi Başkanlığının uygun görüşünü de ekleyerek en geç 15 Eylül 2008 tarihine kadar Maliye Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları iştirakleri

MADDE 26- (1) Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları; Yüksek Planlama Kurulunca alınan genel prensip kararı çerçevesinde, mevcut iştiraklerindeki sermaye

değişiklikleri ve yeni iştirakleri hakkında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bilgi verilir.

Düzenleyici ve denetleyici kurumlar

MADDE 27- (1) 10/12/2003 tarihli ve 5018 sayılı Kanuna ekli (III) sayılı cetvelde yer alan düzenleyici ve denetleyici kurumların yatırım nitelikli projeleri toplam yatırım tavanı içinde mütalaa edilmeyerek, bilgi için 2008 Yılı Yatırım Programında yer alır. Bu projelerle ilgili yıl içinde ihtiyaç duyulacak her türlü revizyon bu Karar hükümlerine tabi olmayıp, revizyonun yapılmasını müteakip bilgi için Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirilir.

AB bölgesel kalkınma programlarının koordinasyonu ve izlenmesi

MADDE 28- (1) Türk Hükümetinin katkısı bulunan AB ve diğer dış kaynaklı Bölgesel Kalkınma Programları ve 2004-2006 Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı kapsamında uygulanan programlar ve projelerin izlenmesi ve değerlendirilmesi Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığının koordinasyonunda yürütülmekte olup, bu amaçla Ortak İzleme Rehberi ve İzleme Bilgi Sistemi oluşturulmuştur.

(2) Bu kapsamda yürütülecek izleme faaliyetleri; merkezde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Merkezi Finans ve İhale Birimi, yerelde Program/Proje Uygulama ve Koordinasyon Birimleri ve Yerel Teknik Sekreteryaya eşgüdümünde valilikler ve ilgili kamu kurum ve kuruluşları tarafından, Müsteşarlıkça hazırlanan Ortak İzleme Rehberi doğrultusunda yürütülür ve elde edilen veriler İzleme Bilgi Sistemine aktarılır.

(3) Program /Proje Uygulama ve Koordinasyon Birimleri ve Yerel Teknik Sekreteryaya personeli ile valiliklerce görevlendirilen izleme personeli, her bir hibe projesi için en az üç izleme ziyareti gerçekleştirir. İlgili personel bu ziyaretlerde hibe faydalanıcıları tarafından iki ayda bir İzleme Bilgi Sistemine raporlanan projelerdeki fiziksel ve mali gerçekleşmeyi yerinde kontrol eder ve ziyaret raporunun düzenlenmesi ve hibe faydalanıcısı ile karşılıklı imzalanmasından sonra rapordaki verileri beş iş günü içerisinde İzleme Bilgi Sistemine aktarır. Hibe faydalanıcıları iki ayda bir projelerindeki fiziksel ve mali gerçekleştirmeleri İzleme Bilgi Sistemini kullanarak raporlar.

(4) AB Bölgesel Kalkınma Programları ve 2004-2006 Bulgaristan-Türkiye Sınır Ötesi İşbirliği Programı kapsamında uygulanan programların ve projelerin hibe ödemeleri Program /Proje Uygulama ve Koordinasyon Birimleri ve Yerel Teknik Sekreteryaya teknik değerlendirmesi ile Merkezi Finans ve İhale Birimi tarafından yapılacak mali inceleme sonrasında onaylama sürecinin tamamlanmasına istinaden yapılır. Ödemelerde yerelde ilgili kamu kurum ve kuruluşlarınca ifa edilen inceleme ve onaylara istinaden Program/Proje Uygulama ve Koordinasyon Birimlerinden ve Yerel Teknik Sekreteryadan (Teknik Bürolar) gelen değerlendirmeler esas alınır, gerektiğinde yerinde inceleme yapılır.

(5) Programların tamamlanmasını müteakiben yapılacak değerlendirme çalışmaları ve etki analizleri için merkezde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, bölgede Program/Proje Uygulama ve Koordinasyon Birimleri ve Kalkınma Birlikleri ve Yerel Sekreteryaya yakın işbirliği içinde çalışırlar. Söz konusu faaliyetler için gerekli olan personel ve lojistik destekler Valilikler ve ilgili kuruluşlar tarafından sağlanır.

İzleme raporları

MADDE 29- (1) Kuruluşların yatırım ve işletme faaliyetleri ile hukuki ve kurumsal düzenlemelere ait tedbirler ve bilgiler, belirli zamanlarda verilecek raporlarla takip edilir.

a) Yıllık Program İzleme Raporu: Kuruluşların 2008 Yılı Programında yer alan ve sorumlu oldukları tedbirlerin uygulama durumları ile ilgili bilgiler, geliştirilecek formlara uygun olarak, Mart, Haziran, Eylül ve Aralık sonu olmak üzere üç aylık dönemler itibarıyla, dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirilir.

b) Yatırım Uygulama Raporu: Yatırımcı kamu kuruluşlarının (projeleri Programda yer alan belediye ve il özel idareleri dahil) yatırım projeleri kuruluş, sektör ve proje bazında yatırım uygulama raporları ile izlenir. Yatırım Uygulama Raporlarında her yatırım projesinin, uygulama yılı başından dönem sonuna kadar ve dönem içinde harcama ve gerçekleşme durumları ve bunların finansman ayrıntısı (genel bütçe, fon, döner sermaye ve/veya dış krediden -nakit ve makina teçhizat olarak- hangilerinin kullanıldığı) belirtilir.

Ödeneği toplu olarak verilmiş ve/veya ödenekleri toplulaştırılmış projelerin alt detayları ile ilgili bilgilere, geliştirilmiş formlara uygun olarak Yatırım Uygulama Raporunda yer verilir.

Ödeneği toplu olarak verilmiş, ödenekleri toplulaştırılmış veya çeşitli illerdeki yatırımları kapsadığı için 2008 Yılı Yatırım Programında yeri "muhtelif" olarak belirtilen projelerin yatırım harcamaları il bazında izlemeye tabi tutulur. Bölgesel gelişme planlarının hazırlanması, uygulanması, koordinasyonu ve izlenmesinde etkinliğin artırılması açısından ve yatırımcı kamu kuruluşları bu bilgilere yatırım uygulama raporlarında yer verme konusunda gerekli hassasiyeti gösterirler.

Yatırım Uygulama Raporları:

1 Ocak - 31 Mart
1 Nisan - 30 Haziran
1 Temmuz - 30 Eylül
1 Ekim - 31 Aralık

dönemlerini kapsayacak şekilde hazırlanarak dönem sonlarını takip eden en geç 15 gün içinde, 1 Ekim-31 Aralık dönem raporları ise en geç Mart ayı sonuna kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

c) Dış Kredi İzleme Raporu: Yatırım projelerinde dış kredi kaynakları kullanan kuruluşlar ve mahalli idareler, kredi kullanım durumlarını, belirlenen formlara uygun olarak hazırlayarak, (b) bendinde belirtilen dönemler itibarıyla dönem sonunu izleyen 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler. Genel ve özel bütçeli kuruluşlar ile mahalli idareler bu formları ayrıca Maliye Bakanlığına da gönderirler.

d) KİT Veri Toplama Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, Veri Toplama Projesi (VTP) çerçevesinde hazırlayacakları tabloları üç ayda bir ilgili bakanlığa,

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına dönem sonunu takip eden bir ay içinde gönderirler.

e) İşletme Gerçekleşme Raporu: Kamu ve özel kesim işletmelerinin mal ve hizmet üretim gerçekleştirmeleri ile kapasite kullanımları aylık raporlarla izlenir. Kamu kuruluşlarının satış, dış ticaret, stok ve istihdam durumları da bu raporlarda belirtilir. Kuruluşlar, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanacak örneklere uygun olarak düzenleyecekleri raporları en geç ilgili olduğu ay sonunu takip eden 15 gün içinde söz konusu Müsteşarlığa gönderirler.

f) Destekleme Alımları ile İlgili Raporlar: Kooperatif birlikleri ile kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları destekleme alımlarıyla ilgili bilgileri, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası ve T.C. Ziraat Bankası da destekleme kredisi kullanımlarıyla ilgili bilgileri formlara uygun olarak her ay Sanayi ve Ticaret Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

g) Fon ve Hesaplar ile İlgili Raporlar: Tüm kamu kuruluşları sorumlu oldukları fonlarla, kamu bankaları sorumlu oldukları hesaplarla ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası da bünyesinde açılmış veya açılacak fon hesaplarıyla ilgili bilgileri, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda, her ayı takip eden 15 gün içerisinde Maliye Bakanlığına, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına gönderirler.

h) Fiyat İzleme Raporu: Kamu iktisadi teşebbüsleri ve bağlı ortaklıkları, ürettikleri mal ve hizmetlerin fiyatları ve ana girdi maliyetleri ile gelir ve giderlerinde meydana gelen değişiklikleri, 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ile Hazine Müsteşarlığına bildirirler.

i) Teknik İşbirliği Uygulama Raporu: Uygulanmakta olan teknik işbirliği projelerinin altı aylık ve yıllık uygulama raporları Ocak ve Temmuz aylarında Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

j) Sektörel Bilgi Formları: Özel kanunlarla kurulmuş, kamu tüzel kişiliğini, idari ve mali özerkliği haiz düzenleyici ve denetleyici kurumlar, faaliyetlerine ve sektöre ilişkin bilgileri Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı tarafından hazırlanan formlara uygun olarak altışar aylık dönemler itibarıyla dönem sonunu izleyen 30 gün içinde ilişkili bulunduğu bakanlığa ve Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bildirirler.

j) Proje Tamamlama Raporu: Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca belirlenecek format çerçevesinde, uygulaması tamamlanarak işletme safhasına geçmiş projeler için kuruluş tarafından hazırlanacak Proje Tamamlama Raporları, projenin tamamlanmasını takiben üç ay içerisinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

k) Bilgi ve İletişim Teknolojisi Projeleri İzleme ve Değerlendirme Raporları: 2008 Yılı Yatırım Programında yer alan e-Dönüşüm Türkiye Projesi ile ilgili bilgi ve iletişim teknolojisi projeleri üçer aylık raporlarla izlenir. Kuruluşlar, proje planında öngörülen aşamaların zaman-bütçe kısıtlarına uygunluğunun izlenebilmesi amacıyla her bir bilgi ve iletişim teknolojisi projesi için Kamu Bilgi ve İletişim Teknolojisi Projeleri Hazırlama Kılavuzunda yer alan Tablo 7.1 ile tüm harcama kalemleri itibarıyla üçer aylık dönemler

ve yıl içi kümülatif harcamayı gösterecek şekilde hazırlanacak Tablo 2'yi ve ayrıca Yatırım Programı Hazırlama Rehberindeki Tablo 5'i, (b) bendinde belirtilen dönemleri takip eden 30 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletacaktır.

l) Teknolojik Araştırma Projeleri Gelişme ve Sonuç Raporları: Teknolojik araştırma projelerine ait gelişme (ara) raporları Haziran ve Aralık aylarını takip eden on beş gün içinde yılda iki kez toplu halde (üniversitelerde rektörlükler aracılığıyla) Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Tamamlanan projelere ilişkin sonuç raporları, proje bitimini müteakip 6 ay içinde (üniversitelerde rektörlükler aracılığıyla) Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

m) Bilimsel Araştırma Projeleri: Üniversitelere ait olan, 10/4/2002 tarihli ve 24722 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma Projeleri Hakkında Yönetmeliğin 11 inci maddesi gereği özel ödenek kaydedilen ödeneklerden karşılanacak olan rektörlük bilimsel araştırma projeleri kapsamında yürütülecek olan projelerin listesi Ocak ve Temmuz aylarında olmak üzere yılda iki kez Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Maliye Bakanlığına bildirilir.

n) İstanbul Depreme Hazırlık Çalışmaları İzleme Raporu: İstanbul İl Özel İdaresi tarafından İstanbul'un depreme karşı hazırlanması amacıyla yürütülen, Yatırım Programında yer almayan, İstanbul'da Sismik Riskin Etkilerinin Azaltılması ve Acil Durum Hazırlık Projesi (ISMEP) çalışmalarıyla ilgili her dört ayda bir gelişme raporu Başbakanlığa, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına ve Hazine Müsteşarlığına gönderilir.

MADDE 30- (1) Hazine Müsteşarlığı yatırım teşviki ve yabancı sermaye, Dış Ticaret Müsteşarlığı ise ihracat teşviki ve serbest bölgeler ile ilgili bilgileri ve KOSGEB desteklerini, hazırlanan formlara uygun olarak ve aylık bazda her ayı takip eden 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletirler.

MADDE 31- (1) Mahalli idarelerin bütçe ve kesin hesap durumlarını belirleyen bilgiler İçişleri Bakanlığı ve Türkiye İstatistik Kurumu kanalıyla 15 Temmuz 2008 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir.

MADDE 32- (1) Başbakanlık Yüksek Denetleme Kurulu, ilgili kuruluşların, Yıllık Program Kararnameleri çerçevesindeki program uygulamalarını da denetimi içine alır. Başbakanlığa gönderilen denetleme raporlarının bir nüshası Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına da gönderilir.

Dış yardımlarla ilgili faaliyetlerin koordinasyonu ve izlenmesi

MADDE 33- (1) Bütün kamu kurum ve kuruluşlarının diğer ülkelere sağladığı yardımlarla ilgili faaliyetlerin koordinasyonu ve izlenmesi Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi Başkanlığı (TİKA) tarafından yürütülür. Bu amaçla bütün kamu kurum ve kuruluşları diğer ülkelere sağladığı yardımları, TİKA tarafından hazırlanan formata uygun olarak üçer aylık dönemler halinde TİKA'ya bildirir. TİKA yapılan dış yardımları her altı ayda bir Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına rapor eder.

(2) Dış Ticaret Müsteşarlığı, yapılacak Karma Ekonomik Komisyon (KEK) Toplantılarının ve Serbest Ticaret Anlaşmaları (STA) ile ilgili görüşmelerin takvimlerini

üçer aylık dönemler halinde; KEK Protokolleri ile STA'ların birer kopyalarını en geç imzalanmalarını takip eden bir ay içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletir.

(3) Hazine Müsteşarlığı, yapılan sermaye ihracı ile ilgili bilgileri ülke ve sektörler itibarıyla aylık bazda ve her ayı takip eden 15 gün içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletir.

(4) Kamu kurum ve kuruluşları, yabancı ülke ve kuruluşlarla yaptıkları dış ekonomik ilişkilerle ilgili anlaşmaların birer kopyasını anlaşmanın imzalanmasını takip eden bir ay içinde Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına iletir.

Kesin hesap farklarının kapatılmasından doğan ödenek ihtiyaçları

MADDE 34- (1) Genel ve özel bütçeli kuruluşların geçmiş yıllarda tamamlanmış ve 2008 Yılı Yatırım Programında yer almayan projeleriyle ilgili kesin hesap farklarından kaynaklanan geçmiş yıl yatırım giderleri borçları kuruluşun Yatırım Programına bu amaçla tefrik edilmiş proje ödeneğinden karşılanır. Böyle bir projenin bulunmaması halinde ise adı geçen borçların ödenebilmesi için ilgili kuruluşun talebi üzerine 2008 Yılı Yatırım Programına kesin hesap farkı adıyla proje alınır. Finansman ihtiyacı öncelikle projeler arası ödenek aktarması yoluyla karşılanacak olan bu projelerin Programa alınması talepleri, 6 ncı maddedeki limitlere bağlı olmaksızın Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığınca sonuçlandırılır.

(2) KİT'ler ve bağlı ortaklıkları ile iştiraklerinde ise söz konusu borçlar, yatırım ödenekleriyle ilişkilendirilmeden işletme bütçelerinden ödenir ve bu harcamalar ilgili projenin maliyetine ilave edilir. Yapılan işlemlerin sonucundan Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına bilgi verilir.

Proje revizyon talepleri

MADDE 35- (1) Kuruluşların proje revizyon talepleri, 15 Aralık 2008 tarihine kadar Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığına gönderilir. Bu talepler yıl sonuna kadar sonuçlandırılır.

Yürürlük

MADDE 36 – (1) Bu Karar 1/1/2008 tarihinde yürürlüğe girer.

**KALKINMADA ÖNCELİKLİ YÖRELER LİSTESİ
(BİRİNCİ DERECEDE ÖNCELİKLİ YÖRELER)**

1. Adıyaman	26. Kars
2. Ağrı	27. Kastamonu
3. Aksaray	28. Kırıkkale
4. Amasya	29. Kırşehir
5. Ardahan	30. Kilis
6. Artvin	31. Malatya
7. Bartın	32. Mardin
8. Batman	33. Muş
9. Bayburt	34. Nevşehir
10. Bingöl	35. Niğde
11. Bitlis	36. Ordu
12. Çanakkale
(Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri)	37. Osmaniye
13. Çankırı	38. Rize
14. Çorum	39. Samsun
15. Diyarbakır	40. Siirt
16. Elazığ	41. Sinop
17. Erzincan	42. Sivas
18. Erzurum	43. Şanlıurfa
19. Giresun	44. Şırnak
20. Gümüşhane	45. Tokat
21. Hakkari	46. Trabzon
22. Iğdır	47. Tunceli
23. Kahramanmaraş	48. Van
24. Karabük	49. Yozgat
25. Karaman	50. Zonguldak

2008 YILI PROGRAMI

**18 Ekim 2007 Gün ve 26674 Sayılı Resmi Gazetede
Yayımlanan 15 Ekim 2007 Gün ve 2007/12701 Sayılı 2008 Yılı
Programının Uygulanması, Koordinasyonu ve İzlenmesine Dair
Bakanlar Kurulu Kararı Ekidir**

BİRİNCİ BÖLÜM

2008 YILI PROGRAMININ MAKROEKONOMİK AMAÇ VE POLİTİKALARI

I. MAKROEKONOMİK AMAÇLAR

Ekonomide sağlanan güven ve istikrarı sürdürmek; dış talep ve özel sektör kaynaklı bir büyüme sürecini devam ettirmek; istihdamı artırmak; sağlam ve kurallı bir mali yapı oluşturarak mali disiplini sürdürmek; enflasyonu makul düzeylere çekmek; sürdürülebilir ve sağlam kaynaklarla finanse edilebilir bir cari açık seviyesine ulaşmak; öngörülebilir bir ekonomik çevre oluşturmak 2008 Yılı Programının temel amacıdır.

II. MAKROEKONOMİK POLİTİKALAR

A. BÜYÜME VE İSTİHDAM

1. Makroekonomik istikrarın sürdürülmesini gözeten, ekonomide istihdam artışına ve yeni istihdam olanaklarının yaratılmasına öncelik veren, ihracat odaklı ve toplumun geniş kesimlerinin refah düzeyini artıracak bir büyüme ortamı sağlanacaktır.
2. Program döneminde ekonominin iç ve dış şoklara karşı direncini, ekonomideki verimliliği ve uluslararası rekabet gücünü artıracak, işgücünün niteliğini yükseltecek kurumsal ve yapısal düzenlemelere devam edilerek sürdürülebilir büyüme ortamı güçlendirilecektir.
3. Ekonomide kamu politikalarından kaynaklanabilecek belirsizlikler azaltılarak, özel sektörün geleceğe yönelik uzun vadeli plan yapabilmesi için elverişli bir ortam oluşturulacaktır.

B. PARA POLİTİKASI VE FİYAT İSTİKRARI

1. 2008 yılında, açık enflasyon hedeflemesi rejimi, temel operasyonel çerçevesi büyük ölçüde korunarak sürdürülecektir.
2. Enflasyon hedeflemesi rejimi çerçevesinde Merkez Bankası, beklentileri yönlendirmek ve nihai hedefi olan fiyat istikrarını sağlamak amacıyla kısa vadeli faiz oranlarını temel politika aracı olarak aktif bir şekilde kullanmaya devam edecektir.
3. Para politikası kararları, Para Politikası Kurulunun, olağanüstü durumlar dışında, önceden duyurulmuş bir takvim çerçevesinde yapacağı aylık toplantılarla alınacaktır.
4. Önümüzdeki dönemde de Merkez Bankası, enflasyonun orta vadeli görünümüne odaklanacak ve para politikası kararlarını bu doğrultuda alacaktır.
5. Enflasyonun ilan edilen hedeften belirgin olarak sapması ya da sapma olasılığının ortaya çıkması halinde, Merkez Bankası hedeften sapmanın nedenlerini ve enflasyonun tekrar hedefe yakınsaması için alınması gereken önlemleri Hükümete yazılı olarak bildirecek ve kamuoyuna duyuracaktır.
6. 2001 yılından beri uygulanmakta olan dalgalı döviz kuru rejimi 2008 yılında da sürdürülecektir. Buna göre, döviz kurlarının seyrinde makroekonomik dengeler ile döviz piyasası arz ve talep dinamikleri belirleyici olacak ve Merkez Bankasının herhangi bir döviz kuru hedefi bulunmayacaktır.
7. Döviz kurlarında aşırı oynaklık görüldüğünde ya da aşırı oynaklığa neden olabilecek gelişmeler yaşandığında Merkez Bankası, uzun dönemli denge değerini etkileme amacı olmaksızın döviz piyasasına alım ya da satım yönünde müdahalelerde bulunabilecektir.
8. Piyasada döviz likiditesinin belirgin olarak artması durumunda, Merkez Bankası, rezerv biriktirme amaçlı, düzenli döviz alım ihaleleri yapabilecektir.

Söz konusu ihaleler, önceden ilan edilen takvim ve limitler dahilinde düzenlenecek, böylece alım ihalelerinin döviz piyasasına olan etkilerinin en aza indirilmesi ve dalgalı döviz kuru rejiminin ilkelerine ve işleyişine sadık kalınması sağlanmış olacaktır.

C. ÖDEMELER DENGESİ

1. Ülkemiz ihracatının, katma değeri yüksek, sermaye ve bilgi yoğun, ileri teknolojiye dayalı sektörler ağırlıklı bir yapıya dönüşümünün sağlanmasını teminen, uygulanan destek sistemleri DTÖ ve AB normları çerçevesinde etkinleştirilecektir.
2. Geleneksel ihracat sektörlerinde, ürün farklılaştırılması ve markalaşma faaliyetlerinin desteklenmesi gibi yöntemlerle katma değer artışı sağlanacaktır.
3. Ürün çeşitlendirmesine giderek dış pazarda rekabet gücü olabilecek, yüksek katma değerli, yeni teknoloji özelliği olan ürünlerin geliştirilmesi ve ihracata yönlendirilmesi için destek sistemleri oluşturulacaktır.
4. İkili ve çok taraflı ticari ilişkiler kapsamında ihracatın geliştirilmesi amacıyla; kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında koordinasyonu sağlayacak, ihracatçıların pazara giriş imkanlarını artıracak mekanizmalar geliştirilecektir.
5. İhracatın geliştirilmesi ve ihracata dayalı kalkınma modelinin tüm yönleriyle hayata geçirilmesi amacıyla, İhracat Stratejik Planı çalışmalarına hız verilecektir.
6. Ticaret politikası araçlarının etkin kullanılması amacıyla, dahilde işleme rejiminde, iç piyasa üretimi ve denetim koşullarında ortaya çıkan gelişmelere paralel olarak gerekli değişiklik ve düzenlemeler yapılacaktır.
7. Orta vadede yurt içi üretimin ithalata olan bağımlılığının azaltılması amacıyla, sanayide kullanılan ithal ara girdilerin yurt içinde üretilmesini sağlayacak mekanizmalar geliştirilecektir. Bu doğrultuda, sanayide Ar-Ge faaliyetlerinin yaygınlaşması sağlanarak özellikle ileri teknoloji içeren ara girdilerin yurt içinde üretilmesi yönünde çalışmalar başlatılacaktır.
8. Gümrük Birliği yükümlülüklerimiz arasında bulunan AB'nin teknik mevzuatına uyum süreci hızlandırılacak, uyumlulaştırılan mevzuatın etkin uygulanmasını teminen gerekli idari, teknik ve fiziki altyapı kurulacak, ithalatta gözetim ve denetim etkinleştirilecektir.
9. Yatırım ortamının iyileştirilmesine yönelik reformların uygulanmasında ortaya çıkan aksaklıklar giderilerek doğrudan uluslararası yatırımlar desteklenecektir.

D. MALİYE POLİTİKASI

1. Sağlanan makroekonomik istikrarın devamı için maliye, para ve gelirler politikası uyum içinde sürdürülecektir.

2. Kamu borç stokunun milli gelire oranının düşürülmesi ve cari açığın kontrol edilmesi amacıyla mali disipline titizlikle uyulmaya devam edilecektir. Bu kapsamda; uygulanan faiz dışı fazla verme politikası sürdürülecek, süreç yapısal reformlarla desteklenecektir.
3. Kamu finansmanının sağlıklı kaynaklardan temini ve vergi matrahının yıpranmaması amacıyla, genel ekonomik koşullar da dikkate alınarak, maktu vergi ve harçlar güncellenecektir.
4. Gelir azaltıcı düzenlemeler, makroekonomik hedefler göz önünde tutularak ve kamu finansman imkanları izin verdiği ölçüde gerçekleştirilecektir.
5. Mali sonuç doğuracak düzenlemeler, kısa dönemin yanı sıra, orta ve uzun dönemdeki etkileri de dikkate alınarak yapılacaktır.
6. Kamu harcamalarında etkinliğin artırılması esası çerçevesinde, yeni hizmet sunumlarına imkan verilebilmesi amacıyla, bütün harcama programları gözden geçirilerek önceliğini yitirmiş olanlar iptal edilecektir.
7. Kamu maliyesinde mali saydamlık güçlendirilecek, mali saydamlığı ihlal edecek düzenleme ve uygulamalardan titizlikle kaçınılacaktır.
8. Kamunun finansman ihtiyaçlarının, iç ve dış piyasa koşulları ve maliyet unsurları göz önüne alınarak belirlenen risk düzeyi çerçevesinde, orta ve uzun vadede mümkün olan en düşük maliyetle karşılanması ve makroekonomik dengeleri gözetken, para ve maliye politikaları ile uyumlu, sürdürülebilir, saydam ve hesap verilebilir bir borçlanma politikasının izlenmesi esastır.

E. KAMU YATIRIMLARI

1. Kamu yatırımlarının etkin, verimli ve zamanında gerçekleştirilmesini hedefleyen rasyonalizasyon çalışmalarına devam edilecektir.
2. Eğitim, sağlık, teknolojik araştırma, ulaştırma, içme suyu ve e-Devlet yatırımlarına öncelik verilecektir.
3. Kamu yatırımları, bölgesel kalkınma ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılmasında etkili bir araç olarak kullanılacaktır.
4. AB'ye üyelik yönünde ortaya konulan politika ve önceliklerin hayata geçirilmesi için sürdürülen çalışmaların gerektirdiği yatırımlar hızlandırılacaktır.
5. Kamu altyapı yatırımlarında özel sektör katılımını artırıcı modeller geliştirilecektir.
6. Kamu yatırım teklif ve kararları, sorun analizlerini içeren sektör çalışmalarına ve nitelikli yapılabirlik etüt ve analizlerine dayandırılacaktır.

F. KİT VE SOSYAL GÜVENLİK

1. KİT'lerden özelleştirilebilecek olanların belirli bir takvim ve strateji çerçevesinde özelleştirilmesi; ancak, özelleştirilinceye kadar bu teşebbüslerin ve özelleştirilmemesi ekonomik açıdan daha uygun olan diğer kuruluşların verimlilik ilkelerine uygun olarak işletilmesi amaçlanmaktadır.
2. KİT'lerde hesap verebilirlik, şeffaflık, karar alma süreçlerinde esneklik ve stratejik yönetim anlayışı esas alınacaktır.
3. Fiyatlandırma başta olmak üzere KİT'lerin tüm işletmecilik politikaları, genel yatırım ve finansman kararlamalarında öngörülen hedeflere ulaşacak şekilde piyasa şartlarına uygun olarak belirlenecek ve etkin bir şekilde uygulanacaktır.
4. KİT'lerde stok, tedarik, üretim ve pazarlama maliyetlerini düşürerek verimliliği ve karlılığı artıran ve uluslararası fiyat değişimlerine duyarlı bir finansman politikası izlenecektir.
5. KİT'lerin atıl durumda bulunan gayrimenkullerinin değerlendirilmesinde rayiç bedel esas alınacaktır.
6. KİT'lerin, atıl olmayan gayri menkullerini devretmemesi esastır. Zorunluluk hallerinde devir, ancak, işletmenin verimliliği, bütünlüğü ve çevre sağlığı gibi hususları olumsuz etkilemeyecek şekilde gerçekleştirilebilecektir.
7. KİT'lerin zarar eden işletme birimleri, fonksiyonları da dikkate alınarak, tasfiye edilecektir.
8. KİT'lerde atıl istihdamın azaltılmasına yönelik tedbirlerin uygulanması sürdürülecek, ancak nitelikli personel ihtiyacının karşılanması için gerekli tedbirler alınacaktır.
9. Sosyal güvenlik sistemine yapılan bütçe transferlerinin GSYİH'ya oranının 2007 yılı seviyesi civarında tutulması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, kayıtdışı istihdamı azaltacak ve prim tahsilatlarını artıracak tedbirler alınacaktır.
10. Genel sağlık sigortası sisteminin mali sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla sağlık harcamaları kontrol altına alınacaktır.
11. Gerek sosyal güvenlik sistemi içindeki kayıp ve kaçakların azaltılması, gerekse faturaların elektronik ortamda takibinin sağlanması yoluyla sağlık harcamalarının düzenli olarak izlenebilmesi, hastane-doktor-eczacı-sigortalı gibi sistemin tüm paydaşlarına ait detaylı bilgilere anlık ulaşılabilmesi ve denetimin kolaylaştırılmasını teminen sosyal güvenlik sistemi bilgi işlem altyapısı güçlendirilecektir.

TABLO: I. 1- Temel Ekonomik Büyüklükler

	2002	2003	2004	2005	2006	2007 ⁽¹⁾	2008 ⁽²⁾
BÜYÜME VE İSTİHDAM (Yüzde Değişme)							
Toplam Tüketim	3,1	4,9	9,6	8,3	5,9	4,3	4,6
Kamu	1,8	-0,6	1,8	2,7	10,9	6,5	3,4
Özel	3,4	5,9	10,9	9,2	5,1	3,9	4,8
Toplam Sabit Sermaye Yatırımı	-3,8	10,7	29,4	25,7	13,5	6,2	5,8
Kamu	9,9	-8,4	-4,9	38,6	4,2	2,3	-3,9
Özel	-10,5	22,2	44,9	21,8	16,7	7,4	8,5
Stok değişimi ⁽³⁾	7,2	3,0	1,1	-2,6	-2,0	0,5	0,2
Toplam Mal ve Hizmet İhracatı	11,1	16,0	12,5	8,5	8,5	11,2	8,3
Toplam Mal ve Hizmet İthalatı	15,8	27,1	24,7	11,6	7,1	10,7	6,7
GSYİH	8,1	5,7	9,1	7,4	5,9	5,0	5,5
GSYİH (Milyon YTL, Cari Fiyatlarla)	277 574	359 763	430 511	487 202	576 322	647 498	717 266
GSYİH (Milyar ABD Doları, Cari Fiyatlarla)	184,5	240,5	302,8	363,4	402,7	489,4	520,7
Kişi Başı Milli Gelir (GSYİH, ABD Doları)	2 662	3 425	4 256	5 042	5 519	6 625	6 964
Kişi Başı Milli Gelir (SAGP, GSYİH, ABD Doları)	6 550	6 786	7 277	7 711	8 577	9 073	9 681
Nüfus (Bin Kişi)	69 302	70 231	71 152	72 065	72 974	73 875	74 766
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	49,6	48,3	48,7	48,3	48,0	48,2	48,5
İstihdam Düzeyi (Bin Kişi)	21 354	21 147	21 791	22 046	22 330	22 680	23 105
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,3	10,5	10,3	10,3	9,9	9,7	9,6
DIŞ TİCARET (Milyar Dolar)							
İhracat (FOB)	36,1	47,3	63,2	73,5	85,5	104,0	117,0
İthalat (CIF) ⁽⁴⁾	51,6	69,3	97,5	116,8	139,6	166,0	182,0
Dış Ticaret Dengesi	-15,5	-22,1	-34,4	-43,3	-54,0	-62,0	-65,0
Cari İşlemler Dengesi / GSYİH (Yüzde)	-0,8	-3,3	-5,2	-6,2	-8,2	-7,4	-7,5
Dış Ticaret Hacmi / GSYİH (Yüzde)	47,5	48,5	53,1	52,4	55,9	55,2	57,4
KAMU FİNANSMANI (Yüzde)							
Genel Devlet Gelirleri ⁽⁵⁾ / GSYİH	39,1	39,9	40,9	43,9	46,2	43,7	43,2
Genel Devlet Harcamaları ⁽⁵⁾ / GSYİH	52,7	49,9	46,2	43,6	44,3	43,6	43,3
Genel Devlet Borçlanma Gereği ⁽⁵⁾ / GSYİH	13,6	10,0	5,3	-0,3	-1,9	0,0	0,0
Genel Devlet Faiz Harcamaları ⁽⁵⁾ / GSYİH	19,3	16,8	13,4	9,6	8,1	7,7	7,9
Kamu Kesimi Borçlanma Gereği ⁽⁶⁾ / GSYİH	12,6	9,3	4,7	-0,4	-2,6	0,0	-0,3
IMF Tanımlı Kamu Kesimi Faiz Dışı Fazlası ⁽⁶⁾ / GSMH	4,4	6,6	7,0	6,4	6,5	4,1	5,5
Kamu Brüt Borç Stoku / GSYİH	92,5	82,5	77,1	71,5	63,3	57,8	
Kamu Net Borç Stoku / GSYİH	77,7	69,7	63,7	55,3	45,0	40,2	
FİYATLAR (Yüzde Değişme)							
GSMH Deflatörü	44,4	22,5	9,5	5,3	11,7	7,0	5,0
TÜFE Yıl Sonu	29,7	18,4	9,4	7,7	9,7	6,5	4,0

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(3) Büyümeye katkı olarak verilmektedir.

(4) Parasal olmayan altın ithalatı dahildir.

(5) Konsolide bütçe (2002 - 2005) / merkezi yönetim bütçesi (2006, 2007, 2008), mahalli idareler, döner sermayeli kuruluşlar, işsizlik sigortası fonu, sosyal güvenlik kuruluşları ve bütçe dışı fonları kapsamaktadır.

(6) Genel Devlet ve KİT'leri kapsamaktadır.

İKİNCİ BÖLÜM

MAKROEKONOMİK GELİŞMELER VE HEDEFLER

I. DÜNYA EKONOMİSİNDE GELİŞMELER

Dünya ekonomisi son yıllardaki canlılığını 2006 yılında da koruyarak yüzde 5,4 oranında büyümüştür. Bu canlılığın, mali piyasalardaki oynaklığa rağmen, 2007 yılının ilk yarısında da devam ettiği görülmektedir.

2006 yılında, ABD ekonomisinde özellikle ipotekli konut finansmanı sisteminde ortaya çıkan kriz nedeniyle görülen yavaşlamanın küresel büyüme üzerindeki olumsuz etkilerinin sınırlı kaldığı, Euro bölgesindeki büyümenin iç talepteki artış nedeniyle son altı yılın en yüksek hızına ulaştığı, Japonya'da ise ekonominin yıl ortasında kısa süreli bir duraklamadan sonra yeniden toparlandığı görülmektedir.

2007 yılında ise gelişmiş ülkeler yönünden Euro bölgesi ve Japonya'da yılın ikinci çeyreğinde büyümenin yavaşladığı, ABD'de de konut sektöründeki daralmanın ekonomiyi olumsuz etkilemeye devam ettiği görülmektedir. Yükselen piyasa ekonomilerine bakıldığında, büyümede Çin ve Hindistan'ın yine ilk sıralarda yer aldığı, Rusya'da da büyüme hızının 2007 yılının ilk yarısında yüksek bir ivme yakaladığı gözlenmektedir. Diğer taraftan, Afrika'da gelir düzeyi düşük ülkeler de uzun yıllardan sonra etkileyici bir büyüme performansı sergilemektedirler.

2006 yılında petrol fiyatlarındaki düşüşe bağlı olarak dünya genelinde azalan enflasyonist baskıların 2007'de gelişmiş ülkelerde denetim altında tutulduğu, ancak gelişmekte olan ülkelerin çoğunda, artan enerji ve gıda fiyatları nedeniyle, yükseldiği gözlenmektedir. Japonya'da 2007 yılı içinde fiyatlar artmamış, ABD'de çekirdek enflasyon, Euro bölgesinde ise tüketici fiyatlarındaki artış yüzde 2'nin altında kalmıştır. Bazı gelişmekte olan ülkelerde ise hızlı büyüme ve gıda fiyatlarındaki yükselmeler nedeniyle enflasyonist baskılar artış eğilimine girmiştir. Gıda fiyatlarındaki artışın hızlanmasının başta gelen nedenleri mısır, soya ve diğer gıda ürünlerinin biyoyakıt üretiminde kullanılması ve elverişsiz iklim koşulları olmuştur.

Küresel büyümede gözlenen olumlu gelişmelere karşılık, 2007 yılında mali piyasalarda oynaklık artmıştır. Özellikle ABD'de konut piyasasındaki olumsuz gelişme ve belirsizliklerin diğer piyasalar üzerindeki etkisi kredi olanaklarını daraltmış, bu da mali piyasalarda likidite sıkışıklığına yol açmıştır. Dolayısıyla, daha önce, enflasyonist baskıların ortaya çıkabileceği endişesiyle sıkı para politikasına yönelen belli başlı merkez bankaları, kısa vadeli faiz oranlarını düşürme eğilimine girmiş, yıl ortasında para piyasalarına likidite enjekte etmeye başlamıştır. ABD Merkez Bankası gösterge faiz oranını Ağustos ayında 0,25 puan, Eylül ayında ise yarım puan düşürmüştür. Piyasalarda ABD Merkez Bankasının önümüzdeki dönemde kısa vadeli faiz oranında yeni indirimlere gideceği beklentisi vardır.

Mali piyasalarda yaşanan bu dalgalanmanın etkisiyle 2008 yılında dünya ekonomisinde büyüme hızının önceki yıla göre azalarak yüzde 4,8 olacağı tahmin edilmektedir. IMF'nin öngörülerine göre, dünya genelinde 2008 yılı büyümesine ilişkin riskler artmıştır. Önümüzdeki döneme ilişkin büyüme tahminleri temelde, uluslararası finans piyasalarında kredi darlığı sorununun gelecek aylarda aşılabacağı ve piyasaların normal koşullara döneceği varsayımına dayanmaktadır. Ancak, mali piyasalardaki

dalgalanma ve belirsizliklerin bir süre daha devam etmesi muhtemeldir. Bu durumda, söz konusu belirsizlikler, bir taraftan ABD ve bazı Avrupa ülkelerinde konut piyasalarına yapacakları daraltıcı etkiler nedeniyle büyüme üzerinde olumsuz sonuçlar doğuracak; diğer taraftan büyümelerini önemli ölçüde dış kaynak girişi ile finanse eden ülke ekonomilerine yönelen sermaye girişlerini zayıflatacaktır. Dolayısıyla, politika belirleyicilerin öncelikli ve yakın hedeflerinin mali piyasalardaki sıkışıklığın giderilerek küresel genişlemenin devam etmesinin sağlanması yönünde olması beklenmektedir.

Dünya ekonomisindeki büyümeyi kısa vadede tehdit edebilecek diğer riskler ise potansiyel enflasyonist baskılar, petrol fiyatlarındaki dalgalanmalar ve sermaye hareketlerinin yükselen piyasalar üzerindeki etkisidir. Öte yandan, nüfusun yaşlanması, küreselleşme sürecine gösterilen direnç ve küresel ısınma da dünya ekonomisinin gelişmesini uzun dönemde olumsuz etkileyebilecek başlıca konulardır.

TABLO: II. 1- Dünya Ekonomisinde Temel Göstergeler

(Yüzde Değişme)

	2005	2006	2007 (1)	2008 (1)
DÜNYA HASILASI	4,8	5,4	5,2	4,8
Gelişmiş Ülkeler	2,5	2,9	2,5	2,2
ABD	3,1	2,9	1,9	1,9
Japonya	1,9	2,2	2,0	1,7
Euro Bölgesi	1,5	2,8	2,5	2,1
Almanya	0,8	2,9	2,4	2,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	7,5	8,1	8,1	7,4
Afrika	5,6	5,6	5,7	6,5
Orta ve Doğu Avrupa	5,6	6,3	5,8	5,2
Bağımsız Devletler Topluluğu	6,6	7,7	7,8	7,0
Asya	9,2	9,8	9,8	8,8
Latin Amerika	4,6	5,5	5,0	4,3
Orta Doğu	5,4	5,6	5,9	5,9
DÜNYA TİCARET HACMİ				
MAL VE HİZMET İTHALATI				
Gelişmiş Ülkeler	6,1	7,4	4,3	5,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	12,1	14,9	12,5	11,3
TÜKETİCİ FİYATLARI				
Gelişmiş Ülkeler	2,3	2,3	2,1	2,0
Euro Alanı	2,2	2,2	2,0	2,0
Gelişmekte Olan Ülkeler	5,2	5,1	5,9	5,3
İŞSİZLİK ORANI (Yüzde)				
Gelişmiş Ülkeler	6,0	5,6	5,3	5,5
Euro Alanı	8,6	7,8	6,9	6,8
LİBOR (Altı Aylık, Yüzde, ABD Doları Cinsinden)	3,8	5,3	5,2	4,4

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, Ekim 2007

(1) Tahmin

II. TÜRKİYE EKONOMİSİNDE GELİŞMELER VE HEDEFLER

A. BÜYÜME VE İSTİHDAM

1. GSMH ve Sektörel Büyüme Hızları

a) Mevcut Durum

2006 yılında Gayri Safi Yurt İçi Hasıla (GSYİH) yüzde 6,1 oranında, Gayri Safi Milli Hasıla (GSMH) ise, net dış alem faktör gelirlerinde kaydedilen azalma sonucunda, yüzde 6 oranında artmıştır.

2006 yılında tarım sektörü katma değeri yüzde 2,9 oranında artarken, sanayi sektörü katma değer artışı yüzde 7,4 olarak gerçekleşmiştir. Aynı yılda sanayi sektörünü oluşturan imalat, madencilik ve enerji sektörlerindeki katma değer artışları sırasıyla yüzde 7,4, yüzde 4,8 ve yüzde 8,7 olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılında, hizmetler sektörü katma değerinde kaydedilen yüzde 6,1 oranındaki büyümede, inşaat sektörü katma değerindeki yüzde 19,4 ve ticaret sektörü katma değerindeki yüzde 5,9 oranlarındaki artışlar belirleyici olmuştur.

TABLO: II. 2- Katma Değer Artış Hızları ve Sektörlerin GSYİH İçindeki Payları

	Dönemler İtibarıyla									
	2006				2007		Yıllık			
	I.	II.	III.	IV.	I.	II.	2005	2006	2007 (1)	2008 (2)
(Sabit Fiyatlarla, Yüzde Değişme)										
Tarım	7,6	-0,4	0,5	9,7	4,4	-1,1	5,6	2,9	-3,0	3,0
Sanayi	4,5	11,1	7,2	6,5	7,5	3,2	6,5	7,4	5,5	5,7
Hizmetler	7,7	7,8	5,3	3,9	6,8	4,9	8,2	6,1	6,2	5,9
GSYİH	6,7	8,3	4,8	5,2	6,9	3,9	7,4	6,1	5,0	5,5
GSMH	6,4	9,3	4,3	4,6	6,8	3,9	7,6	6,0	5,0	5,5
(Sabit Fiyatlarla, Yüzde Pay)										
Tarım	4,4	6,8	19,5	10,3	4,3	6,5	11,4	11,1	10,2	10,0
Sanayi	32,2	32,9	25,7	28,9	32,4	32,7	29,2	29,5	29,7	29,7
Hizmetler	63,4	60,3	54,8	60,8	63,3	60,8	59,4	59,4	60,1	60,3
GSYİH	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT, TÜİK

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

2007 yılının ilk yarısında, büyümede bir yavaşlama gözlenmiş ve GSYİH artış hızı yüzde 5,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede, 2006 yılının ikinci çeyreğinde uluslararası piyasalarda yaşanan finansal dalgalanma sonucu yükselen faiz oranlarının özel tüketim ve özel sabit sermaye yatırımlarını olumsuz yönde etkilemeye devam etmesi, 2007 yılının ilk yarısında yaşanan iç piyasalardaki gelişmeler, hava koşulları ve

TABLO: II. 3- Fert Başına GSYİH

Yıllar	Yıl Ortası Nüfusu (1) (Bin Kişi)	(Cari Fiyatlarla)			(1998 Yılı Fiyatlarıyla)			Satın Alma Gücü Paritesi (SAGP) (ABD Doları/YTL) (3)	SAGP Göre Fert Başına GSYİH (ABD Doları)
		Fert Başına GSYİH			Fert Başına GSYİH				
		GSYİH (Milyon YTL)	YTL	ABD Doları (2)	GSYİH (Milyon YTL)	YTL	ABD Doları (2)		
1990	56 154	393	7	2 684	37 591	669	2 574	0,001513	4 628
1991	57 272	630	11	2 639	37 940	662	2 547	0,002321	4 739
1992	58 392	1 093	18	2 726	40 210	689	2 648	0,003715	5 040
1993	59 513	1 982	33	3 031	43 444	730	2 807	0,006093	5 466
1994	60 637	3 868	63	2 148	41 074	677	2 605	0,012319	5 179
1995	61 763	7 762	125	2 750	44 027	713	2 741	0,022600	5 561
1996	62 909	14 772	234	2 892	47 112	749	2 880	0,039331	5 970
1997	64 064	28 836	450	2 972	50 659	791	3 041	0,071028	6 337
1998	65 215	52 225	800	3 080	52 225	801	3 080	0,124073	6 454
1999	66 350	77 415	1 166	2 794	49 766	750	2 884	0,191772	6 084
2000	67 420	124 583	1 847	2 963	53 428	792	3 047	0,271182	6 814
2001	68 365	178 412	2 609	2 134	49 424	723	2 780	0,424139	6 153
2002	69 302	277 574	4 005	2 662	53 349	770	2 960	0,611482	6 550
2003	70 231	359 763	5 122	3 425	56 440	804	3 090	0,754923	6 786
2004	71 152	430 511	6 050	4 256	61 481	864	3 323	0,831471	7 277
2005	72 065	487 202	6 760	5 042	66 018	916	3 523	0,876766	7 711
2006	72 974	576 322	7 898	5 519	70 045	960	3 691	0,920755	8 577
2007(4)	73 875	647 498	8 765	6 625	72 801	985	3 790	0,966000	9 073
2008(5)	74 766	717 266	9 594	6 964	76 839	1 028	3 952	0,991000	9 681

Kaynak: TÜİK, OECD, DPT

(1) DİE yıl ortası nüfus tahminidir.

(2) Merkez Bankası döviz alış kuru kullanılarak hesaplanmıştır.

(3) OECD tarafından GSYİH için hesaplanan satın alma gücü paritesidir.

(4) DPT tahminidir.

(5) Program

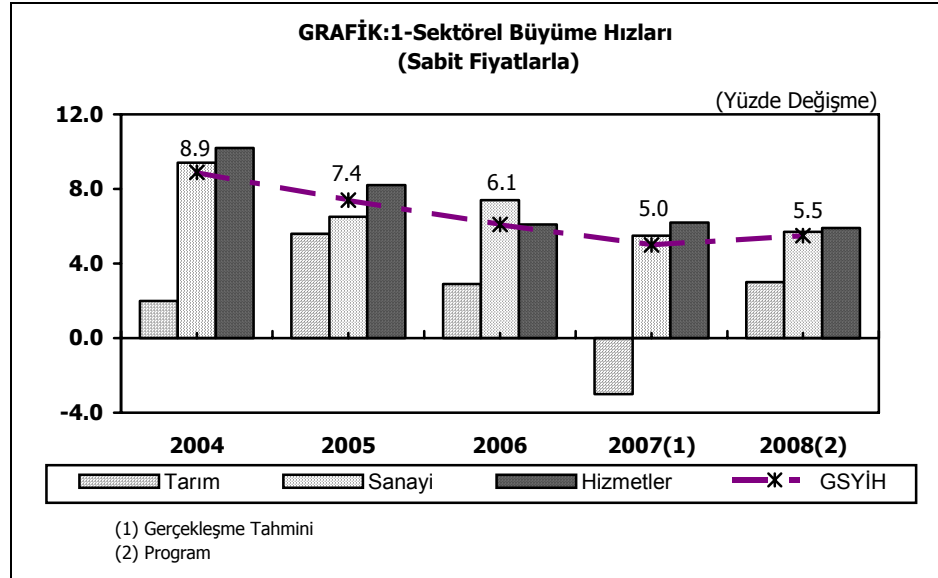
kuraklığın tarım sektörü üretimini olumsuz etkilemesi belirleyici olmuştur. Söz konusu dönemde, tarım sektörü katma değerindeki artış yüzde 0,9 olurken, sanayi ve hizmetler sektörlerindeki katma değer artış hızları sırasıyla yüzde 5,2 ve yüzde 5,8 olarak kaydedilmiştir. İnşaat sektörü katma değeri ise yüzde 16,1 oranında artış göstererek GSYİH büyümesine önemli katkı sağlamayı sürdürmüştür.

Sanayi üretimine ilişkin veriler incelendiğinde, 2006 yılının Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 6,1 oranında artan toplam sanayi üretim endeksi, 2007 yılının aynı döneminde yüzde 5,3 oranında artış kaydetmiştir. İmalat sanayii kapasite kullanım oranı ise, 2007 yılının Ocak-Eylül döneminde 2006 yılının aynı dönemine göre 0,6 puan artarak yüzde 83,3'e ulaşmıştır.

2007 yılında meydana gelen kuraklık ve mevsim normalleri üzerinde seyreden hava sıcaklıkları, tarımsal üretimde azalmaya yol açmıştır. Tarımsal üretimde beklenen azalma, yıl sonu büyüme tahmini olan yüzde 5'e ulaşılması üzerinde etkili bir faktör olacaktır.

b) 2008 Yılı Hedefleri

Türkiye ekonomisi 2002 yılının ilk çeyreğinden itibaren kesintisiz bir büyüme dönemine girmiş ve 2002-2006 döneminde GSYİH reel olarak yıllık ortalama yüzde 7,2 oranında artış göstermiştir. 2007 yılında yüzde 5 olması beklenen GSYİH artış hızının, 2008 yılında yüzde 5,5 olması öngörülmektedir. Ekonomik programın uygulanmasında kaydedilen başarı ve AB ile devam eden müzakere süreci büyüme hedefini destekleyen iki önemli çapa olarak ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, enflasyondaki düşüş trendi, faiz oranlarında ve kamu maliyesindeki olumlu gelişmeler ile özelleştirme ve yapısal reformlardaki ilerlemeler, 2008 yılında GSYİH büyümesinin devam etmesinde belirleyici olacaktır.

2008 yılında tarım sektörü katma değeri artış hızının, 2007 yılından kaynaklanacak düşük baz etkisiyle birlikte uzun yıllar ortalamasının üzerinde gerçekleşerek yüzde 3 olması beklenmektedir.

Sanayi sektörü katma değer artışının 2008 yılında yüzde 5,7 olacağı tahmin edilmektedir. 2002 yılından itibaren özel sabit sermaye yatırımlarında kaydedilen yüksek oranlı artıştan kaynaklanan üretim kapasitesindeki yükselmeler ve ihracat odaklı üretim yapan sektörlerin performansları, sanayi sektörü büyümesini destekleyici faktörler olarak ortaya çıkmaktadır. Bu gelişmelerle birlikte imalat sanayiinde verimlilik artışı da sanayi üretimindeki artışın devam etmesini destekleyecektir.

Hizmetler sektörü katma değerinin 2008 yılında yüzde 5,9 oranında artması beklenmektedir. 2003 yılından itibaren yüksek oranlarda artan belediyelerce verilen inşaat ruhsatnameleri, yüzölçümü itibarıyla, 2006 yılının ikinci altı ayında 2005 yılının aynı dönemine göre yüzde 7,7 oranında azalmış, 2007 yılının ilk altı aylık döneminde ise 2006 yılının aynı dönemine göre yüzde 1,8 oranında artmıştır. İnşaat katma değeri hesaplama yöntemlerine göre, bu gelişmenin 2008 yılı inşaat sektöründe büyüme hızını önceki yıllara göre aşağı çekmesi beklenmektedir. Diğer yandan, faiz oranlarının 2008 yılında daha düşük seviyelere gerilemesi ve ipoteğe dayalı konut finansmanı sisteminin yaygınlaşmasıyla birlikte inşaat sektöründe bir büyüme trendi beklenmektedir. İnşaat sektörü katma değerindeki artış, ticaret ve sanayi gibi diğer sektörlerin büyümesini de olumlu yönde etkileyecektir. 2008 yılında turizm sektöründeki canlılığın devam etmesi, ticaret sektörü katma değerindeki artışı destekleyecektir.

Bu tahminler çerçevesinde, 2008 yılında yüzde 5,5 oranındaki GSYİH büyümesine, tarım sektörü katkısının 0,3 puan, sanayi sektörü katkısının 1,7 puan, hizmetler sektörü katkısının ise 3,5 puan olması beklenmektedir.

Bununla beraber, özellikle ABD ekonomisindeki büyümenin beklenenden daha düşük gerçekleşmesi, petrol fiyatlarının tekrar artış eğilimine girmesi 2008 yılı için öngörülen yüzde 5,5 oranındaki büyüme hızına ulaşılmasında karşılaşılabilecek muhtemel dışsal risklerdir.

2. İstihdam

a) Mevcut Durum

2002-2006 döneminde, ekonomi reel olarak yıllık ortalama yüzde 7,2 oranında büyürken, toplam istihdam yıllık ortalama yüzde 0,7 oranında artmıştır. İstihdam düzeyindeki bu sınırlı artış büyük ölçüde tarım kesimi istihdamındaki azalmadan kaynaklanmıştır. Söz konusu dönemde tarım dışı sektörlerde istihdam yıllık ortalama yüzde 3,9 oranında artış göstermiştir.

Türkiye ekonomisinin içinde bulunduğu yapısal dönüşüme paralel olarak istihdam, 2002-2006 döneminde kümülatif bazda sanayi sektöründe yüzde 16,8, hizmetler sektöründe yüzde 22,5, inşaat alt sektöründe yüzde 14,1 oranında artmış, tarım sektöründe ise yüzde 24,7 düzeyinde azalmıştır.

2006 yılında istihdam, 2005 yılına göre 284 bin kişi artarak 22.330 bin kişi olurken, aynı dönemde işsizlik oranı 0,4 puan azalarak yüzde 9,9 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmede işgücüne katılım oranının aynı dönemde 0,3 puan azalarak yüzde 48'e gerilemesi etkili olmuştur.

TABLO: II. 4- Yıllar İtibarıyla Yurtiçi İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	2002	2003	2004	2005	2006
	(15+Yaş, Bin Kişi)				
Çalışma Çağındaki Nüfus	48 041	48 912	49 906	50 826	51 668
İşgücü	23 818	23 640	24 289	24 565	24 776
İstihdam	21 354	21 147	21 791	22 046	22 330
Tarım Dışı İstihdam	13 896	13 982	14 391	15 553	16 242
Ücretsiz Aile İşçisi Hariç İstihdam	16 899	17 009	17 487	18 519	19 064
Tarım	7 458	7 165	7 400	6 493	6 088
Sanayi	3 954	3 846	3 987	4 284	4 407
Hizmetler	9 942	10 136	10 404	11 269	11 836
İnşaat	958	965	1 030	1 173	1 267
İşsiz	2 464	2 493	2 498	2 520	2 446
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	49,6	48,3	48,7	48,3	48,0
İstihdam Oranı (Yüzde)	44,4	43,2	43,7	43,4	43,2
İşsizlik Oranı (Yüzde)	10,3	10,5	10,3	10,3	9,9
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (Yüzde)	14,5	13,8	14,3	13,6	12,6
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı (Yüzde)	19,2	20,5	19,7	19,3	18,7
Eksik İstihdam	1 297	1 143	995	817	890
Eksik İstihdam Oranı (Yüzde)	5,4	4,8	4,1	3,3	3,6
İşsizlik ve Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (Yüzde)	15,7	15,3	14,4	13,6	13,5

Kaynak: TÜİK

2006 yılında tarım sektörü istihdamında bir önceki yıla göre yüzde 6,2 oranında azalma, sanayi ve hizmetler sektörü istihdamında ise sırasıyla yüzde 2,9 ve yüzde 5 oranlarında artış kaydedilmiştir. Özellikle hizmetler sektöründeki istihdam artışında inşaat alt sektöründe kaydedilen yüzde 8 oranındaki yükseliş etkili olmuştur. 2006 yılında toplam istihdam içerisinde tarım sektörünün payı yüzde 27,3, sanayi sektörünün payı yüzde 19,7 ve hizmetler sektörünün payı ise yüzde 53 olmuştur.

TABLO: II. 5- Kentsel ve Kırsal İşgücü Piyasasında Gelişmeler

	Kent			Kır		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
	(15+Yaş, Bin Kişi)					
Çalışma Çağındaki Nüfus	30 813	31 678	32 718	19 093	19 148	18 950
İşgücü	13 714	14 398	14 882	10 576	10 167	9 894
İstihdam	11 843	12 566	13 081	9 948	9 480	9 249
Tarım	684	673	622	6 716	5 820	5 466
Sanayi	3 203	3 410	3 477	783	874	930
Hizmetler	7 956	8 483	8 982	2 449	2 786	2 853
İşsiz	1 870	1 832	1 802	628	687	645
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	44,5	45,5	45,5	55,4	53,1	52,2
İstihdam Oranı (Yüzde)	38,4	39,7	40,0	52,1	49,5	48,8
İşsizlik Oranı (Yüzde)	13,6	12,7	12,1	5,9	6,8	6,5
Eksik İstihdam	516	415	470	479	402	419
Eksik İstihdam Oranı (Yüzde)	3,8	2,9	3,2	4,5	4,0	4,2
İşsizlik ve Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (Yüzde)	17,4	15,6	15,3	10,4	10,8	10,7

Kaynak: TÜİK

2006 yılında kaydedilen yüzde 1,3 oranındaki istihdam artışı temel olarak kentsel istihdamdaki artıştan kaynaklanmış, bu gelişmede özel sektörde yaratılan yeni iş

imkanları etkili olmuştur. 2006 yılında kentsel istihdamın yüzde 4,1 oranında artması sonucunda kentlerdeki işsizlik oranı 0,6 puan azalarak yüzde 12,1 olmuştur.

2006 yılında, 2005 yılına göre, toplam istihdam içerisinde ücretli ve yevmiyelilerin payı artarken, kendi hesabına çalışan ve işveren ile ücretsiz aile işçilerinin payı azalmıştır.

TABLO: II. 6- İstihdam Edilenlerin İşteki Çalışma Durumuna Göre Durumu

(15+Yaş, Bin Kişi)

	2004		2005		2006	
	Kişi Sayısı	Yüzde	Kişi Sayısı	Yüzde	Kişi Sayısı	Yüzde
Ücretli ve Yevmiyeli	11 079	50,8	11 948	54,2	12 617	56,5
Kendi Hesabına Çalışan ve İşveren	6 408	29,4	6 570	29,8	6 447	28,9
Ücretsiz Aile İşçisi	4 303	19,7	3 527	16,0	3 266	14,6
Toplam	21 790	100,0	22 046	100,0	22 330	100,0

Kaynak: TÜİK

2006 yılında istihdam oranları bölgesel açıdan değerlendirildiğinde en yüksek değer yüzde 58,7 ile TR90 (Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane) bölgesinde ve en düşük değer ise yüzde 25,8 ile TRC3 (Mardin, Batman, Şırnak, Siirt) bölgesinde görülmüştür.

2006 yılında işsizlik oranı en yüksek olan bölge yüzde 16,2 ile TR62 (Adana, Mersin) bölgesi olurken, işsizlik oranının en düşük olduğu bölge yüzde 5 ile TR82 (Kastamonu, Çankırı, Sinop) bölgesi olmuştur.

TABLO: II. 7- Bölgesel İşsizlik Oranları

Bölge Kodu	Bölge Adı	İşsizlik Oranı (Yüzde)	
		2005	2006
TR	Türkiye	10,3	9,9
TRA1	Erzurum, Erzincan, Bayburt	4,7	5,4
TRA2	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan	3,2	5,2
TRB1	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli	18,0	13,7
TRB2	Van, Muş, Bitlis, Hakkari	8,8	8,5
TRC1	Gaziantep, Adıyaman, Kilis	13,8	15,1
TRC2	Şanlıurfa, Diyarbakır	10,4	12,0
TRC3	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt	11,1	15,7
TR10	İstanbul	11,4	11,2
TR21	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli	7,8	8,0
TR22	Balıkesir, Çanakkale	6,9	6,2
TR31	İzmir	13,1	11,2
TR32	Aydın, Denizli, Muğla	7,0	7,4
TR33	Manisa, Afyon, Kütahya, Uşak	7,9	7,2
TR41	Bursa, Eskişehir, Bilecik	8,7	7,6
TR42	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova	11,2	10,7
TR51	Ankara	14,2	12,1
TR52	Konya, Karaman	9,5	10,6
TR61	Antalya, Isparta, Burdur	6,2	7,3
TR62	Adana, Mersin	17,2	16,2
TR63	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye	15,6	12,1
TR71	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir	10,7	10,5
TR72	Kayseri, Sivas, Yozgat	11,1	11,3
TR81	Zonguldak, Karabük, Bartın	6,9	5,9
TR82	Kastamonu, Çankırı, Sinop	8,6	5,0
TR83	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya	5,7	6,6
TR90	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane	5,6	5,7

Kaynak: TÜİK

Türkiye genelinde işsizlik oranı, 2007 yılının Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarını içeren döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre değişmeyerek yüzde 8,8 olarak gerçekleşmiştir. Aynı dönemde tarım dışı işsizlik oranı, bir önceki yılın aynı dönemine göre 0,1 puan azalarak yüzde 11,6, genç nüfusta işsizlik oranı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre 1,5 puan artarak yüzde 18,6 olmuştur. İstihdam edilen kişi sayısı Haziran, Temmuz ve Ağustos döneminde, bir önceki yılın aynı dönemine göre 490 bin kişi artmıştır.

TABLO: II. 8-Temmuz Ayları İtibarıyla Yurtiçi İşgücü Piyasasındaki Gelişmeler(*)

	2005	2006	2007
	(15+Yaş, Bin Kişi)		
Çalışma Çağındaki Nüfus	50 833	51 701	52 581
İşgücü	25 544	25 508	26 043
İstihdam	23 227	23 257	23 747
Tarım	7 690	6 854	6 804
Sanayi	4 292	4 413	4 443
Hizmetler	11 245	11 990	12 500
İnşaat	1 324	1 406	1 523
İşsiz	2 317	2 251	2 296
İşgücüne Katılma Oranı (Yüzde)	50,3	49,3	49,5
İstihdam Oranı (Yüzde)	45,7	45,0	45,2
İşsizlik Oranı (Yüzde)	9,1	8,8	8,8
Tarım Dışı İşsizlik Oranı (Yüzde)	12,7	11,7	11,6
Genç Nüfusta İşsizlik Oranı (Yüzde)	17,6	17,1	18,6
Eksik İstihdam	790	911	818
Eksik İstihdam Oranı (Yüzde)	3,1	3,6	3,1
İşsizlik ve Eksik İstihdam Nedeniyle Atıl İşgücü Oranı (Yüzde)	12,2	12,4	11,9

Kaynak: TÜİK

(*) Tabloda kastedilen Temmuz ayı; Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarının ağırlıklı ortalamasıdır.

2007 yılının Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarını içeren döneminde işgücüne katılma oranı, hem kadınlarda hem de erkeklerde bir önceki yılın aynı dönemine göre artarak toplamda yüzde 49,5'e yükselmiştir.

2007 yılının Haziran-Ağustos döneminde, bir önceki yılın aynı dönemi ile karşılaştırıldığında istihdam tarım sektöründe 50 bin kişi azalmıştır. Aynı dönemde istihdam artışı sanayi sektöründe 30 bin, hizmetler sektöründe ise 510 bin kişi olmuştur. Hizmetler sektöründe önemli bir yeri olan inşaat sektöründe 117 bin kişilik istihdam artışı kaydedilerek, sektörün toplam istihdam içindeki payı yüzde 6,4'e yükselmiştir.

İşgücüne katılım oranının 2007 yılında 2006 yılına göre 0,2 puan artacağı ve işsizlik oranının ise 2007 yılında yüzde 9,7 oranında gerçekleşeceği öngörülmektedir.

b) 2008 Yılı Hedefleri

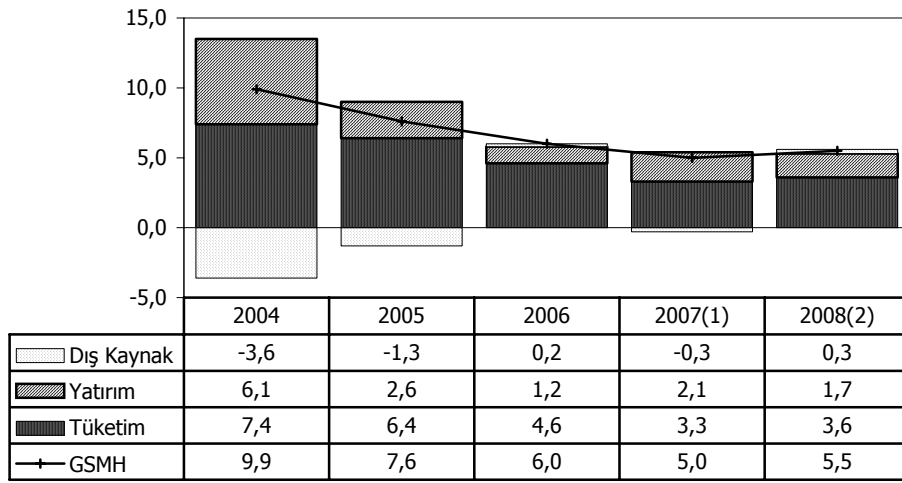
2008 yılında, öngörülen büyüme ve yatırım artışlarına bağlı olarak istihdamın yaklaşık 425 bin kişi artması, işsizlik oranının ise yüzde 9,6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

3. Ekonominin Genel Dengesi

a) Mevcut Durum

2006 yılında toplam yurt içi talep reel olarak yüzde 5,4 oranında artarken, dış dengenin GSMH büyümesine katkısının pozitif 0,2 puan olması sonucunda GSMH yüzde 6 oranında büyümüştür. Dış dengenin GSMH büyümesine katkıları açısından bakıldığında, 2002-2005 döneminde negatif olarak gerçekleşen dış dengenin GSMH büyümesine katkısının ilk defa 2006 yılında pozitive döndüğü gözlenmektedir. Söz konusu durumun ortaya çıkmasında, 2006 yılının özellikle ikinci yarısında toplam yurtiçi talep artış hızındaki yavaşlamaya bağlı olarak ithalat artış hızının sınırlı kalması ile reel kurdaki artışa da bağlı olarak ihracattaki artışın devam etmesi belirleyici olmuştur. 2006 yılında özel tüketim artış hızı 2004 ve 2005 yıllarında ulaştığı yüksek seviyelerden sonra toplam yurt içi talep artış hızındaki yavaşlama ile uyumlu bir içimde yüzde 5,1 oranında gerçekleşmiştir. 2006 yılında özel tüketim artış hızında gözlenen yavaşlamada gıda-ıçki, dayanıklı tüketim malları ve enerji-ulaştırma-haberleşme alt sektörlerindeki düşük oranlı artışlar etkili olmuştur. 2006 yılında kamu sabit sermaye yatırımlarındaki artış yüzde 4,2 seviyesinde kalırken, özel sabit sermaye yatırımları yüzde 16,7 oranında artmıştır.

GRAFİK: 2- GSMH Büyümesine Katkılar

(1) Gerçekleşme Tahmini (2) Program

2007 yılında toplam yurt içi talebin yüzde 5,1 oranında artması, dış dengenin GSMH büyümesine olan katkısının ise negatif 0,3 puan olarak gerçekleşmesi neticesinde GSMH büyümesinin yüzde 5 olması beklenmektedir.

2007 yılında özel tüketimin yüzde 3,9, kamu tüketiminin ise yüzde 6,5 oranında artması sonucunda toplam tüketimin yüzde 4,3 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Söz konusu yılda kamu tüketiminin cari fiyatlarla GSMH içindeki payının bir önceki yıla

göre 0,3 puan artarak yüzde 12,8, özel tüketimin de GSMH içindeki payının ise bir önceki yıla göre 1,5 puan azalarak yüzde 69,9 oranında gerçekleşmesi beklenmektedir.

2007 yılında özel sabit sermaye yatırımlarının yüzde 7,4, kamu sabit sermaye yatırımlarının ise yüzde 2,3 oranında artması beklenmektedir. Böylece, toplam sabit sermaye yatırımlarında yüzde 6,2 oranında reel artış beklenirken, cari fiyatlarla toplam sabit sermaye yatırımlarının GSMH içindeki payının bir önceki yıla göre 0,2 puan artarak yüzde 21,7 olması beklenmektedir. 2007 yılında stok değişiminin GSMH büyümesine katkısının pozitif 0,5 puan olacağı tahmin edilmektedir.

2007 yılında kamu harcanabilir gelirinin GSMH'ya oranının, 2006 yılına göre 3 puan azalarak yüzde 15,8'e gerileyeceği tahmin edilmektedir. Söz konusu gelişmede, kamu harcanabilir gelirleri içinde yer alan tüm gelir kalemlerinin GSMH içindeki paylarında gözlenen azalma etkili olmuştur. Bunun sonucunda, kamu tasarruflarının milli gelir içindeki payının 2006 yılında yüzde 6,2 olan seviyesinden 2007 yılında yüzde 3,1'e gerilemesi ve 2006 yılında pozitif dönmüş olan kamu tasarruf yatırım farkının 2007 yılında tekrar negatif olması beklenmektedir.

TABLO: II. 9- Ekonominin Genel Dengesi (Cari Fiyatlarla)

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)				(GSMH İçindeki Paylar)		
	2006	2007 (1)	2008 (2)	2006	2007 (1)	2008 (2)
I. 1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	575 784	646 893	716 596	100,0	100,0	100,0
2. Dış Kaynak	44 677	45 900	49 328	7,8	7,1	6,9
3. Toplam Kaynaklar	620 461	692 793	765 924	107,8	107,1	106,9
4. Toplam Yatırımlar	137 015	157 909	175 226	23,8	24,4	24,5
5. Sabit Sermaye Yatırımı	123 569	140 290	155 153	21,5	21,7	21,7
5.1 Kamu	30 410	33 435	33 371	5,3	5,2	4,7
5.2 Özel	93 159	106 855	121 783	16,2	16,5	17,0
6. Stok Değişmesi	13 446	17 619	20 073	2,3	2,7	2,8
6.1 Kamu	-703	556	438	-0,1	0,1	0,1
6.2 Özel	14 149	17 063	19 634	2,5	2,6	2,7
7. Toplam Tüketim	483 446	534 884	590 698	84,0	82,7	82,4
II. 8. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	108 028	102 432	112 879	18,8	15,8	15,8
9. Kamu Tüketimi	72 222	82 588	89 637	12,5	12,8	12,5
10. Kamu Tasarrufu	35 806	19 844	23 241	6,2	3,1	3,2
11. Kamu Yatırımı	29 706	33 991	33 809	5,2	5,3	4,7
12. Kamu (Tas.-Yat.) Farkı	6 099	-14 147	-10 568	1,1	-2,2	-1,5
III. 13. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	467 756	544 462	603 717	81,2	84,2	84,2
14. Özel Tüketim	411 224	452 296	501 061	71,4	69,9	69,9
15. Özel Tasarruf	56 532	92 166	102 656	9,8	14,2	14,3
16. Özel Yatırım	107 309	123 918	141 417	18,6	19,2	19,7
17. Özel (Tas.-Yat.) Farkı	-50 776	-31 752	-38 761	-8,8	-4,9	-5,4
18. Özel Tasarruf Oranı	12,1	16,9	17,0	-	-	-
19. Toplam Yurt içi Tasarruflar	92 338	112 010	125 898	16,0	17,3	17,6
20. Sabit Sermaye Yatırımı/GSMH	-	-	-	21,5	21,7	21,7
21. Yurt içi Tasarruf/GSMH	-	-	-	16,0	17,3	17,6

Kaynak: DPT

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

TABLO: II. 10- Ekonominin Genel Dengesi (Sabit Fiyatlarla)

		(1998 Yılı Fiyatlarıyla, Milyon YTL)			(Yüzde Değişme)	
		2006	2007 (2)	2008 (3)	2007 (2)	2008 (3)
I	1. GAYRİ SAFİ MİLLİ HASILA	69 237	72 699	76 697	5,0	5,5
	2. Dış Kaynak (1)	3 346	3 586	3 388	-0,3	0,3
	3. Toplam Kaynaklar	72 583	76 285	80 085	5,1	5,0
	4. Toplam Yatırımlar	18 903	20 323	21 533	7,5	6,0
	5. Sabit Sermaye Yatırımı	17 467	18 554	19 621	6,2	5,8
	5.1 Kamu	4 050	4 145	3 983	2,3	-3,9
	5.2 Özel	13 417	14 409	15 637	7,4	8,5
	6. Stok Değişmesi (1)	1 436	1 769	1 912	0,5	0,2
	6.1 Kamu	-75	56	42	0,2	-0,0
	6.2 Özel	1 511	1 713	1 870	0,3	0,2
	7. Toplam Tüketim	53 679	55 962	58 553	4,3	4,6
II	8. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	12 990	11 511	12 081	-11,4	5,0
	9. Kamu Tüketimi	7 440	7 925	8 192	6,5	3,4
	10. Kamu Tasarruf	5 550	3 586	3 890	-	-
	11. Kamu Yatırım	3 975	4 201	4 025	5,7	-4,2
	12. Kamu Tasarruf Yatırım Farkı	1 575	-615	-135	-	-
III	13. ÖZEL HARCANABİLİR GELİR	56 247	61 187	64 616	8,8	5,6
	14. Özel Tüketim	46 239	48 037	50 361	3,9	4,8
	15. Özel Tasarruf	10 007	13 151	14 255	31,4	8,4
	16. Özel Yatırım	14 928	16 122	17 508	8,0	8,6
	17. Özel Tasarruf Yatırım Farkı	-4 921	-2 972	-3 253	-	-
	18. Özel Tasarruf Oranı	17,8	21,5	22,1	-	-
	19. Toplam Yurt içi Tasarruflar	15 557	16 737	18 144	7,6	8,4
	20. Sabit Sermaye Yatırımı/GSMH	25,2	25,5	25,6	-	-
	21. Yurt içi Tasarruflar/GSMH	22,5	23,0	23,7	-	-

Kaynak: DPT

(1) Yüzde değişimleri GSMH büyümesine katkıları göstermektedir.

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

b) 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında toplam yurt içi talebin yüzde 5 oranında artması ve dış dengenin GSMH büyümesine katkısının pozitif 0,3 puan olması sonucunda GSMH'nın yüzde 5,5 oranında büyümesi beklenmektedir.

2008 yılında özel kesim tüketim harcamalarında yüzde 4,8, kamu tüketim harcamalarında ise yüzde 3,4 oranlarında artış olması beklenmektedir. Bu dönemde özel sabit sermaye yatırımlarının yüzde 8,5 oranında artarken, kamu sabit sermaye yatırımlarının da yüzde 3,9 oranında gerilemesi beklenmektedir. Büyümeye katkılar yönüyle incelediğimizde, yüzde 5,5 oranındaki 2008 yılı büyümesine, özel tüketimin katkısının 3,2 puan, kamu tüketiminin katkısının 0,4 puan, özel sabit sermaye yatırımlarının katkısının 1,7 puan, kamu sabit sermaye yatırımlarının katkısının ise negatif 0,2 puan olması beklenmektedir. 2008 yılında stok değişiminin GSMH büyümesine katkısının pozitif 0,2 puan olacağı tahmin edilmektedir.

Kamu harcanabilir gelirinin GSMH'ya oranının 2008 yılında değişmeyerek yüzde 15,8 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2008 yılında kamu tasarruflarının milli gelir içindeki payında önemli bir değişme olmazken kamu yatırımlarının payındaki azalmanın sonucunda kamu tasarruf yatırım farkının 2007 yılına göre bir miktar iyileşme göstererek negatif yüzde 1,5 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

B. YATIRIMLAR

1. Yatırımların Sektörel Dağılımı

a) Mevcut Durum

2007 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 2,3 oranında artması beklenmektedir. Kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının yüzde 37,4'ünün merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idareler, yüzde 45'inin mahalli idareler, yüzde 9,9'unun işletmecî KİT'ler, yüzde 3,3'ünün özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar, yüzde 2,1'inin İller Bankası, yüzde 2,2'sinin döner sermayeli kuruluşlar ve sosyal güvenlik kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

2007 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımları içinde tarım, madencilik, enerji, sağlık ve diğer hizmetler sektörlerinin paylarının 2006 yılına göre artacağı, imalat ve ulaştırma sektörlerinin paylarının azalacağı, eğitim, konut ve turizm sektörlerinin paylarında ise önemli bir değişikliğin olmayacağı beklenmektedir.

2007 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 7,4 oranında artacağı öngörülmektedir. Özel kesim sabit sermaye yatırımları içinde özellikle tarım, konut ve sağlık sektörünün payının artacağı, imalat ve ulaştırma sektörlerinin paylarının azalacağı, diğer sektörlerin paylarının ise yaklaşık olarak aynı seviyede kalacağı tahmin edilmektedir.

b) 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 3,9 oranında azalması öngörülmektedir. Kamu sabit sermaye yatırımlarının yüzde 38,1'inin merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki idareler, yüzde 43,9'unun mahalli idareler, yüzde 10,6'sının işletmecî KİT'ler, yüzde 2,5'inin özelleştirme kapsamındaki kuruluşlar, yüzde 2,4'ünün İller Bankası, yüzde 2,5'inin döner sermayeli kuruluşlar ve sosyal güvenlik kuruluşları tarafından gerçekleştirileceği tahmin edilmektedir.

2008 yılında kamu kesimi sabit sermaye yatırımları içinde, 2007 yılına göre madencilik, imalat, ulaştırma ve diğer hizmetler sektörlerinin paylarının artması, tarım, enerji ve eğitim sektörlerinin paylarının azalması, turizm, konut ve sağlık sektörlerinin paylarında ise önemli bir değişikliğin olmaması beklenmektedir.

2008 yılında özel kesim sabit sermaye yatırımlarının reel olarak yüzde 8,5 oranında artması beklenmektedir. Özel kesim sabit sermaye yatırımları içinde imalat ve eğitim sektörlerinin paylarının artacağı, ulaştırma sektörünün payının azalacağı, diğer sektörlerin paylarının ise yaklaşık olarak aynı seviyede kalacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: II. 11- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2006)

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL.)

Sektörler	Merkezi Yönetim (1)	İşletmec KİT'ler	Özelleş. Kap. Kur	İller Bankası	Döner Ser.+S.G.K.	ALT TOPLAM	Yüzde Dağılım	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	1 183	13	1	0	30	1 227	7,7	594	1 821	6,5
Madencilik	36	514	0	0	0	550	3,4	1	551	2,0
İmalat	14	314	172	0	0	501	3,1	113	614	2,2
Enerji	1 334	276	711	0	0	2 321	14,5	336	2 657	9,5
Ulaştırma	2 952	1 668	2	0	20	4 642	29,0	5 082	9 724	34,8
Turizm	70	0	0	0	0	70	0,4	36	107	0,4
Konut	93	0	0	0	1	94	0,6	343	436	1,6
Eğitim	2 387	0	0	0	15	2 402	15,0	350	2 752	9,9
Sağlık	953	0	0	0	209	1 161	7,3	368	1 530	5,5
Diğer Hizmetler	2 456	0	0	540	25	3 026	18,9	4 718	7 743	27,7
İktisadi	1 492	0	0	37	22	1 550	9,7	428	1 978	7,1
Sosyal	964	0	0	503	3	1 475	9,2	4 290	5 765	20,6
Toplam	11 476	2 785	887	540	300	15 994	100	11 940	27 934	100
Yüzde Dağılım	71,8	17,4	5,5	3,4	1,9	100				
Yüzde Dağılım	41,1	10,0	3,2	1,9	1,1	57,3		42,7	100	

Kaynak: DPT
(1) Yatırım işçiliği hariç

TABLO: II. 12- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2007) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL.)

Sektörler	Merkezi Yönetim (2)	İşletmec KİT'ler	Özelleş. Kap.Kur	İller Bankası	Döner Ser.+S.G.K.	ALT TOPLAM	Yüzde Dağ.	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	1 405	23	1	0	108	1 538	9,1	966	2 504	8,1
Madencilik	70	595	0	0	0	665	3,9	1	666	2,2
İmalat	12	111	169	1	0	293	1,7	133	426	1,4
Enerji	1 279	622	854	0	0	2 755	16,3	342	3 097	10,1
Ulaştırma	2 198	1 677	1	0	44	3 920	23,2	5 659	9 579	31,2
Turizm	81	0	0	0	10	91	0,5	38	129	0,4
Konut	115	0	0	0	0	115	0,7	402	517	1,7
Eğitim	2 706	0	0	0	28	2 734	16,2	318	3 052	9,9
Sağlık	1 036	0	0	0	412	1 447	8,6	424	1 871	6,1
Diğer Hizmetler	2 608	0	0	659	69	3 336	19,7	5 558	8 893	28,9
İktisadi	1 558	0	0	45	67	1 671	9,9	485	2 156	7,0
Sosyal	1 050	0	0	614	2	1 665	9,9	5 072	6 738	21,9
Toplam	11 509	3 028	1 025	660	671	16 894	100	13 841	30 735	100
Yüzde Dağılım	68,1	17,9	6,1	3,9	4,0	100				
Yüzde Dağılım	37,4	9,9	3,3	2,1	2,2	55,0		45,0	100	

Kaynak: DPT
(1) Gerçekleşme Tahmini
(2) Yatırım işçiliği hariç

TABLO: II. 13- Kamu Sabit Sermaye Yatırımları (2008) (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL.)

Sektörler	Merkezi Yönetim(2)	İşletmec KİT'ler	Özelleş. Kap.K.	İller Bankası	Döner Ser.+S.G.K.	ALT TOPLAM	Yüzde Dağ.	Mahalli İdareler	TOPLAM KAMU	Yüzde Dağılım
Tarım	1 395	29	2	0	45	1 471	8,6	724	2 195	7,2
Madencilik	91	722	0	0	0	813	4,7	1	814	2,7
İmalat	25	145	192	1	1	364	2,1	147	511	1,7
Enerji	1 073	782	553	0	0	2 409	14,1	361	2 769	9,1
Ulaştırma	2 338	1 571	5	0	45	3 958	23,1	5 628	9 586	31,4
Turizm	88	0	0	0	12	100	0,6	27	127	0,4
Konut	113	0	0	0	0	113	0,7	432	545	1,8
Eğitim	2 812	0	0	0	24	2 836	16,6	75	2 912	9,5
Sağlık	963	0	0	0	460	1 423	8,3	433	1 855	6,1
Diğer Hizmetler	2 722	0	0	738	175	3 636	21,2	5 573	9 209	30,2
İktisadi	1 639	0	0	50	174	1 863	10,9	473	2 336	7,7
Sosyal	1 084	0	0	688	1	1 772	10,4	5 100	6 873	22,5
Toplam	11 622	3 249	751	740	761	17 123	100	13 401	30 524	100
Yüzde Dağılım	67,9	19,0	4,4	4,3	4,4	100				
Yüzde Dağılım	38,1	10,6	2,5	2,4	2,5	56,1		43,9	100	

Kaynak: DPT

(1) Program

(2) Yatırım işçiliği hariç

TABLO: II. 14- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)

	2006			2007 (2)			2008 (3)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	2 076	3 147	5 222	2 834	3 777	6 610	2 537	4 164	6 701
Madencilik	558	1 572	2 130	683	1 787	2 470	837	1 952	2 788
İmalat	617	39 347	39 964	429	44 219	44 648	517	51 073	51 591
Enerji	2 945	2 540	5 485	3 397	2 816	6 213	3 032	3 075	6 107
Ulaştırma	10 360	15 216	25 576	10 095	16 717	26 811	10 159	18 606	28 765
Turizm	122	6 890	7 012	147	7 882	8 029	149	9 103	9 252
Konut	457	14 511	14 968	544	18 048	18 592	573	20 466	21 039
Eğitim	3 267	948	4 215	3 687	1 144	4 831	3 600	1 442	5 042
Sağlık	1 735	5 268	7 003	2 114	6 162	8 277	2 091	7 118	9 209
Diğer Hizmetler	8 273	3 720	11 993	9 505	4 303	13 809	9 875	4 785	14 660
TOPLAM	30 410	93 159	123 569	33 435	106 855	140 290	33 371	121 783	155 153

Kaynak: DPT

(1) Merkezi Yönetim Bütçesinde yatırım işçiliği dahil

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

TABLO: II. 15- Sabit Sermaye Yatırımlarının Sektörel Dağılımı (1)

(Cari Fiyatlarla, Yüzde Dağılım)

	2006			2007 (2)			2008 (3)		
	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam	Kamu	Özel	Toplam
Tarım	6,8	3,4	4,2	8,5	3,5	4,7	7,6	3,4	4,3
Madencilik	1,8	1,7	1,7	2,0	1,7	1,8	2,5	1,6	1,8
İmalat	2,0	42,2	32,3	1,3	41,4	31,8	1,6	41,9	33,3
Enerji	9,7	2,7	4,4	10,2	2,6	4,4	9,1	2,5	3,9
Ulaştırma	34,1	16,3	20,7	30,2	15,6	19,1	30,4	15,3	18,5
Turizm	0,4	7,4	5,7	0,4	7,4	5,7	0,4	7,5	6,0
Konut	1,5	15,6	12,1	1,6	16,9	13,3	1,7	16,8	13,6
Eğitim	10,7	1,0	3,4	11,0	1,1	3,4	10,8	1,2	3,2
Sağlık	5,7	5,7	5,7	6,3	5,8	5,9	6,3	5,8	5,9
Diğer									
Hizmetler	27,2	4,0	9,7	28,4	4,0	9,8	29,6	3,9	9,4
TOPLAM	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: DPT

(1) Merkezi Yönetim Bütçesinde yatırım işçiliği dahil

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

2. Kamu Yatırımları Uygulaması

Ülkemizin, sahip olduğu geniş coğrafi alan ve genç kesimin ağırlıklı olduğu nüfus büyüklüğü itibarıyla; eğitim ve sağlık hizmetlerinin etkili bir şekilde sunulması ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi, rekabet gücümüzün artırılması ve sürdürülebilir büyümenin sağlanması için gerekli sosyal ve fiziki altyapının geliştirilmesi, çevrenin korunması, üyelik sürecinde bulunduğumuz AB kriterlerine uyumun sağlanması ve gelişmiş ülkelerle ülkemiz arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması ve bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması için önemli miktarlarda kamu yatırımı ihtiyacı bulunmaktadır.

Ülkemiz, nüfus büyüklüğü itibarıyla, 27 AB üyesi ülke ile kıyaslandığında Almanya'dan sonra ikinci, yüzölçümü itibarıyla ise birinci sırada bulunmaktadır. 2002-2007 döneminde genel devlet kapsamındaki kamu sabit sermaye yatırımlarının (KSSY) GSYİH içindeki payı dikkate alındığında, ülkemizde AB üyesi ülkelerin geneli ile ABD'den daha yüksek, bazı AB üyesi ülkeler ile Japonya'ya yakın veya bazı yıllarda onlardan daha az oranda KSSY gerçekleştirildiği görülmektedir. Ancak, söz konusu ülkelerin, özellikle AB üyesi ülkelerin yüzölçümünün ve nüfusunun Türkiye'den daha az olduğu, mevcut gelişmişlik seviyelerinin Türkiye'den daha yüksek olduğu, halihazırda altyapı ihtiyaçlarının büyük ölçüde tamamlanmış olduğu ve GSYİH'larının mutlak büyüklüğü dikkate alındığında, ülkemizde daha fazla kamu yatırımı yapılması gereği ortaya çıkmaktadır.

2007 yılı kamu yatırım uygulamalarında; ekonomik ve sosyal altyapıyı geliştirecek yatırımlara, sektörel, bölgesel ve proje bazındaki öncelikler dikkate alınarak ağırlık verilmiştir.

TABLO: II. 16-Genel Devlet Kamu Sabit Sermaye Yatırımlarının GSYİH İçindeki Payı

(Yüzde)

Ülkeler	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Belçika	1,7	1,7	1,6	1,8	1,7	1,6
Almanya	1,7	1,6	1,4	1,3	1,4	1,4
İrlanda	4,2	3,8	3,7	3,7	3,9	4,1
Yunanistan	3,7	4,2	4,2	3,5	3,6	3,5
İspanya	3,5	3,6	3,4	3,6	3,6	3,6
Fransa	2,9	3,1	3,1	3,3	3,4	3,4
İtalya	1,7	2,5	2,4	2,3	2,3	2,4
Lüksemburg	5,0	4,6	4,3	4,7	4,1	3,9
Hollanda	3,5	3,6	3,2	3,2	3,3	3,3
Avusturya	1,3	1,2	1,1	1,1	1,1	1,1
Portekiz	3,5	3,1	3,1	2,8	2,3	2,2
Slovenya	3,0	3,3	3,5	3,4	3,7	3,6
Finlandiya	2,7	2,9	2,9	2,6	2,6	2,6
Euro Bölgesi Ülkeleri Ort.	3,0	3,0	2,9	2,9	2,8	2,8
Bulgaristan	2,7	2,5	2,7	3,4	3,7	4,0
Çek Cumhuriyeti	3,9	4,5	4,9	4,9	5,1	5,3
Danimarka	1,8	1,6	1,8	1,8	1,7	1,6
Estonya	4,9	4,2	3,1	3,2	3,6	3,8
Güney Kıbrıs Rum Kesimi	3,0	3,4	4,0	3,1	3,3	3,3
Letonya	1,3	2,4	3,1	3,3	3,4	3,8
Litvanya	2,9	3,0	3,4	3,5	4,2	5,1
Macaristan	4,9	3,5	3,5	4,0	4,5	3,6
Malta	4,5	5,1	2,1	5,3	4,6	5,2
Polonya	3,4	3,3	3,4	3,4	4,1	4,6
Romanya	3,1	3,2	3,0	3,8	2,9	3,8
Slovakya	3,2	2,6	2,4	2,1	2,2	2,2
İsveç	3,2	3,1	3,0	3,0	3,2	3,2
İngiltere	1,4	1,6	1,7	0,6	1,8	2,0
AB-27 Ülkeleri Ort.	3,1	3,1	3,0	3,1	3,2	3,3
ABD	2,8	2,7	2,6	2,6	3,3	3,3
Japonya	4,8	4,3	3,9	3,7	3,4	3,2
Türkiye	4,6	3,6	3,1	3,8	4,2	4,1

Kaynak: AB ülkeleri, ABD ve Japonya için; Avrupa Komisyonu, *European Economy (Economic Forecasts)* (Spring 2007), Türkiye 2002-2004 dönemi için, 2006 Yılı Katılım Öncesi Ekonomik Program, 2005-2007 dönemi için DPT.

2007 yılında, mahalli idare yatırımları ve yatırım işçilik giderleri hariç olmak üzere, ülkemizde; toplam tutarı 2007 yılı fiyatlarıyla 209,3 milyar YTL, 2006 sonu kümülatif harcaması 93,4 milyar YTL ve 2007 yılı başlangıç ödeneği 17,1 milyar YTL olan 2.710 adet kamu yatırım projesi yürütülmüştür.

2007 Yılı Yatırım Programında yer alan 2.710 projenin 3,8 milyar YTL tutarındaki 1.054 adedi yıl içinde başlanıp bitirilmesi programlanan yıllık projelerden oluşmaktadır. Ayrıca 2007 yılında toplam proje tutarı 9,4 milyar YTL, 2007 yılı ödeneği 500,6 milyon YTL olan 161 adet çok yıllık yeni proje yatırım programına dahil edilmiştir.

2007 Yılı Yatırım Programında 2.710 projeye yapılan 17,1 milyar YTL tutarındaki tahsis içinde yüzde 23,0'lık pay ile ulaştırma-haberleşme sektörü ilk sırayı almış, bunu

yüzde 19,9 ile diğer kamu hizmetleri, yüzde 16,5 ile eğitim, yüzde 14,9 ile enerji ve yüzde 8,8 ile tarım sektörleri izlemiş, sağlık sektörünün payı ise yüzde 8,7 olmuştur. 2007 yılı kamu yatırım tahsisleri içinde madencilik, imalat, turizm ve konut sektörlerinin toplam payı ise yüzde 8,1 olmuştur.

TABLO: II. 17- Türkiye’de Kamu Yatırımları (2000-2007) (1)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
Proje Sayısı (Adet)	5 321	5 047	4 414	3 851	3 555	2 627	2 525	2 710
Toplam Proje Tutarı (Cari Fiyatlarla, Milyar YTL)	86,2	105,2	166,8	187,1	196,1	206,7	200,4	209,3
Cari Yıl Öncesi Kümülatif Harcama (Cari Fiyatlarla, Milyar YTL)	26,1	33,8	66,0	80,4	86,8	84,0	86,5	93,5
Toplam Program Ödenek (Cari Fiyatlarla, Milyar YTL)	5,9	6,9	10,6	12,5	12,0	16,2	17,5	17,1
Yatırım Programına Alınan Çok Yıllık Yeni Proje Sayısı (Adet)	249	286	128	134	149	137	155	161
Toplam Program Ödenek / Toplam Proje Tutarı (%)	6,8	6,5	6,3	6,7	6,1	7,8	8,7	8,2
Yatırım Stokunun Ortalama Tamamlanma Süresi (Yıl) (2)	9,2	9,4	8,5	7,6	8,1	6,6	5,5	5,8

(1) Mahalli idare yatırımları, kamulaştırma harcamaları ve yatırım programında toplam dışı tutulan yatırımlar hariçtir.

(2) Mevcut stokun, ilgili yıldaki program ödenek seviyesiyle tamamlanması için gereken ilave süreyi göstermektedir.

2007 Yılı Yatırım Programına göre; 209,3 milyar YTL tutarındaki 2.710 proje için 2007 yılı sonu itibarıyla gerçekleştirilen kümülatif harcama tutarı 93,5 milyar YTL olup, tamamlanmak üzere kalan proje stoku büyüklüğü 115,9 milyar YTL’dir. Bu durumda, 2007 yılı ödeneklerinin tamamının harcanacağı, kamu yatırımları için sonraki yıllarda da 2007 yılı düzeyinde ödenek ayrılacağı ve programa yeni proje alınmayacağı varsayımıyla, mevcut stokun tamamen bitirilebilmesi için 2007 yılı sonrasında 5,8 yıllık bir süre gerekmektedir.

2007 yılında tahsis edilen 17,1 milyar YTL tutarındaki yatırım ödeneğinin yüzde 68,8’sine karşılık gelen 11,8 milyar YTL tutarındaki genel ve özel bütçe yatırımlarından en büyük payı yüzde 23,7 ile eğitim sektörü almıştır.

2.710 proje için tahsis edilen 17,1 milyar YTL tutarındaki ödeneğin yüzde 18,8’i olan 3,2 milyar YTL’nin dış proje kredisi ile finanse edilmesi öngörülmüştür. 2007 Yılı Yatırım Programında kısmen veya tamamen dış proje kredisi ile finanse edilmesi öngörülen ve toplam proje tutarı 117,0 milyar YTL olan 274 adet proje bulunmaktadır.

Kamu yatırım programının rasyonelleştirilmesi çalışmaları kapsamında, kısıtlı ödenekler, kısa sürede tamamlanabilecek acil ve öncelikli projelere tahsis edilmiş, 13,5 milyar YTL tutarındaki 55 adet proje ise sonraki yıllarda yürütülmek üzere, 2007 Yılı Yatırım Programında iz ödenekle yer almıştır.

Ülkemizde, kamu yatırımlarına tahsis edilebilen kaynakların yetersizliği yanında, etkin kullanılamaması hâlâ önemli bir sorundur. Rasyonelleştirme çalışmaları ile son yıllarda sağlanan iyileştirmelere rağmen, kamu proje stoku, başta sulama sektörü olmak üzere, mevcut sınırlı kaynaklara kıyasla oldukça büyüktür. Sistematiik bir proje döngüsü

yaklaşımının bulunmayışı ve bu kapsamda projelerin iyi hazırlanmış fizibilite etütlerine dayalı ve önceliklendirilmiş bir şekilde uygulamaya konulamaması, etkin bir izleme ve değerlendirmenin yapılamaması, kamu kuruluşlarının proje hazırlama, uygulama, izleme ve değerlendirme birimlerindeki kapasite yetersizlikleri gibi faktörler yatırıma ayrılan kısıtlı kaynakların etkin kullanılamamasının ve projelerin planlandığı şekilde tamamlanamamasının diğer başlıca sebepleridir. Ayrıca, ülkemizin birçok alanda yeni yatırım ihtiyacının yanında, mevcut sermaye stokunun daha etkin kullanılmasına ve korunmasına yönelik idame-yenileme, bakım-onarım, rehabilitasyon ve modernizasyon ihtiyacı da bulunmaktadır.

Afet zararlarının önlenmesi ve azaltılması ile güvenli ve yaşanabilir kentlerin oluşturulması amacıyla; tüm sektörlerde zarar azaltma stratejilerinin geliştirilmesi ve bu stratejilerin uygulanması için kamu yatırımı gerekmektedir. Ayrıca, yeni yapılacak yatırımların karar verme süreçlerinde afet riski dikkate alınmalıdır.

Ülkemizde; ekonomide istikrar ortamının sağlanmış olması, giderek daha fazla miktarda yararlandığımız AB fonlarının hem kamu yatırımları için ilave kaynak sağlaması hem de kamu kuruluşlarında belirli standartlara uygun proje hazırlama, uygulama, izleme ve değerlendirme kapasitesinin gelişmesine katkıda bulunması, Ülkemizin artan kredibilitesi nedeniyle daha uygun şartlarda dış proje kredisi sağlayan uluslararası kaynaklardan yararlanabilecek olması, kamu kuruluşları için stratejik planlama çalışmalarının ve sektörel strateji dokümanlarında ortaya konulan stratejilerin projelerin daha iyi önceliklendirilmesine ve değerlendirilmesine imkan verecek olması, kamu-özel işbirliği (KÖİ) modellerinden yararlanılacak olması, mahalli nitelikli işlerin mahalli idarelere bırakılması ve böylece yerinden yönetim ilkesinin hayata geçirilmesi gibi faktörler, önümüzdeki dönemde kamu yatırımlarına ayrılabilen kaynakların ve uygulamada etkinliğin artırılması için önemli fırsatlar ortaya çıkarmıştır.

2008 yılında, sektörel ve bölgesel önceliklerin yanı sıra devam eden projelerden;

- 2008 yılı içinde tamamlanarak ekonomiye kazandırılacak projelere,
- uygulamasında önemli fiziki gerçekleşme sağlanmış öncelikli projelere,
- Yatırım Programında yer alan ve dış finansmanı sağlanan projelerden önemli oranda fiziki gerçekleşme sağlanmış öncelikli projelere,
- başlatılmış bulunan diğer projelerle bağlantılı veya eş zamanlı olarak yürütülmesi ve tamamlanması gereken projelere,
- mevcut sermaye stokunun daha etkin kullanılmasına ve korunmasına yönelik idame-yenileme, bakım-onarım, rehabilitasyon ve modernizasyon türü yatırım projelerine,
- afetlerin önlenmesi ve afet hasarlarının telafisine yönelik projelere,
- AB'ye üyelik yönünde ortaya konulan politika ve önceliklerin hayata geçirilmesi için sürdürülen çalışmaların gerektirdiği projelere,
- e-Dönüşüm Türkiye Projesi ve Bilgi Toplumu Stratejisi ile uyumlu projelere

ağırlık verilecektir.

C. ÖDEMELER DENGESİ

1. Dünya Ticareti

2006 yılında yüzde 5,4 oranında büyüyen dünya ekonomisinin, 2007 yılında yüzde 5,2, 2008 yılında ise yüzde 4,8 oranlarında büyüyeceği tahmin edilmektedir.

TABLO: II. 18 - Dünya Hasılası ve Büyüme Oranları

	2005	2006	2007 (1)	2008 (1)
(Yüzde Değişim)				
Dünya Hasılası (Milyar ABD Doları)				
Piyasa Döviz Kurlarına Göre	44 745	48 245	53 352	57 323
Satın Alma Gücü Paritesine Göre (PPP)	61 259	66 229	70 807	75 632
Büyüme (GSYİH, sabit fiyatlarla)				
Dünya	4,8	5,4	5,2	4,8
Gelişmiş Ekonomiler	2,5	2,9	2,5	2,2
Euro Bölgesi	1,5	2,8	2,5	2,1
ABD	3,1	2,9	1,9	1,9
Japonya	1,9	2,2	2,0	1,7
Diğer Gelişmiş Ekonomiler	3,2	3,7	3,7	3,1
Gelişmekte Olan Ekonomiler	7,5	8,1	8,1	7,4
Avrupa Birliği	2,0	3,2	3,0	2,5
Yeni Sanayileşmiş Asya Ekonomileri	4,7	5,3	4,9	4,4
Gelişmekte Olan Asya Ekonomileri	9,2	9,8	9,8	8,8
Orta Doğu Ülkeleri	5,4	5,6	5,9	5,9
Çin	10,4	11,1	11,5	10,0
Hindistan	9,0	9,7	8,9	8,4
Türkiye	7,4	6,1	5,0	5,5

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, Ekim 2007; DPT
(1) Tahmin

En önemli ticaret ortağımız AB'nin, 2007 yılında yüzde 3 olması beklenen büyüme oranının 2008 yılında yüzde 2,5'e düşeceği tahmin edilmektedir. Çin ve Hindistan'ın öncülük ettiği gelişmekte olan Asya ekonomileri yüksek oranlı büyümelerini devam ettirmektedir. 2007 ve 2008 yıllarında Çin'de sırasıyla yüzde 11,5 ve yüzde 10 oranında gerçekleşeceği tahmin edilen büyüme oranının, Hindistan'da sırasıyla yüzde 8,9 ve 8,4 oranlarında olacağı beklenmektedir.

Dünyada 2007 yılında toplam 13,6 trilyon ABD doları mal ihracatı gerçekleşmesi beklenirken, 2008 yılında bu rakamın 14,9 trilyon ABD dolarına yükselmesi beklenmektedir. Türkiye'nin 2007 yılında gerçekleşmesi beklenen toplam ihracatı dünyada gerçekleşen ihracatın binde 7,7'sine tekabül ederken, 2008 yılında bu oranın binde 7,9'a çıkarılması hedeflenmektedir.

TABLO: II. 19- Türkiye'nin Dünya Ticaretindeki Yeri

	2005	2006	2007 (1)	2008 (1)
(Milyar ABD Doları)				
Dünya İhracatı				
Mal ve Hizmetler	12 822	14 697	16 786	18 334
Mallar	10 296	11 893	13 581	14 854
Türkiye'nin Dış Ticareti				
İhracat	73,5	85,5	104,0	117,0
İthalat	116,8	139,6	166,0	182,0
Binde Pay				
Türkiye İhracatı / Dünya İhracatı	7,14	7,19	7,66	7,88
Türkiye İthalatı / Dünya İhracatı	11,34	11,74	12,22	12,25

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, Ekim 2007; TÜİK; DPT
(1) Tahmin

2006 yılında yüzde 9,2 artan dünya mal ve hizmet ticaret hacminin, 2007 yılında yüzde 6,6, 2008 yılında ise yüzde 6,7 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Türkiye'nin en önemli ihracat pazarı konumunda olan ve 2007 sonu itibarıyla yüzde 5,6 büyüyeceği tahmin edilen Euro bölgesinin mal ve hizmet ithalat hacminin 2008 yılında yüzde 6,1 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: II. 20 - Uluslararası Ticaret

	2005	2006	2007 (1)	2008 (1)
Mal ve Hizmet Ticareti				
Dünya Ticaret Hacmi	7,5	9,2	6,6	6,7
Fiyat Deflatörü (ABD Doları)	5,7	4,8	7,0	2,4
İhracat Hacmi				
Gelişmiş Ekonomiler	5,8	8,2	5,4	5,3
Gelişmekte Olan Ekonomiler	11,1	11,0	9,2	9,0
Euro Bölgesi	4,5	7,8	6,0	5,5
İthalat Hacmi				
Gelişmiş Ekonomiler	6,1	7,4	4,3	5,0
Gelişmekte Olan Ekonomiler	12,1	14,9	12,5	11,3
Euro Bölgesi	5,1	7,8	5,6	6,1
Ticaret Hadleri				
Gelişmiş Ekonomiler	-1,6	-0,9	0,2	-0,2
Gelişmekte Olan Ekonomiler	5,7	4,7	0,2	1,0
Euro Bölgesi	-1,4	-1,0	-0,2	-

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, Ekim 2007

(1) Tahmin

Artan dünya ticaretine paralel olarak 2006 yılında 225 milyar ABD dolarını aşmış olan ülkemiz dış ticaret hacminin, 2007 yılı sonu itibarıyla 270 milyar ABD dolarına ulaşması beklenmektedir.

2006 yılında yakıt dışı başlıca emtia fiyatları ABD doları cinsinden yüzde 28,4 oranında artarken, petrol fiyatlarındaki artış yüzde 20,5 olarak gerçekleşmiştir. Petrol fiyatlarının, 2007 yılının ilk üç çeyreğinde 2006 yılının aynı dönemine göre düşmesine rağmen yılın geri kalan kısmında yüksek oranlarda artması beklenmektedir. Bu çerçevede, 2007 yılı sonu itibarıyla petrol fiyatlarında yüzde 6,6, emtia fiyatlarında ise yüzde 12,2 oranında artış beklenmektedir. 2008 yılında da petrol fiyatlarında yüzde 9,5 oranında artış beklenirken, emtia fiyatlarında yüzde 6,7 oranında azalma olacağı tahmin edilmektedir. Bu durumda dünya petrol fiyatının (Brent, Dubai ve Batı Teksas spot fiyatı ortalaması), 2007 yılında varil başına 68,5 ABD doları olarak gerçekleşmesi, 2008 yılında ise 75 ABD doları seviyesine çıkması beklenmektedir.

TABLO: II. 21 - Dünya İhracat Fiyatları (Yıllık Ortalama)

	2005	2006	2007 (1)	2008 (1)
ABD doları cinsinden				
Mamul Fiyatları	3,7	3,8	7,9	2,8
Petrol	41,3	20,5	6,6	9,5
Yakıt Dışı Başlıca Emtia	10,3	28,4	12,2	-6,7
Ham Petrol Varil Fiyatı (2)	53,4	64,3	68,5	75,0
Euro cinsinden				
Mamul Fiyatları	3,5	2,9	0,3	1,0
Petrol	41,0	19,5	-0,8	7,6
Yakıt Dışı Başlıca Emtia	10,0	27,4	4,4	-8,3
Ham Petrol Varil Fiyatı (2)	42,8	51,1	50,7	54,6
Reel faiz oranları (3)				
LIBOR	0,5	2,1	2,6	2,7
Dünya Uzun Dönem	1,3	1,7	2,4	2,7

Kaynak: IMF, World Economic Outlook, Ekim 2007; DPT

(1) Tahmin

(2) Brent, Dubai, Batı Teksas, ham petrol spot fiyatları ortalaması

(3) Yüzde, LIBOR için Londra Interbank'ın ABD doları mevduatı faizi ile ABD GSYİH deflatör farkı, Dünya Uzun Dönem; ABD, Japonya, Almanya, Fransa, İtalya, İngiltere ve Kanada'nın 10 yıl veya en yakın süreli hükümet tahvillerinin GSYİH ağırlıklı ortalaması

2. Cari İşlemler Hesabı

a) Mevcut Durum

2002 yılından itibaren yüksek oranda gerçekleşen ekonomik büyümeye paralel olarak artmakta olan cari işlemler açığı 2007 yılı Ağustos ayı itibarıyla son 12 ayda 33,2 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Cari işlemler açığında kaydedilen bu artışta, enerji ve emtia fiyatlarındaki artışın yanı sıra, üretim ve yurt içi talepteki artışa bağlı olarak ithalatta gözlenen yüksek oranlı reel artışlar belirleyici olmuştur. Yüksek oranda gerçekleşen sermaye girişleri sonucu değerlendirilen Yeni Türk Lirası, rekabet gücünü ve cari açığın düzeyini etkileyen diğer önemli bir faktördür.

TABLO: II. 22- Cari Açık ve Bileşenleri

(Milyar ABD Doları)

	2005	2006	2007(1)	Ocak - Ağustos	
				2006	2007
CARİ İŞLEMLER HESABI	-22,6	-32,9	-33,2	-23,0	-23,3
DIŞ TİCARET DENGESİ	-33,5	-41,3	-42,6	-28,9	-30,1
Toplam Mal İhracatı	76,9	91,9	106,2	57,5	71,8
İhracat (fob)	73,5	85,5	98,9	53,8	67,1
Bavul Ticareti, Diğer Mallar	3,5	6,4	7,3	3,7	4,6
Toplam Mal İthalatı	-110,5	-133,3	-148,8	-86,4	-101,9
İthalat (cif)	-116,8	-139,6	-156,9	-90,3	-107,6
Navlun ve Sigorta, Diğer Mallar	6,3	6,3	8,1	3,9	5,7
HİZMETLER DENGESİ	15,3	13,4	14,4	9,0	10,0
Gelir	26,6	24,5	27,2	16,2	19,0
Turizm Gelirleri	18,2	16,9	17,9	11,2	12,3
Gider	-11,4	-11,1	-12,9	-7,2	-9,0
GELİR DENGESİ	-5,8	-6,6	-6,7	-4,1	-4,3
Gelir	3,7	4,5	5,7	3,1	4,3
Gider	-9,5	-11,1	-12,4	-7,2	-8,6
CARİ TRANSFERLER	1,5	1,7	1,7	1,0	1,1

Kaynak: TCMB

(1) Ağustos ayı itibarıyla, yıllıklandırılmış

Dış Ticaret Dengesi

İhracat, 2007 yılının Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 24,8 oranında artarak 67,1 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu dönemde toplam ihracatın yüzde 94,7'sini oluşturan imalat sanayii ürünleri ihracatı, yüzde 25,4 oranında artmıştır. Bu artışta, motorlu kara taşıtları ve römorklar ihracatının yüzde 34,2, ana metal sanayi ürünleri ihracatının yüzde 34,2, makine ve teçhizat ihracatının yüzde 37,2 ve giyim eşyası ihracatının yüzde 16,9 oranında artması belirleyici olmuştur. Bu dönemde tarım-ormancılık sektörü ihracatı yüzde 3,5 oranında azalırken, madencilik sektörü ihracatı yüzde 45 oranında artmıştır.

2007 yılının Ocak-Ağustos döneminde Türkiye'nin ihracat pazarları kompozisyonunda önemli bir değişiklik olmamıştır. Yeni Türk Lirasının ABD doları karşısındaki aşırı değer kazanmasının da etkisiyle Amerika Kıtası ülkelerinin toplam

ihracatımız içindeki payı azalmaya devam ederken, petrol ihracatçısı ülkelere ve AB'ye yapılan ihracatın payı artmıştır.

TABLO: II. 23- Ülke Gruplarına Göre İhracat

(Milyar ABD Doları)

	Yıllık		Yüzde Pay		Ocak – Ağustos		Yüzde Pay	
	2005	2006	2005	2006	2006	2007	2006	2007
TOPLAM İHRACAT	73,5	85,5	100	100	53,8	67,1	100	100
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ (AB-27)	41,4	47,9	56,3	56,0	30,1	38,0	56,0	56,6
TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	3,0	3,0	4,0	3,5	1,9	1,9	3,6	2,8
DİĞER ÜLKELER	29,1	34,6	39,7	40,5	21,7	27,3	40,3	40,6
Diğer Avrupa (AB Hariç)	5,9	8,0	8,0	9,3	4,9	6,6	9,0	9,9
Afrika	3,6	4,6	4,9	5,3	2,9	3,8	5,4	5,7
Amerika	6,0	6,3	8,1	7,4	4,2	3,7	7,9	5,5
Asya	13,2	15,3	18,0	17,8	9,4	12,5	17,5	18,7
Yakın ve Orta Doğu	10,2	11,3	13,9	13,2	7,0	9,2	13,0	13,7
Diğer	0,5	0,5	0,7	0,6	0,3	0,6	0,6	0,9
OECD Ülkeleri	44,4	54,5	60,4	63,7	34,6	41,5	64,3	61,9
EFTA Ülkeleri	0,8	1,2	1,1	1,4	0,8	0,8	1,6	1,2
Karadeniz Ekonomik İşbirliği	8,6	11,6	11,7	13,5	6,8	10,3	12,5	15,4
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	2,7	3,3	3,6	3,9	2,0	2,8	3,7	4,2
Bağımsız Devletler Topluluğu	5,1	7,0	6,9	8,2	4,0	6,1	7,5	9,2
Türk Cumhuriyetleri	1,4	2,0	1,9	2,3	1,2	1,8	2,2	2,7
İslam Konferansı Teşkilatı	13,1	15,0	17,8	17,5	9,2	12,5	17,1	18,7

Kaynak: DPT, TÜİK

2007 yılının tamamında ihracatın yüzde 21,6 oranında artarak 104 milyar ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir. İhracat fiyatlarının aynı yılda yüzde 8,3 oranında artacağı öngörüsüyle, reel ihracat artışının yüzde 12,4 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

İthalat, 2007 yılının Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 19,2 oranında artarak 107,6 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Bu dönemde tüketim ve yatırım malları ithalatı artış oranları genel ithalat artış oranının altında kalırken, ara malları ithalatı, ihracat artışına paralel olarak yüzde 23,1 oranında artmıştır.

2007 yılının Ocak-Ağustos döneminde ülke gruplarının toplam ithalat içindeki paylarına bakıldığında OECD ve KEİ ülkelerinden yapılan ithalatın, toplam ithalat içindeki payının arttığı gözlenmiştir. AB ülkelerinden yapılan ithalatın payı 2006 yılının Ocak-Ağustos döneminde yüzde 43,2 seviyesinde iken, 2007 yılının aynı döneminde yüzde 40,4 oranına gerilemiştir.

TABLO: II. 24- Ülke Gruplarına Göre İthalat

(Milyar ABD Doları)

	Yıllık		Yüzde Pay		Ocak-Ağustos		Yüzde Pay	
	2005	2006	2005	2006	2006	2007	2006	2007
TOPLAM İTHALAT	116,8	139,6	100	100	90,3	107,6	100	100
AVRUPA BİRLİĞİ ÜLKELERİ (AB-27)	52,7	59,4	45,1	42,6	39,0	43,4	43,2	40,4
TÜRKİYE SERBEST BÖLGELERİ	0,8	0,9	0,7	0,7	0,6	0,8	0,6	0,7
DİĞER ÜLKELER	63,3	79,2	54,2	56,8	50,7	63,4	56,2	58,9
Diğer Avrupa (AB Hariç)	20,4	25,7	17,5	18,4	16,3	22,1	18,1	20,6
Afrika	6,0	7,4	5,2	5,3	4,8	4,4	5,3	4,1
Amerika	7,9	9,4	6,7	6,7	6,0	7,8	6,6	7,2
Asya	28,5	36,2	24,4	26,0	23,4	28,5	25,9	26,5
Yakın ve Orta Doğu	8,0	10,6	6,8	7,6	7,2	7,6	7,9	7,0
Diğer Asya	20,6	25,7	17,6	18,4	16,2	21,0	17,9	19,5
Diğer	0,5	0,5	0,4	0,4	0,3	0,6	0,3	0,5
OECD Ülkeleri	66,1	77,8	56,6	55,7	41,5	58,5	46,0	54,4
EFTA Ülkeleri	4,4	4,5	3,8	3,2	0,8	4,1	0,9	3,8
Karadeniz Ekonomik İşbirliği	20,5	27,0	17,5	19,4	10,3	22,0	11,4	20,5
Ekonomik İşbirliği Teşkilatı	5,1	8,1	4,4	5,8	2,8	6,4	3,1	5,9
Bağımsız Devletler Topluluğu	17,3	23,4	14,8	16,7	6,1	19,8	6,8	18,4
Türk Cumhuriyetleri	1,3	2,0	1,1	1,4	1,8	1,6	2,0	1,5
İslam Konferansı Teşkilatı	14,5	19,1	12,4	13,7	12,5	13,2	13,9	12,3

Kaynak: DPT, TÜİK

2007 yılı sonunda ithalatın bir önceki yıla göre yüzde 18,9 oranında artarak 166 milyar ABD dolarına ulaşması beklenmektedir. Söz konusu yılda ithalat fiyatlarının yüzde 6,9 oranında artacağı, bunun sonucunda reel ithalat artışının yüzde 11,3 olacağı tahmin edilmektedir.

Artan enerji fiyatları cari açığı olumsuz yönde etkilemektedir. Ham petrol fiyatında bir dolarlık artış, yıllık ham petrol ithalatı için ödediğimiz tutarı yaklaşık 190 milyon ABD doları artırmaktadır. Ham petrol fiyatının artışı sonucu diğer enerji ürünlerinde gerçekleşen fiyat hareketleriyle beraber, varil fiyatında bir dolarlık artış toplam enerji maliyetimize yaklaşık 530 milyon ABD doları ilave yük getirmektedir. 2007 yılında ham petrol varil fiyatının 65 ABD dolarına yükselmesi enerji ithalatımıza yaklaşık 2,1 milyar ABD doları ilave yük getirecektir.

Hizmetler Dengesi, Gelir Dengesi ve Cari Transferler

Turizm gelirlerinin etkisiyle geleneksel olarak fazla veren hizmetler dengesi 2006 yılında da 13,4 milyar ABD doları fazla vermiştir. 2007 yılının Ocak-Ağustos döneminde turizm gelirleri bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 9,6 oranında artarak 12,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılının tamamında ise, turizm gelirlerinin 18,6 milyar ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2007 yılının Ocak-Ağustos döneminde gelir dengesi, 2006 yılındaki seviyesini koruyarak 4,3 milyar ABD doları açık vermiştir. Portföy yatırımları altında yer alan genel hükümet ve bankalar tahvil geri ödemesi de dahil olmak üzere, 2007 yılı Ocak-Ağustos döneminde toplam 6,9 milyar ABD doları faiz ödemesi gerçekleşmiştir. Bu durumda, 2006 yılının Ocak-Ağustos döneminde 17 milyar ABD doları olarak gerçekleşen faiz ödemeleri hariç cari açık, 2007 yılının Ocak-Ağustos döneminde 16,4 milyar ABD dolarına inmiştir.

2007 yılının ilk sekiz ayında cari transferler kaleminde 1,1 milyar ABD doları fazla kaydedilmiştir.

Bu gelişmeler sonucunda, 2007 yılının ilk sekiz ayında 23,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşen cari açığın, yıl sonunda 36,4 milyar ABD dolarına ulaşacağı tahmin edilmektedir.

b) 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında ihracatın yüzde 12,5 oranında artarak 117 milyar ABD doları seviyesine ulaşması, ithalatın ise yüzde 9,6 oranında artarak 182 milyar ABD doları olması öngörülmektedir. Böylece dış ticaret açığı 65 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşecektir. 2008 yılında 8,5 milyar ABD doları bavul ticareti ve 10,2 milyar ABD doları navlun ve sigorta gelirleriyle, dış ticaret dengesinde 46,9 milyar ABD doları açık öngörülmektedir.

2008 yılında ihracat fiyatlarının yüzde 1,7, ithalat fiyatlarının ise yüzde 2,5 oranında artacağı ve böylece reel olarak ihracatın ve ithalatın sırasıyla yüzde 10,6 ve yüzde 6,9 oranında artacağı tahmin edilmektedir.

TABLO: II. 25- Türkiye'nin Dış Ticareti ve Dış Ticareti Etkileyen Faktörler

	2005	2006	2007 (1)	2008 (2)
İhracat (Milyar ABD Doları)	73,5	85,5	104,0	117,0
İthalat (Milyar ABD Doları)	116,8	139,6	166,0	182,0
(Yüzde Değişim)				
İhracat	16,3	16,4	21,6	12,5
İthalat	19,7	19,5	18,9	9,6
İhracat Fiyatları	6,0	3,5	8,3	1,7
İthalat Fiyatları	7,0	8,6	6,9	2,5
Reel İhracat	9,7	12,5	12,4	10,6
Reel İthalat	11,9	10,0	11,3	6,9
Reel Kur (1 ABD Doları + 1,5 Euro)	9,7	-0,4	9,5	-4,0
GSMH Büyüme hızı	7,6	6,0	5,0	5,5
Sanayi Büyümesi	6,5	7,4	5,5	5,7
Yurtiçi Talep Büyümesi	8,8	5,6	4,1	4,5
Üretkenlik	5,2	6,4	3,7 ⁽³⁾	
Üretkenlik (Gelişmiş Ekonomiler)	3,4	3,8	2,7	2,6
Birim İşgücü Maliyeti	12,7	-0,7	2,7 ⁽³⁾	
Birim İşgücü Maliyeti (Gelişmiş Ekonomiler)	-0,1	-0,8	1,4	0,7

Kaynak: TÜİK, DPT, IMF World Economic Outlook, Ekim 2007

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

(3) Haziran ayı itibarıyla, yıllıklandırılmış

2008 yılında turizm gelirlerinin yüzde 5,1 artışla 19,6 milyar ABD dolarına, giderlerinin ise yüzde 4,7 oranında artarak 3,4 milyar ABD dolarına ulaşacağı öngörülmektedir. Diğer kalemlerle beraber hizmet gelirlerinin yüzde 6,1 oranında artarak 29,8 milyar ABD doları olacağı tahmin edilmektedir. Hizmet giderlerinin ise yüzde 6,4 artışla 14,6 milyar ABD dolarına çıkması beklenmektedir. Böylece, 2008 yılında hizmetler dengesinin yüzde 5,7 artışla 15,2 milyar ABD doları fazla vermesi beklenmektedir.

TABLO: II. 26- İhracatın Sektörel Dağılımı (ISIC.Rev.3)

	(Milyar ABD Doları)			(Yüzde Pay)			(Yüzde Değ.)	
	2006	2007 (1)	2008 (2)	2006	2007 (1)	2008 (2)	07/06	08/07
TOPLAM İHRACAT	85,5	104,0	117,0	100	100	100	21,6	12,5
Tarım, Ormançılık, Balıkçılık	3,6	3,7	4,5	4,2	3,6	3,8	3,7	20,2
Madencilik ve Taş Ocakçılığı	1,1	1,6	1,8	1,3	1,5	1,5	36,1	15,4
İmalat Sanayi	80,2	98,0	109,8	93,8	94,2	93,8	22,1	12,0
Diğer	0,5	0,7	0,9	0,6	0,7	0,8	38,2	24,0

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

TABLO: II. 27- İthalatın Ekonomik Gruplara Göre Dağılımı (BEC)

	(Milyar ABD Doları)			(Yüzde Pay)			(Yüzde Değ.)	
	2006	2007(1)	2008(2)	2006	2007(1)	2008(2)	07/06	08/07
TOPLAM İTHALAT	139,6	166,0	182,0	100	100	100	18,9	9,6
Sermaye Malları	23,3	26,5	28,8	16,7	16,0	15,8	13,4	8,8
Ara Malları	99,6	120,4	131,8	71,4	72,5	72,4	20,8	9,5
Ham Petrol	10,7	12,3	13,8	7,7	7,4	7,6	14,6	12,5
Diğer	88,9	108,1	118,0	63,7	65,1	64,8	21,6	9,1
Tüketim Malları	16,1	18,0	20,1	11,5	10,8	11,0	11,4	12,0
Diğer	0,5	1,2	1,3	0,4	0,7	0,7	136,4	8,8

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

2008 yılında gelir dengesinde 9,3 milyar ABD doları açık öngörüldürken, cari transferler kaleminde 1,8 milyar ABD doları fazla beklenmektedir. Böylece, 2008 yılında cari işlemler açığının yüzde 7,9 oranında artarak 39,2 milyar ABD doları seviyesinde gerçekleşeceği öngörülmektedir. 2007 yılında yüzde 7,4 olması beklenen cari açığın GSMH'ya oranının, 2008 yılında yüzde 7,5'e yükseleceği tahmin edilmektedir.

TABLO: II. 28- Cari İşlemler Dengesi

(Milyar ABD Doları)

	2005	2006	2007(1)	2008(2)
CARİ İŞLEMLER HESABI	-22,6	-32,9	-36,4	-39,2
DIŞ TİCARET DENGESİ	-33,5	-41,3	-45,5	-46,9
İhracat (fob)	76,8	91,2	111,0	124,7
İhracat (fob)	73,5	85,5	104,0	117,0
Bavul Ticareti, Uyarlama	3,3	5,7	7,0	7,7
İthalat (fob)	-106,2	-128,8	-152,7	-167,7
İthalat (cif)	-116,8	-139,6	-166,0	-182,0
Navlun ve Sigorta, Uyarlama	10,6	10,8	13,3	14,3
Parasal Olmayan Altın (net)	-3,8	-3,3	-3,3	-3,4
Limanlarda Sağlanan Mallar (net)	-0,3	-0,4	-0,5	-0,5
HİZMETLER DENGESİ	15,3	13,4	14,4	15,2
Gelir	26,6	24,5	28,1	29,8
Gider	-11,4	-11,1	-13,7	-14,6
Taşımacılık	0,1	-0,1	0,2	0,2
Turizm	15,3	14,1	15,4	16,2
Gelir	18,2	16,9	18,6	19,6
Gider	-2,9	-2,7	-3,2	-3,4
Diğer Hizmetler	-0,1	-0,7	-1,2	-1,2
GELİR DENGESİ	-5,8	-6,6	-7,0	-9,3
Gelir	3,7	4,5	6,1	6,4
Gider	-9,5	-11,1	-13,1	-15,7
Ücret Ödemeleri	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Yatırım Geliri Dengesi	-5,7	-6,5	-6,9	-9,2
Doğrudan Yatırımlar	-0,8	-1,0	-1,4	-1,8
Portföy Yatırımları	-0,9	-0,7	-0,1	-0,2
Diğer Yatırımlar	-4,0	-4,9	-5,5	-7,2
Faiz Geliri	1,0	1,5	2,0	2,0
Faiz Gideri	-5,0	-6,3	-7,4	-9,2
Uzun Vade	-4,5	-5,5	-6,6	-8,3
Kısa Vade	-0,6	-0,8	-0,8	-0,8
CARİ TRANSFERLER	1,5	1,7	1,7	1,8

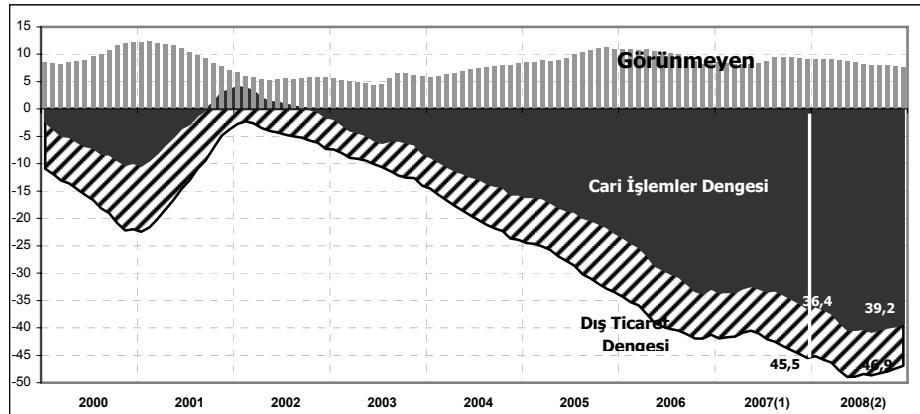
Kaynak: TCMB, DPT

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

GRAFİK:3- Cari İşlemler Dengesi ve 2008 Yılı Hedefi (12 Aylık Toplamlar)

(Milyar ABD Doları)

Kaynak: TCMB, DPT

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

3. Sermaye Ve Finans Hesapları

a) Mevcut Durum

Uygulanan ekonomik programla sağlanan makroekonomik istikrar ortamında, 2007 yılında ülkemize önemli ölçüde sermaye girişi olmuştur. Bu durum, ilk sekiz ayda gerçekleşen 23,3 milyar ABD doları tutarında cari açığın finanse edilmesinin yanı sıra, resmi rezervlerde de 9,6 milyar ABD doları artış kaydedilmesini sağlamıştır.

TABLO: II. 29- Sermaye ve Finans Hesabı (Özet)

(Milyar ABD Doları)

	2005	2006	2007 (1)	Ocak-Ağustos	
				2006	2007
Cari İşlemler Dengesi	-22,6	-32,9	-33,2	-23,0	-23,3
Sermaye ve Finans Hesabı (rezerv hariç)	38,3	41,2	43,2	28,3	30,2
Doğrudan Yatırımlar (net)	8,9	19,0	18,5	12,6	12,1
Portföy Yatırımları (net)	13,4	7,4	9,2	2,4	4,2
Diğer Yatırımlar (net)	15,9	14,8	15,4	13,2	13,9
Rezerv Varlıklar (2)	-17,8	-6,1	-11,5	-4,2	-9,6
Net Hata Noksan	2,2	-2,2	1,6	-1,1	2,8

Kaynak: TCMB

(1) Ağustos ayı itibarıyla, yıllıklandırılmış

(2) “-” işareti artışı göstermektedir.

2006 yılında sermaye ve finans hesabında (rezerv hariç) gerçekleşen net giriş yüzde 18,9 oranında portföy yatırımlarından oluşmuştur. Bu oranın 2007 yılında yüzde 11,4 olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir. Bankacılık dışı özel kesimin yurt dışından kullandığı kredilerde yaşanan artış neticesinde, diğer yatırımların toplam finansman içindeki payı yükselmiştir.

2006 yılı öncesine göre cari açığın finansmanında özel sektör kaynaklı kalemlerin ağırlığının arttığı gözlenmektedir. 2007 yılı Ocak-Ağustos döneminde kamu kesimi IMF'ye yapılan geri ödemelerle beraber net dış borç ödeyicisi konumuna geçerken, cari açık ve rezerv artışı özel kesim tarafından finanse edilmiştir.

2007 yılının ilk sekiz ayında sermaye ve finans hesabında, IMF'ye yapılan net 3,1 milyar ABD doları geri ödeme de dahil, finansman ihtiyacımızdan 6,9 milyar ABD doları, net hata noksan kalemi dahil edildiğinde 9,6 milyar ABD doları daha fazla bir döviz girişi gerçekleşmiştir.

2007 yılı Ocak-Ağustos döneminde rezerv varlıklar kaleminde 9,6 milyar ABD doları artış gerçekleşirken, 2002 yılından 2007 yılı Ağustos ayına kadar resmi rezervlerde gerçekleşen toplam artış 44,6 milyar ABD dolarını bulmuştur.

Doğrudan yatırımlar, 2007 yılı Ocak-Ağustos döneminde bir önceki yılın aynı dönemine yakın bir seviyede olup, 12,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. 2006 yılı Ocak-Ağustos döneminde 12,9 milyar ABD doları tutarında yurt içinde doğrudan yatırım gerçekleşirken, bu tutar 2007 yılının aynı döneminde 13,9 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bu miktarın 1,6 milyar ABD dolarını yurt içinde yabancılar tarafından gerçekleştirilen gayrimenkul alımları oluşturmaktadır.

TABLO: II. 30- Sermaye ve Finans Hesabı, Kamu Kesimi- Özel Sektör Dağılımı

(Milyar ABD Doları)					
	2005	2006	2007 (1)	Ocak-Ağustos 2006	2007
A. CARİ İŞLEMLER DENGESİ	-22,6	-32,9	-33,2	-23,0	-23,3
B. SERMAYE VE FİNANS HESABI (IMF Kredileri, Rezerv Hariç)	43,6	45,7	47,3	31,8	33,3
Kamu Kesimi (IMF Kredileri Hariç)	6,4	7,4	8,7	1,1	2,3
Özel Kesim	37,3	38,3	38,6	30,7	31,0
Bankalar (net)	8,7	-3,1	-8,9	0,2	-5,6
Bankacılık Dışı Özel Kesim (net)	28,5	41,4	47,4	30,5	36,6
C. CARİ, SERMAYE VE FİNANS HESAPLARI (A+B)	21,0	12,9	14,0	8,8	10,0
D. NET HATA VE NOKSAN	2,2	-2,3	1,6	-1,1	2,8
E. GENEL DENGE (C+D)	23,2	10,6	15,6	7,8	12,8
F. REZERV VARLIKLAR	-23,2	-10,6	-15,6	-7,8	-12,8
Resmi Rezervler (2)	-17,8	-6,1	-11,5	-4,2	-9,6
IMF Kredileri	-5,4	-4,5	-4,1	-3,5	-3,1
Kullanım	2,4	3,0	2,3	1,9	1,1
Geri Ödeme	-7,8	-7,5	-6,4	-5,4	-4,3

Kaynak: TCMB

(1) Ağustos ayı itibarıyla, yıllıklandırılmış

(2) “-” işareti artışı göstermektedir

2007 yılı Ocak-Ağustos döneminde IMF’ye 4,3 milyar ABD doları kredi geri ödemesi gerçekleştirilmiş, IMF’den 1,1 milyar ABD doları da kredi kullanılmıştır. Böylece IMF’ye net 3,1 milyar ABD doları geri ödeme yapılmıştır. 2007 yılının tamamında ise IMF’ye net 2,8 milyar ABD doları geri ödeme yapılacaktır.

2007 yılında, rezerv hariç, net 42,6 milyar ABD doları sermaye girişi olması beklenirken, bu tutarın 16,2 milyar ABD dolarının doğrudan, 4,9 milyar ABD dolarının portföy, 21,5 milyar ABD dolarının ise diğer yatırımlar kalemlerinden kaynaklanacağı tahmin edilmektedir.

2007 yılının Ocak-Ağustos döneminde 12,1 milyar ABD doları tutarındaki doğrudan yabancı yatırımlardan (sermaye) yüzde 71,6 ile en fazla payı hizmetler sektörü alırken, imalat sanayi yüzde 21,3 ile ikinci sırada gelmektedir.

TABLO: II. 31- Yabancıların Türkiye’de Yaptıkları Doğrudan Yatırımın (Sermaye) Sektörel Dağılımı

(Milyon ABD Doları)						
	2002	2003	2004	2005	2006	Ocak-Ağustos 2006 2007
Genel Toplam	622	745	1.291	8.536	17.709	10.893 12.086
Tarım	0	1	6	7	6	0 3
Madencilik ve Taşocaklığı	2	14	75	40	122	70 318
İmalat Sanayi	110	448	214	788	1.867	1.070 2.576
Hizmetler	442	196	927	7.697	15.602	9.642 8.652
Diğer	68	86	69	4	112	111 537

Kaynak: TCMB

b) 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında 39,2 milyar ABD doları cari işlemler açığına karşılık, rezerv hariç net 43,1 milyar ABD doları sermaye girişi beklenmektedir. 2008 yılında 16,5 milyar ABD doları doğrudan, 2,7 milyar ABD doları portföy ve 23,9 milyar ABD doları diğer yatırımlar kalemlerinden net sermaye girişi beklenmektedir.

2005-2007 yıllarında daha çok özelleştirme, birleşme ve satın alma şeklinde gerçekleşen doğrudan yatırımlar kaleminde, 2008 yılında yeni (greenfield) yatırımların oranının artması beklenmektedir.

TABLO: II. 32- Cari İşlemler Dengesi ve Finansmanı

(Milyar ABD Doları)				
	2005	2006	2007(1)	2008(2)
I. CARİ İŞLEMLER HESABI	-22,6	-32,9	-36,4	-39,2
II. SERMAYE VE FİNANS HESABI	13,4	20,4	33,6	39,2
1. Doğrudan Yatırımlar	2,0	8,9	16,2	16,5
1.1. Yurt dışında	-0,9	-1,1	-2,0	-2,0
1.2. Yurt içinde	2,9	10,0	18,2	18,5
2. Portföy Yatırımları	8,0	13,4	4,9	2,7
2.1. Varlıklar	-1,4	-1,2	-3,7	-3,5
2.2. Yükümlülükler	9,4	14,7	8,6	6,1
Hisse Senetleri	1,4	5,7	5,7	2,0
Borç Senetleri	8,0	9,0	2,9	4,1
3. Diğer Yatırımlar	4,2	15,9	21,5	23,9
3.1. Varlıklar	-7,0	0,3	-1,9	0,9
3.2. Yükümlülükler	11,1	15,6	23,4	23,1
Ticari Krediler	4,2	3,1	5,2	5,7
Krediler	6,1	11,7	24,3	19,2
Merkez Bankası	-4,4	-2,9	0,0	0,0
IMF	-4,4	-2,9	0,0	0,0
Genel Hükümet	-0,3	-4,6	-2,4	2,2
IMF	0,9	-2,5	-2,8	0,4
Bankalar	5,7	9,2	4,8	5,5
Diğer Sektörler	5,1	10,0	21,9	11,5
Mevduatlar	0,6	0,5	-6,5	-1,8
Diğer Yükümlülükler	0,2	0,3	0,4	0,0
4. Rezerv Varlıklar (3)	-0,8	-17,8	-9,0	-3,9
III. NET HATA NOKSAN	2,2	2,2	2,8	0,0

Kaynak: TCMB, DPT, HM

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) "-" işareti artışı göstermektedir.

4. Dış Borç Stoku

2006 yılında 207,8 milyar ABD doları olan toplam dış borç stoku, 2007 yılının ikinci çeyreği itibarıyla 226,4 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. 2002 yılından itibaren toplam dış borç stokunun GSMH'ya oranı sürekli düşerken, 2006 yılının ilk yarısında bu durum tersine dönmüştür. Bu eğilim 2007 yılının ilk yarısında da devam etmektedir.

Özel kesimin dış borçlar içindeki payı ve miktarı 2004 yılından itibaren önemli ölçüde artmıştır. Ayrıca, özel kesimin kısa vadeli dış borç stoku 2002 yıl sonunda 14,8 milyar ABD doları iken, 2007 yılı Ağustos ayında 37,1 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Bu durum özel kesimi kur riskine karşı daha açık hale getirmiştir.

2007 yılının ilk yarısında özel sektör bankacılık kesimi, kısa vadeli borçlarını azaltırken, uzun vadeli borçlarını artırmıştır. Netice itibarıyla bankacılık kesimi toplam borç stoku bu dönemde, 2006 yıl sonuna göre kısmen artmıştır. Bankacılık dışı kesimin ise 2007 yılının ilk yarısında hem uzun, hem de kısa vadeli dış borçları önemli oranda artmıştır.

TABLO: II. 33- Dış Borç Stokuna Ait Bazı Göstergeler

(Milyar ABD Doları)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007(1)
Toplam Dış Borç Stoku	129,7	144,3	160,9	168,9	207,8	226,4
Kısa Vadeli Dış Borçlar	16,4	23,0	31,9	37,1	42,3	41,0
Orta-Uzun Vadeli Dış Borçlar	113,3	121,3	129,0	131,8	165,4	185,3
Kamu Kesimi Dış Borç Stoku	86,5	95,2	97,1	85,8	87,3	87,8
Özel Sektör Dış Borç Stoku	43,2	49,1	63,8	83,1	120,5	138,5
Bankacılık Kesimi	8,5	11,5	18,5	28,3	40,3	41,4
Bankacılık Dışı	34,7	37,6	45,3	54,8	80,2	97,1
Yüzde Oranlar						
Kısa V. Dış Borçlar/ Toplam Dış Borç Stoku	12,7	15,9	19,8	22,0	20,4	18,1
Özel Sektör / Toplam Dış Borç Stoku	33,3	34,0	39,6	49,2	58,0	61,2
TCMB Net Rezerv / Kısa Vadeli Dış Borçlar	170,9	152,8	118,1	141,3	149,6	172,2
Toplam Dış Borç Stoku / GSMH	71,4	60,5	53,3	46,6	51,6	52,6

Kaynak: TCMB, HM

(1) Haziran sonu itibarıyla

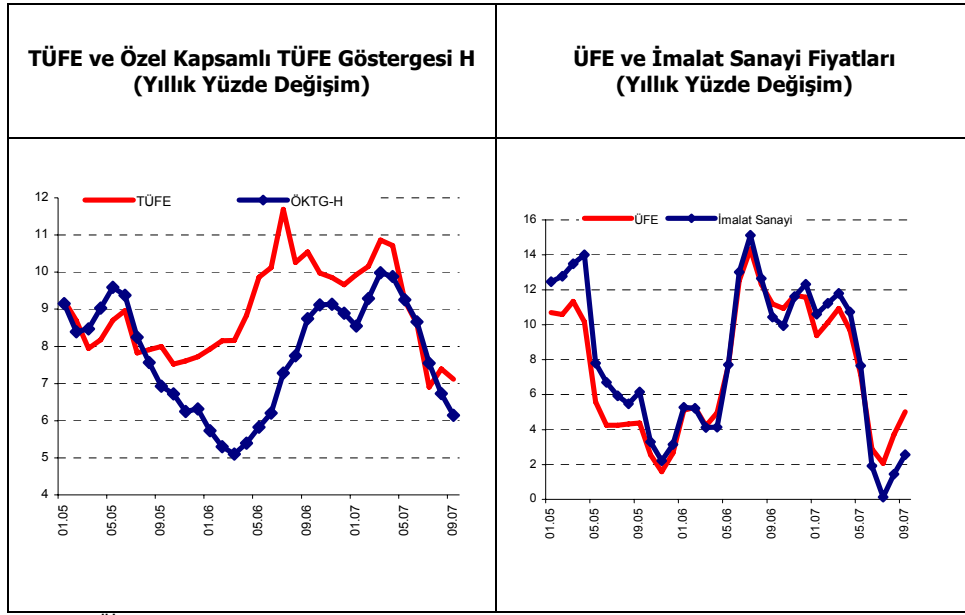
D. ENFLASYON VE PARA-KUR POLİTİKASI

1. Enflasyon

2006 yılında yıllık Tüketici Fiyat Endeksi (TÜFE) yüzde 9,65, Üretici Fiyat Endeksi (ÜFE) ise yüzde 11,58 oranında artmıştır. Söz konusu yılda, yıllık tüketici enflasyonu 2005 yılına göre 1,9 puan artmış ve yüzde 5 oranındaki yıl sonu hedefi çevresinde belirlenen 2 puanlık belirsizlik aralığının üst sınırı geçilmiştir. Böylelikle 2002 yılından itibaren enflasyon ilk kez yıl sonu hedefinin üzerine çıkmıştır.

2006 yılında enflasyon hedefinin belirgin şekilde aşılmasında yılın ilk yarısında yüksek emtia ve işlenmemiş gıda fiyatları kaynaklı arz şoklarının sürmesinin yanı sıra Mayıs ayı sonrasında küresel risk algılamalarındaki bozulma ve uluslararası likidite daralması neticesinde YTL'de yaşanan değer kaybı etkili olmuştur.

GRAFİK:4- Fiyat Gelişmeleri

Kaynak:TÜİK, TCMB

2007 yılı Mart ayı itibarıyla yıllık enflasyon yüzde 10,86'ya yükselmiştir. Bu gelişmede, işlenmemiş gıda ürünleri önemli rol oynarken tütün ürünlerindeki vergi ayarlaması kaynaklı fiyat artışları da etkili olmuştur. Bu geçici yükselmeye rağmen, ilk çeyrek sonunda yıllık enflasyon hedefle uyumlu patika etrafında tespit edilen belirsizlik aralığı içinde kalmıştır. Yılın ikinci çeyreğinden itibaren yıllık enflasyon hızlı bir düşüş eğilimine girerek, Haziran ayı sonunda yüzde 8,6 olarak gerçekleşmiş ve hedefle uyumlu patika çerçevesinde kalmaya devam etmiştir. Bu dönemde enflasyonda kaydedilen düşüşte parasal sıkılaştırmanın gecikmeli etkilerinin hizmet ve dayanıklı mal grubu fiyatlarında gözlenmesi ve 2006 yılı Mayıs-Haziran aylarında döviz kurundaki dalgalanmaya bağlı oluşan yüksek bazın ortadan kalkması başlıca etmenler olmuştur. Temmuz ayında yüzde 6,9'a kadar gerileyen yıllık enflasyon Eylül ayında gıda fiyatlarındaki artışların etkisiyle geçici olarak yükselerek yüzde 7,12 seviyesine ulaşmakla birlikte, üçüncü çeyrek için de belirsizlik aralığı dahilinde kalmıştır.

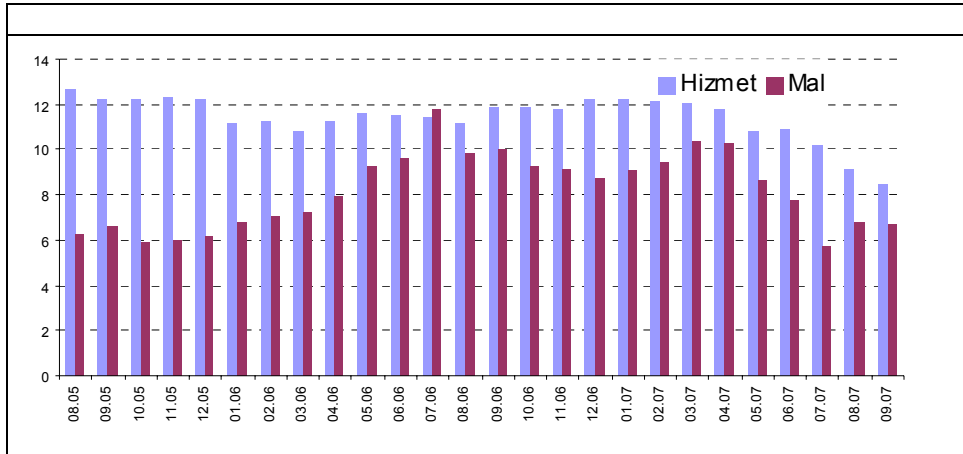
TABLO: II. 34- Eylül Ayı İtibarıyla Fiyat Endekslerinde Gelişmeler

	Ocak-Eylül		12 Aylık		Yıllık Ortalama	
	2006	2007	2006	2007	2006	2007
ÜFE	11,54	4,98	11,19	5,02	7,06	7,77
-Tarım	4,16	13,38	10,20	11,60	6,55	5,31
-Sanayi	13,36	3,12	11,21	3,53	7,12	8,35
-Madencilik	17,06	7,11	13,17	3,92	13,66	8,92
-İmalat Sanayi	12,74	2,95	10,43	2,57	7,23	7,43
-Elektrik, gaz, su	21,70	4,29	23,45	17,31	2,74	21,34
TÜFE	6,65	4,19	10,55	7,12	9,05	9,17
Gıda ve alkolsüz içecekler	6,78	7,35	12,45	11,76	8,21	11,86
Alkollü içecekler ve tütün	5,03	10,04	10,21	10,07	25,36	8,32
Giyim ve ayakkabı	-9,53	-6,61	-0,13	5,19	-0,56	4,19
Konut	10,36	5,47	13,65	8,99	11,75	12,06
Ev eşyası	7,29	3,27	11,38	3,29	4,97	8,81
Sağlık	7,51	2,14	7,88	2,54	1,81	6,38
Ulaştırma	9,97	3,21	9,31	3,37	10,92	6,81
Haberleşme	1,81	-3,12	2,54	-3,57	2,85	0,18
Eğlence ve kültür	7,39	-0,81	6,44	-0,02	4,34	5,93
Eğitim	7,85	6,35	8,10	6,23	7,62	7,66
Lokanta ve oteller	11,05	6,97	14,48	9,37	14,20	12,02
Çeşitli mal ve hizmetler	11,63	2,75	17,33	3,39	14,61	8,82
ÖKTG-H	4,53	3,35	8,74	6,14	6,40	8,57

Kaynak: TÜİK

2007 yılının ilk dokuz ayında hizmet fiyatları artışındaki belirgin yavaşlama dikkat çekmektedir. Aynı dönemde, enerji ve işlenmemiş gıda fiyatlarının artış hızında geçen yıla göre bir gerileme gözlenmektedir. Söz konusu dönemde dayanıklı mal fiyatları belirgin şekilde gerilerken, dayanıklı olmayan mal fiyatlarındaki artış geçen yılki yüksek seyrini korumuştur. Bu kapsamda, yılın ilk dokuz ayında hizmet ve dayanıklı mal grubu fiyatları olumlu bir görünüm sergilemiş ve enflasyondaki düşüşte belirleyici olmuştur. Eylül ayı itibarıyla hizmet ve mal grubu fiyatlarında yıllık artışlar ise, sırasıyla yüzde 8,41 ve yüzde 6,68 oranında gerçekleşmiştir.

GRAFİK:5-Mal ve Hizmet Fiyatları (Yıllık Yüzde Değişme)

Kaynak:TÜİK

Hizmet ve dayanıklı mal gruplarındaki olumlu gelişme özel kapsamlı göstergelerde de etkisini göstermiştir. Enerji, işlenmemiş gıda, alkollü içecekler ve tütün ile altın hariç TÜFE göstergesi olan ÖKTG-H'nin yıllık artışındaki yavaşlama belirginleşmiş, Eylül ayı itibarıyla söz konusu göstergenin yıllık değişimi yüzde 6,14 ile TÜFE'nin altında gerçekleşmiştir.

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla ÜFE'deki 12 aylık artış yüzde 5,02 seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde tarım fiyatları artışı yüzde 11,60 olurken, sanayi fiyatları artışı yüzde 3,53 olmuştur.

TABLO: II. 35- Fiyat Artışlarını Etkileyen Faktörlere İlişkin Gelişmeler

	(Yıllık Ortalama Yüzde Değişim)							
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007
ÜFE (1)	51,4	61,6	50,1	25,6	11,1	5,9	9,3	7,8(3)
- İmalat Sanayii	56,1	66,7	48,3	23,8	11,0	7,6	9,3	7,4(3)
TÜFE (1)	54,9	54,4	45,0	25,3	10,6	8,2	9,6	9,2(3)
-Gıda	49,8	50,3	49,9	28,7	9,0	4,9	9,7	11,9(3)
ÖKTG – H	-	-	-	-	9,3	8,0	7,1	8,6(3)
Dolar Kuru	48,4	96,5	22,9	-0,8	-4,7	-5,7	6,7	-2,6(3)
Emisyon Hacmi	65,2	53,3	52,2	45,6	40,0	28,3	31,2(3)	11,5(3)
Para Arzı (M2Y)	70,1	76,3	37,5	18,1	22,9	20,3	27,6(3)	20,9(3)
İç Borçlanma Faiz Oranı (2)	38,0	96,2	63,8	45,0	25,7	16,9	18,2)	19,2(3)
Nominal Ücret (Net)								
-Kamu	65,7	36,6	31,7	21,9	12,5	11,2	6,6	12,3(4)
-Özel	56,5	23,2	43,5	24,8	14,4	8,8	11,9	-
Nominal Net Maaş	37,1	48,6	53,3	24,2	13,4	11,0	16,4	13,0(4)
İhracat Fiyat Endeksi	-4,3	-2,6	-1,8	12,7	16,3	6,0	3,5	8,3(4)
İthalat Fiyat Endeksi	4,5	-0,3	-1,2	12,8	15,1	7,0	8,6	6,9(4)

Kaynak: TÜİK, DPT

(1) 2004 ve öncesi 1994=100 temel yılı, 2005 yılı ve sonrası ise 2003 temel yılı endekslere göre alınmıştır.

(2) Devlet iç borçlanma senetleri ortalama faiz oranı (yıllık bileşik, stopaj hariç)

(3) Eylül sonu itibarıyla

(4) Yıllık tahmin

2. Para-Kur Politikası

a) Mevcut Durum

Merkez Bankası, 2006 yılı başında uygulamaya başlamış olduğu açık enflasyon hedeflemesi rejimini 2007 yılında da devam ettirmiştir. Diğer taraftan, para politikalarına temel oluşturan operasyonel çerçeve 2007 yılında büyük ölçüde korunmuş olmakla birlikte, iletişim ve para politikalarının daha etkili olarak yürütülebilmesi amacıyla, bir dizi değişikliğe gidilmiştir. Bu kapsamda gerçekleştirilen değişikliklerden ilki, Enflasyon Raporlarında daha önce bir buçuk yıllık bir vade ile sunulmakta olan enflasyon ve çıktı açığı tahminlerinin, 2007 yılından itibaren, ekonomik birimlerin önlerini daha iyi görebilmelerine katkıda bulunmak amacıyla, iki yıllık bir vadeyi kapsayacak şekilde verilmeye başlanmasıdır. Bu yenilikle, Beklenti Anketi sonuçları ile kıyaslanabilir bir tahmin ufku oluşturularak, enflasyon tahminlerinin daha kolay incelenip değerlendirilmesine imkan sağlanması amaçlanmıştır. Diğer taraftan, iletişim politikalarının daha etkili olabilmesini sağlamak amacıyla, Para Politikası Kurulu kararlarının Türkçe metni ve İngilizce çevirisinin aynı gün yayımlanması uygulamasına

geçilmiştir. Bunun yanı sıra, 2007 yılından itibaren Para Politikası Kurulu Toplantı Özeti olarak adlandırılan ve Para Politikası Kurulunun değerlendirmelerini özetleyen metin, Kurul toplantılarını takip eden 8 iş günü içinde İngilizce çevirisiyle aynı anda yayımlanmaya başlanmıştır.

2006 yılında enflasyon hedefi aşılmıştır. Buna rağmen Merkez Bankası, 2007 yıl sonu için daha önce ilan etmiş olduğu yüzde 4 enflasyon hedefinin korunmasını uygun görmüştür. Böylece, sık sık hedef değiştirerek enflasyon beklentileri üzerinde olumsuz bir etki yaratılmasından ve geleceğe ilişkin taahhütlerin güvenilirliğinin azaltılmasından kaçınılarak gerektiğinde hesap verebilirlik prensibi korunmuştur.

2007 yılında enflasyon hedefleri TÜFE'nin yıllık yüzde değişimi olarak tanımlanmaya devam edilmiş ve 3 yıllık hedef ufku korunmuştur. Ekonomideki yapısal dönüşüm, yüksek enflasyondan düşük enflasyona geçiş ve Avrupa Birliği'ne yakınsama süreci göz önüne alınarak, orta vadede yüzde 4 civarında bir enflasyon hedefi belirlenmiştir. Bu kapsamda, 2007, 2008 ve 2009 yılı enflasyon hedefleri yüzde 4 olarak ilan edilmiştir. Bunun yanı sıra, 2007 yılı için ilan edilen hedef etrafında her iki yönde simetrik olarak belirlenen 2 puanlık belirsizlik aralığı, yıl sonu hedefi ile tutarlı üçer aylık enflasyon patikası ile birlikte açıklanmıştır. Söz konusu enflasyon patikası, IMF ile yapılan program çerçevesinde, üçer aylık gözden geçirmelerde kullanılan Net Uluslararası Rezervler (NUR) kalemi ile birlikte performans kriterini oluşturmaktadır. Ancak, 2007 yılı Aralık ayında yapılacak değerlendirme sonrasında NUR kalemi, performans kriteri olmaktan çıkarak gösterge niteliğindeki hedef olarak izlenmeye başlayacaktır.

TABLO: II. 36- 2007 Yılında Hedefle Uyumlu Enflasyon Patikası ve Belirsizlik Aralığı

	Mart 2007	Haziran 2007	Eylül 2007	Aralık 2007
Belirsizlik aralığı üst sınırı	11,2	8,7	7,3	6,0
Hedefle uyumlu patika	9,2	6,7	5,3	4,0
Belirsizlik aralığı alt sınırı	7,2	4,7	3,3	2,0

Kaynak: TCMB

TABLO: II. 37- 2007 Yılı IMF Program Şartlılığı

	Net Uluslararası Rezervler	
	Kriter⁽¹⁾	Gerçekleşme
30 Nisan 2007	28,7	40,6
31 Ağustos 2007	31,3	-
31 Aralık 2007	31,8	-

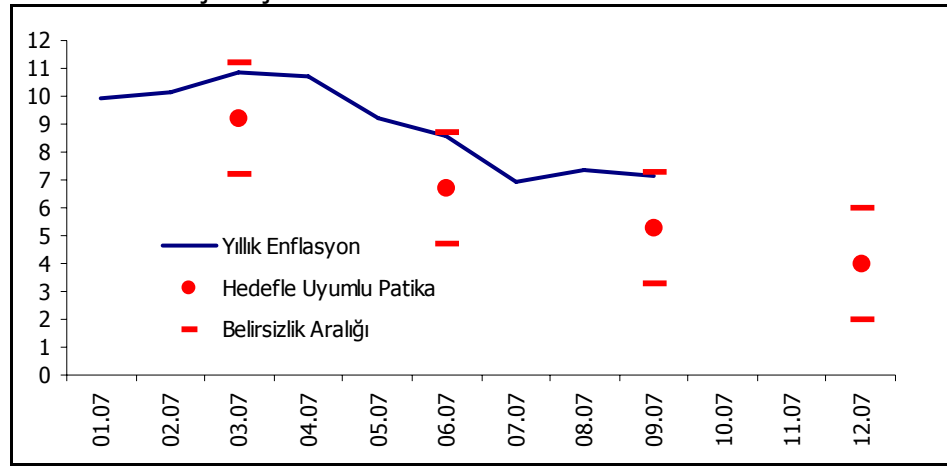
(1) Alt sınır, milyar ABD doları

Kaynak: TCMB

2007 yılının ilk çeyreğinde, enflasyon yeniden yükseliş eğilimine girmiş, ancak birinci çeyrek sonu itibarıyla, yüzde 10,86 seviyesinde kalarak, hedefle uyumlu patikanın içinde gerçekleşmiştir. Bu dönemde, enflasyondaki yükselişin temel belirleyici unsurları olarak işlenmemiş gıda fiyatlarının yüksek oranda artmaya devam etmesi, bütün ürünlerine yapılan zamlar, parasal sıkılaştırmanın enflasyon üzerindeki yansımalarının henüz belirginleşmiş olmaması ve 2006 yılı Mayıs-Haziran döneminde döviz kurunda kaydedilen dalgalanmanın gecikmeli etkilerinin azalarak da olsa devam etmesi gibi unsurlar belirleyici rol oynamıştır. Diğer taraftan, 2006 yılı Haziran ayından itibaren

sürdürülen sıkı para politikası, etkilerini 2007 yılının ikinci çeyreğinden itibaren belirgin olarak göstermeye başlamıştır. İç talebin önemli ölçüde zayıflaması ve parasal sıkılaştırmanın hizmet ve dayanıklı tüketim malları talebi üzerindeki etkilerinin belirginleşmesi, enflasyonun Mart 2007'den sonra yeniden düşüş eğilimine girmesinde belirgin rol oynamıştır. Temmuz 2007 itibarıyla, yıllık enflasyon önemli ölçüde gerileyerek yüzde 6,90 seviyesine inmiştir. Ağustos ayı itibarıyla ise yıllık enflasyon, özellikle işlenmemiş gıda fiyatlarındaki artışla geçici olarak yükselerek yüzde 7,39 seviyesine ulaşmış, Eylül ayında ise yüzde 7,12 seviyesine gerilemiştir.

GRAFİK: 6- 2007 Yılı Enflasyon Hedefi ile Uyumlu Patika ve Enflasyon Gerçekleşmeleri

Kaynak: TCMB, TÜİK

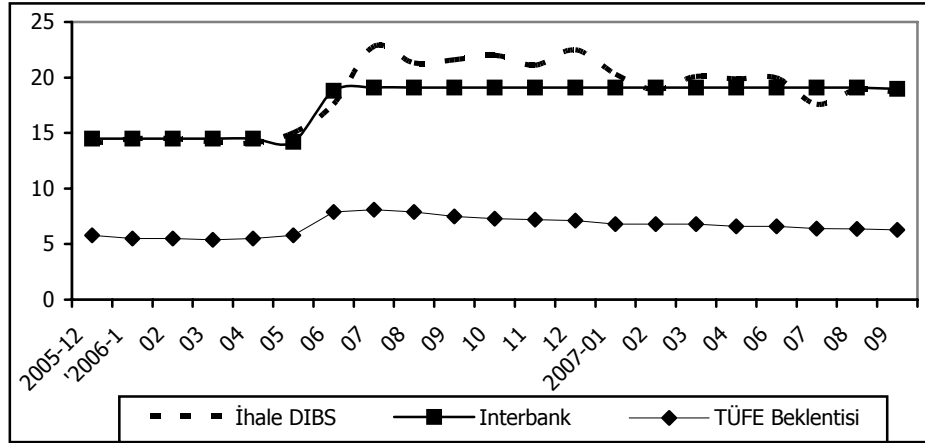
2007 yılında, para politikası kararlarının, Para Politikası Kurulunun (PPK) önceden duyurulmuş bir takvim çerçevesinde yaptığı aylık toplantılarda oylama yoluyla alınması uygulamasına devam edilmiştir. Bu çerçevede, temel para politikası aracı olarak Bankalararası Para Piyasası ve İstanbul Menkul Kıymetler Borsası Repo-Ters Repo Pazarında uygulanmakta olan kısa dönem faiz oranları kullanılmaktadır. PPK, faiz kararlarını alırken enflasyon tahminlerinin hedefle tutarlılığını göz önünde bulundurmakta ve kararlarını orta vadeye yönelik bir bakış açısıyla şekillendirmektedir. Merkez Bankası, 2006 yılı para politikaları uygulamalarında da görüldüğü gibi, enflasyonda yaşanan geçici dalgalanmalara değil, enflasyonun orta vadeli hedeflerden sapmasına tepki vermektedir.

Yılın ikinci çeyreğinden itibaren enflasyonda gözlenen genel düşüş eğilimine rağmen Merkez Bankası, hizmetler grubu fiyatlarındaki katılığın kırılamaması, ekonomik birimlerin geçmişe endeksleme davranışlarının önemli ölçüde devam ediyor olması ve küresel risk iştahı algılamalarına ilişkin olası değişiklikler gibi risk unsurlarını dikkate alarak yılın ilk 8 ayında politika faizlerini yüzde 17,50 seviyesinde tutmaya devam etmiştir. Bununla birlikte Merkez Bankası, son dönemde, 2008 yılı sonu itibarıyla orta vadeli enflasyon hedefi olan yüzde 4'e ulaşmanın mümkün olabileceğine işaret etmiştir. Küresel ekonomideki gelişmelerin hem iç hem dış talep büyümesini sınırlayıcı yönde etkileyebileceği ve bu durumun orta vadede yüzde 4'lük enflasyon hedefine ulaşılmasına

ilişkin aşağı yönlü riskleri artırdığı değerlendirilmesinin yapıldığı Eylül ayı PPK toplantısında, kısa vadeli politika faiz oranlarının 25 baz puan indirilmesine karar verilmiştir. Eylül ayında şartlarının oluştuğu belirtilen kısa vadeli faiz oranlarındaki ölçülü indirime, Ekim ayındaki PPK toplantısında da devam edilmiş ve gecelik borçlanma faiz oranı 50 baz puan indirilerek yüzde 16,75'e çekilmiştir.

2006 yılının ikinci çeyreğinden itibaren yükseliş eğilimine giren iç borçlanma faiz oranları, 2007 yılının ilk aylarından itibaren düşüş eğilimi göstermiştir. Nitekim, 2006 yılı Aralık ayında yüzde 22,5 olarak gerçekleşen Hazine ihaleleri ağırlıklı ortalama bileşik faiz oranı 2007 yılı Eylül ayında yüzde 18,7'ye gerilemiştir. 2006 yılında yüzde 18,2 olan Hazine ihaleleri ağırlıklı ortalama yıllık bileşik faiz oranı ise, 2007 yılının Ocak-Eylül döneminde yüzde 19,2'ye yükselmiştir. 2006 yılı Mayıs ayında mali piyasalarda görülen dalgalanma sonucunda temel fonlama maliyetlerinden biri olan Merkez Bankası kısa vadeli faiz oranlarında yaşanan yükseliş ve risk algılamalarındaki bozulma Hazinesin borçlanma faizlerinin artmasında temel belirleyiciler olmuştur. 2007 yılı Şubat ayından itibaren Hazinesin borçlanma maliyetleri düşme eğilimine girmiş ve gecelik faiz oranı seviyesinde seyretnmeye başlamıştır.

GRAFİK: 7- Faiz Oranlarındaki Gelişmeler (Bileşik Faiz, Yüzde)

Merkez Bankası dalgalı döviz kuru rejimi uygulamasına devam etmektedir. Bu rejim çerçevesinde, döviz kurları piyasadaki arz ve talep koşulları tarafından belirlenmekte, Merkez Bankasının herhangi bir kur hedefi bulunmamaktadır. Ancak, döviz kurlarında aşırı oynaklık görülmesi ya da aşırı oynaklığa neden olabilecek gelişmelerin yaşanması durumunda, Merkez Bankası döviz piyasalarına doğrudan alım ya da satım müdahalelerinde bulunabilmektedir. Bunun yanı sıra, Merkez Bankası rezerv biriktirme amaçlı olmak üzere döviz alım ihaleleri de düzenlemektedir. 5 Ekim 2007 itibarıyla, ihaleler yoluyla alımı yapılan toplam döviz tutarı 6,8 milyar ABD doları olmuş ve 2007 yılı Eylül ayı verilerine göre, Merkez Bankası brüt döviz rezervleri 71,7 milyar ABD dolarına ulaşmıştır.

TABLO: II. 38- Merkez Bankası Döviz Müdahale ve İhaleleri

(Milyon ABD Doları)

Yıl	Döviz Alım İhaleleri	Döviz Satım İhaleleri	Döviz Alım Müdahaleleri	Döviz Satım Müdahaleleri	Toplam Net Döviz Alımları
2002	795	-	16	12	799
2003	5 652	-	4 229	-	9 881
2004	4 104	-	1 283	9	5 378
2005	7 442	-	14 565	-	22 007
2006	4 296	1 000	5 441	2 105	6 632
2007(1)	6 812	-	-	-	6 812
Toplam	29 101	1 000	25 534	2 126	51 509

(1) 5 Ekim 2007 itibarıyla

Kaynak: TCMB

2007 yılı Ocak-Eylül döneminde, Merkez Bankası net dış varlıkları, dolar değeri olarak artmasına rağmen nominal kurdaki düşüşün etkisiyle YTL değeri olarak azalmıştır. Net iç varlıklar kalemi 2007 yılı ilk üç çeyreğinde artmıştır. Net dış varlıkların dolar değerindeki artış, temel olarak Merkez Bankası tarafından gerçekleştirilen düzenli döviz alım ihalelerinin döviz rezervlerini yükseltmesinden kaynaklanmıştır. Net iç varlıklar kalemindeki artışta ise, aynı dönemde Hazinesin DİBS portföyünde yaşanan azalışa karşın döviz değerlendirme farkı hesabındaki artış etkili olmuştur.

TABLO: II. 39-Parasal Büyüklükler ve Merkez Bankası Bilançosu Seçilmiş Kalemleri (1)

	2005	2006	2007		
	Aralık	Aralık	Mart	Haziran	Eylül
	(Milyon YTL)				
Para Arzları (2)					
M1	41 759	47 491	40 990	46 037	50 458
M2	153 146	185 145	187 474	200 934	212 835
M2Y	229 587	286 544	292 798	308 906	316 657
	(Milyon YTL)				
Net Dış Varlıklar	49 480	67 136	75 371	72 820	71 530
Net İç Varlıklar	17 732	12 888	13 518	15 221	15 447
DİBS Portföyü	19 470	18 812	18 972	17 266	16 247
Değerleme Hesabı	2 010	646	1 464	3 923	4 824
Merkez Bankası Parası	38 547	41 916	40 460	49 159	51 040
Emisyon	19 612	26 815	22 212	24 662	26 091
Bankalar YTL Mevduatı	12 899	14 420	13 419	16 193	13 319
API'den Borçlar	4 983	-1 098	3 523	4 900	7 954
Kamu Mevduatı	868	1 616	1 072	3 266	3 508
	(Milyon ABD Doları)				
Net Döviz Pozisyonu	15 499	20 542	19 437	25 828	29 415
Net Dış Varlıklar	36 843	47 510	54 377	55 419	59 116
Net Rezervler	49 372	59 718	66 501	67 440	70 910
KMDTH ve SDMH (-)	15 576	15 838	15 792	15 658	15 821
İç Döviz Yükümlülükleri	21 344	26 968	34 939	29 591	29 701
Döviz Olarak Takip Edilen Kamu Mevd.	10 331	13 227	21 539	15 194	13 938
Bankaların Döviz Mevduatı	11 013	13 741	13 401	14 397	15 763

Kaynak: TCMB

(1) Veriler ayın son cuma günü itibarıyladır.

(2) M1, M2 ve M2Y para arzlarında eski tanımlar kullanılmıştır ve veriler 5 Ekim 2007 itibarıyladır.

2007 yılı Ocak-Eylül döneminde Merkez Bankasının temel yükümlülük kalemlerinden olan emisyon hacmi, yüzde 2,7 oranında azalarak 26,1 milyar YTL'ye gerilemiştir. Bankalar serbest mevduatı 11,5 milyar YTL ile 16,2 milyar YTL arasında

dalgalanma göstermiştir. 2007 yılının ilk dokuz ayında kamu mevduatı 0,6 milyar YTL ile 7,3 milyar YTL ve Merkez Bankası tarafından piyasadan çekilen günlük likidite hacmini gösteren Açık Piyasa İşlemlerinden (APİ) borçlar hesabı ise 3,4 milyar YTL ile 9,7 milyar YTL arasında dalgalanmıştır. Bankanın YTL yükümlülüklerinin toplamı olan Merkez Bankası Parası, yukarıda bahsi geçen kalemlerin hareketlerinin sonucu olarak aynı dönemde 40,5 milyar YTL ile 51,4 milyar YTL arasında dalgalanmış ve 2007 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla 51 milyar YTL seviyesinde gerçekleşmiştir.

5 Ekim 2007 itibarıyla, eski tanımın kullanıldığı M1, M2 ve M2Y para arzları bir önceki yıl sonuna göre sırasıyla yüzde 6,2, yüzde 15,0 ve yüzde 10,5 oranında artmıştır. M1 para arzındaki artışın sınırlı kalmasında, vadesiz tasarruf mevduatındaki yüksek artışa karşın vadesiz ticari mevduatın azalışı ve dolaşımdaki paranın artışının sınırlı kalması etkili olmuştur. M2 para arzında kaydedilen yüksek oranlı artışta ise vadeli mevduatların yılın ilk dokuz ayındaki hızlı artışı belirleyici olmuştur. Döviz tevdiat hesaplarının dolar cinsinden artışına karşın kurdaki azalışın etkisiyle Türk parası karşılıklarının artmaması, M2Y para arzındaki artışın M2 para arzındaki artışın altında kalmasını açıklayan faktörlerdir.

b) 2008 Yılı Hedefleri

Enflasyon hedeflemesi rejimi, ilk iki yılında uygulanan genel operasyonel çerçevesi korunarak 2008 yılında da devam ettirilecek, 2007 yılı sonunda 2008 Yılında Para ve Kur Politikası adlı temel politika metni yayımlanacaktır.

2008 ve 2009 yılları yıl sonu yıllık enflasyon hedefi yüzde 4 olarak belirlenmiştir. Ayrıca, üç yıllık hedef ufku ile tutarlı olarak, 2007 yılı sonunda ve Hükümet ile birlikte belirlenecek olan 2010 yılı enflasyon hedefi ile 2008 yılı hedefi etrafında tanımlanacak olan belirsizlik aralığı açıklanacaktır.

Önümüzdeki dönemde de dalgalı döviz kuru rejimi uygulanmaya devam edecektir. Bu çerçevede, döviz kurları piyasadaki arz ve talep koşullarınca belirlenecek, ancak Merkez Bankası kurlarda görülen ya da görülmesi muhtemel aşırı dalgalanmaları önlemek amacıyla döviz piyasasına müdahale edebilecektir. Ayrıca, ödemeler dengesi koşullarının ve para ikamesi ile ilgili gelişmelerin elverişli olduğu durumlarda, önceden duyurulan bir program çerçevesinde rezerv biriktirme amaçlı döviz alım ihaleleri de düzenlenecektir.

Enflasyon hedeflemesi rejiminin başarıyla uygulanabilmesi, başta merkez bankası bağımsızlığı olmak üzere kurumsal ve teknik düzenlemelerin yapılması ile makroekonomik ve finansal istikrarın sağlanması gibi belli koşulların yerine getirilmesini gerektirmektedir. İstikrar odaklı para politikasının yanında enflasyondaki düşüşü destekleyen bir maliye politikasının varlığı enflasyonla mücadele açısından gerekli şarttır. Bu çerçevede, mali disiplinin tavizsiz sürdürülmesi ve kalitesinin artırılmasına yönelik tedbirlerin alınması, gelirler politikasının orta vadeli enflasyon hedeflerini gözetir biçimde uygulanması önem taşımaktadır. Bunların yanında güçlü borç yönetiminin devam ettirilmesi risk algılamalarının azalmasına katkı sağlayacaktır. Önümüzdeki dönemde enflasyon hedeflemesi rejimi orta vadeli bir perspektifle devam ettirilirken AB'ye uyum sürecinde gerekli yapısal reformların devamlılığı ile Merkez Bankasının bağımsızlığının ve mali disiplinin tavizsiz korunması kritik öneme sahiptir. Piyasa ekonomisinin sağlıklı işlemesi ve fiyat istikrarının sağlanması ve korunması söz konusu politikaların kararlı bir şekilde uygulanmasına bağlıdır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KAMU MALİYESİNDE GELİŞMELER VE HEDEFLER

I. GENEL DEVLET

1. Mevcut Durum

Merkezi yönetim bütçesi kapsamındaki kurum ve kuruluşlar, mahalli idareler, fonlar, sosyal güvenlik kuruluşları, döner sermayeler, işsizlik sigortası fonu ve KİT'ler kamu kesimini oluşturmaktadır. Kamu kesimi kapsamından KİT'ler çıkartıldığına ise genel devlet tanımına ulaşılabilmektedir.

Genel devlet harcama ve gelirleri, tanımı gereği, genel devlet kapsamındaki birimlerin harcama ve gelirlerinin toplamından oluşmaktadır. Ancak, bu birimlerin harcama ve gelirlerinin hesaplanması sırasında dikkat edilmesi gereken husus, genel devlet kapsamı içindeki birimler arasındaki transfer işlemlerinde, söz konusu transfer tutarlarının, transferi yapan kuruluştan harcama olarak; transfer yapılan kuruluştan da gelir olarak gösterilmemesidir. Böylece, bir kamu geliri, geliri ilk olarak elde eden birimin hesabında gelir; nihai olarak harcayan birimin hesabında da gider olarak yazılmaktadır. Yapılan bu işlem sonucunda kuruluşlar itibarıyla denge rakamları (açık veya fazla) değişmekte, ancak toplam genel devlet dengesi değişmemektedir. Ayrıca, DPT tanımlı kamu kesimi genel dengesi hesaplanırken yapılan bazı gelir ve harcama kalemlerindeki netleştirmeler, genel devlet dengesi oluşturulurken yapılmamaktadır.

Mali disipline hassasiyetle riayet edilmesinin yanı sıra, bir önceki seneye göre faiz ödemelerinde yaşanan düşüşün de etkisiyle, genel devlet dengesinde 2005 yılında ilk defa fazla verilmiş ve 2006 yılında yüksek özelleştirme gelirleri ve bir defalık gelirlerin etkisiyle fazla verilmeye devam edilmiştir. Bir önceki yıla göre GSYİH'ya oran olarak, faiz harcamalarında 0,4 puanlık, faiz dışı harcamalarda 0,2 puanlık, özelleştirme gelirlerinde 0,3 puanlık ve özelleştirme dışı gelirlerde 2,2 puanlık azalışlar beklenen 2007 yılında ise, genel devlet dengesinin denk olması, faiz giderleri ve özelleştirme gelirleri hariç genel devlet fazlasının 2006 yılı seviyesine göre 2,0 puan azalışla yüzde 6,0'a düşmesi beklenmektedir.

2. 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında genel devlet vergi gelirlerinin bir önceki seneye göre GSYİH'ya oran olarak 0,5 puan artacağı öngörülmektedir. Bu artışta, dahilde alınan katma değer vergisinde (KDV) öngörülen 0,1 puanlık azalışa karşın, özel tüketim vergisindeki (ÖTV) 0,3 puanlık, ithalde alınan KDV'deki 0,2 puanlık ve banka ve sigorta muameleleri vergisindeki 0,1 puanlık artışlar etkili olmaktadır. Aynı şekilde, sosyal fonlarda da 0,1 puanlık bir artış beklenmektedir. Öte yandan, merkezi yönetim bütçesi ve mahalli idarelerin vergi dışı normal gelirlerinde beklenen 0,3 puanlık, merkezi yönetim bütçesi faiz gelirlerinin de etkisiyle faktör gelirlerinde beklenen 0,6 puanlık ve özelleştirme gelirlerinde beklenen 0,2 puanlık azalışlar sonucu, 2008 yılı genel devlet toplam gelirlerinde bir önceki yıla göre GSYİH'ya oran olarak 0,5 puanlık bir düşüş öngörülmektedir.

TABLO: III. 1- Genel Devlet Toplam Gelir ve Harcamaları

	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)					(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)				
	2004	2005	2006 (1)	2007 (2)	2008 (3)	2004	2005	2006 (1)	2007 (2)	2008 (3)
Vergiler	101 405	120 935	140 275	154 054	174 376	23,6	24,8	24,3	23,8	24,3
-Vasıtasız	31 424	36 283	40 092	46 890	52 025	7,3	7,4	7,0	7,2	7,3
-Vasıtalı	67 322	80 972	95 441	101 790	116 450	15,6	16,6	16,6	15,7	16,2
-Servet	2 659	3 680	4 742	5 374	5 901	0,6	0,8	0,8	0,8	0,8
Vergi Dışı Normal Gelirler	13 145	16 388	21 550	18 862	18 613	3,1	3,4	3,7	2,9	2,6
Faktör Gelirleri	29 709	38 815	48 167	49 850	50 787	6,9	8,0	8,4	7,7	7,1
Sosyal Fonlar	30 120	33 607	44 399	48 287	54 592	7,0	6,9	7,7	7,5	7,6
TOPLAM	174 379	209 745	254 391	271 053	298 367	40,5	43,1	44,1	41,9	41,6
-Özelleştirme Gelirleri	1 691	3 984	11 958	11 581	11 798	0,4	0,8	2,1	1,8	1,6
TOPLAM GELİR	176 070	213 729	266 349	282 634	310 165	40,9	43,9	46,2	43,7	43,2
Cari Harcamalar	76 034	85 217	109 276	125 305	136 317	17,7	17,5	19,0	19,4	19,0
Yatırım Harcamaları	13 558	18 761	24 597	26 772	26 617	3,1	3,9	4,3	4,1	3,7
-Sabit Sermaye	13 430	18 645	24 398	26 681	26 524	3,1	3,8	4,2	4,1	3,7
-Stok Değişmesi	128	116	198	90	93	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Transfer Harcamaları	109 295	108 530	121 252	130 289	147 438	25,4	22,3	21,0	20,1	20,6
-Cari Transferler	106 053	105 868	112 097	126 134	141 712	24,6	21,7	19,5	19,5	19,8
-Sermaye Transferleri	3 242	2 662	9 154	4 155	5 726	0,8	0,5	1,6	0,6	0,8
Stok Değişim Fonu	0	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
FAİZ DIŞI HARCAMALAR	141 012	165 925	208 260	232 460	253 641	32,8	34,1	36,1	35,9	35,4
TOPLAM HARCAMA	198 888	212 509	255 125	282 366	310 371	46,2	43,6	44,3	43,6	43,3
BORÇLANMA GEREĞİ	22 818	-1 221	-11 224	-269	206	5,3	-0,3	-1,9	0,0	0,0
FAİZ DIŞI BORÇLANMA GEREĞİ	-35 058	-47 805	-58 089	-50 175	-56 524	-8,1	-9,8	-10,1	-7,7	-7,9
FAİZ GİD. VE ÖZEL. GEL. HARIÇ BORÇ. GER.	-33 367	-43 821	-46 131	-38 594	-44 726	-7,8	-9,0	-8,0	-6,0	-6,2

(1) Geçici

(2) Gerçekleşme Tahmini

(3) Program

Not: 1. Genel devlet; konsolide bütçe (2004, 2005) / merkezi yönetim bütçesi (2006, 2007, 2008), mahalli idareler, döner sermayeli kuruluşlar, işsizlik sigortası fonu, sosyal güvenlik kuruluşları ve bütçe dışı fonları kapsamaktadır.

2. Vergi iadeleri gelir ve harcamalarda kapsanmamaktadır.

TABLO: III. 2- Kamu Kesimi Borçlanma Gereği (KKBG) ve Finansmanı

	2004	2005	2006 (2)	2007 (3)	2008 (4)
	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)				
Merkezi Yönetim Bütçesi Borçlanma Gereği (1)	30 300	8 117	4 643	14 884	17 756
KİT Borçlanma Gereği	-2 451	-872	-3 725	5	-2 575
-İşletmecisi	-1 723	-678	-1 327	-519	-526
-Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	-728	-194	-2 398	525	-2 049
Mahalli İdareler Borçlanma Gereği	-295	-449	1 204	-92	256
Döner Sermaye Borçlanma Gereği	-1 076	-1 226	-1 263	-1 317	-1 562
Sosyal Güvenlik Kuruluşları Borçlanma Gereği	203	138	-889	472	0
İşsizlik Sigortası Fonu Borçlanma Gereği	-4 379	-4 713	-5 717	-7 087	-7 886
Fonlar Borçlanma Gereği	-1 935	-3 087	-9 202	-7 129	-8 358
TOPLAM KKBG	20 367	-2 093	-14 950	-263	-2 369
TOPLAM KKBG (Faiz Giderleri Hariç)	-38 025	-49 055	-62 316	-51 122	-59 892
TOPLAM KKBG (Özelleştirme Gelirleri Hariç)	22 058	1 892	-2 992	11 318	9 429
TOPLAM KKBG (Faiz Giderleri+Özelleştirme Gelirleri Hariç)	-36 334	-45 070	-50 358	-39 541	-48 094
	(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)				
Merkezi Yönetim Bütçesi Borçlanma Gereği (1)	7,04	1,67	0,81	2,30	2,48
KİT Borçlanma Gereği	-0,57	-0,18	-0,65	0,00	-0,36
-İşletmecisi	-0,40	-0,14	-0,23	-0,08	-0,07
-Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar	-0,17	-0,04	-0,42	0,08	-0,29
Mahalli İdareler Borçlanma Gereği	-0,07	-0,09	0,21	-0,01	0,04
Döner Sermaye Borçlanma Gereği	-0,25	-0,25	-0,22	-0,20	-0,22
Sosyal Güvenlik Kuruluşları Borçlanma Gereği	0,05	0,03	-0,15	0,07	0,00
İşsizlik Sigortası Fonu Borçlanma Gereği	-1,02	-0,97	-0,99	-1,09	-1,10
Fonlar Borçlanma Gereği	-0,45	-0,63	-1,60	-1,10	-1,17
TOPLAM KKBG	4,73	-0,43	-2,59	-0,04	-0,33
TOPLAM KKBG (Faiz Giderleri Hariç)	-8,83	-10,07	-10,81	-7,90	-8,35
TOPLAM KKBG (Özelleştirme Gelirleri Hariç)	5,12	0,39	-0,52	1,75	1,31
TOPLAM KKBG (Faiz Giderleri+Özelleştirme Gelirleri Hariç)	-8,44	-9,25	-8,74	-6,11	-6,71

(1) 2006 yılından itibaren konsolide bütçe tanımı yerine merkezi yönetim bütçesi tanımı kullanılmıştır.

(2) Geçici

(3) Gerçekleşme Tahmini

(4) Program

Not: Negatif işaret fazlayı göstermektedir.

TABLO: III. 3- 2005 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)

	Konsolide Bütçe	Mahalli İdareler	Fonlar	İşsizlik Sigortası	Sosyal Güvenlik	Döner Sermaye	GENEL DEVLET TOPLAMI	KİT			TOPLAM KAMU
								İşletmecisi	Öz. Kap. Kuruluşlar	TOPLAM	
1. Vergiler	104 580	10 599	2 319	0	0	-157	117 341	-350	-82	-433	116 908
a. Vasıtasız	30 324	3 881	2 319	0	0	-157	36 366	-350	-82	-433	35 933
b. Vasıtalı	74 256	6 719	0	0	0	0	80 975	0	0	0	80 975
2. Vergi Dışı N. Gelirler	12 256	3 994	584	0	0	-291	16 543	-337	-6	-342	16 200
3. Faktör Gelirleri	16 702	4 573	-324	3 031	2 277	2 102	28 361	2 331	1 375	3 706	32 067
4. Sosyal Fonlar	0	0	0	1 180	-22 269	0	-21 089	0	0	0	-21 089
5. Cari Transferler	-86 176	-484	-430	503	19 919	231	-66 436	520	10	530	-65 906
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	47 362	18 683	2 149	4 713	-73	1 884	74 719	2 164	1 297	3 461	78 180
II. CARİ GİDERLER	-46 493	-10 765	-1 063	0	0	0	-58 321	0	0	0	-58 321
III. KAMU TASARRUFU	870	7 918	1 085	4 713	-73	1 884	16 398	2 164	1 297	3 461	19 860
IV. YATIRIMLAR	-12 133	-8 502	-12	0	-66	-374	-21 087	-2 882	-1 743	-4 624	-25 711
a. Sabit Sermaye	-12 133	-8 495	-12	0	-66	-280	-20 986	-2 204	-1 388	-3 593	-24 578
b. Stok Değişmesi	0	-7	0	0	0	-94	-102	-677	-354	-1 032	-1 133
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-11 263	-584	1 073	4 713	-138	1 510	-4 689	-718	-445	-1 163	-5 852
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	3 147	1 035	2 014	0	0	-272	5 924	1 397	642	2 039	7 963
1. Servet Vergileri	2 349	1 331	0	0	0	0	3 680	0	0	0	3 680
2. Diğer Transferler	1 180	528	2 017	0	0	0	3 725	852	520	1 373	5 097
3. Kamulaş. ve S. Değer. Art.	-383	-824	-3	0	0	-272	-1 481	545	121	666	-815
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	8 117	-451	-3 087	-4 713	138	-1 238	-1 235	-680	-196	-876	-2 111
1. Kasa-Banka Değişimi	0	-1 479	-766	0	0	122	-2 123	-1 166	194	-972	-3 095
2. Dış Borçlanma (net)	-2 271	-323	-84	0	0	0	-2 677	2 250	-383	1 867	-810
-Dış Borç Ödemesi	-16 700	-608	-140	0	0	0	-17 448	-857	-504	-1 361	-18 810
-Dış Borç Kullanımı	14 429	285	56	0	0	0	14 771	3 107	122	3 229	17 999
3. İç Borç/Alacak (net)	10 387	1 352	-2 238	-4 713	138	-1 348	3 580	-1 762	-5	-1 767	1 812
4. Stok Değişim Fonu	0	-3	0	0	0	-12	-14	-1	-3	-4	-18

TABLO: III. 4- 2006 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)

	Merkezi Yönetim Bütçesi	Mahalli İdareler	Fonlar	İşsizlik Sigortası	Sosyal Güvenlik	Döner Sermaye	GENEL DEVLET TOPLAMI	KİT			TOPLAM KAMU
								İşletmeciler	Öz. Kap. Kuruluşlar	TOPLAM	
1. Vergiler	121 511	11 583	2 632	0	0	-100	135 625	-496	48	-448	135 177
a. Vasıtasız	33 666	3 983	2 632	0	0	-100	40 181	-496	48	-448	39 732
b. Vasıtalı	87 844	7 600	0	0	0	0	95 445	0	0	0	95 445
2. Vergi Dışı N. Gelirler	15 404	5 685	498	0	0	-292	21 295	-325	0	-325	20 969
3. Faktör Gelirleri	16 277	7 325	-225	3 448	3 455	2 262	32 542	3 221	2 313	5 534	38 076
4. Sosyal Fonlar	0	0	0	1 612	-21 102	0	-19 490	0	0	0	-19 490
5. Cari Transferler	-85 158	-392	-1 092	657	18 552	0	-67 433	707	21	728	-66 705
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	68 034	24 200	1 813	5 717	906	1 870	102 539	3 106	2 382	5 488	108 028
II. CARİ GİDERLER	-56 038	-14 826	-1 357	0	0	0	-72 222	0	0	0	-72 222
III. KAMU TASARRUFU	11 996	9 374	455	5 717	906	1 870	30 318	3 106	2 382	5 488	35 806
IV. YATIRIMLAR	-13 952	-12 462	-5	0	-17	-421	-26 857	-2 793	-56	-2 849	-29 706
a. Sabit Sermaye	-13 952	-12 480	-5	0	-17	-283	-26 738	-2 785	-887	-3 672	-30 410
b. Stok Değişmesi	0	18	0	0	0	-138	-120	-8	831	823	703
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-1 956	-3 088	450	5 717	889	1 449	3 460	314	2 326	2 639	6 099
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	-2 686	1 897	8 752	0	0	-119	7 843	1 274	515	1 789	9 632
1. Servet Vergileri	2 800	1 942	0	0	0	0	4 742	0	0	0	4 742
2. Diğer Transferler	-5 307	1 611	8 754	0	0	0	5 057	1 905	2 610	4 515	9 572
3. Kamulaş. ve S. Değer Art.	-179	-1 656	-2	0	0	-119	-1 956	-631	-2 095	-2 726	-4 682
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	4 643	1 191	-9 202	-5 717	-889	-1 329	-11 303	-1 588	-2 841	-4 428	-15 731
1. Kasa-Banka Değişimi	0	312	-897	0	0	-583	-1 168	-72	-199	-271	-1 439
2. Dış Borçlanma (net)	-1 203	-153	47	0	0	0	-1 309	-61	2	-60	-1 369
-Dış Borç Ödemesi	-18 476	-691	-103	0	0	0	-19 270	-1 691	-3	-1 694	-20 964
-Dış Borç Kullanımı	17 273	538	150	0	0	0	17 961	1 630	4	1 635	19 595
3. İç Borç/Alacak (net)	5 846	1 044	-8 351	-5 717	-889	-680	-8 747	-1 194	-2 201	-3 394	-12 141
4. Stok Değişim Fonu	0	-13	0	0	0	-66	-79	-260	-442	-703	-781

(1) Geçici

TABLO: III. 5- 2007 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)

	Merkezi Yönetim Bütçesi	Mahalli İdareler	Fonlar	İşsizlik Sigortası	Sosyal Güvenlik	Döner Sermaye	GENEL DEVLET TOPLAMI	KİT			TOPLAM KAMU
								İşletmeciler	Öz. Kap. Kuruluşlar	TOPLAM	
1. Vergiler	131 694	14 066	3 086	0	0	-68	148 777	-503	-140	-643	148 135
a. Vasıtasız	39 086	4 880	3 086	0	0	-68	46 984	-503	-140	-643	46 341
b. Vasıtalı	92 607	9 186	0	0	0	0	101 793	0	0	0	101 793
2. Vergi Dışı N. Gelirler	13 461	5 340	484	0	0	-302	18 983	-714	0	-714	18 269
3. Faktör Gelirleri	15 802	8 118	-167	4 328	2 390	2 421	32 892	4 068	-210	3 858	36 750
4. Sosyal Fonlar	0	0	0	1 969	-28 758	0	-26 789	0	0	0	-26 789
5. Cari Transferler	-100 079	-569	-763	790	25 971	0	-74 650	638	80	718	-73 932
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	60 877	26 955	2 641	7 087	-398	2 050	99 212	3 489	-269	3 219	102 432
II. CARİ GİDERLER	-65 373	-15 971	-1 244	0	0	0	-82 588	0	0	0	-82 588
III. KAMU TASARRUFU	-4 496	10 984	1 397	7 087	-398	2 050	16 624	3 489	-269	3 219	19 844
IV. YATIRIMLAR	-14 209	-14 492	0	0	-74	-647	-29 422	-3 793	-776	-4 569	-33 991
a. Sabit Sermaye	-14 209	-14 501	0	0	-74	-597	-29 382	-3 028	-1 025	-4 054	-33 435
b. Stok Değişmesi	0	9	0	0	0	-50	-41	-764	249	-515	-556
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-18 705	-3 508	1 397	7 087	-472	1 404	-12 798	-304	-1 045	-1 349	-14 147
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	3 822	3 606	5 732	0	0	-43	13 116	912	654	1 566	14 682
1. Servet Vergileri	3 227	2 147	0	0	0	0	5 374	0	0	0	5 374
2. Diğer Transferler	710	3 450	5 732	0	0	0	9 893	1 617	526	2 144	12 036
3. Kamulaş. ve S. Değer Art.	-116	-1 991	-1	0	0	-43	-2 150	-705	127	-578	-2 728
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	14 884	-98	-7 129	-7 087	472	-1 361	-318	-608	392	-217	-535
1. Kasa-Banka Değişimi	0	-714	-2 598	0	0	-150	-3 463	-551	14	-538	-4 000
2. Dış Borçlanma (net)	-2 255	-40	139	0	0	0	-2 156	348	8	356	-1 799
3. İç Borç/Alacak (net)	17 139	662	-4 670	-7 087	472	-1 167	5 349	-316	503	187	5 536
4. Stok Değişim Fonu	0	-6	0	0	0	-44	-50	-89	-133	-222	-271

(1) Gerçekleşme Tahmini

TABLO: III. 6- 2008 Yılı Kamu Kesimi Genel Dengesi (1)

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)

	Merkezi Yönetim Bütçesi	Mahalli İdareler	Fonlar	İşsizlik Sigortası	Sosyal Güvenlik	Döner Sermaye	GENEL DEVLET TOPLAMI	KİT			TOPLAM KAMU
								İşletmeciler	Öz. Kap. Kuruluşlar	TOPLAM	
1. Vergiler	149 252	15 876	3 517	0	0	-67	168 577	-701	0	-701	167 876
a. Vasiyasız	43 126	5 547	3 517	0	0	-67	52 124	-701	0	-701	51 422
b. Vasiyalı	106 126	10 328	0	0	0	0	116 454	0	0	0	116 454
2. Vergi Dışı N. Gelirler	13 454	5 736	215	0	0	-332	19 073	-971	0	-971	18 102
3. Faktör Gelirleri	13 308	9 061	-31	4 736	2 364	2 682	32 120	5 185	1 562	6 747	38 866
4. Sosyal Fonlar	0	0	0	2 218	-30 990	0	-28 772	0	0	0	-28 772
5. Cari Transferler	-111 540	-1 155	-980	932	28 804	0	-83 939	722	23	745	-83 194
I. KAMU HARCANABİLİR GELİRİ	64 473	29 517	2 721	7 886	178	2 283	107 059	4 236	1 584	5 820	112 879
II. CARİ GİDERLER	-71 286	-16 976	-1 375	0	0	0	-89 637	0	0	0	-89 637
III. KAMU TASARRUFU	-6 813	12 541	1 346	7 886	178	2 283	17 421	4 236	1 584	5 820	23 241
IV. YATIRIMLAR	-14 468	-14 136	0	0	-178	-638	-29 421	-4 441	53	-4 388	-33 809
a. Sabit Sermaye	-14 468	-14 141	0	0	-178	-583	-29 371	-3 249	-751	-4 000	-33 371
b. Stok Değişmesi	0	4	0	0	0	-55	-50	-1 192	804	-388	-438
V. TASARRUF-YATIRIM FARKI	-21 281	-1 595	1 346	7 886	0	1 645	-11 999	-206	1 637	1 432	-10 568
VI. SERMAYE TRANSFERLERİ	3 525	1 343	7 012	0	0	-45	11 836	827	528	1 355	13 191
1. Servet Vergileri	3 605	2 296	0	0	0	0	5 901	0	0	0	5 901
2. Diğer Transferler	48	1 221	7 013	0	0	0	8 282	1 577	520	2 097	10 379
3. Kamulaş. ve S. Değer Art.	-127	-2 174	-1	0	0	-45	-2 347	-750	8	-742	-3 089
VII. KASA-BANKA/BORÇLANMA	17 756	252	-8 358	-7 886	0	-1 600	164	-622	-2 166	-2 787	-2 624
1. Kasa-Banka Değişimi	0	73	-4 983	0	0	-547	-5 457	-411	116	-295	-5 752
2. Dış Borçlanma (net)	0	260	169	0	0	0	429	277	1	278	707
-Dış Borç Ödemesi	0	-601	-67	0	0	0	-668	-345	-2	-346	-1 014
-Dış Borç Kullanımı	0	861	236	0	0	0	1 097	621	3	624	1 721
3. İç Borç/Alacak (net)	17 756	-77	-3 545	-7 886	0	-1 015	5 234	-392	-2 166	-2 558	2 676
4. Stok Değişim Fonu	0	-5	0	0	0	-38	-42	-96	-116	-212	-255

(1) Program

Not: 2008 yılı finansman programı açıklanmadığı için merkezi yönetim bütçesi açığının finansmanı, iç borç/alacak net kaleminde gösterilmiştir.

2008 yılında, bir önceki seneye göre GSYİH'ya oran olarak merkezi yönetim bütçesi faiz ödemelerinde beklenen 0,2 puanlık artışın da etkisiyle genel devlet cari transferlerinin 0,3 puan; mahalli idare ve fonların etkisiyle de sermaye transferlerinin 0,2 puan artması beklenmektedir. Öte yandan, özellikle merkezi yönetim bütçesi, mahalli idareler ve döner sermayelerin etkisiyle cari harcamalarda 0,4 puanlık; merkezi yönetim bütçesi ve mahalli idare sabit sermaye yatırımlarındaki azalmaya paralel olarak yatırım harcamalarında 0,4 puanlık azalışlar öngörülmektedir. Böylece, genel devlet toplam harcamalarında 0,3 puanlık bir düşüş beklenmektedir.

Bu çerçevede, genel devlet dengesinin, 2007 yılında olduğu gibi 2008 yılında da denk olması öngörülmektedir. Ancak, merkezi yönetim bütçesinin GSYİH'ya oran olarak 2007 yılında yüzde 2,2 olan fazlasının, 2008 yılında 0,6 puan azalışla yüzde 1,6'ya düşmesi; öte yandan mahalli idareler ve sosyal güvenlik kuruluşları açıklarının sırasıyla 0,3 puan ve 0,1 puan düşmesi; fon ve döner sermaye fazlalarının da 0,1'er puan artması beklenmektedir.

2007 yılında, faiz giderleri ve özelleştirme gelirleri hariç tutulduğunda, GSYİH'ya oran olarak yüzde 6,0 düzeyinde fazla vermesi beklenen genel devlet dengesinin, 2008 yılında 0,2 puan artışla yüzde 6,2 düzeyinde fazla vereceği tahmin edilmektedir. KİT'ler dahil edilerek elde edilen ve DPT tanımı esas alınarak hesaplanan kamu kesimi genel dengesinin ise, 2007 yılında denk olması beklenirken, 2008 yılında GSYİH'ya oran olarak yüzde 0,3 düzeyinde bir fazlaya dönüşeceği tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, 2007 yılında GSMH'ya oran olarak yüzde 4,1 düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilen IMF tanımlı kamu kesimi faiz dışı fazlasının, 2008 yılında yüzde 5,5 seviyesinde gerçekleşmesi programlanmaktadır.

A. MERKEZİ YÖNETİM BÜTÇESİ

1. Mevcut Durum

Kamu kesimi gelirleri ve harcamalarında en büyük paya sahip olan merkezi yönetim bütçesi, kaynak tahsisi sürecindeki en etkili bileşendir. Bu bağlamda, merkezi yönetim bütçesi, uygulanmakta olan ekonomik programın en önemli politika aracı olma özelliğini 2007 yılında da sürdürmüştür.

2007 yılında, merkezi yönetim bütçesinde, GSYİH'ya oran olarak vergi gelirlerinin yüzde 23,3, vergi dışı toplam gelirlerin ise yüzde 5,7 olması; bu doğrultuda toplam gelirlerin yüzde 29,0 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2007 yılında, enerji KİT'lerinin yaşadığı mali sorunlar ile beklenenin üzerinde gerçekleşen özelleştirme ve varlık satış gelirleri merkezi yönetim bütçe gelirlerini etkileyen önemli unsurlardandır. Enerji KİT'lerinin, vergi dahil mali yükümlülüklerini yerine getirememeleri nedeniyle vergi gelirleri olumsuz yönde etkilenmiş; öte yandan, Türk Telekom A.Ş.'nin özelleştirme taksitlerinden kalan 5,8 milyar YTL'nin yıl içinde peşin olarak ödenmesi ve 1,1 milyar YTL seviyesindeki gayrimenkul satış geliri merkezi yönetim bütçesi vergi dışı gelirleri üzerinde olumlu bir etki yaratmıştır.

Bir önceki yılda oluşan baz etkisi, reel ücretler ile kayıtlı istihdamdaki artış ve faiz oranlarının yüksek seyretmesinin de etkisiyle, 2007 yılında gelir vergisi tahsilatının bütçe hedefinin 902 milyon YTL üzerinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Kurumlar vergisi tahsilatının da bütçede öngörülen hedefin üzerine çıkacağı beklenmektedir.

Gelir vergisi alanında 5615 sayılı Kanun ile ücretlilere yönelik, vergi iadesi olarak bilinen uygulama 2007 yılından itibaren kaldırılmış, asgari geçim indirimi müessesesinin 2008 yılı başından itibaren uygulanması kararlaştırılmıştır. Asgari geçim indirimi, çalışanın kendisi, çalışmayan ve herhangi bir geliri olmayan eşi ve bakmakla yükümlü olduğu her bir çocuğu için yürürlükteki brüt asgari ücretin belli bir oranının, bazı durumlarda tamamının, vergi dışı bırakılmasını öngörmektedir.

2007 yılında, bütçenin en önemli gelir unsurlarından olan ÖTV gelirlerinin bütçe hedefinin altında gerçekleşmesi beklenmektedir. Tütün mamulleri üzerinden alınan ÖTV gelirinin, yıl içinde programlanan vergi artışlarının tam olarak yapılamaması ve beklenen fiyat artışlarının gerçekleşmemesi; motorlu araçlar üzerinden alınan ÖTV gelirinin ise araç satışlarının beklenenin altında seyretmesi nedeniyle bütçe hedefinin bir miktar altında kalacağı tahmin edilmektedir. Dahilde alınan KDV tahsilatının yüksek ihracat performansı nedeniyle artan vergi iadeleri ve bu alandaki bazı kanuni düzenlemelerin de etkisiyle bütçe hedefinin oldukça altında kalacağı, ayrıca, ithalde alınan KDV tahsilatının da ithalattaki döviz bazlı artışa rağmen kurların öngörülenden düşük seyretmesi ve enerji KİT'lerinde oluşan finansman sorunlarının KDV tahsilatına yansması nedeniyle bütçe hedefinin gerisinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Vergi gelirlerinin, yukarıda açıklanan gelişmeler sonucunda, bütçe hedefinin yaklaşık 7,1 milyar YTL altında kalması, GSYİH'ya oran olarak ise yüzde 23,3 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Toplam vergi tahsilatı içerisinde, dolaylı vergilerin payının geçen yıla göre 2,3 puan azalarak yüzde 66,3, dolaysız vergilerin payının ise yüzde 33,7 seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir.

2007 yılında, merkezi yönetim bütçesinde GSYİH'ya oran olarak yüzde 32,4 olarak hedeflenen toplam harcamaların yüzde 31,3 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Toplam harcamalar içinde GSYİH'ya oran olarak faiz dışı harcamaların yüzde 23,8, faiz giderlerinin ise yüzde 7,6 seviyesinde olması beklenmektedir.

2007 yılının, faiz dışı harcamalarda başlangıç ödeneklerinin üzerine çıkılmasına karşın, faiz giderlerinde gerçekleşmesi beklenen düşüş nedeniyle, toplam bütçe ödeneklerinin 2,1 milyar YTL altında bir harcama ile tamamlanacağı tahmin edilmektedir.

10 sıra nolu Bütçe Uygulama Genelgesiyle, 31.08.2007 tarihinden sonra mal ve hizmet alım giderleri altında yer alan bazı ödeneklerden harcama yapılmaması hükmüne bağlanmış, ayrıca yılın son üç ayına ilişkin sermaye giderleri tertiplerinde yer alan ödenekler blokaja tabi tutulmuştur.

2007 yılında, geçici işçilerin daimi kadroya alınması, işçilerle yapılan toplu iş sözleşmesi uyarınca öngörülenin üzerinde ücret artışı yapılması ve ilave sözleşmeli personel istihdamı personel giderleri üzerindeki baskıyı artırmıştır.

2007 yılında, bütçeden tarım kesimi için yapılacak harcamaların, kuraklık nedeniyle zarar gören çiftçilere sertifikalı tohumluk desteği verilmesi kararı ve buğday primlerinin öngörülenin üzerinde artırılması gibi nedenlerle 5,3 milyar YTL'den 5,6 milyar YTL'ye yükseleceği tahmin edilmektedir.

Ayrıca, özürllülere ilişkin kanun kapsamında yapılan ödemeler, 5615 sayılı Kanun ile 5084 sayılı yatırımların teşvikine yönelik kanundan yararlanma şartlarının iyileştirilmesi sonucu oluşan ilave harcama gereksinimi ve terör tazminatı ödemelerinin 2007 yılı bütçe harcamaları üzerinde baskı oluşturduğu görülmektedir.

SSK ve Bağ-Kur prim borçlarının yeniden yapılandırılması sonucu elde edilen gelirlerin düşmesi, yeniden yapılandırmadan yararlanan kişilerin emekli olmaları sonucu sigorta giderlerinin artması, sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaşması sonucu sağlık harcamalarında oluşan artış ve emekli aylıklarına programlananın üzerinde zam yapılması, 2007 yılında merkezi yönetim bütçesinden sosyal güvenlik kurumlarına yapılan transferlerin bütçe ödeneklerinin üzerinde gerçekleşmesine sebep olmaktadır.

Bu gelişmeler sonucunda, vergi gelirlerinde hedefin altında kalınmasıyla birlikte, vergi dışı gelirlerde görülen olumlu performans; diğer taraftan harcamaların bütçe ödeneklerinin altında kalması sonucu, 2007 yılı bütçesinde GSYİH'ya oran olarak yüzde 2,7 olarak hedeflenen bütçe açığının yüzde 2,3 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Ancak, vergi dışı gelirlerde görülen olumlu performansı sağlayan gelirlerin büyük bir kısmının IMF tanımlı gelirler içerisinde yer almaması nedeniyle GSMH'ya oranı yüzde 5,0 olarak hedeflenen IMF tanımlı merkezi yönetim bütçesi faiz dışı fazlasının yüzde 3,3 seviyesinde olacağı tahmin edilmektedir.

Uygulanan ekonomik program kapsamında sürdürülen sıkı para ve maliye politikaları sonucunda, 2006 yılı Aralık ayında yüzde 21,5 seviyesinde olan YTL cinsi iskontolu borçlanmanın maliyeti, yıl içinde uluslararası piyasalardaki gelişmelere bağlı olarak dalgalı bir seyir göstermiş, bu yılın Eylül ayı itibarıyla yüzde 18,9 olarak gerçekleşmiştir. Benzer şekilde, 2006 yılı için 28 ay olan toplam nakit iç borçlanmanın ortalama vadesi 2007 yılında ilk defa ihraç edilen 5 yıl vadeli enflasyona endeksli tahviller ve 7 yıl vadeli olarak ihraç edilen değişken faizli tahvillerin etkisiyle Eylül ayı itibarıyla 35,4 ay seviyesine ulaşmıştır.

Bu gelişmeler sonucunda, 2007 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla, 213,3 milyar ABD doları iç borç, 68,8 milyar ABD doları dış borç olmak üzere toplam merkezi yönetim bütçesi borç stoku 282,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir.

Borçlanma kompozisyonunun sabit faizli senetler lehine değiştiği, nakit dışı iç borç stokunun toplam stok içindeki payının giderek azaldığı; böylece, 2005 yılı sonunda 244,8 milyar YTL olan merkezi yönetim bütçesi iç borç stokunun, 2006 yılı sonu itibarıyla 251,5 milyar YTL'ye, 2007 yılı Eylül ayı sonu itibarıyla ise 258,3 milyar YTL'ye yükseldiği görülmektedir. Kamu net borç stoku ise, 2007 yılı ikinci çeyreğinde, bir önceki yıl sonu seviyesi olan 259,2 milyar YTL'den 249,1 milyar YTL'ye gerilemiştir.

TABLO: III. 7- Merkezi Yönetim Bütçesi İç Borç Stokundaki Gelişmeler

	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)				(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)		
	2004	2005	2006	2007 (1)	2004	2005	2006
Toplam	224 483	244 782	251 470	258 272	52,1	50,2	43,6
Tahvil	194 211	226 964	241 877	251 588	45,1	46,6	42,0
Nakit	135 307	176 335	198 783	211 752	31,4	36,2	34,5
Nakit Dışı	58 904	50 629	43 094	39 836	13,7	10,4	7,5
Bono	30 272	17 818	9 594	6 684	7,0	3,7	1,7
Nakit	30 272	17 818	9 594	6 684	7,0	3,7	1,7
Nakit Dışı	0	0	0	0	0,0	0,0	0,0

(1) Eylül ayı itibarıdır.

2. 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılı merkezi yönetim bütçesi, kamu mali yapısı ve göstergelerindeki iyileşmeyi devam ettirerek kamu borç stokunun milli gelire oranının düşürülmesini sağlayacak ve ekonomik ve sosyal politikaları destekleyecek şekilde Dokuzuncu Kalkınma Planı, Orta Vadeli Program ve Orta Vadeli Mali Planda belirtilen temel büyüklükler, ilke ve esaslar çerçevesinde hazırlanmıştır.

2008 yılında, merkezi yönetim bütçe gelirlerinin GSYİH'ya oran olarak bir önceki yıla göre 0,5 puan azalarak yüzde 28,5 düzeyinde gerçekleşmesi, vergi gelirlerinin GSYİH'ya oranının ise 0,6 puanlık artışla yüzde 23,9 seviyesine yükseleceği tahmin edilmektedir. Vergi dışı toplam gelirlerin GSYİH'ya oranının ise 1,1 puan azalması beklenmektedir.

2008 yılında, enerji KİT'lerinin mali yükümlülüklerini zamanında ve düzenli bir şekilde yerine getirecekleri varsayılmıştır. 2008 yılı bütçe gelirleri; turizm sektöründe KDV oran indiriminin yapacağı etkinin sınırlı olacağı, asgari geçim indiriminin yol açacağı gelir kaybının kaldırılan vergi iadesiyle yapılacak tasarrufa eşdeğer olacağı ve gelir azaltıcı bir düzenleme yapılmayacağı varsayımları altında belirlenmiştir.

Vergi dışı toplam gelirlerin 2007 yılına göre GSYİH'ya oranla 1,1 puan azalmasının en önemli sebepleri, faiz gelirlerinde öngörülen düşüş ile özelleştirme ve gayrimenkul satış gelirlerinde beklenen nisbi gerilemedir.

2008 yılında, GSYİH'ya oran olarak, bir önceki seneye göre, faiz dışı harcamaların 0,6 puan azalması, faiz harcamalarının ise 0,2 puan artması öngörülmektedir. Böylece, 222,3 milyar YTL olarak programlanan 2008 yılı merkezi yönetim bütçe harcamalarının GSYİH'ya oranının 2007 yılı seviyesinin altında yüzde 31,0 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2008 yılında, memur maaşları Ocak ve Temmuz aylarında yüzde 2 oranında artırılabacak, bunun yanı sıra Ocak ayında taban aylığında 10 YTL artış yapılacaktır. Ayrıca, ek ödeme alamayan çalışanlara ödenmekte olan denge tazminatı tutarı Ocak ve Temmuz aylarında 20'er YTL artırılabacaktır. İşçi ücretlerinde ise birinci ve ikinci dönemlerde yüzde 3 artış yapılacaktır. Bu gelişmeler neticesinde, 2008 yılı personel giderleri ve sosyal güvenlik kurumlarına devlet primi giderleri toplamının, personel yedek ödeneği dahil olmak üzere, 55,5 milyar YTL, GSYİH içindeki oranının da 2007 yılı seviyesi olan yüzde 7,7 olarak gerçekleşmesi programlanmıştır.

2008 yılında, mal ve hizmet alım giderlerinin GSYİH içindeki payının, bir önceki seneye göre 0,2 puan düşerek yüzde 3,2; faiz giderlerinin GSYİH içindeki payının ise 2007 yılına göre 0,2 puan artışla yüzde 7,8 olması öngörülmektedir.

2008 yılında, cari transfer harcamalarının yüzde 9,6 oranında artması beklenmekte, GSYİH içindeki payının ise yüzde 9,6 olması öngörülmektedir. Bu kapsamda, gelirden ayrılan payların yüzde 14,5 oranında artarak 19,4 milyar YTL düzeyinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. Terörden zarar görenlere ödenecek terör tazminatı uygulaması için 120 milyon YTL, yatırımların teşvikine dair 5084 sayılı Kanun kapsamında Hazinece karşılanacak teşvik tutarı için 300 milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir.

TABLO: III. 8- Merkezi Yönetim Bütçesi Büyüklükleri

	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)			(Yüzde Artış)		(Yüzde Dağılım)			(GSYİH İçindeki Paylar)		
	2006	2007 (1)	2008 (2)	2007	2008	2006	2007 (1)	2008 (2)	2006	2007 (1)	2008 (2)
HARCAMALAR	178 126	202 853	222 313	13,9	9,6	100,0	100,0	100,0	30,9	31,3	31,0
01 - Personel Giderleri	37 812	44 112	48 672	16,7	10,3	21,2	21,7	21,9	6,6	6,8	6,8
02 - Sos. Güv. Kur. Devlet Primi Giderleri	5 075	5 880	6 405	15,9	8,9	2,8	2,9	2,9	0,9	0,9	0,9
03 - Mal ve Hizmet Alım Giderleri	19 001	21 862	22 905	15,1	4,8	10,7	10,8	10,3	3,3	3,4	3,2
04 - Faiz Giderleri	45 963	49 000	56 000	6,6	14,3	25,8	24,2	25,2	8,0	7,6	7,8
05 - Cari Transferler	49 851	63 121	69 206	26,6	9,6	28,0	31,1	31,1	8,6	9,7	9,6
06 - Sermaye Giderleri	12 098	11 688	11 775	-3,4	0,7	6,8	5,8	5,3	2,1	1,8	1,6
07 - Sermaye Transferleri	2 637	3 580	2 084	35,8	-41,8	1,5	1,8	0,9	0,5	0,6	0,3
08 - Borç Verme	5 689	3 612	3 934	-36,5	8,9	3,2	1,8	1,8	1,0	0,6	0,5
09 - Yedek Ödenekler	0	0	1 331			0,0	0,0	0,6	0,0	0,0	0,2
GELİRLER	173 483	187 970	204 556	8,4	8,8	100,0	100,0	100,0	30,1	29,0	28,5
1 - Genel Bütçe Gelirleri	168 547	182 687	199 411	8,4	9,2	97,2	97,2	97,5	29,2	28,2	27,8
01 - Vergi Gelirleri	137 480	151 056	171 206	9,9	13,3	79,2	80,4	83,7	23,9	23,3	23,9
02 - Vergi Dışı Gelirler	26 970	23 635	23 096	-12,4	-2,3	15,5	12,6	11,3	4,7	3,7	3,2
03 - Sermaye Gelirleri	1 841	6 202	4 307	236,8	-30,6	1,1	3,3	2,1	0,3	1,0	0,6
04 - Alınan Bağış ve Yardımlar	2 255	1 794	802	-20,5	-55,3	1,3	1,0	0,4	0,4	0,3	0,1
2 - Özel Büt. İda. ve Düz. Den. Kur. Gel.	4 937	5 282	5 146	7,0	-2,6	2,8	2,8	2,5	0,9	0,8	0,7
BÜTÇE AÇIĞI	-4 643	-14 884	-17 756	220,6	19,3				-0,8	-2,3	-2,5
BİLGİ İÇİN											
Faiz Dışı Harcamalar	132 163	153 854	166 313	16,4	8,1				22,9	23,8	23,2
Faiz Dışı Bütçe Dengesi	41 320	34 116	38 244	-17,4	12,1				7,2	5,3	5,3
IMF Tanımlı Faiz Dışı Bütçe Dengesi	32 672	21 283	31 982	-34,9	50,3				5,7	3,3	4,5

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

Not: Merkezi yönetim bütçesi; genel bütçe, özel bütçe ve düzenleyici ve denetleyici kurumlar bütçelerinden oluşmaktadır.

2007 yılında, 11,7 milyar YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenen sermaye giderleri 2008 yılında sadece yüzde 0,7 artışla 11,8 milyar YTL düzeyinde programlanmaktadır. Merkezi yönetim bütçesi kapsamında yer alan yatırımların verimli ve zamanında gerçekleştirilmesini hedefleyen yatırımların rasyonelleştirilmesi çalışmalarına 2008 yılında da devam edilecektir.

2007 yılında, 3,6 milyar YTL olarak gerçekleşmesi beklenen sermaye transferleri 2008 yılında 2,1 milyar YTL olarak programlanmıştır. Bu kapsamda, 2007 yılında 2 milyar YTL düzeyinde gerçekleşmesi beklenen Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (KÖY-DES) kapsamında yapılan harcamalar 2008 yılında 500 milyon YTL olarak programlanmıştır. Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (BEL-DES) kapsamında ise 2007 yılında olduğu gibi 2008 yılında da 300 milyon YTL harcama yapılması planlanmaktadır.

Yukarıda açıklanan gelir ve gider tahminleri kapsamında, 2007 yılında 14,9 milyar YTL ile GSYİH'ya oran olarak yüzde 2,3 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilen merkezi yönetim bütçe açığının, 2008 yılında 17,8 milyar YTL ile yüzde 2,5 seviyesine yükselmesi beklenmektedir. IMF tanımlı merkezi yönetim bütçe faiz dışı fazlasının GSMH'ya oranının ise yüzde 4,5 düzeyinde olması hedeflenmiştir.

Borç yönetimine ilişkin olarak izleyen dönemde de 2006 ve 2007 yıllarında olduğu gibi stratejik ölçüt uygulamasına devam edilecektir. Bu kapsamda 2008 yılında; borçlanma politikasının yürütülmesinde karşı karşıya kalınabilecek faiz ve döviz kuru risklerinin hafifletilmesi amacıyla borçlanmanın faiz yenileme süresinin uzatılması ve ağırlıklı olarak YTL cinsinden gerçekleştirilmesi, ortalama borçlanma vadesinin piyasanın elverdiği ölçüde uzatılması, likidite riskinin azaltılması amacıyla yeterli düzeyde rezerv tutulması hedeflenmektedir.

Borç yönetiminde şeffaflığın sürdürülmesi kapsamında, finansman programları ve borç bilgileri düzenli olarak kamuoyuna duyurulacaktır. DİBS'lerin yatırımcı tabanının geliştirilmesi ve ihracı ile ikinci piyasalarda etkinliğin sağlanmasına yönelik politikalar devam ettirilecektir. Diğer taraftan, ikincil piyasalarda sağlıklı verim eğrisinin oluşturulması ve DİBS alım-satım işlemlerinde likiditenin sağlanmasına yönelik olarak ölçüt senet uygulaması devam ettirilecektir. Farklı yatırımcı tercihlerine uygun olarak ihraç edilecek borçlanma enstrümanlarının çeşitlendirilmesi yoluyla DİBS yatırımcı tabanının geliştirilmesi de öncelikli hedefler arasında yer almaktadır.

Ayrıca, yıllık finansman gereğinin büyük kısmını oluşturan iç borçlanmalara ilişkin mevcut itfaların daha düzenli hale getirilmesi amacıyla, stratejik ölçütlerle uyumlu olmak üzere, aktif borç yönetimi çerçevesinde mevcut durumda uygulanan geri alım ve değişim işlemlerine belirli bir program dahilinde devam edilecektir.

B. MAHALLİ İDARELER

1. Mevcut Durum

Mahalli idareler dengesi; il özel idareleri, belediyeler, büyükşehir belediyelerine bağlı su ve kanalizasyon idareleri ile doğal gaz ve toplu taşıma işletmeleri ve İller Bankası hesaplarını kapsamaktadır.

2006 yılında, mahalli idare gelirleri bir önceki yıla göre yüzde 33,9 oranında artarak 28,1 milyar YTL'ye, mahalli idare harcamaları ise yüzde 42,6 oranında artarak 29,3

milyar YTL'ye ulaşmıştır. Mahalli idare gelir ve harcamaları, GSYİH içindeki payları bir önceki yıl ile mukayese edildiğinde, sırasıyla 0,6 ve 0,9 puanlık artışlarla, yüzde 4,9 ve yüzde 5,1 olarak gerçekleşmiştir. Bu gelişmeler sonucunda, GSYİH'ya oran olarak yüzde 0,06 seviyesinde fazla vermesi programlanan mahalli idareler dengesi, 2006 yılında yüzde 0,2 oranında açık vermiştir.

2007 yılında, baz etkisinden dolayı genel bütçe vergi gelirleri üzerinden alınan paylardaki artış ve gayrimenkul satışının da etkisiyle, mahalli idare gelirlerinin bir önceki yıla göre yüzde 17,7 oranında artarak 33,1 milyar YTL'ye ulaşacağı, GSYİH içindeki payının da yüzde 5,1 olacağı tahmin edilmektedir. Mahalli idare harcamalarının ise, aynı dönemde yüzde 12,5 oranında artarak 33 milyar YTL olacağı ve GSYİH içindeki payının da yüzde 5,1 olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2. 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında, mahalli idare gelirlerinin 34,2 milyar YTL, harcamalarının 34,4 milyar YTL, açığının ise 256 milyon YTL olarak gerçekleşmesi öngörülmektedir.

TABLO: III. 9-Genel Bütçe Vergi Gelirlerinden Mahalli İdarelere Ayrılan Paylar

	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)				(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)			
	2005	2006	2007(1)	2008(2)	2005	2006	2007(1)	2008(2)
Belediyeler	5.337	5.772	7.012	7.798	1,10	1,00	1,08	1,09
Büyükşehir Belediyeleri	3.806	4.057	4.935	5.759	0,78	0,70	0,76	0,80
İl Özel İdareleri	996	1.077	1.311	1.508	0,20	0,19	0,20	0,21
TOPLAM	10.140	10.906	13.258	15.065	2,08	1,89	2,05	2,10

(1) Tahmin

(2) Program

TABLO: III. 10- Mahalli İdareler Gelir ve Harcamaları (1)

	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)				(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)			
	2005	2006(2)	2007(3)	2008(4)	2005	2006(2)	2007(3)	2008(4)
GELİRLER	21.026	28.145	33.120	34.190	4,3	4,9	5,1	4,8
1.Vergiler	11.931	13.525	16.212	18.172	2,4	2,3	2,5	2,5
2.Vergi Dışı Norm. Gelir	3.994	5.685	5.340	5.736	0,8	1,0	0,8	0,8
3.Faktör Gelirleri (Net)	4.573	7.325	8.118	9.061	0,9	1,3	1,3	1,3
4.Sermaye Transferi (Net)	528	1.611	3.450	1.221	0,1	0,3	0,5	0,2
HARCAMALAR	20.577	29.349	33.029	34.446	4,2	5,1	5,1	4,8
1.Cari Giderler	10.765	14.826	15.971	16.976	2,2	2,6	2,5	2,4
2.Yatırım Harcamaları	8.505	12.474	14.498	14.141	1,7	2,2	2,2	2,0
a.Sabit Sermaye	8.495	12.480	14.501	14.141	1,7	2,2	2,2	2,0
b.Stok Değişimi	10	-6	-3	0	0,0	0,0	0,0	0,0
3.Cari Transferler	484	392	569	1.155	0,1	0,1	0,1	0,2
4.Kamulaştırma ve Sabit Değer Artışı	824	1.656	1.991	2.174	0,2	0,3	0,3	0,3
GELİR-GİDER FARKI	449	-1.204	92	-256	0,1	-0,2	0,0	0,0

(1) İl özel idareleri, belediyeler, İller Bankası ve büyükşehir belediyelerine bağlı su ve kanalizasyon idareleri ile doğal gaz ve toplu taşıma işletmelerini kapsamaktadır.

(2) Geçici

(3) Tahmin

(4) Program

EGO Genel Müdürlüğüne bağlı doğalgaz dağıtım işletmesinin, 5669 sayılı Doğalgaz Piyasası Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun hükümleri çerçevesinde, 2008 yılı içerisinde özelleştirileceği varsayılmıştır.

Ayrıca, kapatılan Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yerine getirilen hizmetlerin devamını sağlamak amacıyla merkezi yönetim bütçesinden hizmetleri devralan kuruluşlara ödenek aktarma uygulaması ile KÖY-DES ve BEL-DES projelerine 2008 yılında da devam edilecektir.

C. DÖNER SERMAYELİ İŞLETMELER

1. Mevcut Durum

Döner sermayeli işletmeler tanımı içinde yer alan kurumlar iki grupta toplanmaktadır. Birinci grupta, genel ve katma bütçeli idarelere bağlı olarak faaliyet gösteren işletmeler yer almaktadır. İkinci grupta ise bu işletmelerin dışında kalan ve kendi özel bütçeleri olan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu (TRT), Milli Piyango İdaresi (MPİ) ve Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURTKUR) Genel Müdürlükleri ile Atatürk Orman Çiftliği (AOÇ) Müdürlüğü bulunmaktadır. 5018 sayılı Kanun uyarınca YURTKUR Genel Müdürlüğü ile Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) 2006 yılından itibaren Merkezi Yönetim Bütçesi içinde yer aldığından döner sermayeli işletmeler kapsamından çıkarılmıştır.

TABLO: III. 11- Döner Sermayeli İşletmeler Finansman Dengesi

	2005	2006	2007 (1)	2008 (2)
	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)			
A TOPLAM GELİRLER	14 024	15 843	18 195	20 181
I İşletme Gelirleri	12 732	15 648	17 989	19 933
II Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	178	194	207	249
III Bütçe Transferleri	1 114	0	0	0
B TOPLAM GİDERLER	12 798	14 579	16 878	18 619
I İşletme Giderleri	10 808	13 580	15 774	17 499
II Yatırım Harcamaları	280	283	597	583
III Stok Artışı	106	204	94	92
IV Sabit Kıymet Artışı	272	119	43	45
V Dolaysız Vergiler	157	100	68	67
VI Fonlara Transferler	291	292	302	332
VII Borç Verme Eksi Geri Ödeme (3)	883	0	0	0
C GELİR GİDER FARKI	1 226	1 263	1 317	1 562
	(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)			
A TOPLAM GELİRLER	2,88	2,75	2,81	2,81
I İşletme Gelirleri	2,61	2,72	2,78	2,78
II Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	0,04	0,03	0,03	0,03
III Bütçe Transferleri	0,23	0,00	0,00	0,00
B TOPLAM GİDERLER	2,63	2,53	2,61	2,60
I İşletme Giderleri	2,22	2,36	2,44	2,44
II Yatırım Harcamaları	0,06	0,05	0,09	0,08
III Stok Artışı	0,02	0,04	0,01	0,01
IV Sabit Kıymet Artışı	0,06	0,02	0,01	0,01
V Dolaysız Vergiler	0,03	0,02	0,01	0,01
VI Fonlara Transferler	0,06	0,05	0,05	0,05
VII Borç Verme Eksi Geri Ödeme (3)	0,18	0,00	0,00	0,00
C GELİR GİDER FARKI	0,25	0,22	0,20	0,22
Bilgi İçin: Dönem Karı / GSYİH (%)	0,62	0,36	0,34	0,34

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) YURTKUR kredi ödemeleri ve kredi tahsilatları net tutarı

2005 yılı öncesinde Sağlık Bakanlığına bağlı döner sermayeli işletmelerin finansman dengesi tahakkuk bazda izlenirken, özellikle 2005 yılında tahakkuk eden gelirler ile sosyal güvenlik kuruluşları, bütçeli kuruluşlar ve yeşil kart için Sağlık Bakanlığına bağlı döner sermayeli işletmelere yapılan ödemeler arasında ciddi sapma meydana gelmesinden dolayı 2005 ve 2006 yıllarına ait gerçekleştirmeler, 2007 yılı gerçekleştirme tahmini ve 2008 yılı programında Sağlık Bakanlığına bağlı döner sermayeli işletmelerin gelir ve giderleri nakit bazda izlenmiştir.

GSYİH'ya oran olarak, 2006 yılında yüzde 0,22 düzeyinde olan döner sermayeli işletmelerin net bütçe fazlasının 2007 yılında yüzde 0,20 düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Döner sermayeli işletmelerin dönem karı 2006 yılında GSYİH'nın yüzde 0,36'sı düzeyinde gerçekleşmiş olup bu oranın 2007 yılında yüzde 0,34 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2. 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında GSYİH'ya oran olarak, döner sermayeli işletmelerin net bütçe fazlasının yüzde 0,22; dönem karının ise yüzde 0,34 civarında gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

D. SOSYAL GÜVENLİK KURULUŞLARI

1. Mevcut Durum

1999 yılında başlatılan sosyal güvenlik reformu sonrasında 2000 yılında düşen ve izleyen yıllarda yeniden artış trendine giren sosyal güvenlik kuruluşlarına yönelik bütçe transferinin GSYİH'ya oranının 2007 yılında yüzde 5,13 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu oranın bir önceki yıla göre GSYİH'nın yüzde 1,16'sı oranında artmasında 2006 yılında Sosyal Sigortalar Kurumu (SSK) ve Bağ-Kur prim borçlarının yeniden yapılandırılması sonucu elde edilen gelirlerin düşmeye başlaması ve yeniden yapılandırmadan yararlanan kişilerin emekli olmaları sonucu sigorta giderlerinin artması, emekli aylıklarına 2007 yılında programda öngörülenin üzerinde zam yapılması ve sağlık hizmetlerine erişimin kolaylaşması sonucu sağlık harcamalarının artması gibi faktörler etkili olmuştur.

2007 yılında sosyal güvenlik kuruluşlarına ek ödeme dahil 12,1 milyar YTL'si Devredilen SSK'ya; ek ödeme dahil 8,7 milyar YTL'si Devredilen Bağ-Kur'a; ek ödeme, faturalı ödemeler ve ek karşılıklar dahil 12,4 milyar YTL'si Devredilen Emekli Sandığına olmak üzere toplam 33,2 milyar YTL transfer yapılacağı tahmin edilmektedir. Toplam bütçe transferinin GSYİH'ya oranının da yüzde 5,13 civarında gerçekleşmesi beklenmektedir.

SSK ve Bağ-Kur emeklilerinin aylıklarında 2007 yılında önceki altı aylık enflasyonu yansıtabilecek şekilde Ocak ayında yüzde 4,7; Temmuz ayında ise yüzde 2,18 artış yapılması öngörülmüş olmakla beraber enflasyon hedefinin üzerine çıkılması nedeniyle, söz konusu artışlar Ocak ayında yüzde 6,33; Temmuz ayında ise yüzde 3,87 olarak gerçekleşmiştir.

Asgari ücret 1 Ocak – 30 Haziran 2007 dönemi için yüzde 5,9 oranında artırılarak brüt 531 YTL'den brüt 562,5 YTL'ye, 1 Temmuz – 31 Aralık 2007 dönemi için ise yüzde 4 oranında artırılarak brüt 585 YTL'ye yükseltilmiştir. Bağ-Kur gelir basamakları da 1 Ocak 2007'den itibaren geçerli olmak üzere yüzde 10,2 artırılmıştır.

TABLO: III. 12- Sosyal Güvenlik Kuruluşları Gelir-Gider Dengesi

	2005	2006	2007 (1)	2008 (2)
(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)				
I-Gelirler	39 024	51 221	53 725	60 098
-Prim Tahsilatları	31 599	41 754	45 126	50 793
II-Giderler	59 081	68 884	80 167	88 902
-Sigorta Ödemeleri	39 261	44 786	52 831	58 046
-Sağlık Giderleri (3)	13 962	17 676	20 381	23 117
-Yatırım Harcamaları (4)	66	17	74	178
III-Gelir-Gider Farkı	-20 057	-17 663	-26 443	-28 804
IV-Bütçe Transferleri	19 919	18 552	25 971	28 804
-Bütçe Transferleri (5)	23 259	22 891	33 224	37 031
V-Finansman Açığı	138	- 889	472	0
(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)				
I-Gelirler	8,01	8,89	8,30	8,38
-Prim Tahsilatları	6,49	7,24	6,97	7,08
II-Giderler	12,13	11,95	12,38	12,39
-Sigorta Ödemeleri	8,06	7,77	8,16	8,09
-Sağlık Giderleri (3)	2,87	3,07	3,15	3,22
-Yatırım Harcamaları (4)	0,01	0,00	0,01	0,02
III-Gelir-Gider Farkı	-4,12	-3,06	-4,08	-4,02
IV-Bütçe Transferleri	4,09	3,22	4,01	4,02
-Bütçe Transferleri (5)	4,77	3,97	5,13	5,16
V-Finansman Açığı	0,03	-0,15	0,07	0,00

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) 2008 yılında yürürlüğe girecek olan sosyal güvenlik reformunun etkileri dikkate alınmamış olup, Devredilen SSK, Devredilen Bağ-Kur ve Devredilen Emekli Sandığı sağlık harcamalarını içermektedir.

(4) 2007 yılından itibaren Türkiye İş Kurumunun yatırım harcaması dahil olup yatırımın bedeli toplam gelire dahil edilmiştir.

(5) 2005 ve 2006 yıllarında faturalı ödemeler ve ek karşılıklar dahil olup, 2007 yılından itibaren emeklilere yapılan ek ödeme dahil edilmiştir.

4 Mart 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5458 sayılı Sosyal Güvenlik Prim Alacaklarının Yeniden Yapılandırılması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanunla SSK ve Bağ-Kur prim alacakları yeniden yapılandırılmış, yapılandırılan alacağın sigortalılar tarafından 5 yıla kadar taksitler şeklinde ödenebilmesi sağlanmıştır. Söz konusu Kanun uyarınca 2006 yılında Bağ-Kur'da 2.959 milyon YTL, SSK'da 714 milyon YTL prim yapılandırma geliri elde edilmiş olup, 2007 yılında yapılandırma taksitlerinden Devredilen Bağ-Kur'da 1.032 milyon YTL, Devredilen SSK'da 478 milyon YTL gelir elde edilmesi beklenmektedir.

2006 yılında sosyal güvenlik reformu kapsamında yer alan önemli düzenlemeler yasalasmıştır. 20 Mayıs 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunuyla SSK, Bağ-Kur ve Emekli Sandığı Genel Müdürlükleri lağvedilerek Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) şemsiyesi altına alınmıştır. Ayrıca, 16 Haziran 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık

Sigortası Kanunuyla farklı norm ve standartlarda hizmet veren emeklilik rejimlerinin aynı norm ve standartta tek bir emeklilik rejimi altında birleştirilmesi, vatandaşa farklı standartlarda sunulan sağlık hizmetlerinin ortak bir standarda kavuşturulması ve tüm toplumu içine alan zorunlu Genel Sağlık Sigortası sisteminin kurulması amaçlanmıştır. Ancak, Anayasa Mahkemesinin 15 Aralık 2006 tarihli kararıyla söz konusu Kanunun bazı maddeleri iptal edilmiş, bazı maddelerinin ise yürürlüğü durdurulmuştur. Bunun üzerine, söz konusu Kanunun yürürlük tarihi önce 2007 yılı Merkezi Yönetim Bütçe Kanunuyla 1 Temmuz 2007 olarak belirlenmiş, ardından 5655 sayılı Kanunla 1 Ocak 2008 şeklinde değiştirilmiştir. Sosyal güvenlik reformunun 2008 yılı içerisinde hayata geçirilebilmesi için 5510 sayılı Kanunda değişiklik yapılmasına dair kanun tasarısı taslağı ve uygulamadaki sorunları en aza indirmeye yönelik ikincil mevzuat düzenlemeleri üzerindeki çalışmalar SGK tarafından yürütülmekte olup en kısa sürede sonuçlandırılması hedeflenmektedir.

16 Aralık 2006 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5561 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu İle Tarım İşçileri Sosyal Sigortalar Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla ölüm aylığı bağlanmasında 1800 gün (5 yıl) prim ödemiş olma şartı esnetilerek en az 5 yıldan beri sigortalı olma ve 900 gün prim ödemiş olma şartı getirilmiştir. Bu düzenlemenin 2007 yılı içerisinde 113 milyon YTL'lik ek yük getireceği tahmin edilmektedir.

10 Mart 2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5595 sayılı İstiklal Madalyası Verilmiş Bulunanlara Vatani Hizmet Tertibinden Şeref Aylığı Bağlanması Hakkında Kanunda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanunla daha önce bu Kanun kapsamında aylık alanların tamamı için geçerli olan gösterge rakamı yükseltilmiş ve bu Kanun kapsamında olup da hiçbir sosyal güvenlik kurumundan gelir veya aylık almadığı gibi, zorunlu olarak sosyal güvenlik kurumlarına tabi olmayı gerektiren bir işte de çalışmayanlara net asgari ücret (dul eşler için net asgari ücretin yüzde 75'i) düzeyinde aylık bağlanması hükmüne bağlanmıştır. Bu düzenlemenin 2007 yılı için 33 milyon YTL'lik ek yük getirmesi beklenmektedir.

2 Haziran 2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan 5673 sayılı Kanunla geçici köy korucularından görevle ilişkili kesilenlere aylık bağlanması hükmü getirilmiştir. Bu düzenlemenin 2007 yılı için 17,7 milyon YTL'lik ek yük getirmesi beklenmektedir.

6 Temmuz 2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Yurt Dışında Bulunan Türk Vatandaşlarının Yurt Dışında Geçen Sürelerinin Sosyal Güvenlikleri Bakımından Değerlendirilmesi Hakkında 3201 sayılı Kanunun Uygulama Yönetmeliğinde Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelikle mevzuattaki bir boşluktan dolayı Devredilen Bağ-Kur'a tabi sigortalıların yurt dışı borçlanma yaptırılmaması sorunu ortadan kaldırılmıştır. Bu düzenlemenin 2007 yılı için 27,5 milyon YTL'lik ek yük getireceği tahmin edilmektedir.

2007 yılı içerisinde Devredilen Emekli Sandığına ait otellerin satışından 148 milyon YTL gelir elde edilmiştir.

2007 yılında tedavi ve ilaç harcamalarının kontrol altına alınmasına yönelik olarak aşağıdaki düzenlemeler yapılmıştır:

2006 yılında çıkarılan Bütçe Uygulama Talimatıyla belirlenen tedavi fiyatları 15 Haziran 2007 tarihine kadar yürürlükte kalmış, 25 Mayıs 2007 tarihli Mükerrer Resmi Gazetede yayımlanan Tedavi Yardımına İlişkin Uygulama Tebliğiyle de büyük ölçüde 2006 yılı fiyatları korunmuş ve pozitif liste uygulamasına devam edilmiştir. Yine, 2005

yılında Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı ve Türk Eczacıları Birliği (TEB) arasında imzalanan ve ilaç fiyatlarında ortalamada yüzde 10 civarında indirim sağlayan protokolün süresi 30 Haziran 2007 tarihine kadar uzatılmıştır. Daha sonra, SGK ve TEB arasında Temmuz 2007'den itibaren yürürlüğe girmek üzere bir yıl süreli yeni bir protokol imzalanarak ilaçta fiyat indirimi uygulamasına aynı şekilde devam edilmiştir. Ayrıca, 22 Eylül 2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Beşeri İlaçların Fiyatlandırılması Hakkında Tebliğ uyarınca Fiyat Değerlendirme Komisyonu toplanarak yeni dönemde ilaç fiyatlarının belirlenmesine esas teşkil edecek baz döviz kurunu belirlemiştir. Böylece, ilaç fiyatlarında yüzde 7,77 oranında düşüş sağlanmıştır.

1 Eylül 2006 tarihinde kullanılmaya başlanan Medikal Ulak (MEDULA) bilgi sisteminin 2007 yılı sonuna kadar SGK'nın hizmet satın almakta olduğu bütün hastanelerde kullanılmaya başlanması hedeflenmektedir. Bu sayede 2008 yılında SGK'nın fatura kontrollerini örneklem yöntemiyle etkin bir şekilde yapması ve olası kayıp, kaçak ve suistimallerin önüne geçerek tedavi giderlerini kontrol altında tutması sağlanmış olacaktır.

25 Mayıs 2007 tarihli Mükerrer Resmî Gazetede yayımlanarak 15 Haziran 2007 tarihinde yürürlüğe giren Sosyal Güvenlik Kurumu Sağlık Uygulama Tebliğiyle (SUT) Devredilen Emekli Sandığı mensupları gibi, Devredilen SSK ve Devredilen Bağ-Kur mensuplarının da SGK'yla sözleşmeli üniversite hastanelerine doğrudan gidebilmesi, tedavi giderlerinin SGK'ca bu sağlık tesislerine ödenmesi ve gerek ayaktan gerekse yatarak tedavilerde sözleşmeli özel sağlık tesislerine doğrudan müracaat edebilmesi imkanı sağlanmıştır. Bu düzenlemenin 2008 yılı için harcama baskısı yaratacağı düşünülmektedir. Sevk zincirine uyulmaması, sağlıkta dönüşüm programı kapsamında yaygınlaştırılması hedeflenen aile hekimliği sisteminin amaçlarıyla örtüşmemektedir. Söz konusu tebliğle ayrıca, yatan hastalar için kullanılacak ilaç ve malzemelerin hastanelerce temin edilmesi zorunluluğu getirilmiş, böylece hastaların ve yakınlarının ilaç ve malzeme temininde yaşadıkları sıkıntıların önlenmesi amaçlanmıştır. Buna ek olarak, tansiyon, şeker hastalığı, kolesterol vb. gibi uzun süre ilaç kullanılmasını gerektiren hastalıklarda rapor ve sadece bir kez reçete düzenlenmesiyle hastaların iki yıl boyunca ilaçlarını her seferinde yeniden muayene olmak zorunda kalmadan ve reçete yazdırmadan doğrudan eczaneye giderek üçer aylık dozlarda alabilmesi imkanı getirilmiştir.

TABLO: III. 13-İşsizlik Sigortası Fonu Gelir-Gider Dengesi

	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)				(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)			
	2005	2006	2007	2008	2005	2006	2007	2008
			(1)	(2)			(1)	(2)
I-GELİRLER	5 039	6 093	7 490	8 535	1,04	1,06	1,16	1,19
-Prim Gelirleri	1 505	1 988	2 371	2 867	0,31	0,34	0,37	0,40
-Devlet Katkısı	503	657	790	932	0,10	0,11	0,12	0,13
-Faiz Gelirleri	2 986	3 405	4 270	4 670	0,61	0,59	0,66	0,65
II-GİDERLER	326	376	403	649	0,07	0,07	0,06	0,09
-Sigorta Giderleri	248	292	354	541	0,05	0,05	0,05	0,08
-Diğer Giderler	77	84	48	108	0,02	0,01	0,01	0,02
III-GELİR-GİDER FARKI	4 713	5 717	7 087	7 886	0,97	0,99	1,09	1,10
IV-TOPLAM FON VARLIĞI	18 027	23 744	30 813	38 699	3,70	4,12	4,76	5,40

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Program

2007 yılında İşsizlik Sigortası Fonunun prim gelirinin GSYİH'nın yüzde 0,37'si, faiz gelirinin GSYİH'nın yüzde 0,66'sı, Fona yapılan devlet katkısının ise GSYİH'nın yüzde 0,12'si oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu çerçevede, toplam gelirlerin GSYİH'ya oran olarak, 2006 yılına göre 0,1 puanlık artışla yüzde 1,16 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir. 2002 yılının Mart ayında sigortalılarına işsizlik aylığı ödemeye ve sağlık yardımı yapmaya başlayan Fonun, 2007 yılı toplam giderinin 403 milyon YTL'ye ulaşması beklenmektedir. Sonuç olarak, 2007 yılında toplam Fon varlığının 30,8 milyar YTL'lik tutarla GSYİH'nın yüzde 4,76'sına ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2. 2008 Yılı Hedefleri

Asgari ücretin 2008 yılı Ocak ayında yüzde 6 oranında, emekli aylıklarının ise Ocak ve Temmuz aylarında yüzde 2 oranında artırılması öngörülmüştür. 2008 yılında prim yapılandırma geliri olarak 781 milyon YTL elde edilmesi beklenmektedir.

2008 yılı içerisinde yürürlüğe girmesi hedeflenen sosyal güvenlik reformuyla ilgili olarak yapılan çalışmalar halen devam ettiği ve reformun parametreleri henüz tam olarak belirlenmemiş olduğu için 2008 yılı programının finansman dengelerinde reformun etkisi dikkate alınmamıştır. Dolayısıyla, sağlık harcamaları kapsamında sadece Devredilen SSK, Devredilen Bağ-Kur ve Devredilen Emekli Sandığının sağlık harcamaları yer almaktadır.

2008 yılında sosyal güvenlik kuruluşlarının toplam gelirlerinin 60,1 milyar YTL, toplam giderlerinin 88,9 milyar YTL ve gelir gider farkının 28,8 milyar YTL olması öngörülmüştür. GSYİH'ya oran olarak, gelirlerin yüzde 8,38, giderlerin yüzde 12,39 ve açığın yüzde 4,02 olması hedeflenmiştir.

2008 yılında SGK'ya faturalı ödemeler, ek karşılıklar ve emeklilere yapılan ek ödeme dahil olmak üzere toplam 37 milyar YTL tutarında ve GSYİH'nın yüzde 5,16'sı oranında bütçe transferi yapılması öngörülmektedir.

2008 yılında İşsizlik Sigortası Fonunun prim gelirinin GSYİH'nın yüzde 0,40'ı, faiz gelirinin GSYİH'nın yüzde 0,65'i, Fona yapılan devlet katkısının ise GSYİH'nın yüzde 0,13'ü oranında gerçekleşmesi beklenmektedir. 2008 yılının son çeyreğinde işsizlik sigortasından yararlanma şartlarının kolaylaştırılması ve işsizlik ödeneği tutarının artırılması öngörülmekte olup söz konusu faktörler nedeniyle, 2007 yılında 403 milyon YTL seviyesinde olan Fon giderlerinin 2008 yılında 649 milyon YTL olarak gerçekleşmesi beklenmektedir. Sonuç olarak, 2008 yılında toplam Fon varlığının 38,7 milyar YTL ile GSYİH'nın yüzde 5,4'üne ulaşacağı tahmin edilmektedir.

E. FONLAR

1. Mevcut Durum

Fon dengesi kapsamı, bütçe içi Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonu (DFİF) ile bütçe dışı Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonu (SYDTF), Savunma Sanayii Destekleme Fonu (SSDF) ve Özelleştirme Fonundan meydana gelmektedir.

Kamu kesimi genel dengesinde yer alan fonların kaynaklarının 2007 yılında 9,3 milyar YTL ile GSYİH'nın yüzde 1,44'ü seviyesinde gerçekleşmesi, harcamalarının da 2,2 milyar YTL'lik tutarla GSYİH'nın yüzde 0,34'ü seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

Böylece, fon sistemi finansman fazlasının GSYİH'ya oran olarak, yüzde 1,10 seviyesinde gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2007 yılında özelleştirme uygulamaları sonucunda Özelleştirme Fonuna 5,7 milyar YTL nakit girişi beklenmektedir.

TABLO: III. 14- Fon Gelir ve Giderleri (1)

	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)			(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)		
	2006	2007 (2)	2008 (3)	2006	2007 (2)	2008 (3)
A. Fon Gelirleri	11 881	9 302	10 744	2,06	1,44	1,50
Vergi Gelirleri	2 632	3 086	3 517	0,46	0,48	0,49
Vergi Dışı Normal Gelirler	498	484	215	0,09	0,07	0,03
Faktör Gelirleri (Net)	0	0	0	0,00	0,00	0,00
Cari Transferler (Net)	0	0	0	0,00	0,00	0,00
Sermaye Transferleri (Net)	8 752	5 732	7 012	1,52	0,89	0,98
B. Fon Giderleri	2 680	2 174	2 386	0,46	0,34	0,33
Cari Giderler	1 357	1 244	1 375	0,24	0,19	0,19
Faktör Giderleri (Net)	225	167	31	0,04	0,03	0,00
Sabit Sermaye Yatırımları	5	0	0	0,00	0,00	0,00
Cari Transferler (Net)	1 092	763	980	0,19	0,12	0,14
Sermaye Transferleri (Net)	0	0	0	0,00	0,00	0,00
C. Gelir Gider Farkı	9 202	7 129	8 358	1,60	1,10	1,17
D. Finansman	-9 202	-7 129	-8 358	-1,60	-1,10	-1,17
Dış Borç Kullanımı	150	200	236	0,03	0,03	0,03
Dış Borç Ödemesi	-103	-60	-67	-0,02	-0,01	-0,01
İç Borç - Alacak İlişkisi (Net)	-8 351	-4 670	-3 545	-1,45	-0,72	-0,49
Kasa - Banka Değişimi	- 897	-2 598	-4 983	-0,16	-0,40	-0,69
Bilgi İçin:						
Özelleştirme Gelirleri	10 441	5 739	7 398	1,81	0,89	1,03
Özelleştirme Gelirleri Hariç						
Fon Gelirleri	1 440	3 563	3 346	0,25	0,55	0,47

(1) İşsizlik Sigortası Fonu hariçtir.

(2) Gerçekleşme tahmini

(3) Program

2. 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında Özelleştirme Fonunun 7,4 milyar YTL özelleştirme geliri elde etmesi beklenmektedir.

2008 yılında fonların kaynaklarının 10,7 milyar YTL ile GSYİH'nın yüzde 1,50'si; harcamalarının 2,4 milyar YTL'lik tutarla GSYİH'nın yüzde 0,33'ü, böylece 8,4 milyar YTL'lik tutarla fon sistemi finansman fazlasının GSYİH içindeki payının yüzde 1,17 seviyesinde gerçekleşmesi hedeflenmiştir.

II. KAMU İKTİSADİ TEŞEBBÜSLERİ

1. Mevcut Durum

Özelleştirme kapsamında izlenen kuruluşlar dahil KİT'lerin finansman fazlasının GSYİH'ya oranının 2006 yılındaki yüzde 0,65 seviyesinden, 2007 yılında yüzde sıfır seviyesine gerileyeceği tahmin edilmektedir. Bu gelişmenin ana nedenleri, elektrikte gerekli fiyat ayarlamalarının yapılmaması ve 2007 yılında özelleştirme kapsamındaki kuruluşlara Özelleştirme Fonundan yapılan transferlerin 2006 yılına göre çok daha düşük olmasıdır.

KİT'lerde hesap verebilirliği, şeffaflığı, karar alma süreçlerinde esnekliği sağlamaya, KİT'ler üzerindeki müdahaleyi azaltmaya ve KİT'lerde performansa dayalı yönetim anlayışını yerleştirmeye yönelik başlatılan çalışmalar devam etmektedir.

KİT'lerde 2006 yılı içinde 6 aydan fazla istihdam edilen toplam 22 bin adet geçici işçi 5620 sayılı Kanunla 2007 yılında daimi işçi kadrolarına alınmıştır.

Personel alımında 2002 yılından itibaren uygulanan yüzde 10 kısıtının yanı sıra düşük ücret nedeniyle çalışanların özel sektör firmalarına geçmeleri KİT'lerin tecrübeli ve nitelikli personel ihtiyacını artırmıştır. Söz konusu sıkıntının hafifletilmesi amacıyla 2007 yılı içerisinde KİT'lerde çalışan sözleşmeli ve kapsam dışı personel ücretlerine enflasyonun üzerinde artış yapılarak ücret tavanları yükseltilmiştir.

Türkiye Elektrik Dağıtım A.Ş.'nin (TEDAŞ) bazı abone grupları ve bölgeler düzeyindeki tahsilat oranlarının artırılması, genel aydınlatma bedellerinin tahsil edilmesi ve maliyet artışlarının fiyatlara yansıtılması ihtiyacı devam etmektedir. Ayrıca, yeni abonelerle birlikte, TEDAŞ'ın satış fiyatının üretim maliyetlerine göre düşük kalması sonucunda bazı otoprodüktörler ve serbest tüketicilerin TEDAŞ'tan alım yapmaya başlaması, TEDAŞ'ın program öngörülerinin 18 milyar kwh üzerinde bir talep artışına yol açmıştır. Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ) ve Türkiye Elektrik Ticaret ve Taahhüt A.Ş.'den (TETAŞ) karşılanamayan söz konusu talep artışının Piyasa Mali Uzlaştırma Merkezinden (PMUM) yapılan spot alımlarla karşılanması TEDAŞ'ın zararını büyüten diğer bir etken olmuştur.

TEDAŞ'taki bu gelişmeler, başta Türkiye Kömür İşletmeleri (TKİ) ve Boru Hatları ile Petrol Taşıma A.Ş. (BOTAŞ) olmak üzere diğer enerji KİT'lerinin nakit akışında aksamaya ve bu kuruluşların vergisel ve işletme faaliyetlerine yönelik yükümlülüklerini yerine getirmelerinde zorluklara neden olmaktadır.

BOTAŞ'ın EGO'dan olan 236 milyon YTL tutarındaki alacak faizleri 5669 sayılı Kanunla silinmiştir.

TEDAŞ'a 2007 yılında yatırım harcamalarını karşılamak amacıyla Özelleştirme Fonundan 293 milyon YTL transfer yapılması beklenmektedir.

Elektrikte arz güvenliğine katkıda bulunmak amacıyla, kısa vadede mevcut fiyatların rasyonelleştirilmesinin yanı sıra maliyetlerdeki değişimlerin fiyatlara yansıtılmasını düzenleyen mevcut mekanizmanın işletilmesi önem taşımaktadır.

EÜAŞ'ın bağlı ortaklığı olan Türkiye Elektromekanik Sanayi A.Ş. (TEMSAN) 2007/12106 sayılı BKK ile iktisadi devlet teşekkülü olarak yapılandırılmıştır.

BOTAŞ'ın mevcut doğal gaz alım sözleşmelerinin yıllık 4 milyar sm³'lük kısmının özel sektöre devrine ilişkin 2005 yılında yapılan ihale sonuçlandırılmış ve ilgili şirketlerle sözleşme imzalama aşamasına gelinmiştir.

Kuraklık nedeniyle EÜAŞ'ın, üretim kompozisyonunda termik santrallara ağırlık vermesi doğal gaz tüketimini artırmış, bu durum kuruluşun üretim maliyetlerine olumsuz yansımıştır. 2008 yılında da üretim kompozisyonunun bu şekilde devam etmesi beklenmektedir.

EÜAŞ ve TETAŞ'ın PMUM'a yaptığı satışlardan elde ettiği karlar yılın ikinci yarısında yapılan fiyat indirimiyle TEDAŞ'a aktarılmıştır.

Petrol sektöründe entegre yapının yeniden tesis edilmesi amacıyla Türkiye Petrolleri Anonim Ortaklığına (TPAO) bağlı Turkish Petroleum International Company (TPIC) tarafından akaryakıt dağıtımı için TP Petrol Dağıtım A.Ş. (TPPD) adında bir şirket kurulmuştur.

TCDD limanlarının özelleştirilmesi sonrasında da personel maliyetlerinin kuruluşun üzerinde kalmaya devam etmesi kuruluşun finansman ihtiyacını artırmıştır.

Telekomünikasyon hizmetlerinin bünyesinden ayrılması sonrasında finansman sıkıntısı yaşayan PTT, son dönemde gerçekleştirdiği yeniden yapılanma faaliyetlerinin yanı sıra hayata geçirdiği PTT Bank hizmetleri sayesinde Hazine'ye temettü öder duruma gelmiştir.

Satış/devir işlemi tamamlanan özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı 2006 yılında 8,29 milyar ABD doları düzeyindeyken 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla 7,31 milyar dolar seviyesinde gerçekleşmiştir. İhalesi tamamlanıp satış/devir onayı veya sözleşme aşamasında bulunan özelleştirme uygulamalarının toplam tutarı ise 6,26 milyar ABD dolarıdır.

Ocak-Ekim 2007 döneminde satış devir işlemi tamamlanan özelleştirme uygulamaları; DHMİ'ye ait Antalya Havalimanının 17,5 yıllığına kiralanması, HALKBANK'ın yüzde 24,98 hissenin halka arzı, TCDD Mersin Limanının 36 yıllığına işletme hakkının verilmesi, I. ve II. Bölge Araç Muayene İstasyonlarının işletme haklarının devredilmesi, Karayolları Genel Müdürlüğü Beşiktaş Taşınmazı ile çeşitli taşınmaz ve tesislerin satışından oluşmaktadır. Aynı dönemde ihalesi ve pazarlık görüşmeleri tamamlanan Petrokimya Holding A.Ş. (PETKİM), TCDD İzmir ve Derince Limanları, Sümer Holding A.Ş.'ye ait taşınmazlar ve Emekli Sandığına ait Çelik Palas Oteline ilişkin özelleştirme uygulamaları ile Savunma Sanayi Müsteşarlığına ait Sabiha Gökçen Havalimanının 20 yıllığına kiralanması işlemlerinin satış/devir onayı ve sözleşme aşamalarının en kısa sürede tamamlanması beklenmektedir.

TEDAŞ'ın 2007 yılında öncelikli olarak 3 dağıtım bölgesi için öngörülen elektrik dağıtım özelleştirme ihaleleri, gerekli altyapı yatırımlarının tamamlanabilmesi amacıyla ileri bir tarihe ertelenmiştir.

PETKİM'in yüzde 51 hissesinin blok satış ihalesi yapılmıştır. İhale komisyonu ihalede 2,04 milyar ABD dolarıyla ikinci en yüksek teklifi veren, Socar-Turcas-Injaz Ortak Girişim Grubunun teklifini Rekabet Kurulunun onayına sunmak üzere karar almıştır.

TEKEL'e ait sigara fabrikaları, Çamaltı ve Ayvalık tuzlaları ile atıl taşınmazlar ve işletme birimlerinin özelleştirilmesine ilişkin çalışmalar devam etmekte olup, ihale hazırlıkları tamamlananların ihale ilanları yayımlanmaktadır. Türk Telekom A.Ş.'nin kamu mülkiyetinde bulunan yüzde 45 hissesinin bir bölümünün halka arz edilmesine yönelik hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

Halen özelleştirme kapsamında olan Türkiye Şeker Fabrikaları A.Ş.'nin kamu hisseleri özelleştirme programına alınmış olup, özelleştirme işlemlerinin 2 yıl içinde; özelleştirme kapsam ve programına alınan Sümer Halının da 1 yıl içinde özelleştirme işlemlerinin tamamlanması programlanmaktadır.

Karayolları Genel Müdürlüğünün yapım, bakım, onarım ve işletimini üstlendiği hizmet üretim birimleri olan otoyollar, köprüler ve bunlar üzerinde yer alan tesislerden, Edirne-İstanbul-Ankara, Pozantı-Tarsus-Mersin, Tarsus-Adana-Gaziantep, Toprakkale-İskenderun, Gaziantep-Şanlıurfa, İzmir-Çeşme, İzmir-Aydın Otoyolları, İzmir ve Ankara Çevre Otoyolunun bağlantı yolları ile Boğaziçi ve Fatih Sultan Mehmet Köprülerinin bağlantı yolları özelleştirme programına alınmıştır.

Tarımsal ürün fiyatları 2005 yılında ortalama yüzde 2,6, 2006 yılında da ortalama yüzde 7,6 oranında azalmıştır. 2006 yılında başlangıç alım fiyatları ekmeklik buğdayda yüzde 7,1 oranında ve çayda yüzde 10,7 oranında artarken şeker pancarında yüzde 15 oranında azalmıştır.

2007/12339 sayılı BKK ile, kuraklık nedeniyle zarar gören Çiftçi Kayıt Sistemine (ÇKS) kayıtlı bazı çiftçilerin zararlarının telafi edilebilmesi için kuraklık desteği verilmesine ve söz konusu çiftçilerin T.C. Ziraat Bankası A.Ş. ve Tarım Kredi Kooperatiflerine olan tarımsal kredi borçlarının (düşük faizli krediler dahil) ertelenmesine karar verilmiştir. Buna göre, 2007 yılı ilkbahar dönemindeki kuraklık nedeniyle, söz konusu Kararın ekli listesindeki illerde Karar kapsamındaki ürünlerinin yüzde 25 ve üzerinde zarar gördüğü il/ilçe hasar tespit komisyonlarınca belirlenen ÇKS'ye kayıtlı çiftçilere (kamu tüzel kişileri hariç), sertifikalı tohumluk ihtiyacının karşılanması amacıyla, kaybettikleri ürün miktarına karşılık gelen alan için buğdayda 15 YTL/dekar, arpa ve korunga için 12 YTL/dekar, fiğ için 20 YTL/dekar tutarında kuraklık desteği ödenmesine karar verilmiştir. Buna göre kuraklık nedeniyle zarar gören çiftçilere tarımsal destekleme bütçesinden 300 milyon YTL kuraklık desteği yapılacaktır.

TBMM KİT Komisyonunda Tarım İşletmeleri Genel Müdürlüğünün (TİGEM) geçmişte kiraya verilen işletmelerinde, ülke ekonomisi, istihdam, üretim ve yatırım açısından istenen sonuçların elde edilip, edilmediğinin görülmesine ve bu konuda ortaya çıkabilecek muhtemel hukuki sorunların çözüme kavuşturulmasında bir bilgi birikimi ve tecrübe oluşana kadar, kuruluşun yeni kiralama işlemi yapmaması hususunda bir tavsiye kararı alınmıştır.

2007/11854 sayılı BKK ile Toprak Mahsulleri Ofisi Genel Müdürlüğü (TMO), fındık alımı ile fındık üretim bölgelerindeki depolama ihtiyacını gidermeye yönelik olarak lisanslı depoculuk faaliyetine uygun depolar yapmak ve/veya yaptırmakla görevlendirilmiştir.

TABLO: III. 15- 233 Sayılı KHK'ya Tabi İşletmeciler KİT Finansman Dengesi

	2006	2007(1)	2008(2)
	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)		
A. TOPLAM GELİRLER	51 090	52 641	56 667
I. İşletme Gelirleri	45 062	47 253	50 974
1. Mal Ve Hizmet Satış Hasılatı	40 696	44 445	48 588
2. Diğer Gelirler	4 367	2 808	2 385
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	3 403	3 128	3 393
1. Amortismanlar	2 497	2 941	3 013
2. Enflasyon Düzeltme Karı/Zararı	0	0	0
3. Karşılıklar	906	187	380
III. Bütçe Ve Fonlar	2 624	2 259	2 300
IV. Diğer Gelirler	0	0	0
B. TOPLAM GİDERLER	49 763	52 122	56 141
I. İşletme Giderleri	45 244	46 314	49 182
1. Mal Ve Hizmet Satış Maliyeti	37 629	39 425	42 484
2. Diğer Giderler	7 615	6 888	6 698
II. Yatırım Harcamaları	2 785	3 028	3 249
III. Stok Artışı	268	853	1 288
IV. Sabit Kıymet Artışı	631	705	750
V. Dolaysız Vergiler	533	610	847
VI. Temettü Ödemeleri	288	607	825
VII. Diğer Giderler	12	4	0
C. GELİR GİDER FARKI	1 327	519	526
D. FİNANSMAN	-1 327	- 519	- 526
I. Kasa Banka Değişimi	- 72	- 551	- 411
II. İç Borçlanma (Net)	-1 194	- 316	- 392
III. Dış Borçlanma (Net)	- 61	348	277
	(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)		
A. TOPLAM GELİRLER	8,86	8,13	7,90
I. İşletme Gelirleri	7,82	7,30	7,11
1. Mal Ve Hizmet Satış Hasılatı	7,06	6,86	6,77
2. Diğer Gelirler	0,76	0,43	0,33
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	0,59	0,48	0,47
1. Amortismanlar	0,43	0,45	0,42
2. Enflasyon Düzeltme Karı/Zararı	0,00	0,00	0,00
3. Karşılıklar	0,16	0,03	0,05
III. Bütçe Ve Fonlar	0,46	0,35	0,32
IV. Diğer Gelirler	0,00	0,00	0,00
B. TOPLAM GİDERLER	8,63	8,05	7,83
I. İşletme Giderleri	7,85	7,15	6,86
1. Mal Ve Hizmet Satış Maliyeti	6,53	6,09	5,92
2. Diğer Giderler	1,32	1,06	0,93
II. Yatırım Harcamaları	0,48	0,47	0,45
III. Stok Artışı	0,05	0,13	0,18
IV. Sabit Kıymet Artışı	0,11	0,11	0,10
V. Dolaysız Vergiler	0,09	0,09	0,12
VI. Temettü Ödemeleri	0,05	0,09	0,12
VII. Diğer Giderler	0,00	0,00	0,00
C. GELİR GİDER FARKI	0,23	0,08	0,07
D. FİNANSMAN	-0,23	-0,08	-0,07
I. Kasa Banka Değişimi	-0,01	-0,09	-0,06
II. İç Borçlanma (Net)	-0,21	-0,05	-0,05
III. Dış Borçlanma (Net)	-0,01	0,05	0,04
(1) Gerçekleşme Tahmini			
(2) Program			

TABLO: III. 16- Özelleştirme Kapsamındaki KİT Finansman Dengesi

	2006	2007(1)	2008(2)
	(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)		
A. TOPLAM GELİRLER	32 238	26 764	32 594
I. İşletme Gelirleri	28 672	25 394	31 253
1. Mal Ve Hizmet Satış Hasılatı	22 518	24 280	30 239
2. Diğer Gelirler	6 155	1 114	1 015
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	929	763	798
1. Amortismanlar	653	617	643
2. Enflasyon Düzeltme Karı/Zararı	0	0	0
3. Karşılıklar	276	147	155
III. Bütçe Ve Fonlar	2 636	606	543
IV. Diğer Gelirler	0	0	0
B. TOPLAM GİDERLER	29 839	27 288	30 545
I. İşletme Giderleri	27 289	26 367	30 490
1. Mal Ve Hizmet Satış Maliyeti	16 712	19 009	22 791
2. Diğer Giderler	10 577	7 358	7 699
II. Yatırım Harcamaları	887	1 025	751
III. Stok Artışı	- 388	- 116	- 687
IV. Sabit Kıymet Artışı	2 095	- 127	- 8
V. Dolaysız Vergiler	- 48	140	0
VI. Temettü Ödemeleri	0	0	0
VII. Diğer Giderler	6	0	0
C. GELİR GİDER FARKI	2 398	- 525	2 049
D. FİNANSMAN	-2 398	525	-2 049
I. Kasa Banka Değişimi	- 199	14	116
II. İç Borçlanma (Net)	-2 201	503	-2 166
III. Dış Borçlanma (Net)	2	8	1
	(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)		
A. TOPLAM GELİRLER	5,59	4,13	4,54
I. İşletme Gelirleri	4,98	3,92	4,36
1. Mal Ve Hizmet Satış Hasılatı	3,91	3,75	4,22
2. Diğer Gelirler	1,07	0,17	0,14
II. Kurum Bünyesinde Kalan Fonlar	0,16	0,12	0,11
1. Amortismanlar	0,11	0,10	0,09
2. Enflasyon Düzeltme Karı/Zararı	0,00	0,00	0,00
3. Karşılıklar	0,05	0,02	0,02
III. Bütçe Ve Fonlar	0,46	0,09	0,08
IV. Diğer Gelirler	0,00	0,00	0,00
B. TOPLAM GİDERLER	5,18	4,21	4,26
I. İşletme Giderleri	4,73	4,07	4,25
1. Mal Ve Hizmet Satış Maliyeti	2,90	2,94	3,18
2. Diğer Giderler	1,84	1,14	1,07
II. Yatırım Harcamaları	0,15	0,16	0,10
III. Stok Artışı	-0,07	-0,02	-0,10
IV. Sabit Kıymet Artışı	0,36	-0,02	0,00
V. Dolaysız Vergiler	-0,01	0,02	0,00
VI. Temettü Ödemeleri	0,00	0,00	0,00
VII. Diğer Giderler	0,00	0,00	0,00
C. GELİR GİDER FARKI	0,42	-0,08	0,29
D. FİNANSMAN	-0,42	0,08	-0,29
I. Kasa Banka Değişimi	-0,03	0,00	0,02
II. İç Borçlanma (Net)	-0,38	0,08	-0,30
III. Dış Borçlanma (Net)	0,00	0,00	0,00
(1) Gerçekleşme Tahmini (2) Program			

TABLO: III. 17- KİT'ler Hakkında Özet Bilgiler

(Cari Fiyatlarla, Milyon YTL)

	Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Hariç Toplam			Özelleştirme Kapsamındaki Kuruluşlar Dahil Toplam		
	2006	2007 (1)	2008 (2)	2006	2007 (1)	2008 (2)
Toplam Personel Adedi (Kişi)	156 649	158 339	156 553	225 744	227 095	227 005
- Memur ve Sözleşmeli Personel	75 745	76 533	75 946	91 748	91 777	90 767
- İşçi	80 904	81 806	80 607	133 996	135 318	136 238
Toplam Personel Harcamaları	4 728	5 304	5 528	7 109	7 967	8 399
- Memur ve Sözleşmeli Personel	1 849	2 071	2 154	2 261	2 504	2 605
- İşçi	2 879	3 233	3 375	4 848	5 463	5 794
Mal ve Hizmet Satış Hasılatı	40 696	44 445	48 588	63 213	68 725	78 827
Görev Zararı Tahakkukları	1 409	784	897	1 413	789	897
İşletme Faaliyet Kâr – Zararı	1 403	2 681	3 837	1 041	1 630	4 522
Faiz Ödemeleri	481	919	759	501	953	793
Dönem Kâr – Zararı	1 227	1 724	2 688	2 615	755	3 452
Faktör Gelirleri	1 227	1 724	2 688	2 615	755	3 452
Temettü Ödemeleri	288	607	825	288	0	0
Sabit Sermaye Yatırımları	2 793	3 793	4 441	3 672	4 054	4 000
Bütçe ve Fon Transferleri	2 624	2 259	2 300	5 261	2 866	2 843
Borçlanma Gereği*	-1 327	- 519	- 526	-3 725	5	-2 575
Borçlanma Gereği* (3)	1 297	1 740	1 774	1 535	2 871	268
Borçlanma Gereği* (4)	-1 356	-1 144	-1 004	-3 731	- 600	-3 059
Borçlanma Gereği*/GSYİH (Yüzde)	-0,23	-0,08	-0,07	-0,65	0,00	-0,36
Borçlanma Gereği* (3)/GSYİH (Yüzde)	0,23	0,27	0,25	0,27	0,44	0,04
Borçlanma Gereği* (4)/GSYİH (Yüzde)	-0,24	-0,18	-0,14	-0,65	-0,09	-0,43
Personel Harc./Hasılat (Yüzde)	11,62	11,93	11,38	11,25	11,59	10,65
Faiz Ödemeleri/Hasılat (Yüzde)	1,18	2,07	1,56	0,79	1,39	1,01

* (-) işareti finansman fazlasını göstermektedir.

(1) Gerçekleşme tahmini

(2) Program

(3) Bütçe ve Özelleştirme Fonu transferleri hariçtir.

(4) Faiz gelir ve gideri hariçtir.

2007/11619 sayılı BKK çerçevesinde, TMO tarafından 294 bin ton tohumluk olmayan mısır, 96 bin ton da ekmeklik buğday gümrük vergisiz olarak ithal edilmiştir. 2007/12597 sayılı BKK ile TMO'ya buğday ve mahlutta toplam 800 bin ton; mısır ve arpa için de 300'er bin ton gümrük vergisiz ithalat yapma izni verilmiştir.

2007-2008 alım dönemi itibarıyla Tarım Satış Kooperatifleri ve Birliklerin büyük çoğunluğu alımlarda avans fiyat uygulamasına geçmişlerdir.

Doğrudan gelir desteği (DGD) uygulaması çerçevesinde 2007 yılında dekar başına 10 YTL ödeme yapılmıştır. 2006/11483 sayılı BKK ile, tarımsal faaliyette kullanılan mazot ve kimyevi gübre için çiftçilere destekleme ödemesi yapılmasına karar verilmiştir. Böylece, 2007 yılında DGD ödemelerinin tarımsal destekler içerisindeki payının yüzde 44 seviyesinde gerçekleşmesi beklenmektedir.

2007 yılında, ülkemizde arz açığı bulunan kütlü pamuk, yağlık ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola, zeytinyağı ve dane mısır üreticilerine fark ödemesi desteği yapılmıştır. Bunun yanı sıra çay ve hububat üreticilerine de destekleme ödemesi yapılmasına devam edilmiştir.

TABLO: III. 18- Tarımsal Destekleme Ödemeleri*

	2004	2005	2006	2007(1)	2008(2)
Doğrudan Gelir Desteği ve Alan Bazlı Tarımsal Destekleme Ödemeleri	2 480	2 353	2 653	2 465	2 554
DGD	2 125	1 673	2 653	1 640	1 710
Mazot	355	410	0	480	492
Gübre	0	270	0	345	352
Fındık	0	0	0	0	0
Fark Ödemesi Destekleme Hizmetleri	334	897	1 292	1 794	1 758
Arz Açığı Olan Ürünler Ödemeleri(3)	294	622	1 085	1 270	1 280
Hububat	0	205	120	435	365
Çay	40	70	87	89	113
Hayvancılık Destek Ödemeleri	209	345	661	711	731
Tarım Reformu Uygulama Projesi (4)	31	29	14	36	69
Kırsal Kalkınma Amaçlı Tarımsal Dest.	0	0	0	90	93
Tarım Sigortası Destekleme Hizmetleri	0	0	2	50	55
Telaî Edici Ödemeler	0	56	67	76	80
Patates Siğilli Desteği	0	13	14	21	24
Çay Budama Tazminatı ve Masrafları	0	43	53	55	56
Kuraklık Desteği	0	0	0	300	0
Diğer	30	28	58	55	60
TOPLAM	3 084	3 707	4 747	5 576	5 400

* 2004-2005-2006 yılları Tarım ve Köyşleri Bakanlığı bütçesi kesin hesap verileridir.

(1) Tahmin

(2) Program

(3) Kütlü pamuk, zeytinyağı, ayçiçeği, soya fasulyesi, kanola ve dane mısıra verilmektedir.

(4) 2004 yılı ödemelerinin 4 milyon YTL'si şeker pancarı için yapılan ödemelerdir.

TABLO: III. 19- Bazı Tarımsal Ürünlerin Başlangıç Alım Fiyatları*

	(Fiyatlar, YTL/Ton)			(Yüzde Değişim)		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
1. Buğday (Ekmeklik) (1)	370	350	375	14,0	-5,5	7,1
2. Arpa (Beyaz) (1)	264	248	265	22,8	-6,1	6,9
3. Mısır (1) (2)	332	260	-	7,1	-21,7	-
4. Şeker Pancarı	99	106	90	11,4	6,7	-15,0
5. Fındık	5 050	7 450	4 000	102,0	47,5	-46,3
6. Haşhaş Kapsülü	1 680	1 750	1 850	12,0	4,2	5,7
7. Çay	460	515	570	15,0	12,0	10,7

* Tarım Satış Kooperatifleri ve Birlikleri avans fiyat uygulamasına geçtiklerinden birliklerin aldıkları ürünler tabloda yer almamaktadır.

(1) Destekleme primleri hariçtir.

(2) 2006 yılında başlangıç alım fiyatı açıklanmamıştır.

TABLO: III. 20- Tarımsal Ürün Fiyatlarındaki Gelişmeler

Ürünler	(Ortalama Alım Fiyatları, YTL/Ton)			(Yüzde Değişim)		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
1. Buğday	351	332	350	-0,6	-5,4	5,6
2. Arpa	262	250	258	11,4	-4,6	3,3
3. Çavdar	218	235	241	-11,0	7,3	2,8
4. Mısır	319	242	-	10,1	-24,1	-
5. Yulaf	-	247	258	-	-	4,4
6. Pamuk (1)	906	775	843	-11,7	-14,4	8,8
7. Şeker Pancarı	107	103	90	13,2	-4,0	-13,0
8. Ayçiçeği	515	487	525	6,2	-5,5	7,9
9. Fındık	5 037	7 187	3 953	93,4	42,7	-45,0
10. Kuru İncir	1 826	1 808	2 198	-6,6	-1,0	21,6
11. Çekirdeksiz K. Üzüm	1 181	1 399	1 402	-16,9	18,5	0,2
12. Zeytinyağı	3 579	5 758	4 449	-3,6	60,9	-22,7
13. Tiftik (1)	2 871	3 094	3 920	61,5	7,8	26,7
14. Antepfıstığı	6 590	9 602	5 375	250,3	45,7	-44,0
15. Soya Fasulyesi	405	315	490	-6,3	-35,6	55,5
16. Haşhaş Kapsülü	1 579	1 730	1 850	7,6	9,6	6,9
17. Çeltik	697	649	640	11,2	-7,0	-1,3
18. Yaş Koza (1)	3 011	2 478	612	-	-17,7	-75,3
19. Çöplü Kırmızıbiber	2 504	3 200	3 806	-	27,8	18,9
20. Zeytin	2 405	2 323	2 169	68,3	-3,4	-6,6
21. Gülçiçeği	2 125	2 110	1 266	5,7	-0,7	-40,0
22. Kırmızı Mercimek	550	-	605	-	-	-
23. Çay	460	515	570	15,0	12,0	10,7
24. Yaş Üzüm	224	215	273	3,9	-3,7	26,8
25. Kuru Kayısı	3 180	1 932	-	23,2	-39,3	-
26. Çekirdekli Kuru Üzüm	-	707	-	-	-	-
27. Siirt Fıstığı	-	542	-	-	-	-
28. Kuru Fasulye	-	1 337	-	-	-	-
29. Nohut	-	1 289	-	-	-	-
30. Taze Kayısı	-	154	362	-	-	134,4
31. Taze Şeftali	-	189	472	-	-	150,0

(1) Destekleme primleri hariçtir.

TABLO: III. 21- Alım Miktarları ve Üreticilere Yapılan Ödemeler

(Cari Fiyatlarla, Bin YTL)

Ürünler	(Alım Miktarı, Bin Ton)			(Üreticilere Yapılan Ödemeler)		
	2004	2005	2006	2004	2005	2006
1. Buğday	1 880	4 320	1 456	658 882	1 432 269	509 770
2. Arpa	1	799	725	269	199 616	187 050
3. Çavdar	2	11	6	437	2 575	1 518
4. Mısır	471	655	0	150 063	158 254	0
5. Yulaf	0	5	2	0	1 194	552
6. Pamuk	405	260	264	366 647	201 767	222 992
7. Şeker Pancarı (1)	9 528	9 603	6 688	1 022 827	989 409	599 589
8. Ayçiçeği	468	530	491	240 978	257 966	257 835
9. Fındık *	15	51	202	76 308	366 485	799 273
10. Kuru İncir	6	5	6	11 638	9 643	12 917
11. Çekirdeksiz K. Üzüm	71	41	37	83 244	57 205	52 316
12. Zeytinyağı	11	16	11	40 430	89 699	50 578
13. Tiftik	0	0,2	0,2	445	560	737
14. Antepfıstığı	0	0,2	0,0	1 239	1 978	81
15. Soya Fasulyesi	9	9	15	4 309	2 753	7 526
16. Haşhaş Kapsülü	17	13	27	26 842	21 788	50 770
17. Çeltik	15	12	87	10 456	7 615	55 816
18. Yaş Koza	0	0,2	2,5	1 296	396	1 534
19. Çöplü Kırmızıbiber	1	0	0	2 126	1 270	126
20. Zeytin	26	50	28	62 786	116 092	60 764
21. Gülçiçeği	2	3	3	4 207	6 009	3 390
22. Kırmızı Mercimek	10	0	0	5 469	0	125
23. Çay	587	604	627	270 020	310 834	357 507
24. Yaş Üzüm	3	2	1	595	372	217
25. Kuru Kayısı	0,1	0,5	0,0	372	1 002	0
26. Çekirdekli K. Üzüm	0	0	0	0	186	0
27. Siirt Fıstığı	0	0,3	0	0	179	0
28. Kuru Fasulye	0	1	0	0	1 355	0
29. Nohut	0	0	0	0	286	0
30. Taze Kayısı	0	0,4	0,2	0	59	59
31. Taze Şeftali	0	0,5	0,3	0	93	154
TOPLAM				3 041 885	4 238 910	3 233 194

* 2006 yılında hem TMO hem de Fiskobirlik fındık alımı yapmıştır.

(1) Alım bedelini göstermektedir. Bu tutarın yaklaşık yüzde 40'ı cari yılda, yüzde 60'ı bir sonraki yılda ödenmektedir.

2. 2008 Yılı Hedefleri

2008 yılında özelleştirme kapsamında izlenen kuruluşlar dahil KİT sisteminin finansman fazlasının GSYİH'ya oranı yüzde 0,36 olarak programlanmıştır. Bu finansman fazlasının gerçekleştirilmesi fiyat ayarlamalarının maliyetlerdeki gelişmelere uygun olarak yapılmasına bağlıdır. Finansman fazlası vermesi öngörülen KİT sistemi, özellikle elektrikte öngörülen fiyat artışlarının yapılmaması durumunda finansman açığı verecektir.

KİT'lerde hesap verebilirliği, şeffaflığı, karar alma süreçlerinde esnekliği ve stratejik yönetim anlayışını esas alan bir kanun çıkarılacaktır.

KİT'lerde atıl istihdamın azaltılmasına yönelik tedbirlerin uygulanması sürdürülürken nitelikli personel ihtiyacının karşılanması sağlanacaktır. Bu kapsamda, ilgili mevzuatta personel istihdamında yaşanan problemlerin giderilmesini ve istenilen nitelikte personel alımını sağlayacak değişiklikler yapılacaktır.

Enerji KİT'lerinin içinde bulunduğu nakit sıkıntısını aşmak, TEDAŞ'ın mali durumunu sürdürülebilir kılmak, yatırımları için gereken kaynağı temin etmek ve aynı zamanda piyasa mekanizmasını işler kılmak amacıyla TEDAŞ'ta 2007 ve 2008 yıllarında fiyat ayarlaması programlanmıştır.

İmalat sanayinin girdi maliyetleri üzerinde olumsuz etki yapan enerji fiyatlarında sanayi aboneleri lehine bir politika izlenecektir. Bu bağlamda, TEDAŞ'ın tarifelerinde yapılacak fiyat ayarlamalarında söz konusu politika dikkate alınacaktır.

TEDAŞ'ın 2008 yılı kayıp kaçak oranının yüzde 13,5 seviyesinde gerçekleşmesi hedeflenmektedir.

Elektrik dağıtım bölgelerine ilişkin özelleştirme ihalelerine 2008 yılında başlanması öngörülmektedir.

Kaynak israfını engellemek ve aynı nitelikteki işlerin tek elden yürütülmesini sağlamak amacıyla KIYEM'le TDİ'nin birleştirilmesi amaçlanmaktadır.

Otoyol ve köprülere ilişkin özelleştirme işlemlerinin 2008 yılı sonuna kadar tamamlanması programlanmaktadır.

2008 yılında kamu kuruluşları tarafından 900 bin ton buğday, 9,1 milyon ton şeker pancarı, 35 bin ton tütün ve 613 bin ton yaş çay yaprağı alımı programlanmıştır.

TMO tarafından AB hububat ortak piyasa düzenine uyum sağlamak açısından hububat ve çeltik alım ve satımına ilişkin yönetmelikler çıkarılacaktır.

Findık stoklarının artarak gelecek yıllarda kamuya mali yükler doğurmasını engellemek ve sektörün sağlıklı ve sürdürülebilir bir yapıya kavuşturulması amacıyla, findık ürününe yönelik yeni bir strateji geliştirilecektir.

2008 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı bütçesinde yer alan tarımsal desteklerin GSYİH'ya oranının yüzde 0,75, DGD ödemelerinin tarımsal destekler içerisindeki payının ise yüzde 47 seviyesinde olması programlanmıştır.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

GELİŞME EKSENLERİ

I. REKABET GÜCÜNÜN ARTIRILMASI

Küreselleşme ve hızlı teknolojik gelişme sürecinde uluslararası piyasalarda uzmanlaşma ve teknoloji geliştirme yetkinliği rekabet gücünün önemli unsurları olmuştur. Rekabet avantajı unsurlarının hızla değiştiği bu süreçte, bilgi ve iletişim teknolojileri iş yapma biçimlerinde köklü değişiklikler meydana getirmiştir. Ekonomik gelişmede bilgi yoğun ve yüksek katma değerli mal ve hizmet üretimi ön plana çıkmış, özellikle işgücünün eğitim seviyesi ve gerekli yeteneklere sahip olması önem kazanmıştır.

Son yıllarda Türkiye ekonomisinin rekabet gücü sıralamasındaki yerinde bir iyileşme gözlenmektedir. 2006 yılında bu sıralamadaki yeri başta iş ortamı olmak üzere rekabet faktörlerinde sağlanan gelişmeler sonucunda belirgin bir ilerleme göstermiştir.

TABLO:IV. 1- Türkiye'nin Rekabet Gücü (Ülkeler Arası Sıralamadaki Yeri)

Gösterge	2003	2004	2005	2006
Kapsanan Ülke Sayısı	102	104	117	125
Küresel Rekabet Endeksi(GCI)	-	-	71.	59.
Büyüme Rekabet Endeksi (GCI)	65.	66.	66.	-
-Teknoloji Alt Endeksi	54.	52.	53.	52.
İş Ortamı Rekabet Endeksi (BCI)	52.	52.	51.	46.
-İşletme Operasyonları ve Strateji Alt E.	51.	44.	38.	41.
-Ulusal İş Ortamının Kalitesi Alt Endeksi	55.	55.	51.	46.

Ülkemizin, rekabet gücü sıralamasında geride yer almasının temel sebepleri, iş ve çalışma ortamının girişimciliği ve yenilikçiliği destekleyecek, verimliliği artıracak ve bürokrasiyi azaltacak şekilde iyileştirilememesi, ekonomik ve teknolojik altyapıdaki yetersizlikler ve insan kaynakları potansiyelinden yeterince yararlanılamamasıdır.

Mali yönetim reformunun gerçekleştirilmesi ve bağımsız para politikası uygulanmasıyla kronik enflasyon döneminin geride bırakılması sonucu görece makroekonomik istikrarın sağlanmasında önemli mesafeler alınmıştır. Ayrıca, AB'ye üyelik sürecinde gerçekleştirilen reformlar üreticiler ve yatırımcılar için istikrar ve güven ortamının sağlanmasına katkıda bulunmuştur.

Yenilik ve piyasa etkinliği göstergelerinde Türkiye AB'nin 10 yeni üyesinden olan Polonya, Slovenya, Letonya ve Litvanya'dan daha ileride bulunmaktadır. Ülkemizin büyük bir iç pazara sahip olması yanısıra bürokrasiyi azaltılmasını hedefleyen mikro reformların gerçekleştirilmesi de bu gelişmeye katkıda bulunmuştur.

İşletmelerin yüksek teknolojik kabiliyete ve nitelikli işgücüne sahip, değişen şartlara uyum sağlayabilen, ulusal ve uluslararası piyasalarda rekabet gücü olan bir yapıya kavuşturulması temel amacı çerçevesinde; makroekonomik istikrarda, iş ortamının kalitesinde, finansmana erişimde, enerji ve ulaştırma altyapısında, çevrenin korunması ve kentsel altyapıda, Ar-Ge ve yenilikçiliğin geliştirilmesinde, bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılmasında, kayıtdışılığın azaltılmasında, tarımsal yapının etkinleştirilmesinde ve sanayi ve hizmetlerde yüksek katma değerli üretim yapısına geçilmesinde iyileşme sağlanması ihtiyacı devam etmektedir.

A. MAKROEKONOMİK İSTİKRARIN KALICI HALE GETİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

2000 yılı başından itibaren uygulamaya konulan Uluslararası Para Fonu destekli makroekonomik programların kararlı bir şekilde uygulanması sonucu, 2001 yılında yaşanan derin ekonomik krize rağmen, ekonomideki karar alıcılar için hayati önem taşıyan güven ve istikrar ortamı tesis edilmiş, ekonomi sürekli bir büyüme ortamına kavuşturulmuş, enflasyon tek haneli rakamlara düşürülmüş ve kamu açıkları kontrol altına alınarak borçların sürdürülebilirliği sağlanmıştır.

Elde edilen başarıda, maliye, para ve gelirler politikalarının uyumlu ve birbirini destekler bir biçimde uygulanmasının büyük payı bulunmaktadır. Buna ilaveten, ekonominin daha etkin, esnek ve verimli bir yapıya ulaşmasının sağlanması amacıyla da güden yapısal reformların uygulanmaya başlanması ve bu yönde önemli mesafelerin katedilmesi makroekonomik istikrarın kalıcı hale getirilmesine büyük katkıda bulunmuştur. Ülkemizde makroekonomik istikrarın kalıcı hale getirilmesinde ekonomik programın tavizsiz bir biçimde uygulanması kadar siyasi alanda sağlanan istikrar da önemli bir rol oynamıştır.

Bu dönemde, vergi, bankacılık, merkez bankacılığı, sigortacılık, sermaye piyasası, kamu mali yönetimi, yerel yönetimler, sosyal güvenlik, sosyal yardım, sağlık, enerji, telekomünikasyon, şeker, tütün, tarımsal destekleme, kamu ihaleleri, kamu finansmanı ve borç yönetimi, görev zararları, fonlar, özel gelir özel ödenek sistemi, istatistik kurumu, yatırım ortamının iyileştirilmesi ve kamulaştırma gibi bir çok alanda reform niteliğinde düzenlemeler yapılmış ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

Ekonomide sağlanan güven ve istikrar sonucu Türkiye ekonomisi ve sermaye piyasaları daha fazla dışa açık hale gelmiş ve ekonomimiz özel sektör kaynaklı yüksek ve kesintisiz bir büyüme sürecine girmiştir.

2002 yılı başından itibaren örtük olarak, 2006 yılından itibaren de açık olarak uygulanmaya başlanan enflasyon hedeflemesiyle fiyat istikrarının sağlanması yönünde önemli başarılar katedilmiş ve enflasyon tek haneli rakamlara çekilmiştir.

Ekonomide ulaşılan yüksek oranlı büyüme hızlarına bağlı olarak artış eğilimine giren cari işlemler açığının finansman yapısında iyileşme sağlanmış, açığın finansmanı artan ölçüde doğrudan yabancı sermaye yatırımları ve uzun vadeli borçlanma kalemleriyle gerçekleştirilmiştir. Özelleştirme uygulamaları sonucunda tarihi rekorlar kırılmıştır.

Ekonomik programın maliye politikası alanında en önemli bileşenlerinden birisi olan kamunun faiz dışı fazla vermesi politikası bu dönemde tavizsiz bir biçimde yürütülmüştür. 2000 yılı öncesinde milli gelirin yüzde 16'sına kadar yükselen bütçe açıkları şu anda çok düşük seviyelere çekilmiştir. 2000-2006 döneminde milli gelirin yüzde 5,63'ü oranında kamu kesimi faiz dışı fazlası elde edilmiştir. Sadece faiz ödemelerini dışarıda tutan hesaplama yönteminde bu oran yüzde 8,3'e kadar yükselmektedir.

Uygulanan sıkı maliye politikası sonucu faiz oranları düşürülmüş, borcun vadesi uzatılmış, net borç stokunun milli gelire oranı yüzde 40'lar seviyesine çekilmiş ve böylece borcun sürdürülebilirliği sorunu gündemimizden kalkmıştır.

Bütün bu ekonomik kararlar alınır ve başarılar elde edilirken sosyal boyut ihmal edilmemiş, emekli ve dar gelirlilerin ücretleri önemli ölçüde artırılmış, çeşitli sosyal yardım ve hizmet programları uygulanarak yoksullukla etkin bir şekilde mücadele edilmiştir.

Böylece, insanımızın yaşam kalitesini artırmak temel amacı çerçevesinde, yakalanan makro ekonomik istikrar sonucu, önemli adımlar atılmıştır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Ekonomide özel sektörün öncülük yaptığı, yatırımı, üretimi ve istihdamı artırmayı amaçlayan, dış talebe dayalı bir büyüme yapısının sağlanması büyük önem arz etmektedir.

Bu büyüme yapısının sağlanmasında, sermaye stokunun artırılması ve işgücünün niteliklerinin yükseltilmesi yanında ekonomideki toplam faktör verimliliğinin de artırılması önemli rol oynayacaktır.

Kamu kesimi, fiziki ve sosyal altyapı yatırımlarına ağırlık vererek, bir taraftan ekonominin üretken kapasitesinin artırılmasına katkıda bulunurken, diğer taraftan özel kesimin yatırım ve üretim kararlarını olumlu yönde etkileyerek özel kesimin katma değeri yüksek bir üretim yapısına geçişini hızlandıracaktır.

İstihdam dostu bir büyüme yapısının oluşturulması amacı çerçevesinde, işgücü piyasalarının işgücü arz ve talebinin uyumlaştırıldığı bir yapıya kavuşturulması, işgücünün niteliklerinin ekonominin değişen şartlarına uyum sağlayacak bir şekilde dönüştürülmesi ve istihdam üzerindeki yasal yüklerin azaltılması esastır.

Ülkemizin üretim ve ihracat yapısının dönüştürülerek ithalata olan yüksek oranlı bağımlılığın azaltılması yoluyla cari işlemler dengesi açıklarının kontrol edilmesi büyük önem arz etmektedir.

Mali disiplinin sağlanması temel amacı doğrultusunda kamunun faiz dışı fazla vermesi politikasına devam edilecektir. Böylece, kamu borç stokunun milli gelire oranının daha aşağı seviyelere çekilmesi sağlanarak, enflasyonun düşük seviyelerde gerçekleşmesi ve cari açığın kontrol altına alınabilmesi mümkün olacaktır.

Para politikasının temel amacı fiyat istikrarının sağlanması ve sürdürülebilir kılınmasıdır. Bu kapsamda, bir taraftan enflasyon hedeflemesi rejimine devam edilirken, diğer taraftan Merkez Bankasının kısa vadeli faiz oranlarını temel politika aracı olarak kullanmaya devam etmesi hedeflenmektedir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1: Mali disiplinin sürdürülmesine yönelik tedbirler alınacaktır.				
Tedbir 1.1. Kamu mali yönetiminde mali kurallar belirlenecektir.	Maliye Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, İçişleri Bakanlığı	Aralık Sonu	Yakalanan makroekonomik istikrarın ve mali disiplinin devam ettirilmesi amacıyla yasal olarak belirlenecek mali kurallar vasıtasıyla kamu mali yönetiminde yasal zemin oluşturulacaktır.
Öncelik 2: Kamu kaynaklarının etkin ve verimli kullanılmasına yönelik tedbirler alınacaktır.				
Tedbir 2.1. Devlet Davalarının Takip Usulleri Hakkında Kanun Tasarısı çıkarılacaktır.	Maliye Bakanlığı	Adalet Bakanlığı	Haziran Sonu	Devlet hukuk hizmetlerinin ulusal ve uluslararası alanda yoğunluk ve çeşitlilik kazanmasından kaynaklanan ihtiyaçlara cevap verecek, bu

				hizmetlerin adil, süratli, etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilmesini sağlayacak düzenleme yapılacaktır.
Tedbir 2.2. Kamuda taşıt kullanımı yeniden düzenlenecektir.	Maliye Bakanlığı	Kamu İdareleri	Haziran Sonu	Uygulamada yaşanan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri tespit edilecek, mali disiplin çerçevesinde ve kamu harcama sisteminde etkinlik, şeffaflık ve hesap verebilirliğin artırılmasını sağlamak amacıyla günümüz şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun yeni bir Taşıt Kanunu hazırlanacaktır.
Tedbir 2.3. Kamuda harcırah sistemi yeniden düzenlenecektir.	Maliye Bakanlığı	Kamu İdareleri	Haziran Sonu	Uygulamada yaşanan sorunlar ve bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri tespit edilecek, mali disiplin çerçevesinde ve kamu harcama sisteminde etkinlik, şeffaflık ve hesap verebilirliğin artırılmasını sağlamak amacıyla günümüz şartlarına ve ihtiyaçlarına uygun yeni bir Harcırah Kanunu hazırlanacaktır.
Tedbir 2.4. Döner sermayeli işletmeler yeniden yapılandırılacaktır.	Maliye Bakanlığı	Bünyesine döner sermayeli işletme bulunan tüm kamu kurum ve kuruluşları	Haziran Sonu	5018 sayılı Kanunun geçici 11 inci maddesi gereğince, kamudaki döner sermayeli işletmelerin yeniden yapılandırılmasına ilişkin yasal düzenleme yapılacak; bu suretle söz konusu işletmelerin bütçe, muhasebe ve denetim sistemleri bir çerçeveye bağlanarak yeni kamu mali yönetimi sistemine uyumu sağlanacaktır.
Öncelik 3: Basit, öngörülebilir, adil ve geniş tabanlı bir vergi sisteminin oluşturulması çalışmaları sürdürülecektir.				
Tedbir 3.1. Vergi mevzuatıyla ilgili değişikliklerin sadece ilgili vergi kanunlarıyla yapılmasını sağlayacak düzenleme yapılacaktır.	Maliye Bakanlığı	Başbakanlık, DPT, Hazine Müsteşarlığı	Haziran Sonu	Anayasaya eklenecek bir hükümle vergilerle ilgili her türlü düzenlemenin sadece ilgili vergi kanunlarında yapılması sağlanarak, vergi mevzuatının bütünlüğü ve izlenebilirliği korunacaktır.
Tedbir 3.2. Alkol ve alkollü içkilerin vergilendirilmesinde AB müktesebatına uyum sağlanacaktır.	Maliye Bakanlığı	DPT, TAPDK	Haziran Sonu	AB müktesebatına uyum amacıyla, çıkarılacak bir Bakanlar Kurulu kararıyla, alkol ve alkollü içkilerde vergileme ölçüleri ve oranı ile ilgili düzenleme yapılacaktır.
Tedbir 3.3. Gelir vergisi sistemi yeniden düzenlenecektir.	Maliye Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Vergi Konseyi, Meslek Odaları	Haziran Sonu	Serbest piyasa ekonomisi ile uyumlu, yatırımları ve istihdamı artırarak sürdürülebilir ekonomik büyümeyi destekleyen, vergiye uyumu artırarak kayıtdışlığı azaltan, etkin ve verimli bir

				vergi sisteminin oluşturulmasına yönelik çalışmalar kapsamında Gelir Vergisi Kanunu basitleştirilerek yeniden yazılacaktır.
Öncelik 4: Kamu idarelerinde mali yönetim, iç kontrol ve iç denetim faaliyetlerinin etkin bir şekilde uygulanmasına yönelik tedbirler alınacaktır.				
Tedbir 4.1. İç denetim alanında merkezi uyumlaştırma birimi kurulacaktır.	Maliye Bakanlığı	Başbakanlık, DPT, Hazine Müsteşarlığı, İçişleri Bakanlığı, İç Denetim Koordinasyon Kurulu	Haziran Sonu	Maliye Bakanlığına bağlı İç Denetim Koordinasyon Kurulu, kamu iç denetim sistemini geliştirmek ve koordine etmek üzere, İç Denetim Merkezi Uyumlaştırma Birimi fonksiyonunu 5018 sayılı Kanunda belirtildiği gibi, bağımsız ve tarafsız bir organ olarak yerine getirecek şekilde yeniden yapılandırılacaktır.
Tedbir 4.2. Kamu İç Mali Kontrolü Politika Belgesi yürürlüğe girecektir.	Maliye Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı	Haziran Sonu	Çıkarılacak bir Bakanlar Kurulu kararı ile kamu iç mali kontrolü alanında mevcut durum analizi ile gelecekte yapılması planlanan çalışmalar belirlenecektir.
Öncelik 5: Muhasebe ve denetim standartları geliştirilecektir.				
Tedbir 5.1. Meslek mensuplarına uluslararası akreditasyon kazandırılarak uluslararası muhasebe ve denetim standartlarına uyum sağlanacaktır.	Maliye Bakanlığı	Türkiye Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler ve Yeminli Mali Müşavirler Odaları Birliği	Haziran Sonu	3568 sayılı Kanunda yapılacak değişiklik ile meslek mensuplarının seçilmesi, yetiştirilmesi ve meslek birlik organlarının oluşumu hususlarında değişiklikler yapılacak, bu sayede uluslararası muhasebe ve denetim standartlarına uyum sağlanacak ve meslek mensuplarına uluslararası akreditasyon kazandırılacaktır.
Tedbir 5.2. Uluslararası muhasebe ve denetim standartlarına uyum sağlanacaktır.	Maliye Bakanlığı	İlgili kamu kurumları ve meslek örgütleri	Haziran Sonu	Yapılacak kanuni düzenlemeyle, işletmeler nezdinde yapılan bağımsız dış denetimlerde uygulanan farklı denetim usul ve teknikleri ortadan kaldırılacak, ülke genelinde tek tip mali tablo düzenlenmesi ve aynı standartlarda bağımsız denetim sağlanması yoluyla uluslararası muhasebe ve denetim standartlarına uyum sağlanacak, finansal tabloların; kullanıcıların ihtiyaçlarına uygun, gerçek, güvenilir, şeffaf, dengeli, karşılaştırılabilir, anlaşılabilir ve uluslararası denetim standartları ile uyumlu olmaları kamu yararı gözetilmek suretiyle

				sağlanacaktır. Bu amaçla, Türkiye Muhasebe Standartları Kurulu ve Türkiye Denetim Standartları Kurulu kurulmak üzere yasal düzenleme yapılacaktır.
Öncelik 6: KİT'lerde hesap verebilirlik, şeffaflık, karar alma süreçlerinde esneklik ve stratejik yönetim anlayışı esas alınacaktır.				
Tedbir 6.1. KİT Yönetişim Kanunu çıkarılacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	DPT, ÖİB, SPK, Tüm KİT'ler	Aralık Sonu	YÖİKK faaliyetleri kapsamında kamu sermayeli şirketler için başlatılan çalışmalar bağlamında KİT'lerde hesap verebilirliği, şeffaflığı, karar alma süreçlerinde esnekliği ve stratejik yönetim anlayışını esas alan bir kanun çıkarılacaktır.
Tedbir 6.2. Bazı Sektörlerde Faaliyet Gösteren Kuruluşlar ile Kamu Teşebbüsleri İhale Kanunu çıkarılacaktır.	Kamu İhale Kurumu	Maliye Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, su, enerji, ulaştırma ve posta hizmetleri sektörlerinde faaliyet gösteren kurum veya kuruluşlar	Mart Sonu	Su, enerji, ulaştırma ve posta hizmetleri sektörlerinde faaliyet gösteren kurum veya kuruluşların tabi oldukları hukuki rejime bakılmaksızın (kamu şirketi veya özel şirket) gerçekleştirdikleri alımların AB mevzuatıyla uyumlu bir şekilde düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Bazı Sektörlerde Faaliyet Gösteren Kuruluşlar ile Kamu Teşebbüsleri İhale Kanunu Uygulama Yönetmeliği de ilgili Kanunun yasalaşmasını müteakip çıkarılacaktır.
Öncelik 7: KİT'lerin başta fiyatlandırma olmak üzere tüm işletmecilik politikalarını genel yatırım ve finansman kararnamelerinde öngörülen hedeflere ulaşacak şekilde piyasa şartlarına uygun olarak belirlemesi ve uygulaması sağlanacaktır.				
Tedbir 7.1. KİT'ler, işletmecilik faaliyetlerini Yatırım Finansman Kararnamesinde öngörülen hedef ve ilkeler doğrultusunda yürüttüklerini düzenli olarak raporlayacaklardır.	Tüm KİT'ler	DPT, Hazine Müsteşarlığı, ÖİB, EPDK, KİTlerin ilgili olduğu bakanlıklar	Yıl boyunca sürekli	Genel yatırım ve finansman programında öngörülen hedeflere uyulmaması, KİT'lerde ciddi finansman sıkıntıları ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle enerji KİT'leri başta olmak üzere bütün KİT'ler yatırım ve finansman programı çerçevesinde maliyetlerini ve yatırım ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gerekli fiyat ayarlamalarını yapacaklardır. KİT'ler bu tedbirin uygulamasına ilişkin raporlamayı üçer aylık periyotlarla Hazine Müsteşarlığına yapacaklardır. Hazine Müsteşarlığı bunun topluca raporlanmasından

				sorumlu olacaktır.
Tedbir 7.2. TEDAŞ'ın genel aydınlatma bedellerinin, sürekli bir şekilde ödenmesini sağlayacak yeni bir düzenleme yapılacaktır.	ÖİB	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TEDAŞ	Haziran Sonu	Yapılacak düzenlemeyle, TEDAŞ'a yük oluşturmada, bedelleri kullanıcıların/yararlanıcıların ödemesi ve özelleştirmenin kolaylaştırılması sağlanacaktır.
Tedbir 7.3. Enerji KİT'lerinin satış fiyatlarının maliyet esaslı olmak üzere otomatik olarak belirlenmesi sağlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, EPDK, TKİ, BOTAŞ, EÜAŞ, TETAŞ, TEDAŞ	Mart Sonu	Mevcut fiyat mekanizması, TEDAŞ ve TETAŞ'ın elektrik alım maliyetlerini tarifelerine idari müdahale olmadan yansıtmasını temin edecek şekilde işletilecektir. Ayrıca, EÜAŞ'ın maliyetleri yansıtacak şekilde fiyatlandırmasını temin edecek bir mekanizma kurulacaktır. BOTAŞ, ve TKİ'nin satış fiyatlarının maliyetleri yansıtacak şekilde hesaplanmasını sağlayacak düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 7.4. Enerji KİT'leri arasındaki alacak/borç tahsilatı ve nakit akışı sağlıklı ve sürekli bir yapıya kavuşturulacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	DPT, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, EPDK, ÖİB, ilgili KİT'ler	Mart Sonu	Gerekli fiyat ayarlamalarının zamanında yapılması, sağlıklı bir fiyatlandırma mekanizmasının tesis edilmesi, genel aydınlatmanın yanı sıra diğer abone gruplarından kaynaklanan tahsilat sorununun çözümüyle enerji KİT'lerinin birbirlerine yönelik yükümlülüklerini yerine getirmeleri sağlanacaktır.
Öncelik 8: KİT'lerin verimliliklerinin ve karlılıklarının artırılması sağlanacaktır.				
Tedbir 8.1. PMUM maliyetlerinin geçici bir süreyle TEDAŞ tarifelerine yansıtılması sağlanacaktır.	EPDK	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TEDAŞ	Mart Sonu	Elektrik piyasasında dengesizlik durumunda kamunun zararını en aza indirmek amacıyla söz konusu maliyetlerin geçiş dönemi boyunca kısmen veya tamamen tarifelere yansıtılmasını sağlayacak düzenleme yapılacaktır.
Öncelik 9: Kuruluşların yasal statüleri ve organizasyon yapıları değişen şartlara uygun olarak yenilenecektir.				
Tedbir 9.1. DHMİ Genel Müdürlüğü'nün idari yapısının reorganizasyonu için eylem planı hazırlanacaktır.	DHMİ	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı	Mart Sonu	DHMİ Genel Müdürlüğü'nün hava alanı işletmeciliği vasfı özelleştirme uygulamaları sonucunda daraltılarak, "denetim" ve "gözetim" işlevleriyle sınırlandırılmıştır. DHMİ Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması kapsamında kuruluşun, hava trafik yönetimi görevlerinin ön plana çıkartılması kapsamında ünvan değişikliği ve Ana Statü revizyonu yapılması için idari

				yapılanma eylem planı hazırlanacaktır.
Tedbir 9.2. TDİ ve KIYEM tek bir çatı altında birleştirilecektir.	Ulaştırma Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, ÖİB	Aralık Sonu	Kaynak kullanımında etkinliği sağlamak ve benzer hizmetlerin tek bir elden yürütülmesini teminen TDİ ve KIYEM tek bir çatı altında birleştirilecektir.
Tedbir 9.3. Milli Piyango İdaresi yeniden yapılandırılacaktır.	Milli Piyango İdaresi Genel Müdürlüğü	Maliye Bakanlığı, Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	Haziran Sonu	Milli Piyango İdaresi günün şartlarına, çağdaş yönetim ilkelerine, zaman, iş gücü ve rasyonel çalışma koşullarına uygun olarak, yapılacak Kanun değişikliğiyle, yeniden yapılandırılacaktır.
Öncelik 10: Tarımsal ürün piyasalarının etkin bir şekilde işlemesi sağlanacaktır.				
Tedbir 10.1. Hububat ve Çeltik Alım ve Satış Esaslarına İlişkin Uygulama Yönetmelikleri TMO Yönetim Kurulunda kabul edilecektir.	TMO Genel Müdürlüğü	DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM, ilgili borsalar ve birlikler	Mart sonu	TMO tarafından AB hububat ve çeltik ortak piyasa düzenine uyum sağlamak açısından hububat ve çeltik alım ve satımına ilişkin yönetmelikler çıkarılacaktır.
Tedbir 10.2. Fındık ürününe yönelik bir strateji geliştirilecektir.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, TMO	Eylül sonu	2006 yılında TMO'nun fındık alımına başlamasıyla fındık stokları kamuya yüksek miktarda mali yük doğurmuştur. Gelecek yıllarda da stokların artarak devam etmemesi açısından fındık ürününe yönelik bir strateji oluşturma gereği ortaya çıkmıştır.
Öncelik 11: Tarım sektörüne yönelik finansal hizmetler rasyonelleştirilecektir.				
Tedbir 11.1. Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerine sağlanan kredi desteği rasyonel hale getirilecektir.	Hazine Müsteşarlığı	DPT, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Ziraat Bankası, Merkez Bankası	Eylül Sonu	Tarım Satış Kooperatif ve Birliklerine, Destekleme ve Fiyat İstikrar Fonundan "doğrudan kredi verilmesi" yerine "bankacılık sistemi üzerine kurulacak bir faiz gelir kaybı modeli" yoluyla destek sağlanması amaçlanmaktadır. Bu çerçevede ilgili yasa ve kararlarda düzenlemeler yapılması gerekmektedir.

B. İŞ ORTAMININ İYİLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Türkiye’de son dönemde, başta makroekonomik istikrarın sağlanması olmak üzere, gerçekleştirilen çeşitli düzenlemelerle iş ortamının iyileştirilmesinde önemli mesafe alınmış ve yatırımlarda artış kaydedilmiştir.

Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Koordinasyon Kurulu (YOİKK) çalışmaları kapsamında kurulmuş olan Teknik Komiteler, 2007 yılı başında kamu ve özel sektör işbirliği ile yeniden düzenlenen eylem planları doğrultusunda çalışmalarını sürdürmektedir. Aylık olarak toplanan YOİKK Yönlendirme Komitesinde müşterek konular ele alınmakta, eylem planlarındaki gelişmeler değerlendirilmekte ve ortaya çıkan sorunlara çözüm getirilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca, Yatırım Danışma Konseyi, yirmi bir uluslararası firma, önemli uluslararası kurumlar ile Türk sivil toplum ve kamu kuruluşlarının üst düzey yöneticileri ve ilgili bakanların katılımıyla Başbakanın başkanlığında 11 Haziran 2007 tarihinde yıllık toplantısını gerçekleştirmiştir. Toplantıda, yatırım ortamı konusunda önceki yılın uygulamaları değerlendirilmiş ve önümüzdeki dönemde odaklanılması gereken konulara ilişkin öneriler getirilmiştir.

2007 yılında, sektörel izinlere ilişkin olarak; İşyeri Açma ve Çalışma Ruhsatlarına Dair Yönetmelikte değişiklik yapılarak ruhsatlandırma sürecinde basitleştirme, ruhsatın beyan usulüne göre verilmesi ve birinci sınıf gayri sıhhi müesseseler için ÇED Olumlu Raporunun Yer Seçimi ve Tesis Kurma İzni yerine geçmesi gibi önemli iyileştirmeler gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, Madencilik Faaliyetleri İzin Yönetmeliğinde değişiklik yapılarak alınan izinlere yönelik olarak çeşitli iyileştirmeler sağlanmış ve geçici madencilik tesisleri için imarsız alanlarda imar planı hazırlanması zorunluluğu kaldırılmıştır.

Ulusal ve uluslararası yatırımcılara, tarım alanındaki yatırımlarla ilgili bilgi sunmak ve danışmanlık hizmeti vermek üzere 14 Ocak 2007 tarihinde Tarım ve Köyşleri Bakanlığı bünyesinde Tarımsal Yatırımcı Danışma Ofisi (TARYAT) kurulmuştur.

Sanayi hakkındaki verilerin bütünsel, sistematik ve birbiriyle uyumlu bir biçimde toplanması, güncellenmesi ve sunulması yoluyla piyasadaki yatırımcıların ve diğer kullanıcıların daha doğru kararlar vermelerine imkan tanıyan bir sanayi bilgi sisteminin kurulması çalışmalarına devam edilecektir.

Türkiye’de kurumsal yönetimin geliştirilmesine yönelik olarak, kısa ve uzun dönemli önceliklerin belirlenmesi ve OECD tarafından tanımlanan kurumsal yönetim ilkeleri çerçevesinde Türkiye’nin durumunun değerlendirilmesi amacıyla yapılan “Türkiye’de Kurumsal Yönetim: OECD Pilot Çalışması” 2006 yılında tamamlanmıştır.

Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı koordinasyonunda OECD tarafından hazırlanan “OECD e-Devlet Çalışmaları Türkiye” raporunda, AB tarafından öncelik verilen, işletmelere yönelik sekiz temel kamu hizmetinin olgunluk seviyesi, Türkiye’de yüzde 84 olarak tepit edilmiş olup, bu oran AB’ye 2004 yılında katılan on yeni üye için ortalama yüzde 81’dir.

İş ortamına ilişkin düzenlemelerin ve bunların uygulamalarının ölçülmesi ve ülkeler arası karşılaştırmaların yapılması amacıyla yıllık olarak hazırlanan Dünya Bankası’nın “Doing Business 2008” raporunda, Türkiye, iş yapma kolaylığı baz alınarak yapılan sıralamada 178 ülke arasında 57. sırada yer almıştır. 2007 yılı raporu ile karşılaştırıldığında; genel sıralamanın yanında özellikle işe başlama, iş kapatma ve vergi ödemeleri göstergelerinde Türkiye’nin durumunda iyileşme gözlenmektedir.

TABLO:IV. 2- İş Ortamına İlişkin Göstergeler

	İşe Başlama		İşe Alma - İşten Çıkarma Zorluk Endeksi		Mülkiyete Alma		Sözleşmeyi Yürütme		İş Kapatma	Vergi Ödemeleri	
	İşlem Sayısı	Süre (Gün)	İşe Alma	İşten Çıkarma	İşlem Sayısı	Süre (Gün)	İşlem Sayısı	Süre (Gün)	Süre (Yıl)	Adet	Brüt Kara Oranı (%)
Türkiye	6	6	56	30	6	6	36	420	3,3	15	45,1
OECD Ortalaması	6	14,9	25,2	27,9	4,9	28,0	31,3	443,3	1,3	15,1	46,2

Kaynak: Dünya Bankası, www.doingbusiness.org, Eylül 2007.

Ancak, yatırımın yapılmaya başlanmasından işletmeye geçiş dönemine kadar, ilgili kuruluşlar tarafından verilen izin, onay ve lisans işlemlerinde yeterince açık olunmaması, mükerrerlik ve bürokrasinin fazlalığı gibi sorunlar gerçekleştirilen çeşitli düzenlemelere rağmen sürmektedir. Ayrıca, sektör denetimlerinin etkinleştirilmesi ve kayıt içinde olmanın özendirilmesi, vergi tabanının genişletilerek işgücü maliyetlerinin azaltılması, işgücünün niteliklerinin piyasanın ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilerek verimliliğin yükseltilmesi ve işgücü piyasasında güvenceli esnekliğin artırılması ihtiyaçları devam etmektedir.

Antitröst kuralları bakımından Türk rekabet mevzuatı büyük ölçüde AB mevzuatı ile uyumlu olmakla birlikte geçmiş dönem uygulama tecrübesi ve uluslararası deneyimler ışığında, rekabet hukukunun etkin bir şekilde uygulanması için mevzuatta ve kurumsal yapıda değişikliklere ihtiyaç duyulmaktadır. 2002/2 sayılı Dikey Anlaşmalar Grup Muafiyet Tebliğinde yapılan değişiklikle getirilen yüzde 40'lık pazar payı eşiği uygulaması çerçevesinde, piyasa gücüne sahip olan teşebbüslerin piyasaya giriş engeli yaratıcı sözleşmeler tesis etmelerinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir. Mevzuat yapma sürecindeki düzenleyici etki analizi kapsamında ekonomik etkiler değerlendirilirken rekabet üzerine etki incelemesinin de yapılması öngörülmüştür. Öte yandan devlet tekellerinin rekabete açılması konusunda eksiklikler bulunmaktadır.

İşletmelerin rekabet gücünün ve yenilik geliştirme kapasitesinin artırılmasına etki eden bir diğer alan fikri haklar sistemidir. Ülkemizde 2006 yılı itibarıyla başvurusu yapılan toplam patent sayısı 5.165, faydalı model sayısı 2.456, marka sayısı 66.855, tasarım sayısı ise 29.484'tür. Bu rakamlar içinde; yerli başvuruların oranı markalarda yüzde 82'ye, tasarımlarda yüzde 96'ya, faydalı modellerde yüzde 99'a ulaşmış olmasına rağmen patentlerde yüzde 20 civarındadır. Sınai haklar içerisinde önemli bir yer tutan ve ülkelerin yenilik ve buluş yapma kapasitesinin bir göstergesi olan bu alanda, yerli patent başvurularının diğer ülkeler ile karşılaştırması Tablo'da verilmektedir. Buna göre; ülkemizde yüz yıldan fazla geçmişe sahip olan patent sisteminin toplum tarafından yeterince anlaşılıp benimsenmediği görülmektedir.

Patent sisteminin yaygınlaştırılması amacıyla patent giderlerinin finansmanını desteklemek için bir patent teşvik sistemi TÜBİTAK ve Türk Patent Enstitüsü (TPE) tarafından hayata geçirilmiştir. Ayrıca, patentli buluşların ekonomik değerlerinin tespit edilebilmesi ve sanayiye kazandırılması amacıyla "Patent Değerlendirme Ajansı"nın kurulması planlanmaktadır.

TABLO:IV. 3- Karşılaştırmalı Patent İstatistikleri (2005 Yılı Verileri)

Ülkeler	Yerli Patent Başvuruları	Milyon Kişi Başına Yerli Patent Başvuruları	Milyar \$ GSYİH Başına Yerli Patent Başvuruları	Milyon \$ Ar-Ge Harcaması Başına Yerli Patent Başvuruları
ABD	202.776	701,08	18,82	0,72
Japonya	359.382	2.875,68	103,53	3,37
Belçika	533	50,90	1,78	0,09
Almanya	47.537	586,37	22,38	0,91
Polonya	2.028	53,14	4,31	0,77
Romanya (1)	937	43,21	5,54	1,38
Çin	93.172	71,66	11,92	0,91
Hindistan	6.610	6,04	1,97	0,25
Türkiye	895(2)	7,94	1,07	0,17

(1) 2004 yılı verileri.

(2) TPE

Kaynak: WIPO Patent Report: Statistics on Worldwide Patent Activities (2007).

Fikri haklar sisteminde, yasal ve kurumsal altyapıda önemli adımlar atılmış olmasına rağmen, uygulamada sorunların devam ettiği gözlenmektedir. Eser sahibinin hakları ve bağlantılı haklar alanında mevcut idari yapının daha etkin ve verimli şekilde çalışmasını sağlayacak bir yapılanma henüz sağlanamamıştır. Yargısal sürecin hızlandırılması ihtiyacı da sürmektedir. Ayrıca, toplum düzeyinde yaygın ve yerleşik bir fikri haklar kültürü oluşturulamamıştır.

Teşvik sisteminde etkin destek araçlarının bulunmayışı, karmaşıklık, mükerrerlik, eşgüdüm eksikliği ve performans izleme mekanizmalarının yetersizliği gibi sorunlar devam etmektedir. Bu durum, işletmelerin devlet yardımlarından etkin şekilde faydalanarak rekabet güçlerini geliştirmelerini geciktirmektedir. Ayrıca bölgesel ve sektörel gelişme açısından teşvik sisteminin iyileştirilmesine ihtiyaç bulunmaktadır.

AB mevzuatına uyum çalışmaları kapsamında, devlet yardımları için bir çerçeve oluşturulması, devlet yardımlarının izlenmesi ve denetlenmesi ile ilgili olarak hazırlanan kanun taslağının yasallaşması gerekmektedir.

Ülkemizde KOBİ'lere yönelik destek programları, AB ve gelişmiş ülke uygulamaları ile karşılaştırıldığında, işletmelerin taleplerini karşılayacak düzeyde değildir. Bunun yanı sıra, kaynak yetersizliği ile kurumsal kapasite eksikliği hazırlanan programlardan kısa ve orta vadede somut sonuçlar alınmasının önünde önemli bir engel teşkil etmektedir. KOBİ desteklerinin etkinliğini artırmak ve mükerrerlikleri önlemek amacıyla kurumlar arasında koordinasyonun artırılması ve desteklerin bütüncül bir yapıya kavuşturulması gerekmektedir.

KOBİ'lerin finansmana erişimlerini kolaylaştırmak ve banka kredilerinden yararlanma oranlarını artırmak için başta Halkbank ve KOSGEB olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların katkılarıyla çeşitli kredi programları uygulanmaktadır. Bu kapsamda, 2003 yılından itibaren KOSGEB sağladığı faiz desteğiyle bankalar aracılığıyla KOBİ'lere sıfır faizli kredi kullandırılmasını sağlamaktadır. Halkbank ve KOSGEB tarafından verilen desteklere ilişkin bilgiler aşağıdaki tablolarda yer almaktadır.

TABLO:IV. 4- Halkbank Kredileri

(Milyon YTL)

KOBİ Kredileri	2006	2007(1)
Ticari Krediler	913	1.222
Girişimci Kredileri	2.678	2.703
Esnaf Kredisi	2.637	4.025
Toplam	6.228	7.950

(1) 6 Aylık

Kaynak: Halkbank

TABLO:IV. 5- KOSGEB Kredi Desteği Bilgileri

(Milyon YTL)

Yılı	İşletme Sayısı	Kredi Miktarı (1)	Kredi Desteğinin KOSGEB'e Maliyeti
2004	2.864	275	31
2005	3.755	413	19
2006	2.697	295	16
2007(2)	6.077	622	61
Toplam	15.953	1.651	135

(1)Halkbank, Ziraat Bankası ve Vakıflar Bankası tarafından kullanılmıştır.

(2)8 aylık.

Kaynak: KOSGEB

Ülkemizde başlangıç ve girişim sermayesi ile kredi garanti desteği kaynak ve işleyiş bakımından yetersizdir. KOBİ'lerin banka kredileri temininde karşılaştıkları teminat sorununun çözümü amacıyla kurulmuş olan Kredi Garanti Fonu (KGF) A.Ş'nin 50 bin YTL olan sermayesi 2006 yılında 20 milyon YTL'ye çıkarılmıştır. Bu durum kredi garanti sisteminin kaynaklarının ve etkinliğinin artırılması için olumlu bir gelişme olmakla birlikte, kredi sağlanan işletme sayısının düşüklüğü, kredi garanti mekanizmasının geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasına yönelik ihtiyacın devam ettiğini göstermektedir.

TABLO:IV. 6- KGF A.Ş. Kredi Desteği Bilgileri

(Bin YTL)

Yılı	İşletme Sayısı	Kredi Miktarı
2004	253	42.100
2005	235	41.800
2006	258	51.087
2007(1)	200	17.404

(1) 8 aylık

Kaynak: KGF A.Ş. Faaliyet Raporu 2006, KOSGEB

2. Temel Amaç ve Hedefler

İş ortamının rekabetçi bir yapıya kavuşturularak iyileştirilmesi temel amaçtır. Bu doğrultuda, girişim gücü yüksek, verimlilik bilinci olan, modern teknolojiyi içselleştirmiş ve tam olarak faydalanabilen, finansal piyasalara kolay erişen bir işletme yapısına ve altyapı ihtiyaçlarının karşılandığı, girdi maliyetlerinin düşürüldüğü, devlet yardımlarının etkin olduğu, bürokrasinin azaltıldığı, kurumsallaşmanın yaygınlaştığı, fikri hakların korunduğu, işletmelerin adil koşullarda rekabet ettiği bir iş ortamı yapısına ulaşılması hedeflenmektedir.

KOBİ'ler başta olmak üzere tüm işletmelerde bilgi ve iletişim teknolojilerinin önemi konusunda giderek artan farkındalığın da katkısıyla; bilgisayar sahipliği, İnternet erişimi ve e-ticaretin yanı sıra modern iş uygulamalarının yaygınlaştırılması sağlanacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Finansal araçlar çeşitlendirilecek, başta KOBİ'ler olmak üzere işletmelerin finansmana erişimi kolaylaştırılacaktır.				
Tedbir 1.1. Kredi garanti sisteminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır.	KOSGEB	DPT, TOBB	Aralık Sonu	KOSGEB tarafından iki adet yeni kredi garanti fonu şirketi kurulması sağlanacaktır. Kurulması planlanan yeni kredi garanti fonu şirketlerine bankalar, oda ve borsalar ile ilgili diğer kuruluşların ortak olması konusunda gerekli koordinasyon ve işbirliği sağlanacaktır. KOSGEB her bir şirkete 10 Milyon YTL ile katılım sağlayacaktır. Ayrıca, mevcut KGF A.Ş'nin sermayesi artırılacak ve yeni şubeleri açılarak yaygınlaştırılacaktır. Böylece, KGF A.Ş'nin sağladığı teminat miktarı ile teminat sağladığı işletme sayısının artırılması amaçlanmaktadır.
Öncelik 2. İş ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak bürokrasinin azaltılması ve işlemlerin hızlandırılması konusundaki çalışmalar sürdürülecektir.				
Tedbir 2.1. YOİKK çalışmaları kapsamında Teknik Komitelerce hazırlanan eylem planlarındaki takvimlendirilen eylemlerin ilgili kurumlar tarafından zamanında sonuçlandırılması takip edilecektir.	Hazine Müsteşarlığı	İlgili Kamu Kuruluşları, STK'lar	Aralık Sonu	Yatırım Ortamının İyileştirilmesi Reform Programı çalışmaları kapsamında kurulan YOİKK bünyesindeki Teknik Komitelerin yayınlanan eylem planlarında yer konular, ilgili kurumlar tarafından öngörülen takvim doğrultusunda sonuçlandırılacaktır.
Tedbir 2.2. Tek Nokta Bilgilendirme Portalı kurulacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Ulaştırma Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türkiye İş Kurumu, KOSGEB, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği, Türkiye Esnaf ve Sanatkarları Konfederasyonu, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Portal, KOBİ ve girişimcilere iş kurma, iş yapma, BIT kullanımı ve faaliyet gösterdikleri sektörler ile ilgili ihtiyaç duyacakları her türlü bilgiyi sunacaktır.

Tedbir 2.3. Ulusal düzeyde yatırım destek ve tanıtım stratejisi hazırlama çalışmaları tamamlanacaktır.	Yatırım Destek ve Tanıtım Ajansı	İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Haziran Sonu	Kalkınma Planı ve Yıllık Programlar çerçevesinde, Türkiye’de yatırım yapılmasını özendirmeye yönelik olarak Yatırım Destek ve Tanıtım Stratejisi hazırlanacaktır.
Öncelik 3. Devlet yardımları sisteminin etkinleştirilmesi ve AB müktesebatıyla uyumlu hale getirilmesi çalışmaları sürdürülecektir.				
Tedbir 3.1. Devlet Yardımlarının Çerçevesi, İzlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanun çıkarılacaktır.	DPT	Başbakanlık	Mart Sonu	AB’ye olan taahhütlerimizi yerine getirmek üzere devlet yardımlarının izlenmesi, denetlenmesi ve koordinasyonu amacıyla hazırlanan kanun tasarısı yasalaşacaktır.
Tedbir 3.2. Vergisel ve yatırım yeri tahsislerine yönelik teşviklerin düzenlenmesi konusunda Bakanlar Kurulu’na yetki verilecektir.	Hazine Müsteşarlığı	Maliye Bakanlığı, DPT	Mart Sonu	Bakanlar Kurulu’na; bölgesel, sektörel ve/veya yatırım büyüklüklerine bağlı olarak vergisel ve yatırım yeri tahsislerine yönelik yatırım teşvikleriyle ilgili yetkinin verilmesini sağlayacak Kanun değişikliği gerçekleştirilecek ve bu teşvikler, AB kuraları gözönüne alınarak düzenlenecektir.
Öncelik 4. İşletmelerde kurumsal yönetim ilkeleri doğrultusunda kurumsallaşmanın yaygınlaştırılması özendirilecek ve böylece finansman imkanlarına daha uygun şartlarla erişimleri sağlanacaktır.				
Tedbir 4.1. KOBİ’lerin kurumsallaşması ve iyi yönetim ilkelerini benimsemesi sağlanacak ve Basel II’ye uyum sürecinde KOBİ’ler desteklenecektir.	KOSGEB	SPK ,TOBB, Ticari Bankalar	Aralık Sonu	İşletmelerin modern yönetim anlayış ve yapısına kavuşmaları ve BASEL II’ye uyum sağlayabilmeleri amaçlanmaktadır. Bu amaca yönelik olarak bilgilendirme, eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlanacaktır.
Öncelik 5. Fikri mülkiyet sisteminin etkinliğini sağlamak üzere kurumsal kapasite güçlendirilecek, kurumlar arası etkin bir işbirliği ve koordinasyon sağlanacak, toplum düzeyinde yaygın ve yerleşik bir fikri haklar kültürü oluşturulacaktır.				
Tedbir 5.1. Fikri mülkiyet haklarının uygulanması konusunda bir Koordinasyon Kurulu oluşturulacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, DPT, Gümrük Müsteşarlığı, DTM	Mart Sonu	Fikri mülkiyet haklarının uygulanması için izlenecek kısa, orta ve uzun vadeli stratejileri oluşturmak, uygulamada etkinliği artırmak ve ilgili kurumlar arasında koordinasyonu ve işbirliğini sağlamak üzere üst düzeyde karar verici temsilcilerin yer alacağı bir Koordinasyon Kurulunun Başbakanlık Genelgesi ile oluşturulması hedeflenmektedir.

Tedbir 5.2. Patent ve Faydalı Model, Endüstriyel Tasarımlar, Markalar ve Entegre Devreler mevzuatında değişiklik öngören Kanunlar çıkarılacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Adalet Bakanlığı	Eylül Sonu	Sınai mülkiyet mevzuatının, uluslararası gelişmeler, AB mevzuatına uyum ve iç uygulamalarda ortaya çıkan sorunların giderilmesine yönelik olarak güncellenmesi ve değiştirilmesi amaçlanmaktadır.
Tedbir 5.3. Türk Patent Kurumu Kanunu çıkarılacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Eylül Sonu	Enstitünün daha etkin ve verimli bir yapıya kavuşturulması, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi ve vekillik müessesesinin düzenlenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca, sınai mülkiyet konularında TPE personeline , yabancı ofislere ve vekillere mesleki eğitim veren; iş dünyasına ve ilgili kesimlere eğitim düzenleyen; üniversitelerle ve diğer araştırmacı kuruluşlarla eğitim konusunda işbirliği yapan bir Patent Akademisi kurulması hedeflenmektedir.
Tedbir 5.4. Patent Değerlendirme Ajansı Kurulmasına İlişkin Kanun çıkarılacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Eylül Sonu	Patentin ekonomik değerinin tespitinde yardımcı olmak, sanayi kesimi ile buluş sahibini bir araya getirmek, yenilikçilik sürecinde destek sunmak gibi işlevleri üstlenecek Patent Değerlendirme Ajansı kurulması hedeflenmektedir.
Tedbir 5.5. Gazi Üniversitesinde pilot nitelikte teknoloji transfer ofisi açılacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Gazi Üniversitesi	Haziran Sonu	Üniversite sanayi işbirliğinde katalizör olan sınai mülkiyet haklarından üniversite bünyesinde kurulacak olan teknoloji transfer ofislerince etkin olarak yararlanılmasını sağlayacak bir model oluşturulması için pilot uygulama başlatılması hedeflenmektedir.
Tedbir 5.6. Kültür ve Turizm Bakanlığının, telif hakları ile ilgili işlemleri yürüten birimi etkin bir kurumsal yapıya dönüştürülecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	DPT	Aralık Sonu	Eser sahibinin hakları ve bağlantılı hakların korunmasına ilişkin mevzuat ve politikalar, Kültür ve Turizm Bakanlığının Telif Hakları ve Sinema Genel Müdürlüğü bünyesinde Telif Hakları Dairesince uygulanmaktadır. Bu yapı, hak sahibinin haklarının korunmasına, hak takibinin ve denetimin çağdaş standartlarda yapılmasına ilişkin uygulamanın etkinliğini azaltmaktadır. Bu nedenle, kurumsal kapasitenin güçlendirilmesi, uygulamanın uluslararası standartlara yükseltilmesi ve etkin bir

				koordinasyonun sağlanması için, Telif Hakları Dairesinin teknik donanımlı ve ihtisaslaşmış bir kurumsal yapıya dönüştürülmesi gerekmekte, bu amaçla yeniden yapılanma hedeflenmektedir.
Öncelik 6. Rekabeti kısıtlayan, engelleyen veya bozan davranışlar ile mücadelede caydırıcı yaptırımlar uygulanacak, yaptırımların uygulanmasında saydamlık sağlanacak ve rekabet kültürünün geliştirilmesi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.				
Tedbir 6.1. Mal ve hizmet piyasalarında etkinliği bozan önemli rekabet ihlalleri öncelikli ve etkili biçimde soruşturulacaktır.	Rekabet Kurumu	İlgili Kuruluşlar	Haziran Sonu	4054 sayılı Rekabetin Korunması Hakkında Kanunda ve ikincil mevzuatta değişiklik yapılacaktır.
Öncelik 7. Sanayi bilgi sistemi oluşturulacaktır.				
Tedbir 7.1. Sanayi bilgi sistemi oluşturulacaktır.	TÜİK	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, Gelir İdaresi Başkanlığı, EPDK, TEDAŞ, TETAŞ, SSK, TOBB, TESK	Aralık sonu	Öncelikle ilgili kurumlardaki mevcut veri kayıtları kullanılarak ve gerekli ilave veriler toplanarak, ürün, sektör ve il bazında kapasite, üretim, dış ticaret, elektrik ve doğal gaz tüketimi, istihdam ve ciro bilgilerinin düzenli istatistikler şeklinde sunulmasını sağlayacak bir bilgi sisteminin kurulması amaçlanmaktadır. DPT, TÜİK ve TOBB öncülüğünde sürdürülen Sanayi Bilgi Sistemi Projesi çalışmaları TÜİK'in teknik koordinasyonunda tamamlanacaktır.

C. EKONOMİDE KAYITDIŞILIĞIN AZALTILMASI

1. Mevcut Durum

Türk ekonomisinin yapısal bir sorunu haline gelen kayıtdışılığın temelinde, makroekonomik istikrarsızlık, geçmiş dönemlerdeki yüksek enflasyon, yüksek vergi ve prim oranları, idari-mali-yasal yükler gibi ekonomik nedenlerin yanısıra işletmelerin çok büyük bölümünün küçük ölçekli olması, yoksulluk, işsizlik, yolsuzluk, kamu harcamalarında israf, çarpık kentleşme, bürokratik formaliteler, ekonomide nakit kullanımının gelişmiş ülkelere göre yüksek olması, denetim sisteminin etkin olmaması, kamu kurumları arasındaki koordinasyon eksikliği, sıkça çıkarılan aflar, kayıtdışılıkla mücadelede toplumsal ve siyasi iradenin oluşmaması gibi sosyal ve yapısal nedenler yer almaktadır.

Ülkemizde kayıtdışı ekonomiye yönelik çalışmalar, bu sorunun boyutunun gelişmiş ekonomilere kıyasla yüksek olduğunu göstermektedir. Kayıtdışı faaliyetlerin artması, bireyler ve işletmeler arasında haksız rekabetin doğmasına, gelir dağılımının bozulmasına, kayıtlı çalışan mükelleflerin vergiye gönüllü uyumunun azalmasına ve böylece toplumdaki vergi bilincinin daha da azalmasına neden olmaktadır. Kayıtdışı ekonominin yaygınlaşması, bu sorunun toplum tarafından meşru bir olgu olarak

algılanmasına neden olmakta ve böylece toplumsal değerlerin zedelenmesine yol açmaktadır. Kayıtdışı ekonomi nedeniyle artan kamu finansman ihtiyacının vergi oranlarının yükseltilmesi yoluyla karşılanması, vergiye karşı direnci artırarak kayıtdışılığı besleyen bir kısır döngü oluşturmaktadır. Ayrıca kayıtdışı ekonomi, ilk aşamada kayıtdışı çalışan işletmeler açısından rekabet avantajı sağlasa da, bu şirketlerin kurumsallaşmasını ve büyük ölçeklere ulaşmasını engellemekte, ayrıca girdiler üzerinde artan vergi yükü bir bütün olarak ekonomi açısından uluslararası rekabette dezavantaj yaratmaktadır.

Son yıllarda, yatırım ortamının iyileştirilmesi kapsamında bürokrasinin azaltılmasına, enflasyon muhasebesi uygulamasına, gümrük, sosyal güvenlik ve vergi işlemlerinde büyük ölçüde otomasyona geçilmesine, kaçakçılıkla mücadelele, fikri mülkiyet haklarının korunmasına ve az gelişmiş illerde istihdamın artırılmasının teşvikine yönelik düzenlemeler yapılmıştır. Yapılan bu düzenlemelerle kayıtdışıyla mücadele alanında bir altyapı oluşturulmuş olmasına rağmen kayıtdışılığın boyutu istenilen düzeyde azaltılamamıştır.

Sağlanan ekonomik istikrar ortamı kayıtdışı ekonomiyle mücadele için uygun bir zemin hazırlamış, ayrıca genel ve sektörel düzeyde kayıtdışılığın azaltılması amacıyla bazı önlemler alınmaya başlanmıştır. Kayıtdışılıkla mücadele kapsamında;

Vergi gelirlerinin önemli bir bölümünü ödeyen mükelleflere ayrı olarak hizmet verilmesi ve bunların izlenmesine yönelik olarak kurulan Büyük Mükellefler Vergi Dairesi 2007 yılında faaliyete geçirilmiştir.

Akaryakıt ürünlerinde marker ve akaryakıt pompalarına yazar kasa uygulaması başlatılmıştır. Alkollü içkilerde ve sigaralarda bandrollü izleme sistemi kurulması ve işletilmesine yönelik çalışmalar tamamlanmış ve uygulamaya geçirilmiştir.

Kayıtdışı İstihdamla Mücadele (KADİM) Projesi kapsamında, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı bünyesinde Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Koordinatörlüğü kurulmuş, broşür ve afiş dağıtımı gerçekleştirilmiş, Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Koordinasyon Kurulu toplanmış, 26 Şubat 2007 tarihinde 81 İl Vali Yardımcısının katılımıyla Kayıt Dışı İstihdamla Mücadele Koordinatör Vali Yardımcıları toplantısı yapılmış, 2006 yılı Ekim ayından 2007 yılı Temmuz ayına kadar 75.700 kişiye eğitim verilmiş, Proje İngilizce ve Türkçe olarak hazırlanıp dağıtılarak hem yurt içinde hem de yurtdışında tanınırlığı sağlanmıştır.

KADİM Projesi çerçevesinde 2006 yılı Ekim – 2007 yılı Temmuz ayları arasında 103.176 işyeri denetimi yapılmış, toplam 548.032 çalışan denetlenmiştir. Yapılan denetimler sonucunda 35.961 kişinin kayıtdışı çalıştığı tespit edilmiştir. Bunların 243'ü yabancı kaçak işçi statüsündedir.

Kayıtdışılıkla mücadele kapsamında hayata geçirilen söz konusu proje ve uygulamalar dışında; ekonomide rekabet gücünün artırılması, iş ortamının iyileştirilmesi ve finansal sistemin geliştirilmesine yönelik alınan tedbirlerin de kayıtdışı ekonominin azaltılmasında önemli bir rol oynaması beklenmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Ekonominin rekabet gücünün artırılması ve kamu finansmanının sağlıklı bir yapıya kavuşturulmasına katkıda bulunulması hedefi doğrultusunda kayıtlı ekonomiye geçiş sürecinin hızlandırılması temel amaçtır.

Güçlü bir toplumsal ve siyasi iradeyle toplumun tüm kesimlerinin katıldığı kapsamlı bir mücadele stratejisi oluşturularak kayıtlı ekonomiye geçiş sürecinin hızlandırılması hususunun bir devlet politikası haline getirilmesi, kayıtdışı ekonominin zararlarına yönelik olarak toplumun bilinçlendirilmesi, kamu finansmanı imkanları çerçevesinde istihdam üzerindeki mali ve sosyal yükümlülüklerde indirimler yapılarak kayıt altına girmenin teşvik edilmesi ve ilgili kuruluşlar arasında etkin bir koordinasyon sağlanması temel hedeflerdir.

Ayrıca, KADİM projesi çerçevesinde eğitim faaliyetlerine devam edilmesi, projenin tanınırlığını artırmak amacıyla görsel medya araçlarına ağırlık verilmesi, kayıtdışı istihdamın yoğun olduğu inşaat, turizm ve hizmet sektörlerinde denetimlerin yoğunlaştırılması ile kayıtdışı ekonomiye mücadelede kurumlararası işbirliğinin daha etkin bir hale getirilmesi planlanmaktadır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Kayıtdışı ekonominin azaltılmasına yönelik strateji belirlenecektir.				
Tedbir 1.1. İlgili tüm tarafların katkısıyla kayıtdışı ekonomiye mücadele stratejisi oluşturulacaktır.	Gelir İdaresi Başkanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, EPDK, TAPDK, BDDK	Haziran sonu	Kayıtdışı ekonominin nedenlerini, sonuçlarını ve boyutunu bütüncül bir şekilde ortaya koyan bir analiz yapılacaktır (Mart sonu). Söz konusu nedenlerin ortadan kaldırılmasına yönelik çözüm önerileri geliştirilecek ve konuya ilişkin atılacak somut adımlar, performans göstergeleriyle birlikte belli bir takvime bağlanarak kayıtdışı ekonomiye mücadele stratejisi hazır hale getirilecektir.
Öncelik 2. Kayıtdışı ekonomi ve kayıtdışı istihdamın azaltılmasına yönelik olarak kamu kurumları arasındaki koordinasyon artırılacaktır.				
Tedbir 2.1. Kayıtdışı işçi çalıştırılmasını önlemeye yönelik kurumlararası etkin işbirliği ve koordinasyon sağlanacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Gümrük Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Haziran sonu	Kurumların mevzuatları çerçevesinde kayıt dışı istihdam ve yabancı kaçak işçi çalıştırılmasının önlenmesi konusunda birlik sağlanması ve kurumlar arasında işbirliğinin geliştirilmesi suretiyle kayıtdışı istihdamın önlenmesi amacıyla "Ortak Eylem Protokolü" imzalanacaktır.
Öncelik 3. İnsanların kayıtlı ekonomi içinde yer almalarını özendirerek ve kayıtdışı ekonominin zararlarını anlatmaya yönelik faaliyetler düzenlenecektir.				
Tedbir 3.1. KADİM Projesi çerçevesinde kayıtdışı çalışmayla ilgili bilgilendirme ve eğitim faaliyetleri düzenlenecektir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Gümrük Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu,	Yıl boyunca sürekli	KADİM Projesi çerçevesinde kayıtdışı ekonomi ve kayıtdışı istihdamın zararları anlatılacak, bilgilendirme kampanyaları ve televizyon programları düzenlenecek,

		Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları		broşürler dağıtılacak ve eğitimler verilecektir.
Öncelik 4. Kayıtdışı ekonomiyle mücadelenin denetim boyutunu güçlendirmeye ve etkinleştirmeye yönelik uygulamalar hayata geçirilecek ve gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.				
Tedbir 4.1. Kayıtdışı istihdamla mücadelenin denetim boyutunda kurumlar arası işbirliği sağlanacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Hazine Müsteşarlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, BDDK	Eylül sonu	İşçi ücretlerinin bankalar aracılığıyla ödenmesi ve bankalar ile ilgili kamu kurumları arasında, bu ödemelere ilişkin bilgilerin paylaşımı doğrultusunda yasal düzenleme yapılacaktır. Bu sayede işçilerin kayıtlılık durumu ve eksik bildirimlere ilişkin kontrollerde kolaylık sağlanmış olacaktır.
Tedbir 4.2. İhbarların zamanında ve kolaylıkla yapılabilmesini teminen "Alo Kaçak İşçi Hattı" kurulacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Sosyal Güvenlik Kurumu, Telekomünikasyon Kurumu	Haziran sonu	İşçilerin sosyal güvenlik konusunda hak kayıplarının önlenmesi ve kişilerin en kısa ve kolay şekilde ihbar ve şikayetlerini yaparak kısa sürede sonuç alabilmeleri ve denetimlerin zamanında yapılabilmesi amacıyla "Alo Kaçak İşçi Hattı" kurulacaktır.
Tedbir 4.3. Kaçak işçi çalıştıran işletmeler, kamu ihalelerinden belli bir süreyle men edilecektir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Kamu İhale Kurumu	Eylül sonu	4734 sayılı Kamu İhale Kanununda kayıtdışı istihdamla mücadele amacıyla değişiklik yapılacak, kayıtdışı işçi çalıştırdığı saptanan işverenin, tüzel kişi olması halinde tüzel kişiliğin yanı sıra ortakları ve onların ortak olduğu diğer şirketler de kamu ihalelerine 5 yıl süreyle giremeyeceklerdir.
Tedbir 4.4. Kayıtdışı istihdamla mücadeleyi kolaylaştırmak amacıyla 1774 sayılı Kimlik Bildirme Kanununda değişiklik yapılacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı	Aralık sonu	Kimlik Bildirme Kanununda yapılacak değişiklikle genel kolluk kuvvetlerine ait karakollara il merkezlerinden de sorgulanabilen bilgisayar terminalleri kurulması yoluyla başta otel, özel sağlık kurumları, tatil köyleri olmak üzere her türlü ticaret ve sanat amacı güden işyerlerinde çalışanlara ait bilgilerin sigorta müdürlüklerindeki bilgilerle çapraz kontrolü yapılabilecek ve bu işyerlerinde kayıtdışı çalışanların sosyal güvenlik kapsamına alınması sağlanabilecektir.

Tedbir 4.5. Bilgisayar Destekli Denetim ve Risk Analizi Merkezi kurulacaktır.	Gelir İdaresi Başkanlığı		Haziran sonu	Denetimde etkinliğin artırılması kapsamında Bilgisayar Destekli Denetim ve Risk Analizi Merkezi kurulacaktır.
Öncelik 5. Kaçakçılıkla ve suç gelirlerinin aklanmasıyla etkin bir şekilde mücadele edilecektir.				
Tedbir 5.1. Taşıt Kimlik Birimi Sistemi Projesi uygulamaya konulacaktır.	Gelir İdaresi Başkanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Mart sonu	Bu projeye, akaryakıt istasyonlarınca belgelerin gerçek sahiplerine düzenlenmesi ve akaryakıt sektöründe kayıtdışılığın önüne geçilmesi amaçlanmaktadır.
Tedbir 5.2. Suç gelirlerinin aklanması ve terörün finansmanının önlenmesine yönelik ikincil düzenlemeler hayata geçirilecektir.	Maliye Bakanlığı	Hazine Müsteşarlığı, Gümrük Müsteşarlığı, Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, T. C. Merkez Bankası, BDDK, SPK, Gelir İdaresi Başkanlığı, Türkiye Bankalar Birliği, Türkiye Katılım Bankaları Birliği, Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Mart sonu	Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörün Finansmanının Önlenmesine İlişkin Olarak Yükümlülerin, Eğitim, İç Denetim, İç Kontrol ve Risk Yönetim Sistemleri Oluşturmaları, Uyum Görevlisi Atamaları ve Diğer Tedbirler Hakkında Yönetmelik çıkarılacak, ayrıca Kimlik Tespiti Tebliği ve Şüpheli İşlem Tebliği yayımlanacaktır.

D. FİNANSAL SİSTEMİN GELİŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

2006 yılı sonu itibarıyla finans sektörünün toplam aktif büyüklüğü 568,2 milyar YTL seviyesinde bulunmaktadır. Bu büyüklük ABD doları bazında 402,1 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Bankacılık sektörü, toplam finans sektörünün yüzde 87,8'ini oluşturmaktadır. 2006 yılında finans sektörünün aktif büyüklüğünün GSYİH'ya oranı yüzde 98,6 seviyesinde gerçekleşmiştir. Sigorta ve emeklilik sektörü, bireysel emeklilik şirketlerinin yönettiği fonlarda görülen artışa karşın tüm finansal sektör içinde yüzde 3,8 payla görece düşük oranda kalmıştır. Finans sektörü içinde diğer önemli büyüklük yatırım fonlarında görülmektedir. Finansal kiralama şirketleri, faktoring ve tüketici finansman şirketleri gibi bankacılık sektörüne alternatif mali enstrümanlar sunan kuruluşlar nispeten küçük sektör paylarıyla faaliyetlerini sürdürmektedirler. Özel amaçlı kalkınma ve yatırım bankalarının da dahil edildiği kamu bankalarının finansal sistem içindeki payı ise yüzde 27,1 düzeyinde bulunmaktadır.

TABLO:IV. 7- Finans Sektörünün Aktif Büyüklüğü (2006)

	Milyon YTL	Milyon ABD Doları	Sektör Payı (Yüzde)	GSYİH 'ya Oran (Yüzde)	Kuruluş Sayısı
Bankalar	498 596	352 838	87,8	86,5	50
Kamu Bankaları (1)	154 047	109 014	27,1	26,7	7
Özel Bankalar	330 810	234 102	58,2	57,4	39
Katılım Bankaları	13 739	9 723	2,4	2,4	4
Sigorta ve Emeklilik	21 426	15 162	3,8	3,7	53
Sigortacılık	17 479	12 369	3,1	3,0	41
Bireysel Emeklilik Şirketleri (2)	2 815	1 992	0,5	0,5	11
Reasürans	1 132	801	0,2	0,2	1
Finansal Kiralama Şirketleri	9 968	7 054	1,8	1,7	81
Factoring	6 332	4 481	1,1	1,1	87
Tüketici Finansman Şirketleri	3 384	2 395	0,6	0,6	9
Yetkili Müesseseler (3)	508	360	0,1	0,1	761
İkrazatçılık (4)	70	50	0,0	0,0	33
Araç Kurumlar	2 734	1 935	0,5	0,5	100
Yatırım Ortaklıkları	3 148	2 228	0,6	0,5	43
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları	2 481	1 756	0,4	0,4	11
Yatırım Fonları	22 012	15 577	3,9	3,8	289
A tipi	832	588	0,1	0,1	126
B tipi	21 180	14 988	3,7	3,7	163
Toplam (5)	568 179	402 079	100,0	98,6	712

Kaynak: BDDK, SPK, İMKB, Hazine Müsteşarlığı, TSPAKB, TBB

(1) Ziraat Bankası, Halk Bankası, Vakıflar Bankası, Birleşik Fon Bankası A.Ş., İller Bankası, Türk Eximbank ve Türkiye Kalkınma Bankası.

(2) Yönetilen fon büyüklüğü verilmektedir.

(3) Faaliyet büyüklüğü toplam ödenmiş sermaye değeri olarak verilmiş olup rakamlar 2005 yılına aittir.

(4) Aktif büyüklüğü olarak toplam sermaye değeri verilebilmektedir.

(5) Yetkili müessese ve ikrazatçılar hariç kuruluş sayısı verilmektedir.

Bankacılık

2007 yılı Ekim ayı itibarıyla, Türk bankacılık sektöründe 33'ü mevduat bankası, 13'ü kalkınma ve yatırım bankası ve 4'ü katılım bankası olmak üzere toplam 50 adet banka faaliyet göstermektedir. Banka sayısı 2006 yılı sonuna göre değişmezken; bankacılık sektörü bilanço büyüklüklerinde ve işlem hacimlerinde son yıllarda belirginlik kazanan büyüme eğilimine paralel olarak şube ve personel sayılarında artış yaşanmıştır. Nitekim 2006 Aralık – 2007 Haziran döneminde şube sayısı 7.296'dan 7.654'e, personel sayısı ise 150.793'ten 156.746'ya yükselmiştir.

2007 yılının ilk yarısında sektörün toplam aktifleri içinde özel mevduat bankalarının payı yüzde 53,2'den yüzde 53,1'e, kamu sermayeli mevduat bankalarının payı yüzde 28,9'dan yüzde 28,6'ya gerilerken; katılım bankalarının payı yüzde 2,8'den yüzde 3,1'e ve kalkınma ve yatırım bankalarının payı yüzde 3,1'den yüzde 3,2'ye yükselmiştir. Makroekonomik istikrarın tesisi, AB ile müzakere sürecinin başlaması, ülkemiz bankacılık

sektörünün pek çok finansal ürüne açık bir pazara sahip olması ve büyüme potansiyeli, son yıllarda yabancı bankaların ülkemize yönelik yatırımlarının artmasına neden olmuştur. Ortaklık yapısı içinde yabancı payı yüzde 50'den fazla olan bankaların toplam sektör aktifleri içindeki payı 2005 yılında yüzde 5,1 iken, söz konusu oran 2007 yılının ilk yarısında yüzde 12,1'e yükselmiştir. Sektördeki toplam yabancı payı ise 2007 yılının ilk yarısında İMKB hariç yüzde 22,5'e, İMKB dahil olduğunda yüzde 39,4'e ulaşmıştır. Bankacılık sektörü yoğunlaşmasında ise 2007 yılının ilk yarısında belirgin bir değişim olmamıştır. 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla aktif büyüklüğü bakımından en büyük beş bankanın sektör içerisindeki payı yüzde 60,9 ile 2006 yıl sonu seviyesini korurken, en büyük 10 bankanın payı yüzde 83,5'ten yüzde 83'e gerilemiştir.

2007 yılı Haziran ayı itibarıyla kesinleşmiş banka bilançoları (katılım bankaları hariç) değerlendirildiğinde; 2006 yılının ilk yarısında Türk bankacılık sektörünün toplam aktiflerinin 2006 yılı sonuna göre YTL bazında yüzde 6,4 oranında artarak 516 milyar YTL'ye, ABD doları bazında ise yüzde 14,4 oranında artışla 392,5 milyar ABD dolarına ulaştığı görülmektedir. Aynı dönemde, bankacılık sektörünün gelişmişliğinin bir göstergesi sayılan bankacılık sektörü aktiflerinin GSYİH'ya oranı yüzde 84,1'den yüzde 84,3'e yükselmiştir. Sektörün aktif büyüklüğündeki artış devam etmekle birlikte önceki yıllara göre yavaşladığı görülmektedir.

Son yıllarda bankacılık sektörü kredilerinde görülen yükseliş eğilimi, yavaşlamakla birlikte, 2007 yılında da devam etmiştir. Özellikle bireysel krediler ile işletme kredilerindeki artış bankacılık sektörü kredi hacminin 2007 yılının ilk yarısında yüzde 11,7 oranında artış ile 218,1 milyar YTL'den 243,6 milyar YTL'ye yükselmesinde etkili olmuştur. Kullanıcılar itibarıyla bakıldığında; 2006 Aralık - 2007 Haziran döneminde KOBİ kredilerinin yüzde 15,7 oranında artışla 56,4 milyar YTL'den 65,3 milyar YTL'ye, bireysel kredi hacminin yüzde 15 oranında artışla 67,7 milyar YTL'den 77,8 milyar YTL'ye ve diğer ticari kredilerin yüzde 7,2 oranında artışla 85,6 milyar YTL'den 91,7 milyar YTL'ye ulaştığı görülmektedir. Böylece; 2005 yılı sonunda yüzde 38,9 ve 2006 yılı sonunda yüzde 45 olan kredilerin toplam aktifler içerisindeki payı 2007 yılı ortası itibarıyla yüzde 47,2'ye ulaşmış bulunmaktadır. Bu gelişmeye paralel olarak, 2005 yılı sonunda yüzde 31,4 ve 2006 yılı sonunda yüzde 37,8 olan bankacılık sektöründe kullanılan kredilerin GSYİH'ya oranı da 2007 yıl ortası itibarıyla yüzde 39,8'e yükselmiştir. Bu gelişmeler, son yıllarda Türk bankacılık sektörünün üretken sektörlere daha fazla finansman sağlama imkanı elde ettiğine işaret etmektedir. Banka grupları arasında kalkınma ve yatırım bankaları ve özel bankalar, kamu sermayeli mevduat bankalarına göre kaynaklarının daha büyük bölümünü kredilere aktarmaktadır. Nitekim; kredilerin toplam aktifler içindeki payı 2006 yılının ortası itibarıyla kalkınma ve yatırım bankalarında yüzde 61,7, özel bankalarda yüzde 50,4 iken; kamu bankalarında bu bankaların portföylerinde yüksek seviyede kamu borçlanma senetleri bulundurmalarının etkisiyle yüzde 34,6 ile daha düşük seviyededir.

Banka plasmanları içerisinde 1990'lı yıllardan itibaren önemli bir seviyeye ulaşan menkul kıymetler portföyünün payında 2004 yılından itibaren görülen belirgin düşüşün ardından, söz konusu payın 2007 yılının ilk yarısında fazla değişmediği görülmektedir. Ağırlıklı olarak kamu borçlanma senetlerinden oluşan menkul kıymetler portföyünün toplam aktifler içerisindeki payı kredi portföyündeki büyümenin de etkisiyle 2006 yıl sonundaki yüzde 34,7 seviyesinden 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla yüzde 33,8'e gerilemiştir. Menkul kıymetler portföyünün toplam aktiflere oranı 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla kamu bankalarında yüzde 48,8, özel bankalarda yüzde 30,9, yabancı

bankalarda yüzde 17,2 ve kalkınma ve yatırım bankalarında yüzde 12,5 seviyesinde gerçekleşmiştir.

TABLO:IV. 8- Bankacılık Sektörü Bilançolarına Ait Bazı Büyüklükler (1)

	2004	2005	2006	2007 Haziran
Temel Büyüklükler (Milyar YTL)				
Aktif Büyüklüğü	306,5	397,0	484,9	516,0
Krediler	103,2	153,1	218,1	243,6
Mevduat	197,4	253,6	312,8	331,8
Performans (Yüzde)				
Net Dönem Karı (Milyar YTL)	6,5	5,7	11,0	7,9
Net Kar (Zarar) / T. Aktif	2,1	1,4	2,3	1,5
Net Kar (Zarar) / Öz kaynak	14,0	10,6	18,9	12,2
Kredi / Mevduat	52,3	60,4	69,7	73,4
Riskler (Yüzde)				
Sermaye Yeterliliği Oranı	28,8	24,2	22,0	18,8
Bilanço İçi Döviz Pozisyonu (Milyar ABD Doları)	-1,4	-1,9	-5,5	-7,7
Net Genel Döviz Pozisyonu (Milyar ABD Doları)	-0,1	-0,1	0,2	-0,6
Tahsili Gecikmiş Alacaklar (TGA) / Krediler	6,2	4,9	3,8	3,7
TGA (Net) / Krediler	0,7	0,5	0,3	0,4
Menkul Değerler Cüzdanı / Aktifler	40,4	36,0	34,7	33,8

Kaynak: TBB, BDDK

(1) Katılım bankaları hariç

Ekonomik faaliyetlerdeki canlanma, toplam kredi hacmindeki artış ve borç yeniden yapılandırması gibi uygulamaların etkisiyle tahsili gecikmiş alacak stokunun toplam kredilere oranında son yıllarda görülen düşüşün 2007 yılında durduğu görülmektedir. 2006 yıl sonunda bir önceki yıl sonuna göre 1,1 puan azalışla yüzde 3,8'e gerileyen söz konusu oran 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla yüzde 3,7 olarak gerçekleşmiştir.

Bankacılık sektörünün pasif yapısına bakıldığında; bankaların en önemli fon kaynağı olan mevduatların 2006 yıl sonuna göre yüzde 6,1 oranında artarak 312,8 milyar YTL'den 331,8 milyar YTL'ye çıktığı görülmektedir. Bu dönemde YTL mevduatlar yüzde 8,5, YP mevduatların ABD doları değeri ise yüzde 14 oranında artmıştır. YP mevduatların YTL değerindeki artışın ise ABD dolarındaki değer kaybı sonucunda yüzde 2,1 ile daha sınırlı kalması sonucunda, YP mevduatların toplam mevduatlar içindeki payı yüzde 38,4'ten yüzde 36,9'a gerilemiştir. Mevduatların bankacılık sektörü pasifleri içerisindeki payı aynı dönemde fazla değişmemiş ve 2006 yılı sonunda yüzde 64,5 iken 2007 yılının ilk yarısında yüzde 64,3 olarak gerçekleşmiştir. Son yıllarda büyük artış kaydeden ve sektörün önemli kaynaklarından birisi haline gelen bankaların yurtdışından sağladıkları fonlar, 2007 yılının ilk yarısında da artmasına karşın, artış hızında önceki yıllara göre gerileme olmuştur. Büyük bölümünü yurtdışından sağlanan kaynakların oluşturduğu "alınan krediler" kalemi ABD doları bazında yüzde 9, YTL bazında ise yüzde 0,9 oranında artarak 57,4 milyar YTL'ye yükselmiştir. "Alınan krediler" kaleminin toplam pasifler içindeki payı ise 2006 yılı sonunda yüzde 11,7 iken, 2007 yılı Haziran ayında yüzde 11,1'e gerilemiştir.

Mevduatın krediye dönüşüm oranında 2002 yılında başlayan istikrarlı artış 2007 yılında da devam etmiştir. 2005 yılı sonunda yüzde 60,4 ve 2006 yılı sonunda yüzde 69,7 olan mevduatın krediye dönüşüm oranı 2007 yılı Haziran ayında yüzde 73,4 olarak gerçekleşmiştir. Gruplar itibarıyla ise bu oran özel bankalarda yüzde 81,6, kamu bankalarında yüzde 44,1 ve yabancı bankalarda yüzde 99,5'tir.

Son yıllarda, risk ağırlıklı varlıklarda kredi portföyündeki hızlı büyümeden kaynaklanan artış, sermaye yeterliliği oranlarında düşüşe neden olmaktadır. 2006 yılında risk ağırlıklı varlıklardaki artışın yanında Mayıs ve Haziran aylarında yaşanan dalgalanma sürecinde faiz oranlarında yaşanan yükselme sebebiyle sermaye yeterlilik oranında düşüş yaşanmıştır. 2007 yılının ilk yarısında da sermaye yeterlilik oranı gerilemiş ve 2006 yılı sonundaki yüzde 22 seviyesinden yüzde 18,8'e inmiştir. Banka grupları bazında bakıldığında, kamu bankalarının sermaye yeterlilik oranının sıfır risk ağırlıklı DİBS stokunun portföylerindeki ağırlığı nedeniyle, kalkınma ve yatırım bankalarının sermaye yeterlilik oranının ise plasman yapıları nedeniyle diğer banka gruplarına göre yüksek seyrettiği görülmektedir. Nitekim 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla, sermaye yeterlilik oranları kamu bankalarında yüzde 20,3 ve kalkınma ve yatırım bankalarında yüzde 68,5 iken, özel bankalarda yüzde 16,2, yabancı sermayeli bankalarda ise yüzde 15,8 seviyesindedir.

2007 yılı Haziran ayı itibarıyla, bankacılık sektörünün bilanço içi yabancı para açık pozisyonu 2006 yılı sonuna göre yaklaşık 2,2 milyar ABD doları artarak 5,5 milyar ABD dolarından 7,7 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Söz konusu dönemde bilanço içi döviz açık pozisyonu artmasına karşın, döviz açık pozisyonunun bilanço dışı fazlaıyla büyük ölçüde dengelendiği gözlenmektedir. Bilanço dışı işlemlerin etkisiyle 2006 yıl sonunda 184 milyon ABD doları fazla veren yabancı para net genel pozisyonu 2007 yılı ortası itibarıyla 618 milyon ABD doları açık vermiş olup söz konusu açıktan kaynaklanan kur riski yönetilebilir seviyelerde seyretmektedir.

2007 yılının ilk yarısında Türk bankacılık sektörü karlılığı artmaya devam etmiştir. Yılın ilk altı aylık döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre, bankacılık sektörünün net karı yüzde 57,7 oranında artarak 5 milyar YTL'den 7,9 milyar YTL'ye yükselmiştir. Kar tutarında görülen bu artış aktif ve özkaynak karlılığının da iyileşmesine neden olmuştur. Bu çerçevede, 2006 yılının ilk yarısında yüzde 1,1 olan aktif getiri oranı 2007 yılının ilk yarısında yüzde 1,5'e yükselirken, aynı dönemde özkaynak getiri oranı yüzde 9,8'den yüzde 12,2'ye çıkmıştır. 2007 yılının ilk yarısındaki karlılık performansında kredi ve menkul kıymet faiz gelirleri, bankacılık hizmet gelirleri ile aktif satışından elde edilen gelirler etkili olmuştur. 2002 yılından itibaren kredilerden sağlanan gelirlerin ve bankacılık hizmet gelirlerinin toplam gelirler içindeki payı artarken, menkul değerler portföyünden alınan gelirlerin toplam içindeki payı azalmaktadır. Asli faaliyet alanlarından elde edilen gelirlerin payındaki bu artış, sektörün sağlıklı bir gelir yapısına kavuşmakta olduğu işaret etmektedir.

Katılım bankalarının bilançoları değerlendirildiğinde; toplam aktiflerinin 2006 yılının ilk yarısında bir önceki yıl sonuna göre yüzde 22,2 oranında artarak 16,8 milyar YTL'ye yükseldiği görülmektedir. Aynı dönemde katılım bankalarının kullandıkları fonlar yüzde 35,4 oranında artarak 12,6 milyar YTL'ye, topladıkları fonlar ise yüzde 15,2 oranında artarak 12,8 milyar YTL'ye yükselmiştir. Kullanılan fonlardaki yüksek artış sonucunda, katılım bankaları tarafından toplanan fonların kullanılan fonlara dönüşüm oranı 2006 yılında yüzde 83,6 iken, 2006 yılının ilk yarısında yüzde 98,3'e ulaşmıştır. Katılım

bankalarının sermaye yeterlilik oranı ise aynı dönemde yüzde 16,5'ten yüzde 16'ya gerilemiştir.

TABLO:IV. 9-Türk Bankacılık Sektörü Göstergelerinin AB Ülkeleriyle Karşılaştırılması (2006) (1)

(Yüzde)

	Aktif / GSYİH	Kredi / GSYİH	Mevduat / GSYİH	Kredi / Mevduat	TGA / Krediler (1)	Sermaye Yeterlilik Oranı	Net Kar / Aktif	Net Kar / Özkaynak
Almanya	308,5	132,2	119,5	111,1	4,0	12,2	0,5	9,0
Avusturya	306,2	135,5	104,5	129,7	2,6	12,8	0,7	13,6
Belçika	357,2	123,7	148,4	83,3	1,8	12,0	1,1	17,7
Danimarka	373,5	203,2	70,1	289,8	0,4	13,8	1,0	17,1
Finlandiya	152,7	78,7	53,4	147,4	0,3	15,0	1,0	10,6
Fransa	319,7	105,3	79,2	133,0	3,2	11,4	0,6	11,9
Hollanda	354,8	196,0	150,3	130,4	1,0	11,7	0,4	15,9
İngiltere	506,3	162,2	143,2	113,3	0,9	12,9	0,5	8,9
İrlanda	674,8	230,0	165,1	139,3	0,7	13,6	1,4	21,8
İspanya	257,7	164,1	135,3	121,3	0,6	11,9	1,0	19,9
İsveç	255,9	132,1	59,7	221,4	0,5	7,1	1,0	18,6
İtalya	189,3	96,5	63,1	152,8	5,3	10,7	0,8	11,5
Lüksemburg	2 539,9	482,3	871,7	55,3	0,2	14,8	0,9	55,6
Portekiz	255,9	148,8	114,1	130,4	1,3	10,9	1,0	15,6
Yunanistan	161,4	85,7	108,1	79,3	5,5	12,3	1,2	21,7
AB15 (2)	334,7	136,7	111,7	122,4	1,9	12,2	0,9	18,0
Çek Cumhuriyeti	100,7	45,3	68,0	66,6	4,1	11,4	1,2	19,4
Macaristan	104,3	62,6	52,4	119,5	2,5	11,3	1,9	24,3
Polonya	69,8	35,5	44,8	79,3	9,4	14,0	2,1	21,0
Türkiye	84,1	37,8	54,3	69,7	3,7	22,0	2,3	18,9

Kaynak: ECB Report on EU Banking Structure, October 2007; Global Financial Stability Report, September 2007; TBB; TÜİK

(1) 2006 yıl sonu verisi bulunmayan göstergeler için mevcut en son veri kullanılmıştır.

(2) TGA/krediler, sermaye yeterlilik oranı, net kar/aktif, net kar/özkaynak oranları için AB15 ortalamaları aritmetik ortalama yöntemiyle hesaplanmıştır.

Türk bankacılık sektörü AB ülkeleriyle karşılaştırıldığında, bankacılık sektörünün derinliğini ve gelişmişliğini gösteren aktif/GSYİH, mevduat/GSYİH, kredi/GSYİH ve kredi/mevduat gibi temel oranların son yıllarda artış göstermesine rağmen AB ortalamalarına göre düşük olduğu görülmektedir. Türk bankacılık sektörünün sermaye yeterlilik oranı son yıllarda gerilemesine karşın, 2006 yılı itibarıyla AB ülkelerine göre yüksek seviyede bulunmaktadır. Sektörün karlılık oranları ise AB ülkelerine göre yüksek seviyede olup, bu durum sektöre yabancı girişini hızlandıran faktörler arasındadır.

Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonuna (TMSF) devredilen bankaların yönetilmesi, yeniden yapılandırılması, satışı, tasfiyesi ve alacaklarının takip ve tahsili işlemlerine ilişkin olarak; 2007 yılının ilk altı aylık döneminde 1,4 milyar ABD doları tutarında tahsilat yapılmış olup, 2007 yılı Haziran sonu itibarıyla toplam tahsilat tutarı 15,3 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır. Söz konusu toplam tahsilat tutarı içerisinde 7,5 milyar ABD doları Hazine'ye, 1,4 milyar ABD doları Merkez Bankasına, 6,3 milyar ABD doları ise aralarında Maliye Bakanlığı ve SSK'nın da bulunduğu diğer kuruluşlara ödenmiştir. Bunun yanı sıra, TMSF mevduat sigortacılığı faaliyet rezervi, 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla 2,6 milyar ABD doları seviyesine ulaşmıştır.

2007 yılında bankacılık sektöründe düzenlemeler alanında "Banka Kartları ve Kredi Kartları Hakkında Yönetmelik" yürürlüğe konularak kart piyasasının etkin bir biçimde işleyişi yönünde önemli bir adım atılmış, KOBİ'lerin mali sektöre olan borçlarının yeniden yapılandırılmasına yönelik mevzuat altyapısı tamamlanarak uygulamaya başlanmış, ilgili AB Direktifleri çerçevesinde özkaynak yeterliliğine ilişkin alt düzenleme çalışmaları büyük ölçüde tamamlanmış, operasyonel riske ve likidite riskine ilişkin yeni düzenlemeler uygulamaya konulmuştur. Ayrıca, IMF ve Dünya Bankası ile işbirliği içerisinde yürütülen FSAP-Türkiye çalışmaları tamamlanmış, finansal sektöre yönelik ilgili kuruluşların bilgi alışverişi ve işbirliği amacıyla bir araya geldikleri Finansal Sektör Komisyonu çalışmalarına hız kazandırılmış ve bankalar ile bireysel müşterileri arasındaki sorunlarda uzlaştırıcı bir niteliğe sahip olacak Müşteri Şikayetleri Hakem Heyeti oluşturulmuştur.

Basel II'ye uyuma yönelik çalışmalar devam etmektedir. Basel-II İkinci Yerel Sayısal Etki Çalışması (QIS-TR2) tamamlanarak değerlendirme sonuçları 2007 yılı Temmuz ayında kamuoyuna açıklanmıştır. 2006 yılı Eylül dönemi verileri esas alınarak, sektörün yaklaşık yüzde 97'sini temsil eden 31 bankanın katılımı ile gerçekleştirilen söz konusu çalışma sonuçlarına göre, katılımcı bankaların mevcut mevzuat çerçevesinde hesaplanan sermaye yeterlilik oranları yüzde 19,3 iken, Basel-II kapsamında bu oran 5,6 puanlık azalışla yüzde 13,7'ye gerilemektedir. Çalışmada, Basel-II'ye uyumla birlikte sektörün sermaye yeterlilik oranlarına olumsuz katkı yapacak en önemli faktörler, kamu portföyü ve alım-satım hesaplarında sınıflandırılan YP kamu menkul kıymetlerinin risk ağırlığının yüzde 100'e çıkması, operasyonel riskin sermaye yükümlülüğüne ilavesi ve kurumsal portföydeki müşterilerin çoğunun derecelendirme notu bulunmaması nedeniyle bu alacakların yüzde 100 risk ağırlığa tabi tutulması olarak belirlenmiştir.

2007 yılı sonuna kadar Basel-II'ye yönelik çalışmalar yanında, bilgisayar destekli yerinde denetim uygulamasına yönelik yazılımın test edilmesi, bankaların faiz oranı riskini ölçmeye yönelik incelemelerin tamamlanması ve banka dışı mali kuruluşların yeni mevzuata intibakını sağlamaya yönelik denetimlerin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Öte yandan, finansal piyasalardaki güven ve istikrar ile gelişmeyi temin etmek üzere, kurumlar arası bilgi teatisini, işbirliği ve koordinasyonu sağlamak, ortak politika önerilerinde bulunmak üzere oluşturulan Finansal Sektör Komisyonunun alt çalışma konularının belirlenmesiyle birlikte somut çıktılar üretmeye başlaması planlanmaktadır. Banka dışı mali kuruluşların intibakı kapsamında yerinde denetimlerinin sağlanması, raporlama formatının yenilenmesi ve banka performans raporlama sisteminin tamamlanması da 2007 yılının diğer öncelikli konuları arasında yer almaktadır.

Sermaye Piyasası

İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (İMKB) hisse senetleri piyasasında hisseleri işlem gören şirket sayısı, ilk halka arzların devam etmesi neticesinde artış eğilimini sürdürmüş ve 2006 yılı sonunda 329 şirket iken 2007 yılı Ağustos ayı itibarıyla 333 şirkete yükselmiştir. Bu artış 2007 yılı içinde 4 adet şirketin hisse senedi sırasının kesin olarak kapatıldığı dikkate alındığında daha belirgin olmaktadır. Sermaye piyasalarının derinlik göstergesi olarak kullanılan piyasa kapitalizasyonunun GSYİH'ya oranı 2006 yılı sonuna göre 7,3 puan artarak 2007 yılı Haziran ayı sonu itibarıyla yüzde 47,2 seviyesine ulaşmıştır. İMKB'de işlem gören şirketlerin halka açık hisselerinin toplam piyasa değeri 2006 yılı sonunda 75,6 milyar YTL'den 2007 yılı Ağustos ayı sonunda 100,2 milyar YTL'ye yükselmiştir. Aynı dönemlerde İMKB şirketlerinin halka açık hisselerindeki yabancı payı piyasa değeri bazında yüzde 65,3'ten yüzde 71,1'e çıkmıştır.

Sermaye piyasalarında işlem yapmaya yetkili aracı kuruluşlar olarak aracı kurum ve bankalar bulunmaktadır. Son yıllarda azalma eğiliminde olan söz konusu kuruluş sayıları 2007 yılı Ağustos ayı itibarıyla 145'e yükselmiştir.

TABLO:IV. 10- Sermaye Piyasalarına İlişkin Göstergeler

	Birim	2004	2005	2006	Ağustos 2007
Kurul Kaydındaki Şirketler	Adet	625	614	605	608
İMKB Şirketleri	Adet	307	316	329	333
İMKB'de İşlem Gören Şirketler	Adet	297	304	316	321
İMKB Dışında İşlem Gören Şirketler	Adet	10	12	13	12
Piyasa Değeri (Halka Açık Kısım)	Milyon YTL	37 641	68 389	75 569	100 171
Yabancı Payı (Halka Açık Kısım)	Yüzde	54,94	66,34	65,26	71,10
Piyasa Kapitalizasyonu	Milyon YTL	132 556	218 318	230 038	303 136
Piyasa Kapitalizasyonu/GSYİH	Yüzde	30,79	44,81	39,91	47,20 (1)
Aracı Kuruluşlar	Adet	154	141	140	145
Aracı Kurumlar	Adet	112	101	100	104
Bankalar	Adet	42	40	40	41
Yatırım Fonları	Adet	254	277	295	294
Net Aktif Değer	Milyon YTL	24 444	29 166	22 228	25 098
Menkul Kıymet Yatırım Fonları	Adet	253	275	289	287
Net Aktif Değer	Milyon YTL	24 443	29 115	22 012	24 852
Borsa Yatırım Fonları	Adet	1	2	6	7
Net Aktif Değer (2)	Milyon YTL	1	51	216	246
Bireysel Emeklilik Fonları	Adet	81	96	102	103
Şirket Sayısı	Adet	11	11	11	11
Fon Katılımcı Sayısı	Adet	314 257	672 696	1 073 650	1 334 833
Net Aktif Değer	Milyon YTL	296	1 219	2 815	3 903
Yabancı Yatırım Fonları	Adet	47	53	60	60
Net Aktif Değer	Milyon YTL	27	34	74	98
Menkul Kıymet Yatırım Ortaklıkları	Adet	23	26	30	33
Net Aktif Değer	Milyon YTL	314	488	540	636
Gayrimenkul Yatırım Ortaklıkları	Adet	9	10	11	13
Net Aktif Değer	Milyon YTL	1 383	2 209	2 481	3 612
Girişim Sermayesi Yatırım Ortaklıkları	Adet	2	2	2	2
Net Aktif Değer	Milyon YTL	104	93	127	166
Portföy Yönetim Şirketleri	Adet	21	19	19	18
Net Aktif Değer	Milyon YTL	24 453	30 226	25 964	28 652
Bağımsız Denetim Şirketleri	Adet	83	91	94	95
Gayrimenkul Değerleme Şirketleri	Adet	6	9	13	18
Derecelendirme Kuruluşları	Adet	5	6	7	8

Kaynak: SPK, Merkezi Kayıt Kuruluşu, TÜİK, İMKB

(1) Haziran 2007 sonu itibarıyla.

(2) Nominal tutarı göstermektedir.

2006 yılında yatırım fonları aktif değerlerinde önemli bir gerileme yaşanmış ve bu eğilim 2007 yılının ilk 2 ayında da devam etmiştir. 2007 yılı Mart ayında yatırım fonları aktif değeri önemli oranda arttıktan sonra mevcut seviyesini görece korumuş ve 2007 yılı Ağustos ayı sonu itibarıyla 25,1 milyar YTL seviyesinde gerçekleşmiştir.

Bireysel emeklilik fonlarında katılımcı sayısı hızla artmaya devam etmiş ve buna paralel olarak net aktif değeri de önemli miktarda artış kaydetmiştir. Nitekim, 2006 yılı sonunda 2,8 milyar YTL seviyesinde gerçekleşen bireysel emeklilik şirketlerinin yönetmiş oldukları fon büyüklüğü, 2007 yılı Ağustos ayı sonu itibarıyla 3,9 milyar YTL'ye ulaşmıştır.

Özellikle ipotekli konut finansmanına ilişkin kanunun yürürlüğe girmesiyle sermaye piyasalarında olduğu kadar bankacılık sektöründe de önemli etkileri olacak gayrimenkul değerlendirme şirketleri sayısı 2007 yılı Ağustos ayı itibarıyla 2006 yılı sonuna göre 5 adet artarak 18'e yükselmiştir. Sermaye piyasalarının etkin işleyişinde önemli bir yeri olan bağımsız denetim şirketleri ve derecelendirme kuruluşları sayısında da artış görülürken portföy yönetim şirketleri sayısında azalma olmuştur.

TABLO:IV. 11- Sermaye Piyasası Hacmi

(Milyon YTL)

	2004	2005	2006	Ağustos	
				2006	2007
Tahvil ve Bono Piyasası					
Kesin Alım-Satım Pazarı İşlem Hacmi	372 670	486 674	381 760	262 186	262 096
Repo-Ters Repo Pazarı İşlem Hacmi	1 551 410	1 859 713	2 538 802	1 698 612	1 680 347
Hisse Senetleri Piyasası					
İşlem Hacmi	206 208	269 931	325 151	233 580	253 596
Halka Açılmalar Hasılatı Toplamı	713	2 362	1 240	1 214	3 807
Takasbank Borsa Para Piyasası					
İşlem Hacmi	94 442	94 864	44 983	29 809	27 891
Ödünç Pay Senedi Piyasası					
İşlem Hacmi	-	27	769	388	919
Altın Borsası					
TL İşlem Hacmi	1 068	369	227	103	962
Dolar İşlem Hacmi (Milyon ABD Doları)	2 908	4 237	4 409	3 063	4 424
TL ve Dolar İşlem Hacmi (Ton)	279	341	232	159	241
Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası					
İşlem Hacmi	-	2 919	17 386	9 136	61 126
İşlem Hacmi (Adet)	-	1 771 308	6 628 503	3 718 659	14 500 300
Dönem Sonu Mevcut Açık Pozisyon (Adet)	-	140 159	198 074	88 154	216 558

Kaynak: İMKB, İstanbul Altın Borsası, VOB, Takasbank

Sermaye piyasalarımızın yapısı itibarıyla özel sektör tahvillerinin çok az ihraç edilmesinden dolayı ağırlıklı olarak Devlet İç Borçlanma Senetlerinin işlem gördüğü ikincil piyasalardan, Tahvil ve Bono Piyasası Kesin Alım-Satım Pazarı ile Repo-Ters Repo Pazarı işlem hacimleri, 2007 yılının ilk sekiz ayında 2006 yılının aynı dönemine göre bir miktar gerileme göstermiş ve sırasıyla 262,1 milyar YTL ve 1.680,3 milyar YTL seviyesinde gerçekleşmiştir. Söz konusu dönemde hisse senetleri piyasası işlem hacmi yüzde 8,6 oranında artış göstererek 253,6 milyar YTL seviyesine yükselmiştir.

İlk halka arz ve ikincil halka arzlar yoluyla hisse senetleri piyasasında yaşanan halka açılmalar piyasanın derinliğine olumlu katkı yapması açısından önemlidir. Son yıllarda halka açılmalarda görülen olumlu gelişmeler 2007 yılında da devam etmiş ve hasılat toplamı 2007 yılı ilk sekiz ayında 3,8 milyar YTL seviyesinde gerçekleşmiştir. Bu gelişmede Halk Bankasının 2,5 milyar YTL seviyesindeki halka arzı önemli katkı sağlamıştır.

Ağırlıklı olarak aracı kurumların likidite ihtiyaçlarını karşıladıkları piyasa olan Takasbank Borsa Para Piyasası işlem hacmi 2007 yılının ilk sekiz ayında 2006 yılının aynı dönemine göre yüzde 6,4 oranında gerileyerek 27,9 milyar YTL seviyesinde gerçekleşmiştir.

Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOB) hızla gelişimini sürdürmüş ve işlem hacmi 2007 yılının ilk sekiz ayında 2006 yılının aynı dönemine göre 5 katın üzerinde artarak 61,1 milyar YTL seviyesine ulaşmıştır. Söz konusu işlem hacminin büyük bir kısmı İMKB-30 endeksi ve ABD doları bazlı vadeli işlem sözleşmelerinde gerçekleştirilmiştir.

Sermaye piyasalarında ürün çeşitliliğini artırma hedefinin bir sonucu olarak Kasım 2006'da yapılan düzenlemeyle fon sepetleri ve fonlara yatırım yapan fonların kurulması, Mayıs 2007'de yapılan düzenlemeyle garantili yatırım fonları kurulması imkanı tanınmıştır.

Mart 2007'de konut finansman sistemine ilişkin kanun yürürlüğe girmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesini takiben, uygulamaya dönük düzenlemeler çıkarılmaya devam edilmektedir.

Nisan 2007'de ihtisaslaşmış kuruluşlar olarak vadeli işlem piyasasına olumlu katkı sağlaması beklenen vadeli işlem aracılık şirketlerinin kuruluş ve faaliyetlerine ilişkin düzenleme yapılmıştır.

Sigortacılık

2006 yılı sonu itibarıyla, Türkiye'de toplam 46 sigorta şirketi ve 1 reasürans şirketi sigortacılık alanında faaliyette bulunmaktadır. Sigorta şirketlerinin 25'i hayat-dışı, 10'u hayat ve bireysel emeklilik, 1'i hayat, 1'i bireysel emeklilik, 1'i reasürans alanında faaliyet göstermektedir.

Doğrudan yabancı sermaye yatırımlarındaki artış, sigortacılık sektöründeki 24 şirketin doğrudan veya dolaylı olarak yabancı ortaklı şirket hüviyeti kazanmasında etkili olmuştur. Ödenmiş sermaye içinde yabancı sermayenin payı hayat-dışı sigortacılık alanında yüzde 19'a, hayat-emeklilik alanında yüzde 34'e ulaşmıştır. Yabancı ortaklı şirketlerin toplam prim üretimi içindeki payı yüzde 53'e, hayat sigorta şirketlerinde ise yüzde 61 düzeyine ulaşmıştır.

Türkiye’de sigorta, bireysel emeklilik ve reasürans şirketlerinin konsolide bilançolarına göre sigortacılık sektörünün 2005 yılı sonunda 15,4 milyar YTL olan aktif toplamı, 2006 yılında yüzde 20,8 oranında artış göstererek 18,6 milyar YTL’ye ulaşmıştır. Sektörün aktif toplamına göre 2004 yılı öncesinde hayat/emeklilik şirketleri ağırlıklı iken 2005 yılında hayat dışı sigorta şirketlerinin aktiflerinde yüzde 59 oranında büyüme yaşanması bu grubun ağırlığını artırmıştır. Hayat dışı sigorta şirketlerinin aktifindeki bu büyümede, bu şirketlerin kuruluş tarihlerinin nispeten daha eski ve duran varlıklarının bilançolarında daha ağırlıklı olması dolayısıyla, gerçekleştirilen enflasyon düzeltmesinin 2005 yılı hesaplarına yansımaları etkili olmuştur.

Sektörün aktif büyüklüğü içindeki yoğunlaşma göstergeleri incelendiğinde, 2002-2006 döneminde ilk 5 ve ilk 10 şirketin payının üzer puan azalarak sırasıyla yüzde 43,7 ve yüzde 63,8 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Grup ayırımında incelendiğinde, aynı dönemde hayat dışı grubunda ilk 5 şirketin payının 12 puan artarak yüzde 62,2, hayat emeklilik grubunda ise 10 puan azalarak yüzde 65,5 seviyesinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu gelişmeler çerçevesinde, hayat dışı alanındaki şirketlerde yoğunlaşmanın hayat emeklilik alanındaki şirketlere göre daha fazla olduğu sonucuna varılmaktadır.

TABLO:IV. 12- Sigortacılık Sektörüne Ait Bazı Büyüklükler

	2004	2005	2006
Temel Büyüklükler (Milyar YTL)			
Aktif Toplamı	10,5	15,4	18,6
Hayat Dışı Şirketler	4,9	7,8	9,1
Hayat/Emeklilik	4,2	5,6	7,2
Hayat Şirketleri	0,7	0,9	1,0
Emeklilik Şirketleri	0,0	0,1	0,2
Sigorta ve Bireysel Emeklilik Toplamı	9,8	14,4	17,5
Reasürans Şirketleri	0,7	1,1	1,1
Aktif Toplamına Göre Yoğunlaşma (Yüzde)			
İlk 5 Şirketin Payı	42,3	46,5	43,7
İlk 10 Şirketin Payı	64,5	67,0	63,8
Performans(Yüzde)			
Net Dönem Karı (Milyon YTL)	371	379	263
Hayat Dışı Şirketler	270	276	141
Hayat/Emeklilik Şirketleri	90	66	74
Reasürans Ş.	11	37	48
Net Kar (Zarar) / T. Aktif	3,5	2,5	1,4
Net Kar (Zarar) / Öz Sermaye	15,1	7,1	4,7
Teknik Göstergeler(Yüzde)			
Prim Konservasyon Oranı			
Hayat Dışı Şirketler	62,0	65,7	64,7
Hayat/ Emeklilik Şirketleri	90,8	92,5	91,4
Teknik Karlılık			
Hayat Dışı Şirketler	7,3	2,5	0,5
Hayat/ Emeklilik Şirketleri	18,4	2,5	8,7
Mali Karlılık			
Hayat Dışı Şirketler	-2,2	3,4	3,5
Hayat/ Emeklilik Şirketleri	-11,5	12,5	9,4

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Sigortacılık sektörünün varlık toplamı yıllar itibarıyla artmakla birlikte bilanço karlarındaki azalış nedeniyle aktif karlılığı düşmektedir. 2006 yılında aktif karlılığı 1 puanın üzerinde azalarak yüzde 1,41 düzeyine gerilemiştir.

Hayat dışı sigorta şirketlerinin aktif toplamı içinde en büyük payı esas faaliyetlerden alacaklar oluştururken, hayat/emeklilik şirketlerinde finansal varlıklar ile esas faaliyetlerden alacaklar, hayat şirketlerinde ise finansal varlıklar oluşturmaktadır.

Sektöre ait finansal varlıkların ve riski sigortalılara ait finansal yatırımların yüzde 24'ü serbest portföyde, yüzde 76'sı ise sigorta sözleşmelerinden doğan taahhütlerine karşılık olmak üzere Hazine Müsteşarlığı adına bloke edilen kıymetlerden oluşmaktadır.

Finansal varlıkların yatırım araçları bazında dağılımı incelendiğinde, kamu boçlanma senetlerinin ağırlıkta olduğu, hisse senetlerinin ikinci sırada, yatırım fonlarının ise üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir.

TABLO:IV. 13- Finansal Varlıkların Yatırım Enstrümanlarına Göre Dağılımı (2006)

Milyon YTL	Hayat Dışı	H / E	Hayat	Reas	Toplam
Devlet Tahvili/Hazine Bonosu	1 606	1 751	608	385	4 350
Hisse Senedi	33	1 327	2	19	1 381
Yatırım Fonu	60	9	2	1	72
Diğer	28	722	135	2	887
Toplam	1 728	3 808	747	407	6 690

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Sigortacılık piyasasında 2005 yılında dünyada toplam 3.426 milyar ABD doları tutarındaki prim üretiminin yüzde 88'i gelişmiş ülkelerde gerçekleştirilmiştir. Hayat ve hayat dışı dallardaki kişi başına prim üretimi incelendiğinde, gelişmiş ülkelerde, Asya ve Afrika'da hayat dalı prim üretiminin toplam içinde hayat dışına göre daha yüksek bir paya sahip olduğu görülmektedir. Gelişmekte olan ülkelere bölgesel bazda Latin Amerika, Doğu Avrupa ve Orta Doğu'da hayat dışı dalların prim üretimi hayat dalına göre daha yüksektir.

Türkiye 2005 yılı itibarıyla dünya prim üretiminde binde 17 pay ile 88 ülke içinde 35. sırada yer almıştır. Prim üretiminin GSYİH'ya oranına göre yapılan sıralamada 69. sırada yer alan Türkiye, kişi başına prim üretiminde 61. sıraya yükselmiştir. Toplam prim üretimine göre Avrupa ülkeleri arasında bir değerlendirme yapıldığında Türkiye binde 41 pay ile 19. sırada yer almaktadır.

Sigortacılık sektöründe kişi başına prim üretimi ve prim üretiminin hayat/hayat dışı dağılımı ile GSYİH'ya oranı AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında, Türkiye'de hayat dışı sigortacılığın hayat sigortacılığından daha etkin olduğu ve sigortacılık sektörünün hızlı bir büyüme eğilimi gösterdiği, ancak GSYİH içindeki payının halen düşük olduğu görülmektedir.

Sektörde faaliyette bulunan branşlara göre üretilen poliçe sayısı incelendiğinde 2006 yılında üretilen 33,7 milyon adet poliçenin yüzde 29'unun trafik, yüzde 22'sinin kaza, yüzde 17'sinin hayat ve yüzde 13'ünün ferdi kaza branşına ait olduğu görülmektedir.

TABLO:IV. 14- Sigortacılık Sektöründe Direkt Prim Üretimleri

Sigorta Dalları	(Milyon YTL)			(Yüzde Dağılım)			(Yüzde Artış)	
	2004	2005	2006	2004	2005	2006	2005/2004	2006/2005
Hayat Dışı	5 397	6 575	8 281	81,5	84,1	85,7	21,8	26,0
Yangın	1 016	1 136	1 583	15,3	14,5	16,4	11,8	39,3
Nakliyat	258	291	346	3,9	3,7	3,6	12,5	19,2
Kaza	1 987	2 437	3 119	30,0	31,2	32,3	22,6	28,0
Ferdi Kaza	163	234	300	2,5	3,0	3,1	43,3	28,0
Sağlık	651	799	984	9,8	10,2	10,2	22,7	23,2
Hukuk. Koruma	15	22	27	0,2	0,3	0,3	45,4	25,0
Kredi	3	5	8	0,0	0,1	0,1	67,4	85,4
Mühendislik	257	322	430	3,9	4,1	4,4	25,2	33,7
Trafik	1 017	1 282	1 429	15,4	16,4	14,8	26,0	11,5
Tarım	-	-	50	0,0	0,0	0,5	-	-
Hayat	1 224	1 241	1 385	18,5	15,9	14,3	1,4	11,6
Toplam	6 621	7 816	9 666	100,0	100,0	100,0	18,0	23,7

Kaynak: Hazine Müsteşarlığı

Sigorta şirketlerinin 2005 yılında 7,8 milyar YTL düzeyindeki direkt prim üretimi yüzde 23,7 oranında artış göstererek 2006 yılında 9,7 milyar YTL'ye yükselmiştir. Son yirmi yılda prim üretimi açısından 1994 ve 2001 ekonomik kriz yılları hariç sektörde milli gelir büyümesinin üstünde bir büyüme yaşanmıştır.

Prim üretiminin sigorta branşlarına göre dağılımı incelendiğinde, en büyük payı kaza branşının aldığı görülmektedir. Kaza branşında üretilen prim, zorunlu trafik sigorta primiyle birlikte hemen hemen toplam primlerin yarısına eşittir. Hayat branşının portföy içerisindeki payında meydana gelen düşüş bireysel emeklilik sistemine geçişlerden kaynaklanmaktadır.

Sigortacılık sektöründe kişi başına düşen prim miktarı 2005 yılında 106,9 YTL iken, 2006 yılında yüzde 22,3'lük bir artışla 130,8 YTL'ye yükselmiştir. Sektörde direkt prim/GSYİH oranı 2005 yılında yüzde 1,60'dan 2006 yılında yüzde 1,68'e yükselmiştir. Gelişmiş ülkelerde bu oranın yüzde 5'lerin üstünde olduğu dikkate alındığında, yaşanan istikrarlı reel büyümeye rağmen sektörde hâlâ önemli ölçüde atıl potansiyelin var olduğu görülmektedir. Bu nedenle sektörde 2006 yılında başlayan hareketlenmenin önümüzdeki dönemde de devam edeceği tahmin edilmektedir.

Sektörde 2006 yılı sonu itibarıyla banka şubeleri hariç 15.322 acente, 56 broker ve 1.734 eksper faaliyette bulunmakta yaklaşık 50.000 kişiye istihdam sağlanmaktadır.

Diğer yandan mevcut kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak sistemde yer alan bireysel emeklilik sektörü hızlı bir büyüme eğilimi içinde olup, 11 emeklilik şirketi 102 adet fon ve katılımcılara değişik seçenekler sunan 939 adet planla faaliyette bulunmaktadır. Emeklilik Gözetim Merkezi verilerine göre 2006 yılı sonunda katılımcı sayısı 1.073.650 kişiye, katılımcıların fon tutarı ise 2.814,5 milyon YTL'ye, 8 Ekim 2007 itibarıyla da 1.370.112 kişiye ve 4.189,2 milyon YTL'ye ulaşmıştır.

2005 yılından itibaren yükselmeye başlayan emeklilik yatırım fonu ortalama vadeleri Nisan 2006'da 650 günün üzerine çıkmış, ancak Mayıs ve Haziran'da yaşanan dalgalanmaların etkisi ve toplam içinde likit fonların payının yüksekliği nedeniyle 100 günün altına inmiştir. Yıl sonu itibarıyla emeklilik yatırım fonları konsolide portföy dağılımı incelendiğinde yüzde 72,6'lık kısmın kamu borçlanma senetlerinden, yüzde 27,4'lük kısmın diğer yatırım araçlarından oluştuğu görülmektedir.

Zorunlu deprem sigortası poliçe sayısında 2001 yılından itibaren başlayan gerileme trendi 2005 yılında yaşanan deprem sayısındaki artış ve konut alım satımındaki canlanma sebebiyle yerini yükselişe bırakmıştır. Doğal Afet Sigortaları Kurumu (DASK) nam ve hesabına sözleşme yapmaya yetkili sigorta şirketleri tarafından düzenlenen poliçe sayısı 2006 yılında yüzde 5,7 oranında artış göstererek 2.554.709'a, prim tutarı ise bir önceki yıla göre yüzde 29,4 oranında artarak 205,8 milyon YTL'ye yükselmiştir. Bölge bazında sigortalılık oranı incelendiğinde, Marmara bölgesindeki 4.143.474 konuttan 1.227.990'ı sigortalı olup, yüzde 30'a yaklaşan oranla birinci sırada yer almaktadır.

DASK kapsamında 2000-2006 yılları arasında toplam 17,7 milyon YTL tazminat ödemesi yapılmış bulunmaktadır.

Ülkemizde prim üretimi açısından önemli bir büyüklüğe sahip olan Karayolları Sorumluluk Sigortası ile ilgili olarak kurulan Trafik Sigortaları Bilgi Merkezi'nin (TRAMER) verilerine göre 2006 yılı sonunda mevcut 12,2 milyon adet aracın yaklaşık yüzde 75,9'u sigortalı olup, yürürlükteki poliçe adedi 9,3 milyona, prim üretimi ise 1,4 milyar YTL'ye ulaşmıştır. TRAMER'in trafik sigortalarına ait güvenilir istatistiklerin temini yanında, uygulamada birlik, tazminat ödemelerinin düzenli ve doğru biçimde gerçekleştirilmesi ve zorunlu trafik sigortalarını yaptırmamış motorlu taşıt işletenlerin tespiti ve sigortalılık oranlarının yükseltilmesini sağlaması amaçlanmıştır.

Ülkemizde tarım sektörünü tehdit eden risklerin teminat altına alınabilmesi amacıyla çıkarılan "Tarım Sigortaları Kanunu" kapsamında kurulan Tarım Sigortaları Havuz İşletmesi A.Ş.'ne üye şirketler eşit hisse ile ortak olmuşlardır. Üye şirketler poliçelerini kendi adlarına düzenlemekte ancak risk ve primin tamamını zorunlu olarak Havuz'a devretmektedirler. Devlet 5363 sayılı Kanun kapsamında yapılacak sözleşmelere çiftçi adına prim desteği sağlamakta, prim desteği ise her yıl ürün, risk, bölge ve işletme ölçekleri itibarıyla Bakanlar Kurulu tarafından belirlenmektedir.

Ülkemiz sigortacılığının geliştirilmesini sağlamak, sigorta sözleşmelerinde yer alan kişilerin hak ve menfaatlerini korumak ve sigortacılık sektörünün güvenli ve istikrarlı bir ortamda etkin bir şekilde çalışmasını ve AB müktesebatına uyumunu sağlamak üzere 5684 sayılı Sigortacılık Kanunu 14 Haziran 2007 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu Kanun ile kapsama giren kişi ve kuruluşların faaliyete başlama, teşkilat, yönetim, çalışma esas ve usulleri ile faaliyetlerinin sona ermesi ve denetlenmesine ilişkin hususlar ve sigorta sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıkların çözülmesine yönelik olarak sigorta tahkim sistemi ile ilgili usul ve esaslar düzenlenmiştir. Sigortacılık Kanunu ile ilgili ikincil mevzuata ilişkin çalışmalar AB mevzuatı ve uluslararası uygulamalar dikkate alınarak sürdürülmekte olup, yasada belirlenen bir yıllık süre içinde tamamlanacaktır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Kaynakları yatırıma daha fazla yönlendirecek araç çeşitliliğine ve mali derinliğe sahip, rekabetçi ölçeğe ulaşmış, uluslararası standartlarda düzenleme ve denetimi yapılan bir finansal sistem amaçlanmaktadır.

Finans sektörünün uluslararası rekabet gücüne sahip, karlı, verimli ve rasyonel çalışan bir yapıya kavuşması sağlanacak ve sektörde güven ve istikrar güçlendirilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği yapılacak kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem - Açıklama
Öncelik 1. Yeni piyasa ve ürünler geliştirilecek, mali sistemin derinliği artırılacaktır.				
Tedbir 1.1. İstanbul Altın Borsası geliştirilecektir.	İstanbul Altın Borsası	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, TCMB, Yetkili Müesseseler, Bankalar, İstanbul Maden ve Metaller İhracatçı Birlikleri	Aralık Sonu	Farklı piyasalarda gerçekleşen efektif işlemlerinin Borsa bünyesine çekilerek banka, yetkili müessese ve kıymetli maden aracı kurumları gibi piyasa katılımcıları açısından karşı taraf riskinin azaldığı, piyasa katılımcı sayısının artırıldığı, fiyat farklarının en aza indirildiği likit Döviz ve Efektif Piyasası oluşturulacaktır. Mücevherat üretiminde kullanılan kıymetli taşlarla ilgili piyasa yapısının belirlenmesi ve ülkemizde kıymetli taş ticaretinin kayıtlı hale getirilerek gelişiminin sağlanması amacıyla Borsa bünyesinde Elmas ve Kıymetli Taş Piyasası kurulacaktır. İSEDAK üyesi ülkeler arasındaki altın ticareti ile ilgili etkin ve dinamik bir ticaret ağının kurulması ve ülkelerin altın sektörlerinin desteklenmesi sağlanacaktır.
Tedbir 1.2. Varlığa Dayalı Menkul Kıymet enstrümanları geliştirilecektir.	SPK	Maliye Bakanlığı, TCMB, BDDK, TBB, Özel Sektör Temsilcileri	Aralık Sonu	Sermaye piyasalarında tasarruf sahiplerinin yatırım yapabileceği araçların çeşitliliğinin artırılması ve ortaklıkların sahip oldukları varlıkları dayanak göstererek sermaye piyasalarından finansman sağlaması amaçlanmaktadır.
Tedbir 1.3. Yeni sermaye piyasası araçları oluşturulacaktır.	SPK	DPT, Hazine Müsteşarlığı, BDDK, TOKİ, İMKB, Takasbank, Merkezi Kayıt Kuruluşu, Aracı Kuruluşlar	Yıl Boyunca Sürekli	Yapılandırılmış ürünler (structured product), özellikle de hisse senedi varantlarına ilişkin gerekli Tebliğ çalışmaları kapsamında söz konusu ürünleri ihraç edebilecek kuruluşlar ile İMKB'de işlem görecektir olan ürünlerde piyasa yapıcı olarak işlem yapacak kuruluşlara ilişkin asgari standartlar oluşturulacaktır. (Aralık Sonu) Gayrimenkul Yatırım Fonlarının kuruluşuna imkan sağlanacaktır. (Aralık Sonu) Girişim Sermayesi Yatırım Fonları'nın kuruluşuna imkan sağlanması (Aralık Sonu) Katılma belgelerinin alım satımına yönelik "Fontra-Fon Transfer Sistemi" paylaşım platformu oluşturulacaktır. Bu yolla sermaye piyasasının tabana yayılması hedeflenmektedir. (Aralık Sonu) İpotekli konut finansmanı sisteminin alt yapısına yönelik modeller oluşturulacaktır. (Haziran Sonu)

Öncelik 2. Finansal piyasalarda etkinlik ve rekabet geliştirilecektir.				
Tedbir 2.1. Bireysel Emeklilik Tasarruf ve Yatırım Sistemi Kanununda değişiklik yapılacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	Emeklilik Gözetim Merkezi, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Haziran Sonu	Bireysel emeklilik sistemi ile ilgili olarak uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla 4632 sayılı Kanunda bazı değişiklikler yapılacaktır. Hazırlanacak taslağın Mart 2008 sonuna kadar Başbakanlığa sevk edilmesi ve Haziran 2008 sonuna kadar TBMM'ye intikali sağlanacaktır.
Tedbir 2.2. Taşınabilir varlıkların teminat olarak kullanılabilmesine ilişkin yasal düzenleme yapılacaktır.	SPK	Adalet Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, BDDK	Haziran Sonu	Bu düzenleme, mali hizmetlerin modernleştirilerek etkin işleyen bir yapıya kavuşturulması ve mali derinleşmenin sağlanmasına hizmet edecektir. Kanun çalışmalarına başlanması gerekmektedir.
Tedbir 2.3. Bankacılık sektörünün uluslararası rekabet gücüne ulaşmasını, karlı, verimli ve rasyonel çalışmasını engelleyici faktörler gözden geçirilerek azaltılacaktır.	BDDK	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, SPK, Rekabet Kurumu, TBB, İlgili Kamu Kuruluşları, tüm bankalar	Aralık Sonu	İşlem ve aracılık maliyetleri ile bürokrasinin azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılacak, işlem ve aracılık maliyetlerindeki gelişmeleri yansıtan göstergelerin yayımlanması sağlanacak, finansal piyasalara ilişkin diğer düzenlemeler ve uygulamalar ile bütünleşme gerçekleştirilecek, ilgili kurumlar arasındaki işbirliğine gidilerek denetime tabi kuruluşların karşılaştığı rekabet engellerinin giderilmesine, finansal sisteme uluslararası rekabet gücü kazandırılmasına yönelik politikalar geliştirilecektir.
Tedbir 2.4. BDDK ile kuruluş ve meslek birlikleri ve derneklerinin işbirliğini güçlendirmeye yönelik ortak projeler gerçekleştirilecektir.	BDDK	İlgili kuruluş ve meslek birlikleri ve dernekleri	Aralık Sonu	Kuruluş ve meslek birlikleri ve dernekleri arasında işbirliğini güçlendirmeye dönük faaliyetlere ilişkin bir takvim hazırlanacak, kuruluş birlikleri ile denetime tabi kuruluşlar arasında ortak projelere ilişkin işbirliği temin edilecek, ilgili kuruluş temsilcilerinin katılımıyla üçer aylık sektör değerlendirme toplantıları gerçekleştirilecektir.
Tedbir 2.5. Eximbank Kanunu çıkarılacaktır.	Eximbank	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, BDDK	Haziran Sonu	Eximbank'ın ilgili Bakanlığınca "Türkiye İhracat Kredi Bankası Anonim Şirketinin Kuruluş ve Görevlerinin Yeniden Düzenlenmesi Hakkında Kanun" taslağı Başbakanlığa iletilmiştir.
Tedbir 2.6. İller Bankası yeniden yapılandırılacaktır.	İller Bankası	DPT, Hazine Müsteşarlığı, Maliye Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, BDDK	Aralık Sonu	Yapılacak kanuni düzenleme ile Bankanın organizasyon ve hisse yapısı ile faaliyet alanları yeniden yapılandırılacaktır.

Tedbir 2.7. 5411 sayılı Bankacılık Kanununda yer alan müeyyide ve takip işlemlerine ilişkin hükümlerde değişikliğe gidilecektir.	BDDK	DPT, Hazine Müsteşarlığı, TMSF	Aralık sonu	Yapılacak değişiklikle TMSF'nin sistemden çıkan 22 bankadan doğan alacaklarının tahsiline yönelik hükümlerin ayrı bir kanunda düzenlenmesi ve mevcut durum için uygulanan yaptırımların daha esnek bir yapıya dönüştürülmesi sağlanacaktır.
Öncelik 3. Finansal piyasalarda güven ve istikrarı güçlendirmeye yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.				
Tedbir 3.1. Hazine'nin TMSF'den alacakları çözüme kavuşturulacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	TMSF	Mart Sonu	Yasal düzenleme hazırlanıp TBMM'ye sunulacak olup, konuyla ilgili Hazine ve TMSF tarafından çalışmalar yürütülmektedir.
Tedbir 3.2. Kaydileştirme çalışmaları sürdürülecektir.	Merkezi Kayıt Kuruluşu	SPK, TCMB, Takasbank	Yıl Boyunca Sürekli	Borsa dışı halka açık şirketlerin kaydileşmesi sonuçlandırılacaktır. (Eylül Sonu) Hazine Bonosu, Devlet Tahvili ve Likidite Senetleri kaydileştirilecektir. (Haziran Sonu) Yerli yabancı yeni menkul kıymet tiplerinde (Varant ve İpotek Tahvilleri) kaydi sisteme geçiş sağlanacaktır. (Haziran Sonu)
Tedbir 3.3. Sermaye piyasalarında gözetim ve denetim sistemini güçlendirmeye yönelik tedbirler geliştirilecektir.	SPK	İMKB, Merkezi Kayıt Kuruluşu, TÜBİTAK Uzay Teknolojileri Araştırma Enstitüsü (UZAY) ve TÜBİTAK Ulusal Elektronik ve Kriptoloji Araştırma Enstitüsü (UEKAE)	Yıl Boyunca Sürekli	Gayrimenkul değerlendirme mesleğinin geliştirilmesi amacıyla Değerleme Uzmanları Birliği kurulacaktır. (Mart Sonu) SPK-İMKB Gözetim Sistemi uygulamaya geçirilecektir. (Aralık Sonu) Sermaye piyasalarında kamuyu aydınlatma projesine işlerlik kazandırılacaktır. (Aralık Sonu)
Tedbir 3.4. Finansal Sektör Komisyonu çerçevesinde ilgili kuruluşlar arasında işbirliğini ve koordinasyonu sağlayacak mekanizmalar tesis edilecektir.	BDDK	Finansal Sektör Komisyonuna üye kuruluşlar	Aralık Sonu	"Finansal Sektör Komisyonuna Üye Kuruluşların Müsterek Faaliyetlerine İlişkin Tebliğ" yürürlüğe konulacaktır. Finansal düzenlemelerin maliyetinin düşürülmesi, finansal piyasaların gelişiminin değerlendirilmesi ve bilgi paylaşımı konularında işbirliği ve koordinasyon sağlanacak, altı ayda bir olmak üzere piyasalara yönelik olası risklerin ve etkilerinin değerlendirildiği "Finansal Sektör Gelişim Raporu" yayımına başlanacaktır.

Tedbir 3.5. Bankacılık sektöründe meydana gelebilecek herhangi bir sistemik riske yönelik olarak bir acil eylem planı hazırlanacak ve riskin yönetilmesine ilişkin tedbirler belirlenecektir.	BDDK	DPT, Hazine Müsteşarlığı, TCMB, TMSF	Aralık Sonu	5411 sayılı Bankacılık Kanununun 72. maddesinde belirtilen çerçevede, finansal sistemin bütününe sirayet edebilecek ölçüde olumsuz bir gelişmenin tespiti halinde, Bakanlar Kurulunca alınacak tedbirlere esas teşkil etmek üzere ilgili bütün kurum ve kuruluşlar ile birlikte gerekli teknik altyapı hazırlanacak, kuruluşlar arası anlayış ve işbirliği geliştirilecektir.
Öncelik 4. Müşterilerin bilinçlendirilmesi, hak ve menfaatlerinin gözetilmesi ve koruyucu uygulamaların geliştirilmesi sağlanacaktır.				
Tedbir 4.1. Finansal hizmetler rehberi hazırlanacak, kuruluşlar bünyesinde müşterilerin aldıkları hizmetlerden kaynaklanan sorunlara zamanında cevap verecek sistemler kurulacaktır.	BDDK	Hazine Müsteşarlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, SPK, kuruluş birlikleri, denetim kapsamında yer alan kuruluşlar	Aralık Sonu	Mesleki kuruluşlar ile işbirliği içinde finansal hizmetlere yönelik genel bilgiler ile müşterilerin temel hak ve menfaatleri gibi unsurları ihtiva eden finansal hizmetler rehberinin hazırlanması aşamasında sorumlu ve ilgili kuruluşlar arasında gerekli işbirliği sağlanarak nihai metin oluşturulacak ve müşterilerin aldıkları hizmetlerden kaynaklanan sorunlara zamanında cevap verilecek sistemlerin kurulması temin edilecektir.
Öncelik 5. Finansal sektörün düzenleme ve denetimi uluslararası standartlara uygun olarak geliştirilecektir.				
Tedbir 5.1 Sermaye Piyasası Kanunu ve 91 sayılı KHK AB müktesebatına uyum amacıyla değiştirilecektir.	SPK	DPT, Hazine Müsteşarlığı	Mart Sonu	İlgili mevzuatın AB fasıllarından Finansal Hizmetler ve Şirket Hukuku mevzuatına uyumu sağlanacaktır.
Tedbir 5.2. Banka dışı finansal kuruluşlara yönelik düzenleme ve denetim sisteminin etkinliği artırılabilecektir.	BDDK	DPT, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Finansal Kiralama, Faktoring ve Finansman Şirketleri Kanun Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır. Finansal kiralama, faktoring ve finansman şirketlerinin denetim ve gözetim usul ve esasları belirlenecek ve bunlara yönelik denetim ve gözetim altyapısı bankalar için geçerli olan prensiplere paralel yapıya kavuşturulacaktır. Ayrıca, bu kuruluşlar için bir erken uyarı ve performans sistemi kurulacak, kuruluş bazında çalışacak olan bu sistem ile söz konusu kuruluşların belli başlı nominal verileri ve bu verilerden elde edilen rasyolar bir sistematik halinde üç aylık veriler biçiminde kullanıcılara sunulacaktır. Ayrıca, varlık yönetim şirketlerinden elektronik ortamda üç aylık periyotlarda bilanço ve kar/zarar tabloları alınacaktır.

Tedbir 5.3. Bankalarda denetim ve gözetim sisteminin etkinliği artırılacaktır.	BDDK	Hazine Müsteşarlığı, SPK	Aralık Sonu	Bankacılıkta konsolide denetimin çerçevesi ve kapsamına ilişkin hususlar belirlenecektir. Konsolide denetime tabi diğer finansal kuruluşların düzenleme ve denetlemeye yetkili mercilerinin BDDK faaliyetleri ile eşgüdümü sağlanacak ve denetim sonuçları ve denetime esas bilgi ve belgelerin paylaşımına ilişkin usul ve esaslar anılan yetkili mercilerin görüşleri alınarak BDDK'ca belirlenecektir. Bankaların kullandığı bilgi sistemi unsurlarının ve bu unsurlardan kaynaklanan risklerin yeterli düzeyde yönetilip yönetilmediğinin tespiti amacıyla bilgi sistemleri denetimi gerçekleştirilecektir. BDDK tarafından kullanılan mevcut stres testi uygulaması geliştirilecek ve ekonomik değişkenlere daha duyarlı hale getirilecektir. Bankaların yatırım stratejileri ile faaliyetlerindeki önemli değişikliklerin BDDK'ya raporlanması konusunda düzenleme yapılacaktır.
Tedbir 5.4. Basel-II düzenlemeleri yürürlüğe konulacak ve uygulama için gerekli ortam oluşturulacaktır.	BDDK	Hazine Müsteşarlığı, TCMB, Kuruluş birlikleri	Aralık Sonu	2007 yılı sonuna kadar CRD/Basel II uyumuna yönelik düzenlemeler tamamlandıktan sonra Basel II uygulaması için ihtiyaç duyulan operasyonel risk veri tabanı oluşturulacak ve risk santralizasyon verileri zenginleştirilecektir.
Tedbir 5.5. Sigortacılık Faaliyetlerinin Düzenlenmesi ve Denetlenmesi Hakkında Kanuna ilişkin ikincil düzenlemeler tamamlanacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği, Sigorta Denetleme Kurulu, Sigorta Şirketleri	Aralık Sonu	Sigortacılık faaliyetlerinin düzenlenmesi ve denetlenmesiyle ilgili Kanunun yürütülmesini temin edecek Bakanlar Kurulu kararları, yönetmelikler, tebliğler, tarife ve talimatlar çıkarılması gerekmektedir.

E. ENERJİ VE ULAŞTIRMA ALTYAPISININ GELİŞTİRİLMESİ

ENERJİ

1. Mevcut Durum

2002 yılından itibaren süregelen istikrarlı ve yüksek oranlı ekonomik büyüme ile sosyal refah artışı enerji tüketiminde artışa yol açmıştır. 2007 yılında bu büyüme eğiliminin devamı sonucunda sanayi sektörü birincil enerji tüketimi önceki yıla göre yüzde 4 ve elektrik sektörü birincil enerji tüketimi yüzde 15 olmak üzere toplam birincil enerji tüketimi yüzde 7 oranında artış gösterecektir. Böylece 2006 yılında 99,3 milyon ton petrol eşdeğeri (MTEP) olarak gerçekleşen birincil enerji tüketiminin 2007 yılında

106,3 MTEP'e ulaşması ve kişi başına enerji tüketiminin 1.377 KEP (kilogram petrol eşdeğeri)'den 1.455 KEP'e yükselmesi beklenmektedir.

Doğal gaz tüketiminin geçmiş yıllardaki düzenli artışını sürdürmesi ve 2007 yılında bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 11 oranında artarak 31,5 MTEP'e yükselmesi beklenmektedir. Böylece doğal gazın birincil enerji tüketimi içindeki payı yüzde 30'a ulaşacaktır.

Hidrolojik koşullardaki kötüleşmenin sonucu 2007 yılında hidroelektrik enerji üretiminde yüzde 20 oranında bir düşüş olması beklenmektedir.

Birincil enerji tüketimindeki artışa karşılık, birincil enerji üretiminde önemli bir artış beklenmediğinden enerji tüketim artışının büyük oranda enerji ithalatı ile karşılanması gerekecektir. 2006 yılında 28 MTEP olan birincil enerji üretiminin, 2007 yılında 29,5 MTEP olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

2006 yılı sonu itibarıyla 40.565 MW olan elektrik santralleri toplam kurulu gücü, 2007 yılında yüzde 1 artarak 40.984 MW'a ulaşmıştır. Bu güç talebin çok üzerinde olmakla birlikte gerek santrallerin tam kapasitede çalışmasında yaşanan sıkıntılar gerekse olumsuz hidrolojik koşullar nedeniyle talebin karşılanmasında yer yer güçlükler yaşanmış ve ciddi ölçekli yeni yatırımların eksikliği sonucu güvenli yedek marjı daralmıştır.

2006 yılında 176,3 milyar kWh olarak gerçekleşen elektrik üretiminin, 2007 yılında yüzde 7,8 artışla 190,1 milyar kWh'e yükseleceği tahmin edilmektedir. Elektrik üretimindeki yakıt paylarının sırasıyla doğal gaz için yüzde 48,3, linyit için yüzde 21 ve hidrolik için yüzde 18,6 olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

1990 yılından itibaren toplam elektrik üretimi içindeki payı hızla artan doğal gazın 1990 yılında yüzde 17,7 olan payının 2007 yılında yüzde 48,3'e ulaşması beklenmektedir. Yaklaşık tamamı ithal bir kaynak olan doğal gaza bu ölçüde bir bağımlılık önemli bir arz güvenliği riski oluşturmaktadır.

2003 yılı ve öncesinde net elektrik ithalatı olarak gerçekleşen ithalat-ihracat dengesi, 2004 yılından itibaren net ihracata dönüşmüş olup, net dış satışın 2007 yılında 1,7 milyar kWh olarak gerçekleşeceği öngörülmektedir.

17 Mart 2004 tarihli "Elektrik Enerjisi Sektörü Reformu ve Özelleştirme Stratejisi Belgesi" uyarınca elektrik dağıtımında özelleştirme programında yer alan 20 adet dağıtım şirketinin özelleştirme sürecinin yeniden başlaması beklenmektedir.

Strateji Belgesi kapsamında, kamu elektrik santralleri, portföy üretim grupları şeklinde yapılandırılmış olup, bu grupların şirketleştirilerek Özelleştirme İdaresi Başkanlığına devrine ilişkin çalışmalar devam etmektedir. Elektrik Üretim A.Ş. (EÜAŞ)'ye ait 7 küçük hidroelektrik santrali (HES), 1 jeotermal santrali ve 1 gaz türbininden oluşan yaklaşık 140 MW gücündeki santral grubu Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş. bünyesinde faaliyet göstermek üzere özelleştirme programına alınmış ve santraller için özelleştirme ihalesine çıkmıştır.

Kamu dağıtım ve üretim varlıklarının planlanan süreç içerisinde özelleştirilememesi, gerçek anlamda rekabetçi bir serbest piyasanın oluşmasında gecikme ve gelecek yıllarda devreye girmesi beklenen üretim yatırımlarında aksama gibi olumsuz sonuçlara neden

olmaktadır. Bu sıkıntılar ancak Strateji Belgesinin mevcut durum çerçevesinde revize edilerek ivedilikle uygulamaya konulmasıyla aşılabilecektir.

Strateji Belgesinde, geçiş döneminde herhangi bir arz sıkıntısının yaşanmaması amacıyla gerekli önlemlerin alınacağı belirtilmiştir. Bu nedenle, serbest piyasaya geçiş süreci devam ederken, arz-talep projeksiyonlarının işaret ettiği yakın dönem elektrik arz açığının önlenmesi için talep yönetimine ve arz imkanının genişletilmesine yönelik tedbirlerin süratle uygulanmasına ihtiyaç vardır. Ayrıca, kamu enerji kuruluşlarının yatırım finansman imkanlarının biran önce iyileştirilmesine gereksinim duyulmaktadır.

Elektrik talebinin güvenli bir şekilde karşılanabilmesi için elektrik arzında sağlıklı bir çeşitlendirilmeye gidilmesi esastır. Bu çerçevede yerli ve yenilenebilir enerji kaynakları ile nükleer enerjinin elektrik üretimi içindeki payının artırılması amacıyla 2005 yılında yürürlüğe giren 5346 sayılı "Yenilenebilir Enerji Kaynaklarının Elektrik Enerjisi Üretimi Amaçlı Kullanımına İlişkin Kanun" 2007 yılında revize edilerek bu kaynakların kullanımı için mevcut ortam iyileştirilmiş ve nükleer enerjinin elektrik arzı içinde yer alması amacıyla "Nükleer Güç Santrallerinin Kurulması ve İşletilmesi ile Enerji Satışına İlişkin Kanun Tasarısı" TBMM'ye sevk edilmiştir.

Enerjinin üretiminden nihai tüketimine kadar her aşamada tasarruflu ve verimli kullanımını öngören ve bu yönde teşvikler sağlayan 5627 sayılı "Enerji Verimliliği Kanunu" 2007 yılında yasalaşmış olup ikincil mevzuat çalışmaları sürmektedir.

Nisan 2007 tarihinde yapılan düzenleme ile Hükümetlerarası İkili İşbirliği kapsamında yer alan HES projelerine 5346 sayılı Kanun hükümlerinden yararlanma imkanı getirilerek mevcut kamu finansman olanaklarıyla tamamlanması daha uzun yıllar sürecek HES yatırımlarının özel sektör tarafından biran önce gerçekleştirilmesinin yolu açılmıştır.

Türkiye'de, elektrik sektörüne paralel olarak doğal gaz piyasasında da serbestleştirilmeye gidilmiştir. 2001 yılında yürürlüğe giren Doğal Gaz Piyasası Kanunu ile tekeli bir piyasa yapısından rekabetçi bir serbest piyasaya geçiş öngörülmüştür. Bu doğrultuda, ilgili doğal gaz faaliyetlerinin özelleştirilmesi çalışmaları ile doğal gaz kullanımının şehir içi dağıtım ihaleleri yoluyla yaygınlaştırılmasına yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Doğal gaz ve petrol arz güvenliğinin sağlanmasına yönelik çalışmalar çerçevesinde doğal gaz depolama tesisleri kurulması çalışmaları 2007 yılında da sürdürülmüş ve ulusal petrol stoklarının yeterliliğini temin ve stok yönetimi amacıyla 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu uyarınca Ulusal Stok Komisyonu oluşturulmuştur. Ayrıca, kaçak elektrik kullanımında olduğu gibi kronik hale gelen kaçak petrolün önlenmesine yönelik olarak 5015 sayılı Kanuna hükümler eklenmiştir.

50 milyon ton/yıl kapasiteli Bakü-Tiflis-Ceyhan petrol boru hattının 2006 yılında işletmeye girmesiyle birlikte Ceyhan'ın uluslararası bir enerji merkezi haline getirilmesine yönelik çabalar artırılmıştır. Bu kapsamda, bölge Ceyhan Enerji İhtisas Endüstri Bölgesi olarak tespit edilmiştir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Enerji politikasının temel amacı; iktisadi kalkınmanın ve sosyal gelişmenin ihtiyaç duyduğu enerjinin rekabetçi bir serbest piyasa ortamında sürekli, kaliteli ve güvenli bir şekilde asgari maliyetle teminidir.

2008 yılında, birincil enerji ve elektrik enerjisi tüketim değerlerinin hedef alınan ekonomik büyümeye paralel bir seyir izlemesi beklenmektedir. Bu çerçevede birincil enerji tüketiminin yaklaşık yüzde 5 oranında artarak 111,6 MTEP'e, kişi başına birincil enerji tüketiminin ise yüzde 3,8 oranında bir artışla 1.510 KEP'e ulaşacağı tahmin edilmektedir.

2007 yılında 29,5 MTEP olarak gerçekleşmesi beklenen birincil enerji üretiminin, 2008 yılında yüzde 2,9 artışla 30,3 MTEP'e çıkacağı tahmin edilmektedir. Böylece, birincil enerji talebinin ithal kaynaklardan karşılanma oranı 2008 yılında yüzde 72,8 olacaktır.

Birincil enerji talebindeki artışın, tüm kaynakların tüketimindeki artışlarla karşılanması beklenmektedir. Ancak oransal olarak en yüksek artışın, özellikle elektrik sektörü kaynaklı olarak, yüzde 6,8 ile doğal gaz tüketiminde görülmesi beklenmektedir.

TABLO:IV. 15- Birincil Enerji Tüketimi ve Kaynakların Oranları

(M: Bin TEP)

	2006		2007 (GT)		2008 (T)	
	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)	Miktar	Pay (%)
TİCARİ ENERJİ	94 187	94,8	101 289	95,3	106 685	95,6
Taşkömürü	16 476	16,6	16 970	16,0	17 840	16,0
Linyit	11 500	11,6	13 400	12,6	14 075	12,6
Petrol Ürünleri	32 551	32,8	34 920	32,9	36 555	32,7
Doğal Gaz	28 495	28,7	31 535	29,7	33 670	30,2
Hidrolik Enerji	3 805	3,8	3 036	2,9	2 967	2,7
Yenilenebilir Enerji	1 503	1,5	1 573	1,5	1 656	1,5
Elektrik İthalatı (İhracatı)	-143	-0,1	-146	-0,1	-77	-0,1
GAYRİ-TİCARİ ENERJİ	5 126	5,2	5 000	4,7	4 960	4,4
Odun (T)	3 980	4,0	3 900	3,7	3 860	3,5
Hayvan ve Bitki Artıkları (T)	1 146	1,2	1 100	1,0	1 100	1,0
TOPLAM	99 313	100,0	106 289	100,0	111 645	100,0
Kişi Başına Tüketim (KEP)	1 377		1 455		1 510	

(T) Tahmin, (GT) Gerçekleşme Tahmini

2007 yılında 188,4 milyar kWh olarak gerçekleşmesi beklenen elektrik tüketiminin, 2008 yılında yüzde 7 oranında bir büyüme ile 201,6 milyar kWh'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Böylece 2007 yılında 2.580 kWh olarak tahmin edilen kişi başına elektrik tüketiminin 2008 yılında 2.727 kWh'e yükselmesi beklenmektedir.

2008 yılında elektrik santralleri toplam kurulu gücü, kamuya ait Alpaslan I, Obruk ve diğer HES'ler ile özel sektör santrallerinin devreye girmesiyle yüzde 2,9 oranında bir artışla 42.160 MW'a ulaşacaktır. Elektrik üretiminin ise yüzde 6,5 artışla 202,5 milyar kWh'e ulaşacağı tahmin edilmektedir. Elektrik üretiminde doğal gaz yakıtlı santrallerin yüzde 49,1, linyit yakıtlı santrallerin yüzde 21,1 ve hidrolik santrallerin yüzde 17'lik paylarla ilk sıraları alması beklenmektedir.

TABLO:IV. 16- Elektrik Enerjisinde Yakıt Cinslerine Göre Kurulu Güç, Üretim Kapasitesi ve Üretim Değerleri

Güç: MW; Üretim: GWh

	2006			2007 (GT)			2008 (T)		
	Kurulu	Ortalama	Fiili	Kurulu	Ortalama	Fiili	Kurulu	Ortalama	Fiili
	Güç	Üretim	Üretim	Güç	Üretim	Üretim	Güç	Üretim	Üretim
Taşkömürü	1 987	14 900	14 217	1 987	14 900	14 300	2 122	15 913	15 600
Linyit	8 211	52 550	32 433	8 211	52 550	40 000	8 211	52 550	42 800
Fuel-Oil	2 123	12 740	4 232	1 776	10 660	6 500	1 776	10 660	7 000
Motorin,LPG,Nafta	273	1 230	108	273	1 230	1 300	273	1 230	1 800
Doğal Gaz	11 462	85 965	80 691	11 702	87 765	91 800	11 902	89 265	99 500
Çok yakıtlı (*)	3 323	23 260		3 323	23 260		3 323	23 260	
Biyogaz-atık	41	305	154	42	313	280	43	319	300
TERMİK	27 420	190 950	131 835	27 315	190 678	154 180	27 651	193 197	167 000
HİDROLİK	13 062	45 800	44 244	13 414	47 020	35 300	14 134	49 378	34 500
Jeotermal	23	150	94	23	150	150	23	150	150
Rüzgar	59	200	127	232	772	470	352	1165	850
TOPLAM	40 565	237 100	176 300	40 984	238 620	190 100	42 160	243 890	202 500

(*) Fiili üretim yakıt oranlarına göre dağıtılmıştır,

(T) Tahmin,

(GT) Gerçekleşme Tahmini

TABLO:IV. 17- Elektrik Enerjisi Tüketiminin Kullanıcı Gruplarına Göre Dağılımı

	2006		2007 (GT)		2008 (T)	
	GWh	Pay (%)	GWh	Pay (%)	GWh	Pay (%)
Konutlar	34 800	19,9	36 400	19,3	38 200	18,9
Ticarethaneler	21 100	12,1	24 500	13,0	26 800	13,3
Resmi Daire	6 000	3,4	5 800	3,1	6 000	3,0
Genel Aydınlatma	3 900	2,2	4 100	2,2	4 300	2,1
Sanayi	67 000	38,4	72 600	38,5	78 200	38,8
Diğer	10 200	5,8	11 400	6,1	12 400	6,2
NET TOPLAM	143 000	81,9	154 800	82,2	165 900	82,3
İç Tüketim ve Kayıp	31 637	18,1	33 600	17,8	35 700	17,7
BRÜT TOPLAM	174 637	100,0	188 400	100,0	201 600	100,0
Kişi Başına Net Tüketim (kWh)	1 958		2 094		2 217	
Kişi Başına Brüt Tüketim (kWh)	2 391		2 548		2 694	

(T) Tahmin,

(GT) Gerçekleşme Tahmini

TABLO:IV. 18- Enerji Üretim ve Tüketiminde Gelişmeler

	Birim	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (GT)	2008 (T)
BİRİNCİL ENERJİ										
ÜRETİM	BTEP	27 621	26 159	24 884	23 779	24 170	26 472	28 045	29 480	30 330
TÜKETİM	BTEP	81 193	75 883	78 322	83 936	87 778	90 077	99 313	106 289	111 645
Kişi Başına Tüketim	KEP	1 204	1 111	1 131	1 196	1 234	1 249	1 377	1 455	1 510
ELEKTRİK ENERJİSİ										
KURULU GÜÇ	MW	27 264	28 332	31 846	35 587	36 824	38 843	40 565	40 984	42 160
Termik	MW	16 070	16 640	19 586	22 990	24 160	25 917	27 443	27 338	27 674
Hidrolik	MW	11 194	11 692	12 260	12 597	12 664	12 926	13 122	13 646	14 486
ÜRETİM	GWh	124 922	122 725	129 400	140 580	150 698	161 956	176 300	190 100	202 500
Termik	GWh	94 010	98 653	95 668	105 190	104 556	122 336	131 929	154 330	167 150
Hidrolik	GWh	30 912	24 072	33 732	35 390	46 142	39 620	44 371	35 770	35 350
İTHALAT	GWh	3 786	4 579	3 588	1 158	464	636	573	800	1 000
İHRACAT	GWh	413	433	435	587	1 144	1 798	2 236	2 500	1 900
TÜKETİM	GWh	128 295	126 872	132 553	141 151	150 018	160 794	174 637	188 400	201 600
Kişi Başına Tüketim	kWh	1 903	1 857	1 914	2 011	2 109	2 230	2 391	2 580	2 727

(T) Tahmin,
(GT) Gerçekleşme Tahmini

TABLO:IV. 19- Elektrik Enerjisi Üretiminin Enerji Kaynaklarına Göre Dağılımı

	Taşkömürü		Linyit		Akaryakıt		Doğalgaz		Biyogaz- atık ve diğer		TERMİK		HİDROLİK		Jeotermal + Rüzgar		TOPLAM	
	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%	GWh	%
1990	621	1,1	19 560	34,0	3 942	6,9	10 192	17,7			34 315	59,6	23 148	40,2	80		57 543	100,0
1991	999	1,7	20 563	34,1	3 293	5,5	12 589	20,9	38	0,1	37 482	62,2	22 683	37,7	81		60 246	100,0
1992	1 815	2,7	22 756	33,8	5 273	7,8	10 814	16,1	47	0,1	40 705	60,4	26 568	39,5	69		67 342	100,0
1993	1 796	2,4	21 964	29,8	5 175	7,0	10 788	14,6	56	0,1	39 779	53,9	33 951	46,0	78		73 808	100,0
1994	1 978	2,5	26 257	33,5	5 549	7,1	13 822	17,6	51	0,1	47 657	60,8	30 586	39,1	79		78 322	100,0
1995	2 232	2,6	25 815	29,9	5 772	6,7	16 579	19,2	222	0,3	50 620	58,7	35 541	41,2	86		86 247	100,0
1996	2 574	2,7	27 840	29,3	6 540	6,9	17 174	18,1	175	0,2	54 303	57,2	40 475	42,7	84		94 862	100,0
1997	3 273	3,2	30 587	29,6	7 157	6,9	22 086	21,4	294	0,3	63 397	61,4	39 816	38,5	83		103 296	100,0
1998	2 981	2,7	32 707	29,5	7 923	7,1	24 837	22,4	255	0,2	68 703	61,9	42 229	38,0	90	0,1	111 022	100,0
1999	3 123	2,7	33 908	29,1	8 080	6,9	36 345	31,2	205	0,2	81 661	70,1	34 677	29,8	102	0,1	116 440	100,0
2000	3 819	3,1	34 367	27,5	9 311	7,5	46 217	37,0	220	0,2	93 934	75,2	30 879	24,7	109	0,1	124 922	100,0
2001	4 046	3,3	34 372	28,0	10 366	8,4	49 549	40,4	230	0,2	98 563	80,3	24 010	19,6	152	0,1	122 725	100,0
2002	4 093	3,2	28 056	21,7	10 744	8,3	52 496	40,6	174	0,1	95 563	73,9	33 684	26,0	153	0,1	129 400	100,0
2003	8 663	6,2	23 590	16,8	9 196	6,5	63 536	45,2	116	0,1	105 101	74,8	35 329	25,1	150	0,1	140 580	100,0
2004	11 998	8,0	22 449	14,9	7 670	5,1	62 242	41,3	104	0,1	104 463	69,3	46 084	30,6	151	0,1	150 698	100,0
2005	12 100	7,4	28 600	17,6	8 000	4,9	72 700	44,7	150	0,1	121 550	74,8	40 800	25,1	150	0,1	162 500	100,0
2006	14 217	8,1	32 433	18,4	4 340	2,5	80 691	45,8	154	0,1	131 835	74,8	44 244	25,1	221	0,1	176 300	100,0
2007(1)	14 300	7,5	40 000	21,0	7 800	4,1	91 800	48,3	280	0,1	154 180	81,1	35 300	18,6	620	0,3	190 100	100,0
2008(2)	15 600	7,7	42 800	21,1	8 800	4,3	99 500	49,1	300	0,1	167 000	82,5	34 500	17,0	1 000	0,5	202 500	100,0

(1) Gerçekleşme Tahmini,

(2) Tahmin

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Enerji arz güvenliğini artırmak amacıyla yerli kaynakların değerlendirilmesine, kaynak çeşitliliğine ve enerji verimliliği konusuna öncelik tanınacak ve gerekli düzenlemeler yapılacaktır.				
Tedbir 1.1. Yenilenebilir enerji kaynak potansiyelini belirleme, uygulamalarını geliştirme ve yaygınlaştırma çalışmaları sürdürülecektir.	Elektrik İşleri Etüt İdaresi	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TEİAŞ, TEDAŞ, MTA, DSİ, DMİ, TÜBİTAK-MAM, Tapu ve Kadastro Gn.Md., Üniversiteler, Özel Sektör	Aralık Sonu	Hidrolik, rüzgar, jeotermal, güneş ve biyokütle potansiyelini belirleme çalışmaları sürdürülecek, bu kaynakların verimli ve etkin bir şekilde kullanımını ve yaygınlaştırılmasını sağlamak amacıyla araştırma, geliştirme, tip proje ve uygulama çalışmaları gerçekleştirilecektir. Türkiye Rüzgar Enerjisi Kaynak Alanlarının koordinatları, potansiyeli, bağlantı ve ulaşım durumları, arazi mülkiyeti bilgilerini kapsayan çalışmalar yapılarak yatırımcıların hizmetine sunulacaktır. 84 MW;320 GWh'lık hidrolik potansiyelin master plan çalışmaları yapılacaktır.
Tedbir 1.2. Enerji verimliliği ve tasarrufuna yönelik ikincil mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	Ulaştırma Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Bayındırlık Bakanlığı, Eİİİ	Aralık Sonu	Enerji Verimliliği Kanununun hayata geçirilmesi amacıyla ikincil mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır. Bu kapsamda; Ulaşımda Enerji Verimliliğinin Artırılması Hakkında Yönetmelik, Enerji Verimliliğinin Artırılması Hakkında Yönetmelik, Enerji Tüketen Ürünlerin Eko-Tasarım Gereklere ile ilgili ikincil düzenleme vd. Yayınlanacaktır.
Tedbir 1.3. Nükleer güç santralleri inşaa süreci başlayacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	TAEK, DPT, EPDK, Hazine Müsteşarlığı, TETAŞ, İlgili kuruluşlar	Mart Sonu	Halen TBMM'de bulunan Nükleer Güç Santralleri tesisine yönelik Kanunun, 2007 yılı son çeyreğinde yasalaşmasını müteakip nükleer santral kurulmasına ilişkin Kanunda öngörülen süreç başlatılacaktır. Nükleer santral yapımında öncelik, santralin özel sektör finansman imkanlarıyla gerçekleştirilebilmesidir. Ayrıca, kamuoyunun bilgilendirilmesi hususuna önem verilecektir.

Tedbir 1.4. Nükleer faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesine yönelik yasal altyapı oluşturulacak ve gerekli kurumsal yapılanma tamamlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	TAEK	Haziran Sonu	Nükleer faaliyetlerin düzenlenmesi ve denetlenmesi işlemlerinin bağımsız bir kurum tarafından yürütülmesi amacıyla Nükleer Kanun yasalaşacak ve Ar-Ge, uygulama çalışmaları yapmak üzere TAEK görev ve yetkileri yeniden düzenlenecektir.
Tedbir 1.5. Afşin Elbistan C-D T.S. yatırımına başlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	EÜAŞ, TETAŞ	Eylül Sonu	Afşin Elbistan C-D T.S.larına ilişkin ilgili Kanunda öngörülen ihale süreci tamamlanarak yatırımların başlaması sağlanacaktır.
Tedbir 1.6. Elektrik arz güvenliği izlenecek ve gerekli önlemler alınacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	EPDK, DPT, Hazine Müsteşarlığı, İlgili kuruluşlar	Aralık Sonu	Yatırımların hızlandırılması ve başlayan yatırımların biran önce bitirilmesini teminen gerekli önlemler alınacaktır. Mevcut tesislerin verimli şekilde kullanılması sağlanacaktır. Elektrik arz güvenliği durumu devamlı olarak izlenecektir.
Öncelik 2. Kamu elektrik üretim ve dağıtım tesislerinin rekabetçi bir piyasa oluşturulması hedefine hizmet edecek şekilde özelleştirilmesi sağlanacaktır.				
Tedbir 2.1. Elektrik dağıtım şirketlerinin özelleştirilmesine başlanacaktır.	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	ETKB, TEDAŞ	Haziran Sonu	Özelleştirme sonrası amaç; yüksek kayıp-kaçak oranlarının düşürülmesi, tahakkuk ve tahsilat oranlarının yükseltilmesi, verimli işletmeyle maliyetlerin düşürülerek tüketicilere yansıtılması ve yenileme-genişleme yatırımlarının özel sektör tarafından yapılmasıdır. 2006 yılı sonunda ihale aşamasında durdurulan özelleştirme süreci, revize edilecek Strateji Belgesi doğrultusunda yeniden başlatılacaktır.
Tedbir 2.2. Elektrik üretiminde özelleştirme işlemleri başlatılacaktır.	Özelleştirme İdaresi Başkanlığı	ETKB, EÜAŞ	Haziran Sonu	EÜAŞ'ın rekabetçi bir piyasa yapısına olanak tanıyacak optimum sayıda üretim portföy grubuna bölünmesi tamamlanmış olup, EÜAŞ Üretim Portföy Grupları özelleştirme kapsamına alınarak özelleştirme işlemleri başlatılacaktır. Ekim 2007 itibarıyla ihaleye çıkmış olan özelleştirme programındaki Ankara Doğal Elektrik Üretim ve Ticaret A.Ş. (ADÜAŞ) özelleştirilecektir.

Öncelik 3. Sınır ötesi enerji ticaretine imkan verecek olan ulusal elektrik iletim sisteminin Avrupa iletim sistemlerine entegrasyonu kapsamında santrallerde frekans kontrol sistemi tesis edilecektir.	EÜAŞ	TEİAŞ, EPDK	Aralık Sonu	Elektrik Piyasası Şebeke Yönetmeliği ve UCTE kriterleri çerçevesinde mevcut yatırım ve rehabilitasyon çalışmalarında termik santrallerin primer frekans kontrolüne uyumunun sağlanması amaçlanmaktadır.
Öncelik 4. Doğal gaz kullanımı rekabete dayalı olarak yaygınlaştırılacak, mevsimsel talep değişimleri de dikkate alınarak ulusal düzeyde doğal gaz ve petrol arz güvenliği sağlanacaktır.				
Tedbir 4.1. Doğal gaz ana iletim şebekeleri tamamlanacak, doğal gazın yurt çapında dağıtım ve kullanımı mümkün hale getirilecektir.	BOTAŞ	EPDK	Aralık Sonu	Doğal gaz ithalatında "al yada öde" yükümlülüğünün karşılanması için talebin artırılmasına yönelik olarak, gazı temel tüketim noktalarına taşıyacak iletim sistemi ve şehir bağlantı yatırımları yürütülecektir. Bu meyanda, 2008 yılında Bolu, Karabük, Zonguldak, Bartın, Nevşehir, Tokat, Amasya, Erzincan illerine doğal gaz götürecek şehir bağlantı hatları tamamlanacaktır.
Tedbir 4.2. Ulusal Petrol Stok Ajansı kurulacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	EPDK, DPT, Hazine Müsteşarlığı, PİGM	Haziran Sonu	Petrol piyasasında sürekliliğin sağlanması, kriz veya olağanüstü durumlarda risklerin önlenmesi ve uluslararası anlaşmalar gereği olağanüstü hal petrol stokları ile ilgili yükümlülüklerin ifası için ulusal petrol stoku tutulmasını ve bu stokun etkin şekilde yönetilmesini sağlayacak bir ajans kurulacaktır.

ULAŞTIRMA

1. Mevcut Durum

Genel

Artan ulaşım talebine uygun demiryolu ve denizyolu fiziki altyapısının zamanında gerçekleştirilememesi ve kapıdan kapıya taşımacılık için en uygun ulaştırma modunun karayolu taşımacılığı olması, yük ve yolcu taşımalarının ağırlıklı olarak karayolu ağına yüklenmesine yol açmıştır. Bu durum, fiziki standartlar ve ağ yoğunluğu açısından zaten yetersiz olan karayolu altyapısının, yasal sınırı aşan yüklemeler ve bakım-onarım

hizmetleri için zamanında yeterli kaynak ayırlamaması gibi nedenlerle daha da yıpranmasına ve verimsiz bir ulaşım sisteminin oluşmasına sebep olmuştur. Artan ulaşım talebi, uzun dönemli planlamalar yapılsa dahi, kısıtlı kaynakların kısa vadeli kaygılarla karayolu iyileştirme ve yapım yatırımlarına tahsis edilmesine sebep olmaktadır. Eski bir altyapı üzerinde işletmecilik yapılan demiryollarının, rekabet edebilirliği her geçen gün azalmaktadır. Denizyollarında büyük liman altyapılarının inşasını özendirecek finansman modelleri etkin bir şekilde hayata geçirilememiştir. Sonuç olarak, kısıtlı kaynak, yanlış oturtulmuş karayolu ağırlıklı yapı ve sürekli artan talep kendi kendini besleyen olumsuz bir yapı yaratmıştır.

Türkiye'yi Trans-Avrupa ağlarına bağlayacak ana ulaştırma akslarının belirlenmesi için yapılan TINA çalışması tamamlanmıştır.

Hızlı ve plansız kentleşme, büyük kentlerde yaşanan yüksek nüfus artışı ve motorlu taşıt sahipliğindeki yükseliş; Türkiye'de kent içi ulaşım da yaşanan fazla yakıt tüketimi, çevre kirliliği, kazalar ve trafik sıkışıklığı problemlerinin artarak devam etmesine sebep olmaktadır. Kent içi ulaşım da bütün belediyeler için bağlayıcı olacak ulusal standart ve kriterlerin belirlenememiş olması, yüksek maliyetli raylı sistemlerin yapımı konusunda önceliklendirme yapılamamasına neden olmaktadır.

TABLO:IV. 20- Ulaştırma Alt Sektörlerindeki Gelişmeler

					Yıllık Artış (%)	
	Birim	2005 Gerçekleşme (1)	2006 Gerçekleşme (2)	2007 Tahmin (3)	2006 (2/1)	2007 (3/2)
DEMİRYOLU ULAŞIMI						
Yolcu Taşıma (Yurtiçi)	Milyon-Yolcu-Km	3 602	3 802	3 878	5,6	2,0
Yük Taşıma (Yurtiçi)	Milyon-Ton-Km	7 997	8 227	8 638	2,9	5,0
Yük Taşıma (Yurtdışı)	Milyon-Ton-Km	1 081	1 318	1 581	21,9	20,0
DENİZYOLU ULAŞIMI						
Yük taşıma (Yurtiçi) ⁽¹⁾	Milyon –Ton-Km	5 225	5 518	5 965	5,6	8,1
Yük taşıma (Yurtdışı) ⁽¹⁾	Milyon –Ton-Km	680 000	775 500	884 800	14,0	14,0
Türk Deniz Tic. Filosu Tonajı (300 Grt ve Üstü)	Bin DWT	7 600	7 300	7 900	- 4,0	8,2
HAVAYOLU ULAŞIMI						
Yolcu Taşıma (Yurtiçi) ⁽²⁾	Milyon-Yolcu-Km	4 016	5 265	6 177	31,1	17,3
Yolcu Taşıma (Yurtdışı) ⁽²⁾	Milyon-Yolcu-Km	17 301	20 099	24 124	16,2	20,0
KARAYOLU ULAŞIMI ⁽³⁾						
Yolcu Taşıma (Yurtiçi)	Milyon-Yolcu-Km	182 152	187 593	194 159	6,3	4,5
Yük Taşıma (Yurtiçi)	Milyon-Ton-Km	166 831	177 399	185 382	3,0	3,5
BORU HATTI ULAŞIMI						
Yük taşıma (Yurtiçi) ⁽⁴⁾	Milyon-Ton-Km	2 712	2 842	2 518	6,7	-11,4
Yük Taşıma (Transit) ⁽⁴⁾	Milyon-Ton-Km	1 141	9 118	28 806	118	215,9
Doğal Gaz ⁽⁵⁾	Milyon-Sm3	26 735	30 308	36 651	41,4	18,9

⁽¹⁾ Denizyoluyla yapılan taşımaların tümünü kapsayan hesaplanmış tahmini taşıma miktarlarıdır.

⁽²⁾ Yalnız THY tarafından yapılan taşımalardır.

⁽³⁾ KGM'nin sorumluluğu altındaki yol ağında yapılan taşımalardır.

⁽⁴⁾ Yalnız hampetrol taşımalardır.

⁽⁵⁾ Rusya Federasyonu, Nijerya, Cezayir, Azerbaycan ve İran'dan BOTAŞ tarafından ithalatı yapılan toplam doğalgaz taşımalardır.

Türkiye’de şehirlerarası yolcu taşımalarının yaklaşık yüzde 95’i, yük taşımalarının ise yaklaşık yüzde 90’ı karayolu ile gerçekleştirilmektedir. Bu oran AB-25 ülkelerinde 2005 yılı için yolcu taşımalarında yüzde 84, yük taşımalarında ise yüzde 44 düzeyindedir. Aynı yıl itibarıyla, AB ülkelerinde yük taşımalarının yaklaşık yüzde 43’ü denizyolu ve iç su yolları üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Mevcut ulaştırma altyapı yoğunluğu incelendiğinde, Türkiye’nin AB-25 ortalamasının oldukça altında karayolu, otoyol ve demiryolu ağına sahip olduğu gözlenmektedir. AB-25’te kilometrekareye düşen ortalama karayolu uzunluğu 0,475 km, otoyol uzunluğu 0,015 km iken, ülkemizde sırasıyla 0,201 km ve 0,002 km’dir.

TABLO:IV. 21- Ülkelere Göre Ulaştırma Alt Sektörlerinin Karşılaştırması

Ülkeler	Karayolu Yoğunluğu km/km ² (2004)	Otoyol Yoğunluğu km/km ² (2004)	Demiryolu Yoğunluğu km/1.000 km ² (2004)	Havayolu Yolcu Trafiği (milyon) (2006)
Çek Cumhuriyeti	0,704	0,007	122	13
Fransa	0,729	0,019	54	113
Almanya	0,648	0,034	97	156
Belçika	0,512	0,057	116	19
Avusturya	0,417	0,019	68	21
AB-25	0,475	0,015	50	743
Türkiye	0,201(1)	0,002	11	59

Kaynak: AB Enerji-Ulaştırma İstatistikleri, Karayolları Genel Müdürlüğü

(1) Asfalt köy yolları da dikkate alınmıştır.

Karayolu

Ülkemizde özellikle yük taşımacılığının yüzde 90’lar düzeyinde karayolu ile gerçekleştiriliyor olması, karayollarındaki ağır taşıt trafiğini yükseltmekte ve bu durum trafik güvenliğini azaltmaktadır. Devlet yolları üzerindeki ortalama günlük trafik AB değerlerine göre düşük olmasına rağmen, 2005 yılı verilerine göre Türkiye’de trafik kazalarında 100 km yola düşen ölü sayısı AB-25 ortalamasının yaklaşık 3,5 katı düzeyindedir.

2007 yılı başı itibarıyla köy yolları hariç toplam 63.751 km uzunluğundaki devlet ve il yollarının 4.266 km’si stabilize, toprak ve geçit vermez yol niteliğindedir. Yurt içi yük taşımalarının yüzde 90’ının gerçekleştirildiği karayollarında ağır taşıt trafiğine uygun bitümlü sıcak karışım (BSK) kaplamalı yol uzunluğu ise 9.191 km’dir.

TABLO:IV. 22- Karayolu Ağının Durumu (km)

(2007 Yılı Başı İtibarıyla)

Yol Sınıfı	BSK	Sathi Kaplama	Parke	Stabilize	Toprak	Geçit Vermez	Toplam
Otoyollar	1 987	-	-	-	-	-	1 987
Devlet Yolları	6 337	24 391	43	237	86	241	31 335
İl Yolları	867	25 768	92	1 895	1 140	667	30 429
Toplam	9 191	50 159	135	2 132	1 226	908	63 751

Kaynak: Karayolları Genel Müdürlüğü

560,5 km uzunluğundaki Doğu Karadeniz Sahil Yolu ve 25 km uzunluğundaki Bolu Dağı Geçişi projeleri 2007 yılı içinde tamamlanarak trafiğe açılmıştır. 15.000 km bölünmüş yol yapım hedefi kapsamında Eylül 2007 itibarıyla yaklaşık 6.800 km bölünmüş yol tamamlanmıştır. 2007 yılında ayrıca mevcut bölünmüş yolların 281 km'si BSK kaplamalı hale getirilmiş veya kaplaması yenilenmiş, yeni yapılan 43 km bölünmüş yol ise BSK kaplamalı olarak inşa edilmiştir.

Sürücü belgelerinin AB sürücü belgeleriyle uyumlaştırılması, belirli araçlara hız sınırlayıcı teknik cihaz takılması, sürücülerin çalışma ve dinlenme sürelerinin düzenlenmesi, trafik kazalarına ilişkin AB standartlarıyla uyumlu veri tabanı oluşturulması ve ülkemizde sürücülere verilen eğitimlerle AB üyesi ülkelerdeki sürücü eğitimi arasında denkliğin sağlanması amacıyla gerekli yasal düzenleme çalışmalarına devam edilmektedir.

Demiryolu

Türkiye'deki mevcut demiryolu ağı, 8.697 km'si ana hat olmak üzere toplam 10.984 km olup, 2.336 km'si elektrikli ve 3.111 km'si sinyallidir. Ana şehirler arasındaki koridorlarda taşımacılık eski bir altyapı üzerinde sürdürülmeye çalışılmaktadır. Türkiye'de hem demiryolu yoğunluğu hem mevcut demiryolları üzerindeki trafik yoğunluğu azdır. Ayrıca, Türkiye'de yüzde 21 olan elektrikli hat oranı, yüzde 50 olan AB ortalamasının oldukça altındadır. Demiryolu altyapısının en önemli problemi büyük nüfuslu şehirler arasındaki demiryolu hatlarının yüksek hız ve kaliteli hizmete uygun olmamasıdır.

Blok tren işletmeciliğine geçiş, yeni ve verimli yük vagonlarının temini ve özel sektörün kendi mülkiyetindeki vagonlarla taşımacılığın teşviki neticesinde, yük taşımacılığında milyon ton-km bazında 2006 yılı yurt içi taşımalarında yüzde 2,9, yurt dışı taşımalarında yüzde 21,9 artış sağlanmıştır. Yük taşımacılığına olumlu yönde etki edecek yeni demiryolu yatırımları yapılmaktadır. Uluslararası trenlere hizmet verecek Muratlı-Tekirdağ demiryolu ve önemli bir sanayi merkezi olan Kemalpaşa'nın demiryolu şebekesine bağlantısını sağlayacak Kemalpaşa Demiryolu Bağlantı Hattının yapımları devam etmektedir.

Yolcu taşımacılığında yolculuk süresinin uzun, güvenlik ve güvenilirliğin ise düşük olması, talebin yetersiz düzeyde kalmasına sebep olmaktadır. Bununla birlikte, Ankara ve İstanbul arasında hızlı, güvenli ve konforlu bir yolculuk sağlayacak olan ve 2004 yılında inşaatına başlanan Ankara-İstanbul Hızlı Tren projesinin Ankara-Eskişehir kesiminde test sürüşleri devam etmektedir. Eskişehir-Köseköy kesiminin ihale süreçleri tamamlanmış ve kredi sözleşmesi imzalanmıştır. Ankara-Konya Hızlı Tren projesinin altyapı inşaatında ilerleme sağlanmış, üstyapısının da ihalesi tamamlanmıştır.

TCDD'nin piyasa şart ve dengelerini gözetken, etkin hizmeti esas alan ve müşteri odaklı bir işletmecilik anlayışına geçmesi önem taşımaktadır. İçine kapanık, müşteri ihtiyaçlarını ve doğal avantajlarını gözetmeyen, sürekli zarar etmesi nedeniyle ihtiyaç duyduğu operasyonel elemanları alamayan TCDD'nin mevcut yapısı demiryollarındaki taşımacılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Bu olumsuzlukların bir kısmının giderilmesine yönelik olarak, TCDD Kanunu ve Demiryolu Kanunu tasarımları hazırlanmıştır.

Denizyolu

Türkiye’de 2006 yılı sonu itibarıyla 3,8 milyon TEU (Twenty Feet Equivalent Unit) konteyner ve 203 milyon ton konteyner harici yük elleçlenmiştir. 2006 yılında elleçlenen konteyner ve yük miktarı 2005 yılına göre yüzde 15 artmıştır. Bununla birlikte, Türkiye’deki limanların ölçek ekonomisinden uzak ve dağınık yapıda olmaları sebebiyle liman başına elleçlenen yük miktarları AB’nin Akdeniz’deki limanlarıyla karşılaştırıldığında düşük seviyede kalmaktadır. Büyük ölçekli liman yatırımlarının zamanında gerçekleştirilememesi, artan ticaret talebinin zorlamasıyla birlikte küçük ölçekli liman ve iskelelerin yapımına yol açmakta, bu da yük trafiğinin dağılmasına ve liman başına elleçleme miktarının düşük kalmasına neden olmaktadır. Ayrıca, ölçek ekonomisi yakalanamadığı için limanlara yeterli yük çekilememekte ve Türkiye denizyolunda transit bir ülke olamamaktadır.

Deniz güvenliği konusunda Türk bandırasının sicili önemli bir iyileşme göstermiş, Türkiye’nin dış ticaretinin yüzde 50’sinin gerçekleştiği AB ülkeleri nezdinde (Paris Mutabakatı Zaptı) kara listeden gri listeye geçilmiştir. Ayrıca, tüm Türkiye kıyılarında güvenlik ve emniyetin artırılmasını sağlayacak Otomatik Tanımlama Sistemi 2007 yılında işletmeye girmiştir.

Türkiye’nin dünya gemi inşa sanayiindeki konumunun geliştirilmesi amacıyla oluşturulması planlanan tersanelerin yerlerini belirlemeye yönelik olarak yürütülen Türkiye Tersaneler Master Planı, 2007 yılında tamamlanmıştır.

TABLO:IV. 23- Akdeniz Limanlarındaki Konteyner Trafiği (2004)

Limanlar	Konteyner (Bin TEU)
Gioia Tauro-İtalya	3 261
Algeciras-İspanya	2 936
Valencia-İspanya	2 145
Cenova-İtalya	1 629
Barselona-İspanya	1 916
Pire-Yunanistan	1 542
La Spezia-İtalya	1 040
Marsilya-Fransa	916
İzmir	805
Mersin	533
Haydarpaşa	317

Kaynak: AB Enerji-Ulaştırma İstatistikleri

Havayolu

Devlet Hava Meydanları İşletmesi Genel Müdürlüğü (DHMI) tarafından işletilen havalimanı ve meydanlarının sayısı, 20’si uluslararası statüde olmak üzere, 36’ya ulaşmıştır. Atatürk, Esenboğa ve Antalya Havalimanlarında iç ve dış hat terminaleri, Adnan Menderes ve Dalaman Havalimanlarında ise dış hat terminaleri özel sektör tarafından işletilmektedir. Ülkemizdeki meydanlardaki yolcu trafiğinin yaklaşık yüzde 95’i Atatürk, Antalya, Esenboğa, Adnan Menderes, Dalaman, Bodrum/Milas, Adana ve Trabzon havalimanlarında gerçekleşmektedir. Bu meydanların kapasitelerinin

artırılmasına yönelik yatırımlar ile hizmet standartlarının yükseltilmesi ve hava trafik yönetimi ile ilgili projeler sektör açısından önceliğini korumaktadır.

Havayolu ulaşımındaki vergi yükünün azaltılmasıyla, iç hat havayolu yolculuğu talebindeki artış 2006 yılında da devam etmiş, dış hat trafiğinde ise geçmiş yıllardaki artış eğilimi son bularak yolcu sayısında azalma görülmüştür. Bunun sonucunda, 2006 yılında havalimanı ve meydanlarında gerçekleşen yolcu trafiği, bir önceki yıla göre dış hatlarda yüzde 7,1 azalarak 32,1 milyon, iç hatlarda yüzde 33,6 artarak 26,6 milyon ve toplamda ise yüzde 7,8 artarak 58,8 milyon olarak gerçekleşmiştir. 2007 yılında ise, dış hat trafiğinin tekrar artışa geçerek yüzde 14,4 artışla 36,8 milyon, iç hat trafiğinin yüzde 17,8 artışla 31,4 milyon, toplam trafiğin ise yüzde 15,9 artışla 68,1 milyon yolcu olarak gerçekleşmesi beklenmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Ulaştırma sektöründeki temel amaç, ülke ekonomisinin ve sosyal hayatın gereksinimlerine uygun, taşıma türleri arasında dengenin sağlandığı, çağdaş teknoloji ve uluslararası kurallarla uyumlu, çevreye duyarlı, ekonomik ve güvenli taşımacılığın yapıldığı bir taşıma altyapısının zamanında oluşturulmasıdır. Ulaştırma alt sektörlerinin birbirlerini tamamlayıcı nitelikte çalışması ve kombine taşımacılığın yaygınlaştırılması esastır.

Karayolu sektöründe temel hedef, bölünmüş yol yapım çalışmalarına öncelikle yoğun taşıt trafiğine sahip ana güzergahlarda devam edilmesi; ağır taşıt trafiği yüksek güzergahların BSK kaplamalı hale getirilmesi; trafik güvenliği altyapısı ve denetim hizmetlerinin iyileştirilmesi ve kara noktaların giderilmesi suretiyle yüksek kalite standartlarında hizmet veren, güvenli ve diğer taşıma türleri ile uyumlu bir karayolu ağının oluşturulmasıdır.

Otoyollarda mevcut altyapının korunmasına önem ve öncelik verilecek, akıllı ulaşım sistemleri kapsamında otomatik geçiş sistemleri yaygınlaştırılacak, sürücü bilgilendirme ve trafik yönetim sistemleri tesis edilecektir.

Gaziantep-Şanlıurfa Otoyolunun ana gövdesinin yıl içinde büyük ölçüde tamamlanması, Ankara-Habur güzergahındaki Kemerhisar-Pozantı Otoyolunun ise ana gövdesinin 2009 yılı itibarıyla bitirilmesi planlanmaktadır. Büyük şehir geçişlerinin çevre yollarına dönüştürülmesi politikası çerçevesinde başlatılan Bursa Çevreyolu projesinde eksik kalan bağlantı yolları yapımına devam edilecek, İzmir Çevreyolunun yapımı devam eden kuzey kesiminde, Sasalı kavşağına kadar olan bölüm tamamlanacaktır.

Yük taşımalarının demiryolu ağırlıklı yapılması taşıma sektöründe stratejik bir amaçtır. Bu doğrultuda demiryolunda özel sektör tren işletmeciliği geliştirilecektir. Yük taşımacılığı özel sektörün işletmecilik avantajlarından yararlanmak üzere serbestleştirilecek ve TCDD yeniden yapılandırılarak kamu üzerindeki mali yükü sürdürülebilir bir seviyeye çekilecektir. Özel sektörle ortaklıklara gidilerek başta sanayi bölgeleri olmak üzere demiryolu bağlantı hattı yatırımları yapılacak ve araç yatırımları özel sektöre bırakılacaktır.

Artan ticaretin kesintisiz ve etkin bir şekilde akışını sağlayacak ve Türkiye'nin transit ülke konumuna gelmesini kolaylaştırmak amacıyla büyük ölçekli ana limanlar oluşturulacaktır. Özellikle Çandarlı Limanının yapımına geçilmesi için gerekli adımlar atılacaktır. Türk limanlarının AB deniz otoyolları ana aksları üzerinde yer alması

yönündeki çalışmalara devam edilecektir. Ayrıca, deniz güvenliği konusundaki projelerin bir an önce tamamlanması sağlanacaktır. Paris Mutabakat Zaptı kapsamında gri listeden beyaz listeye geçmek için çalışmalara devam edilecektir. Devletin liman işletmeciliğindeki azalan rolü, düzenleyici rolünün önemini artırmıştır. Bu rolün yerine getirilebilmesi için liman yönetim modeli oluşturulacaktır.

Havayolu ulaşımı sektöründe, Trabzon Havalimanı Yeni İç Hatlar Terminal Binası ve Otopark İnşaatı, Merzifon Havaalanı Yeni Terminal Binası Yapılması ve Mütemmimleri ve Elazığ Havaalanı Yeni Pist Yapımı ve Mütemmim İşler projeleri 2008 yılında tamamlanacaktır.

Kent içi ulaşımında gerek yerel, gerek merkezi idare düzeyinde, proje seçimi ve finansmanı ile yapım ve işletme aşamalarında uygulanacak ulusal standartların oluşturulması için gerekli çalışmalara öncelik verilecektir.

Kentlerimizde en yaygın ve temel toplu taşıma türü olan otobüs sistemlerinin geliştirilmesine öncelik verilecek, raylı sistem yatırımları zirve saatte kritik kesitte tek yönde 15.000 yolcu/saat üzerinde yolculuk talebine sahip koridorlarda gerçekleştirilecektir. Raylı sistem projelerinin yatırım programına alınması aşamasında projelerin ekonomik ve mali yapılabilirliğinin yanı sıra, teklif veren belediyenin mali yapısı da göz önünde bulundurulacaktır. Projelerin finansmanında özkaynak kullanımı esas olacak, dış finansman kaynakları sadece yüksek teknoloji uygulamalarını içeren işlerin yapımında kullanılacaktır. Kent içi raylı sistem projelerinde yerli sanayiden azami ölçüde faydalanılacaktır. Uluslararası rekabet gücünün artırılabilmesi amacıyla, projelerin planlama sürecinden başlayarak finansmanının sağlanmasına kadar bütün aşamalarda, belediyeler yerel sanayi ile işbirliğine yönlendirilecektir. Hazine garantili dış kredi ile gerçekleştirilecek raylı sistem projelerinde toplam maliyetin asgari yüzde 25'i belediye özkaynaklarından karşılanacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. AB kaynaklarından üst düzeyde yararlanılarak, AB ülkelerinin, Kafkas ülkeleri, Orta Asya, Güney Asya ve Ortadoğu ülkeleriyle ulaşımını sağlayan ulusal ulaşım ağlarımızın Trans-Avrupa ulaştırma ağları ile bütünleşmesi yönünde çalışmalar hızlandırılacaktır.				
Tedbir 1.1. TINA Çalışması tamamlanacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	DPT	Mart Sonu	Trans-Avrupa Ağları faslı müzakerelerine temel oluşturacak TINA (Ulaştırma Altyapı İhtiyaç Değerlendirmesi) çalışması için YPK onayı alınacaktır.
Tedbir 1.2. Ulaştırma Operasyonel Programında yer alan projelere başlanacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	DPT	Haziran Sonu	Ulaştırma Operasyonel Programında yer alan Çandarlı Limanı ile Halkalı-Kapıkule Demiryolu Projelerinin AB fonlarıyla hayata geçirilmesine yönelik süreç tamamlanacaktır.

Öncelik 2. Bölünmüş yol yapımı ve standartlarının yükseltilmesi ile mevcut karayolu alt yapısı iyileştirilecektir.				
Tedbir 2.1. Bölünmüş yol yapımına devam edilecektir.	Karayolları Genel Müdürlüğü	-	Aralık Sonu	Bölünmüş yol ağında 15.000 km hedefine ulaşılabilmesini teminen, ana güzergahlarda yapımı devam eden bölünmüş yol çalışmaları sürdürülecektir. Bu kapsamda, 2008 yılı içerisinde BSK, sathi kaplama ve üstyapı seviyesinde yaklaşık 500 km bölünmüş yol yapımı tamamlanacaktır.
Tedbir 2.2. Ağır taşıt trafiği bulunan yolların fiziki standardı yükseltilecektir.	Karayolları Genel Müdürlüğü	-	Aralık Sonu	Ortalama günlük ağır taşıt trafiği 1.000 aracın üzerinde olan güzergahlarda toplam 250 km BSK yapımı gerçekleştirilecektir.
Öncelik 3. Karayollarında trafik güvenliği artırılacaktır.				
Tedbir 3.1. Karayolu altyapısındaki kara noktalar iyileştirilecektir.	Karayolları Genel Müdürlüğü	Emniyet Gn. Md., TCDD Gn. Md	Aralık Sonu	70 adet kara nokta önceliklere göre giderilecek, devlet ve il yollarında 9 hemzemin TCDD geçidi otomatik bariyerli hale getirilecektir.
Tedbir 3.2. Ağırılık denetimleri etkinleştirilecektir.	Ulaştırma Bakanlığı	TCK Gn. Md. Emniyet Gn. Md. Jandarma Gn.K.	Aralık Sonu	Sabit ve seyir kontrol sistemlerinin kurulması tamamlanarak ağırılık ve boyut denetimlerinin etkinleştirilmesi hedeflenmektedir. Ağırılık ve Boyut Denetim İstasyonları Yenileme, Geliştirme ve Yapımı projesi kapsamında mevcut istasyonların yenilenmesine ve ilave istasyonların yapımına ilişkin etüt çalışmaları tamamlanarak, gerekli yapım işleri ihale edilecektir.
Tedbir 3.3. Ana karayolu güzergahlarında otokorkuluk, yatay-düşey işaretleme ve trafik levhaları iyileştirilecektir.	Karayolları Genel Müdürlüğü	-	Aralık Sonu	Yapımı tamamlanan bölünmüş yollar başta olmak üzere karayollarında 450 km otokorkuluk yapımı ve onarımı gerçekleştirilecek, 55.000 km yolda 15.000.000 m ² yatay işaretleme yapılacak, düşey işaret levhalarında %25 oranında yenileştirme ve iyileştirme sağlanacaktır.

Öncelik 4. Yük Taşımacılığında demiryoluna ve denizyoluna ağırlık verilecektir.				
Tedbir 4.1. Özel sektör katkısı ile organize sanayi bölgelerine, büyük fabrikalara ve limanlara bağlantı hatları yapılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	DPT	Aralık Sonu	İzmir Kemalpaşa Organize Sanayi Bölgesi (KOSBİ) demiryolu bağlantı hattı inşaatı tamamlanacaktır. Tekirdağ-Muratlı Demiryolu tamamlanacaktır.
Tedbir 4.2. Yük taşımalarını artırmak amacıyla TCDD'nin çeken-çekilen araç filosu geliştirilecektir.	TCDD	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	80 adet elektrikli anahat lokomotifinin dış kredili olarak ihalesi tamamlanacaktır. Üretimi TÜLOMSAŞ'ta devam eden Dizel Elektrikli Anahat Lokomotiflerinden kalan 23 adedi imal edilecektir. Özkaynak durumuna bağlı olmak üzere değişik tipte yaklaşık 600 yük vagonu imal edilecektir.
Tedbir 4.3. Limanların geri sahasında demiryolu aktarım terminaleri veya karada konteyner terminaleri kurularak, demiryolu taşımacılık anlayışından lojistik taşımacılık anlayışına geçilecektir.	TCDD	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	İstanbul-Halkalı, Kocaeli-Köseköy, Eskişehir-Hasanbey, Balıkesir-Gökköy, Kayseri-Boğazköprü ve Samsun-Gelemen lojistik merkezlerinin kurulması için çalışmalar başlatılmıştır. Samsun-Gelemen'de lojistik merkez işler hale getirilmiş olup, tamamlama yatırımları yapılmaktadır. Eskişehir-Hasanbey'de inşaat çalışmaları başlayacaktır. Diğer lojistik merkezlerde proje ve kamulaştırma çalışmaları devam etmektedir. Yukarıdaki lojistik merkezlerin haricinde Mersin-Yenice lojistik merkezin projeleri çizilmiştir. Ayrıca Erzurum, Uşak ve Konya için de çalışmalar devam etmektedir.
Öncelik 5. Hizmet kalitesini ve sektör içindeki payını artırmak ve kamu üzerindeki mali yükünü azaltmak amacıyla TCDD yeniden yapılandırılacaktır.				
Tedbir 5.1. Demiryolu sektörüne ve TCDD'ye ilişkin yeni yasal düzenlemeler yapılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	TCDD	Aralık Sonu	Demiryolu Kanunu ve TCDD Kanunu tasarıları TBMM'ne gönderilecektir.
Tedbir 5.2. TCDD'nin bağlı ortaklıkları ve fabrikaları özel sektöre açılacaktır.	TCDD	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	Yüksek Planlama Kurulu Kararları ile özel sektöre iştirak kurulması yöntemiyle açılma kararı alınan Çankırı Makas Fabrikası, Afyon ve Sivas Beton Travers Fabrikalarının ihale işlemleri tamamlanacaktır.

Öncelik 6. Ankara merkez olmak üzere İstanbul-Ankara-Sivas, Ankara-Afyonkarahisar-İzmir, Ankara-Konya ve Bursa Bağlantısından oluşan çekirdek ağ üzerinde hızlı tren ile yolcu taşımacılığına başlanacaktır.				
Tedbir 6.1. Ankara merkez olmak üzere İstanbul-Ankara-Sivas, Ankara-Afyonkarahisar-İzmir, Ankara-Konya ve Bursa Bağlantısından oluşan çekirdek ağ üzerinde hızlı tren ile yolcu taşımacılığına başlanacaktır.	TCDD	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	Ankara-İstanbul Hızlı Tren projesinin Sincan-Esenkent, Esenkent-Eskişehir, Eskişehir-İnönü hat kesimlerinin eksik işleri tamamlanarak işletmeye açılacak ve Eskişehir Gar Geçişi'nin ihalesi tamamlanacaktır. İnönü-Vezirhan ve Vezirhan-Köseköy hat kesimlerinde inşaat çalışmalarına başlanacaktır. Ankara-Konya Hızlı Tren projesinin altyapısı (Toprak İşleri ve Sanat Yapıları) tamamlanacaktır. Ankara-Sivas ve Bandırma-Bursa-Osmaneli, Ayazma-İnönü demiryolu yapım projeleri TCDD limanlarının özelleştirilmesinden sağlanan kaynaklarla finanse edilmek üzere ihale edilecektir.
Öncelik 7: Liman kapasiteleri artırılacak, limanlar kombine taşımacılık yapılan lojistik merkezler haline getirilecek ve limanların etkin yönetimi sağlanacaktır.				
Tedbir 7.1. Türk Limanları için Liman Yönetim Modeli oluşturulacaktır.	Denizcilik Müsteşarlığı	Ulaştırma Bakanlığı, DPT Özelleştirme İdaresi Bşk. TCDD İlgili Belediyeler Deniz Tic. Odası TÜRKLİM	Aralık Sonu	Liman yönetiminde dağınıklığın giderilmesi ve devlet tarafından belirlenecek politikanın, liman ihtiyaçlarını da gözönüne alacak şekilde uygulanmasını teminen bir liman otoritesi kurulacaktır. Bu çerçevede: Türkiye için liman otoritesi modelini belirlemeye yönelik çalışmalar tamamlanacaktır. Model sonucunda ortaya çıkan hukuki ve kurumsal düzenlemeleri hayata geçirmeye yönelik çalışmalar başlatılacaktır.
Tedbir 7.2. Dağınık yapıda düşük kapasitedeki iskele/limanlar yerine bir plan dahilinde büyük ölçekli limanların oluşumu için Kıyı Yapıları Master Planı hazırlanacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Denizcilik Müst. Özelleştirme İdaresi Bşk. TCDD İlgili Belediyeler Deniz Tic. Odası	Mart Sonu	Artan ticaretin kesintisiz ve etkin bir şekilde akışını sağlayacak ve Türkiye'nin transit ülke konumuna gelmesini kolaylaştıracak olan büyük ölçekli ana limanlar oluşturulabilmesi amacıyla, uygun liman sahalarını belirleyecek ve girişimcilerin bu sahalarla yönlendirilmesini sağlayacak Kıyı Yapıları Master Planı çalışması başlatılacaktır.

Öncelik 8: Bayrak, liman ve kıyı devleti kontrollerinin iyileştirilmesi ve Türk vatandaşlarının, sahip oldukları filo için Türk bayrağını tercihi yönündeki çalışmalara devam edilecektir.				
Tedbir 8.1. Deniz ve çevre güvenliğinin artırılması kapsamında bayrak, liman ve kıyı devleti kontrolü iyileştirilecektir.	Denizcilik Müsteşarlığı	Dışişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı Genel Kurmay Başkanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı TDİ, KIYEM, Deniz Tic. Odası	Eylül Sonu	Kıyı ve liman devleti güvenliğinin sağlanmasını teminen tüm Türkiye kıyılarında başta Marmara, Ege ve Akdeniz olmak üzere bölgesel kapsamlı Gemi Trafik Hizmetleri Sistemi (VTS) kurulması işine başlanacaktır. Deniz Emniyeti Kanunu ile SOLAS ve MARPOL Eklerine taraf olunmasının uygun bulunduğu kanunlar TBMM'ye gönderilecektir.
Tedbir 8.2. Türk vatandaşlarının sahip olduğu gemilerin Türk bandırasına geçmesini sağlayacak önlemler alınacaktır.	Denizcilik Müsteşarlığı	Maliye Bakanlığı, TOBB, SPK	Haziran Sonu	Türk sahipliğinde olup farklı bandıralar altında çalışan gemilerin tekrar Türk bandırasına kazandırılması için mevcut sorunları belirleyecek ve alınması gereken tedbirleri ortaya koyacak bir rapor hazırlanacaktır.
Tedbir 8.3. Gemi inşadaki yerli katkı oranını yükseltmek için gemi yan sanayiinin geliştirilmesine yönelik Ar-Ge çalışmaları yürütülecektir.	Denizcilik Müsteşarlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB, Deniz Tic. Odası, GİSBİR, GESAD, TÜBİTAK, Üniversiteler	Eylül Sonu	Gemi ve yat inşa sanayiinde kullanılan ve ülkemiz açısından büyük döviz kaybına neden olan belli başlı ithal ürün ve malzemeler belirlenecek ve bu malzemelerin Türkiye'de üretimine yönelik çalışmalara başlanacaktır.
Öncelik 9: İstanbul bölgesinde yeni havalimanına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.				
Tedbir 9.1. Üçüncü havalimanı için yer tespiti ve fizibilite çalışmaları başlatılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	İstanbul Valiliği, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, DHİM DPT	Aralık Sonu	İstanbul'un gelişim planlarıyla uyumlu olacak şekilde, ulaşım ve imar planları çerçevesinde yeni bir havalimanı için gerekli asgari fiziksel şartları taşıyan bölgeler arasından yer seçimi çalışmaları başlatılacaktır. Yeni havalimanı için gerekli etüt ve proje çalışmaları başlatılacaktır.
Öncelik 10: Bölgesel havayolu taşımacılığı geliştirilecektir.				
Tedbir 10.1. Yeterli havayolu hizmeti sunulmayan hatlarda, kesintisiz havayolu hizmeti verilmesine yönelik önlemler alınacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müst.	Eylül Sonu	Kesintisiz ve düzenli bölgesel havayolu hizmeti sağlamak amacıyla maliyetlerin azaltılmasına yönelik mevzuat çalışmaları başlatılacak ve bu mevzuat çalışmaları ile, talebin yeterli olmadığı bazı hatlarda tek bir havayolu şirketinin sefer yapmasına imkan verecek düzenlemeler getirilecektir.

Öncelik 11: Ulaştırma altyapısı ihtiyaçlarının karşılanmasında özel sektör katılımını artıracak modeller gerçekleştirilecektir.				
Tedbir 11.1. Kamu-özel işbirliği kanunu çıkarılacaktır.	DPT	Ulaştırma Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı	Haziran Sonu	Yeni kamu-özel işbirliği modellerinin hayata geçirilmesine ve kamu-özel işbirliği modellerinin daha çok sayıda sektöre uygulanabilmesinin önünü açmaya yönelik yürütülen mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.
Öncelik 12: Kentiçi ulaşımda yerel ve merkezi idare düzeyinde proje önceliklendirmesi ve finansmanı ile yapım ve işletme aşamalarında uygulanacak ulusal standartlar geliştirilecektir.				
Tedbir 12.1. Kentiçi raylı sistem projelerinin DLHİ Genel Müdürlüğü tarafından incelenmesi ve onaylanmasına ilişkin esasları düzenlemeye yönelik yönetmelik hazırlanacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	DPT	Aralık Sonu	3348 sayılı Ulaştırma Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun gereği kentiçi raylı sistem proje ve şartnamelerinin DLHİ Genel Müdürlüğü tarafından onayı gerekmektedir. Söz konusu Kanunun ilgili maddesi gereğince bir yönetmelik hazırlanacak ve raylı sistem projelerinin DLHİ Genel Müdürlüğü tarafından onayı sürecinde yapılacak işlemler belirlenecektir.

F. ÇEVRENİN KORUNMASI VE KENTSEL ALTYAPININ GELİŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Ekonomik büyüme, nüfus artışı, hızlı kentleşme, tüketim alışkanlıkları ve teknolojik gelişmeler, çevre ve doğal kaynaklar üzerinde giderek artan bir baskı oluşturmaktadır. Bu baskı, doğal kaynakların sürdürülebilir olmayan tüketimi, çevre yönetimini düzenleyen yasal ve kurumsal yapının eksikliği ve kentsel alandaki altyapının yetersizliği sonucunda önemli çevre sorunlarına dönüşmektedir.

Sürdürülebilir kalkınma yaklaşımının bir sistem bütünlüğü içinde strateji, plan ve programlara entegre edilmesini sağlamak amacıyla kurulan Ulusal Sürdürülebilir Kalkınma Komisyonu çalışmalarını sürdürmektedir. Diğer yandan sürdürülebilir kalkınma ilkelerinin ülkemizin ulusal ve bölgesel kalkınma planlarına sektörel düzeyde entegre edilmesini amaçlayan Sürdürülebilir Kalkınmanın Sektörel Politikalara Entegrasyonu Projesi devam etmektedir.

Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi kapsamındaki yükümlülüklerimize yönelik çalışmalara devam edilmektedir. Bu amaçla İklim Değişikliği Birinci Ulusal Bildirim Raporu hazırlanmış, sözleşme kapsamında ülkemizin özel koşullarının belirlenmesine yönelik çalışmalar başlatılmıştır. İklim değişikliğinin ülkemiz üzerindeki etkilerini en aza indirebilmek için kurumlar arası işbirliğini teşvik eden ve kapasite artırımına yönelik tedbirleri içeren, ulusal iklim değişikliği politikalarıyla uyumlu bir eylem planına ihtiyaç duyulmaktadır.

Birleşmiş Milletler Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesinin uygulanabilmesi ve biyolojik çeşitlilik kaybının yol açtığı problemlerin çözümü amacıyla hazırlanmış olan Türkiye Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı, değişen ulusal ve uluslararası koşullar ve eğilimler doğrultusunda güncelleştirilmiştir.

AB çevre müktesebatına uyum kapsamında çıkarılan mevzuatın, etkin bir şekilde uygulanması amacıyla gerekli finansman, teknik ve kurumsal ihtiyaçları belirleyen AB Entegre Çevre Uyumlaştırma Stratejisi tamamlanmıştır. AB müktesebatına uyumun çevre ve kentsel altyapı yatırımlarının standartlarını önemli ölçüde etkileyecek olması, çevre alanında kapasite geliştirme, verimliliği artırma ve ihtiyaç tespiti amaçlı çalışmaların yapılmasını gerekli kılmaktadır. Bu durum, yükselen standartlar nedeniyle yüksek maliyetli tesislerin yapılmasını gerektirirken, AB fonlarının kullanımı imkanı da beraberinde getirmektedir. AB'ye katılım öncesi mali yardımın genel çerçevesini ve önceliklerini belirleyen Stratejik Çerçeve Belgesi ve AB Entegre Çevre Uyumlaştırma Stratejisinin amaçları ile uyumlu 2007-2009 dönemine ait Çevre Operasyonel Programı hazırlanmıştır. Operasyonel Program, içme suyu temini, atık su hizmetleri, entegre katı atık yönetiminin iyileştirilmesi ve teknik yardım hizmetlerini içermektedir. Program kapsamında sağlanacak finansmanın yüzde 6'sı teknik yardım hizmetlerinde, yüzde 38'i atık su, yüzde 28'i içme suyu ve yüzde 28'i de katı atık projelerinde kullanılacaktır.

Kırsal kesimden kentlere olan göç ve nüfus artışı sonucu oluşan hızlı kentleşme, kentlerimizde konut, altyapı ve çevresel hizmetlerin sunumunda yetersizliğe yol açmaktadır.

Fiziki plan kademelerinin, mevzuatta yapılacak düzenlemelerle ilke ve kapsamalarının açıklığa kavuşturulması, birbiriyle bağlantılarının kurulması ve bağlayıcılıklarının belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Kentsel dokunun yenilenmesine yönelik faaliyetlerin, bütüncül bir yaklaşımla geliştirilmiş mevzuat çerçevesinde yürütülmesi gerekmektedir.

Konut ihtiyacını karşılamak ve alt gelir gruplarının konut sorununu çözmek amacıyla finansman modellerinin geliştirilmesi, yapı denetimi, inşaat kalitesi, planlı kent ve konut çevreleri oluşturulması, zorunlu afet sigortası, altyapısı hazır arsa üretimi, konut ve kentleşmeye ilişkin coğrafi bilgi sistemlerine dayalı veri tabanı geliştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Konut finansman sisteminde ipoteğe dayalı konut kredilendirilmesine imkan tanıyan 5582 sayılı Konut Finansmanı Sistemine İlişkin Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun 2007 yılı Haziran ayında yürürlüğe girmiştir.

2007 yılında 3.225 belediyede yaşayan nüfusun toplam nüfusa oranının yüzde 87,3'e ulaştığı tahmin edilmektedir. Aynı yıl için, nüfusu 20 binin üzerindeki kentlerde 46,3 milyon kişinin yaşadığı, kentleşme oranının yüzde 62,7, kentleşme hızının yüzde 2,4 olduğu tahmin edilmektedir.

Kentsel altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde sorumluluk büyük ölçüde belediyelere aittir. 2004 yılı itibarıyla toplam belediyelerden 3.159'u içme ve kullanma suyu şebekesine, 2.226'sı kanalizasyon şebekesine sahip olup, toplam belediye nüfusunun yüzde 99'u içme ve kullanma suyundan, yüzde 86'sı ise kanalizasyon şebekesinden yararlanmaktadır.

Türkiye, kişi başına yıllık 1.735 m³ kullanılabilir su miktarı ve sosyal ve ekonomik gelişmelerle birlikte artan su talebi sonucunda su sıkıntısı yaşayabilecek ülkeler arasında yer almaktadır. Yetersiz izleme ve değerlendirme, yaptırım noksanlığı, sorumlu tek bir merci olmaması, ortak veri tabanı ve bilgi akışı yetersizliği, kuruluşlar arası eşgüdüm sağlanamaması ve Ar-Ge eksikliği gibi hususlar, su kaynaklarının etkin kullanılmasının önündeki engellerdir. Ülkemizde içme suyu kayıpları konusunda sağlıklı verilere ulaşılamamakla birlikte, faturalandırılmayan (kayıp/kaçak dahil) su miktarının yüzde 55 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Bu nedenle, şebeke su kayıp ve kaçaklarının azaltılması çalışmaları önem arz etmektedir.

Su havzalarının koruma bantlarındaki kaçak yapılaşma ve atık suların arıtmaya tabi olmadan deşarj edilmesi, temiz ve kullanılabilir içme suyu teminini güçleştirmektedir. Yer altı, yüzey ve kıyı sularının kirlenmeye karşı korunmasına yönelik tedbirlerin alınması gerekmektedir.

2004 yılında, toplanan 25 milyon ton katı atığın, ancak yüzde 25'i 16 adet düzenli depolama sahasında bertaraf edilmiştir. 2007 yılı itibarıyla düzenli depolama sahası 21, kompost tesisi sayısı 4'tür. Halen 25 adet düzenli depolama sahası yapımı devam etmektedir.

5491 sayılı Kanun, tehlikeli atık üreticilerini atıklarını bertaraf etmek veya ettirmekle yükümlü kılmaktadır. Ancak, tehlikeli atıklar ve tıbbi atıklar herhangi bir önlem alınmadan büyük ölçüde evsel atıklarla birlikte bertaraf edilmektedir. 2006 yılında tıbbi atıkların yüzde 20'si yakma tesislerinde, yüzde 25'i düzenli depolama sahaslarında ve yüzde 55'i ise belediye çöplüklerinde evsel atıklarla beraber bertaraf edilmiştir. Ülkemizde 790 bin m³ kapasiteli bir adet tehlikeli atık bertaraf tesisi bulunmaktadır.

Ulusal düzeyde etkin bir katı atık yönetimi sistemi geliştirilememiş ve bu konuda uygulamaya yönelik bir politika oluşturulamamıştır. Belediyeler, katı atık yönetiminde kendilerine verilen toplama ve taşıma konularındaki görevleri büyük ölçüde yerine getirirken, bertaraf konusunda gereken etkinliği ve hassasiyeti göstermemektedir. Özellikle düzenli depolama, depolama sahaslarının yer seçiminde yapılan hatalar ve işletme koşullarındaki olumsuzluklar, giderek büyüyen sorunlara neden olmaktadır. Katı atık üretiminde öncelikle üretilen çöp miktarının azaltılması gerekmektedir. Ayrıca, atığın kaynağa ayrıştırılarak toplamaya hazır hale getirilmesi için hane halklarının bilinçlendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Belediyelerin çoğu çevresel altyapıyı bütüncül bir yaklaşımla ele alamamakta, başta yaptırım yetkilerinin kullanımı olmak üzere finansman, makine-teçhizat, bilgi ve insan gücü yetersizlikleri ile koordinasyon eksikliği gibi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Buna ilaveten belediyeler, genel bütçe vergi gelirlerinden aldıkları paylarla ancak personel giderlerini karşılayabilmekte, kentsel altyapıya yeterli finansman ayıramamaktadır. Bu çerçevede, Mahalli İdareler Reformu ile başlatılan yerel yönetimlerin gelirlerini artırma çalışmaları devam etmektedir.

Artan hizmet talebinin karşılanmasında verimliliği sağlamak, rekabet ortamı oluşturarak hizmet kalitesini yükseltmek ve finansman imkanlarını artırmak amacıyla, bazı belediye hizmetlerinin özelleştirilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir. Yerel hizmetlerde özelleştirme politikası daha çok hizmetlerin kamu kesiminden özel

sektöre aktarılmasına odaklanmış, ancak özelleştirme sonrası, belediyelerin gerekli denetim ve koordinasyon işlevleri için kurumsal kapasite oluşturulamamıştır.

Belediyelerin kentsel altyapı hizmetlerini sağlamakta karşılaştıkları sorunların çözümüne destek olmak amacıyla, teknik ve finansman desteği sağlanmasını teminen, ihtisaslaşmış bir kuruluş olan İller Bankasının yeniden yapılandırılması çalışmalarına devam edilmektedir. Bu kapsamda, AB katılım öncesi yardımlarından sağlanacak hibe kaynaklarla gerçekleştirilecek kentsel altyapı projelerine, Bankanın ulusal katkı payı sağlaması ve yerel yönetimlere bu projelerde teknik destek sağlaması önem arz etmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Sürdürülebilir kalkınma ilkeleri doğrultusunda, insan sağlığını, doğal kaynakları ve estetik değerleri korumak suretiyle yeterli çevresel koruma düzeyine erişilmesi, kentlerin temiz, güvenli ve yaşam kalitesi yüksek yerler haline getirilmesi, temel amaçtır.

Güvenli yerleşme birimleri ve çevrelerinin oluşturulmasında fiziki planlama sistemi ve imar kuralları; kaliteli çevre, uygulamada etkinlik, yetki dağılımı, denetim ve afete karşı dayanıklılık açılarından değerlendirilerek yeniden düzenlenecek, uygun arsa sunumu ve düzenli yapılaşmayı sağlayacak yöntemler ve araçlar geliştirilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Ulusal çevre mevzuatımızın uygulanmasına yönelik yönetim, denetim ve uygulama kapasitesi geliştirilecektir.				
Tedbir 1.1. Çevre ve Orman Bakanlığının idari ve denetim kapasitesi güçlendirilecektir.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Yerel Yönetimler, İlgili Diğer Kuruluşlar	Aralık Sonu	Çevre mevzuatının AB çevre müktesebatı ile uyumlaştırılması ve etkin olarak uygulanabilmesi amacıyla Çevre ve Orman Bakanlığının idari ve denetim kapasitesi artırılacaktır. Bu kapsamda "Gürültü Yönetimi Alanında Çevre ve Orman Bakanlığının Kapasitesinin Güçlendirilmesi", "Çevre Referans Laboratuvarının Akreditasyonu" ve "İş Süreçleri Entegrasyonu" projeleri yürütülecektir.
Tedbir 1.2. Ulusal çevre mevzuatının AB çevre mevzuatıyla uyumlaştırılmasına yönelik birincil ve ikincil düzenlemeler yapılacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Dışişleri Bakanlığı, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı.	Aralık Sonu	Birincil düzenleme: "Kalıcı Organik Kirleticilere İlişkin Stokholm Sözleşmesinin Onaylanmasının Uygun Bulunduğuna Dair Kanun" ve "Doğa ve Biyolojik Çeşitliliği Koruma Kanunu". İkincil düzenleme: "Büyük Yakma Tesisleri Yönetmeliği", "Biyosidal Ürünler Yönetmeliği" (Sağlık Bakanlığınca), "Belirli Fok Yavrularının Derileri ve Bunlardan Elde Edilen Ürünlerin İthaline İlişkin Yönetmelik" (Tarım ve Köyşleri Bakanlığınca),

				"Entegre Kirlilik Önleme ve Kontrol Yönetmeliği", "Uçucu Organik Bileşiklerden Kaynaklanan Kirliliğin Kontrolü Yönetmeliği", "Eko-etiket Yönetmeliği" (Sanayi Bakanlığı ile ortaklaşa), "HCFC'lerin azaltılmasına dair Yönetmelik" (Dış Ticaret Müsteşarlığı ile ortaklaşa)
Tedbir 1.3. Biyogüvenlik Kanunu çıkarılacaktır.	Tarım ve Köyisleri Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, DPT, DTM, Gümrük Müsteşarlığı, Üniversiteler, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Biyoteknolojik çalışmaların, doğayı ve insan yaşamını etkilememesi için yasal denetimin sağlanması ve genetiği değiştirilmiş tohum ve ürünlerin üretimi, kullanımı, ticareti ve benzeri tüm faaliyetlerin düzenlenmesi amacıyla hazırlanan Biyogüvenlik Kanun Tasarısı Taslağı, ilgili kurum ve kuruluş görüşlerinin alınmasını müteakip TBMM'ye sevk edilecektir.
Tedbir 1.4. Çevresel Bilgi Sisteminin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması için gerekli altyapı ilgili kurumlarda oluşturulacaktır	Çevre ve Orman Bakanlığı	Tarım ve Köyisleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, TÜBİTAK, TÜİK, ÖÇKK, DSİ Gn. Md., Devlet Meteoroloji İşleri Gn. Md., İller Bankası Gn. Md., Belediyeler, Su ve Kanalizasyon İdareleri, İlgili Diğer Kuruluşlar	Aralık Sonu	İlgili kurumlarda teknik ve donanım altyapısının kurulması yanında çevresel bilginin elde edilmesine yönelik olarak "Endüstriyel Tesis Emisyonlarını Bilgisayar Destekli Raporlama ve Değerlendirme Otomasyonu Projesi" tamamlanacak, Devlet Meteoroloji İşleri Gn. Md. Tarafından muhtelif yerlerde otomatik meteoroloji istasyonları kurulacaktır.
Tedbir 1.5. Temiz üretim stratejilerinin uygulanabilmesi için gerekli altyapı ve kapasitenin oluşturulmasına yönelik çalışmalar başlatılacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB TÜBİTAK, Üniversiteler, STK'lar	Haziran Sonu	Temiz üretim konusunda geliştirilecek bir proje kapsamında Türkiye'de temiz üretimin yaygınlaştırılabilmesi için gerekli temiz üretim merkezi kurulabilmesini teminen gerekli yasal/kurumsal çerçeve tespit edilecek, seçilecek sektörlerde pilot uygulamalar yapılacak ve kurumsal kapasite geliştirilecektir.
Tedbir 1.6. Hava kalitesi değerlendirme ve yönetim sistemleri kurulacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, DMİ Gn Md, TÜBİTAK, TÜİK, Yerel Yönetimler, İlgili Diğer Kuruluşlar	Aralık Sonu	"Marmara Bölgesinde Hava Kalitesi Alanında Kurumsal Yapılanma Projesi" çerçevesinde bölgesel temiz hava merkezi, hava kalitesi ölçüm ve izleme istasyonları kurulacak ve laboratuvar altyapısı oluşturulacaktır. "Türkiye'ye Sınırlar Ötesi Atmosferik Taşınım ile Ulaşan Kirlleticilerin İzlenmesi ve Değişik Bölgelerde Beklenen Hava Kalitesinin Modelleme Yoluyla Tahmini (IZMOD) projesi Devlet Meteoroloji İşleri Gn. Md. Tarafından yürütülecektir.

Öncelik 2. Ülkemizin sahip olduğu biyolojik çeşitliliğin ve genetik kaynakların belirlenmesi, korunması, geliştirilmesi ve ekonomik değer kazandırılmasına yönelik çalışmalar hızlandırılacaktır.				
Tedbir 2.1. Ulusal Biyolojik Çeşitlilik Stratejisi ve Eylem Planı (UBSEP) uygulamaya konulacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DPT, Denizcilik Müsteşarlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler, İlgili Diğer Kuruluşlar	Eylül Sonu	UBSEP'te belirlenen öncelikli hedeflere erişilmesi için yapılması gereken eylemler değerlendirilecek ve kurumlar arası görev dağılımı belirlenerek, bu kapsamda gereken hukuki ve kurumsal düzenlemelerin yapılabilmesi için çalışmalar başlatılacaktır.
Tedbir 2.2. Ramsar Sözleşmesi uyarınca Sulak Alanların Yönetimi Planları hazırlanarak uygulamaya konulacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DSİ Gn. Md., TÜBİTAK	Aralık Sonu	Sulak alanlarda, hazırlanacak yönetim planlarına göre, gerekli rehabilitasyon ve izleme çalışmalarına devam edilecektir.
Öncelik 3. İklim değişikliği ve olası etkileriyle mücadeleyle yönelik tedbirler alınacaktır.				
Tedbir 3.1. İklim değişikliği ile mücadeleyle yönelik çalışmalar başlatılacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Ülkemizin iklim değişikliğiyle mücadelede özel durumunun belirlenmesi ve bu kapsamda tedbirlerin geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır. Ulusal Emisyon Tavanları Direktifini (2001/81/AT) uyumlaştırma projesi hazırlanacak, "Ulusal İklim Değişikliği Çalışmalarının Güçlendirilmesi (İKLİME)" projesi yürütülecektir.
Tedbir 3.2. İklim değişikliğinin olası etkileriyle mücadeleyle yönelik çalışmalar başlatılacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	İlgili Tüm Kamu Kuruluşları, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	"Türkiye İçin İklim Değişikliği Senaryoları" Projesi tamamlanacak ve "İklim Değişiklikleri İle İlişkili Olan Enfeksiyon Hastalıklarının Coğrafi Bilgi Sistemi Yardımıyla Risk Haritalarının Oluşturulması" pilot çalışması yürütülecektir.
Öncelik 4. Kentlerin yaşam standartları yükseltilecektir.				
Tedbir 4.1. 3194 sayılı İmar Kanunu yeniden düzenlenecektir.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Belediyeler, İlgili Diğer Kamu Kuruluşları	Aralık Sonu	İmarla ilgili bütün yasalar bir arada değerlendirilerek, fiziki planlama konusundaki süreç, yetki ve sorumluluklar kentsel çevre kalitesi ve güvenli yaşam alanlarının oluşturulması gözetilerek netleştirilecektir. Bu kapsamda yetki ve sorumluluk dağılımındaki mükerrerliği önleyecek, uygulama ve denetim süreçlerinin şeffaflığını sağlayacak, yapı ve çevreye ilişkin standartlar kamu yararı çerçevesinde geliştirecektir. Afet güvenliği ile ilgili risk azaltma ve yönetimini ilgilendiren standart ve yöntemler de ilgili mevzuata dahil edilecektir.

Tedbir 4.2. Sosyal konut projeleri ile kentsel yenileme ve gecekondü dönüşüm projeleri uygulanacaktır.	TOKİ	Çevre ve Orman Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler, Belediyeler, İlgili Diğer Kamu Kuruluşlar	Aralık Sonu	Alt-orta gelir gruplarına ve yoksullara yönelik sosyal konut projeleri kapsamında, sosyal donatıları ile birlikte 2008 yılı içinde yaklaşık 30.000 adet, belediyelerle işbirliği ile kentsel yenileme ve gecekondü dönüşüm projeleri kapsamında ise yaklaşık 7.000 adet konut üretilecektir.
Öncelik 5. Kentsel altyapı yatırımlarının gerçekleştirilmesinde belediyelere verilen mali ve teknik destek geliştirilecektir.				
Tedbir 5.1. "Türkiye Kentsel Alt Yapı Ana Planı Projesi" başlatılacaktır.	İller Bankası Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT, DSİ, Belediyeler	Haziran Sonu	Belediyelerin içme suyu, kanalizasyon, arıtma tesisi ve katı atık gibi altyapı tesisleri ile finansman ihtiyacını belirleyecek kentsel altyapı ana planı hazırlanacaktır.
Tedbir 5.2. İller Bankası yeniden yapılandırılacaktır.	İller Bankası Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, BDDK, SPK	Aralık Sonu	İller Bankasının finansman yapısı, insan kaynakları ve kurumsal kapasitesi, yerel yönetimlere teknik ve mali destek verecek şekilde geliştirilecektir. Bu amaçla, halen TBMM'de bulunan İller Bankası Anonim Şirketi Hakkında Kanun Tasarısı yasalaşacaktır. Avrupa Birliğinden hibe sağlanacak kentsel altyapı projelerine ulusal katkı payının sağlanabilmesi için eş finansman mekanizması oluşturulacaktır.
Öncelik 6. Su kaynaklarının etkin ve bütüncül yönetimine yönelik çalışmalara devam edilecektir.				
Tedbir 6.1. Su kaynaklarının etkin ve bütüncül yönetimine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Dışişleri Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, DPT, DSİ Gn Md.	Aralık Sonu	Hukuki ve kurumsal olarak bütüncül su kaynakları yönetiminin, yer üstü ve yeraltı su kaynaklarını kapsayacak ve tek bir kurum çatısı altında toplayacak şekilde kurulmasına yönelik strateji belgesi oluşturulacaktır.
Öncelik 7. Katı atık yönetimi etkinleştirilecektir.				
Tedbir 7.1. Ulusal ve bölgesel düzeyde atık yönetim planları hazırlanacak, Katı Atık Ana Planı Çalışması tamamlanacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, DPT, ABGS, İller Bankası, Belediyeler	Aralık Sonu	Ulusal mevzuat hükümleri gereğince ve AB fonlarından yararlanabilmek amacıyla ulusal ve bölgesel düzeyde atık yönetim planları hazırlanacaktır. Mahalli idare birlikleri kanalıyla düzenli depolama tesislerinin yapımı, atık miktarının azaltılması, geri kazanımı, toplama taşıma transfer gibi konularda etkinlik sağlamaya yönelik planlama çalışması yapılacaktır.
Tedbir 7.2. Katı atık bertaraf tesisleri yaygınlaştırılacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, İller Bankası, Belediyeler, Belediye Birlikleri	Aralık Sonu	Evsel nitelikli katı atıkların bertarafında en ekonomik yöntem olan düzenli depolamaya öncelik verilecek, coğrafi ve ekonomik şartlar gözetilerek maliyetlerin düşürülmesi, ölçek ekonomilerinden yararlanılması ve katı atık yönetiminde etkinliğin sağlanması amacıyla 5355 sayılı Kanunla getirilen birlik modelinin uygulanması desteklenecektir.

G. AR-GE VE YENİLİKÇİLİĞİN GELİŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Günümüzde bilim, teknoloji ve yenilik yeteneği, rekabet üstünlüğünün ve sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli etkenlerinden biri haline gelmiştir.

Ülkemizde Ar-Ge harcamalarının GSYİH içindeki payı 2005 yılı itibarıyla yüzde 0,79 iken, AB ortalaması yüzde 1,74'tür. 2005 yılından itibaren bu alana yönelik kamu kaynaklarının artırılması ve özel sektörün bu alana giderek daha fazla yatırım yapmaya başlaması neticesinde bu oranın artması beklenmektedir.

Ar-Ge çalışmalarının ürüne dönüşmesi ve rekabet gücüne katkısının artırılmasında özel sektör önemli rol üstlenmektedir. Ülkemizde 2004 yılında Ar-Ge faaliyetlerinin yüzde 24,2'si özel sektör tarafından gerçekleştirilirken, 2005 yılında önemli ölçüde artarak yüzde 33,8'e yükselmiştir. Ancak bu oran AB ortalaması olan yüzde 63'ün oldukça gerisinde kalmaktadır.

Türkiye'de iktisaden faal bin kişiye düşen tam zaman eşdeğeri Ar-Ge personeli sayısı 2005 yılı itibarıyla 2,23 olup, 9,9 olan AB 2004 yılı ortalamasının oldukça altındadır. Ayrıca, ülkemizdeki Ar-Ge personelinin sadece yüzde 30,4'ü özel sektörde görev yapmakta iken, AB'de bu oran 2004 yılında yüzde 51,5'tir.

Ar-Ge altyapısı ve insan gücü büyük oranda üniversiteler ve kamu araştırma kurumlarında yer almakta ve araştırma faaliyetlerinin yoğunluğu buralarda gerçekleştirilmektedir. Ar-Ge faaliyetlerini gerçekleştiren, bu faaliyetlere destek sağlayan ve bu faaliyetlerin sonucunda ortaya çıkan bilgi ve teknolojiyi kullanan kurumlar arasında güçlü bir bağ kurulamamış olması nedeniyle, Ar-Ge faaliyetlerinin sonuçları uygulamaya geçirilememekte ya da yapılan araştırmalar sanayinin ihtiyaç ve talebi ile tam olarak örtüşmemektedir.

Üniversiteler ve diğer araştırma kurumlarında yürütülen araştırma faaliyetlerinin en önemli sonucu bilimsel makale sayısında artış olarak ortaya çıkmaktadır. Ülkemiz, Bilimsel Atıf İndeksinde 2006 yılında 19. sırada yer almıştır.

Dokuzuncu Kalkınma Planında, geleceğe yönelik olarak nanoteknoloji, biyoteknoloji, yeni nesil nükleer teknolojiler ile hidrojen ve yakıt pili teknolojileri; sanayi politikasının öncelik vereceği sektörlerdeki araştırmalar; yerli kaynakların katma değere dönüşmesini amaçlayan Ar-Ge faaliyetleri; aşı ve anti-serum başta olmak üzere yaşam kalitesinin yükseltilmesine yönelik sağlık araştırmaları; bilgi ve iletişim teknolojileri; savunma ve uzay teknolojileri öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir. Başta bu alanlarda olmak üzere, mükemmeliyet merkezleri kurulması, üniversite ve araştırma kurumlarının araştırma projelerine destek verilmesi ve araştırmacı insan gücü yetiştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir.

2005 yılında TÜBİTAK tarafından uygulamaya geçirilen Türkiye Araştırma Alanı Programı kapsamında, Akademik ve Uygulamalı Ar-Ge Destek, Kamu Ar-Ge Destek, Sanayi Ar-Ge Destek, Savunma ve Uzay Ar-Ge Destek, Bilim ve Teknoloji Farkındalığını Artırma ve Bilim İnsanı Yetiştirme ve Geliştirme programları sürdürülmektedir.

Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB), Teknoloji Geliştirme Merkezleri (TEKMER) ve duvarsız teknoloji kuluçka merkezleri faaliyetlerinin desteklenmesine devam

edilmektedir. 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla 28 adet TGB kurulmuş olup, bunlardan 15'i aktif olarak faaliyetlerini sürdürmektedir.

Özel sektörün Ar-Ge faaliyetlerinin desteklenmesi için, Ar-Ge faaliyetinde bulunan firmalara TÜBİTAK, Türkiye Teknoloji Geliştirme Vakfı (TTGV), Dış Ticaret Müsteşarlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve KOSGEB tarafından kredi ve hibe destekleri sağlanmaktadır. Ar-Ge konusunda sağlanan vergi teşviklerini düzenlemek üzere hazırlanan yasa taslağının 2007 yılı içinde yürürlüğe girmesi için çalışmalar devam etmektedir.

Bilim ve teknoloji alanında uygulanan politika ve destek mekanizmalarını izleme ve değerlendirme sisteminin iyileştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Ülkemizin Ar-Ge kapasitesini harekete geçirmede kamu tedarik sisteminden yeterli ölçüde faydalanılmadığı görülmektedir. Özellikle savunma alanında geliştirilecek teknolojilerin diğer birçok alanı olumlu yönde etkilemesi söz konusudur.

AB'nin bilim ve teknoloji alanındaki Yedinci Çerçeve Programına katılım sağlamak için imzalanan mutabakat zaptı 29 Haziran 2007 tarih ve 26567 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Bilim ve teknoloji politikasının temel amacı, özel sektörün yenilik yeteneğini artırmak, bilim ve teknolojide yetkinleşmek ve bu yetkinliği ekonomik ve sosyal faydaya dönüştürmektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Bilim ve teknoloji alanında kurumlar arası işbirliğini ve özel kesimin sistem içindeki etkinliğini artıran bir ulusal yenilik sistemi oluşturulacaktır.				
Tedbir 1.1 Ulusal Yenilik Sisteminin değerlendirilmesi ve işbirliğinin artırılması amacıyla Ulusal Yenilik Strateji ve Eylem Planı hazırlanacaktır.	TÜBİTAK	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT, İlgili Kamu Kuruluşları, Özel Sektör, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Bilim ve Teknoloji Yüksek Kurulu'nun (BTYK) 14. Toplantısında alınan karar gereği, Ulusal Yenilik Strateji ve Eylem Planının Hazırlanması çalışması ilgili paydaş kuruluşların katılımı ile TÜBİTAK koordinasyonunda yapılacaktır. Bilim ve teknoloji alanında kurumlar arası işbirliği ve eşgüdüm sağlanarak, kurumların görev, yetki ve sorumlulukları yeniden tanımlanacaktır.
Tedbir 1.2 Bölgesel yenilik sistemlerinin tanımlanması ve desteklenmesi sağlanacaktır.	TÜBİTAK	DPT, TOBB, YÖK, İlgili Kamu Kuruluşları, Üniversiteler, Özel sektör, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Bölgesel gelişmeyi desteklemek ve bölgelerin rekabet güçlerini artırmak üzere özel sektör, üniversite ve kamu kuruluşları ile yerel dinamikleri kapsayan yenilik ekseninde faaliyet gösterecek işbirliği ağlarının kurulması desteklenecektir.

Öncelik 2. Özel kesimin Ar-Ge kapasitesi ve talebini artırması desteklenecektir.				
Tedbir 2.1 Özel sektöre verilen Ar-Ge destekleri artırılabilecektir.	TÜBİTAK	DTM, KOSGEB, Özel Sektör, TTGV, TOBB, STK'lar	Aralık Sonu	Sanayide yürütülen Ar-Ge projelerine verilen destekler artırılarak yenilik kültürünün geliştirilmesi ve Ar-Ge çalışmalarına olan talebin canlandırılması sağlanacaktır. Öncelikli alanlarda teknoloji yeteneğini üst düzeye çıkarmak ve sektör geneline yaygınlaştırmak üzere rekabet öncesi ortak ve kapsamlı Ar-Ge faaliyetleri desteklenecektir.
Tedbir 2.2 Sanayide Ar-Ge birimlerinin oluşturulması ve Ar-Ge elemanı istihdamına yönelik teşviklerin etkinliği artırılabilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, TÜBİTAK, KOSGEB, Özel Sektör, Finans Kuruluşları	Aralık Sonu	Özel sektörde Ar-Ge altyapısı kurulması ve Ar-Ge personeli çalıştırılmasına yönelik olarak proje bazlı destekler yanında vergi kolaylığı sağlayan düzenlemeler ve teşvik mekanizmaları geliştirilecektir.
Tedbir 2.3 Ar-Ge tabanlı girişimciliği destekleyecek finansman modelleri geliştirilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, KOSGEB, Hazine Müsteşarlığı, Özel Sektör Şemsiye Kuruluşları, TÜBİTAK	Aralık Sonu	Teknoloji geliştirmeye dayalı girişimciliği desteklemek için risk sermayesi destekleri artırılabilecektir. Sıfırdan teknolojik firma kurulabilmesi için çekirdek sermaye desteği sağlanacaktır.
Tedbir 2.4 Teknoloji geliştirme faaliyetleri sonuçlarının uygulamaya geçirilmesinin desteklenmesi için çalışmalar başlatılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, TÜBİTAK, Üniversiteler, İlgili Kamu Kuruluşları, Özel Sektör, STK'lar	Aralık Sonu	Teknoloji geliştirme projelerinin sonuçlarının ürüne dönüştürülmesi, fikri ve sınai haklarının korunması ve pazarlanması için destek mekanizmaları geliştirilecektir.
Öncelik 3. Özel sektör ile üniversiteler ve araştırma kurumları arasındaki işbirliğini geliştirmeye yönelik destekler artırılabilecek ve etkinleştirilecektir. Üniversite ve araştırma kurumlarında Ar-Ge çalışmalarının artırılması ve piyasa talebi doğrultusunda yönlendirilmesi sağlanacaktır.				
Tedbir 3.1 Teknoloji Geliştirme Bölgeleri (TGB) güçlendirilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	4691 Sayılı Teknoloji Geliştirme Bölgeleri Kanunu güncellenecek, mevcut TGB'lerin fiziki altyapılarının tamamlanması desteklenecek ve TGB'lerin belirli alanlarda uzmanlaşmaları sağlanacaktır.
Tedbir 3.2 Bilimsel ve Teknolojik İşbirliği Ağları ve Platformları (İŞBAP) kurma girişimleri yaygınlaştırılacaktır.	TÜBİTAK	YÖK, Üniversiteler, Özel sektör, Kamu Kuruluşları	Aralık Sonu	İŞBAP Kurma Girişimleri Destekleme Programı sürdürülecek ve ortak araştırma merkezlerine ilave olarak yeni işbirliği kanalları oluşturulacaktır.

Tedbir 3.3 Üniversitelerde yürütülmekte olan yüksek lisans ve doktora tezlerinin belli bir kısmının özel sektörün ihtiyaçları doğrultusunda belirlenmesi ve desteklenmesi sağlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, TÜBİTAK, YÖK, Üniversiteler, Özel Sektör	Aralık Sonu	SAN-TEZ (Sanayi Tezleri) Programı geliştirilecektir.
Öncelik 4. Kamu tedarik sistemi Ar-Ge çalışmalarını ve yerli teknoloji geliştirilmesini teşvik eder bir yapıya kavuşturulacaktır.				
Tedbir 4.1. Kamu kuruluşlarının sorun ve ihtiyaçlarını gidermeye yönelik araştırma projeleri desteklenecektir.	TÜBİTAK	DPT, İlgili Kamu kuruluşları, Üniversiteler, Özel Sektör	Aralık Sonu	Kamu kuruluşlarının hem kendi ihtiyaçları için hem de faaliyet yürüttükleri alan ile ilgili politika üretme gibi konularda araştırma ve geliştirme projeleri yürütmeleri desteklenecektir. Kamu kuruluşlarında Ar-Ge farkındalığının artırılması sağlanacaktır.
Tedbir 4.2. Savunma sanayiinin yurt dışı bağımlılığını azaltmaya yönelik Ar-Ge destekleri artırılacak, savunma sektörü için geliştirilen teknolojilerin diğer sektörlerle, üniversitelere, araştırma kuruluşlarına ve KOBİ'lere aktarılması sağlanacaktır.	MSB	Genel Kurmay Başkanlığı, Savunma Sanayii Müsteşarlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler, Kamu Araştırma Kuruluşları, Savunma Sanayi Kuruluşları	Aralık Sonu	Savunma, havacılık ve uzay sanayii için geliştirilen teknolojilerin sivil alanlarda kullanılabilecek olanlarının belirlenmesi ve paylaşımı sağlanacaktır. Savunma sanayii kuruluşlarına Ar-Ge desteği ve teşviği sağlanacaktır. TSK kaynaklarından ana silah sistemleri ve dışındaki projelerde Ar-Ge için kaynak ayrılacaktır.
Öncelik 5. AB ülkeleri başta olmak üzere Ar-Ge alanında yetkinleşmiş ülkeler ve bu alanda faaliyet gösteren uluslararası kuruluşlarla işbirliği artırılacaktır.	TÜBİTAK	Maliye Bakanlığı, DPT, ABGS, YÖK, Üniversiteler, Özel Sektör, STK'lar	Aralık Sonu	AB Çerçeve Programlarından (ÇP) sağlanan faydanın artırılması amacıyla oluşturulan 7. ÇP Türkiye Ağı güçlendirilecektir. Bu amaçla kurumlarla eşgüdümlü çalışmalar, kapasite geliştirme ve eğitim faaliyetleri, ulusal ve uluslararası işbirliği çalışmaları desteklenecek, ülkemizin Ar-Ge potansiyeli yurtdışında tanıtılacak, Avrupa teknoloji platformlarıyla ulusal teknoloji platformları arasında işbirliği sağlanacak ve özel sektörün 7. ÇP'ye katılımı özendirilecektir. Bununla beraber 2007-2010 Uluslararası Bilim, Teknoloji ve Yenilik (BTY) Stratejisi Uygulama Planı çerçevesinde diğer ülkelerle işbirliği oluşturulması çalışmalarına devam edilecektir.

Öncelik 6. Bilim, araştırma, teknoloji ve yenilik alanlarında toplumsal farkındalık artırılacaktır.	TÜBİTAK	Milli Eğitim Bakanlığı, DPT, Üniversiteler, TÜBA, STK'lar	Aralık Sonu	Bilim merkezi ve müzeleri kurulması çalışmaları devam ettirilecek, yazılı ve görsel basın aracılığı ile toplumsal farkındalık artırılacak, yarışma, burs ve bilim şenlikleriyle gençler ve çocuklar teşvik edilecektir. Ayrıca müfredatta yenilik kültürünü ve farkındalığını artırıcı programlara yer verilecektir.
--	---------	---	-------------	--

H. BİLGİ VE İLETİŞİM TEKNOLOJİLERİNİN YAYGINLAŞTIRILMASI

1. Mevcut Durum

2004 yılında başlayan serbestleşmeyle, elektronik haberleşme sektörü yeni bir döneme girmiştir. Bu dönemde, tekelin sona ermesinin ardından pazara yeni oyuncular girmiş, 2005 yılı sonunda Türk Telekomünikasyon A.Ş. özelleştirilmiş ve sektörel düzenlemeler hız kazanmıştır.

2007 yılı Eylül ayı itibarıyla Telekomünikasyon Kurumu tarafından 237 işletmeci yetkilendirilmiş durumdadır. Altyapıya dayalı rekabetin tesisini sağlamak üzere altyapı işletmeciliği konusunda yetkilendirmelere başlanmıştır. Piyasaya yeni giren işletmecilerin, kamu kurumlarına ait mevcut fiber altyapısının işletilmesi konusundaki faaliyetleri başlamış olsa da, altyapı işletmeciliğinde yeterli düzeyde rekabetçi bir piyasa henüz oluşmamıştır. Yetkilendirme Yönetmeliğinin kablo platform hizmetine ilişkin eki Danıştay tarafından iptal edilmiştir.

Şehirçi telefon hizmetlerinde rekabet sağlaması beklenen sabit telekomünikasyon hizmeti yetkilendirmesine ilişkin yönetmelik değişikliği 2007 yılı Ağustos ayında tamamlanmış, ancak henüz yetkilendirme yapılmamıştır. Yerel ağın paylaşıma açılması konusunda Türk Telekomünikasyon A.Ş. ile bazı işletmeciler arasında anlaşmalar imzalanmış ve test çalışmaları başlamış olmakla birlikte, bu alanda önemli gecikmeler yaşanmaktadır.

2007 yılı başında Türk Telekomünikasyon A.Ş. tarafından uygulamaya konulan telefon tarife değişiklikleri yargıya intikal etmiş olup, süreç halen devam etmektedir. Öte yandan, genişbant internet erişim tarifelerinde indirimler yapılmıştır.

Telekomünikasyon Kurumu tarafından 2007 yılı içinde, yeni Erişim ve Arabağlantı Yönetmeliği, Etkin Piyasa Gücüne Sahip İşletmecilerin Belirlenmesi Yönetmeliği, Denetim Yönetmeliği, Numara Taşınabilirliği Yönetmeliği çıkartılmış ve Yetkilendirme Yönetmeliğinde kapsamlı değişiklikler yapılmıştır.

7 Eylül 2007 tarihinde yapılan ve sadece bir işletmecinin katıldığı üçüncü nesil mobil iletişim lisans ihalesi, Telekomünikasyon Kurulu tarafından rekabet koşullarının oluşmadığı gerekçesiyle iptal edilmiştir. Yeni bir ihale için hazırlıklara başlanmıştır.

Sektördeki gelişmeler ve AB düzenlemeleriyle uyumlu olarak hazırlanan Elektronik Haberleşme Kanunu Tasarısının 2008 yılında yasalaşması öngörülmektedir. Tasarı, sektörün ihtiyaç duyduğu düzenlemeler için genel çerçeveyi belirlemekte, yetkilendirme

sürecini basitleştirmekte, politika belirleme ve düzenlemeye yönelik işlevleri tanımlamaktadır.

Bilgi ve iletişim teknolojileri sektörü, 2001 yılı krizi sonrasındaki istikrarlı büyümesini devam ettirmektedir. 2007 yılı sonu itibarıyla telekomünikasyon sektörü pazar büyüklüğünün 2006 yılına göre yaklaşık yüzde 12 büyüyerek 15,5 milyar ABD doları seviyesine, bilgi teknolojileri sektörünün ise yüzde 17 büyüyerek 4,8 milyar ABD doları seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Sabit telefon abone sayısı doyuma ulaşmış olmasına karşılık, mobil telefon abone sayısında artış sürmektedir. DSL altyapısının hızla genişlemesine paralel olarak, genişbant abone sayısında yaşanan hızlı artış devam etmektedir. Ancak, 2007 yılı Haziran ayı itibarıyla ulaşılan yüzde 5,2 yoğunluk oranı, AB üyesi ülkeler ile kıyaslandığında oldukça düşük düzeyde kalmaktadır.

TABLO:IV. 24- Bilgi ve İletişim Teknolojilerine İlişkin Temel Göstergeler

	2005	2006	2007 (1)
Sabit Telefon Santral Kapasitesi (Bin Kişi)	21 192	21 100	21 000
Sabit Telefon Abone Sayısı (Bin Kişi)	18 978	18 832	18 500
Sabit Telefon Abone Yoğunluğu (Yüzde)	26,3	25,8	25
Mobil Telefon Abone Sayısı (Bin Kişi)	43 608	52 663	62 000
Mobil Telefon Abone Yoğunluğu (Yüzde)	60,5	72,2	83,9
Genişbant Abone Sayısı (Bin Kişi)	1 590	2 774	4 650
Genişbant Abone Yoğunluğu (Yüzde)	2,2	3,8	6,3
İnternet Kullanıcı Yoğunluğu (Yüzde) ⁽²⁾	13,9	18	25
Kablo TV Abone Sayısı (Bin Kişi)	1 199	1 208	1 100
BİT Pazar Büyüklüğü (Milyar ABD doları)	15,8	17,9	20,3
-Telekomünikasyon	12,4	13,8	15,5
-Bilgi Teknolojileri	3,4	4,1	4,8

Kaynak: Telekomünikasyon Kurumu, TÜİK, IDC (International Data Corporation)

(1) Gerçekleşme Tahmini (DPT)

(2) Oranlar 16-74 yaş arası nüfus bazındadır. 2005 yılı TÜİK Hanehalkı Bilişim Teknolojileri Kullanım Anketi sonucudur. 2006 ve 2007 yılı ise gerçekleşme tahminidir.

Posta hizmetlerinin kontrollü ve kademeli bir şekilde serbestleştirilmesi ve sektörün ilgili AB mevzuatı paralelinde rekabetçi bir anlayışla yeniden yapılandırılmasına yönelik sektörel bir reforma ihtiyaç duyulmaktadır. Ancak, bu kapsamda başlatılan yasal düzenleme çalışmalarında somut bir ilerleme kaydedilememiştir.

Kamu hizmeti yayıncılığı kapsamında TRT'ye verilecek ve kamu kaynakları ile finanse edilecek görevlerin açık ve net bir şekilde belirlenmesi ve kurumun sağlıklı bir mali yapıya kavuşturularak yeniden yapılandırılması gerekmektedir. Yapılacak düzenlemelerin Kurumun Anayasal özerkliğini zedelemeyecek, hesap verebilirliğini tesis edecek ve piyasadaki rekabet koşullarına zarar vermeyecek bir yapıda oluşturulması önem arz etmektedir.

Karasal sayısal vericiler üzerinden sayısal yayıncılığa geçiş politikası doğrultusunda hukuki ve teknik altyapı çalışmaları Ulaştırma Bakanlığının koordinatörlüğünde yürütülmektedir. Bu kapsamda, İstanbul, Ankara ve İzmir'de başlatılan karasal sayısal deneme yayınları TRT tarafından sürdürülmektedir. Nisan 2007'de, karasal sayısal yayıncılığın ortak vericiler üzerinden gerçekleştirilmesi için, altyapı kurulumu ve işletilmesi amacıyla TRT ve 17 özel işletmeciler tarafından bir şirket kurulmuştur.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Bilgi ve iletişim teknolojilerinin yaygınlaştırılması ve etkin kullanılmasıyla, bilgi toplumuna dönüşüm sürecinin hızlandırılması ve bu yolla ülkemizin rekabet gücünün ve refah düzeyinin artırılmasına katkı sağlanması temel amaçtır.

Elektronik haberleşme sektörünün hizmet yeteneğinin rekabetçi bir ortamda küresel düzeyde geliştirilmesi hedefi doğrultusunda devletin düzenleyici rolü etkinleştirilecek, alternatif altyapı ve hizmetlerin devreye girmesi sağlanacak, pazarın potansiyel gelişimi ve bilgi toplumu hizmetlerinin yaygınlaşmasını olumsuz yönde etkileyen sorunlar giderilecektir.

2008 yılında telekomünikasyon hizmet pazarının 2007 yılına göre yüzde 13 oranında büyüyerek 17,5 milyar ABD dolarına, bilgi teknolojileri pazarının ise yüzde 21 oranında büyüyerek 5,8 milyar ABD dolarına ulaşması beklenmektedir. 2008 yılında mobil telefon abone yoğunluğunun yüzde 96,3'e ve genişbant abone yoğunluğunun yüzde 10'a ulaşacağı tahmin edilmektedir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Elektronik haberleşme sektöründe alternatif altyapı ve hizmetlerin sunumuna önem verilerek sektör daha rekabetçi hale getirilecektir.				
Tedbir 1.1. Numara taşınabilirliğine işlerlik kazandırılacaktır.	Telekomünikasyon Kurumu	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	Abonelere, numaralarını değiştirmeksizin hizmet aldıkları işletmeciyi değiştirme imkanı sağlanarak sektörde rekabetin gelişimine katkı sağlanacaktır.
Tedbir 1.2. Genişbant telsiz erişim hizmetlerinin yetkilendirilmesine ilişkin düzenleme çalışmaları yapılacaktır.	Telekomünikasyon Kurumu	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Eylül Sonu	Kablosuz genişbant erişim hizmetlerinin sunulmasının önü açılacak, bu şekilde mevcut genişbant altyapı ve hizmetlerine alternatifler oluşturularak genişbant erişim piyasasında rekabet artırılacaktır.
Tedbir 1.3. Sanal mobil şebeke hizmeti işletmeciliği yetkilendirilmesine ilişkin düzenleme çalışmaları yapılacaktır.	Telekomünikasyon Kurumu	Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Eylül Sonu	Mevcut mobil şebeke işletmecilerinin altyapıları üzerinden alternatif işletmecilerin de hizmet sunmasına imkan tanıyacak yetkilendirmeler tamamlanacaktır.
Öncelik 2. Sektörde etkin rekabet ortamının tesis edilmesi amacıyla ihtiyaç duyulan hukuki düzenlemeler yapılacak, mevcut düzenlemelerin ise zamanında ve etkin bir biçimde uygulanması sağlanacaktır.				
Tedbir 2.1. Elektronik Haberleşme Kanunu çıkarılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	DPT, Telekomünikasyon Kurumu	Haziran Sonu	Sektörde yapılan birçok ikincil düzenlemeye dayanak teşkil etmesi ve sektöre ilişkin genel ilkelerin belirlenmesi açısından önem arz eden kanunun yasalaşma süreci tamamlanacaktır.

Öncelik 3. Baştta genişbant erişim olmak üzere, toplumun tüm kesimlerinin bilgi ve iletişim teknolojilerine erişim imkanlarının artırılması sağlanacaktır.				
Tedbir 3.1. Yeni nesil mobil telekomünikasyon hizmetlerine ilişkin yetkilendirme çalışmalarına devam edilecektir.	Telekomünikasyon Kurumu	Ulaştırma Bakanlığı	Aralık Sonu	Genişbant erişime imkan verecek ve üzerinde birçok uygulamanın çalışacağı yeni nesil mobil sistemler konusunda yetkilendirmeye ilişkin çalışmalar sürdürülecektir.
Öncelik 4. Posta Sektörü sürat, kalite, güvenilirlik ve erişilebilirlik esasları ve AB Mevzuatı paralelinde rekabetçi bir anlayışla yeniden yapılandırılacaktır.				
Tedbir 4.1. Posta sektöründe politika belirleme, düzenleme ve işletme faaliyetleri ayrıştırılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	PTT, DPT	Aralık sonu	Posta sektörünü bütün yönleriyle düzenleyecek ve 5584 sayılı Kanunun yerini alacak yeni bir kanunla, sektördeki aktörlerin rolleri net bir şekilde belirlenecek ve piyasayı düzenlemek ve denetlemekle görevli, işletmecilerden ayrı ve operasyonel olarak bağımsız bir yapı tesis edilecektir.
Tedbir 4.2. Posta hizmetleri piyasasının, AB düzenlemeleri de dikkate alınarak, kademeli olarak serbestleştirilmesi için gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	PTT, DPT	Aralık sonu	Posta sektörünü düzenleyecek yeni kanun ile, mevcut posta tekelinin nicel kriterlere dayandırılarak kademeli bir şekilde daraltılması süreci başlatılacaktır. Serbestleştirme sonrası piyasaya yeni aktörlerin girmesi ve rekabetin artması ile fiyatların düşmesi, hizmet kalitesi ve çeşitliliğinde artış ve böylece tüketicilerin sağlayacağı faydanın artırılması hedeflenmektedir.
Tedbir 4.3. PTT Genel Müdürlüğünün sektörde oluşacak rekabet ortamına hazır hale getirilmesi için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.	Ulaştırma Bakanlığı	PTT, DPT, Hazine Müsteşarlığı	Aralık sonu	Posta sektörünün yeniden yapılandırılması çerçevesinde, PTT Genel Müdürlüğünün sektörde oluşacak rekabet ortamına hazırlanması amacıyla, üstleneceği role uygun olarak organizasyon yapısının ve izlenecek politikaların belirlenmesine yönelik bir kanun çıkarılacaktır.
Öncelik 5. Kamu hizmeti yayıncılığı, teknolojiadaki gelişmeler de dikkate alınarak geliştirilecek, toplumun farklı kesimlerinin ihtiyaçlarını karşılayacak bir içerik ve sağlıklı bir mali yapıya kavuşturulacaktır.				
Tedbir 5.1. TRT, kamu hizmeti yayıncılığı kapsamındaki rolü belirlenerek yeniden yapılandırılacak ve Kurumun sağlıklı bir mali yapıya kavuşturulması için gerekli yasal değişiklikler yapılacaktır.	TRT	TRT, RTÜK, DPT	Aralık sonu	TRT'nin kamu hizmeti yayıncılığı kapsamındaki rolünün belirlenerek yeniden yapılandırılması ve sağlıklı bir mali yapıya kavuşturulması amacıyla 2954 sayılı Kanunda gerekli değişiklikler yapılacaktır. Yapılacak düzenlemelerde Kuruluşun Anayasal özerkliğini zedelemeyecek, ancak hesap verilebilirliği tesis edecek bir yapının oluşturulmasına önem verilecektir.

Tedbir 5.2. Sayısal yayıncılığa sağlıklı bir geçiş için gerekli hukuki altyapı tamamlanacak, teknik altyapı çalışmalarına devam edilecek ve belirlenen illerde paralel yayınlar başlatılacaktır.	RTÜK	TK , TRT, Ulaştırma Bakanlığı, DPT	Eylül sonu	Karasal sayısal vericiler üzerinden sayısal yayıncılığa geçiş konusunda 3984 sayılı Kanunda gerekli değişiklikler yapılacak ve Haberleşme Yüksek Kurulu Kararı ile belirlenen uygulama planı çerçevesinde ilk aşamada belirlenen illerde analog yayınlarla paralel olarak karasal vericiler üzerinden sayısal yayıncılık hayata geçirilecektir.
Tedbir 5.3. Yayıncılık sektöründe AB'ye uyum amaçlı düzenlemeler gerçekleştirilecektir.	RTÜK	-	Eylül sonu	Tanımlar, yargı yetkisi, önemli olaylar ve bağımsız eserlerin teşviki konularında Sınır Tanımayan Televizyon Direktifine uyum amacıyla 3984 sayılı Kanunda gerekli değişiklikler yapılacak ve ikincil mevzuat oluşturulacaktır.

I. TARIMSAL YAPININ ETKİNLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

2006 yılında yüzde 2,9 büyüyen tarım sektörünün, GSYİH içindeki payı yüzde 9,2, istihdam içindeki payı yüzde 27,3'tür. Arazi parçalılığı, işletme ölçeklerinin küçük olması ve örgütlenme yetersizliği gibi yapısal sorunlar nedeniyle sektörde dönüşüm ihtiyacı sürmektedir. Diğer yandan, tarım ve kırsal kalkınma, gıda güvenliği, hayvan ve bitki sağlığı ile balıkçılık mevzuatının AB müktesebatına uyumuna ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Toprak ve Su Kaynakları

2006 yılı istatistiklerine göre, ülkemizdeki toplam 25,8 milyon hektarlık tarım alanının, 17,5 milyon hektarı ekilen, 4,7 milyon hektarı nadasa bırakılan, 0,8 milyon hektarı sebze yetiştirilen ve 2,8 milyon hektarı ise meyve, zeytin ağaçları ve bağcılık için ayrılan alanlardan oluşmaktadır.

Verimli tarım alanlarının yaygın erozyon ve tarım dışı kullanımlara tahsisi neticesinde daralması yanında, yanlış gübreleme, ilaçlama ve sulama uygulamaları sonucundaki bozulmalar gibi nedenlerle, tarım toprakları nicelik ve nitelik kaybına uğramaktadır. Bu sorunun giderilmesine olumlu katkıda bulunması amacıyla, 5403 sayılı Toprak Koruma ve Arazi Kullanımı Kanununda Şubat 2007'de yapılan değişikliklerle, tarım arazisi parsellerinin miras paylaşımı nedeniyle dahi belli büyüklüklerin altında parsellere ayrılmayacağı hükme bağlanmış ve kamu kuruluşlarının hizmet konularıyla ilgili olarak arazi toplulaştırması yapmaları imkanı getirilmiştir.

2001-2005 döneminde DSİ tarafından yıllık ortalama 41 bin hektar, 2006 yılında ise 69 bin hektar ilave saha inşaatı tamamlanarak sulamaya açılmıştır. Ancak, 2005 yılında 54 bin hektar ve 2006 yılında 47 bin hektar sulama sahasında, su kaynağı yetersizliği

nedeniyle sulama yapılamamıştır. Bu durum, su tasarrufu sağlayan sulama tekniklerinin yaygınlaştırılması yanında, sulama suyu kullanım tarifelerinin fiilen kullanılan su miktarıyla orantılı şekilde fiyatlandırılmasına yönelik çalışmaların yapılması suretiyle, su tüketiminde etkinliğin artırılması gereğini öne çıkarmaktadır.

Tarımsal altyapı ve özellikle sulamaya olan yoğun talebin karşılanmasına yönelik olarak, tarım sektörü kamu sabit sermaye yatırımlarının yaklaşık dörtte üçü DSİ yatırımlarına ayrılmaktadır. Sekizinci Plan döneminde gerçekleştirilen rasyonalizasyon çalışmalarına rağmen, Yatırım Programında yer alan proje stokunun büyüklüğü nedeniyle kaynakların rasyonel kullanımı yeterince gerçekleştirilememektedir. DSİ'nin yatırım programında mevcut proje paketinin ortalama bitiş süresi 26 yıldır. Bu süreyi kısaltmak için, bir taraftan sulamaya ayrılan kaynakların çeşitlendirilerek artırılması, diğer taraftan proje stokunun önceliklendirilmesi ihtiyacı devam etmektedir.

Dünyada yaşanan küresel ısınmanın neden olduğu iklim değişikliği ve olası kuraklıkların, özellikle ülkemizin de içinde bulunduğu Akdeniz Havzasında etkili olacağı tahmin edilmektedir. Bu çerçevede, tarımsal kuraklığın etkilerini azaltmak amacıyla yapılacak çalışmalarda görev, yetki ve sorumluluklara ilişkin 2007/12477 sayılı Tarımsal Kuraklıkla Mücadele ile Kuraklık Yönetimi Çalışmalarına İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Karar Ağustos 2007'de yürürlüğe girmiştir. Bu kapsamda, Tarımsal Kuraklıkla Mücadele Stratejisi ve Eylem Planı hazırlık çalışmalarına başlanmıştır.

Bitkisel Üretim

Tarım sektöründeki katma değer artışı, ağırlıklı olarak bitkisel üretimden kaynaklanmakta olup, rekolte değişiklikleri sektördeki büyümeyi doğrudan etkilemektedir. Sektörün mevcut yapısı, verimliliğin ve üretici gelir düzeyinin yükselmesini engellemektedir. Bu çerçevede, bitkisel üretimde verimlilik ve kaliteyi artırmak amacıyla, genetik potansiyeli yüksek ve üstün vasıflı bitki çeşitlerine ait her türlü çoğaltım materyalinin standartlara uygun, zamanında, uygun fiyatlarla ve yurt içi üretimle karşılanması hususu önemini korumaktadır.

İnsan sağlığı ve ekolojik dengeyi korumayı öne çıkaran bir üretim şekli olan organik tarım, ülkemizde giderek önem kazanmaktadır. Organik tarım alanlarının toplam tarım alanları içerisindeki payının artırılması ve bu konudaki mevzuatın AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi çalışmaları devam etmektedir.

5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu 2005 yılında yürürlüğe girmiş, ancak kamu ve özel sektör tarafından henüz herhangi bir lisanslı depo kuruluşu işletmeye açılmamıştır.

Farklı ekolojik tarım bölgelerine ve buna bağlı olarak zengin gen kaynaklarına sahip olan ülkemizde, bitki hastalık ve zararlılarına karşı özellikle entegre mücadele anlayışı benimsenerek, hava, toprak ve su kirliliğinin önlenmesi, ilaç kalıntısı olmayan ürünlerin elde edilmesi ve kamu-üretici işbirliğinin geliştirilmesi önemini korumaktadır.

Fosil bazlı yakıtlara alternatif bir şekilde talebi artan biyoyakıtın üretiminde kullanılan hammadde ihtiyacının artmasına paralel olarak, başta yağlı tohumlar olmak üzere tarımsal ürünlerin arz talep dengelerinde önemli değişiklikler gözlenmektedir.

Hayvancılık

Ülkemizde hayvan sayısı fazla olduğu halde birim hayvan başına elde edilen verim düşüktür. Hayvancılığın gelişmiş olduğu ülkelerde, sığır karkas ağırlığı ortalama 270-280 kg dolayında iken ülkemizde 195-200 kg; sığır başına süt verimi ise söz konusu ülkelerde 5-6 bin kg/laktasyon iken ülkemizde 2 bin kg/laktasyon düzeyindedir.

2006 yılı istatistiklerine göre, ülkemizdeki yaklaşık 11 milyon baş sığır mevcudunun yüzde 43'ü kültür melezi sığırları, yüzde 25,5'i ise saf kültür ırkı sığırlarından oluşmaktadır. Verimi görece düşük olan yerli koyunların oranı, 25,6 milyon baş koyun popülasyonunda yüzde 97 seviyesindedir. Hayvan ıslahı ve nitelikli damızlık sığır elde edilebilmesi amacıyla, 2006 yılında 1,8 milyon baş sığır suni tohumlama metoduyla tohumlanmış olup, bu rakamın 2007 yılında 2,1 milyona ulaşması beklenmektedir.

Büyükbaş ve küçükbaş hayvan yetiştiriciliğinde karlılığı etkileyen en önemli unsur olan kaliteli kaba yem arzı yetersiz olup, yem bitkilerinin miktar, kalite ve çeşit bakımından geliştirilmesi ve üretimlerinin artırılması, sektör açısından önemini korumaktadır.

Hayvan hastalıkları ve zararlılarının olumsuz etkilerinin azaltılması yönündeki çalışmalarda hayvancılık işletmeleri bazında koruyucu önlemlerin alınması önem arz ederken, ülke şartlarına uygun aşı, ilaç ve serum üretimlerinin miktar ve kalitesinin iyileştirilmesi ihtiyacı sürmektedir.

Bu çerçevede, AB mali işbirliği kapsamında 2007 yılında Sınır Kontrol Noktalarının Yeniden Yapılandırılması Projesi, Kuduz Hastalığının Kontrolü Projesi, Şap Hastalığının Kontrolü Projesi ile Kuş Gribi ve İnsanlararası Salgına Hazırlık ve Mücadele Projesi uygulamaya konulmuştur .

Su Ürünleri

Zengin su kaynaklarının varlığına karşın, kaynakların etkin kullanılmaması, Ar-Ge faaliyetlerinin ihtiyaçlar doğrultusunda gerçekleştirilmemesi, üreticilerdeki bilinç eksikliği, çevresel sorunlar ve kurumsal altyapı eksiklikleri, sektörün önemli sorunları olmaya devam etmektedir.

Önemli bir kısmı avcılığa dayanan su ürünleri üretimi, 2006 yılında 662 bin ton olarak gerçekleşmiştir. Son yıllarda uygulamaya konulan desteklerle, yetiştiricilik üretiminde önemli artışlar sağlanmış ve su ürünleri üretimi içindeki payı yüzde 20'ler seviyesine ulaşmıştır. Ülkemiz, BM Gıda ve Tarım Örgütü verilerine göre, 2002-2004 döneminde yetiştiricilik üretiminde en hızlı büyüyen 3. ülke konumundadır.

AB müktesebatına uyum gerekleri de gözetilerek hazırlanan koruma-kontrol hizmetlerinin etkinleştirilmesi, sürdürülebilir balıkçılığın sağlanması ve pazar şartlarına uygun, kaliteli üretim yapılması yönünde tedbirleri kapsayan Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının 2008 yılında yasalaşması beklenmektedir. Ayrıca, karaya çıkış noktalarında kontroller yapılması amacıyla 33 balıkçı barınağında ofisler kurulmuş olup, veri toplanmasında sağlıklı bir sistemin teşkil edilmesi amacıyla bilgi sistemlerine yönelik çalışmalar devam etmektedir.

Ülkemizde, 165'i balıkçı barınağı olmak üzere, yapımı devam edenlerle birlikte toplam 277 kıyı yapısı bulunmaktadır. Ancak, özellikle üstyapılardaki yetersizlik nedeniyle kıyı yapılarında nitelik açısından istenilen düzeye gelinememiştir. Diğer taraftan, balıkçı barınaklarının yer seçimi, işletilmek üzere devri ve denetimi gibi konularda kurumlar arası eşgüdümün sağlanması ve görev dağılımının yapılmasında yaşanan sorunların giderilmesi önem arz etmektedir.

Ormancılık

Dünya genelinde kişi başına 0,62 hektar verimli orman alanı düşerken, ülkemizde bu rakam 0,15 hektardır. Mevcut ormanların ülkemizde yaklaşık yüzde 4'ü biyolojik çeşitlilik, su ve yaban hayatı dikkate alınarak korumaya alınırken, dünyada bu oran yüzde 11 civarındadır. Dünyada yapılan endüstriyel ve toprak muhafaza amaçlı ağaçlandırmaların yaklaşık yüzde 2'si, ülkemizde gerçekleştirilmektedir. 2006 yılında yapılan 86 bin hektarlık ilaveyle birlikte, 2006 yılı sonu itibarıyla toplam 2,6 milyon hektar endüstriyel ve toprak muhafaza amaçlı ağaçlandırma gerçekleştirilmiştir. Öte yandan, 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla yanan 11 bin hektarlık alanla birlikte, toplam 1,58 milyon hektar orman alanı yangınlarla tahrip olmuştur.

Başta yasal işlemlerin uzaması olmak üzere, orman kadastro çalışmasının tamamlanamaması ve uzun dönemli ihtiyaçlar dikkate alındığında yıllık ağaçlandırmaların yetersizliği, sorun olmaya devam etmektedir.

Tarım Destekleri

2004 yılı sonunda YPK Kararı ile kabul edilen Tarım Stratejisi Belgesi (2006-2010) ve 2006 yılında yürürlüğe giren Tarım Kanunu kapsamında, tarımsal desteklerin yeniden yapılandırılma süreci devam etmektedir. Bu doğrultuda, Doğrudan Gelir Desteği (DGD) ödemelerinin üretime ilişkin politika araçları ile birlikte ele alınması yaklaşımlı sürdürülmektedir.

Bu çerçevede, DGD ödemelerinin destekleme bütçesindeki payının kademeli olarak yüzde 45 seviyesine çekilmesi öngörülmekte olup, 2006 yılında yüzde 56 seviyelerinde gerçekleşmiş olan bu oranın, 2007 yılında yüzde 44 düzeyine inmesi beklenmektedir. Bunun yanında, Strateji Belgesinde yüzde 13 seviyelerinde gerçekleşmesi amaçlanan fark ödemelerinin destekleme bütçesi içerisindeki payı 2006 yılında yüzde 27 düzeyinde gerçekleşmiştir. Bu payın 2007 yılında yüzde 32'ye ulaşacağı tahmin edilmektedir.

DGD kapsamında, 2006 yılında 16,3 milyon hektar kayıt altına alınarak yaklaşık 2,6 milyon çiftçiye ödeme yapılmıştır. 2005 yılında başlatılmış bulunan alan başına temel DGD ödemesine ek olarak, toprak analizi yaptıran ve organik tarım faaliyetinde bulunan üreticilere ilave DGD ödemesi uygulamasına devam edilmektedir. Ayrıca, 2005 yılında başlatılan alan bazlı mazot ve gübre desteği uygulamasına devam edilmiştir.

AB Kırsal Kalkınma Politikalarının uygulanmasına yönelik kapasite oluşturma amacıyla, gerçek ve tüzel kişilerin tarım ürünlerinin işlenmesi, değerlendirilmesi ve pazarlanması konularındaki kırsal kalkınma yatırımlarının desteklenmesine ilişkin 2006 yılında başlatılan uygulama sürdürülmüştür.

Ülkemizde bitkisel ve hayvansal üretimi tehdit eden risk ve belirsizlikler sonucu meydana gelecek kayıplar nedeniyle üreticilerin uğrayacağı zararların tazmin edilmesini

temin etmek üzere kabul edilen 5363 sayılı Tarım Sigortaları Kanunu uyarınca, Devlet Destekli Tarım Sigortaları uygulaması 2006 yılında başlamıştır. Uygulama kapsamında, bugüne kadar başta dolu, don ve hayvan hayatı konularında olmak üzere, teminat altına alınacak risklerle ilgili toplam 221 bin poliçe kesilmiş olup, 30 milyon YTL devlet desteği sağlanmıştır.

İhracatta rekabet gücünün artırılması amacıyla ihracat sübvansiyonlarının katma değeri yüksek, markalı ve nihai tüketiciye yönelik ürünlere yönlendirilmesi ve kıt kamu kaynaklarının etkin kullanılması ihtiyacı devam etmektedir. Geçmiş dönem ihracat sübvansiyonları uygulamalarında karşılaşılan ve ilgili ürün piyasalarında yaşanan yapısal sorunlara süreklilik kazandıracak şekilde ortaya çıkan olumsuz durumun, üretime ilişkin tedbirlerle çözüme kavuşturulması gereği sürmektedir.

Gıda Mevzuatı, Uygulamalar ve Sektörel Düzenlemeler

5179 sayılı Gıda Kanunu ile 1734 sayılı Yem Kanununun AB mevzuatı ile uyumlu hale getirilmesi için çalışmalar devam etmektedir. Öte yandan, 5179 sayılı Kanun ile gıda denetiminin Tarım ve Köyşleri Bakanlığı tarafından tek elden yürütülmesi amaçlanmış ancak, yerel yönetimlere ilişkin 5216 sayılı Büyükşehir Belediyeleri Kanunu ile 5393 sayılı Belediyeler Kanununun yürürlüğe girmesinden sonra, gıda maddeleri üreten işyerlerinin çalışma izinleri ve gıda siciline kayıt işlemleri belediyelere devredilmiştir. Bunun sonucunda ortaya çıkan denetim hizmetlerine ilişkin yetki ve mevzuat karmaşasının çözümü yeni yasal düzenlemelerin tamamlanmasını beklemektedir.

TABLO:IV. 25- Tarım Sektöründe Seçilmiş Göstergeler

	2005	2006	2007 (1)	2008 (2)
DSİ Tarafından İnşa Edilen Sulama Alanı (Net Kümülatif, Milyon Hektar)	2,46	2,53	2,60	2,67
Tarım Reformu Genel Müdürlüğü Arazi Topluşturma Faaliyeti (Kümülatif, Milyon Hektar)	0,16	0,18	0,23	0,27
Sertifikalı Hububat (Buğday-Arpa) Tohumu Kullanım Oranı (Yüzde)	22,9	27,0	28,0	30,0
Organik Tarım Alanlarının Toplam Tarım Alanına Oranı (Yüzde) (3)	0,8	0,8	0,8	0,8
Melez ve Kültür Irkı Sığır Varlığının Toplam Sığır Varlığına Oranı (Yüzde)	65,5	68,7	70,0	71,5
Endüstriyel ve Toprak Muhafaza Ağaçlandırmaları (Kümülatif, Milyon Hektar)	2,52	2,60	2,66	2,69
Devlet Destekli Tarım Sigortaları Poliçe Sayısı (Bin adet)	-	12,3	250,0	350,0

Kaynak: TKB, ÇOB, DPT, DSİ, Tarım Reformu Gn. Md.

(1) Gerçekleşme Tahmini

(2) Tahmin

(3) Organik tarım alanları; sertifikalı yetiştiricilik yapılan, geçiş döneminde olan ve doğal toplama yapılan alanları kapsamaktadır.

Gıda kontrol altyapısının iyileştirilmesine yönelik Ulusal Referans Laboratuvarı kurulması, risk analiz sistemi ve gıda güvenliği bilgi ağı oluşturulması çalışmalarına devam edilmektedir. Gıda güvenliği sisteminin AB ile uyumlu yapılmasına ilişkin yasal düzenlemelerin hızla tamamlanması, sistemin sağlıklı şekilde işlemesi açısından önemli görülmektedir.

Şeker sektöründe özelleştirme sürecinin, Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı uyarınca, Ekim 2007'den başlamak üzere 24 ay içerisinde tamamlanması öngörülmektedir. Özelleştirmeye ilişkin belirsizliklerin giderilmesi, kamuya ait şeker fabrikalarının yatırım öncelikleri ve yeniden yapılandırma ihtiyaçlarının belirlenmesinde önem arz etmektedir. Yeni özel sektör fabrikalarının üretime girmesi, mevcut üretim kotalarının uygulanması ve izlenmesindeki sorunları artırmaktadır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Tarım politikalarında, gıda güvencesinin sağlanması çerçevesinde, artan nüfusun yeterli ve dengeli beslenmesi ile kaliteli ve güvenli gıdaya ulaşması; ekonomik, sosyal ve çevresel açıdan sürdürülebilir, örgütlü, rekabet gücü yüksek ve AB ile uyumlu bir tarımsal yapının oluşturulması; doğal kaynakların etkin kullanılması ve geliştirilmesi temel amaçtır.

Üretimin talebe uygun olarak yönlendirilmesini sağlayacak politika araçları uygulanırken, ülkemizin AB'ye üyeliği sonrasında Birlik içinde rekabet edebilmesi için tarımsal yapıda gerekli dönüşüme öncelik verilecektir.

Üreticilerin, değişik amaçlara uygun biçimde ve verimlilik ve pazarlamada rekabet güçlerini artırıcı yönde örgütlenmeleri sağlanacaktır.

Tarım Kanunuyla çerçevesi belirlenen tarım destekleme politikaları, üretimde verimliliği artırmaya yönelik yeni uygulama unsurlarıyla zenginleştirilecektir.

Tarımsal istatistiki verilere dair nitelik ve nicelik sorunları giderilecek, tarım politikalarının yürütülmesine ilişkin bilgi altyapısı ile idari yapı geliştirilecektir.

AB müktesebatına uygun şekilde; kamunun, bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliği konularında sunduğu hizmetlerin bütüncül bir çerçevede yürütülmesi esas alınacaktır.

Tarım topraklarından kabiliyetleri doğrultusunda amacına uygun ve doğru tarım teknikleri kullanılarak faydalanılması ve su kaynaklarından dengeli, sürdürülebilir ve çevreyle uyumlu bütüncül bir yaklaşımla yararlanılmasını sağlayacak şekilde, toprak ve su kaynaklarının etkin kullanılması ile sulama ve arazi toplulaştırma yatırımlarının yaygınlaştırılması esas alınacaktır.

Su ürünleri sektöründe, idari yapının güçlendirilmesine, avcılık üretiminde kaynak yönetiminin etkinleştirilmesine, yetiştiricilikte çevreyle uyumlu üretimin gerçekleştirilmesine ve alternatif türlerin geliştirilmesine öncelik verilecektir.

Ormancılık faaliyetlerinde, bir yandan ekosistemin korunması gözetilirken, diğer yandan sosyal ihtiyaçlar, küresel ısınma ve çölleşme gerçekleri dikkate alınarak, ağaçlandırma çalışmaları sürdürülecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. AB'ye katılım sürecinde kurumsal ve idari yapılarda gerekli dönüşüme öncelik verilecektir.				
Tedbir 1.1. Tarım ve Köyşleri Bakanlığının kuruluş ve görevleri hakkındaki KHK günümüz şartlarına uygun olarak gözden geçirilerek kanun şeklinde çıkarılacaktır.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM, TOBB, TZOB	Aralık Sonu	AB müktesebatına uyumun gerektirdiği işlevsel örgütlenme, toprak koruma ve arazi kullanımı ile tarımsal araştırma-geliştirme ve yayım hizmetlerini bütüncül yürütme konularının da göz önüne alınacağı kanun tasarısı taslağı ilgili kurum ve kuruluş görüşleri alınarak sonuçlandırılacaktır.
Tedbir 1.2. Şeker Kanununun Bazı Maddelerinde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, Şeker Kurumu	Eylül Sonu	Şeker sektöründe kurumsal düzenlemenin tamamlanması ile kota yönetimi ve denetiminin etkinleştirilmesi için AB politikalarındaki değişimleri de gözeten mevzuat düzenlemeleri sonuçlandırılacaktır.
Tedbir 1.3. TİGEM için bir yeniden yapılandırma ve faaliyet programlaması yapılacaktır.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, TİGEM	Aralık Sonu	TİGEM işletmelerinin, özel sektör faaliyetlerinin bulunmadığı veya kısıtlı faaliyetlerde bulunduğu alanlara yönlendirilmesi ve bu amaca katkıda bulunmayan işletmelerin özel sektöre kullandırılmasına ilişkin kurumun yeniden yapılandırılması ve faaliyet programlamasını içeren bir strateji hazırlanacak ve akabinde söz konusu strateji temelinde işletmelerin kiralanmasına ilişkin bir kanun tasarısı taslağı hazırlanacaktır.
Tedbir 1.4. Alkol ve Alkollü İçki Kanunu çıkarılacaktır.	Tütün, Tütün Mamülleri ve Alkollü İçkiler Piyasası Düzenleme Kurumu	Maliye Bakanlığı, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	Aralık Sonu	AB Şarap Ortak Piyasa Düzeninin piyasa düzenlemelerine uyum sağlanması amacıyla Alkol ve Alkollü İçki Kanunu çıkarılacaktır.
Tedbir 1.5. 4572 sayılı Tarım Satış Kooperatif ve Birlikleri Hakkındaki Kanunda değişiklik yapılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Birliklerin sürdürülebilir mali ve idari yapılara sahip olması yönünde düzenlemelerin yapılması ve 4572 sayılı Kanunda yeniden yapılandırma dönemi ile ilgili olarak yer alan geçici maddelerin kaldırılması amacıyla 4572 sayılı Kanunda değişiklik yapan bir Kanun çıkartılacaktır.

Öncelik 2. Üreticilerin, değişik amaçlara uygun şekillerde; verimliliği ve pazarlamada rekabet gücünü artırıcı yönde örgütlenmelerini sağlayacak mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır.				
Tedbir 2.1. Tarımsal üretici örgütlerine ilişkin mevzuatta; kuruluş izinleri, izleme, kontrol ve denetimlere ilişkin hükümlerin değiştirileceği bir kanun tasarısı taslağı hazırlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	Tarımsal üretici örgütlerine ilişkin mevzuatta değişikliğe gidilerek, örgütlerin kuruluş izinleri ile faaliyetlerinin izlenmesinin Tarım ve Köyişleri Bakanlığı tarafından yerine getirilmesi ve iç denetimlerinin kendilerince, dış denetimlerinin ise bağımsız denetçi kuruluşlarca yapılmasını sağlayacak bir kanun tasarısı taslağı hazırlanacaktır.
Öncelik 3. Tarımsal desteklerin Tarım Strateji Belgesi (2006–2010) ile 5488 sayılı Tarım Kanunu çerçevesinde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.				
Tedbir 3.1. Hayvancılık destekleri sadeleştirilerek, amaç odaklı olarak yeniden düzenlenecektir.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM	Haziran Sonu	Halen çok sayıda ve muhtelif tedbirler ile uygulamaları içeren hayvancılık desteklerinin sadeleştirilerek, kaynak ve transfer etkinliğini sağlamak amacıyla 2005/8503 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yeniden düzenlenecektir.
Tedbir 3.2. Tarımsal desteklerin uygulanmasında üretici örgütlerinin rollerine ilişkin bir Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, ABGS, Üretici Örgütleri	Aralık Sonu	Tarımsal desteklerin uygulanmasında üretici örgütlerinin dahil edilmesine ilişkin destekleme konuları ve ilgili örgütlerin seçim kriterleri, ödeme usulleri ile yapılacak pilot çalışmanın esaslarının belirlendiği bir Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılacaktır.
Öncelik 4. Tarım politikalarının yürütülmesine ilişkin bilgi altyapısı oluşturulacak ve idari yapı geliştirilecektir.				
Tedbir 4.1. Çiftlik Muhasebe Veri Ağı (ÇMVA) Kurulması Yönetmeliği çıkarılacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Türkiye İstatistik Kurumu	Aralık Sonu	ÇMVA sisteminin kurulması yönünde yapılacak idari ve hukuki işler ile pilot çalışmalara ilişkin usul ve esasların belirlendiği yönetmelik çıkarılacaktır.
Öncelik 5. AB müktesebatına uygun şekilde; kamunun, bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliği konularında sunduğu hizmetlerin bütüncül bir çerçevede yürütülmesi esas alınacaktır.				
Tedbir 5.1. Gıda, yem, gıda hijyeni ve veteriner hizmetleri ile bitki sağlığına ilişkin yasal düzenlemeler tamamlanacaktır.	Tarım ve Köyişleri Bakanlığı	Sağlık Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, DPT, DTM, Gümrük Müsteşarlığı	Haziran Sonu	Kamunun, bitki ve hayvan sağlığı ile gıda güvenliği konularında sunduğu hizmetlerin bütüncül bir çerçevede yürütülmesini teminen, AB müktesebatına uyumlu olarak hazırlanacak kanun tasarısı taslağının kurum görüşlerinin değerlendirilmesini müteakiben yasalaşması sağlanacaktır.

Öncelik 6. AB üyeliği sonrasında birlik içinde rekabet edebilirliğin artırılması amacıyla tarım ürün piyasaları yapıları güçlendirilecektir.				
Tedbir 6.1. Sözleşmeli üretime ilişkin mevzuat düzenlemesi yapılacaktır.	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Sanayi ve Ticaret Bak. TOBB, TZOB, Üretici Örgütleri, Üniversiteler	Eylül Sonu	Tarım-sanayi entegrasyonunun sağlanmasına yönelik araçlardan biri olan sözleşmeli üretim faaliyetlerinin düzenlenmesini teminen, Sözleşmeli Üretim İle İlgili Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik çıkarılacaktır.
Tedbir 6.2. Tarım ürünleri pazarlama standartları kanunu çıkarılacaktır.	Dış Ticaret Müsteşarlığı	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, TSE	Aralık Sonu	AB'deki zorunlu uygulamaya paralel olarak, tarım ürünleri ticaretinde pazarlama standartlarının uygulanmasını teminen mevzuat çalışmaları sonuçlandırılacaktır.
Tedbir 6.3. Coğrafi işaretler mevzuatında değişiklik öngören kanun tasarısı taslağı yasalaşacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Adalet Bakanlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Eylül Sonu	Türkiye'de yöresel veya geleneksel karaktere sahip ürünlerin coğrafi işaret veya geleneksel özellikli ürün adıyla korunmasına ilişkin kuralların ve şartların belirlenmesi ve ayrıca uygulamada ortaya çıkan sorunların giderilmesi amacıyla coğrafi işaretler mevzuatı güncellenerek değiştirilecektir.
Tedbir 6.4. Tarım havzaları belirlenecektir.	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, DPT	Aralık sonu	Verimlilik ve etkinlik artışına yönelik tarımsal üretim politikalarının, ekolojik dengenin gözetilerek olumsuz çevresel etkilerin en aza indirildiği bir çerçevede yürütülmesini teminen, söz konusu politikalar tarım havzası temelinde uygulanacaktır. Bu kapsamda, 5488 Sayılı Tarım Kanununun 14. maddesine istinaden çıkarılması gereken ilgili Bakanlar Kurulu Kararı ve yönetmelik için temel teşkil edecek, havzaların belirlenmesine ilişkin çalışmalar sonuçlandırılarak bir strateji belgesi hazırlanacaktır.
Öncelik 7. Toprak ve su kaynaklarının etkin kullanımı esas alınacaktır.				
Tedbir 7.1. Tarım alanlarının tarım dışı amaçlara tahsisinin kısıtlanması hususundaki aksaklıklar belirlenerek raporlanacaktır.	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	-	Eylül Sonu	Sonraki aşamada gündeme gelecek yasal düzenlemelere temel oluşturmak üzere, tarım alanlarının tarım dışı kullanımlara tahsisini kısıtlayan mevzuatın uygulamasında karşılaşılan aksaklıklar ile diğer mevzuatta yer alan bu önceliğe aykırı hükümlere dair bir rapor hazırlanacaktır.

Tedbir 7.2. Sulama Birlikleri Kanunu çıkarılacaktır.	Çevre ve Orman Bakanlığı	DSİ Gn. Md.	Eylül Sonu	Su kaynaklarının etkin kullanımını sağlamak için katılımcı su kullanım yönetimi konusundaki mevzuat boşluklarını gidermek amacıyla Sulama Birlikleri Kanunu Tasarısı Taslağı TBMM'ye sevk edilecektir.
Öncelik 8. Sulama ve arazi toplulaştırma yatırımları yaygınlaştırılacaktır.				
Tedbir 8.1. Sulama yatırımlarında yap-işlet-devret çalışmalarına hız verilecektir.	Çevre ve Orman Bakanlığı	DPT, DSİ Gn. Md.	Aralık Sonu	Sulama projelerinde yaşanan kaynak sıkıntısını gidermek üzere kamu dışından kaynak temini yoluyla yatırımların hızlandırılması amacıyla yap-işlet-devret çalışmaları tamamlanacak ve bir pilot proje uygulaması başlatılacaktır.
Tedbir 8.2. Arazi toplulaştırma çalışmaları hızlandırılacaktır.	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, DPT, DSİ Gn. Md., Tarım Reformu Gn. Md.	Aralık sonu	Yeniden düzenlenen mevzuat kapsamında, tarım arazilerinin çok parçalı ve dağınık oluşu sorununun çözümü yanında sulama projelerinde yatırım maliyetlerinin ve kamulaştırma giderlerinin azaltılmasına yönelik olarak arazi toplulaştırma çalışmalarının hızlandırılması amaçlanmaktadır.
Öncelik 9. Su ürünleri sektöründe idari yapı güçlendirilecektir.				
Tedbir 9.1. Balıkçı Barınakları Yönetmeliği yeniden düzenlenecektir.	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Ulaştırma Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	Balıkçı barınaklarının yer seçimi, işletilmek üzere devri, kiralanması ve denetimi gibi uygulamada yaşanan sorunların giderilmesi amacıyla Balıkçı Barınakları Yönetmeliği güncellenerek, yeniden düzenlenecektir.
Tedbir 9.2. Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarılacaktır.	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sahil Güvenlik Komutanlığı, Üretici Örgütleri	Mart Sonu	AB müktesebatına uyum gerekleri de gözetilerek hazırlanan ve koruma-kontrol hizmetlerinin etkinleştirilmesi, sürdürülebilir balıkçılığın sağlanması ve Pazar şartlarına uygun, kaliteli üretim yapılması yönünde düzenlemeleri kapsayan Su Ürünleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısının yasalama sağlanacaktır.
Öncelik 10. Ormancılık faaliyetlerinde, genelde ekosistemin korunması gözetilirken; yangınla mücadele ve ağaçlandırma çalışmaları sürdürülecektir.				
Tedbir 10.1. Yangınla mücadele kapasitesi güçlendirilecektir.	Çevre ve Orman Bakanlığı	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, Orman Genel Müdürlüğü	Aralık Sonu	Yangınlarla daha etkin mücadele amacıyla gerekli makine-teçhizat alımına devam edilecektir.

Tedbir 10.2. Ağaçlandırma çalışmaları sürdürülecektir.	Çevre ve Orman Bakanlığı	-	Aralık Sonu	Orman sağlığı, yangınlar, böcek ve hastalıklar ile su ve yaban hayatının korunması dikkate alınarak ağaçlandırma çalışmalarında karışık türde fidanlara yer verilirken su boylarında kesilmemiş uygun genişlikte şeritler bırakılacaktır.
--	--------------------------------	---	-------------	---

İ. SANAYİ VE HİZMETLERDE YÜKSEK KATMA DEĞERLİ ÜRETİM YAPISINA GEÇİŞİN SAĞLANMASI

SANAYİ

1. Mevcut Durum

İmalat Sanayii

2002-2006 döneminde imalat sanayii yatırımı, üretimi ve ihracatında yüksek artış hızları kaydedilmiştir. Yatırımlarda ve ihracattaki artış ile ihracatın sektörel kompozisyonunun değişmesi ve reel kurun değerlenmesi, ara ve yatırım malları ithalatında yüksek artışlara yol açmıştır. 2007 yılının ilk yedi ayında ise ithalat artış hızı yaklaşık 2006 yılı seviyesinde gerçekleşirken, ihracat artış hızında önemli bir yükseliş kaydedilmiştir. 2007 yılının ilk yedi ayında 2006 yılının aynı dönemine göre imalat sanayii üretim artışı yavaşlamıştır.

TÜİK üç aylık sanayi üretim endeksi sonuçlarına göre, imalat sanayii üretimi 2005 yılında yüzde 4,8, 2006 yılında yüzde 5,6 artmıştır. 2006 yılında üretimi en fazla artan sektörler otomotiv dışındaki ulaşım araçları, makine, metal eşya, elektrikli makineler ve tütün ürünleri olmuştur. Üretim endeksindeki genel artış eğilimine rağmen elektronik ve plastik-kauçuk ürünler imalatında önemli azalmalar görülmüştür. TÜİK aylık sanayi üretim endeksi verilerine göre, imalat sanayii üretimi 2007 yılının ilk yedi ayında bir önceki yılın aynı dönemine oranla yüzde 4,4 artmıştır. Bu dönemde makine, elektrikli makine, ağaç ürünleri, ana metal ve metal eşya sektörlerinde yüksek üretim artışları dikkati çekmektedir.

TÜİK aylık imalat sanayii eğilim anketi verilerine göre, 2005 yılında yüzde 78,8 olan özel kesim kapasite kullanım oranı, 2006 yılında yüzde 79,6, 2007 yılı Ağustos ayında ise yüzde 79,4 olmuştur.

Ekonomideki hızlı iyileşmenin devam ettiği 2005 yılında DPT verilerine göre yüzde 25 artış gösteren imalat sanayii özel kesim sabit sermaye yatırımları, 2006 yılında yüzde 15 artmıştır. 2007 yılında ise imalat sanayii özel kesim sabit sermaye yatırımlarında artışın yüzde 8 civarında gerçekleşmesi beklenmektedir. İşletmelerin yatırım eğiliminin bir göstergesi olarak imalat sanayiinde 2005 yılında alınan teşvik belgesi sayısı yüzde 9,9, cari fiyatlarla yatırım tutarı yüzde 3; 2006 yılında ise belge sayısı yüzde 29,9 ve cari fiyatlarla yatırım tutarı yüzde 7,7 azalmıştır. 2007 yılı ilk yedi ayında da, bir önceki yılın aynı dönemine göre, alınan teşvik belgesinin sayısı yüzde 28,9 ve cari fiyatlarla yatırım tutarı yüzde 14,5 düşmüştür.

İmalat sanayii istihdamında, üretimde çalışanlar endeksine göre, 2006 yılı dördüncü çeyreğinden itibaren yeniden artış eğilimi görülmektedir. İmalat sanayii istihdamı, bir önceki yılın aynı dönemine göre, 2007 yılı birinci çeyreğinde yüzde 2,3, ikinci çeyreğinde ise yüzde 1,7 oranında artmıştır. Bu artış, özel sektör istihdamındaki artıştan kaynaklanmış olup, kamunun imalat sanayiindeki istihdamında ise azalma gözlenmiştir.

Toplam ihracat 2005 yılında yüzde 16,3 artarak 73,5 milyar ABD doları, 2006 yılında yüzde 16,4 artarak 85,5 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. İmalat sanayii ihracatı ise aynı yıllar itibarıyla yüzde 15,5 ve yüzde 16,6 artmış ve toplam ihracat içindeki payı 2006 yılında yüzde 93,8 olmuştur. 2006 yılında elektrikli makine, otomotiv, ana metal, petrol ürünleri, tütün ve kimya ihracatları yüksek oranda artan sektörlerdir. Toplam ihracat içinde AB ülkelerinin payı yüzde 56 düzeyinde devam etmektedir. 2007 Ocak-Temmuz döneminde 2006 yılının aynı dönemine göre toplam ihracat yüzde 24,3 artarak 58,4 milyar ABD doları olmuş, imalat sanayii ihracatı ise yüzde 25,2'lik artışla 55,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde elektrikli makine, ana metal, makine, metal eşya, plastik - kauçuk ürünleri imalatı ihracatta yüksek artış yaşanan sektörlerdir.

2005 yılında toplam ithalat yüzde 19,7 artarak 116,8 milyar ABD doları, 2006 yılında ise yüzde 19,5 artarak 139,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. İmalat sanayii ithalatı ise 2005 yılında yüzde 17,1 artarak 94,2 milyar ABD dolarına, 2006 yılında da yüzde 17,1 artarak 110,3 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. İmalat sanayii ithalatı içinde taş ve toprağa dayalı ürünler, petrol ürünleri, ana metal, giyim eşyası önemli artışlar gösteren sektörler olmuştur. 2007 Ocak-Temmuz döneminde 2006 yılının aynı dönemine göre toplam ithalat yüzde 18,6 artarak 92,5 milyar ABD doları, imalat sanayii ithalatı ise yüzde 17,7 artarak 72,7 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde ithalatın yüzde 40,6'sı AB ülkelerinden yapılmıştır.

TABLO:IV. 26- İmalat Sanayii ile İlgili Temel Göstergeler (Yüzde)

	2005	2006	2007 ⁽¹⁾	AB-2005
GSYİH İçindeki Payı (Cari Fiyatlarla)	20,8	21,1	22,3 ⁽²⁾	20,6 ⁽⁵⁾
Üretim Artışı (Sabit Fiyatlarla)	4,8	5,6	4,4	1,1 ⁽⁵⁾
İhracat Artışı (Cari Fiyatlarla)	15,5	16,6	25,2	9,5 ⁽⁶⁾
Toplam İhracat İçindeki Payı	94,0	93,8	94,7	87,1 ⁽⁶⁾
İthalat Artışı (Cari Fiyatlarla)	17,1	17,1	17,7	8,8 ⁽⁶⁾
Toplam İthalat İçindeki Payı	80,6	79,1	78,5	69,3 ⁽⁶⁾
Özel Sektör S.S.Y. İçindeki Payı (Cari Fiy.)	42,0	41,9	42,3 ⁽³⁾	-
Sanayi İstihdam Artışı	7,3	2,8	0,9	-0,4 ⁽⁷⁾
Kurulan İşletme Sayısı (Adet)	9 249	10 411	6 697	-
Kapanan İşletme Sayısı (Adet)	2 088	2 401	1 485	-
Özel Kesim Kapasite Kullanım Oranı	78,8	79,6	80,7	-
Üretimde Çalışan Başına Kısmi Verimlilik Artışı	5,3	6,4	-0,1 ⁽⁴⁾	-0,3 ⁽⁸⁾

Kaynak: TÜİK - [(1) 7 aylık, (2) 6 aylık], (3) DPT-yıllık tahmin, (4) 2007 yılı 2. çeyrek itibarıyla, (5) AB-25 sanayi verisi, (6) AB-25 STIC sınıflandırmasına göre 2004 yılı verileri, (7) AB-25 2004 yılı tahmin, (8) AB-25 2004 yılı.

Toplam ithalat içinde büyük bir paya sahip olan ara malı ithalatında yaşanan, özellikle petrol ve doğalgaz dışı ara malı ithalatındaki gelişme önem arz etmektedir. Petrol ve doğalgaz dışı ithalat 2005 yılında 67,2 milyar ABD doları, 2006 yılında 79,8 milyar ABD doları iken, 2007 yılı Ocak-Temmuz döneminde ise geçen yılın aynı

dönemine göre yüzde 27,2 artarak 56,5 milyar ABD doları olmuştur. Böylece toplam ithalat içinde 2006 yılı ilk yedi ayında yüzde 57 olan petrol ve doğalgaz dışı ara malları ithalatının payı, 2007 yılı aynı döneminde yüzde 61'e yükselmiştir. Bu durum, üretim ve ihracatında yüksek artışlar yaşanan bazı sektörlerin, beraberinde yüksek ithalat artışlarını getirmesine ve böylece cari açığın artmasına neden olmaktadır. Bu nedenle, hammadde ve ara mamül ithalatı göz önünde bulundurulduğunda, cari açığın azalması için sanayide yüksek katma değerli üretim yapısına geçilmesi önem arz etmektedir.

TABLO:IV. 27- İmalat Sanayii Üretim ve İhracatının Yapısı (Yüzde Pay)

Teknoloji Yoğunluğu(1)	TÜRKİYE						AB
	Üretim			İhracat			İhracatı (4)
	2000(2)	2002	2006(3)	2000	2002	2005	2003
Yüksek	5,9	5,1	6,0	7,8	6,2	6,0	21,5
Ortanın Üstü	22,5	18,2	27,1	20,4	24,3	28,5	41,9
Ortanın Altı	30,4	26,7	26,9	20,5	22,8	26,9	15,9
Düşük	41,2	50,0	40,0	51,3	46,8	38,7	20,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK, OECD STAN Database

(1) OECD Science, Technology and Industry Scoreboard sınıflandırması esas alınmıştır.

(2) 10+ kişi çalıştıran işyerlerini kapsamaktadır.

(3) 2002 yılı fiyatlarıyla DPT tahminidir.

(4) OECD üyesi AB ülkeleri

Çin ve Hindistan gibi ucuz emek gücüne sahip ülkelerin, dünya ticaret sistemine entegrasyonu ile temel sanayi ürünlerinde maliyetlere dayalı rekabetin sürdürülmesi güçleşmiştir. Bunun sonucunda, ülkemizde tekstil, giyim, deri gibi geleneksel sektörlerde 2002 yılından itibaren üretimde darboğazlar yaşanmıştır. Buna karşılık, Gümrük Birliğine geçişten itibaren devam eden ihracat ve üretimde orta ve yüksek teknoloji imalat sanayii sektörlerinin payının artma eğilimi 2005 yılında da sürmüştür. Özellikle otomotiv, makine, elektronik ve beyaz eşyadaki yüksek ihracat artışları bu eğilimin devam etmesinde etkili olmuştur. 2006 ve 2007 yıllarında da bu sektörlerde, elektronik dışında, hızlı gelişme devam etmektedir. Ancak AB ülkeleri ile karşılaştırıldığında bu sektörlerin payı hâlâ düşük kalmaktadır.

Sanayinin, reel faizlerin yüksekliği, kayıt dışı ekonomi, değerli kur ve düşük fiyatlı ithalattan kaynaklanan haksız rekabet, bürokrasinin fazlalığı, kamunun sağladığı bazı girdilerin fiyatlarının uluslararası fiyatlara göre yüksekliği, vergi ve sosyal güvenlik primi oranlarındaki yükseklik gibi temel sorunları devam etmektedir. Ayrıca, teknoloji üretiminde yetersizlik, modern teknoloji kullanımının hızlı yaygınlaşamaması, nitelikli işgücü eksikliği, yüksek katma değerli ürünlerde sınırlı üretim kabiliyeti, tesislerin üretim ve yönetim yapılarında modernizasyon ihtiyacı, sanayinin kapasitesi ve potansiyeli konusunda yatırımcıların bilgilere erişimindeki zorluklar, bazı bölgelerde Organize Sanayi Bölgesi (OSB) ve Küçük Sanayi Sitesi (KSS) ihtiyacının yeterli düzeyde karşılanamaması gibi genellikle yapısal nitelikteki sorunların çözülmesi gerekmektedir.

Genel ve sektörel sanayi politikaları 2006 yılında AB ile yürütülen müzakereler çerçevesinde, İşletmeler ve Sanayi Politikası faslında ele alınmıştır. Bu kapsamda, genel olarak sanayi politikaları AB politikaları ile uyumlu bulunmuştur. Diğer taraftan, mevcut sanayi politikası belgelerinin revize edilmesi, sektörel stratejilerin oluşturulması, değerlendirmelerin daha detaylı rekabet gücü analizlerine dayandırılması ve politikaların uygulanmasında sahipliğin ve etkinliğin artırılması gibi ihtiyaçlar bulunmaktadır. Bu doğrultuda çalışmalar yürütülmektedir.

Ayrıca, sanayinin rekabet gücünü geliştirmek için orta ve uzun vadeli bir perspektifle genel ve sektörel sorunların değerlendirilmesi ve öneriler getirilmesini, politikalar oluşturulmasını, bu amaçla detaylı çalışma ve analizlerin yapılmasını ve bunun için de özel ve kamu kesimindeki paydaşların katılımıyla sürekli bir diyalog ortamının oluşturulmasını sağlamak üzere, 2007/19 sayılı Başbakanlık Genelgesi ile Sanayinin Rekabet Gücünün Geliştirilmesi Daimi Özel İhtisas Komisyonu kurulmuş bulunmaktadır. Komisyon çalışmalarına 2007 yılı içinde başlanacaktır.

İmalat sanayiinde, ithalatta haksız rekabetin önlenmesi konusunda 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla, 43 adet ürün grubunda çeşitli ülkelerin dumping uygulamalarına karşı kesin önlem, 1 adet ürün grubunda önlemlerin etkisiz kılınması soruşturması ve 2 adet ürün grubunda dumping soruşturması devam etmektedir. İthalatta, genellikle Çin başta olmak üzere Uzakdoğu ve Bağımsız Devletler Topluluğu (BDT) ülkelerinden kaynaklanan haksız rekabet tekstil, kimya, lastik ve metal eşya sektörlerinde yoğunlaşmaktadır.

Küreselleşme sürecinde rekabet gücünün artırılmasında başarılı bir yöntem olarak kümelenme yaklaşımı son yıllarda oldukça yaygınlaşmıştır. Dünyadaki bu gelişmeye paralel olarak, Türkiye’de de özellikle OSB’lerin katkısıyla sektörel ve bölgesel düzeyde çeşitli kümelenme oluşumları bulunmakla beraber, genel bir kümelenme politikasının belirlenmesine ihtiyaç vardır. Bu çerçevede, sektörel ve bölgesel kümelenme haritaları hazırlanmalı, OSB ve benzeri mevcut kümelenme altyapıları kullanılarak ve yeni modeller üretilerek kümelenme girişimlerine fiziksel, ekonomik ve hukuki zemin oluşturulmalıdır. Ülkemizde kümelenme yapılarının özellikle dağınık bir yapılanma arz eden sektörlerde gerçekleştirilmesi önemli yararlar sağlayacaktır.

Planlı sanayileşmenin ve düzenli kentleşmenin sağlanması, sanayinin çevresel etkilerinin azaltılması ve KOBİ’lere daha iyi üretim koşulları sağlanarak rekabet güçlerinin artırılması amaçlarıyla OSB ve KSS’lerin yapımına devam edilmektedir. Sanayi ve Ticaret Bakanlığı tarafından sağlanan kredi desteğiyle 2006 yılı sonuna kadar toplam 93 adet OSB ve 403 adet KSS tamamlanmıştır. 2007 Yılı Yatırım Programında 112 adet OSB projesi ve 62 adet KSS projesi bulunmakta olup, yıl sonunda 10 adet OSB ile 14 adet KSS’nin tamamlanacağı tahmin edilmektedir. Tamamlanan OSB’lerde parsellerin yüzde 88’i tahsis edilmiş olmasına rağmen, sadece yüzde 59’unda üretime geçilmiştir. İl bazında bakıldığında, gelişmiş iller dışındaki illerde OSB doluluk oranlarının düşük olduğu görülmektedir.

TABLO:IV. 28- OSB ve KSS Proje ve Kredi Bilgileri

(2007 Yılı Fiyatlarıyla Milyon YTL)

Yılı	Organize Sanayi Bölgeleri		Küçük Sanayi Siteleri		
	Kullandırılan Kredi Miktarı	Biten OSB Sayısı	Kullandırılan Kredi Miktarı	Biten KSS Sayısı	Biten İşyeri Sayısı
2003	51	7	34	14	1 516
2004	55	5	34	14	2 353
2005	98	10	53	9	679
2006	77	7	45	11	680
2007(1)	59	10	38	14	1 672

Kaynak: Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

(1) Tahmin

KOBİ'lerin markalaşma ve kalite ve çevre standartları konularında farkındalıklarının ve uygulama kapasitelerinin düşüklüğü, teknoloji kullanımlarının yetersizliği, düşük kalite ve verimde üretim yapmaları, düşük katma değer yaratmaları, Ar-Ge ve yenilikçilik çalışmalarının ve yatırımlarının yetersiz olması uluslararası pazarlardaki rekabet edebilirliklerinin önündeki başlıca engellerdir. KOBİ'lerimizin rekabet güçlerinin artırılmasına duyulan ihtiyaç devam etmektedir.

KOBİ'lerin ihtiyaçlarının karşılanabilmesi için KOBİ destek sisteminin geliştirilmesi gerekmektedir. Bu amaçla, başta KOSGEB olmak üzere KOBİ'lere destek sağlayan kurum ve kuruluşların hizmet kapasitelerinin artırılması ve istikrarlı bir bütçe yapısına kavuşturulmasına yönelik faaliyetlere devam edilmektedir. KOBİ'lere yönelik eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin etkinliğini ve kalitesini artırmak için, hizmetlerin sunulmasında standardizasyon sağlanması ve bu hizmetlerin denetlenmesi önem arz etmektedir. KOSGEB tarafından sağlanan destek miktarı, hedef kitlenin büyüklüğü ve önemi düşünüldüğünde yetersiz seviyededir.

TABLO:IV. 29- KOSGEB Destekleri

				(Milyon YTL)
	2004	2005	2006	2007 Eylül
Geri Ödemeli Destekler	53	56	6	3
Geri Ödemesiz Destekler	91	38	30	72
Toplam	144	94	36	75

Kaynak: KOSGEB

Yeni girişimcilere yönelik olarak, başta KOSGEB olmak üzere çeşitli kurumlar ve meslek örgütleri tarafından eğitim ve danışmanlık hizmetleri sağlanmaktadır. 2006 yılında yapılan düzenlemeler ile KOSGEB ve TÜBİTAK tarafından finansal destekler de verilmeye başlanmıştır.

KOSGEB tarafından Tarsus, Eskişehir, Adana, Mersin, Zonguldak ve Van illerinde İş Geliştirme Merkezleri (İŞGEM) kurularak, yeni girişimcilere işyeri tahsisi ve danışmanlık hizmetleri verilmiştir. Söz konusu İŞGEM'lerde toplam 185 işletme kurulmuş ve 1.067 kişi istihdam edilmiştir.

KOBİ'lerin, üniversiteler ve büyük ölçekli firmaların bilgi kapasitesinden yararlanmaları amacıyla, KOBİ'ler ile üniversiteler ve büyük ölçekli işletmeler arasında işbirliğinin geliştirilmesine ve ana-yan sanayii ilişkilerinin artırılmasına ihtiyaç duyulmaktadır.

Ulusal KOBİ politikalarının uygulanmasını ve KOBİ'lerin rekabet güçlerinin artırılmasını sağlamak amacıyla 2003 yılında kabul edilen KOBİ Stratejisi ve Eylem Planı, 2007-2009 dönemini kapsayacak şekilde revize edilerek 2007 yılında Yüksek Planlama Kurulu'nun 2007/25 sayılı Kararı ile onaylanmıştır.

Yüksek katma değerli ürünlerin geliştirilmesini sağlamak üzere, markalaşmanın desteklenmesi faaliyetlerine devam edilmektedir. Bu kapsamda, özellikle TURQUALITY sisteminin uygulanmasına önem verilmektedir. Ayrıca ihracata yönelik devlet yardımları kapsamında 2007/3 sayılı Eğitim ve Danışmanlık Yardımı Hakkında Tebliğ 2007 yılında yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Tebliğ ile, KOBİ ve Sektörel Dış Ticaret Şirketleri yanında

diğer tüm ticari/sınai faaliyette bulunan şirketler ve yazılım sektöründe faaliyet gösteren firmalar kapsamıştır. Buna ilaveten, yüksek katma değerli ürünlerin desteklenmesi amacıyla tasarımcıların eğitilmesi ve danışmanlık hizmetlerine yönelik yardımların sağlanması öngörülmüştür.

TABLO:IV. 30- Sanayi Tüketimi için Elektrik ve Doğal Gaz Fiyatları

		2002	2003	2004	2005	2006	2007(1)
Elektrik (¢/Kwh)	Türkiye	9,4	9,9	10,0	10,6	10,0	10,6
	OECD Avrupa Ort.	5,9	7,3	8,2	9,1	-	-
Doğal Gaz (\$/10 ⁷ Kcal)	Türkiye	215,5	228,9	230,3	304,5	352,7	431,1
	OECD Ortalaması	156,4	220,1	253,4	320,4	335,4	-

(1)2007 yılı 2. çeyrek fiyatlarıdır.

Kaynak: Uluslararası Enerji Ajansı (IEA)

Enerji girdilerindeki yüksek fiyatların sanayinin rekabet gücü üzerindeki olumsuz etkisi, 2002 yılından itibaren elektrik enerjisi yurt içi fiyatlarında önemli artış yapılmamasına rağmen, devam etmektedir. Sanayide kullanılan elektrik enerjisi fiyatları OECD üyesi Avrupa ülkeleri ortalamalarına göre yüksektir. Diğer taraftan, doğal gaz fiyatlandırmasının ham petrol fiyatına endekslenmesi yaklaşımının benimsenmesi sonucu, petrol fiyatlarındaki önemli artışlara bağlı olarak 2004 yılından itibaren doğal gaz fiyatları önemli ölçüde artmıştır. Türkiye’de sanayide kullanılan doğal gaz fiyatları son yıllarda OECD ortalamasına yakın değerlerde seyretmektedir.

TABLO:IV. 31- Sanayide Kullanılan Elektrik ve Doğal Gazdaki Fiyat Artışları

(Yıl sonu fiyatlarındaki % değişim)

	2002	2003	2004	2005	2006	2007 (3)
Elektrik (1)	16,8	-6,4	0,0	0,0	0,0	-2,9
Doğal Gaz	4,6	-12,8	23,5	16,3	28,2	0,0
ÜFE (2)	30,8	13,9	13,8	2,7	11,6	3,1

Kaynak: TEDAŞ, BOTAŞ, TÜİK

(1) Tek zamanlı, tek terimli alçak gerilim sanayi tarifi dikkate alınmıştır.

(2) 2004 yılı ve daha önceki veriler TEFE verileri olup, 2005 yılından itibaren ÜFE verileri kullanılmıştır.

(3) 2007 yılı elektrik ve doğal gaz verileri ilk 9 ayı, 2007 ÜFE ise ilk 7 ayı kapsamaktadır.

İmalat sanayiindeki kamu tesislerinin özelleştirilmesi süreci TÜPRAŞ ve ERDEMİR’in özelleştirilmesiyle 2006 yılında da devam etmiştir. 2007 yılında ise PETKİM’in özelleştirme ihalesi tamamlanmıştır. Böylece özelleştirme programı kapsamında sanayi kuruluşu olarak sadece TEKEL Sigara İşletmeleri ve Şeker Fabrikaları kalmıştır.

İmalat sanayiinde alt sektörler itibarıyla önemli gelişmeler ve sorunlar dikkati çekmektedir. Sigara sanayiinde 2006 yılında 125,2 milyar adet sigara üretilmiş, üretimin yüzde 33’ü kamu, yüzde 67’si özel sektör tarafından gerçekleştirilmiştir. 2007 yılının ilk altı ayında kamunun üretimdeki payı yüzde 28,7’ye gerilemiştir. TEKEL rekabet gücünü sürdürmek amacıyla çeşitli modernizasyon yatırımları yapmaktadır. Sigarada kayıtdışılığın olumsuz etkileri devam etmektedir. İçki sanayiinde ise son yıllarda üretimde gerileme gözlenmektedir. 2006 yılında rakı üretimi yüzde 1,9 azalarak 46,5 milyon litreye düşmüş, 2007 yılı ilk altı aylık döneminde ise bir önceki yılın aynı dönemine göre yüzde 13,2

azalmıştır. Sektör üretimindeki azalmaların kayıtdışı üretimden kaynaklandığı tahmin edilmektedir.

Tekstil ve hazır giyim sektörlerinde son birkaç yıldır azalan üretim, 2007 yılı ilk yedi ayında artış eğilimine geçmiştir. Bu durum, önemli ölçüde sektördeki ihracat artışından kaynaklanmıştır. 2006 ve 2007 yıllarında ihracat seviyesinin artmasında, en önemli ihracat pazarımız olan AB'nin 2005 yılı ortasında Çin'e karşı yeni uygulamaya koyduğu kotaların da olumlu etkisi olmuştur. Diğer yandan, kur seviyesinin ve işgücü maliyetlerinin olumsuz etkisi önemini sürdürmektedir. Bu sektörde yaşanan güçlü rekabetin, söz konusu kota uygulamasının 2008 yılında kalkması sonrasında artarak sürmesi beklenmektedir. Deri sektöründe ise, 2007'nin ilk yedi ayında ihracattaki önemli yükselişe rağmen, üretimde artış olmamıştır. Çin'den yapılan ithalatta gözlenen artış sektörü olumsuz etkilemeye devam etmekte olup, iç tüketimin ithal ürünlere kayma eğilimi sürmektedir. Bu nedenle, tekstil, giyim ve deri sektörlerinde maliyet avantajına dayalı rekabet güçleşmektedir. Bu sektörlerde ucuz işgücü avantajına sahip Çin ve diğer Uzak Doğu ülkeleriyle rekabet edebilmek, ancak yüksek katma değerli, kaliteli, modaya uygun, markalı ve zamanında üretimle mümkün olacaktır. Son yıllarda firmaların bir kısmında bu yönde çabalar gözlenmekte ise de yapısal dönüşüm sektörlerin genelinde henüz gerçekleşmemiştir.

TABLO:IV. 32- İmalat Sanayiinde Önemli Sektörler İtibariyle Değişmeler

	Üretim(1)		İhracat(2)	
	2006	2007(3)	2006	2007(3)
İmalat Sanayii Toplamı	5,6	4,4	16,6	25,2
Gıda ve İçecek	6,0	3,7	1,6	9,0
Tekstil	-1,0	5,5	6,0	16,4
Giyim	-4,9	0,2	2,5	16,4
Deri	14,3	2,8	17,9	35,4
Petrol Ürünleri	2,3	4,8	35,0	19,6
Kimya	7,0	4,7	23,5	16,5
Plastik ve Lastik	-11,7	11,2	21,3	34,9
Toprağa Dayalı Sanayiler	4,4	0,8	4,2	17,4
Ana Metal	10,6	12,7	35,5	37,4
Makine	22,0	11,0	23,4	39,0
Elektrikli makineler	20,5	25,9	46,0	54,2
Elektronik	-15,9	-32,3	-2,1	-19,7
Otomotiv	9,6	3,6	24,0	33,4

Kaynak:TÜİK

(1) 1997 yılı fiyatlarıyla

(2) Cari fiyatlarla (ABDdoları)

(3) 7 Aylık

Petrol piyasasına yasadışı yollarla giren akaryakıtın tespit edilerek, kaçak ve standart dışı ürün satışının önlenmesi amacıyla, 5015 sayılı Petrol Piyasası Kanunu ile getirilen ulusal marker uygulamasına 2007 yılı başında başlanmıştır. Petrol ürünleri sektöründe kayıtdışılıkla mücadele ve haksız rekabetin önlenmesi açısından önemli bir düzenleme olan Kaçak Petrolün Tespit ve Tasfiyesine Dair Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik ise Mayıs 2007'de yürürlüğe girmiştir.

Kimya sanayiinde üretim son beş yılda ortalama yıllık yüzde 10 seviyesinde artmış olup, 2006 yılında üretim artışı yüzde 7 olmuştur. 2006 yılında ihracat bir önceki yıla oranla yüzde 23,5 artarak 3,5 milyar ABD dolarına, ithalat ise yüzde 12,1 artarak 19,6

milyar ABD dolarına ulaşmıştır. Sektör ithalatı yüzde 17,8 payla imalat sanayii içinde birinci sıradadır. Kimya sanayii hammadde açısından dışa bağımlı olup, ithalatın dağılımında ara mallar niteliğindeki termoplastikler ve temel kimyasallar ilk sıralarda yer almaktadır. Üretimin talebi karşılayamaması ve yeni yatırımların daha çok tevsi niteliğinde ve küçük olması nedeniyle sektör daha da ithalata bağımlı hale gelmektedir. İhtisas organize sanayi bölgelerinin yatırıma açılması halinde, sektörün çevre konusunda birçok sorununun çözülmüş olmasının yanında, yatırımcıya rekabet edebilir şartlarda yatırım yerleri sağlanmış olacaktır.

İlaç sektöründe, AB mevzuatına uyum çerçevesinde birçok konuda düzenleme yapılmıştır. İlaça erişimi kolaylaştıran uygulamaların kamuya getirdiği maliyetin azaltılmasına yönelik tasarruf tedbirleri çerçevesinde, ilaç fiyatlandırma sistemine yeni düzenlemeler getirilmiştir. 2006 yılında, İlaç Endüstrisi İşverenler Sendikası verilerine göre Türkiye reçeteli ilaç tüketimi değer olarak yüzde 11,5 büyüyerek 9,5 milyar YTL'ye, miktar olarak yüzde 7,5 büyüyerek 1,2 milyar kutuya ulaşmıştır. Kişi başı ilaç tüketimi 2006 yılında 92 ABD doları olmuştur. Yurt içi tüketim 2007 yılının ilk altı ayında, bir önceki yılın aynı dönemine göre, miktar olarak yüzde 7,7, değer olarak ise yüzde 22 oranında büyümüştür. İlaç sektöründe, 2006 yılında 3 milyar ABD doları değerinde ithalat, 311 milyon ABD doları değerinde ihracat yapılmıştır. Sektörün sorunlarının çözümünü için özerk bir kurumsal yapılanmaya ihtiyaç bulunmaktadır.

İnşaat sektöründe 2006 yılında görülen önemli miktardaki büyüme nedeniyle, toprağa dayalı sanayi ürünlerindeki talep miktarları hızlı artış göstermiştir. İç talepteki bu yüksek artış, üreticilerin iç piyasaya yönelmesine ve ihracat artış hızının düşmesine neden olmuştur. Böylece, toprağa dayalı sanayi ürünlerinde 2005 yılında yüzde 16 olan ihracat artış hızı, 2006 yılında yüzde 3,1'e gerilemiştir.

Çimento sektöründe bu durum daha da belirgindir. 2004 yılında 38,8 milyon ton olan çimento üretimi 2005 yılında 42,8 milyon tona, 2006 yılında ise 47,4 milyon tona ulaşarak şimdiye kadarki en yüksek üretim seviyesine ulaşmıştır. Üretimdeki artış eğilimi 2007 yılının ilk altı ayında da sürmüştür, bu dönemde bir önceki yıla göre üretim artışı yüzde 6 olarak gerçekleşmiştir. İç talepteki yüksek artışlar nedeniyle, 2005 yılında 10,5 milyon ton olan çimento ihracatı (klinker dahil), 2006 yılında yüzde 31,6 oranında azalarak 7,2 milyon tona gerilemiştir.

Cam sektöründe, dış pazarlarda rekabet gücünü artırmak amacıyla, üretim faaliyetlerinin bir kısmı enerji, ücret, hammadde vb. girdi maliyetlerinin düşük olduğu ve pazarlara yakınlık avantajı bulunan yurt dışındaki yeni tesislere kaydırılmaktadır. Bu durumun bir sonucu olarak, 2006 yılında cam üretimi yüzde 9,4 oranında azalmıştır.

Dünya demir-çelik sanayii, son dönemde, Çin başta olmak üzere gelişme yolundaki ülkelerde yüksek kapasite ve üretim artışlarına ve buna paralel olarak uluslararası girdi fiyatlarında yüksek oranlı artışlara sahne olmaktadır. Demir-çelik piyasalarındaki dalgalanmalardan kaynaklanan riskleri en aza indirmek isteyen demir-çelik üreticileri, son dönemde birleşme ve satın almalar yoluyla hem kendi aralarında, hem hammadde üreticileri ile bütünleşmeye gitmektedir. Dünyadaki bu gelişmeler ülkemiz demir-çelik üreticilerini de doğrudan etkilemektedir. Diğer taraftan, ülkemizde 2006 yılında uzun ürünlerde inşaat sektöründen, yassı ürünlerde ise otomotiv ve makine-metal eşya sektörlerindeki büyümeden kaynaklanan bir canlılık gözlenmiştir. 2006 yılında uzun ürünlerin üretimi yüzde 20,6, yassı ürünlerin üretimi yüzde 3,8, vasıflı çelik ürünlerinin üretimi ise yüzde 23,6 oranında artış göstermiştir. 2007 yılında da sektör üretimindeki

canlılık devam etmektedir. Demir-çelik ürünleri ihracatı, 2007 yılının ilk altı ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre, miktar olarak yüzde 13,4, değer olarak ise yüzde 48,6 oranında artış göstermiştir. Bu ihracat artışında, 2007 yılında uluslararası ürün fiyatlarında görülen artışın yanında, özellikle uzun ürün ihracatında miktar olarak yüzde 27,5 oranındaki artış belirleyici olmuştur.

Demir-çelik sektöründe, AB ile yapılan Serbest Ticaret Anlaşmasından kaynaklanan taahhütlerimizin yerine getirilmesi için hazırlanan ve uzun-yassı ürünlerdeki yapısal dengesizliğin giderilmesini amaçlayan Ulusal Yeniden Yapılandırma Programının ilk şekli, Ağustos 2006 itibarıyla Avrupa Komisyonuna gönderilmiştir. Komisyonun, Programda yer alan talep tahminlerinin detaylandırılması ve sektördeki firmalara yönelik Bireysel İş Planlarının geliştirilmesi yönündeki önerileri doğrultusunda çalışmalara devam edilmektedir.

Makine imalat sanayiinde 2006 yılında üretim yüzde 22, ihracat yüzde 23,2, ithalat yüzde 17,1 artmıştır. Kaldırma-taşıma, inşaat-maden ile gıda sanayii makineleri üretiminde yüksek oranlı artışlar görülmüştür. Sektörde 2007 yılı Ocak-Temmuz döneminde ise üretim yüzde 11, ihracat yüzde 39, ithalat yüzde 15,3 oranında artmıştır.

Beyaz eşya sanayii üretimi büyük oranda ihracata yönelmiş olup, buzdolabı ve çamaşır makinesi üretiminin yüzde 50'den, bulaşık makinesinin yüzde 70'den fazlası ihraç edilmektedir. 2007 yılı ilk yedi ayında miktar bazında üretim yüzde 13, ihracat ise yüzde 20 oranında artarken, iç satışlarda yüzde 7 azalma olmuştur.

Elektronik sanayiinde en önemli üretim kalemi olan renkli TV üretim ve ihracatında, 2005 yılında başlayan düşüş sürmektedir. 2007 yılının ilk dokuz ayında, bir önceki yılın aynı dönemine göre, renkli TV üretimi ve ihracatı sırasıyla 3,8 milyon adet ve 3,4 milyon adet gerilemiştir. Ürün bazında dağılıma bakıldığında, tüplü TV satışlarında hem iç, hem de dış pazarda gerileme, düz panel ekranlı TV satışlarında ise her iki pazarda artış yaşanmıştır.

Otomotiv sanayii ürünlerinde yerli ve yabancı ortaklar arasında gerçekleştirilen işbirliği ve uluslararası firmaların Türkiye'de üretim kararlarıyla son yıllarda ihracatta önemli artış sağlanmıştır. Otomotiv sanayii ihracatı, 2000-2005 döneminde yıllık ortalama yüzde 36 artarak 2005 yılı sonunda 10 milyar ABD dolarının üzerine çıkmıştır. Otomotiv sanayii 2006 yılı ihracatı ise, bir önceki yıla göre yüzde 24 artışla 12,7 milyar ABD doları olmuştur. Böylece, otomotiv sanayiinde bir üretim merkezi olma yolunda önemli bir mesafe kaydedilmiş olup, 2006 yılında ihracatın da etkisiyle bir milyon adede yakın araç üretilmiştir. 2007 yılı ilk yedi ayında otomotiv sanayii üretimi yüzde 3,6, ihracatı yüzde 32,8 artarken, ithalat yüzde 9,5 azalmıştır. Sektörde ölçek ekonomisinde üretim yapılabilmesi, ihracata dayalı büyümenin ve sürdürülebilir rekabet gücünün sağlanabilmesi için ana-yan sanayi entegrasyonu içinde söz konusu işbirliğinin yaygınlaştırılması önem arz etmektedir.

Savunma sanayii üretimi, 2002 yılında 1,1 milyar ABD dolarından, 2006 yılında 1,7 milyar ABD dolarına yükselmiştir. Aynı dönemde ihracat, 247 milyon ABD dolarından yaklaşık 350 milyon ABD dolarına ulaşmıştır. Bu dönemde yurt içi üretim ve tasarım yeteneğini geliştirmek amacıyla yürütülen başlıca faaliyetler tank, helikopter, savaş gemisi ve görüntüleme amaçlı uydu üretimi ve tasarımı projeleri olmuştur.

Savunma sanayii ülkemizde yeterince gelişmemiştir. Gelişmiş ülkelerde savunma ihtiyaçlarının yüzde 85-95'i yerli kaynaklardan sağlanmaktadır. Ülkemizde ise savunma ihtiyaçlarının karşılanmasında yerli sanayiden yeterince yararlanılamamakta ve dışa bağımlılık büyük oranda devam etmektedir. Bunun nedenleri olarak, savunma sanayii firmaları ile diğer sanayi firmaları arasında kurulan işbirliklerinin yeterli seviyede olmaması, bazı alımlarda ürün geliştirme yerine daha çok hazır alımın tercih edilmesi ve Ar-Ge kaynaklarının sınırlı ve ürün geliştirmeye yeterince odaklanmamış olması sayılabilir. Bu durum yerli firmaların teknoloji üretme yeteneklerini ve kapasitelerini sınırlamakta ve savunma sistemine girdi vermesini zorlaştırmaktadır. Savunma sanayiinde birimler arasında daha sıkı bir işbirliği ve koordinasyona ihtiyaç bulunmaktadır. Bu kapsamda rekabet gücünü artırmak üzere MKEK'nin de yeniden yapılandırılması gerekmektedir.

Madencilik

Son yıllarda, uluslararası pazarlardaki talep ve fiyat artışları nedeniyle, yeni sahalar işletmeye alınmış, mevcut maden işletmelerinde ise üretim ve ihracat artışı sağlanmıştır. Ayrıca, 2004 yılında, sektörde mevzuat birliğinin sağlanması ve ülke madenciliğinin canlandırılması amacıyla çıkarılan yeni Maden Kanununun sektörü olumlu yönde etkilediği görülmektedir. Tüm bu gelişmeler sonucunda, 2006 yılında gerek madencilik üretim ve ihracatında, gerek arama ve işletme ruhsat talebinde önemli ölçüde artış gerçekleşmiştir. Bu artışın 2007 yılında da devam etmesi beklenmektedir.

Sektörün 2006 yılındaki yüzde 41 oranındaki ihracat artışı ağırlıklı olarak bakır, mermer, krom, feldspat ve manyezit kalemlerinden kaynaklanmaktadır. Bu artış özellikle maden fiyatlarındaki yükselişe bağlı olarak gerçekleşmiştir.

TABLO:IV. 33- Madencilik ile İlgili Temel Göstergeler

	2004	2005	2006	2007
GSYİH İçindeki Payı(Yüzde)	1,2	1,4	1,4	1,2 ⁽¹⁾
Üretim Artışı(Yüzde)	4,0	13,8	4,4	9,6 ⁽¹⁾
İhracat (Milyon \$) (Cari Fiyatlarla)	649	810	1 142	678 ⁽¹⁾
İhracat Artışı (Yüzde)	38,4	24,8	41	33,9
Toplam İhracat İçindeki Payı (Yüzde)	1,0	1,1	1,3	1,4
İthalat (Milyon \$) (Cari Fiyatlarla) (*)	1 615	2 181	2 814	1 442 ⁽¹⁾
İthalat Artışı (*) (Yüzde)	28,7	25,9	29	17
Toplam İthalat İçindeki Payı (*) (Yüzde)	1,7	1,9	2	1,9
Ham Petrol-Doğalgaz İth. (Milyon \$) (Cari Fiy.)	9 366	14 140	19 220	9 911 ⁽¹⁾
Sabit Sermaye Yatırımları İçindeki Payı (Yüzde)	1,87	1,77	1,79 ⁽³⁾	1,85 ⁽⁴⁾
Kamu Yatırımları (Milyon YTL)	271	365	602 ⁽³⁾	803 ⁽⁴⁾
Özel Sektör Yatırımları (Milyon YTL)	1 205	1 362	1 568 ⁽³⁾	1 745 ⁽⁴⁾
Kurulan İşletme Sayısı	463	551	490	478 ⁽²⁾
Kapanan İşletme Sayısı	69	63	47	23 ⁽²⁾
Ruhsat Müracaatı Sayısı	3 984	15 149	18 208	9 584 ⁽⁵⁾
Verilen Ruhsat Sayısı				
Arama	4 385	9.832	12 215	6 450 ⁽⁵⁾
Ön işletme	861	-	-	-
İşletme	543	1 473	1 651	936 ⁽⁵⁾
Toplam	5 789	11 305	13 866	7 386 ⁽⁵⁾

Kaynak: TÜİK [(1) 6 Aylık, (2) 8 Aylık], DPT [(3) Tahmin, (4) Program], MİGEM [(5) 6 Aylık]

(*) Ham Petrol ve Doğalgaz Hariç

Dünyada hammadde fiyatlarındaki yüksek artışın sektöre getirdiği hareketlilikten yararlanılması, tükenen yurt içi rezervlerin ikame edilmesi, enerji ihtiyacının mümkün olduğunca yerli kaynaklardan karşılanması ve ülkemiz maden rezervlerinin ortaya çıkarılarak ekonomiye kazandırılması amacıyla, son dönemde maden ve jeotermal kaynak arama yatırımlarına ağırlık verilmektedir. Bu çerçevede, MTA Genel Müdürlüğüne arama yatırımları için ayrılan kaynak 2007 yılında yüzde 118 oranında artırılmıştır.

2006 yılı sonu itibarıyla, ülkemiz ham petrol ihtiyacının yüzde 8,5'i ve doğal gaz ihtiyacının yüzde 3'ü yerli üretimden karşılanmaktadır. Yerli üretimin ülke talebini karşılama oranını yükseltmek amacıyla, TPAO'nun arama ve üretim yatırımları önemli ölçüde artırılmıştır. Bu çalışmalar kapsamında, Batı Karadeniz'de Akçakoca açıklarında doğal gaz keşfi yapılan sahanın ilk aşaması işletmeye alınmış olup üretilen doğal gaz 2007 yılı başından itibaren doğal gaz ana iletim şebekesine verilmeye başlanmıştır. Petrol ve doğal gaz arama çalışmalarına 2008 yılında da, başta Karadeniz olmak üzere ağırlıklı olarak denizlerde devam edilmesi planlanmaktadır.

Doğalgaz talebindeki mevsimsel değişiklikleri karşılamayı hedefleyen Trakya'daki 1,7 milyar m³ üretim kapasiteli doğalgaz depolama tesisi TPAO tarafından tamamlanarak, 2007 yılının Nisan ayında devreye alınmıştır.

Ülkemizdeki jeotermal ve doğal mineralli su kaynaklarının etkin bir şekilde aranması, araştırılması, geliştirilmesi, üretilmesi ve bu kaynaklar üzerinde hak sahibi olunmasını düzenleyen 5686 sayılı Jeotermal Kaynaklar ve Doğal Mineralli Sular Kanunu Haziran 2007'de yürürlüğe girmiştir.

Madencilik sektörünün başlıca sorunları, önemli potansiyele sahip olduğumuz bor gibi madenlerde uluslararası pazardan cevher rezervi ve kalitesine paralel pay alınamaması, mermer ve krom başta olmak üzere cevherlerin istenilen oranda yurt içinde işlenememesi nedeniyle katma değer artışının sağlanamaması, enerji sektörünün petrol, doğal gaz ve jeotermal kaynak ihtiyacı ile sanayinin hammadde ihtiyacını karşılamak üzere özellikle özel sektörde yapılan aramaların yetersizliği, sektörde faaliyet gösteren kamu kuruluşlarının etkinlik ve verimlilik problemleri, yatırımcıların karşılaştıkları bürokratik sorunlar ve özel sektör firma ölçeklerinin küçük oluşudur.

2. Temel Amaç ve Hedefler

İmalat sanayiinde ihracata dönük bir yapı içinde yüksek katma değerli mal üretiminin artırılması temel amaçtır. Bu çerçevede, orta ve yüksek teknoloji sektörlerinin ağırlığının artırılmasına, geleneksel sektörlerde uluslararası rekabete uyum sağlanmasına yönelik politikalar uygulanacaktır.

Madencilikte hammadde arz güvenliğinin sağlanması, madenlerin yurt içinde işlenerek katma değerinin artırılması yoluyla ülke ekonomisine katkının geliştirilmesi temel amaçtır. Bu kapsamda, enerji sektörünün petrol, doğal gaz ve jeotermal kaynak ile sanayinin hammadde ihtiyacını karşılamak üzere yurt içi ve yurt dışındaki arama çalışmalarına devam edilecektir. Ayrıca, mevcut rezervlerin en etkin şekilde değerlendirilmesi amacıyla kamu elindeki sahaların özel sektör işletmeciliğine sunulması çalışmaları sürdürülecektir.

KOBİ'lerin rekabet gücünün artırılabilmesi için ihracat, teknoloji, Ar-Ge, eğitim ve danışmanlık alanlarında etkin destekler sağlanacaktır. Bu kapsamda, öncelikle ihracat

yapan veya yapma potansiyeli olan, bilgi ve teknoloji tabanlı, yenilik yapma ve büyüme eğiliminde olan KOBİ'ler desteklenecektir.

OSB yatırımlarının etkinliğini artırmak amacıyla, öncelikle devam eden OSB projeleri tamamlanacak, mevcutların doluluk oranlarının artırılmasına yönelik destekler sağlanacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Orta ve yüksek teknoloji sektörleri başta olmak üzere sanayi ihracatının artırılmasına yönelik yeni girişim başlatılacaktır.				
Tedbir 1.1. Orta-yüksek ve ileri teknoloji sektörlerinde faaliyet gösteren 1000 adet KOBİ'nin yatırım projesi için uygun koşullu kredi temin edilmesi sağlanacaktır.	KOSGEB	DPT	Aralık Sonu	Orta-yüksek ve ileri teknoloji sektörlerinde ihracat yapan, yenilikçi, istihdam yaratan, büyüme eğiliminde olan ve rekabet gücü fazla 1000 adet KOBİ'nin yatırım projeleri desteklenecektir. KOBİ'lerin desteklenmesinde yukarıdaki ölçütler bakımından gelişmiş olanlar önceliklendirilecektir. KOSGEB faiz desteği sağlayarak belirlenecek KOBİ'lere bankalar tarafından uygun koşullu kredi kullandırılmasını sağlayacaktır. Ayrıca söz konusu KOBİ'lere kredi desteğinin yanı sıra ihracat, kalite, markalaşma ve teknoloji alanlarında KOSGEB destekleri sağlanacaktır. İşletme başına yaklaşık 100 bin YTL'lik faiz desteği ile 10 bin YTL'lik diğer KOSGEB destekleri sağlanması öngörülmüştür.
Tedbir 1.2. Türk Ticaret Merkezleri Tebliği çıkarılacaktır.	DTM	İhracatçı Birlikleri	Haziran Sonu	Türkiye'de üretilen yatırım mallarının uluslararası pazarlara giriş ve bu pazarlarda tutunmalarının sağlanmasını teminen, yurtdışında yatırım malları üreticilerine yönelik Türk Ticaret Merkezlerinin kurulması ve sözkonusu merkezlerde firmaların mal ticaretine yönelik faaliyette bulunmak üzere açacakları birimler ile ürünlerinin tanıtımına ilişkin giderlerin desteklenmesi amaçlanmaktadır.
Tedbir 1.3. Eximbank kaynakları artırılarak Bankanın kullandığı finansman araçları çeşitlendirilecek; orta-uzun vadeli kredi, sigorta ve garanti programlarına ağırlık verilecektir.	Türk Eximbank	Hazine Müsteşarlığı, DTM, Ticari Bankalar	Aralık Sonu	Türk Eximbank bir yandan piyasada rekabetin gerektirdiği yeni alanlara yönelik finansman araç ve programları geliştirirken, diğer yandan Eximbankların genel misyonuna uygun orta ve uzun vadeli kredi programları ile ihracat kredi sigortası ve garanti faaliyetlerinde yoğunlaşacaktır. Bu kapsamda; ihracat ürünleri bünyesinde yerli ara malı kullanımının teşvik edilmesi amacıyla İhracata Yönelik Üretim Destek Kredisi Programı, KOBİlerin teminat bulmasını kolaylaştırmak amacıyla yeni imkanlar, Yurt dışı müteahhithik hizmetleri politik risk sigortası, TURQUALITY Projesi kapsamında markalaşma faaliyetlerinin desteklenmesi, Ticari bankacılık sistemindeki fonların Türk Eximbank garantisi altında ihracatın finansmanına kanalize edilmesi alanlarında yürütülmekte olan çalışmalar tamamlanacaktır.

Öncelik 2. İthalatta haksız rekabetin önlenmesine yönelik çalışmalar sürdürülecektir.				
Tedbir 2.1. İthalatta haksız rekabetin önlenmesini teminen firmaların bilgiye erişimini kolaylaştırmak için ön araştırma yapılacaktır.	DTM	Gümrük Müst., TÜİK	Haziran Sonu	İthalatta ticari sır niteliğinde olmayan detaylı bilgilere hızlı ve kolay erişimin sağlanması için gerekli çalışma yapılacaktır.
Öncelik 3. İşletmelerin belirlenmiş sanayi bölgelerinde kurulması ve mevcutların bu alanlara taşınması özendirilecek, işletmeler arasında işbirliği faaliyetlerine önem verilecektir.				
Tedbir 3.1. Yatırım Programındaki Organize Sanayi Bölgeleri (OSB) ve Küçük Sanayi Siteleri (KSS) hızla tamamlanacak ve arıtma tesisi ihtiyaçları giderilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, DPT	Aralık Sonu	2008 yılında 11 OSB ile 13 KSS projesinin tamamlanması planlanmaktadır.
Tedbir 3.2. Kümelenme politikası geliştirilecek ve kümelenme potansiyellerinin belirlenmesi amacıyla analizler yapılacaktır. Başta OSB'lerde olmak üzere, işletmeler arası işbirlikleri ve kümelenme faaliyetleri desteklenecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	DPT, DTM, KOSGEB, TOBB, OSB Yönetimleri, Ticaret ve Sanayi Odaları	Aralık sonu	DTM tarafından yürütülen kümelenme projesinin çıktıları da kullanılarak kümelenme konusunda politika ve stratejiler geliştirilecek ve kümelenme potansiyeli olan bölgeler ve sektörler belirlenecektir. Bu doğrultuda kümelenme çalışmaları başlatılacaktır. Ayrıca başta OSB'ler olmak üzere mevcut kümelenme alanlarında işletmelerin ortak tasarım/üretim/Ar-Ge/test-analiz merkezleri kurması gibi işbirliği faaliyetleri KOSGEB tarafından desteklenecektir.
Öncelik 4. Orta ve yüksek teknoloji seviyesindeki otomotiv, beyaz eşya, makine ve elektronik sektörlerinde Türkiye'nin üretim merkezi olmasına çalışılacaktır.				
Tedbir 4.1. Büyük ve yeni yatırımların tedarik zincirindeki firmaları da kapsayacak şekilde proje bazında desteklenmesi için araştırma yapılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, DPT, KOSGEB, İlgili kamu ve özel sektör kuruluşları	Haziran Sonu	Büyük ölçekli bir proje kapsamında ana ve yan sanayii firmaları tarafından yapılacak yatırımların desteklenmesi için bir çalışma yürütülecek ve öneriler geliştirilecektir.
Öncelik 5. KOBİ'lerin ve girişimcilerin rekabet gücünü artırmak üzere, verimliliğin artırılması, iş kurma ve geliştirme faaliyetleri desteklenecektir.				
Tedbir 5.1. İller düzeyinde verimlilik artırma projeleri ülke sathında yaygınlaştırılacaktır	MPM	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, KOSGEB, TOBB, Ticaret ve Sanayi Odaları	Aralık Sonu	2008 yılında Ankara, Amasya, Konya, Sivas illerinde Verimlilik Artırma Projesi uygulaması gerçekleştirilecektir.

Tedbir 5.2. KOSGEB destek sisteminin iyileştirilmesi ve etkinliğinin artırılması amacıyla KOSGEB yeniden yapılandırılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	DPT, İlgili Diğer Kurum ve Kuruluşlar	Aralık sonu	Sanayide yüksek katma değerli yapıya geçmek ve ülkemiz KOBİ'lerinin rekabet gücünü ve ihracat kapasitelerini artırmak amacıyla KOSGEB yapılanması ve destek sistemi KOBİ'lerin ihtiyaçları doğrultusunda, başta KOBİ'ler ve temsilcileri olmak üzere ilgili taraflarla eşgüdüm içinde yeniden yapılandırılacaktır.
Tedbir 5.3. İş Geliştirme Merkezi (İŞGEM) desteği yaygınlaştırılacak ve etkinliğini artırmak amacıyla gerekli düzenlemeler yapılacaktır.	KOSGEB	ÖİB, İŞKUR	Aralık Sonu	5 adet yeni İŞGEM'in faaliyete geçmesi sağlanacaktır. İŞGEM'lerin etkinlik analizi yapılarak, analiz sonuçları doğrultusunda İŞGEM desteğinde gerekli iyileştirmeler yapılacaktır.
Tedbir 5.4. Tasarım Konseyi kurulacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	Milli Eğitim Bakanlığı, DTM, Meslek Kuruluşları, Üniversiteler, TİM	Haziran sonu	Ülkemiz ekonomisi ve sanayinin rekabet gücünü artırmak için ilgili sektörlerle yakın işbirliği içinde tasarım politikaları ve programları uygulayacak, bu alanda eğitim politikaları oluşturacak bir Tasarım Konseyi kurulması için Bakanlar Kurulu Kararı çıkarılacaktır.
Tedbir 5.5. Hezarfen Projesi yaygınlaştırılacaktır.	Türk Patent Enstitüsü	KOSGEB, OSB'ler, Sanayi ve Ticaret Odaları	Haziran sonu	KOBİ'lerin yenilik geliştirme kapasitelerinin güçlendirilmesine yönelik olan Hezarfen Projesi kapsamında OSTİM'de gerçekleştirilen pilot uygulama sonuçlarının değerlendirilerek projenin bölgesel ve sektörel önceliklere göre diğer OSB'lere yaygınlaştırılması planı yapılacaktır.
Öncelik 6. Akreditasyon, uygunluk değerlendirme ve piyasa gözetim sistemleri etkinleştirilecek ve belgelendirme faaliyetleri desteklenecektir.				
Tedbir 6.1. 4457 sayılı Türk Akreditasyon Kurumu Kuruluş ve Görevleri Kanununda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun çıkarılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	TÜRKAK	Mart Sonu	AB mevzuatına uyum yasaları çerçevesinde kurulan Türk Akreditasyon Kurumunun Avrupa Akreditasyon Birliği'ne üye akreditasyon kuruluşlarının sahip olduğu idari yapıya uygun bir yapılanma gerçekleştirebilmesi için, 5 yıllık uygulamada ortaya çıkan aksaklıkların giderilmesi amacıyla, AB Yeni Yaklaşım Direktifleri doğrultusunda 4457 sayılı TÜRKAK Kanununun bazı maddelerinde değişiklikler yapılması ihtiyacı hasıl olmuştur.
Tedbir 6.2. TÜRKAK'ın Avrupa Akreditasyon Birliği ve diğer uluslararası kuruluşlar ile imzalanan tanıma anlaşmalarında taraf olunan kapsam genişletilecektir.	TÜRKAK	İlgili Kamu Kuruluşları	Mart Sonu	Avrupa Akreditasyon Birliği ile karşılıklı tanıma anlaşması imzalanmış olup 4 alanda (Deney-Kalibrasyon Lab., Muayene Kuruluşu, Kalite Yönetim Sistemi) taraf olunmuştur. Henüz taraf olunmayan 3 alan (Ürün-Personel Belgelendirme ve Çevre Yönetim Sistemi) için hazırlık çalışmaları tamamlanmıştır. 2008 yılı ilk aylarında Avrupa Akreditasyon Birliği denetimi gerçekleştirilecektir. Denetim sonrasında anlaşma kapsamının 3 alanda genişletilmesi beklenmektedir.

Tedbir 6.3. Ürün Güvenliği Kanunu çıkarılacaktır.	DTM	İlgili Kamu Kuruluşları	Aralık Sonu	<p>Yeni ve Klasik yaklaşım mevzuatı dahil olmak üzere, halihazırda ülkemizde uyumlaştırılarak yürürlüğe konulan AB teknik mevzuatının önemli bölümü 4703 sayılı Kanuna dayandırılmaktadır. Ancak, AB 2001/95/AT sayılı Direktif ile, 92/59/AT sayılı Genel Ürün Güvenliği Direktifini yürürlükten kaldırmıştır. AB Komisyonu ayrıca 2004 yılından bu yana yeni yaklaşım, onaylanmış kuruluşlar ve piyasa gözetimi ve denetimi konularında yatay bir mevzuat hazırlama çalışması yürütmektedir.</p> <p>AB mevzuatında meydana gelen değişiklikler ile ürün güvenliğini düzenleyen Yeni Yaklaşım, Klasik Yaklaşım, düzenlenmemiş alanda yer alan ulusal teknik mevzuat ile bu alanda karşılıklı tanıma ve Genel Ürün Güvenliği mevzuatından oluşan AB sisteminin temel unsurlarının bir arada yeniden ele alınması ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Çıkarılacak Kanun ile, AB mevzuatında kaydedilen gelişmelere uyum sağlanması amaçlanmaktadır.</p>
Tedbir 6.4. Düzenlenmemiş Alanda Karşılıklı Tanıma İlişkin Bakanlar Kurulu Yönetmeliği çıkarılacaktır.	DTM	İlgili Kamu Kuruluşları	Haziran Sonu	2003/C 265/02 sayılı Bildirim ve 3052/95/AT sayılı Karar doğrultusunda, düzenlenmemiş alanda Türkiye ile AB arasında malların serbest dolaşımını teminen ulusal teknik düzenlemelere karşılıklı tanıma hükmünün dercedilmesine ve Türkiye ile AB arasında malların serbest dolaşımını engelleyen ulusal önlemlerin bildirimine dair usul ve esasların belirlenmesi amaçlanmaktadır.
Tedbir 6.5. Ölçüler ve Standartlar Genel Müdürlüğü yeniden yapılandırılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları	Aralık Sonu	Ülkemizde yasal metroloji ile ilgili kalibrasyon ağının oluşturulması, izlenebilirliğinin temini ve faaliyetlerin ülke genelinde koordineli, sürekli ve etkili bir biçimde yürütülmesini sağlamak amacıyla kurum yeniden yapılandırma çalışması yapılacaktır.
Tedbir 6.6. Enerji tüketen ürünlerin eko-tasarım gerekleri ile ilgili düzenleme yapılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı	Aralık Sonu	İlgili AB direktifleri kapsamındaki ürünlerin (televizyon gibi) tasarımı aşamasında, çevrenin korunmasına katkıda bulunacak belirli kriterlerin de dikkate alınmasını öngören, bu gibi ürünlerin bertaraf koşullarına yönelik mevzuatı daha etkin uygulanabilir hale getirmek için çevrenin korunmasına yönelik kriterleri ürünün tasarım aşamasına da taşıyan ve 2005/32/AT sayılı Direktife uyum sağlanması amacıyla yönetmelik hazırlanacaktır.
Tedbir 6.7. Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumunun Kurulmasına İlişkin Kanun çıkarılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Sosyal Güvenlik Kurumu, İlaç ve Tıbbi	Aralık Sonu	Kanunla Türkiye İlaç ve Tıbbi Cihaz Kurumu'nun kuruluşu ve işleyişine ilişkin usul ve esaslar belirlenecektir. Bu kurumun amacı; insan ve hayvan sağlığının korunması ve iyileştirilmesi maksadıyla, koruyucu, teşhis, tedavi ve rehabilite edici hizmetlerde

		Cihaz Firmaları, Sivil Toplum Kuruluşları		kullanılan ilaçlar, özel ürünler, uluslar arası ve ulusal kontrole tabi maddeler, ilaç üretiminde kullanılan etkin ve yardımcı maddeler, kozmetikler ve tıbbi cihazların üretimi, ithalatı, ihracatı, piyasaya arzı, planlanması, dağıtımı, hizmete sunulması, kullanımlarını düzenlemek ve bunların uygulamalarının topluma, güvenli, etkili, kaliteli ve standartlara uygun bir şekilde ulaşmasını temin etmek için her türlü düzenlemeyi yapmak ve denetlemek olacaktır.
Tedbir 6.8. Üçüncü Ülkelerden Yapılan İthalatta Ürün Güvenliği Denetimlerine İlişkin Yönetmelik çıkarılacaktır.	DTM	İlgili Kamu Kuruluşları	Aralık Sonu	AB ile oluşturulan Gümrük Birliği ve DTÖ düzenlemelerinden kaynaklanan yükümlülükler çerçevesinde (339/93 sayılı Tüzük) üçüncü ülkelerden yapılan ithalatta ürün güvenliği denetimlerine yönelik usul ve esaslar düzenlenecektir.
Öncelik 7. Geleneksel sektörlerde uluslar arası rekabete uyum sağlayacak yapıya dönüşüm desteklenecektir.				
Tedbir 7.1. Demir-Çelik Sektörü Ulusal Yeniden Yapılandırma Programı sonuçlandırılacaktır.	Dış Ticaret Müsteşarlığı	DPT Müsteşarlığı, Hazine Müsteşarlığı, İlgili diğer kurum ve kuruluşları	Aralık Sonu	Sektörün 31 Temmuz 2001 tarihinden sonra kullandığı devlet yardımlarını AB'ye olan taahhütlerimize uygun hale getirmek ve önümüzdeki dönemde de taahhütlerimize uygun olarak devlet yardımları verilmesine imkan tanımak amacıyla hazırlanan Ulusal Yeniden Yapılandırma Programının ilk hali 2006 yılı Ağustos ayında Avrupa Komisyonu'na iletilmiştir. Bu Program, firmalarca hazırlanacak İş Planları ile birlikte revize edilecek ve Komisyona iletilecektir. Program, daha sonra, Komisyon ile müzakere edilerek sonuçlandırılacaktır.
Tedbir 7.2. Orta-düşük ve düşük teknoloji sektörlerinde faaliyet gösteren KOBİ'lerin rekabet güçlerinin ve yarattıkları katma değer artırılması amacıyla uygun koşullu yatırım kredisi sağlanacaktır.	KOSGEB	DPT	Aralık Sonu	Orta-düşük ve düşük teknoloji sektörlerinde faaliyet gösteren, ihracat yapan, büyüme potansiyeli olan ve rekabet gücü fazla 1000 adet KOBİ, uluslararası standartlara ulaşmalarının sağlanması amacıyla desteklenecektir. KOBİ'lerin desteklenmesinde yukarıdaki ölçütler bakımından gelişmiş olanlar önceliklendirilecektir. KOSGEB faiz desteği sağlayarak belirlenecek KOBİ'lere bankalar tarafından uygun koşullu yatırım kredisi kullanılmasını sağlayacaktır. Ayrıca, söz konusu KOBİ'lere ihracat, teknoloji, kalite gibi alanlarda diğer KOSGEB destekleri de sağlanacaktır. İşletme başına yaklaşık 50.000 YTL'lik faiz desteği ile 10.000 YTL'lik diğer KOSGEB desteklerinin sağlanması öngörülmektedir.
Öncelik 8. Sanayide orta ve uzun vadeli perspektifi oluşturmak üzere kamu ve özel sektör işbirliği ile genel ve sektörel politika belgeleri oluşturulacaktır.				
Tedbir 8.1. Türkiye Sanayi Politikası dokümanı revize edilecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı.	DPT, Hazine Müsteşarlığı, DTM, TÜBİTAK,	Haziran Sonu	İşletmeler ve Sanayi Politikası faslının kapanış kriteri kapsamında, Türk Sanayisinin rekabet edebilirliğinin artırılmasına yönelik bir Sanayi Politikası belgesi Sanayi ve Ticaret Bakanlığı

		ABGS, KOSGEB, TOBB, İlgili diğer kuruluşlar.		ile DPT koordinasyonunda hazırlanacaktır. Bu bağlamda, Dokuzuncu Kalkınma Planı çerçevesinde, AB'nin sanayi politikalarını ve Lizbon Stratejisini de dikkate alarak, 2003 yılında hazırlanan Türkiye Sanayi Politikası dokümanı revize edilecek ve YPK kararına sunulacaktır.
Tedbir 8.2. Başta otomotiv, makina, beyaz eşya, elektronik, tekstil, ayakkabı ve gıda sektörlerinde olmak üzere sektörel stratejiler hazırlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	DPT, İlgili kurum ve kuruluşlar	Haziran Sonu	Revize Sanayi Politikası Belgesinde, sektörel rekabet edebilirlik analizlerinin sonuçlarının içerilmesi ve hazırlanacak olan sektörel stratejilerin dikkate alınması beklenmektedir.
Öncelik 9. Savunma sanayiinde Ar-Ge'ye dayalı tedariki ve yurtiçi teknoloji ve kabiliyet edinimini esas alan bir sistem ve mevzuat oluşturulacaktır.				
Tedbir 9.1. Savunma sanayiinin özgün yurtiçi çözümler sunacak ve uluslararası alanda rekabet edecek şekilde geliştirilmesine yönelik stratejiler ve politika belgeleri hazırlanacaktır.	Savunma Sanayii Müsteşarlığı	Genelkurmay Başkanlığı, TÜBİTAK, Üniversiteler, Savunma Sanayii Kuruluşları	Aralık Sonu	Savunma sistem ihtiyaçlarının yurtiçinden karşılanma oranı arttırılacaktır. Bu kapsamda - Savunma Sanayii Stratejisi - Alt Sektör Stratejisi - Yan Sanayii (KOBİ) Entegrasyon Prosedürü - Savunma Ar-Ge Yol Haritası Ve Teknoloji Kazanım Planı hazırlanacaktır.
Tedbir 9.2. Savunma sanayiinde faaliyet gösteren ihracatçıların desteklenmesi için ihracat kredi mekanizması oluşturulacaktır.	Savunma Sanayii Müsteşarlığı	Türk Eximbank, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Kaynağın bir kısmı Savunma Sanayii Destekleme Fonundan karşılanmak üzere, savunma sanayii ihracatçıları, ithalatçı ülkelere kredi açılması yoluyla desteklenecektir. 2008 yılında üç kuruluş arasında genel protokol imzalanacak ve uygulama esasları belirlenecektir.
Tedbir 9.3. Ar-Ge'ye dayalı tedarik sisteminin kurulmasına yönelik kanun tasarısı taslağı hazırlanacaktır.	Milli Savunma Bakanlığı	Genel Kurmay Başkanlığı, Savunma Sanayii Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Tedarikte yurtiçi teknoloji ve kabiliyet edinimini esas alan bir yapı oluşturabilmek için Ar-Ge'ye dayalı tedarik sisteminin kurulmasına yönelik kanun tasarısı taslağı geliştirilecektir.
Tedbir 9.4. Kullanıcı ihtiyaçlarına ve endüstriyel hedeflere uygun olarak tedarik faaliyetlerinin etkinleştirilmesine yönelik çalışmalar yapılacaktır.	Savunma Sanayii Müsteşarlığı	Genelkurmay Başkanlığı, MSB, TÜBİTAK, Üniversiteler, Savunma Sanayii Kuruluşları	Aralık Sonu	Kullanıcı ihtiyaçlarının karşılanması amacına yönelik olarak tespit edilecek sistem projeleri için yapılabirlik etütleri gerçekleştirilecektir.

Öncelik 10. Madencilikte sanayi ve enerji hammaddeleri aramalarına ağırlık verilecek, madencilik ürünleri yurt içinde işlenerek katma değer artırılabacaktır.				
Tedbir 10.1. Madencilikte sanayi ve enerji hammaddeleri aramalarına ağırlık verilecektir.	MTA	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, TKİ, EÜAŞ, TTK, DSİ, TPAO, EİEİ	Aralık Sonu	Rezervi tükenmekte olan metalik madenler ve endüstriyel hammaddeler ile jeotermal kaynak aramaları yoğunlaştırılacaktır. Bu kapsamda, 2008 yılında 160.000 m. Sondaj yapılacaktır. Kömür ve jeotermal kaynak aramalarında 120.000 m, metalik ve endüstriyel hammadde kaynak aramalarında 40.000 m. Sondaj yapılacaktır.
Tedbir 10.2. Petrol ve doğal gaz arama faaliyetlerine ağırlık verilecektir.	TPAO	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı, Dışişleri Bakanlığı	Aralık Sonu	Enerji alanında ülkemizin dışa bağımlılığını azaltmak amacıyla özellikle denizlerimizde yapılacak petrol ve doğal gaz sondaj çalışmalarına ağırlık verilecektir. Bu kapsamda 2008 yılında 7.350 km 2 Boyutlu, 1.000 km ² 3 Boyutlu sismik, 74 adet - 155.439 m sondaj yapılacaktır. Yurtdışı yatırımlar kapsamında yaklaşık 410 milyon ABD dolarlık yatırım planlanmıştır.
Öncelik 11. Madencilik sektöründe hukuki ve kurumsal düzenlemeler tamamlanacaktır.				
Tedbir 11.1. Petrol Kanununun sektörde gelişen koşullara göre revize edilmesi ile ilgili yasal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.	Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı	İlgili Kuruluşlar	Mart Sonu	Ülkemiz petrol kaynaklarının etkin bir şekilde aranması, geliştirilmesi ve üretilmesi, ülkemizdeki petrol arama ve üretim faaliyetlerinin düzenlenmesi, yönetilmesi, teşvik edilmesi, denetlenmesine ilişkin usul ve esasların günümüz şartlarına göre yeniden düzenlenmesine yönelik mevzuat çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

HİZMETLER

TURİZM

1. Mevcut Durum

Dünya uluslararası turizm talebi, son on yıllık dönemde yüzde 44,2 oranında artış göstermiş, aynı dönemde turizm harcamaları yüzde 75,9 oranında artmıştır. 2006 yılında uluslararası turist sayısı 842 milyona ulaşmış, turizm gelirleri ise 735 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiştir. Bu sayıya uluslararası yolcu taşımacılığı dahil değildir. Toplam turizm ve yolcu taşımacılığı gelirlerinin yüzde 16'sı olarak tahmin edilen uluslararası yolcu taşımacılığının, 2006 yılında 140 milyar ABD doları bir büyüklüğe ulaştığı tahmin edilmektedir. 2007 yılında uluslararası turizm hareketinin yüzde 7 artış göstererek, dünyadaki turist sayısının 901 milyona, turizm harcamalarının ise yüzde 6,5 artışla 783 milyar ABD dolarına ulaşması beklenmektedir.

Dünya Turizm Örgütü tarafından hazırlanan Turizm 2020 Yılı Vizyonu çalışmasında, 2020 yılında, dünyadaki turist sayısının 1,5 milyar kişi, toplam turizm gelirlerinin ise 2 trilyon ABD doları olacağı, 717 milyon kişi ile Avrupa'nın en çok turist kabul eden bölge olmayı sürdüreceği, ancak dünya turizminden 1998 yılında ortalama yüzde 60 pay alan Avrupa turizminin payının yüzde 46 olacağı tahmin edilmektedir.

TABLO:IV. 34- Dünya Uluslararası Turizm Hareketleri ve Turizm Gelirleri

	1998	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007(1)
Turist sayısı (milyon kişi)	625	650	687	684	701	695	766	802	842	901
Yıllık değişim (%)	2.0	4.0	7.2	-0.4	2.5	-0.9	10.2	4.7	5.0	7.0
Turizm geliri (Milyar ABD doları)	445	456	483	472	487	533	633	678	735	783
Yıllık değişim (%)	0.4	5.9	16.9	-2.3	3.2	9.4	18.8	6.8	8.4	6.5

Kaynak: Dünya Turizm Örgütü (UNWTO)

(1) Tahmin

2006 yılında dünya turizm hareketleri içinde gelen turist sayısı açısından Avrupa'nın aldığı pay yüzde 54,3 olarak gerçekleşmiştir. Ancak, uzun mesafeli uçuşlarda bir azalma söz konusudur. Turist girişlerinde Avrupa'da, en çok turist çeken ülkelerin başında 79,1 milyon kişi ile Fransa, 58,5 milyon kişiyle İspanya ve 41,1 milyon kişiyle İtalya gelmektedir.

Dünya turizm pazarında yüzde 2,5, Avrupa turizm pazarında ise yüzde 4,4 paya sahip olan Türkiye, turist sayısı ve döviz gelirlerindeki artış hızıyla dünyadaki en büyük 20 turizm varış noktası içinde turist girişleri açısından 11'inci, turizm gelirleri açısından 9'uncu sıradadır.

Dünya Turizm Örgütü verilerine göre, doğrudan ve dolaylı olarak 32 faaliyet dalında istihdam yaratan turizm sektöründe, Türkiye'de doğrudan yaratılan istihdam 2006 yılında yaklaşık 3,2 milyon kişi olarak hesaplanmıştır.

2006 yılında ülkemize gelen turist sayısı 19,8 milyon, turizm gelirleri 16,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş, Kültür ve Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısı 509 bine, belediye belgeli yatak sayısı ise 415 bine ulaşmıştır. OECD ülkelerinden ve Doğu Avrupa ülkelerinden gelen ziyaretçi sayısında da önemli artışlar kaydedilmiştir. Ülkemize gelen yabancı ziyaretçilerin yüzde 59,4'ü OECD, yüzde 28,2'si Doğu Avrupa ülkelerindendir. 2006 yılında ülkemize en çok ziyaretçi gönderen ülke sıralamasında Almanya yüzde 18,7 ile birinci, Rusya Federasyonu yüzde 10 ile ikinci, İngiltere ise yüzde 8,5 ile üçüncü sıradadır.

2007 yılında ülkemize gelen turist sayısının 22 milyon, turizm gelirlerinin ise 18,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşeceği, Kültür ve Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısının 530 bine ve belediye belgeli yatak sayısının ise 420 bine ulaşacağı, yatırım aşamasındaki 275 bin yatakla birlikte toplam yatak kapasitesinin 1,2 milyonun üzerine çıkacağı tahmin edilmektedir. Sektörde 2007 yılı itibarıyla 5.127 seyahat acentesi faaliyet göstermektedir.

Turizmin mevsimlik ve coğrafi dağılımını iyileştirmek ve dış pazarlarda değişen tüketici tercihleri dikkate alınarak yeni turizm gelişim alanları yaratmak üzere, varış noktası yönetimine ağırlık verilmekte, golf, termal, kongre, kış, kruvaziyer, sağlık turizmi ve eko-turizmle ilgili yönlendirme faaliyetleri sürdürülmektedir. Ancak, kıyı bölgelerine yönelik yapılaşma baskısı ve yoğun talep devam etmektedir.

Ülkemizde son yıllarda yatak kapasitesindeki hızlı artışa ve kaydedilen önemli gelişmelere rağmen, teknik altyapı konusunda bazı eksiklikler yaşanmaktadır. Çevrenin

kirlenmesi ve turizm merkezlerinin kentleşmesi Türkiye turizmini etkileyen sorunlar arasındadır.

Turizm eğitiminde belgelendirme, mesleki eğitimde standardizasyonu, değerlendirmenin devlet ve sektör kuruluşları tarafından ortaklaşa yapılmasını, uluslararası kriterlere göre verimlilik ve iş kalitesinin gelişmesini ve istihdam için gerekli olan beceri düzeyinin belirlenmesini sağlamaktadır. Ancak, turizm sektöründe belgelendirme sistemine henüz geçilememiştir.

Yatay ve dikey entegrasyonlarla aşırı ölçüde büyüyen bazı yabancı tur operatörlerinin, fiyat ve koşulları tek taraflı belirlemelerine sektörde sıklıkla rastlanmaktadır. Bu sorun ülkemiz turizm gelirleri açısından olumsuz sonuçlar doğurmaktadır.

Turizmin yoğunlaştığı Ege ve Akdeniz kıyılarında çevre bozulmasının önlenmesi ve turizm altyapılarının tamamlanması amacıyla başlatılan ATAK projesinin uygulanmasında, dış kredi kullanımı ve yerel yönetimlerin organizasyonuna ilişkin sorunlar yaşanmaktadır.

Dünya Turizm Örgütü araştırma sonuçları, araştırma yapılan ülkelerin büyük bir bölümünde, dış turizmin tanıtılması amacıyla kamu ve özel sektörün bir araya gelerek ulusal turizm örgütleri kurduğunu göstermektedir. Ülkemizde de dış tanıtım ve pazarlama konusundaki bu tür örgütlenmelere duyulan ihtiyaç önemini korumaktadır.

2008 yılında Kültür ve Turizm Bakanlığından belgeli yatak sayısının 550 bine, belediye belgeli yatak sayısının ise 425 bine ulaşacağı, ülkemize gelen turist sayısının 23,2 milyon kişi, turizm gelirinin ise 19,6 milyar dolar olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Turizm sektöründe, küreselleşmenin ortaya koyduğu dinamikleri barındıran, ülkeye daha çok turist gelmesinin yanında hizmet kalitesini artırmaya çalışan, pazarlama kanallarını çeşitlendirerek üst gelir gruplarını hedef alan, doğal sermayeyi koruyan ve sürdürülebilir kılan, ülkemiz turizminin karşılaştırmalı rekabet üstünlüğüne uygun ve golf, termal, kongre, kruvaziyer ve sağlık turizmini ön plana çıkaran bir yapının oluşturulması temel amaçtır.

TABLO:IV. 35- Turizm Sektöründeki Gelişmeler

	2006	2007 (1)	2008 (2)	Yıllık Ortalama Artış (Yüzde)	
				2007 / 06	2008 / 07
Yurda Gelen Yabancı Sayısı (Bin kişi)	19 820	22 000	23 200	11,0	5,5
Yurt Dışına Çıkan Vatandaş Sayısı (Bin kişi)	8 275	9 000	9 350	8,8	3,9
Turizm Geliri (Milyon ABD Doları)	16 853	18 600	19 550	10,4	5,1
Turizm Gideri (Milyon ABD Doları)	2 743	3 200	3 350	16,7	4,7

Kaynak: TCMB, Emniyet Genel Müdürlüğü Sınır Giriş İstatistikleri

(1) Tahmin

(2) Program

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Turizm yatırımları çeşitlendirilecek, gelişmiş ve yoğun kullanıma konu olan yörelerden diğer alanlara kaydırılarak, turizm faaliyetlerinin tüm yıla yayılması sağlanacaktır.				
Tedbir 1.1.1. İç kısımlarda ve gelişmemiş yörelerdeki turizm faaliyetlerinde uygun teşvikler getirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, DPT, TKB.	Aralık sonu	Teşviklerin miktarı, şartları, bölgesel özellikleri ve uygulama dönemleri, ayrıntılı olarak yıllık olarak belirlenecektir,
Tedbir 1.2. Turistik işletmelere destek sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, DPT, TKB.	Aralık sonu	Turizm tesislerinin hizmet kalitesini yükseltip gerektiği durumlarda kapasite artırımına imkân verilebilmesi; turizm konaklama sektörünün yanı sıra seyahat acentalarının da KOBİ kapsamındaki destek unsurlarından faydalanması sağlanacaktır.
Tedbir 1.3. Turizme hizmet veren Planlama, Yatırım ve Danışmanlık firmaları belgelendirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Sektör Kuruluşları	Aralık sonu	Turizm sektöründe yatırımlara çeşitlilik, kalite ve hız kazandırmak için planlama, yatırım ve danışmanlık alanlarında faaliyet gösterecek olan işletmelerin belgelendirilmesine olanak sağlamak üzere, Kültür ve Turizm Bakanlığı Kuruluş ve Görevleri Hk. Kanun, Turizmi Teşvik Kanununda düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 1.4. Altyapı ve üstyapı yatırımları fiziksel planlara uygun olarak gerçekleştirilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Yerel Yönetimler	Aralık sonu	Yatırıma açılması uygun görülen alanlarda öncelikle fiziksel planlama çalışmalarının tamamlanması ve yatırımların bu planlara uygun olarak gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.
Öncelik 2: Sektörle ilgili tüm yatırımlar, doğal, tarihsel, sosyal ve kültürel çevreyi koruyucu ve geliştirici bir yaklaşım içinde ele alınacaktır.				
Tedbir 2.1. "Varış Noktası Yönetimi" kapsamındaki projeler desteklenecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	İl Özel İdareleri, Yerel Yönetimler, Sektör Kuruluşları, Üniversiteler, Sivil Toplum Kuruluşları.	Aralık Sonu	İpekyolu Projesi, Hitit ve Frigya Varış Noktaları yönetim projelerine altyapı, çevre, tarihi ve kültürel değerlerin korunması ve geliştirilmesi, turistik ürün geliştirme ve pazarlama konularında destek sağlanmaktadır. Yerel ilginin canlı tutulması gerekmektedir. Erzincan ilinde İpekyolu Projesi kapsamında turizm ulaşım yolunun tamamlanması programlanmıştır.
Tedbir 2.2. Doğal ve tarihi çevrenin korunmasında hız ve etkinlik sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	4848 sayılı Kültür ve Turizm Bakanlığı Teşkilat ve Görevleri Hk. Kanun gereği, çevre ve insan sağlığını koruyarak atık su arıtma tesisleri, katı atık düzenli depolama tesisi ve inşaatlarının yapımı uygulama projesi hazır olanlar öncelendirilerek ödenekler ölçüsünde gerçekleştirilecektir. Balıkesir, Edremit, Akçay atıksu arıtma tesisi tevsi inşaatı yapımı tamamlanacaktır.

Tedbir 2.3. Kültür ve Turizm Gelişim Bölgelerinde katı ve sıvı atıkların arındırılması ve uygun alıcı ortama aktarılması sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Akdeniz-Ege Turizm Altyapısı ve Kıyı Yönetimi (ATAK) Projesi kapsamındaki, Antalya, Oba, Tosmur atıksu arıtma, terfi ve derin deşarj tesisleri; Alanya Türkerler derin deniz deşarjı tesisler, Antalya, Serik katı atık düzenli depolama ve kompost tesisi, Antalya, Kargıcak kanalizasyon kollektör hattı ve şebeke yapımı, Antalya, Serik �andır kanalizasyon kollektör ve şebeke yapımı, Antalya, Kestel kanalizasyon kollektör ve şebeke yapımı tamamlanacaktır.
Tedbir 2.4. Turizm sektörü hizmetlerinde niteliğin yükseltilmesi sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Yerel Yönetimler, Milli Eğitim Bakanlığı.	Aralık Sonu	Hizmet kalitesini artırmak için, mesleki eğitimde standardizasyonu, değerlendirmenin devlet ve sektör tarafından ortaklaşa yapılmasını, uluslararası kriterlere göre verimlilik ve iş kalitesinin gelişmesini ve istihdam için gerekli olan beceri düzeyinin belirlenmesini sağlamak üzere, turizm personelinin belgelendirilmesi (sertifikasyon) için gerekli yasal düzenlemeler yapılacaktır.
�ncelik 3: Türk turizminin uluslararası turizm pazarından azami pay alabilmesi amacıyla yeterli talep yaratılacaktır				
Tedbir 3.1. Turizmde dış tanıtım için yeni bir yapılanmaya gidilecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Sektör Kuruluşları	Aralık Sonu	Dış tanıtım stratejilerinin belirlenmesi, uygulamanın izlenmesi, denetimi ve finansmanına turizm işletmelerinin de katılımını sağlayacak yeni bir yapılanma gerekmektedir. 2007 yılı Mart ayında yapılan turizm zirvesinde bu karar alınarak sonuç bildirgesine eklenmiştir. Sektör kuruluşlarının katılımı çalışmaları sürdürülecektir.
Tedbir 3.2. Talepteki değişim sürekli izlenerek, değişen koşullara uygun tanıtım faaliyetleri y�r�t�lecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Sektör Kuruluşları	Aralık Sonu	2008 yılı tanıtım Stratejisi doğrultusunda hareket edilerek: -Pazar çeşitlendirilerek, tanıtma ve etkinliklerine y�n verilirken, belirginlik kazanan "klasik", "yeni" ve "potansiyel" pazarlara kaynak ayrılacaktır. -İşletmelerin yürüttükleri tesis bazında tanıtım etkinlikleri kapsamında bölgesel ve yöresel tanıtım geliştirilecektir. -Turizm portalı oluşturularak, turizm tesislerinin tanıtımı, �evrimi�i rezervasyon ve sektörde ilgili aktörler arasında bilgi paylaşımına uygun ortam sağlanacaktır.
Tedbir 3.3. Turizm �r�nlerinin, özel turizm pazarlarına uygun şekilde çeşitlendirilmesi sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Sektör Kuruluşları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Dünyada hızlı bir gelişme trendi gösteren kongre ve iş turizmi, ödül (incentive) turizmi, termal, yat, kruvaziyer ve üçüncü yaş turizmine dış tanıtımda daha fazla önem verilmesi, eko turizm ve aktif turizme doğru gelişen eğilimlere koşut olarak golf, rafting, dağ ve kayak turizmi ve ilgili özel turizmi pazarlarında talebin artırılması sağlanacaktır.

Tedbir 3.4. Ziyaretçi sayısının ve ziyaretçi başına yapılan harcamanın artırılması, yüksek gelir gruplarının ülkemize çekilmesi ve yıl boyunca talep yaratılması, iç ve dış talebin bölgelere ve ürünlere dengeli dağıtımı yapılacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Sektör Kuruluşları, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Tanıtma ve pazarlamada bilimsel yöntemler ve çağdaş iletişim teknolojisi en geniş şekilde kullanılması gerekmektedir.
Öncelik 4: İstanbul kentinin kültürel, sosyal ve doğal zenginlikleri sürdürülebilir turizm gelişmesi çerçevesinde değerlendirilecektir.				
Tedbir 4.1. Tanıtma ve pazarlamada İstanbul markası yaratılması sağlanacaktır	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Sektör Kuruluşları, İstanbul Valiliği, İstanbul BŞB, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Dinamik profesyonel ve mali yönden güçlü bir tanıtım yapılabilmesini sağlamak üzere bu faaliyetlerin finansmanına turizmden doğrudan gelir elde eden kesimin ve ticaret erbabının da katılımı gerekmektedir.
Tedbir 4.2. İstanbul için hazırlanan turizm gelişim projelerinin hızla hayata geçirilmesi sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Sektör Kuruluşları, İstanbul Valiliği, İstanbul BŞB, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	2010 Avrupa Kültür Başkenti seçilen İstanbul'da Kongre ve kuvaziyer turizmi ve sahil bandı düzenlemeleri ile ilgili projeler, yasal ve yönetsel sorunlar çözülerek uygulanacaktır. İstanbul Galata, Haydarpaşa, Ataköy ve Zeytinburnu kruvaziyer limanları fizibilite ve uygulama projeleri tamamlanacaktır.

İNŞAAT, MÜHENDİSLİK-MİMARLIK, TEKNİK MÜŞAVİRLİK VE MÜTEAHHİTLİK HİZMETLERİ

1. Mevcut Durum

İnşaat sektörünün GSMH içindeki payı 2005 yılında yüzde 4,3 iken, 2006 yılında bu oran yüzde 5,3 seviyesine yükselmiştir. Sektör 2005 ve 2006 yıllarında sırasıyla yüzde 21,5 ve yüzde 19,4 büyümüştür.

TABLO:IV. 36- İnşaat Sektöründeki Gelişmeler (1987 Fiyatlarıyla)

Yıllar	2004	2005	2006	2007(1)
GSMH Payı (yüzde)	3,8	4,3	5,3	5,1
Büyüme Hızı (yüzde)	4,6	21,5	19,4	16,1

(1) 2007 yılı birinci altı ay.

Kaynak: TÜİK

İnşaat sektöründe 2006 yılının ilk yarısında yüzde 19,3 olarak görülen yüksek büyüme hızı, 2007 yılının ilk altı aylık döneminde yüzde 16,1 seviyesinde gerçekleşmiştir.

Konut ve işyeri için tamamlama ve yeni edinme amaçlı kredilerde 2006 yılında artan faiz oranları nedeniyle özellikle konut talebinde bir yavaşlama görülmektedir. Bunun sonucu olarak 2006 yılında bir önceki yıla göre metrekare alan cinsinden yapı

inşa izinlerinde yüzde 9,5 ve yapı kullanma izinlerinde yüzde 3,9 artış sağlanmıştır. Bu oranlar 2007 yılının ilk yarısında bir önceki yılın aynı dönemine göre sırasıyla yüzde 1,8 ve yüzde 18,3 artmıştır.

TABLO:IV. 37- Yapı İnşa ve Kullanım İzinleri ile Değişim Oranları

Yıllar	2004	2005	2006
Yapı İnşa İzini (Bin m2)	64 295	98 228	107 603
Yüzde Değişim	41,0	52,7	9,5
Yapı Kullanım İzini (Bin m2)	29 250	47 795	49 667
Yüzde Değişim	-5,5	63,4	3,9

Kaynak: TÜİK

İnşaat sektöründe denetim ve nitelikli işgücü yetersizliğinden kaynaklanan kalite sorunu devam etmektedir. İnşaat malzemelerini bilinçli uygulayacak, teknolojik gelişmelere kendini hızla uyarlayacak, iş sağlığı ve güvenliği ile çevre konularında yeterli bilgi ve deneyime sahip işgücü ihtiyacı sürmektedir. 5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanunun çıkması bu konuda atılan önemli bir adım olmuştur. Kanun ile kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumu, sektörde mesleki yetkinlik ölçme, değerlendirme ve belgelendirme sisteminin oluşturulması amacıyla yıl içinde ikincil mevzuat çalışmalarına başlamış ve ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde yönetmelik taslaklarını hazırlamıştır. 2007 yılı sonuna kadar yönetmeliklerin uygulamaya geçmesi beklenmektedir.

Yapılaşmada denetim etkinliğini ve nitelik artırılmasını hedefleyen 4708 sayılı Yapı Denetimi Hakkında Kanunun sigorta güvencesine yer vermemesi ve uygulamasının 19 il ile sınırlı tutulması nedeniyle, yapı denetiminde yetersizlik sürmektedir.

Yapı müteahhitliğinde tanım ve asgari çalışma koşullarını belirleyen yasal bir düzenlemenin henüz yapılmamış olması inşaat sektöründe çalışan firmaların ve üretilen yapıların kalitesini olumsuz etkilemektedir. İnşaat sektöründe istihdam artışı sürmektedir. Nitekim, 2004 yılında sektörün istihdamı 1.029 bin, 2005 yılında 1.171 bin ve 2006 yılında 1.267 bin kişi olmuştur.

2005 yılında yurt dışı müteahhitlik hizmetleri alanında meydana gelen önemli gelişmeler 2006 yılında da sürmüş, hizmetler daha geniş bir coğrafi alana yayılmış, proje taahhüt tutarları artmış ve toplam taahhüt 15,9 milyar ABD dolarına ulaşmıştır. 2007 yılında yurt dışı müteahhitlik hizmetleri taahhüt tutarının 17 milyar ABD doları seviyesine ulaşması beklenmektedir. Ayrıca, 20 Temmuz 2007 tarih ve 26588 sayılı Resmi Gazetede Yurt Dışı Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri Konseyi Kurulmasına ilişkin 2007/20 sayılı Başbakanlık Genelgesi yayımlanmıştır.

Yurt içi ve yurt dışı müteahhitlik hizmetlerinde ihtiyaç duyulan ve özellikle gelişmiş ülke pazarlarında daha yüksek miktarlarda işgücü istihdamını sağlayacak ustalık belgelendirmesi, yetersizliğini sürdürmektedir.

Türkiye’de Mesleki Eğitim ve Öğretim Sisteminin Güçlendirilmesi Projesi (MEGEP) tamamlanmıştır. Proje çerçevesinde, ihtiyaç duyulan alanlarda işgücünü yetiştirmeyi hedefleyen program için meslekler ISCO’88 ve ISCED’97 esas alınarak meslek gruplarına, meslek alanlarına ve meslek dallarına göre sınıflandırılmıştır. Meslek elemanlarının yerine getirdiği iş ve işlemler belirlenmiş, yeterlilik kazandıracak programlar hazırlanmıştır. Bu kapsamda inşaat sektörünün ihtiyaç duyduğu mesleki eğitim programları devam etmektedir.

Yapılarda kullanılan malzemelerin kalitesinin ve denetiminin iyileştirilmesi amacıyla, Yapı Malzemesine CE İşaretinin İliştirilmesi ve Teknik Dosyanın Hazırlanmasına Dair Tebliğ ile Eurocode Teknik Komitesinin Oluşumu ve Görevlerine Dair Tebliğ çalışmaları Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından sürdürülmektedir. Ayrıca, Yapı Kanunu taslağı üzerinde çalışmalara devam edilmektedir. Ancak, yapı denetiminin güçlendirilmesi ve sektöre yönelik bilgi sisteminin kurulması yönünde istenen gelişme sağlanamamıştır.

Kamu yatırımlarında bağımsız teknik müşavir kullanılması amacıyla, Kamu İhale Kurumu tarafından yönetmelik değişikliği çalışmalarının 2007 yılı sonuna kadar tamamlanarak uygulamaya geçilmesi beklenmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Sektörde denetim ve nitelikli işgücü yetersizliğinden kaynaklanan kalite sorunları giderilerek, teknik müşavirlik ve müteahhitlik hizmetlerinin uluslararası standartlara uygun olarak verilmesi ve yaygınlaştırılması sağlanacaktır. Yurtdışı müteahhitlik hizmetlerinin dünya genelinde Pazar payının artırılması için gerekli tedbirler alınacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Firmaların sermaye yapısı güçlendirilecektir.				
Tedbir 1.1. Teminat mektubu sorunu çözülecektir.	DTM	Adalet Bakanlığı, Türk Eximbank A.Ş., Türkiye Müteahhitler Birliği, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, BDDK, Türkiye Bankalar Birliği, Özel Bankacılık ve Finans Kuruluşları.	Aralık sonu	Yurt Dışı Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri Konseyi tarafından kurulacak konuyla ilgili bir Çalışma Grubu faaliyete geçirilecektir. Türk bankaları tek başına özellikle yüksek bedelli ihalelerde teminat mektubu vermekte zorlanmaktadır. Bu konuda bankalar konsorsiyumu yoluyla çözüm bulmak için düzenleme yapılacaktır. Teminat mektubuna ilişkin karşılık oranlarının indirilmesi sağlanacaktır. İç hukuk sistemimizde teminat mektubunun ödenmesinin durdurulması veya iptaline ait hükümlerin uluslararası kurallara uygun hale getirilmesi sağlanacaktır.
Öncelik 2. Sektörde istihdam edilen işgücü kalitesi artırılacaktır.				
Tedbir 2.1. Sektör ihtiyacı duyduğu alanlarda işgücü artıracak eğitim programlarının geliştirilmesine devam edilecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, diğer ilgili bakanlıklar, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, Türkiye Müteahhitler Birliği, Türk Müşavir Mühendis ve Mimarlar Birliği, ilgili üniversiteler	Aralık sonu	Sektörde hızla gelişen teknolojiye ayak uyduracak nitelikli insan gücü eksikliğini karşılayacak ve Ekim 2006'da yürürlüğe giren 5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanununun yeterlilik belirlemelerine uygun öğretim ve eğitim müfredatı özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarının katkısı alınarak hazırlanmasına devam edilecektir. Ayrıca, ilgili kamu personeline uygulanmak üzere proje yönetimi, sözleşme yönetimi, uyuşmazlıkların giderilmesi vb. konularda eğitim programları hazırlanacaktır.

Tedbir 2.2. Sektörde mesleki yetkinlik ölçme, değerlendirme ve belgelendirme sistemi kurulmasına devam edilecektir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	Milli Eğitim Bakanlığı, ilgili üniversiteler, TSE, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, Türkiye Mühendisler Birliği, Türk Mühendis ve Mimarlar Birliği	Aralık sonu	Mevcut nitelikli insangücünün belgelendirilmesi sektörün öncelikli ihtiyacı olması nedeniyle 5544 sayılı Mesleki Yeterlilik Kurumu Kanunu'nun uygulanması için gerekli düzenlemeler en kısa sürede tamamlanarak uygulamaya başlanacaktır.
Tedbir 2.3. Yurtdışı müteahhitlik ve teknik müşavirlik hizmetleri sektöründe akreditasyon sistemi oluşturulmasına başlanacaktır.	DTM	TÜRKAK, TOBB, TürkMMMB, Türkiye Mühendisler Birliği, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, Üniversiteler.	Aralık sonu	Yurt Dışı Müteahhitlik ve Teknik Müşavirlik Hizmetleri Konseyi tarafından Kurulacak konuyla ilgili bir Çalışma Grubu faaliyete geçirilecektir. Konu ile ilgili hizmetlerin akreditasyonu için bir sistem oluşturulacak, belgelendirme ve araştırma-geliştirme çalışmalarını yürütecek ve ilerde gerekli görüldüğünde kapsamını diğer hizmet alanlarını da içine alacak şekilde genişletecek bir Hizmet İhraç Kurulu oluşturulacaktır.
Öncelik 3. Teknik müşavirlik ve müteahhitlik hizmetlerinin uluslararası standartlara uygun kalitede ve güvenli olarak verilmesi sağlanacaktır.				
Tedbir 3.1. Yapı Kanunu tasarısı hazırlanacaktır.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, İlgili Bakanlıklar, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, Türkiye Mühendisler Birliği, Türk Mühendis ve Mimarlar Birliği	Aralık sonu	İnşaat sektöründe çalışan firmaların ve üretilen yapıların kalitesini iyileştirmek amacıyla yapı müteahhitiği tanımını ve müteahhitliğin asgari çalışma koşullarını belirleyen bir Yapı Kanunu tasarısı hazırlanacaktır.
Tedbir 3.2. Yapı güçlendirilecektir.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	DPT, İlgili Diğer Bakanlıklar, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, Türkiye Mühendisler Birliği, Türk Mühendis ve Mimarlar Birliği	Aralık sonu	Etkin bir yapı denetimi için gerekli sorumluluk sigortası sistemi kurulacaktır. Bu amaçla 4708 sayılı "Yapı Denetimi Hakkında Kanun"da gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Tedbir 3.3. Kamu Yatırımlarında bağımsız teknik müşavir kullanılı sağlanacaktır.	Kamu İhale Kurumu	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İlgili Bakanlıklar, TSE, Hazine Müsteşarlığı, Üniversiteler, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, Türkiye Müteahhitler Birliği, Türk Müşavir Mühendis ve Mimarlar Birliği	Haziran sonu	Kamu yatırımlarında kalite ve maliyetleri olumsuz etkileyen ve kuruluş içinden sağlanan mühendislik ve teknik müşavirlik hizmetlerinin Kamu İhale Mevzuatında gerekli düzenlemeler yapılarak bağımsız teknik müşavirlik yoluyla temini sağlanacak, yıl içinde uygulama izlenerek gerekli düzeltmeler yapılacaktır.
Tedbir 3.4. Sektöre yönelik bilgi sistemi kurulma çalışmalarına başlanacaktır.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TÜİK, İlgili Diğer Bakanlıklar, Üniversiteler, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, Türkiye Müteahhitler Birliği, Türk Müşavir Mühendis ve Mimarlar Birliği	Aralık sonu	Sektörde politika oluşturma ve kara süreçlerinin gerektirdiği bir bilgi sistemi kurulacaktır. Bu çerçevede yapı envanterinin belirlenmesi, istatistik veri bankası oluşturulması, deprem riski haritalarının ve mevcut yapı stoku için depreme dayanıklılık atlası hazırlanması hedeflenmektedir.
Tedbir 3.5. Yapılarda kullanılan malzemelerin kalitesinin ve denetiminin iyileştirilmesi çalışmalarına devam edilecektir.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İlgili Bakanlıklar, TSE, Hazine Müsteşarlığı, Üniversiteler, Türkiye İnşaat Sanayicileri İşverenler Sendikası, Türkiye Müteahhitler Birliği, Türk Müşavir Mühendis ve Mimarlar Birliği	Aralık sonu	AB'ye uyum çerçevesinde hazırlanmakta olan yapı malzemeleri yönetmeliği tamamlanacak, malzeme denetimi için gerekli teknik altyapı kurulacaktır.

BİLGİ TEKNOLOJİLERİ HİZMETLERİ

1. Mevcut Durum

Bilgi Teknolojileri (BT) sektörü, Türkiye'nin bilgi toplumuna dönüşüm sürecini destekleyecek temel sektörlerden biridir. Sektör, giderek büyüyen bir pazara sahip olması, iş süreçlerini etkinleştirerek rekabet gücüne sağladığı katkı ve yarattığı istihdam imkanları dolayısıyla kritik bir öneme sahiptir.

Türkiye BT sektörü, IDC verilerine göre, 2001-2006 döneminde yıllık ortalama yüzde 27,7 büyüyerek 4,1 milyar ABD doları seviyesine erişmiştir. 2007 yılında ise sektörün yüzde 17 büyüyerek 4,8 milyar ABD doları seviyesine ulaşacağı tahmin edilmektedir.

Donanım ağırlıklı bir yapı sergileyen Türkiye BT sektöründe, yazılım ve hizmetlerin toplam payı 2006 yılı itibarıyla yüzde 25 civarındadır. Bu oran, yüzde 65 civarında olan dünya ortalamasının oldukça altındadır.

Genellikle küçük ölçekli işletmelerden oluşan BT sektöründe, nitelikli personel sayısının yetersiz oluşu, finansmana erişimde yaşanan güçlükler, kalite bilincinin oluşmaması, Ar-Ge ve yenilikçilik düzeyinin düşüklüğü, iç pazarın darlığı ve dış pazarlara açılmada yaşanan güçlükler, sektörün gelişimini etkileyen başlıca sorunlardır.

2001 yılından başlayarak kurulan 26 Teknoloji Geliştirme Bölgesinin, halen aktif haldeki 12'sinde yer alan 700'den fazla firmanın yaklaşık yüzde 65'i BT alanında faaliyet göstermektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Bilgi teknolojileri sektörünün, bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde ortaya çıkacak iç talebi karşılayarak daha fazla değer yaratması ve dış pazarlarda yer edinebilmesi amacıyla, küresel rekabet gücü artırılacaktır. Bu kapsamda, seçici bir yaklaşım izlenerek, bilgi teknolojileri hizmetleri alanında proje odaklı hizmetler ile uygulama yönetimi, barındırma, iş süreçlerinin yönetimi gibi dış kaynak hizmetlerine; yazılım alanında ise rekabet avantajının daha yüksek olduğu telekomünikasyon, sağlık, eğitim, savunma sanayii gibi stratejik alanlara yoğunlaşılacaktır. Yazılım ve hizmetler sektörünün gelişimi için, kamunun ihtiyaç duyduğu ürün ve hizmetlerin temininde kamu-özel sektör işbirliklerinden (dış kaynak kullanımı) etkin olarak yararlanılacak, Bilişim Vadisi Projesi başlatılacak, Bilgi Toplumu Stratejisinde belirlenen diğer eylemler hayata geçirilecektir.

Sektörün, yıllık ortalama yüzde 20,8 büyüyerek, 2008 yılı itibarıyla 5,8 milyar ABD doları seviyesine ulaşması beklenmektedir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Bilgi Toplumu Stratejisinde belirlenen küresel rekabetçi bilgi teknolojileri sektörünün tesisine ilişkin eylemler hayata geçirilecektir.				
Tedbir 1.1. BIT sektöründe girişimcilik eğitimleri verilecektir	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Yükseköğretim Kurulu, KOSGEB TÜBİTAK (TEYDEB) Üniversiteler İlgili Sivil Toplum Kuruluşları, Teknopark Yönetimleri	Aralık Sonu	Üniversitelerde bilgi ve iletişim teknolojileri sektörüne yönelik girişimcilik dersleri yaygınlaştırılacak, girişimcilik yarışmaları yoluyla teşvikler artırılabilecek, en iyi vaka uygulamalarıyla eğitim programları zenginleştirilecektir.
Tedbir 1.2. Bilişim Vadisi fizibilite çalışması tamamlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı DPT YÖK TÜBİTAK TOBB TTGV	Aralık Sonu	Türkiye'nin bölge ülkeleri içerisinde, uluslararası bilgi teknolojileri firmaları için üretim ve operasyon merkezi niteliğini kazanması ve geliştirmesi, sektörde yer alan küçük ölçekli firmaların, uluslararası firmaların bölgesel ağlarını kullanarak yurt dışına açılımlarının sağlanması, bilgi teknolojileri alanında dış yatırımın ülkeye çekilmesi, sektörde yer alan yerli firmaların iş yetkinliklerinin geliştirilmesi amacıyla kurulacak bilişim vadisine ilişkin olarak fizibilite çalışması tamamlanacaktır.
Tedbir 1.3. BIT sektörü iş yetkinliklerinin geliştirilmesi sağlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	DTM KOSGEB İGEME BİT Sektör Birliği İlgili Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Sektörün, Ar-Ge dışında iş yetkinliklerinin geliştirilmesi amacıyla; pazarlama ve satış eğitimleri, iş planı hazırlama destekleri ile hukuki danışmanlık hizmetleri gibi eğitim ve destek faaliyetleri yürütülecektir.

TİCARET HİZMETLERİ

1. Mevcut Durum

Ticaret hizmetlerinin GSMH içerisindeki payı 2006 yılında yüzde 20,5 olmuştur. Ticaret hizmetleri içinde yüzde 83'lük paya sahip toptan ve perakende ticaret hizmetleri, son yıllarda ekonomide görülen iyileşmelere bağlı olarak, önemli bir gelişme kaydetmiştir. 2002-2006 döneminde hizmetler sektörü yılda ortalama yüzde 7,7 büyürken, ticaret hizmetleri yüzde 9, toptan ve perakende ticaret hizmetleri yüzde 10,2 oranında büyümüştür.

Dışa açılmanın hızlanması, ekonominin dinamik yapısı ve ülke potansiyeli nedeniyle toptan ve perakendecilik sektörü hızlı bir dönüşüm sürecine girmiştir. Sektörde geleneksel yapıdan, modern büyük mağazaların, zincir marketlerin yer aldığı bir yapıya geçilmektedir. Bu gelişmede, yabancı sermaye yatırımları, bankacılık sektörünün finansman desteği, faiz oranları, enflasyon düzeyi ve tüketicinin gelir seviyesi etkili olmaktadır.

Ticaret hizmetlerinde, modern işletme teknikleri ve teknoloji kullanımıyla sağlanan verimlilik ve performans artışları, tüketici fiyatları, büyüme ve istihdam üzerinde belirleyici olmaktadır. Organize perakendecilik, yerli üreticileri uluslararası rekabete açarak, tüm sektörlerdeki faaliyetleri doğrudan etkilemektedir. Sektördeki bu gelişmeler, bir taraftan yeni iş alanları ortaya çıkarmakta ve kayıtdışılığı azaltmakta, diğer taraftan geleneksel yapıda iş kayıplarına neden olmaktadır.

Farklı sektörlerde faaliyet gösteren firmalar üzerindeki rekabet ve verimlilik baskısı, lojistik ve dağıtım hizmetleri, depolama, inşaat, bankacılık, temizlik ve güvenlik hizmetleri gibi iş alanlarında da bir dönüşüme neden olmakta, modern tedarik zinciri yönetimi ve kombine taşımacılık sistemlerinin önemini artırmaktadır. Taşımacılık sektöründe karayolunun ağırlığı hissedilmekte olup, taşınan malların ulaştırma modları arasında dengeli bir şekilde paylaşılması ihtiyacı devam etmektedir. Ticaret potansiyelinin kullanılabilmesi için değişik ulaştırma modlarının bir arada uyum içinde çalışması, liman ve terminallerin farklı işlevlere elverişli hale getirilmesi önem arz etmektedir.

Toptan ve perakende ticaret hizmetleri sektöründe sağlıklı bir dönüşüm için, büyük mağazaların belirli kurallar çerçevesinde kurulmaları, faaliyette bulunmaları ve denetlenmeleri amacıyla mevzuat çalışmaları sürdürülmektedir.

Yeni uluslararası maddi hukuk kuralları ve hukuk rejimlerinin ortaya çıkması, çok taraflı uluslararası ticaret, elektronik ticaret ve sorumluluk hukukundaki gelişmeler ile AB müktesebatına ve Ticaret Kanununu etkileyen yeni çıkan diğer kanunlara uyum çerçevesinde hazırlanan Türk Ticaret Kanunu Tasarısı TBMM gündeminde bulunmaktadır.

Tarım ürünlerinde etkin bir pazarlama yöntemi ve ürün standartları belirlenerek, kaliteli üretimin teşviki, kayıtdışılığın önlenmesi ve üreticinin daha yüksek gelir elde edebilmesi amacıyla, ticaret borsalarının yeniden yapılandırılması ve lisanslı depoculuk sisteminin kurulmasıyla ilgili mevzuat ve uygulama çalışmaları sürdürülmüştür. Bu doğrultuda hazırlanan ürün borsalarını geliştirme projesi tamamlanmıştır. Lisanslı

depoların ve ürün ihtisas borsalarının kurulması, tarım satış kooperatifleri birliklerinin yeniden yapılandırılması ve bu birliklerin lisanslı depoculuğa entegrasyonu konusunda çalışmalar devam etmektedir.

5652 sayılı Yaş Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin Bazı Maddelerinin Değiştirilerek Kabulüne İlişkin Kanun ile, belediyelerin, toptancı hallerini tahsis yanında kiralama veya satış yoluyla da işletebileceği veya işlettirebileceği hükmü getirilmiştir. Ayrıca, Kanunda, üretildiği il veya ilçe dışına sevk edilen malların satışa sunulacağı yerdeki toptancı haline gireceği ve alınacak belediye payının, malın satışa sunulduğu yer belediyesince tahsil edileceği hükme bağlanmıştır.

Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsasında (VOB), pamuk ve buğdayda, yılın çeşitli aylarındaki sözleşmelerle işlem yapılabilmektedir. VOB henüz gelişme aşamasında olduğundan, faaliyete başladığı 2005 yılından 2007 yılı Eylül ayına kadar işlem hacmi toplam 837 bin YTL (428 adet sözleşme) ile sınırlı kalmıştır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Ekonominin bütününe etkileyen bu sektörde rekabetçi bir ortamda verimlilik artışının sağlanması, dönüşümün önemli aşamalarından biri olacaktır. Bu bakımdan sektördeki rekabetçi yapının bozulmaması ve yeni teknolojilerin kullanımının özendirilmesi esastır.

Toptan ve perakende ticaret hizmetlerine yönelik yapılacak düzenlemelerde, sektörün tarım ve imalat sanayii sektörleri ile tüketiciler üzerindeki etkilerinin çok yönlü analiz edilmesi önem arz etmektedir. Bu kapsamda, bir yandan kayıtdışılığın önlenmesine, verimlilik ve kalitenin artırılmasına ve hijyen kurallarına uyulmasına yönelik tedbirler alınacak, diğer yandan ticaretin küçük esnaf ve sanatkar ağırlıklı yapısının ölçek büyütücü politikalarla modern bir yapıya dönüştürülmesi teşvik edilecektir.

Fiziki mal akışının, yüksek standartlara sahip, güvenilir, ucuz ve hızlı ulaşım sistemleriyle sağlanması yönünde, lojistik ve kombine taşımacılık faaliyetlerinin gelişmesi ve bürokratik işlemlerin tek bir mekanda basitleştirilerek çözümlenmesi hedeflenmektedir.

Ticaret hizmetlerinde değişen koşullar ve AB müktesebatına uyum kapsamında ihtiyaç duyulan mevzuat değişikliklerinin sonuçlandırılması ve bu suretle işletmelerin dış piyasalar ile daha güçlü bir şekilde rekabet edebilmeleri hedeflenmektedir.

2008 yılında lisanslı depoların kurulması ve ilk uygulamaların başlatılması hedeflenmektedir. Bu çerçevede, öncelikle lisanslı depolarla birlikte yetkili sınıflandırıcıların (laboratuvar sistemi) faaliyete geçmesi ve kağıt ürün senetlerinin borsalarda işlem görmesi öngörülmektedir. Daha sonra ürün ihtisas borsalarının ve merkezi kayıt kuruluşunun oluşumuyla birlikte, elektronik ürün senetlerinin çıkarılması ve tarım ürünlerinin elektronik ortamda ticareti mümkün olabilecektir. Tarım satış kooperatifleri ve birliklerinin lisanslı depoculuğa geçişini sağlayacak yatırımlar sürdürülecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Ticaret hizmetleri sektöründe; rekabeti ve tüketiciyi koruyan, üretimi destekleyen, verimlilik ve kaliteyi artıran bir yapılanmaya gidilecektir.				
Tedbir 1.1. Toptan ve perakende ticaret sektöründe yapılacak düzenlemelerde, rekabet, verimlilik ve kalite artışı, tüketicinin korunması ve diğer sektörlerle etkileri ile sektörün alt kesimleri arasındaki denge sağlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları, TOBB, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Toptan ve perakende ticaret hizmetlerine yönelik yapılacak düzenlemelerde; sektörün, girdi ve çıktı tarafı göz önüne alınarak tarım ve imalat sanayii sektörleri ile tüketiciler üzerindeki etkilerinin çok yönlü analiz edildiği, kayıtdışılığın önlenmesine, verimlilik ve kalitenin artırılmasına ve hijyen kurallarına uyumun sağlanmasına yönelik tedbirler alınacaktır. Ticaretin küçük esnaf ve sanatkar ağırlıklı yapısının ölçek büyütücü politikalarla modern bir yapıya dönüştürülmesi teşvik edilecektir.
Tedbir 1.2. Birinci Türkiye Ticaret Kongresi Düzenlenecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları, TOBB, Meslek Kuruluşları STK'lar	Eylül Sonu	Düzenlenecek kongrede; ulusal ve uluslar arası düzeyde yaşanan tüm ticari sorunların çözüm önerileri ile birlikte tartışılması, sektörde yeniliklerin ve teknoloji kullanımının özendirilmesi, yasalasacak olan yeni Türk Ticaret Kanununun her yönüyle tanıtılıp değerlendirilmesi, 2023 Türkiye Ticaret Vizyonunun oluşturulması, böylece ticari yaşama yön verecek kurumlar arası işbirliğinin de geliştirilip mevcut güçlerin ortak hedefe yönlendirilmesi amaçlanmaktadır.
Öncelik 2. Ticaret Hizmetleri sektöründe mevzuat düzenlemeleri tamamlanacaktır.				
Tedbir 2.1. Yaş sebze ve meyve ticaretinin düzenlenmesi ve Toptancı hallerinin yeniden yapılandırılması ile ilgili yasal düzenleme çalışmaları tamamlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sektör Temsilcileri, Meslek Kuruluşları	Eylül Sonu	Hazırlanan Sebze ve Meyve Ticaretinin Düzenlenmesi ve Toptancı Halleri Hakkında Kanun Tasarısı Taslağı ile ilgili düzenleyici etki analizi çalışmaları tamamlanacaktır. Kanunun çıkmasını takiben altı ay içerisinde ikincil mevzuat hazırlanıp yürürlüğe konacaktır. Yapılacak düzenlemelerle toptancı hallerinin yönetiminin, fiziki ve teknik altyapılarının güçlendirilmesi ve çağın gereklerine uygun olarak yeniden yapılandırılması, hal kayıt sisteminin oluşturulması, kayıtdışılığın asgari düzeye indirilmesi amaçlanmaktadır.
Tedbir 2.2. Türk Ticaret Kanununun uygulamasına yönelik ikincil mevzuat çıkarılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları, TMSK, Meslek Kuruluşları	Eylül Sonu	Türk Ticaret Kanunu Tasarısının kanunlaşması ile birlikte bunun gerektirdiği ikincil mevzuat ve tanıtım çalışmaları başlatılarak altı ay içerisinde sonuçlandırılacaktır. Bu kapsamda üç tüzük, sekiz yönetmelik ve sekiz adet tebliğ çıkarılması çalışmaları yürütülecektir.

Tedbir 2.3. Perakendecilik sektörünün düzenlenmesine yönelik mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları, TOBB, Sektör Temsilcileri, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Büyük mağazalara ilişkin mevzuat çalışmaları, plan ve yıllık programlarda yer alan temel amaç ve ilkeler doğrultusunda tamamlanacaktır.
Öncelik 3. Tarım ürünlerinde etkin bir pazarlama yöntemi için ürün ihtisas borsaları ve lisanslı depoculuk sistemi kurulacaktır.				
Tedbir 3.1. Lisanslı depoların, yetkili sınıflandırıcıların kurulması ve ilk uygulamaların başlatılması, kurumsal yapının tamamlanması ve işleyişi ile ilgili sorunlar çözümlenecektir.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	Tarım ve Köy işleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Türk Akreditasyon Kurumu, TSE, TMO, TOBB, Ticaret Borsaları, Tarım Satış Kooperatifleri Birlikleri	Aralık Sonu	5300 sayılı Tarım Ürünleri Lisanslı Depoculuk Kanunu ile Lisanslı Depoculuk Tazmin Fonu Yönetmeliği doğrultusunda fon yönetiminin oluşturulması sağlanacaktır. Lisanslı depoculuk faaliyetlerinde; vergi avantajları ile, prim ve yardım gibi tarımsal destekler sağlanması hususunda çalışmalar yapılacaktır. Tarım Reformu Uygulama Projesi (TRUP) kapsamında lisanslı depoculuk sistemine entegre olmak isteyen tarım satış kooperatifleri birliklerinin yatırım çalışmalarına devam edilecektir. Sistemin işleyişi ve yaygınlaşması ile ilgili eğitim çalışmalarına ağırlık verilecektir.

II. İSTİHDAMIN ARTIRILMASI

A. İŞGÜCÜ PİYASASININ GELİŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Türkiye hızlı nüfus artış dönemini geride bırakmakta ve kalkınma sürecinde hızlı nüfus artışından kaynaklanan sorunların etkisi giderek azalmaktadır. 2005 yılında yenilenen nüfus projeksiyonlarına göre, 2007 yılında binde 12,1 olan yıllık nüfus artış hızının 2008 yılında binde 11,8'e gerileyeceği, 2007 yılında 73,9 milyon olan yıl ortası toplam nüfusun 2008 yılında 74,8 milyona ulaşacağı tahmin edilmektedir. 2007 yılında 2,17 olan toplam doğurganlık hızının ise, 2008 yılında 2,15'e gerilemesi beklenmektedir.

TABLO:IV. 38- Yaş Gruplarının Toplam Nüfusa Oranları

(Yüzde)

	0-14 yaş grubu		15-64 yaş grubu	
	2000	2006	2000	2006
AB - 15	16,7	15,7	66,9	66,8
Türkiye	30,0	28,1	64,7	66,0

Kaynak: Eurostat

Toplam nüfus içinde 0-14 yaş grubundaki nüfusun payı azalırken, çalışma çağındaki nüfusun ve yaşlı nüfusun payı artmaktadır.

Ülke genelinde nüfus artış hızı düşmesine rağmen, toplam istihdamın yaklaşık üçte birini bünyesinde barındıran tarım sektörü istihdamındaki hızlı azalış, yüksek işsizlik seviyesi, düşük işgücüne katılma ve istihdam oranları, işgücünün eğitim seviyesinin ve niteliğinin düşüklüğü ve eğitim ile istihdam arasındaki ilişkinin zayıflığı, rekabet gücü ve istihdam yaratma kapasitesi yüksek bir bilgi toplumuna dönüşüm yolunda önemli sorun alanları olarak ortaya çıkmaktadır.

2000-2006 döneminde Türkiye’de yaratılan istihdam, çalışma çağı nüfusu ve işgücü artışının gerisinde kalmıştır. Bu dönemde istihdam, yıllık ortalama yüzde 0,6, çalışma çağı nüfusu yüzde 1,9 ve işgücü yüzde 1,2 oranında artmıştır. 2001 krizinin ardından daralan istihdam, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında sırasıyla 644 bin, 255 bin ve 284 bin kişi artmıştır.

İstihdam artışının sınırlı kalmasının en önemli nedeni, ekonomideki yapısal dönüşüm sürecine bağlı olarak tarım sektöründe yaşanan istihdam azalışıdır. 2000-2006 döneminde, tarım sektörünün istihdam içerisindeki payı yüzde 36’dan yüzde 27,3’e gerilemiş olup, bu sektördeki istihdam 2.001 bin kişi azalmıştır. Tarım dışı sektörlerde ise istihdamda özellikle 2003 yılı sonrasında ciddi artışlar sağlanmıştır. 2000-2006 döneminde tarım dışı sektörlerde 2.432 bin kişilik yeni istihdam yaratılmıştır.

Toplam istihdam artış hızının düşük gerçekleşmesinin diğer nedenleri arasında, işgücü verimliliğindeki ve çalışma saatlerindeki artış yer almaktadır. TÜİK İstihdam ve Kazanç Anketlerine göre 2000 yılı ikinci çeyreğinde imalat sanayiinde haftalık normal çalışma süresi 45 saat iken, bu rakam 2007 yılının ikinci çeyreğinde 46,5 saate ulaşmıştır. Yine, TÜİK Hanehalkı İşgücü Anketlerine göre, tüm sektörlerde ortalama esas işte haftalık fiili çalışma süresi 2000 yılında 43,8 saat iken, 2005 yılında 51,4 saate yükselmiştir.

İşsizlik gerek 2001 ekonomik krizinin etkisi gerekse tarım sektöründe istihdamın azalmasıyla, 2003 yılında yüzde 10,5’e yükselmiş, ardından ekonomide yakalanan istikrarın da etkisiyle 2006 yılında yüzde 9,9 seviyesine gerilemiştir. Tarım dışı işsizlik oranı 2002 yılında yüzde 14,5’e yükselmiş ve tarım dışı sektörlerdeki yüksek istihdam artışıyla birlikte 2006 yılında yüzde 12,6’ya gerilemiştir. Genel işsizlik oranından yaklaşık iki kat daha fazla olan genç işsizliği oranı ise, son yıllarda azalış eğilimi taşımakla birlikte yüksek seviyede seyretmektedir.

AB ortalamasına göre düşük seviyede olan işgücüne katılma ve istihdam oranlarında artış kaydedilememiştir. Bu oranların düşük olması, kadınların işgücüne ve istihdama yeterince katılamamasıyla yakından ilişkilidir. Kadınlarda işgücüne katılma ve istihdam oranları erkeklerin yaklaşık üçte biri seviyesindedir.

Ülkemizde, özellikle mesleki eğitim kalitesinin yetersizliği ile hizmet içi ve yaşam boyu eğitim eksikliği gibi nedenlerin yanı sıra, sermaye birikimi ve teknolojik yenilenme süreçlerindeki yetersizlikler, işgücü verimliliğinin AB ülkelerine göre daha düşük kalmasına neden olmaktadır.

İşverenlerin, çalışanların sayısına bağlı olarak istihdam etmek zorunda oldukları kişiler ve açmak zorunda oldukları birimlerden kaynaklanan yükümlülükleri bulunmaktadır. İstihdamın artırılması ve işsizliğin azaltılması için, işverenlerin istihdama bağlı söz konusu yükümlülüklerinin gözden geçirilmesi ve bu konuda yeni düzenlemeler yapılması ihtiyacı devam etmektedir.

TABLO:IV. 39- Temel İstihdam ve İşgücü Göstergeleri

(Yüzde)

	Türkiye				AB-15			
	2003	2004	2005	2006	2003	2004	2005	2006
İşgücüne Katılma Oranı (İKO) (15-64)	51,1	51,5	51,3	50,2	70,1	70,6	71,0	71,6
- İKO (Kadın)	28,1	27,0	26,5	26,1	61,6	62,6	63,2	64,1
- İKO (Erkek)	74,0	76,1	76,2	74,4	78,6	78,6	78,9	79,2
İstihdam Oranı (15-64)	45,5	46,1	45,9	45,9	64,3	64,5	65,2	66,0
- İstihdam Oranı (Kadın)	25,2	24,3	23,7	23,9	56,1	56,5	57,4	58,6
- İstihdam Oranı (Erkek)	65,9	67,9	68,2	68,1	72,6	72,4	72,9	73,5
İşsizlik Oranı (15-64)	10,8	10,6	10,5	10,1	8,2	8,4	8,3	7,9
İşsizlik Oranı (15+ Yaş)	10,5	10,3	10,3	9,9	8,1	8,3	8,2	7,8
- İşsizlik Oranı (Kır)	7,3	5,9	6,8	6,5	-	-	-	-
- İşsizlik Oranı (Kent)	14,3	13,6	12,7	12,1	-	-	-	-
Genç İşsizlik Oranı (15-24)	20,5	19,7	19,3	18,7	16,1	15,5	16,2	16,7

Kaynak: TÜİK, Eurostat

Çalışma hayatının önemli göstergelerinden biri olan ücretlerdeki gelişmelere bakıldığında ise; 2007 yılında ortalama net memur maaşlarının nominal olarak yüzde 13,0, kamu işçilerinin ücretlerinin yüzde 12,3 oranlarında, reel olarak ise memur maaşlarının yüzde 4,2, kamu işçileri ücretlerinin yüzde 3,6 oranlarında artacağı tahmin edilmektedir. 2006 yılında özel kesim net ele geçen işçi ücretlerinde ise nominal olarak yüzde 11,9, reel olarak yüzde 2,1 oranlarında artış gerçekleşmiştir.

TABLO:IV. 40- İşgücü Maliyetlerindeki Gelişmeler (1)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007(4)
Reel İşgücü Maliyeti Endeksi (1994=100)								
İşçi (2)								
- Kamu	130,1	115,7	99,5	102,2	105,4	107,4	104,4	111,5
- Özel	140,8	115,9	108,9	106,3	111,1	114,9	117,0	-
Memur	129,7	117,0	120,3	122,6	127,8	134,5	140,2	148,3
Asgari Ücret (3)	155,8	132,9	134,9	153,9	170,8	181,8	180,7	183,5
Reel Yüzde Değişme								
İşçi (2)								
- Kamu	20,8	-11,1	-14,0	2,7	3,1	1,9	-2,8	6,8
- Özel	13,4	-17,7	-6,1	-2,3	4,5	3,4	1,8	-
Memur	-11,7	-9,7	2,8	1,9	4,3	5,2	4,2	5,7
Asgari Ücret (3)	-13,0	-14,6	1,5	14,1	11,0	6,4	-0,6	1,6

Kaynak : Maliye Bakanlığı, TÜİK, DPT, Kamu İşveren Sendikaları, TİSK.

(1) Reel hesaplamalarda 2000-2004 yılları arasında TEFE (1994=100), 2005 yılından sonra ise ÜFE (2003=100) bazlı endeks kullanılmıştır. 2007 yılı ÜFE yıllık ortalama artış oranı yüzde 6,4 olarak tahmin edilmiştir.

(2) TİSK ve Kamu İşveren Sendikaları verilerinden hesaplanmıştır. 2006 yılı özel kesim işçi ücreti tahmindir.

(3) 16 ve üstü yaş sanayi ve hizmetler kesimi asgari ücretin işgücü maliyetinin yıllık ortalamaları esas alınmıştır.

(4) Tahmin

2007 yılında aylık brüt asgari ücret 16 yaşından büyük işçiler için 585 YTL, 16 yaşından küçük işçiler için 491 YTL olarak tespit edilmiştir. 2007 yılında 16 yaş ve üstü ortalama aylık net asgari ücretin nominal olarak yüzde 8,1 oranında artacağı, reel olarak ise yüzde 0,3 oranında gerileyeceği tahmin edilmektedir.

İstihdamın artırılması, işsizliğin ve kayıtdışı istihdamın azaltılması, sosyal içerme kapsamında kadınların ve dezavantajlı grupların istihdamının artırılması amacıyla esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaştırılması özel öneme sahiptir. İşgücü piyasasında esnek çalışma biçimlerinin yaygınlaşmasının önündeki engellerin kaldırılması, bu çalışma biçimlerinin teşvik edilmesi ve sosyal güvenlikle ilişkilerinin kurulması gerekmektedir.

Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde yaşanan gelişmeler çalışma ilişkilerini, biçimlerini ve istihdam profilini de değiştirmektedir. Bu nedenle, ülkemizdeki işçilerin, işletmelerin ve sektörlerin değişime uyum yeteneğinin güçlendirilmesi gerekmektedir.

TABLO:IV. 41- Net Ele Geçen Ücretlerdeki Gelişmeler (1)

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007(4)
Reel Net Ele Geçen Ücret Endeksi (1994=100)								
İşçi (2)								
- Kamu	111,1	98,2	89,2	86,8	88,3	90,7	88,3	91,4
- Özel	119,4	95,3	94,3	93,9	97,1	97,7	99,7	-
Memur	108,9	104,8	110,8	109,9	112,7	115,7	122,9	128,1
Asgari Ücret (3)	132,6	113,9	123,0	127,6	158,6	165,3	163,9	163,3
Reel Yüzde Değişim								
İşçi (2)								
- Kamu	6,9	-11,5	-9,2	-2,7	1,7	2,7	-2,7	3,6
- Özel	1,1	-20,3	-1,0	-0,4	3,5	0,5	2,1	-
Memur	-11,5	-3,8	5,7	-0,9	2,6	2,6	6,2	4,2
Asgari Ücret (3)	-14,4	-14,1	8,0	3,7	24,3	4,2	-0,9	-0,3

Kaynak: Maliye Bakanlığı, TÜİK, DPT, Kamu İşveren Sendikaları, TİSK.

(1) Reel hesaplamalarda 2000-2004 yılları arasında TÜFE (1994=100), 2005 yılından sonra ise TÜFE (2003=100) bazlı endeks kullanılmıştır. 2007 yılı TÜFE yıllık ortalama artış oranı yüzde 8,4 olarak tahmin edilmiştir.

(2) TİSK ve Kamu İşveren Sendikaları verilerinden hesaplanmıştır. 2006 yılı özel kesim işçi ücreti tahminidir.

(3) 16 ve üstü yaş sanayi ve hizmetler kesimi net asgari ücretini yıllık ortalamaları esas alınmıştır.

(4) Tahmin

AB'ye katılım sürecinde Avrupa İstihdam Stratejisine uyum çalışmaları kapsamında 2003 yılında İstihdam Durum Raporu hazırlanmıştır. İstihdam konusundaki önceliklerin ve izlenecek politikaların belirlendiği Ortak Değerlendirme Belgesinin de 2008 yılında tamamlanması beklenmektedir.

İş Kanunu kapsamı dışında kalan tarım, orman ve hava işlerinde çalışanların çalışma mevzuatına kavuşturulmaları ihtiyacı devam etmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

İstihdam odaklı sürdürülebilir bir büyüme çerçevesinde, rekabetçi bir ekonomi ve bilgi toplumu doğrultusunda istihdam imkanlarının geliştirilmesi, işsizliğin azaltılması ve işgücü piyasasının etkinleştirilmesi sağlanacaktır.

İşgücü piyasası; esneklik ve güvence arasında dengenin sağlandığı, üretken istihdamı destekleyen bir ücret sisteminin oluşturulduğu, değişime uyum sağlama kapasitesinin artırıldığı, sosyal diyalogun geliştirildiği ve herkese eşit fırsatların sunulduğu bir yapıya kavuşturulup etkinleştirilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/ Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. İşgücü piyasası etkinleştirilecektir.				
Tedbir 1.1. Esneklik ile güvence arasında denge sağlanarak, işgücü piyasası daha esnek ve hareketli bir yapıya kavuşturulacaktır.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı (ÇSGB)	Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK), İŞKUR, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Esneklik uygulamalarının işçi ve işverenler açısından çekici kılınması için, özellikle kısmi süreli çalışma biçiminin uygulanmasını kısıtlayabilecek engeller belirlenecek, bu çalışma biçimi işçiler ve işverenler açısından talep edilir bir yapıya kavuşturulacaktır. 4857 sayılı İş Kanununda ve sosyal güvenlik mevzuatında gerekli değişiklikler yapılacaktır.
Tedbir 1.2. İstihdamın artırılmasını sağlayacak şekilde, istihdam üzerindeki yüklerin azaltılmasına ilişkin çalışmalar yapılacaktır.	ÇSGB	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, SGK, İŞKUR, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Yeni istihdam imkanlarının geliştirilmesi, düzgün işlerin çoğaltılması, kayıtlı çalışmanın özendirilmesi ve vergi tabanının yaygınlaştırılmasını sağlayacak şekilde, aktüeryal dengeler de gözetilerek, istihdam üzerindeki yüklerin kademeli bir şekilde azaltılması ile ilgili çalışmalar yapılacaktır.
Tedbir 1.3. İşletmelerin ve çalışanların değişime uyum sağlama kapasiteleri artırılacaktır.	ÇSGB	Milli Eğitim Bakanlığı, İŞKUR, KOSGEB, Mesleki Yeterlilik Kurumu (MYK), İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu (Devamlı)	İşletmelerin işgücü piyasasındaki değişime uyum sağlama kapasiteleri; iş örgütlerinin modernleştirilmesi ve işletmelerde uyumun desteklenmesi; çalışanlarda ise, yeni koşulların gerektirdiği bilgi ve becerilerin kazandırılması yoluyla sağlanacaktır. Bu alanda AB kaynakları (IPA Fonları) etkin biçimde kullanılacaktır.
Öncelik 2. Sosyal diyalog kültürü yaygınlaştırılarak sosyal diyalog mekanizmaları güçlendirilecektir.				
Tedbir 2.1. Ekonomik ve Sosyal Konsey, (ESK) etkinliği artırılarak fonksiyonel bir yapıya kavuşturulacaktır.	DPT	Başbakanlık, ÇSGB, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Ulusal düzeydeki en önemli üçlü sosyal diyalog mekanizması olan ESK'nın etkinliği, mutabakata varılan hususların ekonomik ve sosyal hayata yansıtılması ve uygulanabilirliğinin sağlanması yoluyla artırılacaktır.

Tedbir 2.2. Sektör ve işletme düzeyindeki ikili sosyal diyalog mekanizmaları geliştirilecek, ulusal düzeyde ikili danışma mekanizması oluşturulacaktır.	ÇSGB	İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Ulusal düzeyde sadece çalışan ve işveren temsilcilerinin katılımından oluşan ikili danışma mekanizmasının çalışma konuları, kararları ve çalışma takvimi düzenlenecektir. Diğer taraftan, sektör ve işletme düzeyindeki ikili sosyal diyalog mekanizmalarının geliştirilmesi ve çalışanların işletme düzeyinde karar alma süreçlerine aktif bir şekilde katılımları sağlanacaktır.
Tedbir 2.3. Sendikal alanda uluslar arası yükümlülüklerden kaynaklanan hususlar gözden geçirilecektir.	ÇSGB	Maliye Bakanlığı, DPT, Devlet Personel Başkanlığı, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Kamu Görevlileri Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	2821 sayılı Sendikalar Kanunu, 2822 sayılı Toplu İş Sözleşmesi Grev ve Lokavt Kanunu ve 4688 sayılı Kamu Görevlileri Sendikaları Kanunu AB müktesebatına uyum bakımından gözden geçirilecektir.
Öncelik 3. İşgücü piyasasında zorluklarla karşılaşan kadınlar, gençler, uzun süreli işsizler, özürlüler ve eski hükümlüler için fırsat eşitliği sağlanacaktır.				
Tedbir 3.1. Genç işsizliği azaltılacaktır.	İŞKUR	ÇSGB, MEB, DPT, SGK, YÖK, KOSGEB, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu (Devamlı)	İşgücü piyasasına girişte zorluklarla karşılaşan gençlere fırsat eşitliği sağlanacaktır. Bu kapsamda; gençlerin işgücüne ve istihdama katılımlarının artırılması amacıyla işgücü piyasasında deneyim kazanmalarını sağlayıcı programlar geliştirilecektir. Genç işsizlere iş kurma konusunda mesleki eğitim, bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilecektir.
Tedbir 3.2. Kadınların işgücüne ve istihdama katılımları artırılacaktır.	ÇSGB	Maliye Bakanlığı, İŞKUR, MEB, DPT, Hazine Müsteşarlığı, SGK, KOSGEB, KSGM, Yerel Yönetimler İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu (Devamlı)	İşgücü piyasasına girişlerinin kolaylaştırılması amacıyla kadınlar için esnek çalışma biçimleri yaygınlaştırılacaktır. Çocuk ve yaşlı bakımı başta olmak üzere bakım hizmetlerine kolay ve ucuz erişimleri sağlanacak, Kadınlara işgücü yetiştirme eğitimleri verilecektir. Kadınlara iş kurma alanında mesleki bilgi, rehberlik ve danışmanlık hizmetleri verilecektir.
Tedbir 3.3. Özürlülerin işgücüne ve istihdama katılımları artırılacaktır.	Özürlüler İdaresi Başkanlığı (ÖZİDA)	Maliye Bakanlığı, ÇSGB, MEB, DPT, Hazine Müsteşarlığı, İŞKUR, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK), Yerel yönetimler, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Tanımlı meslek grupları ile mevcut özür türleri eşleştirilerek, hangi özür grubunun hangi meslekleri yapabileceği tespit edilecektir. Korumalı işyerlerinde devlet tarafından sağlanacak teknik ve mali destekler konusunda çalışma yapılacaktır.

Tedbir 3.4. Özürlü ve eski hükümlü istihdamı konusunda düzenleme yapılacaktır.	ÇSGB	Maliye Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, SGK, İŞKUR, ÖZİDA	Aralık Sonu	İşverenlerin İş Kanununa göre çalıştırmakla yükümlü olduğu özürlü bireyleri istihdam etmeleri halinde ödemeleri gereken SSK işveren primlerinin Hazine tarafından ödenmesi sağlanacaktır. Zorunlu eski hükümlü istihdamı düzenlemesi tamamen kaldırılacaktır. Eski hükümlülerin işe girişlerinde belirli görevler dışında sabıka kaydı istenmeyecektir.
--	------	---	----------------	---

B. EĞİTİMİN İŞGÜCÜ TALEBİNE DUYARLILIĞININ ARTIRILMASI

1. Mevcut Durum

Türkiye'nin demografik yapısı itibarıyla, orta vadede sürekli olarak artan çalışma çağı nüfusuna istihdam yaratabilmesi ve bilgi toplumuna dönüşebilmesi için önünde ciddi fırsatlar bulunmaktadır. Kısa ve orta vadede, değişen ekonominin gereklerine uygun işgücü ihtiyacını karşılayacak genç kesimlerin mesleki becerilerinin artırılması ve özellikle yüksek katma değer üretilmesini sağlayacak olan bilgi ve iletişim teknolojilerinin sunduğu imkanlardan yararlanılması, hem insan kaynağının geliştirilmesini hem de bilgi toplumuna dönüşümde ihtiyaç duyulan itici gücü ortaya çıkaracaktır.

İstihdam ve eğitim arasındaki bağın yeterince kurulamaması ve mesleki eğitimin işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda verilememesi, insangücü niteliği ile işgücü piyasasının talebi arasında dengesizliklere yol açmaktadır. Bu durum, eş zamanlı olarak hem işsizliğe, hem de boş iş pozisyonlarına neden olmaktadır. Bu sorunlar, mesleki eğitimin işgücü piyasasının talepleri doğrultusunda biçimlendirilmesini ve ulusal mesleki yeterlilikler sisteminin oluşturulmasını gerekli kılmaktadır.

Bu doğrultuda, ulusal ve uluslararası meslek standartlarını temel alarak, teknik ve mesleki alanlarda ulusal yeterliliklerin esaslarını belirlemek, belgelendirme ve sertifikalandırmaya, ölçme ve değerlendirmeye, denetime ilişkin faaliyetleri yürütmek suretiyle mesleki ve teknik eğitim seviyesini yükseltmek için gerekli ulusal yeterlilik sistemi kurmak ve işletmek üzere kurulan Mesleki Yeterlilik Kurumu faaliyetlerine başlamıştır.

3308 sayılı Kanun ile çıraklık eğitimi konusunda önemli mesafe alınmış olmasına rağmen, mevzuatın etkili biçimde uygulanamaması mevcut sorunların çözümünü geciktirmektedir. İşletmelerin çırak istihdam etmelerinden kaynaklanan mali yükümlülükler kayıtdışı istihdamı artırmakta ve çıraklık eğitiminin güçlendirilmesini engellemektedir.

Mesleki teknik ortaöğretimde modüler yapıya geçilmesi yönünde çalışmalara devam edilmektedir. Ancak ortaöğretim kademesinde yapılan çalışmalar Meslek Yüksek Okullarına (MYO) yansıtılamamıştır. Öte yandan, Türkiye genelinde MYO'ların yaklaşık beşte biri halihazırda faal değildir. Faaliyette olanların da önemli bir kısmı bulundukları yörelerdeki sanayinin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır.

TABLO:IV. 42- 2006 Yılında İşgücünün Eğitim Düzeyi

(Yüzde)

	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İKO	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
Toplam	100,0	100,0	100,0	48,0	43,2	9,9
Okur-yazar olmayanlar	5,0	5,3	2,2	20,3	19,4	4,4
Lise altı eğitimliler	61,0	61,4	57,7	46,9	42,5	9,3
Lise ve dengi meslek eğitimliler	21,6	20,9	28,1	57,0	49,7	12,8
- Mesleki ve teknik lise	-	-	-	65,5	57,9	11,6
Yüksekokul ve fakülte	12,4	12,4	12,0	78,5	71,0	9,5

Kaynak: TÜİK

Türkiye’de 2006 yılında işgücünün yüzde 66’sı, istihdamın yüzde 66,7’si ve işsizlerin yüzde 59,9’u lise altı eğitim seviyesindekiler ve okur-yazar olmayanlardan oluşmaktadır. Mevcut işgücünün niteliğinin düşük olması, işgücü verimliliği ile işgücü arz ve talebi arasında yaşanan uyumsuzluk nedeniyle işgücü piyasasının etkinliğini azaltan önemli bir faktördür.

Eğitim seviyeleri itibarıyla bakıldığında, yüksekokul ve fakülte mezunları dışında kalan gruplarda eğitim seviyesi yükseldikçe işsizlik oranları da yükselmektedir. Bu durumun en önemli nedeni, eğitim seviyesi yükseldikçe özellikle yüksekokul ve fakülte mezunları için işgücüne katılma ve istihdam oranlarının artmasıdır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Eğitimin işgücü talebine olan duyarlılığının artırılması amacıyla hazırlanacak olan hayat boyu eğitim stratejisi dikkate alınarak, ekonominin talep ettiği alanlarda insangücü yetiştirilmesi ve eğitim ile işgücü piyasasının daha esnek bir yapıya kavuşturulması hedeflenmektedir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1: İş dünyasının talep ettiği nitelikteki işgücünün yetiştirilmesi amacıyla eğitim ile istihdam arasındaki işbirliğini güçlendirecek mekanizmalar oluşturulacaktır.				
Tedbir 1.1. Mesleki eğitimde piyasanın ihtiyaç duyduğu nitelikteki insangücünü yetiştirmek için kurulan modüler sistem güçlendirilecektir.	MEB	DPT, TÜİK, İŞKUR, MYK, İl Mesleki Eğitim Kurulları, İl İstihdam Kurulları	Aralık sonu	Etkin bir işgücü piyasası analiz ve tahmin sistemi ile, ihtiyaç duyulan beceriler tespit edilerek, bu yönde modüler programlar hazırlanacak ve güncellenecektir. Uygulanmakta olan modüler sistemde öğretmenlerin yeterlilikleri artırılacak ve modül geliştirilmesi yönündeki sorunlar tespit edilerek gerekli önlemler alınacaktır.

Tedbir 1.2. İl İstihdam Kurulları ile İl Mesleki Eğitim Kurulları birleştirilerek karar alma organı haline getirilecektir.	İŞKUR	ÇSGB, MEB, MYK, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Eylül sonu	Mesleki eğitim programlarının ve içeriklerinin belirlenmesinde işletmelerin aktif katılımı sağlanacaktır. Merkezi ve yerel düzeyde, işletmelerin mesleki eğitim sistemi içerisine alınması ile eğitim-istihdam arasındaki ilişki güçlenecek, işverenler istedikleri nitelikteki işgücünü kolayca temin edebileceklerdir. İstihdam ve mesleki eğitim politikalarının yerel düzeyde belirlendiği bu iki kurulun birleştirilmesi, karar alma organına dönüştürülmesi ve etkin çalışmasının sağlanması, eğitim-istihdam ilişkisini güçlendirecektir. Bu amaçla, 3308 sayılı Mesleki Eğitim Kanunu ve 4904 sayılı Türkiye İş Kurumu Kanununda gerekli değişiklikler yapılacak ve yapılacaktır.
Tedbir 1.3 Meslek yüksek okulları (MYO) ile mesleki ve teknik orta öğretim kurumları arasında program bütünlüğünü esas alan iş bölümü ve iş birliği kurulacak; sanayi ile işbirliği içinde uygulamalı eğitim yapmaları sağlanacaktır.	MEB	İŞKUR, YÖK, MYK, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, İl İstihdam Kurulları, İl Mesleki Eğitim Kurulları	Aralık sonu	MYO ve Meslek Liselerinin öğrencilerinin sanayide uygulama ve staj yapma imkanları geliştirilecektir. MYO'lar ile organize sanayi bölgeleri arasında etkin bir işbirliği İl İstihdam ve İl Mesleki Eğitim Kurulları koordinesiyle sağlanacaktır. MYO'lar meslek liselerinin müfredatlarını tekrar eder konumdan çıkarılarak, aralarında program bütünlüğü sağlanacaktır. Faal olmayan MYO'lar kapatılacak; öğrenci sayısı az ve programları yerel ihtiyaçları karşılamaktan uzak olan MYO'lar coğrafi yakınlıkları dikkate alınarak diğer MYO'larla birleştirilecektir.
Tedbir 1.4. Hayat boyu eğitim stratejisi hazırlanacaktır.	MEB	ÇSGB, DPT, İŞKUR, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık sonu	AB'ye uyum sürecinde hazırlanan Hayat Boyu Öğrenme Strateji Belgesi hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır. Söz konusu Belge ile uyumlu olarak Hayat Boyu Öğrenme Koordinasyon Kanunu Tasarısı TBMM'ye sunulacaktır.

Öncelik 2. İnsan kaynağının niteliğini geliştirmek amacıyla bilgi teknolojileri etkin kullanılacaktır.	MEB	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, YÖK, İŞKUR, KOSGEB, MYK, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık sonu	İnsan kaynağının niteliğinin geliştirilmesinde e-öğrenme yönteminin etkin kullanımı sağlanacak ve bilgi teknolojilerine erişim yaygınlaştırılacaktır. Bilgi teknolojileri ile ilgili eğitim müfredatı geliştirilecektir.
---	-----	---	-------------	--

C. AKTİF İŞGÜCÜ POLİTİKALARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Son yıllarda, bir yandan kamu istihdam hizmetlerini, iş yaratmayı ve işgücünün eğitimini içeren, diğer yandan başta dezavantajlı gruplar olmak üzere işgücünün istihdamının, niteliklerinin ve kazancının artırılmasını amaçlayan, ayrıca istihdamın artırılmasında ve işsizliğin azaltılmasında etkin bir araç olan aktif işgücü politikalarına verilen önem artmıştır.

İŞKUR, aktif işgücü politikaları kapsamında, iş arayanlar ile boş işlerin eşleştirilmesini, işgücü yetiştirme, mesleki eğitim ve işgücü uyum programlarını, mesleğe yöneltme, mesleki danışmanlık ve rehberlik hizmetlerinin sunulmasını, iş arama stratejilerinin geliştirilmesini, işsizler, özürllüler, kadınlar ve gençler gibi dezavantajlı grupların daha kolay iş bulmasını, girişimcilik eğitimlerini ve istihdam garantili eğitim programlarını yürütmektedir.

Aktif işgücü politikalarının geliştirilmesi çalışmaları kapsamında, 2003-2006 yılları arasında Türkiye ve AB'nin ortak finansmanı ile İŞKUR tarafından Aktif İşgücü Piyasası Programları Projesi yürütülmüştür. Bu projeden edinilen tecrübeler ışığında, 2007 yılında Türkiye ve AB'nin ortak finansmanı ile 28 ili kapsayan ve kadınlar ile gençlerin istihdam edilebilirliklerinin artırılmasını ve İŞKUR'un kurumsal kapasitesinin geliştirilmesini amaçlayan, Aktif İstihdam Tedbirleri ve Yerel Düzeyde Türkiye İş Kurumuna Destek Projesi başlatılmıştır.

Özelleştirme Sosyal Destek Projesi (ÖSDP) I Yeniden İşe Yerleştirme bileşeni kapsamında, 2001-2006 yılları arasında gerçekleştirilen ve danışmanlık, formal eğitim, işyeri eğitimi ve toplum yararına çalışma programı hizmetleri konularında toplam 773 projeden 25.184 kişi yararlanmıştır. Projedeki programları başarı ile bitiren 22.230 katılımcının 11.701'i istihdam edilmiştir. Ayrıca, proje kapsamında verilen küçük ölçekli iş kurma danışmanlığı hizmetleriyle 414 küçük ölçekli işletme kurulmuş ve bu işletmelerde 1.230 kişilik istihdam sağlanmıştır. ÖSDP II kapsamında ise Ekim 2007 itibarıyla uygulanan 254 projede 5.228 kişiye danışmanlık, formal eğitim, işyeri eğitimi ve toplum yararına çalışma programı hizmetleri sağlanmış ve bu kişilerin 2.791'i istihdam edilmiştir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Aktif işgücü politikalarının işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda geliştirilmesi ve bu kapsamda sunulan hizmetlerin kalitesinin yükseltilmesi temel amaçtır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/ Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Aktif İşgücü Programları etkin olarak uygulanacak ve yaygınlaştırılacaktır.				
Tedbir 1.1. İşgücü piyasası bilgi sistemi oluşturulacaktır.	İŞKUR	ÇSGB, DPT, TÜİK, MPM, KOSGEB, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Aktif işgücü programlarının etkin bir biçimde tasarlanması ve uygulanması, programların hangi hedef kitleye yöneleceğinin ve işgücü piyasasında ne tür programlara ihtiyaç duyulduğunun belirlenmesi için işgücü piyasası bilgi sistemi oluşturulacaktır.
Tedbir 1.2. Tarım sektöründen açığa çıkan işgücünün nitelik ve beceri düzeyi yükseltilecektir.	İŞKUR	ÇSGB, MEB, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, DPT, KOSGEB, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu (Devamlı)	Tarım sektöründen hızlı bir biçimde ayrılan işgücünün diğer sektörlerde istihdam edilebilmesi için işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda nitelik ve becerilerle donatılması gerekmektedir. Bu bağlamda, tarım sektöründen ayrılan işgücüne aktif işgücü politikalarının uygulanmasına önem verilecektir.
Tedbir 1.3. İstihdam garantili mesleki eğitim programları yaygınlaştırılacaktır.	İŞKUR	MEB, MYK, KOSGEB, İl İstihdam ve İl Mesleki Eğitim Kurulları, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu (Devamlı)	Yapılacak işle ilgili temel iş bilgisi ve becerilerini içeren teorik ve pratik bilgilerin iş başında bir arada verildiği, iş standartlarını ve kaliteyi ön planda tutan, işsiz için kalıcı bir iş, işveren için de yetişmiş çalışan bulma fırsatı sunan istihdam garantili eğitim programlarının sayısı artırılabilecektir. Başta yeni kurulmakta olan ve ek yatırım yapanlar olmak üzere, işletmeler bilgilendirilerek istihdam garantili programların yaygınlaşması sağlanacaktır.
Öncelik 2. Aktif işgücü politikalarının uygulanmasına yönelik kaynaklar artırılacaktır.				
Tedbir 2.1. Aktif işgücü programlarına ilave kaynak aktarılacaktır.	ÇSGB	Maliye Bakanlığı, MEB, DPT, Hazine Müsteşarlığı, SGK, İŞKUR, MYK, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	İşsizlere verilen işgücü uyum hizmetlerinin yaygınlaştırılması için ilave kaynaklar sağlanacaktır.
Tedbir 2.2. Özel istihdam büroları daha etkin hale getirilerek faaliyet alanları genişletilecektir.	İŞKUR	ÇSGB, MYK, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Meslek Kuruluşları, İl İstihdam Kurulları, İl Mesleki Eğitim Kurulları, Özel İstihdam Büroları	Aralık Sonu	Özel istihdam bürolarının açılmasının özendirilmesi ve bu bürolarca yapılacak faaliyetlerin çeşitlendirilmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda 4857 ve 4904 sayılı Kanunlarda gerekli mevzuat değişiklikleri yapılacaktır.

Öncelik 3. İŞKUR'un kurumsal kapasitesi geliştirilecektir.	İŞKUR	Maliye Bakanlığı, ÇSGB, DPT Müsteşarlığı, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları	Aralık Sonu	İŞKUR'un, küreselleşme ve teknolojik ilerlemelerin işgücü piyasasında meydana getirdiği değişimlere uyum sağlaması amacıyla; yerel düzeydeki ihtiyaçlar da göz önünde bulundurularak, kurumsal kapasitesi geliştirilecek, hizmet alanı çeşitlendirilecek ve hizmet sunduğu hedef gruplar genişletilecektir.
Öncelik 4. İstihdam yaratmayı amaçlayan mikro ölçekteki projeler desteklenecektir.				
Tedbir 4.1. Yerel ve Sektörel İstihdamı Teşvik Programı oluşturulacaktır.	ÇSGB	Maliye Bakanlığı, MEB, DPT, Hazine Müsteşarlığı, İŞKUR, İşçi ve İşveren Sendikaları Konfederasyonları, Yerel Yönetimler, Üniversiteler	Aralık Sonu	Yerel ve sektörel düzeyde ortaya çıkan istihdam sorunlarının ilgili tüm tarafların ortaklığıyla çözümünü teşvik etmek amacıyla Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı bünyesinde, AB Katılım Öncesi Fonlarının uygulama mekanizması da örnek alınarak, Yerel ve Sektörel İstihdamı Teşvik Programı oluşturulacak, bu kapsamda, istihdamı artırmayı, eğitim ile işgücü piyasası ilişkisini güçlendirmeyi hedefleyen çok ortaklı küçük ölçekli projeler desteklenecektir.

III. BEŞERİ GELİŞME VE SOSYAL DAYANIŞMANIN GÜÇLENDİRİLMESİ

A. EĞİTİM SİSTEMİNİN GELİŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Eğitime erişim ve eğitimin kalitesi, eğitim sisteminin temel sorun alanlarıdır. Erişim sorunu kapsamında okullaşma oranları ve bölgeler arası farklılıklar, kalite sorunu kapsamında ise fiziki altyapı yetersizlikleri, müfredatın güncellenmesi, öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi ve eğitim materyallerinin müfredatla uyumu gibi hususlar öne çıkmaktadır. Eğitimin her kademesinde, istenilen düzeye ulaşılamamakla birlikte okullaşma oranları yükselmiş, ancak artan öğrenci sayıları nedeniyle mali kaynaklar öncelikle erişime yönelik olarak tahsis edildiğinden, eğitim kalitesinde istenen düzeyde bir iyileşme sağlanamamıştır.

TABLO:IV. 43- Eğitim Kademeleri İtibarıyla Okullaşma Oranları

	2004-2005		2005-2006		2006-2007	
	Öğrenci Sayısı (Bin)	Okul. Oranı (yüzde)	Öğrenci Sayısı (Bin)	Okul. Oranı (yüzde)	Öğrenci Sayısı (Bin)	Okul. Oranı (yüzde)
Okul Öncesi Eğitim (1)	435	15,3	550	19,9	641	24,0
İlköğretim (2)	10 565	95,7	10 674	95,6	10 847	96,4
Ortaöğretim (2)	3 039	81,0	3 258	85,2	3 387	86,6
a) Genel Lise	1 937	51,6	2 076	54,3	2 142	54,8
b) Mes. ve Teknik Eğitim	1 102	29,3	1 183	30,9	1 244	31,8
Yükseköğretim Toplam (3)	1 969	38,4	2 181	43,4	2 292	46,0
Örgün	1 273	25,0	1 382	27,5	1 446	29,1
Yaygın Eğitim	4 045	-	3 887	-	4 509	-

Kaynak: MEB, YÖK

(1) 4-5 yaş çağı nüfusuna göre hesaplanmıştır.

(2) Açık ilköğretim ve açık ortaöğretim öğrencileri dahildir.

(3) Üniversiteler ve diğer eğitim kurumları dahil, lisansüstü öğrenciler hariçtir. 17-20 yaş grubu için hesaplanmıştır.

Okul öncesi eğitimde, son üç yılda okullaşma oranı yüzde 15,3'ten yüzde 24'e ulaşmış olmakla birlikte, bu oran AB-25 ortalaması olan yüzde 85'in (4 yaş nüfusuna göre) oldukça altındadır. Okul öncesi okullaşma oranlarında son üç yılda gözlemlenen artışın aynı düzeyde devam edeceği varsayımıyla Dokuzuncu Kalkınma Planı dönemi sonu için öngörülen yüzde 50 okullaşma oranı hedefine ulaşılması beklenmektedir. Ancak okul öncesi eğitimin niceliğindeki artış olumlu bir gelişme olmakla birlikte, bu eğitimin niteliğinde ve işlevinin toplum tarafından algılanmasında sorunlar bulunmaktadır. Eğitimin ileri kademelerindeki başarıya etkisinin olumlu olduğu bilinen okul öncesi eğitimin, bir bakım hizmeti olarak algılanması gibi yanlış kabullerin giderilmesi ve sosyo-ekonomik düzeyi daha düşük ailelerden başlamak üzere bu eğitime ilişkin farkındalığın artırılması ihtiyacı önemini korumaktadır.

İlköğretime geç kayıtlar ve bitirmeden ayrılanlar ile kız çocuklarının eğitime erişimindeki sorunlar, okullaşma oranının istenilen düzeyde artmasını engelleyen başlıca faktörler arasındadır. 2005-2006 öğretim dönemi sonunda ilköğretimden mezun olanların içinde kızların oranı Türkiye genelinde yüzde 48,6 iken, bu oran bazı illerde yüzde 30'lara kadar düşmektedir. 2006-2007 öğretim döneminde ilköğretim çağ nüfusunda olup da ilköğretime devam etmeyen 1.111 bin çocuğun 667 bini kız, 444 bini erkektir. Buna göre ilköğretim çağındaki net okullaşma oranı kız çocuklar için yüzde 87,9, erkek çocuklar için yüzde 92,2'dir.

Son üç yıllık dönemde ortaöğretim okullaşma oranı yüzde 81'den yüzde 86,6'ya yükselmiştir. Ortaöğretim süresinin dört yıla çıkmasıyla birlikte 2007-2008 öğretim döneminde bazı okullardan mezun verilmeyeceği için ortaöğretimde yaklaşık 700 bin öğrenci sistem içerisinde kalacaktır. Bu artıştan dolayı ortaöğretimde derslik başına öğrenci sayısı 32'den 43'e yükselecektir. Derslik başına düşen öğrenci sayısını tekrar 30'a yaklaştırmak için ilave dersliğe ihtiyaç duyulacaktır.

Ortaöğretim okullaşma oranlarında genel anlamda iyileşme olmakla birlikte, bölgesel farklılıklar önemini korumaya devam etmektedir. Türkiye genelinde yüzde 86,5 olan ilköğretimden ortaöğretime geçiş oranı, bazı illerde yüzde 60 düzeyindedir.

Mesleki eğitimin ortaöğretim içindeki payı düşüktür. 1995 yılında ortaöğretim içinde mesleki ve teknik ortaöğretimin payı yüzde 42,3 iken, bu oran 2002-2003 öğretim döneminde okul türleri arasında farklı katsayı uygulamasının da etkisiyle yüzde 32,3'e gerilemiştir. Ancak, 2002 yılında başlatılan meslek yüksek okullarına (MYO) sınavsız geçiş uygulamasının da etkisiyle bu oran artmaya başlamış ve 2006-2007 öğretim dönemi itibarıyla yüzde 36,8'e yükselmiştir. Bununla beraber; ilköğretimden ortaöğretime geçiş sisteminin öğrencilerin ilgi, beceri ve kabiliyetlerini dikkate almaktan uzak olması, ilköğretimde etkin bir yönlendirme sistemin kurulamamış olması ve mesleki eğitim öğrencilerinin yükseköğretime geçişteki dezavantajlı durumu, mesleki eğitimin ortaöğretim içindeki payının artmasını engellemektedir.

Mesleki eğitimde modüler yapıya geçilmesiyle birlikte, bu yapıya uyumlu eğitim araç ve gereçlerinin geliştirilmesi ve öğretmenlere yeni müfredata ilişkin hizmet içi eğitim verilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Diğer yandan, ortaöğretimin program türü yerine okul türüne göre yapılandırılmış olması, ortaöğretimde modüler ve esnek yapının sağlıklı işleyişini güçleştirmektedir. Ayrıca, MYO'lardaki programlarda ortaöğretim düzeyinde uygulanmaya başlanan modüler yapıya paralel düzenlemelerin yapılmamış olması, MYO'lara sınavsız geçiş uygulaması, MYO'lardaki fiziki altyapı, donanım ve öğretim elemanı eksikliği, mesleki eğitimin kalitesini olumsuz yönde etkilemektedir.

Mesleki eğitime etkili bir yönlendirmenin yapılamaması, mesleki eğitim-istihdam ilişkisinin yeterince kurulamaması ve yükseköğretimde yeterli kapasitenin yaratılamaması sebebiyle yükseköğretim önündeki yığılma devam etmektedir. Üniversite giriş sınavlarına başvuran öğrenci sayısı 2007 yılında bir önceki yıla göre yüzde 6 civarında artarak 1.776 bin kişiye çıkmıştır. Diğer yandan, üniversiteye yerleşme oranı örgün öğretimde 2006 yılında yüzde 21,9'dan 2007 yılında yüzde 22,1'e yükselmiştir.

2005-2006 öğretim döneminde 235.219'u mesleki ve teknik ortaöğretimden olmak üzere ortaöğretim kademesinden mezun sayısı 645.328'dir. Öte yandan, 2006 yılı yükseköğretim kontenjanı 435.274 olup, sınavsız geçiş ve açık öğretimle birlikte toplam 674.210 kişi yükseköğretime yerleştirilmiştir. Ortaöğretimden mezun sayısı ile yükseköğretim kontenjanları karşılaştırıldığında ülkemizde yükseköğretim arzının, ortaöğretimden yükseköğretime geçiş için büyük oranda yeterli olduğu göze çarpmaktadır. Ancak, 2006 yılı Öğrenci Seçme Sınavı (ÖSS) ile yükseköğretime yerleşenlerin yalnızca yüzde 33,4'ünün ortaöğretimden yeni mezun olanlardan ve kalan yüzde 66,6'lık kısmının önceki yıllarda yerleşemeyen, bir yükseköğretim programına yerleşmiş veya bir programdan mezun olmuş kişilerden oluştuğu dikkate alındığında yükseköğretime giriş sisteminin etkinliğine ilişkin sorunlar ve sistemin yeniden ele alınması ihtiyacı açıkça ortaya çıkmaktadır.

Yükseköğretilimi ülke çapında yaygınlaştırmak ve yoğun talebe cevap verebilmek amacıyla, 2006 yılında 15 ve 2007 yılında 17 olmak üzere 32 adet yeni devlet üniversitesi kurulmuş ve böylece 85'i devlet, 30'u vakıf üniversitesi olmak üzere üniversite sayısı 115'e ulaşmıştır.

Eğitime erişimdeki sorunların yanı sıra, eğitimin kalitesine ilişkin sorunlar da önemini korumaktadır. Eğitim kalitesinin artırılması açısından, müfredatın güncelleştirilmesi, sınıf öğretmenliği, yabancı dil, bilgisayar gibi ihtiyaç duyulan alanlarda yeterli sayıda ve nitelikte öğretmen istihdam edilmesi ve hizmetiçi eğitim yoluyla niteliklerinin artırılması, derslik başına düşen öğrenci sayısının azaltılması, ilköğretimde ikili eğitimden tam gün eğitime geçilmesi, etkin bir rehberlik ve danışmanlık sisteminin kurulması, mesleki eğitimin işgücü piyasasıyla uyumunun sağlanması, okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerinin etkin kullanılması temel sorun alanları olarak karşımıza çıkmaktadır.

TABLO:IV. 44- Eğitim Kademelerinde Öğrenci/Derslik ve Öğrenci/Öğretmen Sayıları

		2004-2005	2005-2006	2006-2007
İlköğretim	Öğrenci/Derslik Sayısı	37	35	34
	Kent	45	44	41
	Kır	24	23	23
	Öğrenci/Öğretmen Sayısı	26	27	26
Ortaöğretim	Öğrenci/Derslik Sayısı	34	31	31
	Öğrenci/Öğretmen Sayısı	18	16	16
Genel Lise	Öğrenci/Derslik Sayısı	38	33	32
	Öğrenci/Öğretmen Sayısı	20	18	18
Mes. ve Teknik Lise	Öğrenci/Derslik Sayısı	29	29	29
	Öğrenci/Öğretmen Sayısı	14	13	14

Kaynak: DPT, MEB

İlk ve ortaöğretimde son beş yılda yaklaşık 112 bin yeni derslik yapılmıştır. Ancak, yapılan dersliklerin bir bölümünün bilgi teknolojisi (BT) sınıfı, laboratuvar, kütüphane gibi eğitimin kalitesini artıran diğer eğitim birimleri için kullanılması, derslik başına düşen öğrenci sayısının yeterince azaltılamamasına neden olmaktadır. Son yıllarda Türkiye genelinde ilköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 30'a yaklaşmakla birlikte, özellikle göç alan büyük şehirler ile Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki illerde bu oranın yüksek olduğu görülmektedir. Söz konusu sorun bu illerin kent merkezlerinde daha belirgindir. Derslik başına düşen öğrenci sayısı Şanlıurfa il genelinde 62, kent merkezinde 72; İstanbul il genelinde 51, kent merkezinde 55; Gaziantep il genelinde 51, kent merkezinde 60'tır.

İlköğretimde tekli eğitime geçme yönündeki çalışmalara devam edilmesine rağmen, 2006-2007 öğretim dönemi itibarıyla tekli eğitimde okuyan öğrencilerin oranı yüzde 45,3 düzeyinde kalmıştır. Ayrıca, birleştirilmiş sınıflarda öğrenim gören öğrenci sayısında iyileşme görülmekle birlikte, bu sınıflarda öğrenim gören öğrencilerin oranı yüzde 5,1'dir.

Çağın ve geleceğin öngörülen şartlarına göre hazırlanan yeni müfredat, ilköğretimde uygulanmakta olup, mesleki ve teknik ortaöğretimdeki müfredat çalışmaları büyük oranda tamamlanmıştır. Genel ortaöğretimdeki müfredatların ve Mesleki ve Teknik Eğitimi Güçlendirme Projesi (MEGEP) kapsamında yenilenmeyen mesleki eğitim programlarının ise Ortaöğretim Projesi kapsamında güncellenmesine devam edilmektedir.

Öğretmen açığını azaltmak üzere 2007 yılında 20 bini kadrolu, 20 bini sözleşmeli 40 bin öğretmen istihdam edilmiştir. Öte yandan, başta sınıf öğretmenliği, bilgisayar ve yabancı dil alanları olmak üzere öğretmen açığı bulunmaktadır. Ayrıca, norm kadro uygulaması ile ilerleme sağlanmakla birlikte, öğretmenlerin ülke genelinde dengeli dağılımında sorunlar yaşanmaktadır. Türkiye genelinde ilköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı 26 iken, bu oran bazı illerimizde 40'ın üzerine çıkmaktadır.

Bilgi toplumuna dönüşüm sürecinde ihtiyaç duyulan teknolojik yetkinliklerin öğrencilere kazandırılması ile örgün ve yaygın eğitimin bu teknolojilerle desteklenmesi için öğretmen ve eğitimcilerin niteliklerinin artırılması ve okullarda bilgi ve iletişim teknolojilerine yönelik altyapının geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır. BT sınıflarının eğitimde etkin kullanımı için 29.018 okul ve diğer eğitim kurumuna genişbant internet erişim hizmeti sağlanmış olup, bu hizmetin tüm okul ve eğitim kurumlarına yaygınlaştırılmasına devam edilmektedir.

TABLO:IV. 45- Öğrenci Başına Düşen Bilgisayar Sayısı

	100 Öğrenci Başına Düşen Bilgisayar Sayısı				100 Öğrenci Başına Düşen İnternete Bağlı Bilgisayar Sayısı
	İlköğretim		Ortaöğretim	Toplam	
	İlkokul	Ortaokul			
AB 27	9,5	10,9	12,7	11,4	10,0
Yeni Üye Ülkeler	6,1	6,4	8,2	7,1	9,4
Türkiye	3,4		4,9	4,1	4,0

Kaynak : MEB, AB Komisyonu (2006)

Ülkemizde kamu eğitim harcamalarının GSYİH'ya oranına bakıldığında bu oranın 2005 yılında yüzde 4, 2006 yılında yüzde 4,1 olduğu görülmekte ve 2007 yılında ise yüzde 4,3 olacağı tahmin edilmektedir. Bu oranlar 2003 yılı AB-25 ortalaması olan yüzde

5,2 ile 2004 yılı OECD ortalaması olan yüzde 5,4'ün altında bulunmaktadır. Eğitime giderek artan oranda kaynak tahsis edilmesine rağmen, eğitimin niteliğini artırmaya daha fazla önem verme ihtiyacı devam etmektedir.

Yükseköğretimde merkeziyetçi ve bürokratik yapı, finansman yapısı, kalite değerlendirme ve hesap verebilirlik sisteminin kurulamaması, öğretim üyesi başına öğrenci sayılarının yüksek olması ve fiziki altyapı yetersizlikleri, kaliteyi etkileyen sorunlar olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet üniversitelerinin finansman ihtiyacının büyük bir bölümü genel bütçeden karşılanmaktadır. 2006 yılı itibarıyla üniversite gelirlerinin yaklaşık yüzde 51,2'sini bütçe, yüzde 34,7'sini döner sermaye ve yüzde 14,1'ini diğer özel gelirler oluşturmaktadır. Bütçe payının yüksek olması üniversitelerin gelir yaratma kapasitelerinin düşük olduğunu göstermektedir. Üniversite-sanayi işbirliğinin kurulamaması, yerel kalkınmada etkin bir rol oynayamamaları, misyonlarının farklılaşmaması, üniversitelerde gelir yaratılamamasının temel sebepleridir. Diğer yandan, yükseköğretimin yarı kamusal bir hizmet olması ve ilk ve ortaöğretime kıyasla daha fazla kişisel getiri sağlaması nedeniyle, öğrenci katkı paylarının yükseköğretimin finansmanındaki payının artırılması gerekmektedir.

Öğretim üyesi başına öğrenci sayısının yüksek olması ve öğretim üyelerinin büyük illerde yoğunlaşması, yükseköğretimin bir diğer sorunudur. Vakıf üniversitelerindeki öğrenci sayısının toplam örgün öğrenci sayısına oranı 2007 yılında yüzde 7,7 düzeyinde iken, bu üniversitelerdeki öğretim elemanı sayısının toplam öğretim elemanı sayısı içindeki payı 2006 yılında yüzde 9,6'dan 2007 yılında yüzde 12,9'a yükselmiştir. Bu durum öğretim elemanı başına örgün öğrenci sayıları bakımından vakıf üniversitelerinin daha iyi durumda olduğunu göstermektedir. Diğer yandan, 2006-2007 öğretim döneminde öğrencilerin yüzde 31,1'inin, öğretim üyelerinin de yüzde 45,8'inin üç büyük ilde yoğunlaşması sonucunda, bu illerde öğretim üyesi başına 28,3 öğrenci düşmektedir. Öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı ülke ortalaması olan 46,2 ile karşılaştırıldığında, bu illerin oldukça iyi durumda olduğu dikkati çekmektedir. Uzun vadede öğretim elemanı açığını kapatmak ve bölgeler arası dağılım dengesizliğini azaltmak üzere, 2002 yılından itibaren gelişmiş üniversitelerimizde öğretim elemanı yetiştirme projeleri başlatılmıştır.

TABLO:IV. 46- Yükseköğretimde Örgün Öğrenci, Öğretim Üyesi ve Elemanlarının Dağılımı, 2006-2007 (1)

	Öğrenciler		Öğretim Üyeleri		Öğretim Elemanları	
	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde	Sayı	Yüzde
Ankara	145 608	10,3	6 142	18,0	14 148	16,4
İstanbul	213 536	15,0	6 860	20,1	12 971	15,0
İzmir	82 998	5,8	2 616	7,7	5 903	6,8
Büyük İller Toplamı	442 142	31,1	15 618	45,8	33 022	38,2
Diğer İller	977 383	68,9	18 498	54,2	53 500	61,8
Genel Toplam	1 419 525	100,0	34 116	100,0	86 522	100,0

Kaynak: ÖSYM, DPT

(1) Üniversiteler dahil, diğer eğitim kurumları hariçtir. Araştırma merkezlerinde görevli öğretim üyeleri ve elemanları dahil edilmemiştir. Lisansüstü öğrenciler hariçtir.

2005-2006 öğretim dönemi itibarıyla, yükseköğretim düzeyindeki yurt kapasitesi 332.060 yataktır. Bu kapasitenin 195.891'i Yurt-Kur yurtlarından, 41.496'sı üniversite

yurtlarından, 94.673'ü özel yurtlardan oluşmaktadır. Yurt-Kur'a bağlı yurtlar özellikle maliyet açısından öğrenciler ve aileleri tarafından öncelikli olarak tercih edilmektedir. 2005-2006 öğretim yılı itibarıyla, Yurt-Kur yurtlarında başvuru yapılabilecek boş yatak kapasitesi 89.250 iken başvuran sayısı 191.706 olmuş ve karşılama oranı yüzde 47 olarak gerçekleşmiştir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Toplumsal gelişmenin sağlanması amacıyla; düşünme, algılama ve sorun çözme yeteneği gelişmiş, Atatürk ilkelerine bağlı, demokratik, özgürlükçü, milli ve manevi değerleri özümsemiş, yeni fikirlere açık, kişisel sorumluluk duygusuna sahip, çağdaş uygarlığa katkıda bulunabilen, bilim ve teknoloji kullanımına ve üretimine yatkın, sanata değer veren, beceri düzeyi yüksek, üretken ve yaratıcı bilgi çağı insanı yetiştirilecektir.

İlköğretimde ve ortaöğretimde okul terklerinin azaltılması için kırsal kesimde yaşayan öğrencilerin ve ülke genelinde kız çocukların aleyhine olan durumun değiştirilmesine yönelik tedbirler alınacak, ortaöğretime geçiş oranları yükseltilecektir. Ortaöğretim, program türünü esas alan, yatay ve dikey geçişlere imkan veren, etkin bir rehberlik ve yönlendirme hizmetini içeren esnek bir yapıya kavuşturulacaktır. Geniş tabanlı ve modüler esasa göre düzenlenen programlar ihtiyaca göre güncellenecektir.

Mesleki ve teknik eğitimde modüler ve esnek bir sisteme geçilecek, ortaöğretim ve yükseköğretim düzeyindeki mesleki eğitim, program bütünlüğünü esas alan tekli bir yapıya dönüştürülecektir. Mesleki eğitim sisteminde, nitelikli işgücünün yetiştirilmesinde önemli bir yeri olan uygulamalı eğitime ağırlık verilecek ve öğrencilere ekip halinde çalışabilme, karar verebilme, sorun çözebilme ve sorumluluk alabilme gibi işgücü piyasasının gerektirdiği temel beceriler kazandırılacaktır.

Yükseköğretime giriş sistemi, öğrencileri programlar hakkında yeterli düzeyde bilgilendiren, ilgi ve yeteneklerini ortaöğretim boyunca çok yönlü bir süreçle değerlendiren, okul başarısına dayalı ve müfredat programlarıyla daha uyumlu bir yapıya kavuşturulacaktır.

Eğitimin her kademesinde kaliteli eğitim imkanlarının yaygınlaştırılması amacıyla kalite güvence sistemi kurulacak, kalite standartları belirlenerek yaygınlaştırılacak, eğitim kurumlarının yetkileri ve kurumsal kapasiteleri artırılabilecek, performans ölçümüne dayalı bir model geliştirilecektir.

Eğitim sürecinin temel araçlarından biri olan bilgi ve iletişim teknolojilerinin öğrenci, öğretmen ve eğitimci tarafından etkin kullanımı hedeflenmektedir. Bu kapsamda, örgün ve yaygın eğitim verilen kurumlarda bilgi ve iletişim teknolojisi altyapısı tamamlanacak, öğrencilere bilgi ve iletişim teknolojilerini kullanma yetkinliği kazandırılacaktır. Ayrıca, bilgi ve iletişim teknolojileri destekli müfredat geliştirilecek, bireylerin e-Öğrenme yoluyla kendilerini geliştirmeleri ve hayat boyu öğrenime devam etmeleri desteklenecektir.

Yükseköğretim Kurulu, planlama, standart belirleme, koordinasyon ve denetimden sorumlu olacak şekilde yeniden yapılandırılacaktır. Yükseköğretim kurumlarının şeffaflık ve hesap verebilirlik ilkeleri doğrultusunda idari ve mali özerkliğe sahip olmaları ve yerel özelliklere uygun şekilde uzmanlaşmaları sağlanarak, sistemin rekabetçi bir yapıya kavuşması desteklenecek, yükseköğretim kurumlarında finansman kaynakları geliştirilecek ve çeşitlendirilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Eğitimde kalite, rekabet ve verimliliği arttırmaya yönelik olarak idari yapı yeniden düzenlenecektir.				
Tedbir 1.1. Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) yeniden yapılandırılacaktır.	MEB	Maliye Bakanlığı, DPT, DPB	Aralık Sonu	MEB merkez teşkilatı politika belirleyen, araştırma ve planlama yapan, rehberlik eden, pilot uygulamalara öncülük eden ve denetleyen kurumsal bir yapıya kavuşturulacaktır. Talim Terbiye Kurulunun icrai görevlerinden arındırılarak asli görevlerine odaklanmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır. 3797 sayılı Milli Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun gözden geçirilerek bakanlık birimleri azaltılacak ve yeniden yapılandırılacaktır.
Tedbir 1.2. Ortaöğretimde okul çeşitliliği yerine program çeşitliliğini esas alan bir yapıya geçilecektir.	MEB	ÇSGB, DPT, İşkur, MYK, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Okul türleri azaltılacak, aynı okul çatısı altında çeşitli programlar uygulanmasına imkan veren bir yapı kurulacaktır. Söz konusu değişiklik için 3797 sayılı Kanun ve ilgili mevzuatta gerekli değişiklikler yapılacaktır.
Tedbir 1.3. Eğitimdeki gelişmelerin izlenmesi ve politikaların oluşturulması amacıyla veri toplama, gösterge tanımlama ve değerlendirme sistemi geliştirilecektir.	MEB	Maliye Bakanlığı, DPT, TÜİK, YÖK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Eğitim harcamaları başta olmak üzere eğitim istatistikleri EUROSTAT ile uyumlu hale getirilecek ve eksik olan istatistikler üretilecektir. Eğitim alanında niceliksel ve niteliksel gelişmeler izlenecek ve bu gelişmeler ışığında politika oluşturmaya yönelik kapsamlı analizler yapılacaktır.
Tedbir 1.4. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) yeniden yapılandırılacaktır.	MEB	DPT, YÖK, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	YÖK standart belirleme, koordinasyon, uzun dönemli planlama ve denetimden sorumlu bir kuruluşa dönüştürülecektir. Öngörülen yeni görevleri yerine getirmek üzere mevcut kurumsal kapasite, uzmanlığı esas alacak şekilde güçlendirilecek, Üniversiteler Arası Kurul en üst akademik organ haline getirilecektir. Bu amaçla, 2547, 2809, 2914 sayılı kanunlar ile ilgili diğer mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır.

Tedbir 1.5. Üniversiteler yeniden yapılandırılacaktır.	MEB	Maliye Bakanlığı, DPT, YÖK, Üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	<p>Üniversiteler idari ve mali açıdan özerk ve hesap verebilir bir yapıya kavuşturulacaktır. Performans esaslı bütçeleme ilkesi çerçevesinde üniversitelere ilk aşamada mali esneklik sağlanacak, ikinci aşamada ise mali özerkliğin sağlanması için mevzuat değişikliği yapılacaktır.</p> <p>Öğretim üyeliği mesleğinin daha cazip hale getirilmesi için araştırma görevlilerinden başlamak üzere özlük hakları iyileştirilecektir.</p> <p>Üniversite yönetiminde merkeziyetçi yapının getirdiği sorunların giderilmesi amacıyla "mütevelli heyeti" temelli bir yönetim yapısına geçilecektir. Bu heyet; üniversite-sanayi işbirliğinin geliştirilmesini, üniversitelerin yerel kalkınmaya katkılarının artırılmasını, toplumla bütünleşmesini ve öğrencilerin yönetime oy hakkı ile aktif katılımını sağlayacak şekilde oluşturulacaktır.</p> <p>Mevcut beşeri, fiziki ve mali kaynakları dikkate alınmak suretiyle, üniversitelerin araştırma ve öğretim üniversitelerine dönüştürülerek farklılaşmaları sağlanacaktır. Araştırma altyapısı yeterli olan üniversitelerin araştırmaya ve lisansüstü eğitime ağırlık vermeleri, diğer üniversitelerin ise daha çok ön lisans ve lisans eğitimine yoğunlaşmaları sağlanacaktır.</p>
Öncelik 2. Ortaöğretimde eğitim müfredatı gözden geçirilerek gerekli güncellemeler yapılacaktır.				
Tedbir 2.1. İlk ve ortaöğretimde yenilenen müfredatlara ilişkin olarak hizmetiçi eğitim faaliyetleri artırılacak ve eğitim fakültelerinin programları güncellenecektir.	MEB	YÖK Üniversiteler	Aralık Sonu	<p>Yenilenen müfredatlara ilişkin olarak hizmetiçi eğitim alan öğretmen sayısı artırılacaktır.</p> <p>Eğitim fakültelerinin programları yenilenen müfredatlara uygun olarak MEB ile işbirliği içinde oluşturulacak komisyon tarafından güncellenecektir.</p> <p>Ortaöğretimde yenilenen mesleki eğitim programları ve modülleri konusunda meslek lisesi öğretmenlerine hizmetiçi eğitim verilecektir.</p> <p>Öğretmenlerin ihtiyaç duyduğu hizmetiçi eğitim konuları eğitim fakülteleri ile işbirliği içinde belirlenecektir.</p>
Tedbir 2.2. Ortaöğretim müfredatı yenileme çalışmaları tamamlanacaktır.	MEB	Üniversiteler	Aralık Sonu	<p>Ortaöğretim Projesi kapsamında genel ortaöğretimde 5 alan dersi, mesleki eğitimde 18 alan dersinin müfredat çalışmaları tamamlanacaktır.</p> <p>Meslek liseleri müfredatı kapsamındaki modüller, ortaöğretim kitaplarında olduğu gibi ücretsiz dağıtılacaktır.</p>

Öncelik 3. Eğitimde etkin bir yönlendirme sistemi kurulacaktır.				
Tedbir 3.1. İlköğretim ve ortaöğretim düzeyinde rehberlik uygulaması etkin hale getirilecek ve mesleki rehberlik ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir.	MEB	İŞKUR, TOBB, TİSK, Sendikalar,	Aralık Sonu	İlköğretim özellikle 6-8. sınıflarında meslekleri uygulamada tanımaya yönelik bir rehberlik ve yönlendirme sistemi kurularak, yatkın olan öğrencilerin mesleki eğitime devam etmeleri teşvik edilecektir. Rehber öğretmen açığının kapatılması için YÖK ile işbirliği içerisinde üniversitelerin rehber öğretmen yetiştirmeye yönelik öğrenci kontenjanları artırılacak ve mezunların istihdam edilmeleri sağlanacaktır. Türkiye genelinde üniversiteler ile işbirliği içerisinde belirlenecek toplam 500 özel eğitim formatör adayı yetiştirilecektir.
Öncelik 4. Eğitimin tüm kademelerinde okullaşma oranları artırılacak, donanım ihtiyacı karşılanacak, fiziki altyapı geliştirilecektir.				
Tedbir 4.1. Derslik başına düşen öğrenci sayısı azaltılacaktır.	MEB	Maliye Bakanlığı, DPT, YÖK, TOKİ, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Büyük şehirlerde iş merkezleri ve fabrikalar arasında sıkışmış olup emlak açısından değerli okulların satılarak, elde edilen gelirin yeni okul yapılmasında kullanılmasını sağlayacak mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır. İlköğretimde derslik başına düşen öğrenci sayısı 50'nin üzerinde olan illerden başlanarak bu iller ülke ortalamasına yaklaştırılacaktır. Ayrıca, söz konusu illerin kent merkezlerinde derslik başına öğrenci sayısının 60'ın üzerine çıktığı düşünülerek il merkezlerine özel önem verilecektir.
Tedbir 4.2. Okul öncesi eğitim çeşitlendirilecek ve toplumsal farkındalık artırılacaktır.	MEB	Maliye Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	Okul öncesi eğitimde ikili eğitim ile gezici okul ve yaz anaokulu gibi uygulamalar yaygınlaştırılacak, yaygın eğitim imkanlarından faydalanılacaktır. Toplumsal farkındalığın artırılması için yazılı ve görsel iletişim araçları kullanılacaktır.
Tedbir 4.3. Yükseköğretimde yurt sayısı ve kapasitesi artırılacak, mevcut yurtların kalitesi geliştirilecektir.	YURT-KUR	Maliye Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	Öncelikli olan il ve ilçeler ile 2006 ve 2007 yılında kurulan 32 devlet üniversitesinin kurulduğu illerde artan yurt ihtiyacının karşılanması amacıyla arsa temin etme ve ihale süreci hızlandırılarak yurt inşaatlarının kısa sürede tamamlanması sağlanacaktır. Mevcut yurtların fiziki yapısının iyileştirilmesine ve donanımının geliştirilmesine devam edilecektir.
Öncelik 5. Öğretmen ve öğretim elemanı sayısı eksikliği giderilecektir.				
Tedbir 5.1. Gelişmekte olan üniversitelerin öğretim elemanı açığını kapatmak için gelişmiş üniversitelerde öğretim üyesi yetiştirme programları (ÖYP) yaygınlaştırılacaktır.	DPT	Maliye Bakanlığı, YÖK, Üniversiteler	Aralık Sonu	Yükseköğretimde öğretim üyesi sayısı artırılacak ve öğretim üyelerinin yurt genelinde dengeli dağılımı sağlanacaktır. Öğretim üyesi yetiştirmek üzere gelişmekte olan üniversitelerle gelişmiş üniversiteler arasında işbirliği ve koordinasyon artırılacaktır. ÖYP'yi tamamlayan araştırma görevlilerinin, hizmet verecekleri üniversitelerde en geç 6 ay içinde öğretim üyeliği kadrosuna atanması sağlanacaktır.

Öncelik 6. Eğitimde bilgi teknolojilerinin kullanımı yaygınlaştırılacak ve etkin hale getirilecektir.				
Tedbir 6.1. Örgün ve yaygın eğitim bilgi ve iletişim teknolojileri ile desteklenecek ve gerekli altyapı tamamlanacaktır.	MEB	Ulaştırma Bakanlığı, DPT, Valilikler	Aralık Sonu	BT laboratuvarlarının planlanan tüm okullarda kurulumu hızla tamamlanacak ve bu laboratuvarlarda çoklu ortam kütüphaneleri oluşturularak güncelliği sağlanacaktır. Öğrencilere laboratuvarlarda temel BİT eğitimi verilecek ve kütüphaneden yararlanmaları sağlanacaktır. Ayrıca, BT laboratuvarları belirli saatler arasında vatandaşların da kullanımına açılacaktır. İlköğretimde öğrencilere BİT alanında kazandırılan eğitimin devamı ve tamamlayıcısı şeklinde, ortaöğretim BİT müfredatı güncellenecektir. BT sınıflarının tüm derslerde etkin olarak kullanılabilmesi için okullara güncel eğitim yazılımları sağlanacaktır. Öğrencilerin bireysel çalışmasına katkı sağlayan, ilgi ve yeteneklerine hitap eden çoklu ortam CD'leri ve eğitim yazılımları sisteme dahil edilecek ve hazırlanan kitap setleri, interaktif kullanıma yönelik olarak elektronik ortamdan ulaşılabilecek e-kitaplara dönüştürülecektir.
Öncelik 7. Eğitimin her kademesinde erişimin önündeki engeller kaldırılacaktır.				
Tedbir 7.1. Dezavantajlı bireylerin eğitime erişimi artırılacaktır.	MEB	RTÜK, TRT, SHÇEK, Özürlüler İdaresi Başkanlığı, Yerel Yönetimler, SYDG M	Aralık Sonu	Gelir yetersizliği ve cinsiyet ayrımcılığı sebepleriyle eğitimden uzak kalan dezavantajlı bireylerin burs, taşınabilir eğitim, şartlı nakit transferi gibi mekanizmalarla eğitime erişimi artırılacaktır. Özel eğitime erişimin artırılması için fiziki altyapı geliştirilecek, ailelerin bilinçlendirilmesi ve toplumsal farkındalığın artırılması amacıyla eğitsel ve görsel yayınlar yoluyla televizyonun daha etkin kullanımı sağlanacak, sivil toplum kuruluşları ile ortak kampanyalar gerçekleştirilecektir. Haydi Kızlar Okula Kampanyasına devam edilecektir.
Tedbir 7.2. Ortaöğretime ve üniversiteye yerleştirme sistemi fırsat eşitliğini de sağlayacak şekilde gözden geçirilecektir.	MEB	YÖK, ÖSYM	Aralık Sonu	Ortaöğretime ve üniversiteye giriş sistemi; öğrencileri programlar hakkında yeterli düzeyde bilgilendiren, etkin bir rehberlik ve yönlendirme sistemiyle ilgi ve yeteneklerini eğitim süresi boyunca çok yönlü bir süreçle değerlendiren, okul başarısına dayalı ve müfredat programlarıyla daha uyumlu olacak ve okul dışı öğrenmeye ihtiyaç duymayacak bir yapıya kavuşturulacak; yükseköğretime giriş sınavının uygulanma biçimi ile ilgili yeni yöntemler geliştirilecektir. ÖSS'de tekrarlanan başvuruların azaltılması amacıyla üniversiteler ve programlar arasındaki geçişler ÖSS puanı esas alınmak kaydıyla esnek hale getirilecektir. Meslek lisesi mezunlarının kendi alanlarında ya da yakın alanlarda devam edecekleri lisans programlarında katsayı eşitsizliği giderilecektir.

Tedbir 7.3. İlköğretimde okul terkleri azaltılacaktır.	MEB	ÇSGB, SYDGM, SHÇEK, Aile ve Sosyal Araştırma Gn. Md., Kadının Statüsü Gn. Md., STK'lar	Aralık Sonu	9. sınıf öğretmenlerinin görüşü doğrultusunda okulu terk etmeye meyilli öğrenciler tespit edilip Okul Aile Birlikleri aracılığıyla nedene bağlı olarak maddi ve manevi destek sağlanacaktır. Okul terkinin azaltılması için terklerin fazla olduğu bölgelerde okul öncesi eğitime ağırlık verilecektir.
Öncelik 8. Eğitimin her kademesinde alternatif finansman modelleri geliştirilecektir.				
Tedbir 8.1. Özel okulların yaygınlaştırılması teşvik edilecektir.	MEB	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu	Özel örgün eğitim veren kurumların teşvikine yönelik 5580 sayılı Özel Öğretim Kurumları Kanununda gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Okul yapımında kamu-özel işbirliği gibi değişik modellere başvurulacaktır. Özel sektörün okul açması için arsa tahsis vergi indirimi, sübvansiyon gibi teşvikler yaygınlaştırılacaktır.
Tedbir 8.2. Vakıf üniversitelerinin yükseköğretimdeki payı artırılacak, özel üniversite kurulmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.	MEB	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, YÖK	Aralık Sonu	Vakıf üniversitelerine sağlanan teşvikler kapsamında arsa tahsis kolaylaştırılacak ve mali destekler artırılacaktır. Özel üniversite kurulmasına olanak sağlayacak gerekli mevzuat değişikliği yapılacaktır.
Tedbir 8.3. Öğrencilerin yükseköğretimin finansmanına daha fazla katılımı sağlanacak, maddi gücü yetersiz olan öğrenciler için etkin bir harç, burs ve kredi sistemi geliştirilecektir.	MEB	Maliye Bakanlığı, YURT-KUR, YÖK, Finans Kuruluşları	Aralık Sonu	Öğrencilerden alınan katkı paylarının yükseköğretimin finansmanındaki payı artırılacaktır. Finans sektörünün devlet güvencesi altında ekonomik gücü olmayan öğrencilere eğitim kredisi sağlamasına, kredilerin geri ödemesinin belli bir gelir seviyesine ulaşıldıktan sonra yapılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır.
Öncelik 9. Başta şiddet olmak üzere eğitim kurumlarında disiplin sorunlarının giderilmesine yönelik uygulamalar artırılacaktır.				
Tedbir 9.1. Öğrencilere yönelik sosyal etkinlikler ve rehabilitasyon hizmetleri artırılacaktır.	MEB	İçişleri Bakanlığı, Adalet Bakanlığı, SHÇEK, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Yoğun göç alan yerler başta olmak üzere şiddete karışmış çocuklar tespit edilerek bu çocuklara rehabilitasyon hizmetleri sağlanacaktır. Öğrencilerin şiddet unsurlarından uzaklaştırılması için sanata, spora ve kültürel faaliyetlere katılımları artırılacaktır.

B. SAĞLIK SİSTEMİNİN ETKİNLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Son yıllarda yürütülen etkili politikalarla sağlık sektöründeki insangücü ve fiziki altyapı konularında gelişme kaydedilmiş olmakla beraber, henüz ülkenin ihtiyaçlarını karşılar düzeye ulaşamamıştır. Bunun başlıca nedenleri; fiziki altyapı ve sağlık personelinin yetersizliği ve bölgeler ile il ve ilçe merkezleri arasındaki dengesiz dağılımı, koruyucu sağlık hizmetlerinin yeterli düzeye ulaşmamış olması, hizmete erişim ve finansmana ilişkin sorunlar, etkili bir sevk zincirinin oluşturulamaması ve toplumdaki sağlık bilincindeki eksikliklerdir.

TABLO:IV. 47- Nüfusa İlişkin Temel Sağlık Göstergeleri

	2005	2006	2007(1)	AB (2)
Nüfus Artış Hızı (Binde)	12,6	12,4	12,1	3,1
Bebek Ölüm Hızı (Binde)	23,6	22,6	21,7	5,17
Toplam Doğurganlık Oranı	2,19	2,18	2,17	1,5
Doğuşta Hayatta Kalma Ümidi (Yıl)	71,3	71,5	71,7	78,4

Kaynak: DPT, WHO

(1) DPT tahminidir.

(2) AB ülkelerine ait olup, verisi bulunan en yakın yıl verilmiştir.

Ülkemizde nüfusa ilişkin temel sağlık göstergelerinde iyileşme olmakla birlikte, henüz gelişmiş ülkeler seviyesine ulaşamamıştır. 2003 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına göre 1998-2003 döneminde bebek ölüm hızı yaklaşık binde 29'dur. 2007 yılında ise bu oranın binde 21,7 olacağı tahmin edilmektedir. Aynı araştırmaya göre, bebek ve beş yaş altı ölüm hızlarında bölgeler arası ve kent-kır ayrımında farklılıklar gözlenmektedir. Çocukların hayatta kalma olasılığı ile annelerin eğitimi arasında güçlü bir ilişki görülmektedir. Hiç eğitimi olmayan ya da ilköğretim birinci kademeyi tamamlayamayan annelerde bebek ölüm hızı binde 51 iken, eğitim seviyesi ilköğretim ikinci kademe ve üzeri olanların bebek ölüm hızı binde 18'dir.

2005 yılında yapılan Ulusal Anne Ölümleri çalışmasına göre ülkemizde anne ölüm oranı, 100.000 canlı doğumda 28,5'tir. Bu oran kent merkezlerinde 20,7 iken, kırsal alanda 40,3'tür. Bölgeler arasında belirgin fark görülmekte olup, Batı Anadolu'da bu oran 7,4 iken, Doğu Karadeniz ve Kuzeydoğu Anadolu'da 68,3'tür. Anne ölümünün yüzde 61,6'sında sorunun geç fark edilmesi, doğum öncesi bakımın alınmaması, eksik tanı ve kadın doğum uzmanlarının başarısızlığı, sağlık merkezlerine uzakta yaşanılması gibi bir veya daha fazla önlenabilir faktör mevcuttur. Türkiye Üreme Sağlığı Programı kapsamında yapılan Sağlık Arama Davranışı Araştırması kapsamında, seçilmiş bölgelerde doğum öncesi bakım ve doğum hizmetinden yararlanmayı etkileyebilecek algılar araştırılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, ekonomik koşullar, sağlık güvencesinin olup olmaması, sosyo-kültürel özellikler ile daha önceki doğumlarda sağlık personeli ile yaşanmış olan olumsuz durumlar doğumun yeri hususunda belirleyici olmaktadır.

Yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki oranı diğer yaş gruplarına göre daha hızlı artmaktadır. 2005 yılından 2050 yılına kadar olan dönemde, 0-14 yaş grubu nüfusun yüzde 16,7 azalması, 15-64 yaş grubu nüfusun ise yüzde 31,9 oranında artması beklenmektedir. Aynı dönemde, 65 ve 75 üzeri yaş grubu nüfusun sırasıyla yüzde 316,2

ve yüzde 421,6 oranında artacağı tahmin edilmektedir. Yaş gruplarında görülmesi beklenen söz konusu değişimler uzun vadede hastalık yükü profilini değiştireceğinden, sağlık personelinin sayısı ile uzmanlık dağılımlarının gözden geçirilmesi ve tedavi edici hizmetlerin yanı sıra uzun süreli bakım hizmetlerinin geliştirilmesi önem arz etmektedir.

Dünya Sağlık Örgütü verilerine göre dünya çapında yetişkin ölümlerinin yüzde 10'una sebep olan tütün kullanımı, ikinci önemli ölüm sebebi olarak kabul edilmektedir. 2006 yılında yapılan Aile Yapısı Araştırmasına göre, Türkiye genelinde 18 ve daha yukarı yaştaki bireylerin yüzde 33,4'ü sigara kullanmakta olup, en fazla kullanan grubun yüzde 41,5 ile 25-34 yaş grubu olduğu görülmektedir. Erkeklerde sigara kullanım oranı yüzde 50,6 iken, kadınlarda bu oran yüzde 16,6'dır.

Sağlık Bakanlığı tarafından koruyucu sağlık alanına ilişkin olarak "Bağışıklama Programı", "İshali Hastalıkların Kontrolü Programı", "Akut Solunum Yolu Enfeksiyonlarının Kontrolü Programı", "Anne Sütünün Özendirilmesi ve Bebek Dostu Sağlık Kuruluşları Programı", "Neonatal Tarama Programı", "Demir Gibi Türkiye Programı" ve "Cinsel Sağlık/Üreme Sağlığı" gibi programlar yürütülmektedir. Ancak, bu programlara rağmen koruyucu sağlık hizmetlerinin geliştirilmesi ihtiyacı sürmektedir.

TABLO:IV. 48- Sağlıkta Fiziki Mekan Göstergeleri

	2005	2006	2007 (1)	AB (2)
Yatak Sayısı	192 658	196 667	201 600	-
Yatak Başına Düşen Nüfus	374	371	366	171
Yatak Kullanım Oranı (Yüzde)	64,5	64,4	-	77,5

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT, WHO

(1) DPT tahminidir.

(2) AB ülkelerine ait olup, verisi bulunan en yakın yıl verilmiştir.

Hastane yatak kapasitesinin yüzde 67'si Sağlık Bakanlığına, yüzde 15'i üniversitelere, yüzde 6,9'u özel sektöre aittir. En yüksek yatak işgal oranı ruh sağlığı ve hastalıkları hastanelerinde görülmekte olup, bunun en belirgin nedeni bu branşta hasta yatağı kapasitesinin düşük olmasıdır.

Yatak sayısında yıllar itibarıyla artış görülmekle beraber yeterli seviyeye ulaşamamış olup, ülke genelindeki dağılım sorunları devam etmektedir. 2002-2006 döneminde yatak kapasitesi yüzde 10,4 artmıştır. İllerin sosyo-ekonomik gelişmişlik seviyesine göre, yatak başına düşen kişi sayısı en gelişmiş olan bölgede 363 iken, en az gelişmiş olan bölgede ise 800'dür. Yatakların bölgeler arasında dengesiz dağılımı, sağlık personelinin de dengesiz dağılımına yol açan faktörlerden biridir.

Sağlık hizmetlerine olan talep her yıl artmakta olup, 2002-2006 döneminde yataklı tedavi kurumlarında yapılan muayene sayısı yüzde 74,9, sağlık ocaklarındaki muayene sayısı ise yüzde 86,4 artmıştır. Muayene sayısının artışında başta yeşil kartlı hastaların ayakta tedavi ve ilaç masraflarının Sağlık Bakanlığı tarafından karşılanması, kamu hastanelerinin tek çatı altında toplanarak hizmet sunumundaki farklılıkların azaltılması, özel sektör sağlık hizmetlerinden faydalanmanın kolaylaştırılması, birinci basamakta hizmet sunumunun iyileştirilmesi etkili olmuştur. Özellikle sağlık ocaklarında "her hekime bir oda" ilkesi çerçevesinde yapılan iyileştirmelerle artan hizmet verimliliği sonucunda, muayene sayısında belirgin artış gözlenmiştir.

Diğer taraftan, birinci basamaktaki iyileştirmelere ve sevk oranlarının azalmasına rağmen halen sürmekte olan altyapı, personel ve kalite yetersizlikleri ile sevk zincirinin tam anlamıyla çalıştırılmaması, hastaların hizmet maliyetleri daha yüksek olan ikinci ve üçüncü basamağa yönelmesine sebep olmakta ve poliklinik hizmetlerine olan yoğun talep hastanelerin hizmet kalitesini düşürmektedir. 2002-2006 döneminde hastanelerde verilen muayene hizmetlerinin içinde, yatan hastaların oranı yüzde 4,4'ten yüzde 3,6'ya düşmüştür.

Devlet hastanelerinin tamamında hasta hakları birimleri açılmıştır. Hekim seçme hakkı uygulaması 2004 yılında 11 hastanede başlatılmış olup, 2007'nin ilk yarısında 400 hastaneye yükselmiştir.

TABLO:IV. 49- Sağlık İnsan Gücü Göstergeleri

	2005	2006	2007 (1)	AB (2)
Hekim Sayısı	100 800	103 150	105 500	-
Hekim Başına Düşen Nüfus	715	707	700	315
100.000 Kişiye Düşen Tıp Fakültesi Mezun Sayısı	6,1	6	-	9,3
Hemşire Başına Düşen Nüfus	858	843	-	143

Kaynak: Sağlık Bakanlığı, DPT, ÖSYM, WHO

(1) DPT tahminidir.

(2) AB ülkelerine ait olup, verisi bulunan en yakın yıl verilmiştir.

Sağlık personeli sayılarında iyileşme olmakla birlikte, ülkenin ihtiyaçlarını karşılayacak seviyeye henüz gelinebilmiş olup, bölgeler arasında dengesiz dağılım sorunu önemini korumaktadır. Devlet hizmet yükümlülüğü ve sözleşmeli personel uygulamasıyla yardımcı sağlık personeli ve pratisyen hekim dağılımındaki iyileşmeye rağmen, uzman hekim dağılımında yeterli düzeltme sağlanamamıştır. Tıp fakültelerinde asistanlar hariç öğretim elemanı başına düşen tıp öğrencisi sayısı ülkemizde 3,6 iken, bu oran Almanya'da 22,5, İtalya'da 11,8, Finlandiya'da 5,1'dir. Hekim açığının azaltılması için 1992 yılından itibaren yeni tıp fakülteleri açılmıştır. Ancak, 1992 yılında 24 adet tıp fakültesine 4.852 öğrenci kayıt yaptırmış iken, 2006 yılında 46 adet tıp fakültesine 4.813 öğrencinin kayıt yaptırdığı görülmüştür. AB ülkelerinde yüz bin kişiye düşen tıp fakültesi mezun sayısı 9,3 iken, bu rakam ülkemizde 2000 yılında 7,5'ten, 2006 yılında 6'ya düşmüştür. Bu düşüşün devam etmesi durumunda gelecek yıllarda hekim açığı daha da artacaktır. Aynı şekilde personel açığı belirgin olan hemşirelerde ise, AB ülkelerinde yüz bin kişiye düşen hemşire mezun sayısı 28 iken, ülkemizde bu oran yıllar itibarıyla artış göstermekle beraber sadece 5,6'dır.

Sağlık Bakanlığının yeniden yapılandırılması, aile hekimliği sisteminin hayata geçirilmesi, Genel Sağlık Sigortası sisteminin oluşturulması, sağlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve erişiminin kolaylaştırılması ile kalitesinin artırılmasını amaçlayan Sağlıkta Dönüşüm Programı sürdürülmektedir. Aile hekimliği modeline geçilmesi ve etkili bir sevk zincirinin oluşturulması, hastanelerin etkinliğinin artırılması ve maliyetlerin düşürülmesi açısından önem arz etmektedir. Halen 12 ilde uygulanmakta olan aile hekimliği sisteminin, 2008 yıl sonu itibarıyla 59 ile yaygınlaştırılması planlanmaktadır.

2006 yılında sağlık sigortası kapsamındaki nüfusun oranı yüzde 81,6'dır. Sağlık güvencesi olmayan nüfusun sigorta kapsamına alınması ve ödeme gücü olmayanların primlerinin devlet tarafından karşılanmasını sağlayacak Genel Sağlık Sigortası sistemine 2008 yılında geçilmesi planlanmaktadır.

Kamu sağlık harcamaları 2001 yılında GSYİH'nın yüzde 4,3'ü iken, bu oran 2006 yılında yüzde 5,2 olarak gerçekteşmiş olup, 2007 yılında 5,2 olacağı tahmin edilmektedir. Bu oran AB ülkelerinde yüzde 6,5, OECD ülkelerinde ise yüzde 6,3'tür. 2000 yılında ilaç ödemelerinin kamu sağlık harcamalarına oranı yüzde 39 iken, 2006 yılında yüzde 33,5 olarak gerçekteşmiştir. Toplam sağlık harcamasının yaklaşık üçte biri olan ilaç harcamalarının etkin kullanımının sağlanması için gerekli düzenlemenin yapılması ihtiyacı bulunmaktadır.

Sağlık kurumlarından verilerin belirlenmiş standartlar doğrultusunda toplanmasını, analizini ve değerlendirilmesini sağlamaya yönelik olarak, e-Sağlık projesi kapsamında, aile hekimliğine geçen illerde Aile Hekimliği Bilgi Sistemi uygulanmaya başlanmış, Ulusal Sağlık Veri Sözlüğü hazırlanmış, Minimum Sağlık Veri Seti tanımlanarak yayımlanmıştır. Yine bu kapsamda tele-tıp sisteminin radyoloji ve patoloji alanındaki pilot uygulamasına 2007 yılı sonuna kadar başlanacaktır. Merkezi Hastane Randevu Sistemi projesinin pilot uygulamasına 2008'de 3 bölge merkezinde başlanacaktır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Vatandaşların ekonomik ve sosyal hayata sağlıklı bireyler olarak katılımını sağlamak ve yaşam kalitelerini yükseltmeye katkıda bulunmak, sağlık politikasının temel amacıdır.

Bu amaca ulaşmak için öncelikle koruyucu sağlık hizmetlerinin güçlendirilmesi, aile hekimliği sistemine geçilerek birinci basamak sağlık hizmetlerinin etkinleştirilmesi, altyapı ve sağlık personeli ihtiyacının karşılanması ve ülke genelindeki dağılımlarının dengelenerek bölgeler ve sosyo-ekonomik gruplar arasındaki farklılıkların azaltılması, sağlık hizmetlerinin eşitlik ve hakkaniyet ilkesiyle, hasta haklarına saygılı, erişilebilir, etkin ve kaliteli bir yapıya kavuşturulması, akılcı ilaç kullanım mekanizmalarının oluşturulması ve Sağlık Bakanlığının yeniden yapılandırılarak düzenleme, planlama ve denetleme rolünün güçlendirilmesi hedeflenmektedir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbirler	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Başta koruyucu sağlık ve ana-çocuk sağlığı hizmetleri olmak üzere birinci basamak sağlık hizmetleri güçlendirilerek yaygınlaştırılacaktır.				
Tedbir 1.1. Başta anne-çocuk sağlığı olmak üzere koruyucu sağlık programları çeşitlendirilerek yaygınlaştırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	MEB, SHÇEK, TRT, Tüm Sağlık Kuruluşları, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Bebeklerin doğumdan hemen sonra emzirilmeye başlanması için halkın bilinçlendirilmesine yönelik çalışmalara devam edilecektir. Bebek Dostu Sağlık Kuruluşları Programı tüm sağlık kuruluşlarına yaygınlaştırılacaktır. Halihazırda devam eden "Yeni Doğan Tarama Programları"na işitme ve görme taramaları eklenerek yaygınlaştırılacaktır. Öncelikle okul çağı çocuklarına ilişkin olmak üzere sağlıklı beslenme, fiziksel aktivite ve obezitenin önlenmesine yönelik programlar hazırlanacak ve standartlara uygun olmayan katkı maddeleri ihtiva eden gıdaların okul kantinlerinde satışının önlenmesine ve bu gıda maddelerinin reklamlarının içeriğine yönelik hukuki düzenlemeler yapılacaktır.

				<p>2008 yılı sonunda ülke genelinde % 95 bağışıklama oranına ulaşılacak, % 90'ın altında aşılama oranı olan yerleşim yeri kalmaması sağlanacaktır.</p> <p>Aşılamada kalite ve güvenliğin sağlanması amacıyla tüm illerde aşı soğuk oda yapımları tamamlanmış olacaktır. Her il il içi nakillerde kullanılmak üzere aşı dağıtımına mahsus soğutuculu araçlar temin edilecektir.</p> <p>49 ilde devam eden intiharın önlenmesi ve krize müdahale programı ülke geneline yaygınlaştırılacaktır. Ulusal Ruh Sağlığı Eylem Planı hazırlanacaktır.</p> <p>Aile hekimliği illerinden başlamak üzere evde bakım hizmetleri için kontrol listeleri oluşturulacak, yerel yönetimler ve sosyal hizmetler il müdürlükleri ile pilot uygulama yürütülecektir.</p>
Tedbir 1.2 Toplumun ağız ve diş sağlığının iyileştirilmesine yönelik hizmetler artırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Türk Diş Hekimleri Birliği, Üniversiteler	Aralık Sonu	<p>20 adet Ağız ve Diş Sağlığı Merkezi kurulacaktır.</p> <p>Aile diş hekimliğinin model olarak yapılandırılması sağlanacak, aile hekimliği uygulama kanununun çıkarılmasını takiben uygulama başlatılacaktır.</p>
Tedbir 1.3 Acil sağlık hizmetleri güçlendirilecektir.	Sağlık Bakanlığı	MEB Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Hudut ve Sahiller Gn.Md.	Aralık Sonu	<p>Hizmet alımı yoluyla helikopter ve uçak ambulans temin edilecektir. Halihazırda 4 adet olan deniz ambulanslarının sayısı 10'a yükseltilecektir.</p> <p>İllerin kriz merkezleri ve 112 istasyonlarının iletişim altyapısı geliştirilerek koordinasyonları sağlanacak ve şişme çadır tipi mobil acil sağlık ünitesi sayısı 11'e yükseltilecektir.</p> <p>Vatandaşların ilkyardım konusunda becerilerinin artırılması amacıyla mevcut ilkyardım yönetmeliğinde gerekli düzenlemeler yapılacak ve eğitimler artırılacaktır. 2011 yılına kadar toplumun en az %10'una ilk yardım eğitimi verilmiş olacaktır.</p>
Tedbir 1.4 Alkol, tütün ve madde kullanımının azaltılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.	Sağlık Bakanlığı	Tarım Bakanlığı, MEB, TAPDK, Üniversiteler	Aralık Sonu	<p>"Tütün Mamullerinin Zararlarının Önlenmesine Dair Kanun"da tütün ürünlerinin paketlerinin üzerindeki sağlık uyarılarının kullanılmasına ve tütün ürünlerinin reklamı ve sponsorluğuna ilişkin gerekli değişiklikler yapılacaktır. Kapalı mekanlarda sigara kullanımının engellenmesine yönelik yaptırımlar etkinleştirilecektir.</p> <p>Alkol ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezi (AMATEM) sayısının ve niteliğinin artırılması, personel eğitimi, teşhis ve tedavi kılavuzlarının hazırlanması ve Madde Bağımlılığı Tedavi Merkezlerinden veri toplama sisteminin geliştirilmesi sağlanacaktır. İstanbul, Gaziantep, Mersin, Kocaeli ve Konya'da AMATEM açılacaktır.</p>

Öncelik 2. Birinci basamak sağlık hizmetleri başta olmak üzere sağlık hizmetlerine erişim olanakları iyileştirilecektir.				
Tedbir 2.1 Sağlık merkezleri niteliği iyileştirilecek ve yeni kurulacakların yapımına ilişkin plan hazırlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, Üniversiteler, Kızılay, TTB, STK	Aralık Sonu	Coğrafi bölge, nüfus yoğunluğu, ulaşım imkanları ve mevcut sağlık yatırımları da dikkate alınarak sağlık merkezlerinin kurulmasına ilişkin planlama yapılacaktır. Yüksek güvenlikli adli psikiyatri hastanelerinin kurulacağı iller ve buna ilişkin proje hazırlıkları yapılacaktır. Hasta odaları düşük yatak sayısı ve içerisinde banyo-WC, telefon-TV, hemşire çağrı sistemi ve hasta başı ünitesinin bulunduğu nitelikli bir yapıya dönüştürülecektir. Hastane içinde ve çevresinde özürli hastaların erişiminin kolaylaştırılmasına yönelik düzenlemeler yapılacaktır. A ve B tipi kan merkezleri ile kan istasyonları yıl sonuna kadar yeni mevzuata göre uyumlu hale getirilecektir.
Tedbir 2.2. Sağlık Personelinin Yurt Çapında Dengeli Bir Şekilde Dağılımı Sağlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPB, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Sağlık kuruluşlarının hedef nüfus, hizmet bölgesi, fiziki yapı ve hizmet sunum özelliklerini esas alan gerçekçi bir personel dağılım planı çalışması yapılacaktır.
Tedbir 2.3. Aile Hekimliği Uygulaması Yaygınlaştırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Aile hekimliği uygulaması 59 ile yaygınlaştırılacaktır. 5258 sayılı Aile Hekimliği Pilot Uygulaması Hakkında Kanunu yerine aile hekimliği uygulama kanunu çıkarılacak ve alt mevzuatı oluşturulacaktır.
Tedbir 2.4 Sağlık Merkezlerinde Teşhise Dayalı Tıp Uygulamaları Yaygınlaştırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Sağlık Kuruluşları, Üniversiteler	Aralık Sonu	"Sağlık Hizmetleri Finansman Yönetiminin Güçlendirilmesi ve Yeniden Yapılandırılması için Altyapı Geliştirilmesi" projesi kapsamında 50 hastanede (35'i Sağlık Bakanlığına Bağlı) devam etmekte olan teşhise dayalı gruplandırma (DRG) çalışması tamamlanacaktır.
Öncelik 3. İhtiyaç duyulan alanlarda sağlık personeli yetiştirilmesi sağlanacaktır.				
Tedbir 3.1 Başta hekim olmak üzere sağlık personeli yetiştiren kurumların öğrenci kontenjanları artırılabilecektir	YÖK	DPT, Üniversiteler	Aralık Sonu (Devamlı)	Başta hekimler olmak üzere ülkemizin sağlık personeli açığının giderilmesi amacıyla halihazırda eğitime devam eden üniversitelerin kontenjanları kademeli olarak artırılacaktır. Tıp fakültelerinin kontenjan artışına yönelik yatırım ihtiyaçlarına öncelik verilecektir.
Tedbir 3.2 Sağlık personelinin niteliği geliştirilecektir.	Sağlık Bakanlığı	MEB, YÖK, Üniversiteler, Meslek Kuruluşları	Aralık Sonu	Sağlık personelinin sürekli eğitimi ile mesleki yeterlilikleri geliştirilecektir. Öğrencilerin temel sağlık hizmetlerine yönelik becerilerini artıracak şekilde eğitim verilmesi amacıyla müfredat düzenlenecektir.

Öncelik 4. 'Akılcı İlaç Kullanımı' ilkesi etkin hale getirilecektir.				
Tedbir 4.1 Akılcı ilaç kullanımına ilişkin programlar hazırlanacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, TRT, Sosyal Güvenlik Kurumu, Meslek ve Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu (Devamlı)	İlaç harcamalarının sağlık harcamaları içindeki büyüklüğü dikkate alındığında maliyetlerde etkinliğin sağlanması amacıyla öncelikle sağlık kuruluşlarının ilaç alımlarında ve tüketiminde farmaekonomik ilkelerin göz önüne alınmasına ilişkin gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Halkın, akılcı ilaç kullanımına dair bilgilendirilmesi sağlanacak, hekimlerin bu konudaki hizmet içi eğitimi artırılabilecektir. Hastanelerde çalışanlara yönelik eğitimler ve yan etki veri tabanının oluşturulması için gerekli çalışmalara başlanacaktır.
Tedbir 4.2 İlaç takip sistemi kurulacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Sosyal Güvenlik Kurumu, Hacettepe Üniversitesi, Türk Eczacılar Birliği	Aralık Sonu	Ülke çapında geçerli bir takip sistemi kurulması ve her ilaç kutusunun merkezi bir sistemde izlenmesini sağlayacak sistemin hazırlık çalışmaları yapılacaktır.
Öncelik 5. Sağlık hizmetlerinin yürütülmesinden sorumlu kurumlar yeniden yapılandırılacaktır.				
Tedbir 5.1 Sağlık Bakanlığının Teşkilat Kanunu yenilenecektir.	Sağlık Bakanlığı	Başbakanlık, DPT, Üniversiteler, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Sağlık Bakanlığının sağlık sektöründeki önceliklerin belirlenmesi, hizmetlerin izlenmesi ve denetimi, kurumların akreditasyonu ve halk sağlığı işlevlerinin yönetimi konularına odaklanması amacıyla fiziki ve beşeri kaynaklarının ve örgütsel yapısının stratejik planlama ilkeleri çerçevesinde gözden geçirilerek kurumun merkez ve taşra düzeyindeki fonksiyonlarının yeniden yapılandırılması için gerekli idari ve yasal düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 5.2 Refik Saydam Hıfızssihha Merkezi yeniden yapılandırılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Refik Saydam Hıfızssihha Merkezi, Üniversiteler	Aralık Sonu	Halk sağlığını korumak, hastalık risklerini azaltmak ve önlemek için hastalık etkenlerini tanımlamada ve kontrol etmede referans düzeyde hizmet sunacak bağımsız, uluslararası benzerlerine denk bir kurum oluşturulması için gerekli mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.
Tedbir 5.3. Hıfızssihha Mektebi sağlık enstitüsüne dönüştürülecektir.	Sağlık Bakanlığı	DPT, DPB, YÖK, Üniversiteler,	Aralık Sonu	Hıfızssihha Mektebinin sağlık politikası üzerine araştırma ve geliştirme yapacak bir kurumsal yapıya dönüştürülmesi için ilk aşamada teşkilat kanunu hazırlanacaktır.
Öncelik 6. Sağlık hizmeti sunumunda hasta hakları ve hasta memnuniyeti esas alınacaktır.				
Tedbir 6.1 Hekim seçme hakkı uygulaması yaygınlaştırılacak ve hasta hakları konusunda toplum bilgilendirilecektir.	Sağlık Bakanlığı	MEB, TRT, Tüm Sağlık Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Hasta hakları ve hasta memnuniyeti kapsamında vatandaşların hizmet alacağı hekimi seçme hakkından yararlanabilmesi için gereken düzenlemeler tüm sağlık kuruluşlarına yaygınlaştırılacaktır. Toplum, hasta hakları konusunda kitle iletişim araçları ve okullarda sağlanacak eğitimlerle bilgilendirilecektir. Sağlık hizmeti sunanların hasta haklarına ilişkin hizmet içi eğitim almaları sağlanacaktır.

Tedbir 6.2 Tıpta kötü uygulamalara ilişkin düzenlemeler yapılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Üniversiteler, Tüm Sağlık Kuruluşları, Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Tıpta kötü uygulamalardan doğan sorumlulukların belirlenmesi ve bu tür uygulamaların engellenmesine yönelik idari ve hukuki düzenlemeler yapılacaktır.
Öncelik 7. Hizmet kalitesini artırmak amacıyla, hastane yönetimleri idari ve mali açıdan özerk bir yapıya kavuşturulacaktır.				
Tedbir 7.1 Kamu hastane birlikleri pilot uygulaması başlatılacaktır.	Sağlık Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Sosyal Güvenlik Kurumu, Üniversiteler	Aralık Sonu	Kamu Hastane Birliklerinin pilot uygulaması hakkında Kanun Tasarısının TBMM’de kabulünü takiben 3 ilde pilot uygulama başlatılacaktır.
Öncelik 8. Ulusal sağlık bilgi sistemi etkin hale getirilecektir.				
Tedbir 8.1 Ulusal sağlık bilgi sistemi etkin hale getirilecektir.	Sağlık Bakanlığı	Sosyal Güvenlik Kurumu	Aralık Sonu	Sağlık Kodlama Referans Sistemi’nin tanı kodlama sistemini ve tıbbi cihaz ve malzeme kodlama sistemini kapsayacak şekilde geliştirilmesi sağlanacak; Aile Hekimliğine geçiş yapan illerde aile Hekimliği bilgi sisteminin kullanımı sağlanacaktır. Minimum Sağlık Veri Setleri ve Sosyal Güvenlik Kurumunun veri setlerinin kullanımı yaygınlaştırılacaktır. Tele-tıp servisleri arasında yer alan tele-radyoloji ve telepatoloji servisleri ile ilgili Tele-tıp Protokolü hazırlanacaktır. Tele-tıp projesinin pilot uygulamasına başlanacaktır. Vatandaşların aile hekimleri vasıtasıyla ve telefonla doğrudan hastanelerden randevu alabilmesini sağlayacak "Hastane Randevu ve Sevk Entegrasyonu Sistemi"nin pilot uygulaması dört bölgede başlatılacaktır.

C. GELİR DAĞILIMININ İYİLEŞTİRİLMESİ, SOSYAL İÇERME VE YOKSULLUKLA MÜCADELE

1. Mevcut Durum

Toplumda bazı kesimler, başta sağlık, eğitim hizmetleri olmak üzere, kültürel olanaklardan ve bilgi-iletişim teknolojilerinden yararlanma, üretim etkinlikleri içinde yer alma ve karar alma süreçlerine katılma bakımından sosyal dışlanmaya maruz kalmaktadır. Bu kesimler, özellikle tarım sektörü ile geçici ve güvencesi olmayan işlerde çalışanlar, eğitimsiz bireyler, kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engellilerdir. Bunlar aynı zamanda yoksulluk riskiyle en fazla karşı karşıya olan kesimlerdir.

Gelir dağılımına ait veriler incelendiğinde, ilk dört yüzde 20’lik grubun toplam gelirden aldığı pay artarken, beşinci yüzde 20’lik grubun aldığı payın sürekli bir düşüş eğiliminde olduğu görülmektedir. Toplam gelirden en az pay alan birinci yüzde 20’lik grubun payı 2002 yılında yüzde 5,3 iken, 2005 yılında yüzde 6,1’e yükselmiştir. Toplam gelirden en fazla pay alan beşinci yüzde 20’lik grubun payı ise, 2002 yılında yüzde 50,1’den 2005 yılında yüzde 44,4’e gerilemiştir. Buna paralel olarak, gelir dağılımı

eşitsizliğini gösteren Gini katsayısı da 2002 yılında 0,44 iken, 2005 yılında 0,38'e gerilemiştir.

TABLO:IV. 50- Yüzde 20'lik Hanehalkı Dilimlerine Göre Yıllık Kullanılabilir Kişisel Gelirlerin Dağılımı

Yüzde 20'lik Dilimler	2002	2003	2004	2005
Birinci Yüzde 20	5,3	6,0	6,0	6,1
İkinci Yüzde 20	9,8	10,3	10,7	11,1
Üçüncü Yüzde 20	14,0	14,5	15,2	15,8
Dördüncü Yüzde 20	20,8	20,9	21,9	22,6
Beşinci Yüzde 20	50,1	48,3	46,2	44,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0
Gini Katsayısı	0,44	0,42	0,40	0,38

Kaynak: TÜİK

Ülkemizde son dönemdeki ekonomik büyüme ve gelir paylaşımının daha adil hale gelmesi, yoksul kesimin ortaya çıkan refah artışından daha fazla istifade etmesini sağlamıştır. 2002 yılında yüzde 27,0 olan gıda ve gıda dışı harcamaları içeren yoksulluk sınırı altındaki nüfusun oranı, 2005 yılında yüzde 20,5'e gerilemiştir. Gıda harcamalarını içeren yoksulluk sınırı altındaki nüfusun oranı da, 2002 yılında yüzde 1,4 iken, 2005 yılında yüzde 0,9'a gerilemiştir. Türkiye'de yoksulluk oranında iyileşmeler olmakla birlikte, AB ortalamasının üzerindedir. Türkiye için göreceli yoksulluk oranı yüzde 26 iken, AB-25 için yüzde 16'dır.

Yoksulluk, özellikle eğitim seviyesi düşük olanlar, yevmiyeliler, ücretsiz aile işçileri, tarım sektöründe çalışanlar ile geniş aileler arasında yaygındır. Eğitim durumu, yoksulluğu en iyi açıklayan değişkenlerden biridir. Toplam nüfus içindeki oranları da dikkate alınarak eğitim durumlarına göre 2005 yılındaki yoksulluk oranları, nüfusun yüzde 10,3'ünü oluşturan okur-yazar olmayanlarda yüzde 37,8 iken, nüfusun yüzde 4,5'ini oluşturan yüksekokul, fakülte ve üstü eğitimlilerde yüzde 0,8'e düşmektedir. Bireylere hayatları boyunca gerekli olan temel bilgi, beceri, davranış ve alışkanlıkları kazandıran temel eğitim, fırsat eşitliğinin sağlanması ve sağlıklı bir toplumsal yaşam için önemli bir unsurdur.

TABLO:IV. 51- Çeşitli Kriterlere Göre Gıda ve Gıda-Dışı Harcamalar Bakımından En Yoksul Kesimler

(Yüzde)

Kesimler	Yoksulluk Oranı			
	2002	2003	2004	2005
Kırda yaşayan	34,5	37,1	40,0	33,0
Okur-yazar olmayan	41,1	42,4	45,1	37,8
Ataerkil veya geniş aile	34,3	32,7	32,0	27,3
Tarım sektöründe çalışanlar	36,4	39,9	40,9	37,2
Ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeliler (1)	45,0	43,1	38,7	34,5
Genel Yoksulluk Oranı (gıda ve gıda-dışı yoksulluk)	27,0	28,1	25,6	20,5

Kaynak: TÜİK

(1) 2002 ve 2003 yıllarına ait veriler yevmiyelilere, 2004 ve 2005 yıllarına ait veriler ise ücretsiz aile işçilerine aittir.

2006 Yılı Hanehalkı İşgücü Anketi sonuçlarına göre, istihdam edilen kadınların yüzde 48,5'i tarım sektöründe çalışmaktadır. Diğer yandan, istihdam edilen kadınların yüzde 39'u ücretsiz aile işçisi olup çoğunlukla sosyal güvenceden yoksun bulunmaktadır. Kırsal alanda ücretsiz aile işçisi olarak istihdam edilen kadınlar, kente göç sonucunda kentsel alandaki işlere göre niteliklerinin yetersiz kalması, ailedeki çocuk, yaşlı ve özürli bakımının sorun haline gelmesi ve farklı bir ortamın getirdiği sosyal baskılardan dolayı işgücünden çıkmakta ve yoksulluk ve sosyal dışlanma risklerine açık hale gelmektedirler.

TABLO:IV. 52- 2006 Yılında İstihdama İlişkin Çeşitli Göstergeler (15+yaş)

(Yüzde)

	Kadın		Erkek		Toplam	
	İstihdam Oranı	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşgücüne Katılma Oranı	İstihdam Oranı	İşgücüne Katılma Oranı
Kent	16,7	19,9	63,0	70,8	40,0	45,5
Kır	31,6	33,0	67,2	72,7	48,8	52,2
Türkiye	22,3	24,9	64,5	71,5	43,2	48,0

Kaynak: TÜİK

Kırsal alanda, kişi başına katma değeri görece düşük olan tarım sektörünün en çok istihdamı barındıran sektör olması ve tarım dışı faaliyetlerin kısıtlılığı, yoksulluğun kente göre daha yüksek olmasının önemli nedenleridir. Tarımdaki parçalı mülkiyet yapısı, ücretsiz aile işçiliğinin yaygınlığı, düşük verimlilik ve eksik istihdam nedeniyle atıl kalan nüfusun fazlalığı, bu sektörün istihdam içindeki payı ile gelirden aldığı pay arasındaki dengesizliği besleyen önemli olgulardır.

TABLO:IV. 53- İstihdam ve GSYİH'nın Sektörel Dağılımı (1)

(Yüzde)

Sektörler	2002		2003		2004		2005		2006	
	İstihdam	GSYİH	İstihdam	GSYİH	İstihdam	GSYİH	İstihdam	GSYİH	İstihdam	GSYİH
Tarım	34,9	11,6	33,9	11,7	34,0	11,2	29,5	10,3	27,3	9,2
Sanayi	18,5	25,2	18,2	24,7	18,3	24,9	19,4	25,4	19,7	25,6
Hizmetler	46,6	63,2	47,9	63,6	47,7	63,9	51,1	64,3	53,0	65,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK

(1) GSYİH cari üretici fiyatlarıyla.

Tarım sektörünün toplam istihdam içindeki payı azalmaktadır. Kırsal alanda yaygın olan tarım sektöründe istihdamın azalışı, alternatif iş imkanlarının kısıtlılığı ve eğitim, sağlık gibi hizmetlere erişimde yaşanan güçlükler, kırsal alanda yaşayan nüfusun yoksullaşmasına ve bir kısmının da kente göç etmesine sebep olmaktadır. Ancak, kente göç eden ve eğitim seviyesi düşük olan bu kişiler, hem işgücü piyasasına, hem de topluma entegre olmakta zorluk çekebilmektedir. Bu kesim, genellikle kayıtdışı sektörde, düşük ücretlerle çalışmakta ve çevre kalitesi düşük gecekondu bölgelerinde yaşamaktadır. Bu sorunların çözümüne yönelik olarak bireylerin katılımcı, üretken ve kendine yeterli hale gelmesi önem arz etmektedir.

Yoksul kesim içindeki çalışanlar, eğitim seviyelerinin düşük olması ve yoğunlukla çalıştıkları tarım sektörünün özellikleri nedeniyle düşük ücretler elde etmekte ve büyük bir kısmı geçici ve güvencesiz olarak çalışmaktadır. TÜİK Hanehalkı Bütçe Anketine göre,

2005 yılında ücretsiz aile işçileri ve yevmiyeliler arasındaki yoksulluk oranları, genel yoksulluk oranlarının sırasıyla 14 ve 11,6 puan üzerindedir.

Yoksulluk, göç, yetişkin aile bireylerinin işsizliği, ailelerin bilinç seviyeleri, aile içi sorunlar gibi nedenlerden dolayı, korunmaya muhtaç, kanunla ihtilafa düşen, şiddete maruz kalan, özürlü ve çalışan çocuklar ile sokak çocukları gibi zor koşullar altında yaşayan ve risk grubundaki çocuklar, özel önem verilmesi gereken gruplardır. Sokakta yaşayan çocuklara yönelik hizmetler ile korunmaya muhtaç çocuklara yönelik kurumsal bakım, evlat edindirme gibi hizmetler ağırlıklı olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından verilmektedir. Kurum hizmetlerinden yararlanmak isteyen çocukların korunması, bakımı ve yetiştirilmelerine yönelik hizmetlerin mümkün olduğu ölçüde kendi yaşam ortamlarında verilmesi amacıyla, Aileye Dönüş ve Aile Yanında Destek Projesi ile, muhtaçlık nedeniyle korunma kararı alınan çocukların ailelerine yönelik sosyal ve ekonomik destek programları yürütülmektedir. Kurum bakımı konusunda, korunmaya muhtaç çocukların aile ortamına benzer yapı ve ilişki sistemi içerisinde yetiştirilebileceği müstakil binalardan oluşan bir bakım sistemine geçilmeye başlanmıştır. Çocuk işçiliğini önlemeye yönelik faaliyetlerden olumlu sonuçlar alınmaktadır. Kanunla ihtilafa düşen çocukların yargılama ve ıslah süreçlerine ilişkin altyapı ihtiyaçları ise devam etmektedir.

Yaşlı nüfusun giderek artışı ve aile yapısının değişime uğraması gibi nedenler, yaşlılara götürülen hizmetlerin önemini artırmaktadır. Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinde daha çok kurum bakımına ağırlık verildiği görülmektedir. 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla başta SHÇEK olmak üzere belediyeler, diğer kamu kurumları, dernek, vakıflar ve özel kesime ait toplam kapasitesi 19.750 kişi olan 237 huzurevi bulunmaktadır.

Özürlüler, işgücü piyasası ve eğitimde yeterince yer alamamaları nedeniyle sosyal yaşamlarında topluma entegre olmakta zorluk çekmektedir. TÜİK tarafından 2002 yılında yapılan Türkiye Özürlüler Araştırması sonuçlarına göre; ortopedik, zihinsel, konuşma ve dil, işitme ve görme özürlülerin yüzde 36,3'ü, süreğen hastalığı olanların ise yüzde 24,8'i okuma-yazma bilmemektedir. Süreğen hastalığı olanlarda işsizlik oranı yüzde 10,8 iken, ortopedik, zihinsel, konuşma ve dil, işitme ve görme özürlülerde bu oran yüzde 15,5'dir. Bu oranların ortalama işsizlik oranının çok üzerinde olmayışının en önemli nedeni, özürlülerde işgücüne katılma oranının düşük seviyelerde (ortopedik, zihinsel, konuşma ve dil, işitme ve görme özürlüler için yüzde 21,7, süreğen hastalığı olanlarda yüzde 22,8) olmasıdır. Özürlülerin işgücüne katılma oranı, ülkemizdeki mevcut sosyal yaşam alanlarının özürlülerin hareket edebilirliklerini kısıtlaması, işyerlerinde uygun ortamın yaratılamaması ve özürlü işgücüne olan talebin sınırlı olmasından dolayı düşüktür.

Özürlüler konusunda özellikle ulusal politikalara esas olacak ilke ve programlar oluşturmayı, kamuoyunun bu konuda bilinçlenmesine katkıda bulunmayı amaçlayan Ulusal Özürlüler Veritabanı Projesi tamamlanma aşamasındadır. Temmuz 2006'da çıkarılan Bakıma Muhtaç Özürlülerin Tespiti ve Bakım Hizmeti Esaslarının Belirlenmesine İlişkin Yönetmelik ile, ekonomik ya da sosyal yoksunluk içinde bulunan bakıma muhtaç özürlülere, kuruluşlarda veya kendi ikametgahlarında bakım hizmeti verilmesi düzenlenmiştir. Buna göre, kuruluşlardan yatılı bakım hizmeti alan bakıma muhtaç özürlüler için iki aylık, gündüzlü bakım hizmeti alan ya da kendi akrabaları tarafından bakılan özürlüler için ise bir aylık asgari ücret tutarında ödeme yapılmaktadır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Sosyal koruma ağının sosyo-ekonomik ve yerel şartlar dikkate alınarak, nüfusun tümünü kapsayan, etkin, dezavantajlı grupları topluma entegre eden, toplumun her kesimine sorumluluk vererek sosyal dışlanma ve yoksulluk riskini en aza indiren bir yapıya kavuşturulması temel amaçtır.

Yoksulluk ve sosyal dışlanmaya maruz veya bu risk altında olan birey ve grupların, ekonomik ve sosyal hayata aktif katılımlarının artırılması ve yaşam kalitelerinin yükseltilerek toplumsal dayanışma ve bütünleşmenin gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama Yılı-Bitiş Yılı	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Çalışabilecek durumda olan yoksullara yönelik sosyal yardım ve hizmetler, yoksulluk kültürünün oluşmasını önleyici ve yoksul kesimin üretici duruma geçmesini sağlayıcı nitelikte olacak; çalışamayacak durumda olan yoksullar ise düzenli sosyal yardımlarla desteklenecektir.				
Tedbir 1.1. Çalışabilir durumdaki yoksul kişilere yönelik sosyal programlar geliştirilecektir.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	ÇSGB, SGK, İŞKUR, SHÇEK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu (Devamlı)	Yoksullara yapılan sosyal yardımlarda, yoksul kişi veya ailesinin çalışabilir durumda olması halinde, söz konusu yardımın, bu kişilerin üretici ve kendi hayatını kazanabilir duruma gelebilmesini teşvik edecek biçimde verilmesi önem arz etmektedir. Bu çerçevede, sosyal yardımlardan istifade eden kişilerin İŞKUR'a kaydı yaptırılacak ve bu kişilere meslek edindirme, rehberlik, toplum yararına çalışma gibi imkanlar sunulacaktır.
Tedbir 1.2. Yoksul kesimin kendi imkanları ile geçinebilmelerini sağlamak amacıyla küçük çaplı iş kurmaya yönelik uygulamalar yaygınlaştırılacaktır.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	KOSGEB, İŞKUR, Yerel Yönetimler, Finans Kuruluşları, STKlar	Aralık Sonu (Devamlı)	Küçük miktarda sermaye desteği veya kredi ile kendi işini kurabilecek ve bu suretle herhangi bir destek almadan kendi geçimini temin edebilecek durumdaki yoksul kesim için kredi imkanlarının genişlemesi ihtiyacı bulunmaktadır. Ayrıca, kamu ve özel finans kuruluşları, belediyeler, il özel idareleri ve STKlarla ortak projeler yürütülmesi yoluyla bu amaca yönelik kredi imkanlarının artırılması sağlanacaktır.
Tedbir 1.3. Muhtaç ve çalışamayacak durumda olan yoksullar tespit edilerek bu kesime yönelik düzenli sosyal yardım programları geliştirilecektir.	Sosyal Güvenlik Kurumu	SHÇEK, SYDGM, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu (Devamlı)	Sosyal yardımların gerçek ihtiyaç sahiplerine ulaştırılması hedefi doğrultusunda, ülkemizde yaşlı, özürlü, çocuk gibi çalışma imkanı olmayan yoksul kesimlerin düzenli sosyal yardımlardan yararlandırılması ve bu yardımların geliştirilmesi sağlanacaktır.

Öncelik 2. Kayıtdışı çalışan yoksulların, sosyal güvenlik kapsamına alınması ve düzgün işlerde çalışması için gerekli tedbirler alınacak ve özellikle kırsal kesimde ve az gelişmiş bölgelerde girişimcilik teşvik edilecektir.				
Tedbir 2.1. Geçici ve güvencesiz işlerde çalışan yoksul kesimin düzgün işlerde çalışabilmesi için özel mesleki eğitim programları düzenlenecek ve yerel düzeyde projeler gerçekleştirilecektir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	İŞKUR, SYDGM, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu (Devamlı)	Geçici ve güvencesiz işlerde çalışan kesimin yoksulluk riski oldukça yüksektir. Bu kesimin yoksulluk riskinin azaltılması için düzgün işlerde istihdam edilmeleri önem arz etmektedir.
Tedbir 2.2. Kırsal alanda yaşayan yoksul kesimin ekonomik kaynaklarının çeşitlendirilmesi amacıyla gelir getirici faaliyetlere yönelik projeler gerçekleştirilecektir.	Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı	İŞKUR, SYDGM, KOSGEB, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu (Devamlı)	Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi çerçevesinde tarım dışı gelir getirici faaliyetler desteklenecektir. Tarımdaki yapısal dönüşüm sonucu ortaya çıkan vasıf düzeyi düşük işgücünün tarım dışı iş kollarında istihdam edilebilirliğini artırmak amacıyla aktif işgücü programları harekete geçirilecektir. Ayrıca, IPARD kapsamında desteklenecek projeler için hazırlıklara başlanacaktır.
Öncelik 3. Kadınların ekonomik ve sosyal hayata katılımları artırılacak ve kadına yönelik şiddetin önlenmesi amacıyla toplumsal bilinç artırılacaktır.				
Tedbir 3.1. Kadınların toplumsal konumlarının güçlendirilmesini sağlayacak bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	TRT, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, Valilikler, Belediyeler, İşçi ve İşveren Sendikaları, STK'lar	Aralık Sonu (Devamlı)	Toplumsal cinsiyet eşitliğinin kamu politika ve programlarına yansıtılabilmesi için politika yapıcılara, karar vericilere, hizmet sunanlara ve topluma yönelik olarak ulusal eğitim programı ve eğitim materyalleri geliştirilecektir. İlgili materyaller kullanılarak bilinç artırıcı seminerler düzenlenecektir.
Tedbir 3.2. Ücretsiz doğum izinlerinin ebeveyn izni şeklinde yeniden düzenlenmesi sağlanacaktır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	ÇSGB, Sağlık Bakanlığı, Devlet Personel Başkanlığı, İşçi ve İşveren Sendikaları, STK'lar	Mart Sonu	TBMM Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyonu gündeminde yer alan ücretsiz doğum izinlerinin ebeveyn iznine dönüştürülmesine ilişkin Devlet Memurları Kanunu ve İş Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun çıkarılacaktır.
Tedbir 3.3. Kadın Ulusal Eylem Planı hazırlanacaktır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, İşçi ve İşveren Sendikaları, STK'lar	Aralık Sonu	Kamu politikalarına temel oluşturacak kadının temel sorun alanlarına ilişkin hazırlanacak olan Eylem Planına yönelik faaliyetler yürütülecek kurumlar arası koordinasyon sağlanacaktır.

Tedbir 3.4. Kadınlara karşı aile içi şiddetin önlenmesi amacıyla bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır.	Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü	TRT, YÖK, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, Valilikler, Belediyeler, İşçi ve İşveren Sendikaları, STK'lar	Aralık Sonu (Devamlı)	Kadınlara yönelik şiddet konusunda farkındalık ve duyarlılık artırmak amacıyla ulusal bilgilendirme seminerleri düzenlenecektir. Kadınlara karşı aile içi şiddetin sebep ve sonuçları hakkında niteliksel ve niceliksel araştırma yapılacaktır. Kadınlara Karşı Aile İçi Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı uygulanacaktır.
Tedbir 3.5. Kadın konukevleri sayısı artırılabilecektir.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	Yerel yönetimler, üniversiteler, STK'lar	Aralık Sonu	Özellikle töre mağduru kadınlara hizmet sunan kuruluşların sayılarının artırılması gerekmektedir. Ayrıca "Kadına Karşı Aile İçi Şiddetin Önlenmesi" konulu Başbakanlık genelgesinde de SHÇEK'e kadın konukevleri açma konusunda yükümlülükler getirilmiştir.
Öncelik 4. Zor koşullar altında yaşayan çocukların ile hükümlü çocukların durumlarını iyileştirecek ve çocuk işçiliğini önleyecek çalışmalar etkinleştirilecektir.				
Tedbir 4.1. Çocuk işçiliğini önleyecek çalışmalar etkinleştirilecektir.	Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı	MEB, SGK, İŞKUR, SHÇEK, SYDGM	Aralık Sonu (Devamlı)	Çocuk işçiliğinin önlenmesi hususunda ailelere yönelik bilinçlendirme, çalışan çocukların ailelerine mesleki eğitim gibi faaliyetlere devam edilecek, işverenlerin çocuk işçiliği konusundaki uygulamaları denetlenecektir.
Tedbir 4.2. Hüküm giymiş çocuk ve gençlere yönelik hizmetlerin kalitesi artırılabilecektir.	Adalet Bakanlığı	SHÇEK, İçişleri Bakanlığı, MEB, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, İŞKUR, Meslek Odaları	Aralık Sonu (Devamlı)	Hüküm giymiş çocukların ve gençlerin hükümlülük süresinde ıslahı ve topluma dönüşlerinde topluma bütünleşmeleri için uygulanmakta olan programlar çeşitlendirilecek ve etkinleştirilecektir. Bu faaliyetlerin etkisinin değerlendirilebilmesi amacıyla bu çocuklara yönelik takip sistemi oluşturulacaktır. Çocuk mahkemelerinin sayısı ve personeli artırılabilecektir.
Tedbir 4.3. Çocuk Evleri Yönetmeliği çıkarılacaktır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	Maliye Bakanlığı, Sayıştay Başkanlığı, Başbakanlık	Eylül Sonu	Korunmaya muhtaç çocukların Kurum bakımı yerine daha küçük birimlerde aile ortamına benzer yapılar ve ilişki sistemi içinde yetiştirileceği birimleri hayata geçirecek yasal düzenleme yapılacaktır.
Öncelik 5. Yaşlılara yönelik bakım hizmeti desteklenecek, kurumsal bakım konusunda huzurevlerinin niteliği artırılabilecektir.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	Sağlık Bakanlığı, SYDGM, ASAGM	Aralık Sonu (Devamlı)	Yaşlılara yönelik bakım hizmetlerinde öncelikle, kişiyi sosyal ve fiziki çevresinden ayırmadan sunulabilecek olan evde bakım hizmeti modeli tercih edilecektir. Bunun mümkün olmadığı durumlarda ise, kurum bakımının en iyi şekilde verilmesi sağlanacaktır. Bu bağlamda huzurevlerinin, niteliklerinin artırılması gerekmektedir.

Öncelik 6. Özürlülerin ekonomik ve sosyal hayata katılımlarının artırılmasına yönelik, sosyal ve fiziki çevre şartları iyileştirilecek, özel eğitim imkanları artırılacaktır.				
Tedbir 6.1. Mevcut sosyal ve fiziki çevre şartlarının özürlülere uygunluğunun tespiti yapılarak, bu şartlar özürlülere uygun hale getirilecektir.	Özürlüler İdaresi Başkanlığı	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, SHÇEK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu (Devamlı)	Sosyal ve fiziki çevre şartlarının özürlülere uyumu yönünde çalışmalar yürütülecektir.
Tedbir 6.2. Özürlülere yönelik okul öncesi danışmanlık ve rehberlik hizmetleri geliştirilecek ve özel rehabilitasyon merkezleri etkin bir biçimde denetlenecektir.	Milli Eğitim Bakanlığı	ÖZİDA, SHÇEK	Aralık Sonu (Devamlı)	Özürlülerin okula başlamadan önce eğitim alması gereken yer konusunda rehberlik ve danışmanlık hizmetleri geliştirilecektir. Rehberlik ve danışmanlık hizmetinin sonucunda özürlü çocuk genel eğitim sisteminde yer alabilecek durumda ise kaynaştırılacak, eğer bu mümkün değilse özel eğitim kurumlarına yönlendirilecektir.
Tedbir 6.3. Özürlü bireylerin aile ortamında yaşamaları için evde bakım hizmetleri desteklenecektir.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	Sağlık Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, ASAGM, ÖZİDA	Aralık Sonu (Devamlı)	Bakıma muhtaç özürlülerin tespit edilmesi, resmi ve özel bakım merkezlerinin açılması ve işletilmesine yönelik yönetmelikler gereği yeni hizmet modellerine ilişkin standartlar geliştirilecektir.

D. SOSYAL GÜVENLİK SİSTEMİNİN ETKİNLİĞİNİN ARTIRILMASI

1. Mevcut Durum

2006 yılı itibarıyla sosyal sigorta programları tarafından kapsanan nüfusun oranı yüzde 81,9, sağlık hizmetleri bakımından sosyal sigorta kapsamındaki nüfusun oranı ise yüzde 81,3'tür.

Sosyal sigorta sisteminin en önemli sorunu, sistemin gelirlerinin giderlerini karşılayamamasıdır. Geçmişte uygulanan erken emekliliğin olumsuz etkilerinin devam etmesi, sağlık harcamalarının giderek artması ve sistemin bilgi işlem alt yapısındaki eksiklikler, finansman sorununun en önemli nedenleri arasındadır. Sosyal sigorta kuruluşlarına bütçeden yapılan transfer tutarının GSYİH'ye oranı, 2005 yılında yüzde 4,77 iken, bu oran 2006 yılında yüzde 3,97'ye düşmüştür.

Sosyal sigorta sistemi, kayıtdışı istihdam ve finansman açığı başta olmak üzere çeşitli sorunlar dolayısıyla etkin ve adil bir sosyal güvence sağlama işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Sistemde yaşanan sorunların giderilmesi, herkesi kapsayan adil bir sosyal güvenlik sisteminin kurulması ve tüm nüfusun sağlık güvencesi kapsamına alınması, beş farklı sosyal sigorta rejiminin birleştirilmesi ve sistemde etkin bir bilgi işlem altyapısı kurulması amacıyla yürütülen reform çalışmaları kapsamında 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu 20 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Reform kapsamında, 5510 sayılı Sosyal Sigortalar ve Genel Sağlık Sigortası Kanununun ise 1 Ocak 2007 tarihinde yürürlüğe girmesi öngörülmüş, ancak Anayasa Mahkemesi Kanunun bazı hükümlerini 15 Aralık 2006 tarihli kararıyla iptal etmiştir. 5510 sayılı Kanunla ilgili

olarak Anayasa Mahkemesinin kararı doğrultusunda Sosyal Güvenlik Kurumu (SGK) ve ilgili kurumların çalışmaları devam etmekte olup, söz konusu Kanunun yürürlük tarihi 1 Ocak 2008'e ertelenmiştir.

TABLO:IV. 54- Sosyal Sigorta Programlarının Kapsadığı Nüfus ¹

(Kişi)			
KURULUŞLAR	2004	2005	2006
I. EMEKLİ SANDIĞI TOPLAMI	9.519.165	9.633.079	9.668.567
1. Aktif Sigortalılar	2.404.091	2.402.409	2.420.897
2. Aylık Alanlar	1.534.576	1.595.973	1.649.998
3. Bağlımlılar ²	5.580.498	5.634.697	5.597.672
4. Aktif - Pasif Sigortalı Oranı (1)/(2)	1,57	1,51	1,47
5. Bağlımlılık Oranı (3+2)/(1)	2,96	3,01	2,99
II. SOSYAL SİĞORTALAR KURUMU TOPLAMI	27.069.450	29.454.776	33.635.196
1. Aktif Sigortalılar	6.229.169	6.965.937	8.310.192
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar ³	327.962	266.558	278.608
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	176.717	178.178	187.951
4. Aylık Alanlar	4.120.866	4.308.186	4.510.701
5. Bağlımlılar ²	16.214.736	17.735.917	20.347.744
6. Aktif - Pasif Sigortalı Oranı (1+2+3)/(4)	1,63	1,72	1,95
7. Bağlımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,02	2,97	2,83
III. BAĞ-KUR TOPLAMI	16.403.890	15.990.253	16.383.589
1. Aktif Sigortalılar	2.212.299	2.103.651	2.082.318
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	238.313	239.388	244.105
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	997.937	1.011.333	1.049.206
4. Aylık Alanlar	1.519.190	1.600.294	1.753.025
5. Bağlımlılar ²	11.436.151	11.200.608	11.423.963
6. Aktif - Pasif Sigortalı Oranı (1+2+3)/(4)	2,27	2,10	1,93
7. Bağlımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,76	3,82	3,90
IV. ÖZEL SANDIKLAR TOPLAMI	301.441	306.169	298.266
1. Aktif Sigortalılar	73.412	75.552	85.352
2. Aylık Alanlar	74.367	76.027	77.979
3. Bağlımlılar ³	153.662	154.590	134.935
4. Aktif - Pasif Sigortalı Oranı (1)/(2)	0,99	0,99	1,09
5. Bağlımlılık Oranı (3+2)/(1)	3,11	3,05	2,49
V. GENEL TOPLAM	53.293.946	55.549.298	60.154.646
1. Aktif Sigortalılar	10.918.971	11.547.549	12.898.759
2. İsteğe Bağlı Aktif Sigortalılar	566.275	505.946	522.713
3. Tarımdaki Aktif Sigortalılar	1.174.654	1.189.511	1.237.157
4. Aylık Alanlar	7.248.999	7.580.480	7.991.703
5. Bağlımlılar ²	33.385.047	34.725.812	37.504.314
6. Aktif - Pasif Sigortalı Oranı (1+2+3)/(4)	1,75	1,75	1,83
7. Bağlımlılık Oranı (5+4)/(3+2+1)	3,21	3,19	3,10
VI. SAĞLIK HİZMETLERİ BAKIMINDAN SOSYAL SİĞORTALAR KAPSAMI ³	52.965.984	55.117.719	59.707.010
VII.GENEL NÜFUS TOPLAMI ⁴	71.609.000	72.520.000	73.425.000
VIII.SİĞORTALI NÜFUS ORANI (Yüzde)	74,4	76,6	81,9
IX. SAĞLIK KAPSAMINDAKİ NÜFUS ORANI (Yüzde)	74,0	76,0	81,3

Kaynak: SGK (Emekli Sandığı, SSK, Bağ-Kur), DPT.

¹ 2007 Yılı Programında yer alan veriler Sosyal Güvenlik Kurumunun gerçekleştirdiği güncellemeler doğrultusunda değiştirilmiştir. 20 Mayıs 2006 tarihinde yürürlüğe giren 5502 sayılı Sosyal Güvenlik Kurumu Kanunu ile Emekli Sandığı, Sosyal Sigortalar Kurumu ve Bağ-Kur Sosyal Güvenlik Kurumuna devredilmiştir.

² Tahmin.

³ SSK'da isteğe bağlı sigortalılar sağlık sigortası kapsamı dışındadır.

⁴ TÜİK, 2000 Genel Nüfus Sayımı ve HÜNEE, 2003 Nüfus ve Sağlık Araştırması sonuçlarına dayalı 2005 yılında yapılan yıl sonu nüfus tahminleri esas alınmıştır.

SGK bünyesinde aylık bağlama, hak sahipliğinin sorgulanması, sağlık hizmetlerinin sağlanmasında kullanılacak provizyon sistemi gibi konularda çalışmalar

sürdürülmektedir. Ayrıca, genel sağlık sigortası, sosyal sigortalar ve primsiz ödemeler uygulamalarının hazırlıkları ve kurumsal yeniden yapılanmayla ilgili çalışmalar da devam etmektedir.

Bir işte çalışmayan, düşük ücretlerle kayıtdışı çalışan kesimler veya prim ödeme gücüne sahip olmayanlar sosyal sigorta sistemi içinde yer alamamakta, bu kesimlerin sosyal hizmet ve yardım sistemi aracılığıyla desteklenme ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Ancak, sosyal hizmet ve yardımlardan yararlanacak kişi ve grupların tespitinde ortak ölçüt ve standartların oluşturulamaması, sosyal hizmet ve yardım faaliyeti yürüten kuruluşların ortak veri tabanının bulunmaması, bu alanda faaliyet gösteren kamu kurumlarının gerek kendi aralarında gerekse sosyal sigorta kuruluşları ve gönüllü kuruluşlarla işbirliğini yeterince geliştirememeleri ve gerekli sayıda nitelikli personel bulunmaması gibi nedenlerle, sosyal hizmet ve yardım sistemi gerçek ihtiyaç sahiplerine yeterli hizmet sunamamaktadır.

2022 sayılı 65 Yaşını Doldurmuş, Muhtaç, Gücsüz ve Kimsesiz Türk Vatandaşlarına Aylık Bağlanması Hakkında Kanun hükümleri uyarınca, 2002 yılı sonu itibarıyla 24,48 YTL olan aylık ödeme tutarı, 2007 yılı Temmuz-Aralık dönemi için yaşlılarda kişi başı 76,6, malullerde 153, özürliülerde ise 230 YTL'ye yükseltilmiştir. Bu kapsamda, 2006 yılı sonu itibarıyla toplam 1.244 bin kişiye 1.284 milyon YTL ödeme yapılmıştır.

3816 sayılı Ödeme Gücü Olmayan Vatandaşların Tedavi Giderlerinin Yeşil Kart Verilerek Devlet Tarafından Karşlanması Hakkında Kanun uyarınca, Sağlık Bakanlığı tarafından muhtaç vatandaşlara sağlık yardımları yapılmaya devam edilmektedir. 2006 yılı sonu itibarıyla toplam yeşil kart harcaması 2.983 milyon YTL'dir.

227 sayılı Kanun Hükmünde Kararname ve Muhtaç Aylığı ve Vakıf İmarat Yönetmeliği hükümleri uyarınca, Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından 2007 yılında 5.000 muhtaç, özürliü ve yetime aylık kişi başına 250,21 YTL ödenmektedir. Ayrıca, Türkiye genelinde toplam 108 imarette 77.280 kişiye yemek hizmeti verilmektedir.

Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) tarafından kişi başına aylık olarak yapılan nakdi yardım miktarı 2007 yılının ilk yarısında 178,54 YTL iken, ikinci yarısında 183,73 YTL olmuştur. Ayni-Nakdi Yardım Yönetmeliği doğrultusunda 2006 yılında yaklaşık 27.319 kişiye toplam 41 milyon YTL tutarında; 2007 yılı Ağustos ayı itibarıyla da 18.560 kişiye toplam 35 milyon YTL tutarında ayni-nakdi yardım ödemesi yapılmıştır.

Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü (SYDGM) tarafından il ve ilçe vakıfları kanalıyla muhtaç kişilere; eğitim, sağlık, gıda ve yakacak yardımları ile bayram öncesi yardımlar ve doğal afet yardımları gibi çeşitli sosyal yardımlar yapılmakta ve proje destekleri verilmektedir. Bu kapsamda SYDGM tarafından, 2005 yılında 7.433.738 kişiye yaklaşık toplam 1.305 bin YTL; 2006 yılında ise 7.409.638 kişiye yaklaşık toplam 1.389 bin YTL yardım yapılmıştır.

Göç, kentleşme, aile yapısında meydana gelen değişim, nüfus artışı ve işsizlik gibi nedenlerle sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyaç artarak devam etmektedir. 2005 yılında toplam kamu sosyal yardım harcamalarının GSYİH'ya oranı yüzde 0,86 iken, 2006 yılında yüzde 1,05'e yükselmiştir. Yoksul kesimlerin eğitim ve sağlık gibi hizmetlere erişimini kolaylaştıran yardımlarla bu kesimlerin yaşam şartları iyileştirilmektedir. Sosyal hizmet ve yardımlara olan ihtiyacın artmasına paralel olarak SHÇEK'e bağlı sosyal hizmet sunan kuruluş sayılarında da artış görülmektedir.

TABLO:IV. 55- Sosyal Yardım Hizmeti Veren Kuruluşların Sosyal Yardım Harcamaları

(Bin Kişi/Milyon YTL)

Kurumu	Yardım Türü	2004		2005		2006	
		Kişi Sayısı ⁴	Gider	Kişi Sayısı ⁴	Gider	Kişi Sayısı ⁴	Gider
SGK (Emekli Sandığı)	Yaşlı-Malül ve Sakat Aylığı	1 092,5	788,8	1 266,3	1 003,9	1 243,9	1 284,8
SHÇEK	Ayni-Nakdi Yardım	19,7	11,5	19,7	16,0	27,3	41,0
Vakıflar Genel Müdürlüğü	Muhtaç Yetim ve Özürlülere Maaş Ödemeleri	1,6	3,5	2,6	6,2	5,0	12,0
	İmarethane Hizmetleri	50,7	9,5	51,7	35,0	77,3	47,7
Sağlık Bakanlığı (1)	Yeşil Kart Uygulaması	13 418,6	678,6	10 811,6	1 808,7	12 550,9	2 908,3
SYDGM (Fon) (2)	Tüm Sosyal Yardım Türü Uygulamaları	7 244,6	1 347,8	7 433,7	1 304,7	7 409,6	1 389,5
TOPLAM (3),(4)		21 827,6	2 839,7	19 585,6	4 174,4	21 314,0	5 683,3
TOPLAM/GSYİH (Yüzde)			0,66		0,86		0,99

Kaynak: DPT, SGK (Emekli Sandığı), Sağlık Bakanlığı, SHÇEK, SYDGM, Vakıflar Genel Müdürlüğü

(1)Kişi sayısı söz konusu yıldaki toplam yeşil kart sahibi kişi sayısını belirtmektedir.

(2)Yararlanan kişi sayısı yararlanma sayıdır.

(3)Belediyelerin yapmış olduğu sosyal yardım harcamaları veri yetersizliği nedeniyle toplamda yer almamaktadır.

(4)Sosyal yardım alan kişi sayısında mükerrerlik söz konusu olabilir.

TABLO:IV. 56- Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğüne Bağlı Kuruluş Sayıları ve Kapasiteleri

Kuruluş Türleri	2004		2005		2006		2007 (1)	
	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite	Sayı	Kapasite
Yetiştirme Yurdu	109	8884	110	8581	112	8359	113	8281
Çocuk Yuvası	91	8092	95	8677	107	9534	106	9534
Huzurevi	62	6760	66	7173	69	7605	69	7605
Özürlü Bakım ve Rehabilitasyon Merkezi (Gündüzlü ve Yatılı)	61	2415	68	2755	67	3027	66	3120
Toplum Merkezi	59	-	62	-	66	-	70	-
Aile Danışma Merkezi	21	-	33	-	38	-	38	-
Kadın Konuk Evi	9	-	15	-	17	-	20	-
Çocuk Evi	-	-	-	-	-	-	45	260
Sosyal Rehabilitasyon Merkezi	-	-	-	-	-	-	7	174

Kaynak: SHÇEK

(1) Eylül ayı itibarıyla

2. Temel Amaç ve Hedefler

Sosyal güvenlik sistemi, nüfusun tümünü kapsayan, toplumun değişen ihtiyaçlarını karşılayabilen, mali sürdürülebilirliğe ve etkin denetim mekanizmasına sahip, kaliteli hizmet sunan bir yapıya kavuşturulacaktır.

Sosyal hizmetler ve yardımların eşitlik, sosyal adalet, etkinlik ve etkililik ilkeleri doğrultusunda sunulması amacıyla sosyal hizmet ve yardımlara ihtiyaç duyan kişilerin belirlenmesi için ortak bir veri tabanı oluşturularak, nesnel ölçütlerle işleyen bir tespit

mekanizması kurulacak ve sistemdeki kuruluşlar arasında iletişim ve işbirliği sağlanacaktır. Sosyal hizmetler ve yardımlar alanındaki nitelikli personel eksikliği giderilerek hizmetlerin kalitesi yükseltilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Sosyal sigorta sistemi, aktüeryal dengeler gözetilerek çalışan nüfusun tümünü kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacak ve sistemde tam otomasyona geçilecektir.				
Tedbir 1.1. Sosyal sigorta sisteminin mali sürdürülebilirliği sağlanacak, sistem çalışan nüfusun tümünü kapsayacak şekilde yaygınlaştırılacaktır.	Sosyal Güvenlik Kurumu	ÇSGB, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, İŞKUR	Mart Sonu	5510 sayılı Kanun Anayasa Mahkemesi iptal kararı çerçevesinde gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılacaktır. Sosyal sigorta sistemi kapsamındaki aktif sigortalı nüfus ve prim tahsilat oranları artırılacaktır. Genel Sağlık Sigortası kapsamında sağlık hizmetleri, sağlık kuruluşları ile yapılan hizmet sözleşmeleri aracılığıyla satın alınacaktır. Bu hizmetler, toplumun öncelikli sağlık sorunları maliyet ve etkililik analizleri dikkate alınarak belirlenecektir.
Tedbir 1.2. Sosyal sigorta sisteminin bilgi işlem altyapısında tam otomasyona geçilecektir.	Sosyal Güvenlik Kurumu	ÇSGB	Aralık Sonu	Sosyal sigorta sisteminin bilgi işlem altyapısında tam otomasyona geçilerek etkili, erişilebilir ve sürdürülebilir hizmet sunan bir yapı oluşturulacaktır. Gelir ve alacakların takibi ile tahsis işlemine esas olacak her türlü belge ve bilgilerin muhteviyatının, şeklinin ve gönderilme sürelerinin belirlenmesi ve bunların internet, elektronik ve benzeri ortamda gönderilmesinin sağlanmasına yönelik olarak Gelir ve Alacakların Takibi ve Tahsisi Projesi (GETAP) yürütülecektir.
Öncelik 2. Sosyal hizmet ve yardımlar sistemi geliştirilecek, sistemden yararlanacak kişilerin belirlenmesi amacıyla ortak bir veri tabanı oluşturularak, nesnel ölçütlerle işleyen bir tespit mekanizması kurulacaktır.				
Tedbir 2.1. Sosyal Hizmetler Kanunu çıkarılacaktır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	İlgili kamu kurum ve kuruluşları	Aralık Sonu	Sosyal Hizmetler Kanunu ile, korunmaya, bakıma, gelişmeye, destek ve yardıma ihtiyaç duyan birey, aile, grup ve topluma, kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerce sunulan sosyal hizmetlerin, temel ilke ve esasları ile model ve niteliğini belirlemek, sosyal hizmet uygulamalarına ilişkin rehberlik ve denetimin usul ve esaslarının düzenlenmesi amaçlanmaktadır.

Tedbir 2.2. Sosyal hizmet ve yardımların merkezi bir organizasyon altında bütün ihtiyaç sahiplerini kapsamayı sağlayacaktır.	Sosyal Güvenlik Kurumu	SYDGM, SHÇEK, Vakıflar Genel Müdürlüğü	Mart Sonu	Sosyal güvenlik sistemi ile bütünlüklü bir yapıda sosyal yardımlara ilişkin temel ilkeleri belirlemeyi ve sosyal hizmet ve yardımların hak haline getirilmesini sağlamayı amaçlayan Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler Kanunu çıkarılacaktır.
Tedbir 2.3. Sosyal yardım ve proje desteklerinin etkisi konusunda yapılan araştırma sonuçlarına göre yeni strateji ve politikalar oluşturulacaktır.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	DPT, TÜİK, SHÇEK, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	SYDGM'nin gerçekleştirdiği sosyal yardım ve proje faaliyetlerinin etki analizine yönelik uygulanan araştırma projesi sonuçları değerlendirilerek bu faaliyetlerin yoksullukla mücadelede daha etkin hale getirilmesi için yeni stratejiler ve politikalar oluşturulacaktır.
Tedbir 2.4. Sosyal yardımlardan yararlanacak kişilerin belirlenmesinde sağlıklı ve nesnel bir muhtalık ölçütü oluşturulacaktır.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	SGK, Sağlık Bakanlığı, SHÇEK, TÜİK, ÖZİDA, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Sosyal yardımdan yararlanacak kişilerin belirlenmesi için kullanılan puanlama formülü sağlıklı ve nesnel değerlendirmeye imkan tanıyacak ve tüm yardımları kapsayacak şekilde geliştirilecektir.
Tedbir 2.5. Sosyal hizmet ve yardımlar sisteminde sağlıklı işleyen bir bilgi işlem alt yapısı oluşturulacak ve veri tabanları arasında entegrasyon sağlanacaktır.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	SGK, SHÇEK, Sağlık Bakanlığı, SGK, TÜİK, ÖZİDA, Vakıflar Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	SYDGM bünyesinde sürdürülen Yönetim Bilgi Sisteminin tamamlanması ile birlikte tüm il ve ilçelerimizde sosyal yardım alanında faaliyet gösteren tüm STK'lara ilişkin isim, adres, şube vb bilgileri kapsayan bir veritabanı oluşturulmasına olanak tanınacaktır. İşbirliği yapılacak kurum ve kuruluşların çalışanlarının katkı ve katılımıyla yapılacak çalışmalar sonucu veri tabanlarının entegrasyonu için ortak norm ve kriterler belirlenerek standart bir yapı oluşturulacaktır.
Tedbir 2.6. Ulusal özürölüler veri tabanı aktif hale getirilecektir.	Özürölüler İdaresi Başkanlığı	İçişleri Bakanlığı, ÇSGB, Sağlık Bakanlığı, SGK, SYDGM, SHÇEK, TÜİK, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu	Özürölülere ait bilgilerin yer aldığı ulusal özürölüler veri tabanının tüm özürölülerini kapsayabilmesi için ilgili tüm kuruluşların kayıtlarında yer alan veriler bu veri tabanına girilecektir.

Tedbir 2.7. Sosyal hizmet ve yardımlar alanında nitelikli insan gücü eksikliği giderilecektir.	Yükseköğretim Kurumu	MEB, SGK, SHÇEK, SYDGM	Aralık Sonu (Devamlı)	Sosyal hizmet uzmanı yetiştiren okul sayısı, kontenjanlar ve öğretim elemanı sayısı artırılabilecektir.
Tedbir 2.8. Yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarının sosyal hizmet ve yardımlar alanındaki faaliyetleri desteklenecektir.	Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü	İçişleri Bakanlığı, SHÇEK, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu (Devamlı)	Sosyal hizmet ve yardımların ihtiyaç sahiplerine ulaşabilmesini sağlamak amacıyla, bu alandaki faaliyetlerin kamu kurumları, yerel yönetimler ve sivil toplum kuruluşlarıyla birlikte yürütülmesine destek verilecektir.
Öncelik 3. Korunmaya muhtaç çocuklar için alternatif bakım modelleri desteklenecek ve kurumsal bakım hizmetleri iyileştirilecektir.				
Tedbir 3.1. Korunmaya muhtaç çocukların öncelikle kendi ailesi yanında bakımı sağlanacaktır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	Yerel Yönetimler, STK'lar, SYDGM	Aralık Sonu (Devamlı)	Korunmaya muhtaç çocukların aileleri gelir düzeyini artırıcı projeler ve aynı nakdi yardımlar yoluyla desteklenecektir.
Tedbir 3.2. Korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren toplu yaşanan kuruluşlar yerine sevgi evi ve çocuk evleri modeli yaygınlaştırılacaktır. Duygusal, cinsel ve fiziksel istismara uğramış, madde bağımlısı, suça yönelen çocuklar için Koruma Bakım ve Rehabilitasyon Merkezleri ile Bakım ve Sosyal Rehabilitasyon Merkezleri açılacaktır.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	MEB, Sağlık Bakanlığı, ÇSGB, İçişleri Bakanlığı, ASAGM, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık Sonu (Devamlı)	Korunmaya muhtaç çocuklara hizmet veren kuruluşlar, çocukların gelişimine ve sosyal uyumuna katkıda bulunacak şekilde tasarlanacaktır. Duygusal, cinsel ve fiziksel istismara uğramış, madde bağımlısı, sokakta yaşayan, suça yönelen çocukların, rehabilite olmadan yetiştirme yurtlarına yerleştirilmesi burada kalan diğer çocuklar açısından önemli sorunlara yol açmaktadır. Bu nedenle bu çocuklara özellikle gündüzlü rehabilitasyon hizmeti sunan merkezlerin kurulması gerekmektedir.

E. KÜLTÜRÜN KORUNMASI, GELİŞTİRİLMESİ VE TOPLUMSAL DİYALOĞUN GÜÇLENDİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Kültürel altyapının güçlendirilmesi, kültürel etkinliklerin yaygınlaştırılması, dünya ülkeleri ve özellikle Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile kültürel ilişkilerimizin geliştirilmesi, yurt içi ve yurt dışında bulunan kültür varlıklarımızın tespiti, araştırılması, bakım-onarım ve restorasyonu yönündeki faaliyetler sürdürülmektedir.

Türk kültür, sanat ve edebiyatının yurtdışında tanıtılması ve Türkçenin yazı dili birikiminin dünya dillerine kazandırılması amacıyla Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından 2005 yılından bu yana yürütülen Türk Edebiyatının Dışa Açılımı (TEDA) projesi kapsamında çeviri ve yayın destek çalışmaları devam etmektedir. Bu çerçevede, 2006 yılında desteklenen eser sayısı 108'e ulaşmış, bunlardan 33 tanesi farklı dillerde yayımlanmıştır.

Kültürel hayatın canlandırılması ve kültürel faaliyetlerin ülkenin bütününe yaygınlaştırılması amacıyla, yerel nitelikteki kültür hizmetlerinin yerel yönetimlere devredilmesi ve bu alanda kamu-özel sektör işbirliğinin geliştirilmesi yönünde yasal ve idari düzenleme çalışmaları başlatılmıştır. Bu bağlamda kültür alanında sponsorluk uygulamasının yaygınlaştırılması ve kolaylaştırılmasıyla ilgili çalışmalar sürdürülmektedir.

Kültürel yabancılaşmanın önüne geçmek için alınan önlemler çerçevesinde, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından kullanıcılarla etkileşime imkan veren Türkiye Kültür Portalı oluşturulması çalışmaları başlatılmış ve site haritasının taslağı oluşturulmuştur. Portalın 2008 yılı başında deneme amaçlı olarak kullanıma açılması öngörülmektedir.

Kültür alanındaki nitelikli insan gücü ihtiyacının karşılanması, ilgili kurumlar arasında gerekli koordinasyonun sağlanması ve tanıtımla ilgili eksikliklerin giderilmesi konuları önemini korumaktadır.

Yoğun göç ve çarpık kentleşmenin oluşturduğu sorunlar, toplumsal bütünlüğü ve uyumu zedeleyici ortamlar oluşturmaktadır. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının (STK) toplumsal dayanışma ve bir arada yaşama kültürünü geliştirecek faaliyetlere ağırlık vermeleri gerekmektedir.

Hayatın her alanında yaşanan hızlı değişim, aile ve toplum içi kültürel ve sosyal ilişkileri olumsuz etkilemektedir. Aile içi yetersiz iletişim, eğitim sisteminin sorunları ve buna benzer nedenler gençlerin aileden kopmalarına, toplumsal sorunlara duyarsızlaşmalarına ve şiddete eğilimlerinin artmasına neden olabilmektedir. Eğitim, işsizlik, sosyal güvenlik, sosyal katılım, karar alma süreçlerine katılım, aidiyet hissi ve toplumsal duyarlılık gibi gençliği yakından ilgilendiren konular, kurumlar arası etkin bir eşgüdümü gerektirmektedir.

Kültürel değişimin hızlanması aile kavramının önemini daha da artırmaktadır. Ekonomik gelişmenin sosyal kalkınma ile tamamlanabilmesi için aile kurumunun güçlendirilmesi, statüsünün geliştirilmesi ve aile üyelerinin yaşam standartlarının yükseltilmesini amaçlayan politikalar, temel gereklilikler haline gelmiştir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Toplumsal değişim sürecinde kültürel zenginliğimizin korunması, geliştirilmesi ve gelecek kuşaklara aktarılması, kültür politikalarının temelini oluşturacaktır. Sosyal ve ekonomik politikalarda kültür boyutunun dikkate alınması ve kültür politikalarının hayata geçirilmesinde yerel yönetimlerin ve STK'ların etkin katılımı sağlanacaktır. İhtiyacını duyduğumuz değer ve davranışlarla zenginleştirilerek geçmişten geleceğe taşınan kültürel birikimimizi ve onun tarafından biçimlenmiş olan kimliğimizi, özgüvenli bir şekilde çağımızın değerleriyle bütünleştirebilecek bireyleri yetiştirmek amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır. Ayrıca, ortak kültürel değerlerimiz etrafında ve farklılıklara saygı çerçevesinde tüm bireylerin hoşgörü, uzlaşma kültürü ve toplumsal dayanışma içerisinde yaşaması amaçlanmaktadır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Kültürel mirasımızın korunması, tanıtılması ve bu konuda kamuoyu bilincinin artırılması sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	MEB, Diyanet İş. Bşk., Devlet Arş. Gn. Md., Vakıflar Gn. Md., Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık sonu	Yurt içindeki ve dışındaki tarihi eserlerimiz ile kültürel mirasımızın korunması sağlanacaktır. Kültürel mirasımıza yönelik bilincin geliştirilmesi amacıyla ilk ve ortaöğretim düzeyinde programlar geliştirilecektir. Yazma eserlerin restorasyonu yapılarak, tıpkı basımı ve günümüz Türkçesine çevirisi yapılacaktır.
Öncelik 2. Toplumun her kesiminin kültürel faaliyetlere kolay erişimi ve eşit yararlanması amacıyla gerekli tedbirler alınacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Üniversiteler, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık sonu	Eğitimsizlik veya bilgi eksikliği sonucu ortaya çıkan, kültür değerlerimizin tanınmaması ve buna bağlı olarak toplumumuzda kendisini gösteren kültürel yabancılaşmayı önleyici çalışmalar yapılacaktır. Görsel, işitsel ve sahne sanatlarının gelişimi ve desteklenmesi için mekansal ve mali desteği de içerecek şekilde uygun ortamlar hazırlanacaktır. Kütüphanelerin sayısı artırılıp modernize edilecek ve kütüphanecilik alanında yerel yönetimlerle özel kuruluşların etkin rol almasını sağlayacak yasal düzenlemeler yapılacaktır. Türkiye Kültür Portalı teknik altyapı kurulumu ve içerik yönetimi ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.
Öncelik 3. Kültür sektörünün milli gelir ve ihracat içerisindeki payı artırılacaktır.				
Tedbir 3.1 Kültür turizminin geliştirilmesi ve maddi kültür ürünlerinin ihraç ürünlerine dönüştürülmesi sağlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	DTM, Yerel Yönetimler	Aralık sonu	Kültürel ve yöresel değerler korunarak, başta geleneksel el sanatları olmak üzere maddi kültür ürünlerinin ihracatını kolaylaştırıcı düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 3.2 Sinema ve belgesel film gibi kültürel ürünlerin üretimi teşvik edilerek milli gelir ve ihracat içindeki payı artırılacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	DTM, TRT, Özel Sektör	Aralık sonu	Sinema-belgesel film sektörüne yapılan proje bazlı destekler devam edecektir. Ayrıca Türk yapımlarının uluslararası düzeyde tanıtımı için finansal destek sağlanacaktır.
Öncelik 4. Türkçenin geliştirilmesi, doğru ve etkin kullanımı sağlanacaktır.	Türk Dil Kurumu	Kültür ve Turizm Bakanlığı, MEB, YÖK, TRT, TÜBİTAK, RTÜK, Üniversiteler	Aralık sonu	Bilim, eğitim, öğretim ve yayın kuruluşlarında Türkçenin doğru ve etkin kullanımı sağlanacaktır. Yazılı ve görsel basında ve ticari alanda yabancı kelimeler yerine Türkçe kelimelerin kullanımının özendirilmesine çalışılacaktır. Türkçenin geliştirilmesi için araştırma çalışmaları sürdürülecektir.

Öncelik 5. Toplumsal dayanışmanın artırılması amacıyla hoşgörü ve toplumsal diyalogu geliştirici, sosyo-kültürel uyum sorunlarını giderici politikalara öncelik verilecektir.				
Tedbir 5.1 Kente göç eden insanların sosyo-kültürel ihtiyaçlarına yönelik tespitler yapılacak ve kente entegrasyonları sağlanacaktır.	İçişleri Bakanlığı	MEB, SHÇEK, Yerel Yönetimler, STK'lar	Aralık sonu	Göç alan bölgelerdeki okullarda öğrencilerin uyum sorunları ile ilgili rehberlik hizmetleri iyileştirilecektir. Göç eden kesimin kente entegrasyonu sorunlarıyla ilgili olarak yerel yönetimlerin kapasitesi artırılacak ve bu husustaki sosyal araştırmalara öncelik verilecektir.
Tedbir 5.2 Aile kurumunun güçlendirilmesi, statüsünün geliştirilmesi ve aile üyelerinin bir bütün olarak yaşam standartlarının yükseltilmesi amacıyla politikalar geliştirilecektir.	Aile ve Sosyal Araştırmalar Gn. Md. (ASAGM)	KSGM, Yerel Yönetimler, Üniversiteler, STK'lar	Aralık sonu	Aile kurumunun güçlendirilmesi amacıyla, ailelere ve topluma yönelik bilinçlendirme çalışmaları yapılacaktır. Ailelerin bilinç düzeyini yükseltmeyi amaçlayan eğitim programları hazırlanacaktır.
Tedbir 5.3 Aile danışmanlığı hizmeti etkinleştirilecektir.	Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu	ASAGM, Yerel Yönetimler	Aralık sonu	Yoğun göç, hızlı ve çarpık kentleşme sonucunda ortaya çıkan sosyo-kültürel uyum sorunlarını azaltmak amacıyla aile eğitimi ve danışmanlığı modelleri geliştirilecektir. SHÇEK personelinin aile içi şiddetle ilgili danışmanlık hizmetleri konusunda kapasiteleri artırılabilecektir.
Öncelik 6. Gençlerin aileleriyle ve toplumla iletişimlerini daha sağlıklı hale getirecek, özgüvenlerini geliştirecek, topluma aidiyet duygusu ve duyarlılıklarını ve karar alma süreçlerine katılımlarını artıracak tedbirler alınacaktır.				
Tedbir 6.1 Gençlik alanındaki mevzuat yeniden düzenlenecektir.	Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü (GSGM)	Başbakanlık, DPT	Eylül Sonu	Başta AB olmak üzere diğer ülkelerdeki mevzuat ve teşkilat yapılarıyla ilgili araştırmalar yapılacak ve Türkiye için bir kanun tasarısı taslağını da içeren uygun bir model önerisi hazırlanacaktır.
Tedbir 6.2 Gençlerin karar alma süreçlerine katılımı artırılacaktır.	GSGM	MEB, SHÇEK, Yerel Yönetimler, STK'lar	Haziran Sonu	Karar alma süreçlerine katılımı başta AB ülkeleri olmak üzere iyi örnekler incelenerek Türkiye için bir değerlendirme yapılacaktır. Serbest zamanları değerlendirmeye yönelik gerçekleştirilen faaliyetlerin çeşitliliği katılımcıların önerileri alınarak artırılacak, İl Spor Merkezleri Projesine katılan sporcu sayısı 400 bine çıkarılacak ve Sporcu Eğitim Merkezlerinin daha fazla şehirde daha çok spor dalında hizmet vermesi sağlanacaktır. Gençlik Merkezleriyle ilgili örnek bir model oluşturulacaktır.
Tedbir 6.3 İl Gençlik Meclislerinin kurulması teşvik edilecek ve bu meclislerin kamu kurumlarının taşra teşkilatlarıyla işbirliği geliştirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	GSGM, SHÇEK, Yerel Yönetimler	Eylül Sonu	Kent Konseyleri Yönetmeliği ile yasal statüye kavuşan Gençlik Meclislerinin potansiyeli olan kentlerde kurulması ile ilgili izleme çalışması yapılacak ve mevcut gençlik meclislerinin yerel düzeydeki kurum ve kuruluşların çalışmalarına katkısı artırılacaktır.

Tedbir 6.4 Çocukların ve gençlerin şiddete yönelmeleri önlenecek ve çocukların internet ortamında işlenen suçlara karşı korunması sağlanacaktır.	İçişleri Bakanlığı	MEB, GSGM, ASAGM, SHÇEK, RTÜK, STK'lar	Aralık sonu	Çocukların ve gençlerin şiddete yönelmelerine neden olacak yayınlara ilişkin denetimler artırılacak ve mevzuatta gerekli düzenlemeler yapılacaktır. İnternet ortamında çocuklara karşı işlenen suçlara yönelik bilinçlendirme kampanyaları düzenlenecektir.
Öncelik 7. Toplumsal kalkınmada sivil toplum kuruluşlarının rolü artırılacaktır.				
Tedbir 7.1 STK'lar ve kamu kuruluşları arasındaki iletişim artırılacaktır.	İçişleri Bakanlığı	DPT, STK'lar	Aralık sonu	Kamu politikalarının oluşturulmasında demokratik katılımı, saydamlığı sağlamak ve toplumsal diyalogu geliştirmek için STK'ların karar alma süreçlerine katılımları sağlanacaktır. Türkiye'deki STK'ların durumuyla ilgili kamu kurumları düzenli yayınlarla bilgilendirilecektir.
Tedbir 7.2 Vakıfların toplumsal yardımlaşmanın artırılmasında ve günümüzde devletin üzerinde olan hizmetlerin yürütülmesinde daha etkin rol alması ve vakıflara vatandaş katılımı ve desteği sağlanacaktır.	Vakıflar Genel Müdürlüğü	MEB, TRT, Üniversiteler, STK'lar	Aralık sonu	Vakıflar ve STK'larla kamu arasında sosyal hizmetler, projeler ve politika oluşturma alanlarında ortaklıklar kurulacaktır. Vakıflar politika oluşum süreçleri hakkında bilgilendirilecektir. Vakıflara yapılan bağışlardan alınan vergi oranının düşürülmesi sağlanacaktır. Vakıf kültürünü tanıtıcı ve özendirici etkinlikler ve yayınlar yapılacaktır.

F. SOSYAL HARCAMALARDA ETKİNLİK VE KALİTENİN ARTIRILMASI

1. Mevcut Durum

Eğitim, sağlık ve sosyal koruma harcamalarını içeren sosyal harcamaların GSYİH'ya oranında son yıllarda önemli bir artış görülmektedir. 2002 yılından sonra kamu eğitim harcamalarının GSYİH'ya oranında bir düşme yaşansa da, özellikle aynı yılda başlatılan Eğitime Yüzde Yüz Destek Kampanyası çerçevesinde, eğitime sağlanan katkılarının tamamının vergi indiriminden faydalanabilmesine imkan verilmiş ve özel sektörün eğitime katkısı artmıştır. 2006 yılında kamu eğitim harcamalarının GSYİH'ya oranı tekrar yükselmiştir. Eğitim harcamalarının GSYİH'ya oranında artışlar olsa da okullaşma oranının düşüklüğü ve bölgeler arası farklılıklar gibi erişim sorunları ile fiziki altyapı yetersizlikleri, müfredatın güncellenmesi, öğretmen niteliklerinin geliştirilmesi ve eğitim materyallerinin müfredatla uyumunu içeren kalite sorunları önemini korumaktadır.

2000-2007 döneminde sosyal korumaya ilişkin harcamalarda da özellikle emekli aylığı ödemelerinin artması ile beraber önemli artışlar yaşanmıştır. Her ne kadar sosyal koruma harcamalarında artışlar yaşansa da sosyal dışlanma, yoksulluk ve gelir dağılımı dengesizliği gibi sorunlar bu alanda öne çıkmaktadır.

Aynı dönemde sağlık harcamalarında da önemli oranda artışlar yaşanmış, 2004, 2005 ve 2006 yıllarında sağlık harcamalarını sınırlamaya yönelik olarak alınan bazı tedbirler sayesinde sağlık harcamalarının GSYİH'ya oranı 2004 yılı sonrasında sabit kalmaya devam etmiştir. Söz konusu dönemde, sağlık harcamalarındaki genel artış trendine rağmen fiziki altyapı ve sağlık personelinin gerek nicelik gerekse nitelik olarak yetersiz kalması ve bölgeler arasında dengeli bir şekilde dağılmaması, koruyucu sağlık hizmetlerinin yetersizliği, erişime ilişkin sorunlar ile etkili bir sevk zincirinin oluşturulamaması gibi nedenlerle sağlık hizmetlerinde kalite sorunu önemini korumaktadır.

TABLO:IV. 57- Sosyal Harcamaların Gelişimi

(GSYİH'ya Oranlar, Yüzde)

SOSYAL HARCAMALAR	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007(1)	2008(2)
EĞİTİM (3)	4,0	4,2	4,4	4,1	4,0	4,0	4,1	4,3	4,5
SAĞLIK (3)	3,5	4,3	4,7	4,8	5,1	5,2	5,2	5,2	5,1
SOSYAL KORUMA	6,7	7,7	7,9	9,1	9,1	9,7	9,5	9,7	9,7
Emekli Aylıkları ve Diğer Harcamalar(4)	6,3	7,1	7,1	8,1	8,2	8,7	8,4	8,7	8,6
Sosyal Yardım ve Primsiz Ödemeler(5)	0,4	0,3	0,3	0,4	0,3	0,5	0,6	0,6	0,7
Doğrudan Gelir Desteği Ödemeleri	0,0	0,3	0,5	0,6	0,6	0,5	0,5	0,4	0,4
TOPLAM	14,2	16,2	17,1	18,0	18,2	18,9	18,8	19,2	19,3

(1) Tahmin

(2) Program

(3) Konsolide ve katma bütçeli kuruluşlar (2006 yılından itibaren merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşlar), bütçe dışı fonlar, KİT'ler, sosyal güvenlik kuruluşları, döner sermayeler ve yerel idarelerin harcamalarını içermektedir. Ayrıca, sosyal yardım mahiyetinde olan yeşil kart harcamaları sağlık harcamaları kapsamında değerlendirilmiştir.

(4) Sosyal güvenlik kuruluşlarıncı ödenen emekli aylıklarının yanı sıra bu kuruluşların diğer giderlerini ve işsizlik sigortası fonunun giderlerini içermektedir.

(5) Konsolide ve katma bütçeli kuruluşlar (2006 yılından itibaren merkezi yönetim kapsamındaki kuruluşlar), Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışmayı Teşvik Fonunun sağlık ve eğitim dışı harcamalarını, Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğü, Özürlüler İdaresi Genel Müdürlüğü Başkanlığı harcamaları ile Emekli Sandığı tarafından primsiz ödemeler kapsamındaki harcamaları içermektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Önümüzdeki dönemde eğitim, sağlık ve sosyal koruma sisteminde maliyet etkin bir yönetim izlenerek erişim, etkinlik ve kalitenin artırılması amaçlanmaktadır.

IV. BÖLGESEL GELİŞMENİN SAĞLANMASI

A. BÖLGESEL GELİŞME POLİTİKASININ MERKEZİ DÜZEYDE ETKİNLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Bölgeler ve iller arası gelişmişlik farklarının azaltılması, geri kalmış yörelerde gelir seviyesinin artırılması, ekonomik faaliyet çeşitliliğinin sağlanması, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi, yerel dinamikleri ve potansiyelleri harekete geçirecek girişimlerin

desteklenmesi, kurumsal kapasitenin ve işbirliğine dayalı rekabetin geliştirilmesi ile kaynakların yerinde ve etkin kullanılması ihtiyacı devam etmektedir.

AB'ye katılım süreciyle birlikte, Türkiye'nin gerek kendi bölgeleri, gerek AB üyesi ülkelerle arasındaki gelişmişlik farklarının azaltılması hususu daha da önem kazanmıştır.

TABLO:IV. 58- Düzey 2 İstatistiki Bölge Birimleri (İBB) Bazında Çeşitli Göstergeler

Bölgeler		Sosyo-Ekonomik Gelişmişlik Sırası (2003)	Nüfusun Payı (2000) (Yüzde)	1990-2000 Yıllık Nüfus Artış Hızı (Yüzde)	Şehirleşme Oranı (2000) (Yüzde)	Net Göç Oranı (1995- 2000) (Binde)	Bölgelerin GSYİH'ya Katkısı (2001) (Yüzde)	Kişi Başına GSYİH Endeks Değerleri (2001)	İşsizlik Oranı (2006) (Yüzde)	İstihdamın Sektörel Yapısı (2006)				Üniversite Sayısı - 2007	Bütçe Gelirinin Giderlerini Karşılama Oranı (2006)
										Tanım Sektörü Payı (Yüzde)	Sanayi Sektörü Payı (Yüzde)	Hizmetler Sektörü Payı (Yüzde)			
TR10 (İstanbul)	1	14,8	33,1	90,7	46,1	21,3	143	11,2	0,5	41,9	57,6	27	9,97		
TR51 (Ankara)	2	5,9	21,4	88,3	25,6	7,6	128	12,1	7,5	25,2	67,3	10	2,20		
TR31 (İzmir)	3	5	22,4	81,1	39,9	7,5	150	11,2	17,5	31,2	51,3	6	4,46		
TR41 (Bilecik, Bursa, Eskişehir)	4	4,5	22,6	76,4	38,7	5,2	117	7,6	17,3	45,1	37,6	4	1,86		
TR42 (Bolu, Düzce, Kocaeli, Sakarya, Yalova)	5	4	17,7	57,2	-9,5	7,6	191	10,7	20,0	34,6	45,4	5	8,61		
TR21 (Edirne, Kırklareli, Tekirdağ)	6	2	13,6	60,2	43,4	2,5	127	8,0	22,9	30,0	47,1	3	1,74		
TR62 (Adana, Mersin)	7	5,2	21,8	68,5	-6,9	5,8	111	16,2	26,1	21,5	52,3	3	1,45		
TR32 (Aydın, Denizli, Muğla)	8	3,7	16,3	46,7	35,8	4,2	113	7,4	34,9	22,7	42,4	3	1,13		
TR61 (Antalya, Burdur, Isparta)	9	3,7	31,3	55,3	47,2	3,5	95	7,3	32,6	14,3	53,1	3	1,38		
TR22 (Balıkesir, Çanakkale)	10	2,3	9,2	51,5	11,6	2,2	98	6,2	47,7	15,0	37,3	2	0,83		
TR81 (Bartın, Karabük, Zonguldak)	11	1,5	-7,4	44,5	-69,1	1,6	108	5,9	36,6	23,9	39,5	2	1,56		
TR33 (Afyon, Kütahya, Manisa, Uşak)	12	4,5	10	52	-5,8	3,9	88	7,2	40,6	24,1	35,3	4	0,95		
TR52 (Karaman, Konya)	13	3,6	21,3	58,9	0,0	2,7	75	10,6	33,5	18,9	47,5	2	0,75		
TRC1 (Adıyaman, Gaziantep, Kilis)	14	3	20,3	70,3	-22,9	2	65	15,1	23,3	35,2	41,5	3	0,61		
TR63 (Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye)	15	4	12,8	52,6	-30,2	2,9	74	12,1	33,3	22,3	44,4	3	0,97		
TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat)	16	3,7	8,7	58,8	-28,6	2,4	66	11,3	26,8	23,2	50,0	3	0,68		
TR71 (Aksaray, Kırıkkale, Kırşehir, Nevşehir, Niğde)	17	2,5	10,1	53	-19,4	2,1	85	10,5	42,0	16,3	41,7	5	0,90		
TR83 (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat)	18	4,4	5,2	51,5	-46,7	3,2	73	6,6	50,8	15,1	34,0	4	0,56		
TR90 (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Rize, Trabzon, Ordu)	19	4,6	9,3	49,4	-26,1	3,1	67	5,7	52,2	11,9	35,9	5	0,61		
TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli)	20	2,6	11,1	58,8	-27,1	1,7	67	13,7	44,2	13,6	42,2	3	0,32		
TR82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop)	21	1,3	-7,3	47,8	-39,8	0,9	70	5,0	58,6	10,3	31,2	3	0,40		
TRA1 (Bayburt, Erzincan, Erzurum)	22	2	7,4	57,3	-43,5	1	50	5,4	47,5	8,6	43,8	2	0,30		
TRC2 (Diyarbakır, Şanlıurfa)	23	4,1	29,1	59,1	-39,5	2,2	54	12,0	26,9	16,2	56,8	2	0,31		
TRC3 (Batman, Mardin, Siirt, Şırnak)	24	2,6	23,4	59,6	-46,8	1,2	46	15,7	20,0	17,5	62,5	3	0,22		
TRA2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars)	25	1,7	5	44,6	-57,3	0,6	34	5,2	56,2	5,9	37,9	2	0,23		
TRB2 (Bitlis, Hakkari, Muş, Van)	26	2,9	25,5	49,3	-39,5	1	35	8,5	48,4	10,6	41,0	3	0,18		
Türkiye		100	18,3	64,9		100	100	9,9	27,3	25,4	47,3	105			

Kaynak : DPT, TÜİK, Maliye Bakanlığı

Bölgeler arası gelişmişlik farklarının azaltılması amacıyla hazırlanan Güneydoğu Anadolu (GAP), Zonguldak-Bartın-Karabük (ZBK), Doğu Karadeniz (DOKAP) ve Doğu Anadolu (DAP) Bölgesel Gelişme Planları ile Yeşilirmak Havza Gelişim Planı (YHGP) kapsamındaki uygulamalar; kaynak kısıtları, koordinasyon sorunları ve kapasite yetersizlikleri nedeniyle, henüz beklenen faydayı verememektedir. Bölgesel gelişmenin

hızlandırılabilmesi için operasyonel nitelikli programlara, tanımlanmış finansman kaynaklarına ve yerel düzeyde teknik koordinasyon birimlerine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Ülke genelini kapsayan, mekansal ve bölgesel gelişme stratejilerinin altyapısını oluşturmak, bölgesel gelişme açısından ulusal düzeyde eşgüdümü sağlamak ve hazırlanacak alt ölçekli plan ve stratejilere genel bir çerçeve oluşturmak amacıyla başlatılan Ulusal Bölgesel Gelişme Stratejisi çalışmaları sürdürülmektedir.

49 il ve 2 ilçeyi içine alan Kalkınmada Öncelikli Yörelere (KÖY) yönelik politikalar çeşitli desteklerle uygulanmaya devam edilmektedir. Bu kapsamda, il özel idareleri ve belediyelerin muhtelif projelerine mahalli idareler ödeneğinden mali destek sağlanmaktadır.

KÖY'lerde faaliyet gösteren organize sanayi bölgesi sayısının 2007 yılı sonu itibarıyla 35'ten 40'a, küçük sanayi sitesi sayısının ise 182'den 190'a çıkması beklenmektedir.

Ülke genelinde faal serbest bölge sayısı, 2007 yılında 21'den 22'ye ulaşmıştır. Bunlardan 5'i KÖY'lerde bulunmaktadır.

2006-2007 öğretim yılında 282 pansiyonlu ilköğretim okulunun tamamı, yatılı ilköğretim bölge okuluna (YİBO) dönüştürülmüştür. Bu okullarla birlikte, 10'u KÖY'lerde olmak üzere toplam 21 YİBO'nun kurulmasıyla YİBO sayısı; KÖY'lerde 266'dan 470'e, ülke genelinde ise 300'den 603'e ulaşmıştır.

Yatırımların ve istihdamın teşviki amacıyla yürürlüğe konulan 5084 sayılı Kanun ile bu Kanunda değişiklik yapan 5350 sayılı Kanun kapsamındaki illerde; gelir vergisi stopajı teşviki, sigorta primi işveren paylarında teşvik, bedelsiz yatırım yeri tahsis ve enerji desteği gibi uygulamalara devam edilmektedir. Bu kanunlar kapsamında, 2004 yılı başından 2007 yılı Eylül ayı sonuna kadar Türkiye genelinde 2007 yılı fiyatlarıyla yaklaşık 2,9 milyar YTL tutarında yeni yatırım öngörülmüştür. Söz konusu yatırımların yüzde 15,4'lük kısmının Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinde gerçekleşmesi beklenmektedir. Aynı dönemde, enerji desteği teşvik unsuru kapsamında yaratılması öngörülen ilave istihdam Türkiye genelinde yaklaşık olarak 86 bin kişi iken, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgelerinin toplam ilave istihdam içerisindeki payı yüzde 20'dir.

Türkiye'de yoğun olarak yaşanmakta olan bölgeler arası göç, önemli ölçüde bölgeler arası gelişmişlik farklarından kaynaklanmaktadır. Yoğun göç alan kentlerde, konut, çevre, fiziki ve sosyal altyapı gibi sorunlar yanında, asayiş, istihdam, sosyal hizmetler, kentsel uyum gibi alanlarda da sorunlar yaşanmaktadır.

Göçün olumsuz etkileri İstanbul, Ankara, İzmir, Adana, Antalya, Diyarbakır, Gaziantep, İzmit, Bursa, Mersin, Adapazarı gibi büyükşehirlerin yanı sıra Aydın, Yalova, Denizli, Manisa, Muğla, Şanlıurfa gibi bazı kentlerde de hissedilmeye başlamıştır.

Bu kapsamda, nispeten az gelişmiş bölgelerde göç eğilimlerini bölge içine yönlendirmede çekim merkezi ve kentsel büyüme kutbu işlevi görecektir ve çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksek cazibe merkezleri belirlenmiştir. Gelişme gücünü çeken bölgelerde belirlenen merkezler; Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Kayseri, Konya, Malatya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Trabzon ve Van kentlerinden oluşmaktadır.

AB'ye katılım sürecinde, üyelik sonrası yapısal fonlar ve uyum fonu kullanımına imkan sağlayacak "Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu" başlıklı fasıla uyum çalışmaları, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı koordinasyonunda yürütülmektedir. Bu alanda pratik bilgi ve deneyim elde etmek amacıyla AB fonları ile desteklenen bölgesel program uygulamaları sürdürülmüştür.

2007-2013 AB Katılım Öncesi Mali Araç fonları için hazırlanan Stratejik Çerçeve Belgesinde (SÇB) mekansal odaklanmayı sağlamak üzere cazibe merkezleri yaklaşımı esas alınmış ve bu kapsamda Batman, Diyarbakır, Elazığ, Erzurum, Gaziantep, Kahramanmaraş, Kars, Kastamonu, Kayseri, Malatya, Samsun, Sivas, Şanlıurfa, Trabzon ve Van kent merkezleri bölgesel rekabet edebilirlik ve insan kaynakları projelerinde öncelikli alanlar olarak belirlenmiştir.

Avrupa Birliği'ne uyum süreci çerçevesinde DPT ve üye ülke ortağı İtalya Ekonomik Kalkınma Bakanlığı Kalkınma ve Uyum Politikaları Başkanlığının işbirliği ile sürdürülen "Devlet Planlama Teşkilatının Bölgesel Gelişme Alanında Kurumsal ve İdari Kapasitesinin Güçlendirilmesi Eşleştirme Projesi" Ocak 2007 itibarıyla tamamlanmıştır. Ayrıca, İtalyan Hükümetiyle bu projenin devamı niteliğinde ikili işbirliği projesi başlatılmış olup, 2007 sonu itibarıyla tamamlanacaktır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Bölgesel gelişme politikaları; AB'ye uyumu da dikkate alarak, bir taraftan bölgelerin ekonomik verimliliğini yükseltmek suretiyle ulusal kalkınmaya, rekabet gücüne ve istihdama katkısı artırırken, diğer taraftan da bölgeler arası gelişmişlik farklarını azaltma amacına hizmet edecek, iç göç hareketlerinin sosyal, ekonomik ve kentsel gelişme bakımından uyumlu ve istikrarlı bir yapıya kavuşmasını ve refahın ülke geneline dengeli dağılmasını sağlayacaktır.

Ulusal düzeyde bölgesel ve mekansal gelişme çerçevesi geliştirilecek, yerel düzeydeki kuruluşlarla işbirliği içinde bölgesel gelişme stratejileri ve planları hazırlanacak, alt ölçekli (bölge ve il) plan ve stratejilerin kapsamı ile ilke ve standartları belirlenecektir.

Bölgelerde iş fırsatları ve yaşam kalitesinin artırılmasına, ulaşılabilirliğin ve bölge içi ve bölgeler arası etkileşimin geliştirilmesine yönelik olarak, kamu yatırım uygulamalarında ve hizmet arzında mekansal önceliklendirme ve odaklanma sağlanacak, başta potansiyeli yüksek kentler olmak üzere sosyal ve fiziki altyapı güçlendirilecektir.

Kamunun yerel ve bölgesel kalkınmaya ilişkin destek politikaları, bölgesel gelişme düzey ve potansiyelleri dikkate alınarak gözden geçirilecek; başta daha seçici ve mekansal odaklı devlet yardımları olmak üzere, girişim sermayesi, kredi garanti fonları, mikro-kredi kurumları, farklılaştırılmış asgari ücret uygulaması ve girdi maliyetlendirmesi gibi yatırımı, üretimi ve istihdamı artırıcı yeni araçlar geliştirilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Ülke genelini kapsayacak şekilde hazırlanmakta olan ulusal bölgesel gelişme stratejisinde mekânsal ve bölgesel gelişme politika çerçevesi oluşturulacak, buna bağlı olarak alt ölçekteki (bölge ve il) gelişme stratejileri ve planlarının esasları, standartları ve çerçevesi belirlenecektir.				
Tedbir 1.1. Ulusal düzeyde bölgesel gelişme stratejisi (UBGS) hazırlanacaktır.	DPT	Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Diğer ilgili bakanlıklar, Mahalli idareler,	Aralık Sonu	Bölgesel gelişme açısından ulusal düzeyde eşgüdümü sağlamak, uygulamayı yönlendirmek ve hazırlanacak alt ölçekli plan ve stratejilere genel bir çerçeve oluşturmak üzere UBGS hazırlanacaktır. UBGS stratejik plan yöntemiyle hazırlanacak ve ulusal ölçekte mekânsal gelişme perspektifini de içerecektir.
Öncelik 2. Yerel ve merkezi kuruluşlar arasında mekânsal gelişim planlamasıyla ilgili görev ve yetkiler belirgin bir şekilde tanımlanacak ve etkin bir denetim mekanizması oluşturulacaktır.				
Tedbir 2.1. Mekânsal gelişim planlamasının hiyerarşisi ile bu alandaki sorumlu kuruluşların görev ve yetkileri yeniden tanımlanacaktır.	Başbakanlık	DPT, Bayındırlık ve İskân Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, İlgili Diğer Bakanlıklar, Mahalli İdareler	Aralık Sonu	Kırsal ve kentsel alanlarda İmar mevzuatı ve planlama hiyerarşisi ile ilgili mevzuat gözden geçirilerek işlevler, yetkiler ve sorumluluklar uyumlu hale getirilecektir. Söz konusu mevzuatta yetki, sorumluluk ve denetim kargaşası giderilerek plan hiyerarşisinin etkin bir şekilde kurulması, böylece kentsel altyapı ve kırsal yerleşme gibi konularda yatırımların daha hızlı ve verimli şekilde yapılması amaçlanmaktadır. Planların hazırlanmasında gelişmekte olan kırsal merkezi yerleşim yerlerine, yapılaşma baskısı altındaki turizm yörelerine, koruma alanlarına ve afet riski yüksek yörelere öncelik verilecektir.
Öncelik 3. Bölgesel gelişme politikasının etkinleştirilmesi ve AB bölgesel gelişme politikası ile fonlarına uyumun sağlanması amacı için gerekli düzenlemeler ve kapasite geliştirici faaliyetler gerçekleştirilecektir.				
Tedbir 3.1. AB'ye uyum için "Bölgesel Politika ve Yapısal Araçların Koordinasyonu" faslında ihtiyaç duyulan ülke eylem planı hazırlanacaktır.	DPT	Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sayıştay, Hazine Müsteşarlığı, ABGS, TÜİK, İlgili diğer kuruluşlar, Mahalli idareler	Aralık Sonu	IPA hazırlıkları da dikkate alınarak AB Bölgesel Gelişim Fonlarını kullanabilmek için Türk mevzuatının AB Müktesebatına yasal, kurumsal çerçeve, idari kapasite, programlama, izleme ve değerlendirme ile mali yönetim ve kontrol alanlarında uyumunun sağlanması için ilgili kuruluşlarla işbirliği içinde eylem planı hazırlanacaktır. Yerel ve merkezi düzeyde kapasite geliştirici faaliyetler için gerekli hazırlıklar planlanacaktır.

Öncelik 4. Devlet yardımları mekanizması ve öncelikleri bölgesel gelişme politikaları da dikkate alınarak gözden geçirilecek, bölgesel ve sektörel önceliklere dayalı seçici ve mekansal odaklı bir uygulama sistemi oluşturulacaktır.				
Tedbir 4.1. Devlet yardımlarının bölgesel ve sektörel önceliklerinin yeniden tanımlanması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	DPT, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, DTM, KOSGEB, İŞKUR, ilgili diğer kuruluşlar	Aralık Sonu	5084 ve 5350 sayılı kanunlarının başvuru süreleri 2008 yılı sonunda sona ermektedir. Bu alanda AB'ye uyum çalışmalarını da dikkate alarak 2008 sonrası dönemi için bölgesel ve sektörel öncelikler ile uygulama stratejisinin yeniden belirlenmesi gerekmektedir. Söz konusu çalışmalar 5084 ve 5350 sayılı kanunların uygulama sonuçlarının değerlendirilmesi üzerine bina edilecektir.

B. YEREL DİNAMİKLERE VE İÇSEL POTANSİYELLERE DAYALI GELİŞMENİN SAĞLANMASI

1. Mevcut Durum

Merkezden tasarlanan ve uygulanan bölgesel gelişme ve yerel kalkınma politikalarının yanı sıra, son yıllarda, yerel dinamiklere ve içsel potansiyellere dayanan uygulamalara da ağırlık verilmeye başlanmıştır.

Yerel potansiyeli harekete geçirerek illerini ve bölgelerini kaldırmak üzere birçok yerel kalkınma girişimi ortaya çıkmıştır. Bu yerel kalkınma girişimlerinin oluşumu ve gelişmesi, bölgesel kalkınma plan ve stratejileri kapsamındaki proje ve faaliyetlerin katılımcı bir yaklaşımla uygulanması amacıyla teşvik edilmektedir.

Hem bölgesel gelişme politikasının ve uygulamalarının AB'ye uyumu, hem tespit edilen öncelikli bölgelerde yerel kalkınma potansiyelleri ve girişimlerinin harekete geçirilmesi amacıyla, Türkiye-AB mali işbirliği kapsamında ortak finansmanla uygulamaya konulan özel bölgesel kalkınma programlarına devam edilmektedir.

Doğu Anadolu Kalkınma Programı (Bitlis, Hakkari, Muş, Van) ve TR83 (Amasya, Çorum, Samsun, Tokat), TR82 (Çankırı, Kastamonu, Sinop) ve TRA1 (Bayburt, Erzurum, Erzincan) Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programı kapsamında hibe sözleşmesi imzalanmış projelerin uygulanmasına devam edilmektedir.

Ayrıca, TRA2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars), TR72 (Kayseri, Sivas, Yozgat), TR52 (Karaman, Konya) ve TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programı kapsamında, 510 proje sahibi ile hibe sözleşmesi imzalanmış ve uygulamalara başlanmıştır.

Bu programlar, DPT koordinasyonunda oluşturulan ortak bir izleme sistemiyle desteklenmekte olup, programlar kapsamında 8 Düzey 2 bölgesi ve 27 ilde uygulamaları devam eden yaklaşık 1200 projenin 2007 yılı Kasım ayı sonu itibarıyla tamamlanması planlanmaktadır.

TR90 (Artvin, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize, Trabzon) Düzey 2 Bölgesi Kalkınma Programı (DOKAP) kapsamındaki proje uygulamalarının 2008 yılı Kasım sonu itibarıyla tamamlanması planlanmaktadır. DOKAP programı ve GAP İdaresi tarafından koordine edilen GAP programı ile birlikte, AB-Türkiye ortak finansmanı ile yürütülen bölgesel kalkınma programlarının toplam bütçesi 259 milyon euroya ulaşmış olacaktır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Bölgesel gelişme politikaları ve uygulamaları öncelikle yerel dinamiklere ve içsel potansiyele dayandırılacak, görece az gelişmiş bölgeler ve gelişme potansiyeli yüksek merkezler bakımından farklılaştırılacak, yenilikçi, çok boyutlu ve çeşitlendirilmiş araçlarla donatılacaktır. Uygulamalar, yerel düzeyde ve merkezde etkili koordinasyon mekanizmaları ve yeterli finansman ile desteklenecektir.

Bölgesel ve yerel ekonomi, ekonomik yapılanma ve gelişmenin temeli olarak alınacak, özellikle az gelişmiş bölgelerde yerel düzeyde uzmanlaşmayı destekleyecek şekilde beşeri kaynaklar geliştirilecek, girişimcilik yaygınlaştırılacak, yerel istihdamı ve sermaye birikimini hızlandırıcı tedbirler alınacaktır.

Yörelere özgü ve yenilikçi politikaların belirlenmesi ve desteklenmesi ile koordinasyon çalışmaları yerel düzeydeki kuruluşlarla işbirliği içinde yapılacak, özellikle potansiyeli yüksek bölgelerde kendini besleyen kalkınma finansmanının temelleri atılacaktır.

Bölgeler arası yakınsama ve rekabet amaçları bakımından farklılaştırılmış KOBİ politikaları için uygun yatırım ortamı oluşturulacaktır. Bu kapsamda, finansman kaynaklarının genişletilmesi ve araçlarının çeşitlendirilmesine, pazara erişimin kolaylaştırılmasına, sürükleyici sektörler liderliğinde ve güçlendirilmiş sosyal ağ yapısı içinde kümelenmelerin desteklenmesine özel önem verilecektir.

Öncelikle gelişme potansiyeli yüksek kentlerde olmak üzere, işletmeler ve üniversitelerin birlikte çalışmalarını sağlayacak ortam oluşturulacak, yeni teknolojilere ve bilgiye erişimin kolaylaştırılmasına, teknolojik dönüşüm ve transfer sistemlerinin geliştirilmesine ve ticari nitelikli etkin bir bölgesel yenilikçilik altyapısı kurulmasına yönelik faaliyetler desteklenecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Nispeten az gelişmiş bölgelerde göç eğilimlerini bölge içine yönlendirmede çekim merkezi ve kentsel büyüme kutbu işlevi görecektir ve çevrelerine hizmet verme potansiyeli yüksek cazibe merkezleri geliştirilecektir.				
Tedbir 1.1. Cazibe merkezleri hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.	DPT	Maliye Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, KOSGEB, İŞKUR, TOBB, İlgili Mahalli İdareler ve diğer kuruluşlar	Aralık Sonu	Nispeten az gelişmiş bölgelerde göç eğilimlerini bölge içine yönlendirmede çekim merkezi ve kentsel büyüme kutbu işlevi görecektir Cazibe Merkezlerinin desteklenmesi için hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.

Öncelik 2. Uygun bölgelerde işgücü piyasası analizleri yapılarak, insan kaynakları ihtiyacı ve KOBİ politikalarıyla tutarlı biçimde, işgücü niteliğini, girişimciliği geliştirici ve kümelenmeyi destekleyici uygulamalar kapsamında istihdam edilebilirlik artırılacaktır.				
Tedbir 2.1. Az gelişmiş bölgelerden başlamak üzere kümelerin geliştirilmesi yönünde çalışmalar yapılacaktır.	Sanayi ve Ticaret Bakanlığı	DPT, Dış Ticaret Müsteşarlığı, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı, KOSGEB, TÜBİTAK, İŞKUR, TOBB, TÜİK ve diğer Sivil Toplum Kuruluşları	Aralık Sonu	Hali hazırda kümelenme eğilimi gösteren bölge ve sektörler başta olmak üzere kümelenmeyi destekleyici faaliyetler uygulamaya konulacaktır.
Tedbir 2.2. Yapılacak işgücü analizleri sonucunda ortaya çıkacak insan gücü talebine yönelik özel işgücü ve girişimcilik eğitimleri verilecek; kümelenmelerin altyapısı desteklenecektir.	İŞKUR	DPT, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, MEB, YÖK KOSGEB, TOBB, Mahalli idareler	Aralık Sonu	Kümelenme eğilimi gösteren alanlardan başlamak üzere, belirlenen ihtiyaca uygun eğitim verilerek istihdam artışı ve ekonomik gelişme sağlanacaktır. Yereldeki mevcut ve potansiyel girişimcilerin tespit edilmesi ve bunların yönetim, üretim, tanıtım, pazarlama, teknoloji, finansman ve örgütlenme gibi konularda yetiştirilmesi hedeflenmektedir.
Öncelik 3. Yerel nitelikteki tarihi, kültürel ve doğal varlıklar, koruma-kullanma dengesi gözetilerek, bölgesel stratejiler kapsamında faydaya dönüştürülecektir.				
Tedbir 3.1. İllerde doğal, tarihi ve kültürel değerler envanteri tamamlanacaktır.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, Mahalli idareler, ilgili STK'lar	Eylül Sonu	Doğal, tarihi ve kültürel zenginliklerin korunması, geliştirilmesi ve ekonomik faydaya dönüştürülmesi amaçlanmaktadır. Söz konusu envanter standart bir format dahilinde analiz edilecek ve sunduğu fırsatlar ölçülerek öncelik sıralaması yapılacaktır.
Tedbir 3.2. Yerel tarihi, kültürel ve doğal zenginliklerin tanıtımını ve pazarlamasını sağlayan sivil toplum kuruluşları ve mahalli idareler desteklenecektir.	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Çevre ve Orman Bakanlığı, Mahalli idareler, ilgili STK'lar	Aralık Sonu	Tanıtımın ve işletmeciliğin uluslararası standartlarda yapılmasını sağlayacak hukuki ve kurumsal düzenlemeler gerçekleştirilecektir. Bununla paralel olarak yereldeki paydaşlara gerekli teknik destek sağlanacaktır.

C. YEREL DÜZEYDE KURUMSAL KAPASİTENİN ARTIRILMASI

1. Mevcut Durum

Kalkınma Ajanslarının faaliyete geçmeleri amacıyla ihtiyaç duyulan mevzuat ve kapasite geliştirme çalışmalarının sürdürülmesi için Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında 5449 sayılı Kanun ile ilgili hukuki sürecin sonuçlanması beklenmektedir.

2006 yılında yürürlüğe giren 5355 sayılı Mahalli İdare Birlikleri Kanunu çerçevesinde kurulan Kalkınma Birlikleri ve Köylere Hizmet Götürme Birlikleri gibi kurumsal yapılarla bir taraftan bölgesel ve yerel kalkınma uygulamaları yoğun bir şekilde desteklenmekte, diğer taraftan da yerelde kurumsal kapasitelerin geliştirilmesi sağlanmaktadır.

AB-Türkiye ortak finansmanı ile desteklenen bölgesel kalkınma programlarında, proje hazırlama ve uygulama konusunda yerelde kapasite oluşturmak üzere yürütülen eğitim faaliyetlerine devam edilmektedir. 13 ili kapsayan TRA2 (Ağrı, Ardahan, Iğdır, Kars), TR72 (Kayseri, Sivas,Yozgat), TR52 (Karaman, Konya) ve TRB1 (Bingöl, Elazığ, Malatya, Tunceli) Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programı kapsamında hibe faydalanıcılarına AB satın alma kurallarına göre mal, hizmet ve yapım işlerinin gerçekleştirilmesi, hibe projesi yönetimi, uygulaması ve izleme bilgi sistemi konularında eğitimler verilmiştir.

Söz konusu Düzey 2 Bölgeleri Kalkınma Programının tarım/hayvancılık bileşeni kapsamında toplam 4.750 çiftçinin eğitilmesi planlanmaktadır. Eğitimler bölgeden bölgeye farklılık göstermekte ve illerde yapılan Eğitim İhtiyaç Analizi çalışmaları doğrultusunda tespit edilen 10 farklı konuda gerçekleştirilmektedir. Ayrıca, toplam 3.750 çiftçinin Türkiye'nin değişik yerlerindeki iyi uygulamaları yerinde görmesi sağlanacaktır. Buna ek olarak, Tarım ve Köyşleri Bakanlığının il müdürlüklerindeki yayım elemanları başta olmak üzere, 13 ildeki 330 teknik personele teknik konular ve kişisel gelişim alanlarında eğitim verilmiştir.

Aynı Program kapsamında KOBİ'lere ve STK'lara önümüzdeki süreçte AB fon kaynaklarından yararlanma konusunda kapasitelerinin artırılması için proje hazırlama, iş planı ve AB fon fırsatları konularında eğitimler verilmiştir. Bu eğitimlere 13 ilde yaklaşık 700 kişi katılmıştır. Aynı çerçevede, yerel yönetimlere fizibilite çalışmaları, çevresel etki değerlendirmesi ve uluslar arası ihale kuralları konularında eğitimler verilmekte, 2007 yılı sonuna kadar tamamlanması planlanan bu eğitimlere 13 ilde yaklaşık 350 kişinin katılımı beklenmektedir.

TR90 Düzey 2 Bölgesi Kalkınma Programı kapsamında yer alan 6 ilde potansiyel başvuru sahiplerine düzenlenen proje hazırlama eğitimleri toplam 2.260 kişinin katılımıyla gerçekleştirilmiştir.

AB destekli bölgesel kalkınma programlarının izlenmesi ve değerlendirilmesi amacıyla "AB Destekli Bölgesel Kalkınma Programlarının Uygulanması ve İzlenmesi"ne dair 2006/21 sayılı Başbakanlık Genelgesi doğrultusunda merkezi, bölgesel ve yerel düzeylerde izleme ağı oluşturulmuştur. Dokuz adet Düzey 2 Bölgesinde uygulanmakta olan dört bölgesel kalkınma programı kapsamında; merkezde DPT tarafından koordine edilen izleme ve değerlendirme faaliyetleri, bölgelerde Program Uygulama Birimleri ve Program Koordinasyon Merkezinde istihdam edilen toplam 62 uzman ve illerde görevlendirilen valilik personeli tarafından yürütülmektedir. Yürütülen izleme faaliyetleri ile bölgesel ve yerel düzeyde proje yönetme, izleme ve değerlendirme konularında kurumsal kapasite oluşturulmasına imkan tanınırken, yerel proje uygulamaları da desteklenmektedir.

İl kamu yatırımlarının gözden geçirildiği il koordinasyon kurulu toplantıları düzenli aralıklarla yapılmaktadır. Ancak, bu kurulların yatırımların planlanması, koordinasyonu ve izlenmesi konusunda işlevselliğinin ve etkinliğinin artırılmasına ihtiyaç bulunmaktadır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Bölgesel gelişme politikalarının oluşturulmasında ve hayata geçirilmesinde, başta bölgesel kalkınma birimleri ve yerel yönetimler olmak üzere yerel düzeyde bölgesel gelişmede rolü olan kuruluşların, uzmanlaşma düzeyi, proje hazırlama, uygulama, izleme, değerlendirme ve koordinasyon kapasitesi artırılacak ve beşeri kaynakları geliştirilecektir. Mahalli İdarelerin mali kaynakları çeşitlendirilecek ve artırılacaktır.

Kamu, özel ve sivil toplum kuruluşları arasındaki yerel işbirliği ve ortaklıklar desteklenecek, işbirliği ağlarının oluşturulması ve bu ağlar vasıtasıyla iyi uygulama örnekleri başta olmak üzere bilgi alışverişi özendirilecektir.

Merkezi ve yerel kurumlar arasında planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında bilgi akışı ve işbirliği etkinleştirilecektir. Diğer yandan, il kamu yatırımlarının planlanması, uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesinde yerel kuruluşların koordinasyonu ve etkinliği güçlendirilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Yerel düzeyde kurumsal kapasitelerin gelişimi için bölgesel düzeyde koordinasyondan da sorumlu teknik kapasitesi yüksek kalkınma birimleri kurulacak, diğer ilgili birimlerin kapasitesi geliştirilecek, merkezi ve yerel kurumlar arasındaki işbirliği etkinleştirilecektir.				
Tedbir 1.1. Bölgesel düzeyde koordinasyondan da sorumlu teknik kapasitesi yüksek kalkınma birimleri kurulacaktır.	DPT	İlgili Bakanlıklar, Mahalli idareler, Meslek Odaları	Aralık Sonu	Kalkınma ajansları ile ilgili hukuki sürecin tamamlanmasına bağlı olarak ihtiyaç duyulan birimlere ilişkin gerekli mevzuat çalışmaları yapılacaktır.
Tedbir 1.2. Planlama, uygulama, izleme ve değerlendirme aşamalarında, yerel kurumların kendi aralarında ve merkezle olan bilgi akışı ve işbirliği etkinleştirilecektir.	DPT	İçişleri Bakanlığı, Valilikler, İl Müdürlükleri, Mahalli İdareler, Bölge Müdürlükleri	Aralık Sonu	İl Koordinasyon Kurullarında alınan kararların hayata geçirilmesi, izlenmesi ve kurullardan düzenli bilgiler elde edilebilmesi için, ildeki sektörel bilgiler ve kamu yatırımları bilgilerinin düzenli olarak izlenmesine imkan veren sistem oluşturulacaktır. İldeki yatırım teklifleri, il koordinasyon kurullarında görüşüldükten sonra valilik görüşü ile birlikte merkeze iletilecektir.

D. KIRSAL KESİMDE KALKINMANIN SAĞLANMASI

1. Mevcut Durum

2006 yılında yürürlüğe giren Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi (UKKS) doğrultusunda, öncelikli tedbir ve faaliyetler ile bunların uygulanması ve izlenmesine ilişkin hususları düzenleyen Kırsal Kalkınma Planının hazırlık çalışmaları sürdürülmektedir.

2007-2013 dönemindeki AB katılım öncesi kırsal kalkınma fonundan (IPARD Fonu) yararlanmak amacıyla hazırlanan taslak kırsal kalkınma programı Avrupa Komisyonuna sunulmuştur. AB'den ve uluslararası kuruluşlardan sağlanan kaynakları da kapsayacak şekilde kırsal kalkınma programlarının uygulamasından sorumlu olacak Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumunun Kuruluş ve Görevleri Hakkında 5648 sayılı Kanun 18 Mayıs 2007 tarihli Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kurumun faaliyete geçebilmesi için ihtiyaç duyulan ikincil mevzuat çalışmaları devam etmektedir.

Ülkemizde kırsal alan tanımlamalarındaki farklılıklar ve kırsal yerleşmelere ait güncel veri tabanlarının oluşturulamaması, kırsal alana yönelik etkin politikaların geliştirilmesini sınırlandırmaktadır. Bu kapsamda, kırsal alan tanımının netleştirilmesi ve kırsal alana yönelik proje uygulama, izleme ve değerlendirme süreçleri için tutarlı bir veri tabanının oluşturulması çalışmaları sürdürülmektedir. Bu çerçevede, KÖYDES Projesi için kapsamlı bir izleme sistemi hazırlanmış ve uygulamalar başlatılmıştır.

Tarım sektörü istihdamında kaydedilen azalma nedeniyle kırsal işgücü piyasasındaki dönüşüm süreci devam etmektedir. Kırsal kesimde, 2005 yılında 5,8 milyon kişi (yüzde 61,4) olan tarımsal istihdam, 2006 yılında 5,4 milyon kişiye (yüzde 59,1) düşmüştür. 400 bin kişilik bu azalmaya karşılık, tarım dışı istihdamda ancak 120 bin kişilik bir artış sağlanabilmiştir.

TABLO:IV. 59- İşgücü ve İstihdamın Yapısı

(Bin kişi, Yüzde)

	Türkiye		Kır	
	2005	2006	2005	2006
İşgücü	24 565	24 776	10 167	9 894
İstihdam	22 046	22 330	9 480	9 249
İşsiz	2 520	2 446	687	645
İşgücüne katılma oranı	48,3	48,0	53,1	52,2
İstihdam oranı	43,4	43,2	49,5	48,8
İşsizlik oranı	10,3	9,9	6,8	6,5
Tarım dışı işsizlik oranı	13,6	12,6	14,8	13,2
İstihdamın Sektörel Dağılımı				
Tarım	29,5	27,3	61,4	59,1
Sanayi	19,4	19,7	9,2	10,1
Hizmetler	51,1	53,0	29,4	30,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0

Kaynak: TÜİK

Dokuzuncu Kalkınma Planı ve UKKS belgesi ile uyumlu olarak, kırsal kesimde tarım sektöründen açığa çıkan işgücünün tarım dışı sektörlere yönlendirilmesi ve bu işgücünün nitelik ve beceri düzeylerinin, işgücü piyasasının ihtiyaçları doğrultusunda, aktif işgücü programları uygulanarak geliştirilmesi hususu önemini korumaktadır. Kırsal kalkınma programları kapsamındaki mevcut desteklerin bu çerçevede etkinleştirilmesine olan ihtiyaç devam etmektedir.

Ulusal ve uluslararası kaynaklarla ortak finanse edilen projelerden; 1995 yılında başlayan Ordu-Giresun Kırsal Kalkınma Projesi 2007 yılı itibarıyla tamamlanmış olup, Sivas-Erzincan Kırsal Kalkınma Projesi (2004-2012), Anadolu Su Havzaları Rehabilitasyon Projesi (2004-2012), Diyarbakır-Batman-Siirt Kırsal Kalkınma Projesi (2007-2012) ve ulusal kaynaklarla finanse edilen Gökçeada ve Bozcaada Tarımsal Kalkınma ve İskan Projesi (1993-2010), uygulamaları devam etmektedir.

Tarım Reformu Uygulama Projesinin (TRUP) kırsal kalkınma alt bileşeni kapsamında, 2005-2008 dönemi için 16 pilot ilde başlatılan Köy Bazlı Katılımcı Yatırım Programı (KBKYP) uygulamasına devam edilmektedir. Diğer 65 ilde ise, 2006-2010 dönemini kapsayan ve ulusal kaynaklarla finanse edilen Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı (KKYDP) uygulamaya konulmuştur. Bu programlar ve 2007 yılında uygulamaya konulan Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Programı kapsamında hibe desteği sağlanmaktadır.

Projelerin II. Etap uygulamaları 2006 yılında gerçekleştirilmiş olup, KKYDP kapsamında 1.139 proje başvurusu arasından kabul edilen 801 proje için yaklaşık 89,9 milyon YTL, KBKYP kapsamında ise 165 proje başvurusu arasından kabul edilen 123 proje için 17,1 milyon YTL hibe kullanılmıştır. Programların III. Etap uygulamaları 2007 yılında devam etmekte olup, Eylül 2007 itibarıyla programlara yapılan proje başvurusu sayısı sırasıyla 2.032 ve 615'tir. Bu programlara yönelik yoğun proje teklifleri, hibe ödeneklerini yetersiz kılarken il tarım müdürlüklerindeki uzman personel ihtiyacını da artırmaktadır.

2000 Yılı Genel Nüfus Sayımı sonuçlarına göre, ülke nüfusunun yüzde 35,1'i kırsal alanda yaşamaktadır. İçişleri Bakanlığı verilerine göre, 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla; 2.011 belde, 34.407 köy ve 47.128 köy başlısı bulunmaktadır.

2005 yılında, İstanbul ve Kocaeli illeri hariç olmak üzere 79 ilde uygulamasına başlanılan Köylerin Altyapısının Desteklenmesi Projesinin (KÖYDES) temel amacı, yol ve içme suyu sorunu yaşayan yerleşmelerde mülki idare amirleri önderliğinde yatırımların ivedi bir şekilde gerçekleştirilmesidir.

2006 yılı sonu itibarıyla KÖYDES Projesi kapsamında ülke genelinde, toplam 20.875 proje tamamlanmıştır. Bu projelerin yüzde 57'si köy yolu, yüzde 36'sı köy içme suyu, yüzde 2'si tarımsal altyapı ve yüzde 5'i köy kanalizasyonu projesidir. 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla ilave 22.451 projenin daha gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Bu projelerin yüzde 61'i köy yolu, yüzde 39'u ise köy içme suyu projesidir. Başlangıcından bu yana KÖYDES Projesine cari fiyatlarla toplam 4,2 milyar YTL ödenek tahsis edilmiştir.

2007 yılında, nüfusu 10.000'in altında bulunan belediyelerin altyapı ihtiyaçlarının giderilmesi amacıyla Belediyelerin Altyapısının Desteklenmesi Projesi (BELDES) başlatılmıştır. Proje kapsamında toplam 9,6 milyon kişiyi barındıran 2.556 belediyeye, içme suyu ve yol projeleri için cari fiyatlarla 330 milyon YTL ödenek tahsis edilmiştir. 2007 yılı Ekim ayı itibarıyla toplam 4.635 projenin gerçekleştirilmesi öngörülmektedir. Bu projelerin yüzde 80'i yol, yüzde 20'si ise içme suyu projesidir.

Kırsal altyapı yatırımlarında, standart yükseltme ve bakım-onarım ihtiyaçları nedeniyle, yüksek ödenek ihtiyacı devam etmektedir. Diğer taraftan, dağınık yerleşme desenine ilave olarak kırsal yerleşmelerde devam eden nüfus seyrelmesi, bu alanlardaki yatırımların birim maliyetini giderek artırmaktadır. Bu nedenle, yeterli nüfus büyüklüğüne sahip, çevresindeki yerleşmelere hizmet verme potansiyeli bulunan kırsal merkezi yerleşme yerlerinin tespit edilmesi gerekmektedir.

Türkiye’de kırsal yerleşmeler, sayıca fazla ve nüfus büyüklüğü itibarıyla küçük olan parçalı ve dağınık bir yerleşme desenine sahip olup, topoğrafik konumları itibarıyla farklı düzeylerde doğal afet risklerine açıktır. Diğer taraftan, ekonomik ve sosyal gelişmelere bağlı olarak kentsel alanlardan yakın kırsal alanlara yönelik yerleşim talebi artmıştır. Kırsal alanların/yerleşmelerin geliştirilmesi, korunması ve denetlenmesini sağlayacak kırsal alan planlaması çalışmalarının, mevcut 442 sayılı Köy Kanunu, 3194 sayılı İmar Kanunu ve 5543 sayılı İskan Kanunundaki ilgili hükümlerle uyumlu olarak sonuçlandırılması önemini korumaktadır.

Baraj inşaatları nedeniyle baraj gölü altında kalan yerleşim alanlarındaki aileler ile göçer ailelerin iskan çalışmalarına devam edilmektedir. Toplu iskanlarda konut ve tarımsal işletme ihtiyaçları için büyük arazilere ihtiyaç duyulmakta olup iskan yeri temininde güçlük çekilmektedir.

Geçmişte terör olaylarının yoğun olarak yaşandığı illerimizde, güvenlik kaygısıyla yaşadıkları yerleşim yerlerinden ayrılan ailelerden gönüllü olarak geri dönmek isteyenlerin, geri dönüşlerinin temin edilmesi ve döndükleri yerlerde sosyal ve ekonomik altyapının tesisi ile sürdürülebilir yaşam koşullarının sağlanmasına yönelik olarak, Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi çalışmaları devam etmektedir. Diğer taraftan, göç etmiş ancak köylerine geri dönmek istemeyen vatandaşların bulundukları yerde ekonomik ve sosyal yaşama katılmalarının sağlanması ve sosyal bütünleşmenin gerçekleştirilmesi önem ve önceliğini korumaktadır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Kırsal kalkınmada temel amaç, yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesi ile doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlarla uyumlu olarak geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasıdır. Bu kapsamda kırsal kalkınma politikaları, tarım sektöründeki yeniden yapılanma sürecinde ortaya çıkan işsizlik ve yoksulluk başta olmak üzere, göçten kaynaklanan sosyo-ekonomik olumsuzlukların azaltılması amacıyla tarım politikalarıyla tamamlayıcı bir şekilde uygulanacaktır.

Kırsal nüfusun gelirlerinin çeşitlendirilmesi, istikrara kavuşturulması ve artırılması hedeflenmektedir. Bu kapsamda, tarımsal işletmelerin rekabet güçlerinin artırılmasına, üretici örgütlenmelerinin güçlendirilmesine, toprak ve su kaynaklarının etkin kullanılmasına, tarım dışı ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesine, yerel yönetim ve birliklerinin kırsal kalkınmadaki etkinliğinin artırılmasına öncelik verilecektir.

2007-2013 dönemi için AB katılım öncesi kırsal kalkınma (IPARD) fonundan yararlanmak için hazırlanmakta olan kırsal kalkınma programının merkezi ve yerel düzeyde uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesi konusunda gerekli idari çerçeve AB müktesebatı da dikkate alınarak tamamlanacaktır.

Göçer aileler ile yerleri kamulaştırılan ailelerin iskanının sağlanmasına devam edilecektir. Toplu iskanda, hak sahipleriyle iş birliği yapılarak yeni finansman modelleri aracılığıyla iskan hizmeti etkinleştirilecektir.

Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi güncelleştirilecek, uygulamanın izlenmesi, değerlendirilmesi ve şeffaflığın sağlanması için arşiv ve raporlama sistemi oluşturulacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik / Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. UKKS'de belirlenen kırsal kalkınma politika çerçevesi ile uyumlu olarak hazırlanacak kırsal kalkınma planı ile kırsal kalkınma alanındaki tüm uygulamaların koordinasyonu, izlenmesi ve değerlendirilmesi sağlanacaktır.				
Tedbir 1.1. Kırsal Kalkınma Planı hazırlanacaktır.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	DPT, Çevre ve Orman Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, İlgili Diğer Bakanlıklar ile Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar	Aralık sonu	Plan hazırlıklarının daha etkin ve katılımcı bir anlayışla sürdürülmesi amacıyla oluşturulacak koordinasyon grubu ve tematik çalışma gruplarının verimli bir şekilde çalışması sağlanacaktır. Plan ulusal ve uluslararası kaynaklarla yürütülen tüm kırsal kalkınma program ve projelerinin izlenmesi ve değerlendirilmesine imkan tanıyacak dinamik bir eylem planı şeklinde hazırlanacaktır. Planda, kırsal kalkınma faaliyetlerinin uygulama esasları belirlenecek ve sektörel ve bölgesel politikalarla eşgüdümü artırılabilecektir.
Öncelik 2. AB mali işbirliği çerçevesinde 2007-2013 döneminde sağlanacak katılım öncesi kırsal kalkınma fonunun kullanılması amacıyla programlama ve uygulama süreçlerine ilişkin hazırlık çalışmaları tamamlanacaktır.				
Tedbir 2.1. AB Katılım öncesi kırsal kalkınma (IPARD) programı hazırlıkları tamamlanacaktır.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, ABGS, İlgili Diğer Kurum ve Kuruluşlar	Mart sonu	Programın 4'ncü taslağı 20 Temmuz 2007'de Avrupa Komisyonun ilgili birimlerinin iç değerlendirmesine sunulmuş ve 4 Ekim'de Komisyon görüşü alınmıştır. Nihai taslağın Komisyona sunulmasını takiben Programın onaylanmasına ilişkin süreç Komisyon ile koordinasyon içinde yürütülecektir.
Tedbir 2.2 AB Katılım öncesi kırsal kalkınma (IPARD) programının uygulamasına yönelik gerekli idari yapılar tamamlanacaktır.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	DPT, Hazine Müsteşarlığı, ABGS, İlgili Diğer Kurum ve Kuruluşlar	Eylül sonu	Merkezi ve yerel düzeyde Programın uygulanması, izlenmesi ve değerlendirilmesine ilişkin gerekli idari çerçeve ilgili AB müktesebatı dikkate alınmak suretiyle tamamlanacaktır. Merkezi düzeyde, Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu ile koordinasyonu ve katılımcılığı sağlayacak bakanlıklar arası İzleme ve Yönlendirme Komitesi, programın Avrupa Komisyonunca onaylanmasını takiben kurulacaktır.
Öncelik 3 . Kırsal kesimde işsizliğin azaltılması ve işgücünün yöresinde istihdamının teşvik edilmesine yönelik olarak, istihdam imkanlarının geliştirilmesi ve gelir kaynaklarının çeşitlendirilmesi kapsamında bilgi ve iletişim teknolojileri de (e-ticaret) kullanılarak alternatif ekonomik faaliyetlerin geliştirilmesi konusundaki özel uygulamalar desteklenecektir.				
Tedbir 3.1. Kırsal kesimde tarım dışı ekonomik faaliyetler belirlenecek ve bu faaliyetlerin gerektirdiği işgücü niteliklerine uygun mesleki eğitimler yöresinde verilecektir.	İŞKUR	DPT, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, MEB, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Valilikler, Kaymakamlıklar ve İl Özel İdareleri	Aralık sonu	Tarımdan ayrılan işgücünün, tarım dışı sektörlerde ve yöresinde istihdam edilebilirliğinin artırılmasına yönelik mesleki eğitim faaliyetlerinin aktif işgücü programları aracılığıyla yürütülmesi sağlanacaktır.

Tedbir 3.2. İyi örnek teşkil edecek pilot yerel kalkınma projeleri tasarlanarak uygulamaya konulacaktır.	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı	DPT, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Mahalli İdareler, İlgili Diğer Kuruluşlar ve STK'lar	Haziran sonu	Bölgesel gelişme ve kırsal kalkınmaya olumlu etkileri olan, yerel katkılarla desteklenen, katılımcı kırsal kalkınma programı uygulamaları geliştirilerek sürdürülecektir. Bu programlar kapsamında; tarım ve orman ürünlerinin işlenmesi, tanıtılması ve pazarlanması suretiyle yaratılan katma değer artırılması ile turizm ve el sanatları gibi alternatif istihdam ve gelir imkanlarını geliştiren projeler teşvik edilecektir.
Öncelik 4. Kamu yatırımları ve hizmetlerinin sunumunda, kırsal kesimde tespit edilecek merkezi yerleşmelere öncelik verilerek bu yerleşmelerin altyapıları iyileştirilecektir.				
Tedbir 4.1. Kırsal alandaki merkezi yerleşmeler ülke genelinde tespit edilecektir.	DPT	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler, İlgili Diğer Bakanlık ve Kurumlar	Aralık sonu	Yerleşim yerlerinin kademelendirilmesi çalışması ve yürürlükteki belediye kanunları göz önüne alınarak sürdürülebilir kalkınma anlayışından hareketle, kırsal kesimde kalkınmanın hızlandırılması için konumları itibarıyla çevresindeki yerleşim yerlerine hizmet verme ve gelişme potansiyeli olan uygun merkezler belirlenecektir. İlçe merkezleri ve belde belediyeleri de bu kapsamda değerlendirmeye alınacaktır.
Tedbir 4.2. Pilot olarak seçilen Merkez Köylerde Kırsal Kalkınma Çalışmaları yapılacaktır.	GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı	Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Valilikler	Aralık sonu	Merkez Köy ve Köye Dönüş Kırsal Kalkınma Projesi kapsamında Batman, Siirt ve Şırnak illerinde başlatılan pilot çalışmalar tamamlanıp, söz konusu çalışmaların sonuçları değerlendirilerek belirlenecek üç yeni merkez köyde pilot uygulamalar başlatılacaktır.
Öncelik 5. Kırsal kalkınma konusunda mahalli idarelerin, bunların birliklerinin ve merkezdeki diğer kuruluşların etkinliğini artırmak için teknik, mali ve kurumsal kapasiteleri güçlendirilecektir.				
Tedbir 5.1. İl özel idareleri ve köylere hizmet götürme birliklerinin kırsal kalkınmaya yönelik kapasiteleri güçlendirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	DPT, Tarım ve Köyşleri Bakanlığı, İller Bankası, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, STK'lar	Aralık sonu	Kırsal kalkınma alanında son yıllarda etkinlikleri giderek artan mahalli idare ve birliklerinin başta kırsal altyapı hizmetlerine yönelik kapasiteleri olmak üzere, kırsal kalkınma amaçlı hibe programlarına yönelik proje geliştirme kapasitelerinin artırılması sağlanacaktır.
Tedbir 5.2. Kırsal kesime yönelik altyapı uygulamaları için etkin izleme-değerlendirme sistemleri oluşturulacaktır.	DPT	İçişleri Bakanlığı, Valilikler, Kaymakamlıklar	Mart sonu	KÖYDES uygulamalarında şeffaflık ve hesap verilebilirliği artırmak amacıyla oluşturulan KÖYDES İzleme Bilgi Sistemine düzenli ve güvenilir veri girişleri ile işlerliğinin artırılması sağlanacaktır.

Öncelik 6. Doğal afet, kamulaştırma ve terör gibi zorunlu nedenlerle yaşadıkları yerlerden ayrılan vatandaşlara, kendi istekleri doğrultusunda, eski ve yeni yerleşim yerlerinde sürdürülebilir yaşam koşullarının oluşturulması için gerekli tedbirler alınacaktır.				
Tedbir 6.1. Göçer aileler ile yerleri kamulaştırılan ailelerin iskani sağlanacaktır.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, DSİ	Aralık sonu	Arazi temininin zor ve konutların ihale edilerek yapılmasının maliyetinin yüksek olması nedeniyle, hak sahipleriyle iş birliği yapılarak kredi usulü ile hizmetin daha etkin olarak gerçekleştirilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 6.2. Kırsal yerleşimlerin geliştirilmesi ve korunması amacıyla yöresel mimari özellikler belirlenecek ve örnek mimari projeler hazırlanacaktır.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	TOKİ, BİB Afet İşleri Genel Müdürlüğü, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Valilikler	Aralık sonu	Kırsal kesimdeki konutların yenilenmesi ve kentsel alanlardan kaynaklanan baskı nedeniyle giderek artan ikincil konut talebi gibi ihtiyaçlardan hareketle kırsal yerleşmelerdeki yapı kalitesi artırılabilecektir. Bu kapsamda, ülkemizde kırsal alanların yöresel mimari özelliklerinin belirlenmesine ilişkin usul ve esaslar ortaya konulacak, "Kırsal Alanlarda Yöresel Mimari Özellikler" konusunda bir rehber oluşturulacaktır.
Tedbir 6.3. Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi güncelleştirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Dışişleri Bakanlığı, MEB, Sağlık Bakanlığı, SHÇEK, SYDGM, GAP Bölge Kalkınma İdaresi Başkanlığı, Valilikler	Aralık sonu	Köye Dönüş ve Rehabilitasyon Projesi, yeni ihtiyaç ve talepler de dikkate alınarak güncelleştirilecektir. Ayrıca, proje uygulamaları ile ilgili etkin bir arşiv ve raporlama sistemi kurulacaktır. Oluşturulan yazılım sistemleri ile uygulamaya hız kazandırılırken, internet üzerinden vatandaşların dosyalarının aşamasını vatandaşlık numarası ile takip imkanı sağlanacaktır.

V. KAMU HİZMETLERİNDE KALİTE VE ETKİNLİĞİN ARTIRILMASI

Ülkemizin ekonomik ve sosyal gelişme sürecinin etkin yönetimini sağlamak üzere, kamu yönetiminin yurttaş ve sonuç odaklı, kaliteli, etkili ve etkin hizmet sunabilen; esneklik, saydamlık, katılımcılık, hesap verebilirlik, tutarlılık ve öngörülebilirlik gibi çağdaş kavramları benimsemiş bir anlayışa, yapıya ve işleyişe kavuşturulması ihtiyacı devam etmektedir.

Bu çerçevede, bir yandan kamu kurum ve kuruluşları arasında koordinasyon ve işbirliği yetersizliğinin yaşanması, kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetkileriyle teşkilat yapıları arasında uyum sağlanamaması, kamu personelinin yetkin bir seviyeye ulaştırılması için kamu kurum ve kuruluşlarında etkili bir insan kaynakları planlamasının yapılamaması gibi sorunlar yaşanmakta; diğer yandan adalet, iç güvenlik, afet yönetimi, tapu ve kadastro gibi somut hizmet alanlarında yetersizlik görülmektedir. Ayrıca, kamu hizmeti uygulamalarını etkinleştirme konusunda bilgi ve iletişim teknolojilerinin kamu yönetiminin amaçlarına ulaşmayı kolaylaştıracak bir araç olarak kullanılması da önem arz etmektedir.

A. KURUMLAR ARASI YETKİ VE SORUMLULUKLARIN RASYONELLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Son yıllarda devletin kurumsal yapısının iyileştirilmesi yönünde önemli düzenlemeler gerçekleştirilmiştir. Bu çerçevede, Başbakanlığın yüklenmiş olduğu icrai fonksiyonlarından uzaklaştırılarak asli görevine döndürülmesi ve örgütsel yapısının küçültülmesi amacıyla Başbakanlığa bağlı olan ve Başbakanlıkla ilgili bulunan kurum ve kuruluşların sayısı azaltılmıştır. Ayrıca, Kültür Bakanlığı Turizm Bakanlığı ile, Çevre Bakanlığı ise Orman Bakanlığı ile birleştirilmiş; devlet bakanı sayısı azaltılmıştır. Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü ile Konut Müsteşarlığı kapatılmış, gıdaların üretimi, tüketimi ve denetlenmesi alanlarında kurumlar arasındaki yetki ve görev karmaşası giderilerek Tarım ve Köyşleri Bakanlığı tek yetkili kılınmıştır. Bunun yanı sıra, çağdaş standartlarda sosyal güvenlik sistemini yürütmek ve sosyal güvenlik alanında kamu idareleri arasında koordinasyon ve işbirliğini sağlamak üzere Sosyal Güvenlik Kurumu kurulmuştur.

Ancak, başta afet yönetimi olmak üzere bazı sektörel ve tematik alanlarda kamu kurum ve kuruluşları arasında görev ve yetki karmaşası bulunmaktadır. Bağımsız düzenleyici kurumlar kurulurken, bu kurumlara verilen görevleri daha önce yerine getiren bakanlıkların ilgili birim ve görevlerinde gerekli değişiklikler yapılamamış, birden fazla kurum ve kuruluşun faaliyet gösterdiği sektörlerde koordinasyon sorunu giderilememiştir.

2007 yılı itibarıyla, 81 il özel idaresi, 3.225 belediye, 34.407 köy bulunmaktadır. 3.225 belediyenin 16'sı büyükşehir belediyesi olup, büyükşehir belediyesi kapsamında 101 ilçe ve 283 ilk kademe belediyesi bulunmaktadır. Geriye kalan 2.825 belediyenin 65'i il, 749'u büyükşehir belediyesi sınırları dışında kalan ilçe belediyesi ve 2.011'i ise belde belediyesidir. Ayrıca il özel idareleri, belediyeler ve köylerin üye oldukları 1.585 mahalli idare birliği bulunmaktadır. 16 büyükşehir belediyesine bağlı ve kamu tüzel kişiliğini haiz 19 bağlı idare mevcuttur.

Mahalli idare reformu çerçevesinde çıkartılan Büyükşehir Belediyesi, İl Özel İdaresi, Belediye ve Mahalli İdare Birlikleri Kanunlarının öngördüğü ikincil mevzuat çıkarılarak kanunların etkili bir şekilde uygulanması için gerekli mevzuat çerçevesi tamamlanmıştır.

2006 yılı mahalli idare bütçeleri, 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu hükümleri çerçevesinde performansa dayalı bütçeleme anlayışına uygun, stratejik planlarda yer alan misyon, vizyon, stratejik amaç ve hedeflerle uyumlu, kaynakların bu amaç ve hedefler doğrultusunda tahsisini ve kullanılmasını hedefleyerek hazırlanmış ve uygulanmıştır.

Mahalli idare reformu kapsamında, Köy Kanununun ve mahalli idarelerin gelirlerine ilişkin kanunların yeniden düzenlenmesi gerekmektedir.

Merkezi idare ile mahalli idareler arasında görev, yetki, kaynak paylaşımı ve hizmet ilişkilerinin esaslarına yönelik yasal düzenlemeler çerçevesinde, ülke düzeyinde belirli hizmet seviyesine ulaşmak için merkezi idare tarafından gerekli standartların belirlenmesi ve bunlara uyumun sağlanmasına ilişkin denetim ihtiyacı devam etmektedir.

Mahalli idarelerde, yeni yasal düzenlemelerle artan görev ve sorumlulukları yerine getirecek idari, mali ve teknik kapasitenin oluşturulmasına yönelik çalışmalar henüz sonuçlandırılmamıştır. İl özel idareleri ve belediyeler, sorumlu oldukları hizmetleri

yerine getirmek için yeterli kaynaklara sahip değildir. Kaynak teminindeki darboğaz, belediyeleri teknoloji transferi ve büyük finansman gerektiren yatırım projelerinin yanı sıra diğer projelerinde de borçlanmaya yöneltmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Kamu kurum ve kuruluşlarının asli görevlerini yerine getirebilmeleri için görev ve yetkileriyle teşkilat yapıları arasında uyum sağlanması, işlevi kalmamış birimlerin kapatılması, hizmet gereklerinin zorunlu kıldığı durumlar dışında yeni birimler oluşturulmaması, kamu kurum ve kuruluşlarının işlem ve eylemlerinde uyacakları usul ve esasları içeren yasal düzenlemenin yapılması, Avrupa Yerel Yönetimler Özerklik Şartında getirilen ilkeler de dikkate alınarak merkezi yönetimden yerel yönetimlere yetki ve görev aktarılması, yerel yönetimlerin sundukları hizmetler için ülke çapında asgari hizmet standartlarının belirlenmesi ve bunlara uyumun denetlenmesi temel amaçtır.

Mahalli idareler; idarenin bütünlüğü ve üniter yapı ilkesine uygun olarak, merkezi idarenin belirleyeceği ilke ve standartlar çerçevesinde mahalli ve müşterek nitelikli ihtiyaçların etkin, verimli ve zamanında karşılanması konusunda kendi kararlarını alan, kaynaklarını oluşturan, projelerini uygulayan şeffaf idari birimler olarak yeniden yapılandırılacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Kamu hizmetlerinin daha etkin ve etkili sunulmasını sağlamak amacıyla kamu kurum ve kuruluşları arasındaki görev ve yetki karmaşası ile belirsizlikler giderilecek, tüm kurum ve kuruluşların asli görevlerini yerine getirecekleri bir kurumsal yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.				
Tedbir 1.1. Devlette Genel Kurumsal Yapının Gözden Geçirilmesi Raporu güncellenecektir.	DPT	Kamu kurum ve kuruluşları	Aralık Sonu	Kamu kurum ve kuruluşlarının görev, yetki ve işlevlerinin gözden geçirilerek netleştirilmesi ve her kurum ve kuruluşun asli görevlerini yerine getireceği bir yapının getirilmesi amacıyla DPT tarafından hazırlanan Devlette Genel Kurumsal Yapının Gözden Geçirilmesi Raporu, mevzuatta ve kurumsal yapılarda meydana gelen değişiklikler çerçevesinde güncellenecektir.
Öncelik 2. Kamu kurum ve kuruluşlarının işlem ve eylemlerinde uyacakları usul ve esasları içeren yasal düzenleme gerçekleştirilecektir.				
Tedbir 2.1. Genel İdari Usul Kanunu Tasarısına ilişkin çalışmalar sonuçlandırılacaktır.	Adalet Bakanlığı	-	Aralık Sonu	İdari işlem ve eylemlerin tabi oldukları şekil ve usul kurallarının gösterilmesine ve idarenin karar alma sürecinin belirlenmesine yönelik kanun tasarısının hazırlık çalışmaları iş ortamının iyileştirilmesi amacıyla da hizmet edecek şekilde sonuçlandırılacaktır.

Öncelik 3. Yerel yönetimlerin hizmet kapasitesi geliştirilecek, sundukları hizmetler için ülke çapında asgari hizmet standartları belirlenecek, standartlara uygunluk denetimi merkezi idare tarafından yapılacaktır				
Tedbir 3.1. Yerel yönetimlerin ülke çapında hizmet standartları belirlenecek ve merkezi yönetim tarafından standartlara uygunluk denetimi yapılacaktır.	İçişleri Bakanlığı	İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, Yerel Yönetimler, Meslek Odaları	Aralık Sonu	Ülke genelinde hizmet kalite ve standartlarının sağlanabilmesi amacıyla gerekli ilke ve kriterlerin ilgili bakanlıklarca belirlenmesi ve yerel yönetimlerin bu standartlara uygun hizmet vermesi için gerekli çalışmalar yapılacaktır. Yerel yönetimlerin yerine getirdikleri hizmetlerde merkezi idare tarafından belirlenen asgari standartlara uyulup uyulmadığının merkezi idare tarafından denetlenmesi sağlanacaktır. Bu kapsamda, yerel yönetimlerin hizmet kapasitesini geliştirmek amacıyla eğitim programları düzenlenecektir.
Tedbir 3.2. İl Özel İdareleri ve Belediye Gelirleri Kanunu çıkarılacaktır.	İçişleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı, İller Bankası Genel Müdürlüğü, Yerel Yönetimler	Aralık Sonu	Yerel yönetimlere yerel nitelikli görevlere paralel olarak genel bütçe vergi gelirleri tahsilatı toplamından ayrılan paylar, devredilecek görev ile ülkenin genel ekonomik yapısı dikkate alınarak artırılabilecektir. Yerel yönetimlerin merkezi idareden sağladıkları gelirler dışında kalan gelirleri de yeniden düzenlenecektir. Bu kapsamda, özel idareler ve belediyelerin gelir yapısı paralel hale getirilecektir.

B. POLİTİKA OLUŞTURMA VE UYGULAMA KAPASİTESİNİN ARTIRILMASI

1. Mevcut Durum

Kamu kaynaklarının öncelikli kamu hizmetlerine tahsisini, bu kaynakların etkin, etkili ve ekonomik bir şekilde kullanılmasını amaçlayan 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu çerçevesinde kamu idarelerinde stratejik planlama ve performans esaslı bütçelemeye yönelik çalışmalar devam etmektedir. Uygulama, Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte belirlenen geçiş programı dahilinde yaygınlaştırılmaktadır. Bu çerçevede, merkezi yönetim kapsamında Eylül 2007 itibarıyla stratejik plan ve performans programı hazırlaması gereken 48 kamu idaresinden 46'sı stratejik plan, 22'si ise performans programı hazırlamıştır. 2008 ve 2009 yıllarında stratejik plan ve performans programlarını tamamlaması gereken toplam 100 kamu idaresinde ise, sürecin gerektirdiği hazırlık ve tasarım aşamasına dönük çalışmalar yürütülmektedir.

Kamu idarelerinde stratejik yönetim anlayışının hayata geçirilmesine yönelik örgütlenmenin oluşturulması amacıyla 2006 yılı başında kurulmuş olan strateji geliştirme birimlerinin görevlerini yeterli ve etkili düzeyde yerine getirmekte karşılaştıkları sorunların tespit edilmesi amacıyla "Strateji Geliştirme Birimleri Araştırması" yapılmıştır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Kamu kurum ve kuruluşlarında stratejik yönetime geçiş, değişim yönetimi yaklaşımıyla uygulanacaktır.

Politika oluşturma sürecinin rasyonelleştirilmesini ve politikaların veriye ve bilgiye dayandırılmasını teminen, nitel ve nicel veri yönetimi geliştirilecektir. Gerek politika oluşturma, gerek maliyetlendirme süreçlerinde sayısal, kurgusal ve analitik yöntemlerden yararlanılacaktır.

Kamu idarelerinin uygulayacakları politikaların maliyeti, etkilediği kesimler ve fırsat maliyeti göz önüne alınarak, bütçenin, uygulanacak politikaların maliyetini ve kamu idarelerinin performansını gösterecek bir yapıya kavuşturulması sağlanacaktır.

Kamu idarelerinde yönetim kararlarının stratejik planlara ve performans programlarına dayanan, orta ve uzun vadeli bakış açısıyla şekillendirilmesi sağlanacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Kamu mali yönetimi reformu çerçevesinde yürütölen kuruluş düzeyinde stratejik planlama ve performans dayalı bütçeleme çalışmalarını programlı bir şekilde yaygınlaştırılacaktır.				
Tedbir 1.1. Performans esaslı bütçeleme rehberi tamamlanacaktır.	Maliye Bakanlığı	Sayıştay, İşşleri Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu	5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca, kamu idareleri bütçelerini stratejik planlara dayandıracak ve performans esaslı olarak hazırlayacaklardır. Kuruluşların performans esaslı bütçelemeye ilişkin çalışmalarını sağlıklı biçimde yürütebilmeleri için rehberin hazırlanması gerekmektedir.
Tedbir 1.2. Kamu idareleri stratejik planlama ve performans programını çalışmalarını Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte yer alan geçiş takvimi dahilinde sürdürecektir.	Sorumlu Kamu İdareleri	DPT, Maliye Bakanlığı	Aralık Sonu	Kamu İdarelerinde Stratejik Planlamaya İlişkin Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik uyarınca, 2008 yılında 60 kamu idaresinde stratejik plan ve performans programını hazırlanacaktır.
Öncelik 2. Kamu idarelerinde performans kültürünün oluşturulması çerçevesinde ölçme, izleme ve değerlendirme süreçleri geliştirilecektir.				
Tedbir 2.1. Strateji geliştirme birimleri tarafından, stratejik plan ve performans programlarını izleme ve değerlendirme çalışmalarını yürütölecektir.	Kamu İdareleri	Sayıştay, DPT, Maliye Bakanlığı	Aralık Sonu	Strateji geliştirme birimleri tarafından stratejik plan ve performans programlarının başarıyla uygulanabilmesi için uygulama sonuçlarını ölçme, izleme ve değerlendirmeye yönelik yöntem ve araçların geliştirilmesine ilişkin çalışmalar yürütölecektir.

Öncelik 3. Kamu idarelerinde mevcut idari ve beşeri kapasite nitelik ve nicelik olarak stratejik yönetim anlayışı doğrultusunda geliştirilecektir.				
Tedbir 3.1. 5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu uyarınca stratejik planlama yükümlülüğüne tabi kamu idarelerinde beşeri ve kurumsal kapasite geliştirmeye yönelik eğitim programları oluşturulacaktır.	DPT	Maliye Bakanlığı İçişleri Bakanlığı Mahalli İdareler Üniversiteler STK'lar	Aralık Sonu	Stratejik yönetimin etkili biçimde uygulanabilmesi amacıyla, teorik ve pratik bilgi birikimi artırılabilecektir. Bu amaçla, kamu idareleri, üniversite ve sivil toplum kuruluşları arasında işbirlikleri özendirilecek; eğitim, araştırma ve yayın faaliyetleri gerçekleştirilecek; kamu kesiminde merkezi kuruluşlar arasında bu çerçevede koordinasyon geliştirilecektir.

C. KAMU KESİMİNDE İNSAN KAYNAKLARININ GELİŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Kamu kesiminde insan kaynaklarının geliştirilmesi alanında görülen yetersizlikler nedeniyle, bu alanda ciddi bir reform ihtiyacıyla karşı karşıya kalınmıştır. Kamu personel rejimindeki aksaklıklar, işe almadan görevde yükselmeye, ücret sisteminden emekliliğe kadar her aşamada kendini göstermektedir. Gerek ücret sisteminde, gerek kadroların tespit edilmesinde ve belirlenmesinde çoklu bir sistem gözlenmektedir. Kadroların artırılması objektif esaslara uygun olarak yapılamamakta, tek bir kanuna dayalı veya temel özelliklerini tek bir kanundan alan bir ücret rejimi uygulanamamaktadır. Son yıllarda çıkarılan teşkilat kanunlarında ve personelle ilgili düzenlemelerde ücretle ilgili özel hükümlere yer verilmesi, kurum ve kuruluşlar arasında eşitsizliğe yol açmaktadır.

Kamu kurum ve kuruluşlarında etkili bir insan kaynakları planlaması yapılamamaktadır. Kamu personelinin yeterli hizmet içi eğitime tabi tutulmaması, işlerini etkin ve verimli bir şekilde yürütecek bilgi ve beceriye kavuşmalarına engel olmaktadır. Bunun yanı sıra, personel değerlendirme sisteminin gözden geçirilerek, personelin performansının ölçülmesinde objektif ve şeffaf standartların geliştirilmesi ihtiyacı bulunmaktadır.

Görevde yükselme konusunun mevzuatta açık ve yeterli bir şekilde tanımlanmamış olması, kamu personelinin kurum ve kuruluşlar arasında dengesiz dağılımı, personel ve ücret yetersizliği kamu personel sisteminde göze çarpan diğer sorunlardır.

Söz konusu sorunlara çözüm getirmek amacıyla, 657 sayılı Devlet Memurları Kanununun yerini almak üzere yeni bir kanun çıkarılması yönünde yapılan çalışmalar sürdürülmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Kamu kurum ve kuruluşlarında etkili bir insan kaynakları planlamasının yapılması, hizmet gereklerine uygun sayı ve nitelikte personel istihdamı, kamu personel rejimi

reformunun gerçekleştirilmesi ve norm kadro uygulamasının yaygınlaştırılması temel amaçtır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Kamu personel rejimi reformu gerçekleştirilecektir.				
Tedbir 1.1. Kamu personel rejimi reformuna ilişkin kanun tasarısı üzerindeki çalışmalar sonuçlandırılacaktır.	Devlet Personel Başkanlığı	Maliye Bakanlığı, TODAİE	Aralık Sonu	Kamu personel rejiminde görülen aksaklık ve eksikliklerin giderilmesi, kamu hizmetlerinin etkili ve verimli bir şekilde yerine getirilmesi amacıyla kamu personel rejimini köklü biçimde yeniden düzenlemeyi öngören kanun tasarısı taslağı hakkında kamu kurum ve kuruluşlarından gelen görüşlerin değerlendirilmesi çalışmaları tamamlanarak taslağa nihai hali verilecektir.

D. e-DEVLET UYGULAMALARININ YAYGINLAŞTIRILMASI VE ETKİNLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Çağdaş kamu yönetimi anlayışının önemli bir aracı olan e-Devlet oluşumu, ülkemizin bilgi toplumuna dönüşümü sürecinin temel unsurları arasında yer almaktadır. 2003 yılından bu yana yürütülmekte olan e-Dönüşüm Türkiye Projesi ve 2006 yılında uygulanmaya başlanan Bilgi Toplumu Stratejisi kapsamında benimsenen e-Devlet yaklaşımının amacı, kullanıcıların elektronik ortamda sunulacak kamu hizmetlerine farklı platformlardan, güvenilir şekilde ve tek noktadan erişebilecekleri, vatandaş ve iş dünyasının ihtiyaçlarına odaklanmış, birlikte işler ve bütünleşik hizmetlerin sunulacağı, katılımcı, şeffaf ve hesap verebilir bir devlet yapısının oluşturulmasıdır.

Bu yaklaşım çerçevesinde, Bilgi Toplumu Stratejisinde e-Devlet hizmetlerinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılmasını sağlamak üzere vatandaş odaklı hizmet dönüşümü ve kamu yönetiminin modernizasyonu stratejik öncelikler olarak belirlenmiş, bu doğrultuda 2010 yılı hedefleri ve yapılması gereken faaliyetler tanımlanmıştır.

e-Devlet hizmetlerinin münferit kurumsal uygulamalar yerine, bütünleşik bir yapıda sunulmasına, mükerrerliklerin ve kaynak israfının önlenmesine, kurum içi ve kurumlar arasında elektronik ortamda bilgi ve belge paylaşımına yönelik çalışmalar çeşitli kademelerde sürdürülmektedir. Faaliyete geçirilecek olan e-Devlet Ana Kapısı bu konularda önemli faydalar sağlayacaktır.

Merkezi Nüfus İdaresi Sistemi (MERNİS), Kimlik Paylaşım Sistemi, Vergi Daireleri Otomasyonu Projesi (VEDOP I-II), Ulusal Yargı Ağı Projesi (UYAP), Gümrük İdaresinin Modernizasyonu Projesi (GİMOP), Polis Bilgi Ağı (POLNET), Saymanlık Otomasyon Sistemi (Say2000i), e-Bildirge ve Başbakanlık Mevzuat Bilgi Sistemi yaygın olarak hizmet veren başlıca e-Devlet uygulamalarıdır. Ayrıca, adres kayıt sistemi tamamlanmış olup, adres ve nüfus bilgilerinin bütünleştirilmesi çalışmaları sürdürülmektedir. Aynı şekilde, Vergi Daireleri Otomasyonu Projesinin III. aşaması, Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi

(TAKBİS) ve tüzel kişiler için tekil numara uygulamasına ilişkin çalışmalar da devam etmektedir. Elektronik kayıt sistemlerinin birbiriyle uyumlu işlemesi ve etkin şekilde yönetilmesine ilişkin asgari standartlar belirlenmiş ve TS 13298 Elektronik Belge Yönetimi Standardı adıyla yürürlüğe girmiştir.

AB tarafından belirlenen 20 temel kamu hizmetinin tamamen elektronik ortamda sunumunda, AB 27+ (AB27 ve Türkiye, İzlanda, İsviçre, Norveç) ortalaması yüzde 59 iken, Türkiye için bu oran yüzde 55'tir. Bu hizmetlerin elektronik ortamda sunumunda ulaşılan olgunluk seviyesi, AB 27+ için yüzde 76 iken, Türkiye'de yüzde 69 olarak gerçekleşmiştir. İş dünyasına sunulan hizmetlerin olgunluk seviyesi açısından ise Türkiye yüzde 86 ile yüzde 84 olan AB 27+ ortalamasının da üzerindedir. Kullanıcı odaklı hizmet sunumu, AB 27+ için yüzde 19, Türkiye için yüzde 12 seviyesindedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

e-Devlet yapısının, etkin kamu yönetimi anlayışı çerçevesinde ihtiyaç duyulan teknik, idari ve yasal düzenlemeleri içerecek şekilde oluşturulması temel amaçtır. Bu kapsamda, e-Devlet uygulamaları bütüncül bir yaklaşımla ele alınacak, kamuya ait BİT yatırım projeleri kurumlar arası koordinasyon ve güvenli elektronik ortamlarda bilgi paylaşımını esas alan bir anlayışla yürütülecektir.

Kamu hizmetlerinin elektronik sunumunda; vatandaş ve iş dünyasının yaşam evreleri ve iş süreçleri temel alınacak, kamu iş süreçleri bu anlayış çerçevesinde basitleştirilecek ve iyileştirilecek, kamu hizmetlerinde vatandaş beyanı ve mükerrer bilgi istememe esas olacaktır. e-Devlet uygulamalarında mükerrerliklerin giderilmesi ve birlikte çalışabilirliğin sağlanması yönünde çalışmalara devam edilecek, tek kapıdan, kesintisiz, güvenli, çoklu ortamlardan erişilebilir nitelikte ve bütünlük hizmet sunumu sağlanacak ve yaygınlaştırılacaktır. Diğer taraftan, vatandaşların vergi, nüfus-vatandaşlık, sağlık, sosyal güvenlik vb. hizmetlerde kullanacakları Vatandaşlık Kartı Projesinin pilot uygulama çalışmaları sürdürülecektir.

e-Devlete geçiş sürecinde, hizmet verimliliğinin artırılması esas olacak, hızlı kazanım sağlayacak uygulamalara öncelik verilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Bilgi Toplumu Stratejisinde belirlenen stratejik öncelikler çerçevesinde etkin ve güvenilir bir e-Devlet yapısı oluşturulacaktır.				
Tedbir 1.1. e-Devlet Ana Kapısı pilot hizmetlerle hayata geçirilecek ve yaygınlaştırma çalışmaları başlatılacaktır.	TÜRKİYE A.Ş.	Ulaştırma Bakanlığı, DPT, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Aralık Sonu	Elektronik kamu hizmetlerine farklı platformlardan ve tek noktadan ulaşılacak e-Devlet Ana Kapısı, pilot hizmetlerle uygulanmaya başlanacaktır. Ayrıca, diğer kamu hizmetlerinin de e-devlet kapısına entegre edilmesi amacıyla yaygınlaştırma çalışmalarına başlanacaktır.
Tedbir 1.2. Kamu Güvenli Ağının oluşturulması için fizibilite çalışması yapılacaktır.	TÜRKİYE A.Ş.	Ulaştırma Bakanlığı, DPT, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Haziran sonu	Kamu kurumlarının farklı geniş alan ağ altyapısı yatırımları yerine kamunun bu yöndeki ihtiyaçları ve internet çıkışları için ortak bir güvenli iletişim altyapısının kurulması ve e-devlet mimarisi omurgasının oluşturulması amacıyla fizibilite çalışması yapılacaktır.

Tedbir 1.3. Tapu ve Kadastro Bilgi Sistemi (TAKBİS) yaygınlaştırılacaktır.	Tapu ve Kadastro Gn. Md.	Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Gelir İdaresi Başkanlığı, Belediyeler, İlgili Kurum ve Kuruluşlar	Aralık Sonu	TAKBİS, 225 tapu sicil müdürlüğü ve 9 kadastro müdürlüğüne yaygınlaştırılacaktır. Bu kapsamda; oluşturulan veri tabanının Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, belediyeler ve noterler gibi ihtiyaç duyan kurum ve kuruluşlarla paylaşımı gerçekleştirilecektir. Tapu kadastro kayıtlarının MERNİS kayıtları ile entegrasyonu sağlanacak, vatandaşların kendi mülkiyetlerindeki gayrimenkullere ilişkin çeşitli sorguları çevrimiçi yapabilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 1.4. Vatandaşlık Kartı Projesinin pilot uygulamasının ilk aşaması gerçekleştirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Adalet Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı, DPT, SGK, Emniyet Gn. Md., Darphane ve Damga Matbaası Gn. Md., TÜBİTAK	Aralık Sonu	Kamu hizmetlerine erişimde kimlik doğrulama ve yetkilendirme amacıyla kullanılacak, temel kimlik bilgilerini ve biyometrik unsurları da içeren elektronik vatandaşlık kartı pilot uygulaması gerçekleştirilecektir.
Tedbir 1.5. Elektronik Kamu Satın Alma Sistemi altyapısı gerçekleştirilecektir.	Kamu İhale Kurumu	Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı, Devlet Malzeme Ofisi	Aralık Sonu	Kamu satın alımlarının elektronik ortamda gerçekleşmesine yönelik e-İhale sistemi altyapısı hazırlanarak, pilot uygulamalara geçilecektir.
Tedbir 1.6. Vergi Dairesi Otomasyon Projesi 3. Aşaması (VEDOP-3) çalışmaları sürdürülecektir.	Maliye Bakanlığı	TÜRKSAT A.Ş.	Aralık Sonu	İnternet tabanlı merkezi vergi dairesi uygulamaları (e-VDO) yaygınlaştırma çalışmalarına vergi daireleri için devam edilecek, tüm mal müdürlükleri ve takdir komisyonları otomasyona dahil edilecektir. İş sürekliliği merkezi tamamlanacaktır. Olağanüstü durum yönetim merkezi kurulmasına ilişkin çalışmalar sürdürülecektir. Mükelleflere internet üzerinden verilen hizmetler artırılacaktır.
Tedbir 1.7. Kişisel verilerin korunmasını temin edecek yasal düzenleme yapılacaktır.	Adalet Bakanlığı	İçişleri Bakanlığı, DPT, TÜBİTAK, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları	Haziran sonu	AB müktesebatına uyum gözetilmek suretiyle yapılacak düzenleme ile, kişilerin dokunulmazlığı, maddi ve manevi varlığı ile temel hak ve özgürlüklerinin korunmasını temin ederek, elektronik sistemler aracılığıyla veya diğer yollarla kişisel verilerin hukuka aykırı olarak işlenmesinin önüne geçilecektir.

E. ADALET SİSTEMİNİN İYİLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

2007 yılı Nisan ayında 5637 sayılı Uygulama İmkânı Kalmamış Bazı Kanunların Yürürlükten Kaldırılmasına Dair Kanunla, 118 kanun kaldırılarak mevzuat karmaşası ve kirliliğinin giderilmesi bakımından önemli bir adım atılmıştır.

Adalet Bakanlığı tarafından bölgelerin coğrafi durumları ve iş yoğunluklarına göre; İstanbul, Bursa, İzmir, Ankara, Konya, Samsun, Adana, Erzurum ve Diyarbakır'da bölge adliye mahkemeleri (istinaf mahkemeleri) kurulmasına karar verilmiş ve bu karar 5 Haziran 2007 tarih ve 26543 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Ayrıca, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu söz konusu bölge adliye mahkemelerinin yargı çevresini tespit eden bir karar almış ve bu karar aynı tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Ancak, söz konusu bölge adliye mahkemeleri henüz faaliyete geçememiştir.

Türkiye'de 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla hakim ve cumhuriyet savcısı sayısı 10.313, diğer adalet personeli sayısı ise 27.618'dir. Özellikle hakim sayısı AB üyesi ülkelerdeki ortalamanın altında kalmaktadır. Her ne kadar faaliyete geçmemiş olsa da, bölge adliye mahkemelerinin kurulmuş olması ve Türk Ceza Kanunu, Ceza Muhakemesi Kanunu, Ceza ve Güvenlik Tedbirlerinin İnfazı Hakkında Kanun, Denetimli Serbestlik ve Yardım Merkezleri ile Koruma Kurulları Kanunu gibi temel kanunların yürürlüğe girmesi sebebiyle hakim, cumhuriyet savcısı ve diğer adalet personeli ihtiyacının daha da artacağı beklenmektedir.

Ceza infaz kurumları ile tutukevlerinin kapasitesinde yetersizlikler bulunmaktadır. 2007 yılı Eylül ayı itibarıyla ceza infaz kurumları ve tutukevleri toplamı 389 olup, toplam kapasite 90.547 kişidir. Ceza ve tutukevlerinde 2006 yılı Eylül ayı itibarıyla 66.917 hükümlü ve tutuklu bulunurken, bu sayı Eylül 2007 itibarıyla 85.865'e yükselmiştir.

Adli süreç ve hizmetleri elektronik ortama taşıyacak ve öncelikle yargı organları arasında bilgi ağını sağlayacak olan e-Adalet sisteminin kurulması için Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Ulusal Yargı Ağı Projesi donanım altyapısının yaklaşık yüzde 95'i Eylül 2007 itibarıyla tamamlanmıştır.

Adalet hizmetlerinin çağdaş, etkili ve verimli olarak sunulabilmesi için modern adliye binalarının yapılması ve yenilenmesi çalışmalarına devam edilmiştir. 2003 yılı başından Ağustos 2007 tarihine kadar toplam 50 adet adalet hizmet binası tamamlanarak hizmete sunulmuştur. Ayrıca, 27 adet adalet hizmet binası tamamlanmış ve açılışa hazır hale getirilmiştir. Halen 35 adet adalet hizmet binası inşaatı devam etmektedir.

Bu gelişmelere rağmen, yargılama sürecinin etkin ve hızlı işlememesi, adil yargılama ilkesine tam olarak uyulamaması, hukuk kurallarının oluşturulmasında çağdaş gelişmelerin yeterince takip edilememesi, hukuk eğitiminde istenilen standarda ulaşılamaması, yargının insan kaynaklarına ilişkin nicelik ve nitelik sorunları ile fiziki ve teknik altyapı eksikliklerinin giderilememiş olması, yargının etkili biçimde işlemesini önemli ölçüde aksatmaktadır.

TABLO:IV. 60- Her 100.000 Kişiyeye Düşen Hakim ve Savcı Sayısı ile Mahkemelerde Açılan Ceza Davası Sayısı (2004)

Ülkeler	Hakim Sayısı	Savcı Sayısı	Mahkemelerde Açılan Ceza Davası Sayısı
Almanya	25	6	1 104
Fransa	10	3	1 549
Hollanda	12	4	-
İspanya	10	4	12 074
Portekiz	17	12	1 105
İtalya	10	4	2 452
Türkiye	8	4	2 500

Kaynak: Avrupa Etkin Yargı Komisyonunun (CEPEJ) 2006 yılında yayımladığı Avrupa Yargı Sistemleri Raporu.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Yargılamanın işleyişinde ve temel unsurlarında hizmet kalitesini artırıcı çabalar sürdürülecek; hukukun üstünlüğü ve hukuk devleti gerekleri çerçevesinde yargılama sürecinin adil, hızlı, güvenli ve isabetli şekilde işlenmesini sağlayacak hukuksal ve kurumsal düzenlemeler yapılacaktır. Bu çerçevede; yargının iş yükünü azaltmak amacıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinin geliştirilmesi, hakim, savcı ve diğer adalet personeli sayısının artırılması, yargı mensuplarının mesleki ahlak ve davranış kurallarının uluslararası ölçütlere göre belirlenmesi, adli hizmet birimlerinin teknik ve fiziki altyapı eksikliklerinin giderilmesi ve adli hizmetlerin elektronik ortama taşınmasının sağlanması temel amaçtır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Adalet hizmetlerinin daha adil, hızlı, güvenli ve isabetli şekilde sunulması sağlanacaktır.				
Tedbir 1.1. Yargının iş yükünü azaltmak amacıyla alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerinden birisi olan arabuluculuk yolu getirilecektir.	Adalet Bakanlığı	-	Aralık Sonu	Uyuşmazlıkların hızlı, basit, az giderle ve etkin bir biçimde çözülmesini sağlamak ve bunun sonucu olarak yargı organlarının iş yükünü azaltmak amacıyla özellikle hukuki uyuşmazlıklarda alternatif uyuşmazlık çözüm yollarından birisi olan arabuluculuk konusunda hazırlanmış olan Hukuk Uyuşmazlıklarında Arabuluculuk Kanunu Tasarısı Taslağının yasallaşması sağlanacaktır.
Tedbir 1.2. Yargı mensuplarının mesleki ahlak ve davranış kuralları uluslararası ölçütlere göre belirlenecektir.	Adalet Bakanlığı	-	Aralık Sonu	Hakim, savcı ve diğer adalet personelinin uymaları gereken etik ve davranış kurallarını belirleyen yasal düzenleme yapılacaktır.

Tedbir 1.3. Adli süreç ile hizmetlerin elektronik ortama taşınması ve yargı organları arasında kurulan bilgi ağının geliştirilmesi çalışmaları tamamlanacaktır.	Adalet Bakanlığı	DPT	Aralık Sonu	Adli süreç ve hizmetleri elektronik ortama taşıyacak ve öncelikle yargı organları arasında bilgi ağını sağlayacak olan "e-adalet" sisteminin kurulması için Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan ve donanım altyapısı önemli ölçüde bitirilmiş olan Ulusal Yargı Ağı Projesi, 2008 yılı sonunda tüm ülke çapında faaliyete geçirilecektir.
Tedbir 1.4. Adalet ve yargıyla ilgili temel kanunların yenilenmesi çalışmaları tamamlanacaktır.	Adalet Bakanlığı	-	Aralık Sonu	AB'ye katılım süreci, teknolojiye ilerleme, artan ve çeşitlenen ekonomik ve sosyal faaliyetler, hukuki uyumsuzlukların çeşit ve sayısındaki artış, toplumsal ilişkilerdeki değişim, mevzuatın da bu değişime ayak uydurmasını gerektirmektedir. Ülkemizin demokrasi, temel hak ve özgürlükler, hukukun üstünlüğü gibi konularda evrensel standartlara ulaşabilmesi amacıyla başta temel kanunlar olmak mevzuat düzenlemeleri yapılacaktır. Bu çerçevede öncelikle; -Tanık Koruma Kanunu -Hukuk Muhakemeleri Kanunu -Kişisel Verilerin Korunması Kanunu -Türkiye Hakimler ve Savcılar Birliği Kanunu -İdari Yargılama Usulü Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun -DNA Verileri ve Milli DNA Veri Bankası Kanunu -Ceza İnfaz Kurumları ve Tutukevleri İzleme Kurulları Kanununda Değişiklik Yapılmasına İlişkin Kanun - Temel Ceza Kanunlarına Uyum Amacıyla Çeşitli Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun - Yargıtay Kanununda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun -Milletlerarası Özel Hukuk ve Usul Hukuku Hakkında Kanun tasarılarının yasalaşması sağlanacaktır.
Tedbir 1.5. Yargı kararlarına herkesin ulaşımını sağlamak üzere yasal düzenleme yapılacaktır.	Adalet Bakanlığı	-	Aralık Sonu	Kişisel verilerin korunması ilkesi gözetilerek tüm yargı kararlarının yayımlanmak suretiyle kamuoyuna açık olması doğrultusunda yasal düzenleme hazırlanacaktır.

F. GÜVENLİK HİZMETLERİNİN ETKİNLEŞTİRİLMESİ

1. Mevcut Durum

Suç örgütlerinin uluslararası ve organize faaliyette bulunmaları, kültürel ve ekonomik alanda yaşanan hızlı değişim ve dalgalanmalar, iç göç ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik sorunlar, özellikle asayişle ilgili olaylarda, çıkar amaçlı örgütlü suçlarda ve terör faaliyetlerinde artış eğilimine neden olmuştur. İç güvenlik konusu 2007 yılında da önemini korumaya devam etmiştir.

2006 yılı sonu itibarıyla, Emniyet Genel Müdürlüğünün sorumluluk bölgesinde meydana gelen asayiş olaylarındaki artış bir önceki yıla göre yüzde 61, örgütlü suçlar kapsamındaki kaçakçılık olaylarındaki artış yüzde 51, terör olaylarındaki artış yüzde 4, toplumsal olaylardaki artış ise yüzde 13 olmuştur. Asayiş ile ilgili olaylardaki dikkati çeken artışın, özellikle göç alan büyük kentlerde meydana gelen olaylardan kaynaklandığı gözlenmektedir. 2006 yılı sonu itibarıyla polisin sorumluluk bölgesinde toplam 785.510 asayişle ilgili olay kayıtlara geçirilmiş ve bu olayların yüzde 23'ünü teşkil eden 182.844 olay İstanbul ilinde meydana gelmiştir.

Yasadışı göç ve iltica hareketleri ile mücadele kapsamında göçmen barındırma ve geri gönderme yerlerinin inşası ve sınır güvenliği ile ilgili çalışmalar, I.Faz Eylem Planı kapsamında devam etmektedir.

İç güvenlik hizmeti vermekte olan kolluk kuvvetleri arasındaki uyumun sağlanması, suçun oluşmadan kaynağında önlenmesi amacıyla istihbarat faaliyetlerinin eşgüdüm içinde yürütülmesi ve delilden sanığa ulaşılmasında önemli bir girdi teşkil eden kriminal alt yapının ülke geneline yaygınlaştırılması hususları, önemini korumaktadır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Günümüzün çağdaş ve demokratik toplumlarında, suç ve suçlularla mücadele eden kolluk kuvvetlerinden, özgürlük ve güvenlik arasındaki hassas dengenin gözetildiği, birey memnuniyeti odaklı ve toplum destekli bir hizmet sunumu beklenmektedir. Bu amaca yönelik olarak, kolluk kuvvetlerince verilecek iç güvenlik hizmetinin; bireyin, kurumların ve mülkiyetin güvenliğini gözetken asayiş hizmetinin sağlanması, mali suçlar, yasa dışı göç ve iltica hareketleri, insan kaçakçılığı ve ticareti, uyuşturucu kullanımı ve kaçakçılığı, organize suçlar, terörizm ve terörizmin finansmanı ile mücadele eksenlerinde yürütülmesine ağırlık verilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Terör ve terörizmin finansmanı, organize ve mali suçlarla etkin bir şekilde mücadele edilecek ve sınır güvenliği konusunda ihtiyaç duyulan yasal düzenlemeler hayata geçirilecektir.				
Tedbir 1.1. Yasa dışı göç ve iltica hareketleriyle etkin bir şekilde mücadele edilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Dışişleri Bakanlığı, Emniyet Gn. Md., Jandarma Gn.Kom., Sahil Gv.Kom.	Haziran Sonu	5682 sayılı Pasaport Kanununun ilgili maddeleri yeniden düzenlenecektir.
Tedbir 1.2. Kaçakçılık ve örgütlü suçlar ile etkin bir şekilde mücadele edilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Emniyet Gn. Md., Jandarma Gn.Kom., Sahil Gv.Kom., Gümrük Müsteşarlığı	Mart Sonu	Kontrollü Teslimat Uygulaması ile ilgili ikincil mevzuat çalışmaları tamamlanacaktır.

Öncelik 2. Toplumun huzur ve güvenliğini sağlamaya yönelik bir asayiş hizmeti sunumu temin edilecektir.				
Tebdir 2.1. Toplum destekli, birey odaklı bir asayiş hizmeti sunumu sağlanacaktır.	İçişleri Bak.	Emniyet Gn. Md., Jandarma Gn.Kom., Sahil Gv.Kom., İller İd.G.Md., Telekom A.Ş.	Aralık Sonu	MOBESE sisteminin ülke geneline yaygınlaştırılmasıyla ilgili ihale ve keşif çalışmaları tamamlanacaktır. Acil Çağrı Sisteminin tek bir kod altında (112) toplanmasının yasal altyapısı oluşturulacaktır.
Öncelik 3. Suçun oluşmadan önlenebilmesi için önleyici kolluğa ağırlık verilecek, suç ve suçluların takibinde gerekli olan teknolojik alt yapı güçlendirilecektir.				
Tebdir 3.1. Önleyici kolluk güçlerinin teknolojik alt yapısı güçlendirilecektir.	İçişleri Bakanlığı	Emniyet Gn. Md., Jandarma Gn.Kom., Sahil Gv.Kom., MİT Müsteşarlığı	Aralık Sonu	İstihbarat birimlerinin teknolojik altyapı ihtiyaçları karşılanacaktır.
Tebdir 3.2. Delilden sanığa ulaşılabilmesini temin etmek amacıyla gerekli olan teknolojik altyapı ülke geneline yaygınlaştırılacaktır.	İçişleri Bakanlığı	Emniyet Gn. Md., Jandarma Gn.Kom.	Haziran Sonu	Kriminal Bölge Lab. İle Olay Yeri İnceleme ve Kimlik Tespit Şube Müdürlüklerinin makine-teçhizat ihtiyaçları karşılanacaktır.

G. DOĞAL AFETLER

1. Mevcut Durum

Topraklarının yüzde 95'i, nüfusunun yüzde 70'i ve önemli sanayi tesislerinin yüzde 75'i farklı oranlarda deprem riski altında olan ülkemizde, doğal afetlerin neden olduğı ekonomik ve sosyal maliyetler gün geçtikçe artmaktadır.

Ülkemizde afet yönetiminin, afet öncesi ve sonrası aşamalarını kapsayan çok sayıda kurumsal, idari, yasal ve uygulama sorunları bulunmaktadır. Bu alanda faaliyet gösteren kurumların çakışan görev ve yetkilerinin ayıklanması ve afet yönetimi sisteminin bütüncül bir yapıya kavuşturulması amacıyla yürütülen çalışmalar sürdürülmektedir.

Bütünleşik afet riski haritalarının hazırlanabilmesi için farklı afet risklerinin tanımlanması ve belirlenmesine yönelik çalışmalara ihtiyaç olup, bu kapsamda farklı kurumlar tarafından afet senaryolarının hazırlanmasında kullanılan değışik modellerin standart hale getirilmesi gerekmektedir.

Güvenli yaşam mekanları oluşturmaları amacıyla imar sisteminin iyileştirilmesine yönelik mevzuat düzenlemesine ilişkin çalışmalar devam etmektedir.

Afet anı ve sonrasında gerek kurumlar, gerek merkezi ve yerel yönetimler arasında hızlı, etkin ve güvenli bir haberleşme sisteminin kurulması çalışmaları sürdürülmektedir.

Afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde kamunun yükünü azaltmak amacıyla oluşturulan Zorunlu Deprem Sigortasına ilişkin 587 Sayılı Kanun Hükmünde Kararnamenin sadece deprem hasarlarını kapsamı, muhtelif zamanlarda meydana gelen depremler sonrasında çıkarılan özel kanunlarla kamunun afet konutu yapımını tekrar üstlenmesi, başlangıçta 2,5 milyon civarında olan sigortalı hane sayısının beklenen seviyeye ulaşmasını engellemiştir. Bu nedenle, afet sigortasının tüm afet ve yapı türleri ile ülkenin tamamını kapsayacak ve yaptırımları içerecek şekilde yaygınlaştırılması gerekmektedir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Afet yönetimi, merkezi ve yerel düzeyde; yeterli, etkin ve bütüncül bir kurumsal, idari ve yasal yapıya kavuşturulacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Afet yönetimi bütüncül bir sisteme kavuşturulacaktır.				
Tedbir 1.1. Afet yönetiminin risk azaltma, hazırlık, müdahale ve yeniden inşa/iyileştirme aşamalarını kapsayan bütüncül bir sisteme kavuşturulması amacıyla kurumsal ve idari yapı geliştirilecektir.	Başbakanlık	İçişleri Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, DPT, Yerel Yönetimler, İlgili Diğer Kamu Kuruluşları	Haziran Sonu	Afet anı ve sonrasında acil müdahale ve yardımın zamanında ve etkin bir şekilde ulaşması için merkezde tek elden koordinasyon sağlanacak; buna paralel olarak acil müdahale ve yardımların doğrudan yerel yönetimler eliyle yapılmasına imkan verecek yapılar oluşturulacaktır. Bu kapsamda, afet yönetimi ile ilgili kurumların çakışan yetki ve sorumlulukları giderilecek, mevcut yasa ve yönetmelikler gözden geçirilerek gerekli düzenlemeler yapılacaktır.
Tedbir 1.2. Türkiye Ulusal Afet Arşiv Sistemi geliştirilecektir.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları	Aralık Sonu	Türkiye Ulusal Afet Arşiv Sistemi geliştirilecek, ilgili kurum ve kuruluşlarla bağlantı sağlanarak veri tabanının güncellenmesi ve afet eğitimi ile ilgili bilgilerin sisteme dahil edilmesi sağlanacaktır.
Tedbir 1.3. Afet yönetiminin risk azaltma, hazırlık, müdahale ve yeniden inşa/iyileştirme aşamalarını kapsayan öncelik ve faaliyetleri içeren stratejiler belirlenecektir.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	Başbakanlık, İçişleri Bakanlığı, DPT, Yerel Yönetimler, İlgili Kamu Kuruluşları	Aralık Sonu	Ulusal Afet Yönetimi Stratejisi ve Eylem Planı hazırlanacaktır.

Tedbir 1.4. Doğal Afet Sigortaları Kanunu çıkarılacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, Doğal Afet Sigortaları Kurumu, Türkiye Sigorta ve Reasürans Şirketleri Birliği	Mart Sonu	Yaptırımlar dahil olmak üzere tüm afet ve yapı türlerini içerecek ve ülkenin tamamını kapsayacak şekilde Doğal Afet Sigortaları Kanunu çıkarılacaktır.
Tedbir 1.5. Ülke genelinde doğal afet riski taşıyan yerleşim yerleri afet risk düzeyine göre önceliklendirilecektir.	Bayındırlık ve İskan Bakanlığı	İlgili Kamu Kuruluşları	Aralık Sonu	Afetlerin olası etkilerini azaltmak ve güvenli mekanlar oluşturmak amacıyla yerleşim yerlerinde farklı afet türleri ve kentsel riskleri içeren bütünsel afet riski haritaları hazırlanacaktır.

BEŞİNCİ BÖLÜM

AVRUPA BİRLİĞİ VE DIŞ EKONOMİK İLİŞKİLER

I. AVRUPA BİRLİĞİNE UYUM SÜRECİ

17 Aralık 2004 tarihli Avrupa Birliği Zirvesinde alınan karar doğrultusunda, Türkiye ile Avrupa Birliği arasında katılım müzakereleri 3 Ekim 2005 tarihinde başlamıştır.

Müzakerelerin ilk ayağını oluşturan ve müktesebat fasılları itibarıyla yürütülen tarama süreci 20 Ekim 2005 tarihinde başlamış ve 13 Ekim 2006'da tamamlanmıştır. Esas itibarıyla teknik nitelik taşıyan tarama çalışmaları, ilgili bakanlık ve kamu kurum ve kuruluşlarının aktif katılımıyla yürütülmüştür.

Başmüzakereci başkanlığında, Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı, Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı, Avrupa Birliği Genel Sekreterliği ve Brüksel'deki Avrupa Birliği Nezdinde Daimi Temsilciliğimiz yetkililerinden oluşan İzleme ve Yönlendirme Komitesi, ülkemizde müzakere sürecine yönelik olarak sürdürülen çalışmaları koordine etmiş ve yönlendirmiştir.

Müktesebat fasıllarından Bilim ve Araştırma faslında müzakereler açılmış ve geçici olarak kapatılmıştır. İşletmeler ve Sanayi Politikası, İstatistik ve Mali Kontrol fasıllarında müzakereler açılmıştır. Eğitim ve Kültür, Ekonomik ve Parasal Politika, Tüketicinin ve Sağlığın Korunması ile Trans-Avrupa Ağları fasıllarında açılış kriteri belirlenmemiş olmakla beraber, henüz müzakereler açılmamıştır.

11 Aralık 2006 tarihli Genel İşler ve Dış İlişkiler Konseyinde alınan ve 15 Aralık 2006 tarihli Zirvede onaylanan karar uyarınca, Malların Serbest Dolaşımı, İş Kurma Hakkı ve Hizmet Sunumu Serbestisi, Mali Hizmetler, Tarım ve Kırsal Kalkınma, Balıkçılık, Taşımacılık, Gümrük Birliği ve Dış İlişkiler fasıllarında müzakerelerin açılması, Türkiye'nin 2004 yılında imzalanan Ek Protokolden kaynaklanan yükümlülüklerini Güney Kıbrıs Rum Yönetimi bakımından da yerine getirmesi şartına bağlanmıştır. Ayrıca, bu husus, tüm fasıllar açısından kapanış kriteri niteliği taşımaktadır.

Tarama çalışmalarının tamamlanmasını takiben AB'ye üyelik perspektifi ile 2007-2013 döneminde AB müktesebatına uyum amacıyla gerçekleştirilecek birincil ve ikincil düzenlemelerin bir takvim dahilinde sunulduğu Türkiye'nin AB Müktesebatına Uyum Programı, Nisan 2007'de yayımlanmıştır. Söz konusu Program hazırlanırken, uyum yükümlülüklerimizin yanı sıra ülkemizin ihtiyaç ve öncelikleri de dikkate alınmıştır.

Avrupa Topluluğunun eğitim ve gençlik alanındaki Socrates, Leonardo da Vinci ve Gençlik programları 2006 yılı sonu itibarıyla sona ermiş; bu alandaki yeni nesil programlar olan ve 2007-2013 yıllarını kapsayan Hayat Boyu Öğrenme Alanında Eylem Programı ve Gençlik Programına katılım için Mutabakat Zaptı imzalanarak yürürlüğe girmiştir.

Türkiye'nin katılım sağladığı Avrupa Topluluğunun araştırma ve teknolojik gelişme alanındaki 6. Çerçeve Programının uygulama süresi 2006 yılı sonunda sona ermiş ve 2007-2013 yıllarını kapsayan Araştırma, Teknoloji Geliştirme ve Demonstrasyon Faaliyetleri İçin 7. Çerçeve Programına 2007 yılı başı itibarıyla katılıma ilişkin Mutabakat Zaptı imzalanarak yürürlüğe girmiştir. Kültür Programına (2007-2013) İlişkin Mutabakat Zaptı ile Pan-Avrupa e-Devlet Hizmetlerinin İdareler, İş Dünyası ve Vatandaşlara Birlikte İşler Sunumu Konusundaki Topluluk Programına (IDABC) Türkiye'nin Katılımı Hakkında Mutabakat Zaptı da onaylanarak yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Türkiye'nin Gümrükler 2007 Programı, Halk Sağlığı Eylem Programı ve vergilendirme alanındaki Fiscalis 2007 Programına katılımı devam etmektedir.

Topluluk ajanslarından Avrupa Uyuşturucu ve Uyuşturucu Bağımlılığı İzleme Merkezine ülkemizin katılımına ilişkin süreç devam etmektedir. Avrupa Çevre Ajansına ülkemizin katılımı sürdürülmektedir.

2007-2013 döneminde AB'nin aday ülkelere yönelik mali yardımları Katılım Öncesi Mali İşbirliği Aracı (IPA) kapsamında sağlanmaktadır. IPA'nın Bölgesel Kalkınma bileşeni ile İnsan Kaynakları bileşeni altında sağlanacak mali yardımların genel koordinasyonu Stratejik Koordinatör sıfatıyla DPT tarafından yürütülmektedir. Bu bileşenlerde kullandırılacak AB mali yardımlarına ilişkin temel öncelikleri içeren Stratejik Çerçeve Belgesi DPT tarafından hazırlanmıştır. Söz konusu bileşenler altında ilgili bakanlıkların koordinasyonunda Ulaştırma, Çevre, Bölgesel Rekabet Edebilirlik ve İnsan Kaynakları alanlarında dört Operasyonel Program hazırlanmıştır. Operasyonel Programların uygulanmasından, Uygulama Otoritesi sıfatıyla, sırasıyla Ulaştırma Bakanlığı, Çevre ve Orman Bakanlığı, Sanayi ve Ticaret Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı sorumlu kuruluş olarak belirlenmiştir.

IPA'nın beşinci bileşeni olan Kırsal Kalkınma Bileşeni altında sağlanacak mali yardımların kullandırılmasında Tarım ve Köyişleri Bakanlığı sorumlu kuruluş olarak belirlenmiştir. Bu çerçevede, Kırsal Kalkınma alanındaki yardımlardan faydalanabilmek için Mayıs 2007'de 5648 sayılı Tarım ve Kırsal Kalkınmayı Destekleme Kurumu Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun kabul edilmiştir.

IPA kapsamında oluşturulan yeni yapının akreditasyon süreci halen devam etmektedir.

Diğer taraftan, 2008 yılı mali işbirliği programlama çalışmaları kapsamında Türkiye'ye 497,2 milyon euro tutarında kaynak tahsis edilmiştir. Bu çerçevede, IPA'nın ilk bileşeni olan Geçiş Dönemi ve Kurumsal Yapılanma bileşeni kapsamında programlama

alışmaları tamamlanarak, hazırlanan proje paketi Avrupa Komisyonuna iletilmiştir. Diğerk bileşenlere ilişkin programlama çalışmaları ise halen sürdürülmektedir.

Avrupa Birliğindeki son gelişmeler kapsamında, Birliğın politikalarının ve kurumsal yapısının düzenlendiğı Avrupa Anayasasının 2005 yılında Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlarda reddedilmesinin ardından, ye ülkelere bundan sonra izlenecek yol konusunda bir değerlendirme dönemi tanınmıştır. 21-22 Haziran 2007 tarihli Zirvede, mevcut kurucu antlaşmalara değişiklik getiren bir Reform Antlaşması hazırlanması amacıyla Hükümetlerarası Konferans toplanması kararlaştırılmıştır. Bu karar doğrultusunda, Hükümetlerarası Konferans 23 Temmuz 2007 tarihinde çalışmalara başlamıştır. Reform Antlaşmasına ilişkin çalışmaların 2007 yılı sonuna kadar sonuçlandırılması ve 2009 yılında yapılacak Avrupa Parlamentosu seçimlerinden önce Antlaşmanın onay sürecinin tamamlanması öngörülmektedir.

Bulgaristan ve Romanya'nın 1 Ocak 2007 tarihinde AB'ye katılmalarıyla Birliğın ye sayısı 27'ye kmıştır.

Türkiye ile aynı tarihte AB'ye katılım müzakerelerine başlayan Hırvatistan ile müzakereler devam etmektedir. Aralık 2005 tarihli Zirve toplantısında aday ülke olarak kabul edilen Makedonya Cumhuriyeti ise, katılım müzakerelerine henüz başlanmamıştır.

II. ÇOK TARAFLI VE İKİLİ EKONOMİK İşBİRLİĞİ

A. ÇOK TARAFLI EKONOMİK İşBİRLİĞİ

1. Mevcut Durum

İşlam lkeleri ile ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesine yönelik çabalar ikili ve çok taraflı olarak sürdürülmektedir. İşlam lkeleriyle çok taraflı ekonomik ilişkiler, İşlam Konferansı Teşkilatı (İKT) Ekonomik ve Ticari İşbirliğı Daimi Komitesi (İSEDAK) alışmaları çerçevesinde ve İKT'nin çeşitli platformlarında yürütülmektedir.

İSEDAK kapsamındaki önemli projelerden biri, İKT yesi lkeler Arasında Tercihli Ticaret Sistemi (TPS-OIC) kurulmasıdır. Bu bağlamda, TPSOIC ereve Anlaşması, TPSOIC Tercihli Tarife Protokolü (PRETAS), TPSOIC Menşe Kuralları görüşülmüş ve nihai hale getirilmiştir. İlgili TPSOIC anlaşmalarının 23. İSEDAK Toplantısı sırasında düzenlenecek imza töreninde bu anlaşmaları henüz imzalamamış diğerk ye ülkeler tarafından da imzalanması beklenmektedir. Ülkemizin PRETAS'ı onaylamasına ilişkin çalışmalar da sürdürülmektedir.

İKT yesi ülkeler arasında ticaretin yüzde 15'lerden yüzde 20'lere çıkarılması hedefi doğrultusunda kurulan Görev Gücüne ilişkin İş Tanımı İSEDAK Sekreteryası tarafından hazırlanmıştır. Diğerk yandan, İKT Pamuk Yatırım Forumu 12-13 Kasım 2007 tarihlerinde İstanbul'da yapılacaktır.

23. İSEDAK Toplantısı, 14-17 Kasım 2007 tarihlerinde İstanbul'da düzenlenecektir.

2006 yılında Türkiye'nin İKT yesi ülkelere ihracatı 15 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 17,5'tir. 2007 yılının ilk altı ayında ihracat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 35 artarak 8,9 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

2006 yılında Türkiye'nin İKT üyesi ülkelerden ithalatı 19,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 13,7'dir. 2007 yılının ilk altı ayında ithalat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 5 artışla 9,8 milyar ABD dolarına çıkmıştır.

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) Ticaret ve Kalkınma Bankasının kuruluş anlaşması Türkiye, İran ve Pakistan tarafından onaylanmıştır. Banka 2006 yılı sonunda İstanbul'da kurulmuştur. Bankanın 2007 yılı sonunda finansman faaliyetlerine başlaması beklenmektedir.

EİT Ticaret Anlaşması (ECOTA) ülkemiz tarafından 2007 yılında onaylanmıştır. Anlaşmanın yürürlüğe girmesi için çalışmalar yürütülmektedir.

Ekonomik İşbirliği Teşkilatı (EİT) üyesi ülkeler arasında ticaretin geliştirilmesine yönelik EİT ile Uluslararası Ticaret Merkezi (ITC) ortak projesinin ikinci safhası 24-26 Ekim 2007 tarihlerinde, İstanbul'da, alıcılar-satıcılar toplantılarını da içerecek bir İş Forumu düzenlenerek sürdürülmektedir.

EİT Gıda Güvenliği Bölgesel Programı Donörler Konferansı Türkiye'nin ev sahipliğinde 2008 yılı Mayıs ayında gerçekleştirilecektir.

EİT Sanayi işbirliği alanında sürdürülen EİT Standardizasyon, Uygunluk Değerlendirme, Akreditasyon ve Metroloji Bölgesel Merkezi'nin (RISCAM) kuruluş çalışmaları devam etmektedir. RISCAM'ın merkez sekreteryasının Tahran'da, Akreditasyon ve Standardizasyon Teknik kurullarının merkezlerinin ise Türkiye'de kurulması kararlaştırılmıştır.

Türkiye'nin 2006 yılında EİT ülkelerine ihracatı 3,3 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, toplam ihracatımızdaki payı yüzde 3,9'dur. 2007 yılının ilk altı aylık döneminde ihracat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 41 oranında artarak 1,9 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

2006 yılında Türkiye'nin EİT ülkelerinden ithalatı 8,1 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 5,8'dir. 2007 yılının ilk altı ayında ithalat yüzde 25 oranında artarak 4,6 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

Karadeniz Ekonomik İşbirliği (KEİ) Ticaret ve Kalkınma Bankası (KTKB) Direktörler Kurulu'nca onaylanıp imzaya bağlanmış projelerin ülkelere göre dağılımına bakıldığında, Türkiye yüzde 23,9'luk payla ilk sırada yer almaktadır. Ülkemizi yüzde 19,3'lük bir payla Ukrayna ve yüzde 12,7'lik bir payla Rusya izlemektedir.

Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 2006-2010 yıllarında Karadeniz'i öncelikli bölgeler arasına almıştır. Bu kapsamda, UNDP'nin önerdiği "Karadeniz Ticaret ve Yatırım Teşvik Programı"nın uygulanmasına öncelikle Türkiye, Yunanistan ve UNDP ortaklığıyla başlanmıştır. Programın daha sonra KEİ bölgesine genişletilmesi öngörülmektedir.

Ulaştırma alanında, biri "Karadeniz Çevre Otoyolu Koordineli Gelişimi Mutabakat Muhtırası" ve diğeri "Karadeniz Deniz Otoyollarının Gelişimi Muhtırası" olmak üzere iki mutabakat muhtırası 19 Nisan 2007 tarihinde Belgrad'da yapılan KEİ Dışişleri Bakanları Konseyi 16. Toplantısı'nda imzalanmıştır. Karadeniz Çevre Otoyolu Projesi'nin önemli bir parçasını oluşturan Karadeniz Sahil Yolu 7 Nisan 2007 tarihinde trafiğe açılmıştır.

KEİ'nin proje bazında çalışan bölgesel işbirliği örgütü olması için, KEİ genel bütçesinden ayrı olarak bir proje geliştirme fonu kurulmuştur. Fon'un işleyiş kurallarını belirleyen hukuki belgeler tamamlanmıştır. Fon'a Türkiye dahil beş üye ülke ve KEİ bağlı kuruluşları maddi katkıda bulunmuştur.

Türkiye'nin 2006 yılında KEİ ülkelerine ihracatı 11,6 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 13,5'tir. 2007 yılının ilk altı aylık döneminde ihracat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 57 artarak 7,5 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

2006 yılında Türkiye'nin KEİ ülkelerinden ithalatı 27 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, toplam ithalatımızdaki payı 19,4'tür. 2007 yılının ilk altı ayında ithalat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 26,9 artarak 15,8 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

Kalkınmakta olan Sekiz Ülke (D-8) faaliyetleri kapsamında, "D-8 İşbirliği 2007-2017 Yol Haritası" taslağının Komisyon tarafından D-8 Bakanlar Toplantısı'na sunulmasına karar verilmiştir.

D-8 Yüksek Düzeyli Uzmanlar Toplantısında, D-8 Tercihli Ticaret Anlaşması ekini oluşturacak Menşe Protokolü konusundaki müzakereler gerçekleştirilmiştir. D-8 Menşe Kurallarında, TPS-OIC Menşe Kurallarının esas alınması kararlaştırılmıştır.

Türkiye'nin 2006 yılında D-8 ülkelerine ihracatı 2,2 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup, toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 2,6'dır. 2007 yılının ilk altı aylık döneminde ihracat, geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 24 artarak 1,2 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

2006 yılında Türkiye'nin D-8 ülkelerinden ithalatı 8,9 milyar ABD doları olarak gerçekleşmiş olup toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 6,3'dür. 2007 yılının ilk altı ayında ithalat, yüzde 26 oranında artarak 5,3 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

2. Temel Amaç ve Hedefler

İslam ülkeleri ile çok taraflı ve ikili ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve derinleştirilmesi amacıyla yapılan çalışmalara hız kazandırılacak, bu ülkelere yönelik ihracat ürünlerinin çeşitlendirilmesine ve yeni pazarlara ulaştırılmasına, yatırım ve ticaretin önündeki engellerin kaldırılmasına yönelik çalışmalar sürdürülecektir.

PRETAS ve TPS-OIC Menşe Kurallarının onay işlemleri tamamlanacaktır. TPS-OIC Tercihli Ticaret Sisteminin 2009 yılı Ocak ayında yürürlüğe girmesi hedefi uyarınca, PRETAS ve TPS-OIC Menşe Kurallarının en az 10 ülke tarafından imzalanıp onaylanması için üye ülkeler nezdinde girişimde bulunulacaktır.

Birleşmiş Milletler Bin Yıl Kalkınma Hedeflerine uygun olarak ve Ülkemizin Afrika'ya Açılım Stratejisi kapsamında İKT üyesi ülkelere fakirliğin azaltılması amacıyla pamuk üretimi ve işlenmesinde işbirliği gibi kapasite geliştirme programları desteklenecektir.

EİT Bölgesinde bölge içi ticaretin geliştirilmesi için tarife ve tarife dışı engellerin azaltılması, ulaştırmanın ve taşımacılığın kolaylaştırılması, özel sektörün bölge içinde etkin bir biçimde faaliyet göstermesine yönelik tedbirlerin alınması ve yatırım ortamının

iyileştirilmesi ve ticaret rejimlerinin şeffaflaştırılarak uluslararası standartlar ile uyumlaştırılması için gerekli çalışmalar sürdürülecektir.

Bölge içi ticaretin serbestleştirilmesi kapsamında EİT Ticaret Anlaşması (ECOTA)'nın yürürlüğe girmesi yönünde yürütülen girişimler sürdürülecektir.

EİT Transit Ulaştırma Çerçeve Anlaşması (TTFA)'nın onay süreci tamamlanacaktır.

İstanbul'da kurulmuş olan EİT Ticaret ve Yatırım Bankası (ECO-Bank)'nın 2007 yılı sonunda finansman faaliyetlerine başlamasının ardından Bankanın etkin bir şekilde bölge için proje ve ticaret finansmanı sağlaması yönünde çalışmalar sürdürülecektir.

KEİ'yi proje üreten bir örgüte dönüştürmek amacıyla oluşturulan Proje Geliştirme Fonu'na destek verilmeye devam edilecektir. Ortak projelerin finansmanında ve özel sektörün desteklenmesinde KEİ Ticaret ve Kalkınma Bankasının olanaklarından, Bankanın program ve politikaları dahilinde yararlanılacaktır. KEİ Bölgesindeki Deniz ve Karayolu ulaşımının önündeki engellerin kaldırılması ve geliştirilmesi ile ilgili çalışmalar yapılacak ve bu konuda ortak projeler üretilecektir. Bursa'da bir KEİ Ticaret Merkezi oluşturulmasına yönelik proje çalışmaları sonuçlandırılacaktır.

Türkiye, D-8 çerçevesinde işbirliği faaliyetlerini desteklemeye devam edecektir. D-8 Tercihli Ticaret Anlaşması Menşe Protokolü konusundaki çalışmaların sonuçlandırılacaktır. D-8 üyesi ülkeler arasında "Gümrük Konularında İdari Yardımlaşma Çok Taraflı Anlaşması ve İşadamları için Vize İşlemlerinin Basitleştirilmesi Anlaşması"nın ivedilikle yürürlüğe konulması konusundaki çalışmalara öncelik verilecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Başlama Yılı -Bitiş Yılı	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. TPS-OIC Tercihli Ticaret Sisteminin 2009 yılı Ocak ayında yürürlüğe girmesi hedefi uyarınca PRETAS ve Menşe Kuralları Protokolünün ülkemizle birlikte en az 10 ülke tarafından imzalanıp onaylanması için çalışmalar sürdürülecektir.				
Tedbir 1.1. PRETAS ve TPS-OIC Menşe Kurallarının onay işlemleri tamamlanacak ve ilgili ülkeler nezdinde girişimde bulunulacaktır.	DTM	TBMM. Başbakanlık, Dışişleri Bakanlığı, DPT, İKT Genel Sekreterliği, Bağlı ve ilgili uluslararası kuruluşlar	Aralık Sonu (Devamlı)	Üye ülkeler arasında ticaretin kolaylaştırılması ve artırılması sağlanacaktır.
Öncelik 2. EİT çerçevesinde ticaret ve yatırım, ulaştırma ve haberleşme, enerji, maden ve çevre, tarım, sanayi, sağlık ve turizm, insani kalkınma, ekonomik araştırma ve istatistik, eğitim, bilim, kültür ve uyuşturucu kontrolü alanlarında işbirliği faaliyetleri yapılacaktır.				
Tedbir 2.1. EİT Ticaret ve Kalkınma Bankasının kuruluş ve faaliyet çalışmaları tamamlanacaktır.	Hazine Müsteşarlığı	Dışişleri Bakanlığı, Maliye Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu (Devamlı)	EİT Ticaret ve Kalkınma Bankasının 2007 yılı sonunda finansman faaliyetlerine geçmesi için gerekli hazırlıklar yapılacaktır.

Tedbir 2.2. ECOTA'nın yürürlüğe girmesi çalışmalarına devam edilecektir	DTM	Dışişleri Bakanlığı, DPT, Gümrük Müsteşarlığı, DTM	Aralık Sonu (Devamlı)	İlgili üye ülkelerle görüşülerek ECOTA'nın uygulamaya geçmesi sağlanacaktır.
Tedbir 2.3. TTFA'nın ülkemizde onaylanması ve TTCC konseyi çalışmaları sürdürülecektir.	Ulaştırma Bakanlığı	Dışişleri Bakanlığı, DPT, Gümrük Müsteşarlığı, TOBB	Aralık Sonu (Devamlı)	İlgili Kuruluşların görüşleri alınarak, TTFA'nın uygulanması için TTCC konseyinde görüşmeler yapılacaktır.
Öncelik 3. KEİ ülkeleri arasında ekonomik ve ticari ilişkilerin geliştirilmesi ve iyileştirilmesi için çok taraflı ve çok sektörlü işbirliği gerçekleştirilecektir.				
Tedbir 3.1. KEİ bölgesinde ticaret ve yatırımların teşviki ve kolaylaştırılması için program düzenlenecektir.	Dışişleri Bakanlığı	DTM, Hazine Müsteşarlığı, KOSGEB, İGEME, TOBB, KEİ Sekreteryası, BM Kuruluşları	Aralık Sonu (Devamlı)	İlgili kamu kurum ve kuruluşları ile istişarelerde bulunularak KEİ Sekreteryası ve BM Kuruluşları ile program geliştirilmesi ve uygulanmasında işbirliği yapılacaktır.
Öncelik 4. D-8 ülkeleri arasında Tercihli Ticaret Sistemi için gümrük tarifelerinin azaltılması, tarife dışı engellerin kaldırılması, çifte vergilendirmenin önlenmesi ve ticaret mevzuatlarının uyumlaştırılması konularında çalışmalar sürdürülecektir.				
Tedbir 4.1. Tercihli Ticaret Sistemi Menşe Kuralları Protokolünün sonuçlandırılması sağlanacaktır.	DTM	Dışişleri Bakanlığı, Gümrük Müsteşarlığı.	Aralık Sonu	Üye ülkeler arasında ticaretin kolaylaştırılması ve artırılması sağlanacaktır.
Tedbir 4.2. Gümrük Konularında Çok Taraflı İdari Yardım Anlaşması sonuçlandırılacaktır.	Gümrük Müsteşarlığı	Dışişleri Bakanlığı, DTM	Aralık Sonu	Ülkeler arasında ticarete ve gümrük konularında kolaylık sağlanacaktır.

B. İKİLİ EKONOMİK İŞBİRLİĞİ

1. Mevcut Durum

Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları ile 1991 yılında başlayan ilişkilerimiz ülkemizin ve bölgenin orta ve uzun vadeli menfaatlerine uygun şekilde 2007 yılında da sürdürülmüştür.

Milli Eğitim Bakanlığının yürüttüğü Büyük Öğrenci Projesi kapsamında, Türk Cumhuriyetleri ile Türk ve Akraba Topluluklarından gelen öğrencilere, lisans ve yüksek lisans eğitimi verilmektedir. Bu kapsamda 664'ü TÖMER'de Türkçe eğitim programlarına devam edenler olmak üzere toplamda 5.274 öğrenciye eğitim verilmektedir.

TABLO:V. 1- Türk Cumhuriyetleri ve Toplulukları Öğrencileri

Ülke	TÖMER	Ön Lisans	Lisans	Yüksek Lisans	Doktora	Toplam
Azerbaycan	58	2	250	183	154	647
Kazakistan	110	19	257	82	40	508
Kırgızistan	42	21	349	152	66	630
Özbekistan	8	0	7	3	0	18
Türkmenistan	45	0	469	23	6	543
Diğer Asya	269	60	903	211	120	1 563
Balkanlara	132	66	1 009	118	40	1 365
TOPLAM	664	168	3 244	772	4 426	5 274

Kars-Tiflis demiryolu projesinin yaklaşık 76 km'lik Türkiye tarafındaki kesiminin ÇED, Fizibilite ve Uygulama projeleri 2006 yılı sonu itibarıyla tamamlanmıştır. Gürcistan kesimine ait 28,3 km'lik kesimin güzergah projeleri Ahılkelek İstasyonu hariç Temmuz 2007'de tamamlanmıştır.

Türk Eximbank tarafından, Türk Cumhuriyetlerine yönelik kredi programları kapsamında, 1992-2005 döneminde 306,8 milyon ABD doları mal kredisi, 523,8 milyon ABD doları proje kredisi olmak üzere toplam 830,6 milyon ABD doları tutarında kredi kullanılmıştır.

2006 yılında Türkiye'nin Türk Cumhuriyetlerine ihracatı 1,9 milyar ABD doları olup, toplam ihracatımız içindeki payı yüzde 2,3'tür. 2007 yılının ilk altı ayında ihracat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 54 artarak, 1,8 milyar ABD dolarına yükselmiştir.

2005 yılında Türkiye'nin Türk Cumhuriyetlerinden ithalatı 1,9 milyar ABD doları olup, toplam ithalatımız içindeki payı yüzde 1,4'tür. 2006 yılının ilk altı ayında ithalat geçen yılın aynı dönemine göre yüzde 36 artışla 1,6 milyar ABD dolarına çıkmıştır.

Türk Cumhuriyetlerine Türkiye'den 1996-2005 döneminde toplam 3 milyar ABD doları sermaye ihraç edilmiştir. En çok sermaye ihracı gerçekleşen ülkeler; Azerbaycan (yüzde 81), Kazakistan (yüzde 15), Türkmenistan (yüzde 2), Özbekistan (yüzde 1) ve Kırgızistan (yüzde 1) olmuştur. 2007 yılının ilk dokuz ayında ise bu ülkelere toplam 184,1 milyon ABD doları sermaye ihraç edilmiştir. Bu dönemde en çok sermaye ihracı gerçekleşen ülkeler ise 181,2 milyon ABD doları ile Azerbaycan ve 1,8 milyon ABD doları ile Özbekistan olmuştur.

2007 yılında Oman Sultanlığı ile Yatırımların Karşılıklı Teşviki ve Korunması (YKTK) Anlaşmaları imzalanmış, Lübnan, Slovenya, Suriye ve Ürdün ile imzalanan anlaşmalar yürürlüğe girmiştir. 2008 yılında Bulgaristan, Çek Cumhuriyeti ve Romanya ile YKTK Anlaşmaları imzalanması öngörülmektedir. Türkiye ile çeşitli ülkeler arasında Karma Ekonomik Komisyon (KEK) toplantılarının düzenlenmesine ve KEK protokolleri imzalanmasına 2007 yılında da devam edilmiştir.

Komşumuz Suriye Arap Cumhuriyeti ile Bölgelerarası İşbirliği Programı uygulama çalışmaları sürdürülmektedir.

Diğer ülkelerle ekonomik, sosyal ve kültürel alanlardaki ikili ilişkilerimizin geliştirilmesi ve bu gelişmelerle ilgili olarak kamu ve özel sektörün bilgilendirilmesi amacıyla ülke raporları hazırlanmaktadır.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Türk Cumhuriyetleri ile her alanda ilişkilerimizin ve işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla başlatılan çalışmalara daha etkin bir mali ve idari koordinasyon sağlanarak devam edilecektir.

Türk Cumhuriyetleri ile KEK toplantılarının gerçekleştirilmesine ve ticari ve ekonomik ilişkilerin en üst seviyeye çıkarılmasına çalışılacaktır.

Ayrıca, ulaştırma, haberleşme, televizyon yayını, bankacılık, müteahhitlik, tarım, madencilik gibi ekonomik ve kültürel faaliyetlerin yürütülmesinde altyapıya yönelik programlara özel önem verilecektir.

Komşu ülkelerle uygulanan sınır ötesi işbirliği programlarından elde edilen deneyimler ışığında, Türk Cumhuriyetleri ile Ortak Bölgesel İşbirliği Programları uygulanması hedeflenmektedir.

Suriye Arap Cumhuriyeti ve diğer bazı komşu ülkeler ile Bölgelerarası İşbirliği Programı kapsamında yapılacak çalışmalarda, kamu kurum ve kuruluşları ile STK'lar ve ilgili girişimciler arasında işbirliği yapılacaktır.

Türkiye ile diğer ülkeler arasında KEK toplantılarının gerçekleştirilmesi, YKTK Anlaşmalarının ve gümrük birliği yükümlülüklerimizle uyumlu bir şekilde Serbest Ticaret Anlaşmalarının (STA) imzalanması için gerekli çalışmalar yapılacaktır.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapacak Kuruluşlar	Başlama-Bitiş Yılı	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Türkiye ile Türk Cumhuriyetleri arasında;, ekonomik, sosyal, kültürel ve diğer alanlarda işbirliği programları devam edecektir.				
Tedbir 1.1. Türk Cumhuriyetlerine Yönelik Faaliyetlerin bir plan program çerçevesinde gerçekleştirilmesi için bir strateji belgesi hazırlanacaktır.	TİKA	Dışişleri Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu (Devamlı)	Türk Cumhuriyetleri ile Türkiye'nin ilişkileri; ekonomik, sosyal, kültürel ve benzerleri alanlarında yapılacak olan faaliyetlerle, sürdürülecektir.

C. TEKNİK İŞBİRLİĞİ

1. Mevcut Durum

Türkiye'nin OECD bünyesinde 23 üyesi bulunan Kalkınma Yardımları Komitesindeki (DAC) gözlemci statüsü devam etmektedir. 2004 yılında 339 milyon ABD doları olan Türkiye'nin Resmi Kalkınma Yardımları (RKY), 2005 yılında 601 milyon ABD dolarına, 2006 yılında ise 714 milyon ABD dolarına yükselmiştir. Türkiye'nin 2005 yılında yüzde 0,17 olan RKY/GSMH oranı, 2006 yılında yüzde 0,18'e yükselmiştir. AB'nin 2010 yılı için 2004 yılında Birliğe üye olan 10 ülkeye koyduğu RKY/GSMH hedefi olan yüzde 0,17 hedefine Türkiye 2005 yılında ulaşmıştır.

TABLO:V. 2- Türkiye'nin Resmi Kalkınma Yardımları

	2002	2003	2004	2005	2006
RKY (Milyon ABD Doları)	73	66	339	601	714
RKY/GSMH (Yüzde)	0,039	0,027	0,12	0,17	0,18

Kaynak: TÜİK, TİKA

Türkiye'nin RKY miktarı yıllar itibarıyla artmaya devam etmekle beraber, yardımların niteliğinin geliştirilmesi gereği devam etmektedir. Türkiye'nin gelişmekte olan ülkelere yaptığı RKY'nin orta ve uzun vadeli stratejilere dayanması ve program bazlı gerçekleştirilmesi gerekliliği de sürmektedir. Son yıllarda kalkınma yardımları alanında TİKA'nın uygulamaları ile kurumlar arası eşgüdüm iyileşmekle beraber, geliştirilmesi ihtiyacı devam etmektedir. Kurumlar arası eşgüdüme katkı sağlaması amaçlanan Dış Yardım Kanunu Tasarısı çalışmaları devam etmektedir.

Türkiye'nin teknik işbirliği faaliyetlerinde hedef bölgeler Balkanlar ve Orta Asya olmaya devam etmektedir. 2007 yılının ilk 8 ayında, TİKA tarafından 42'si Kafkaslar ve Orta Asya, 4'ü Balkanlar ve Doğu Avrupa, 5'i Orta Doğu ve Afrika ülkelerine yönelik olmak üzere toplam 79 teknik işbirliği faaliyeti gerçekleştirilmiştir. 2006 yılında TİKA tarafından 13,1 milyon ABD doları tutarında teknik işbirliği projesi desteklenmiş, 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde aynı kapsamda 6,1 milyon ABD doları tutarında destek sağlanmıştır.

TİKA tarafından yapılan yardımlara ilaveten, 2006 yılında kamu ve sivil toplum kuruluşlarınca toplam 107 teknik işbirliği faaliyeti düzenlenmiş ve yürütülen programlara toplam 654 uzman ve öğrenci katılmıştır. 2007 yılı Ocak-Eylül döneminde düzenlenen 110 teknik işbirliği proje ve faaliyetine ise 453'ü Kafkaslar ve Orta Asya, 51'i Balkanlar ve Doğu Avrupa, 149'u Orta Doğu ve Afrika, 32'si de diğer ülkelerden ve bölgelerden olmak üzere toplam 660 uzman ve öğrenci katılmıştır.

2007 yılında başta Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) olmak üzere BM kuruluşlarının desteğiyle Türkiye'de 54 adet teknik işbirliği projesi uygulanmıştır. Bu projelerde temel faaliyet alanları cinsiyet eşitliği, çevre, iyi yönetişimin sağlanması, yoksullukla mücadele, anne ve çocuk sağlığının iyileştirilmesi, çocukların ve gençlerin konumunun güçlendirilmesi ve program uygulamama kapasitesinin geliştirilmesi gibi konular olmuştur.

2007 yılı itibarıyla Almanya ile gerçekleştirilen teknik işbirliği kapsamında 4 adet proje uygulanmaktadır. Japonya Uluslararası İşbirliği Ajansı (JICA) desteğiyle uygulanan proje sayısı 10'dur.

2. Temel Amaç ve Hedefler

Ülkemizin yaptığı kalkınma yardımlarında, Orta Asya, Balkanlar ve Afrika'da yer alan ülkeler başta olmak üzere, az gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerin kalkınmalarına, bu ülkelerin ihtiyaçlarını, ülkemizin uzmanlaştığı alanları ve dış politika önceliklerini gözeterek bir anlayışla katkı sağlanacaktır. Güney-Güney işbirliği kapsamında, kamu kurumlarımızın öncülüğünde gelişmekte olan ülkelerle ortak çalışmalar yürütülecektir.

Ülkemizde uygulanan teknik yardım projelerinde kurumsal kapasite güçlendirilmesi konusuna yoğunlaşılacaktır.

Uluslararası teknik işbirliği faaliyetlerine gönüllü kuruluşların ve özel teşebbüsün katılımı teşvik edilecek, bu alandaki faaliyetlere ilişkin bilgi ve veriler sistemli bir şekilde tutulacaktır.

Türk uzmanların uluslararası kuruluşlarda ve projelerde belirli sürelerle istihdam edilmesine ilişkin çabalar sürdürülecektir.

3. Politika Öncelikleri ve Tedbirler

Öncelik/Tedbir	Sorumlu Kuruluş	İşbirliği Yapılacak Kuruluşlar	Süre	Yapılacak İşlem ve Açıklama
Öncelik 1. Türkiye'nin yaptığı kalkınma yardımlarının niteliği ve kurumlar arası koordinasyonu geliştirilecektir.				
Tedbir 1.1. Gelişmekte olan ülkelere yaptığımız yardımlar için ulusal öncelikler ve ülkelerin ihtiyaçları dikkate alınarak orta ve uzun vadeli stratejiler geliştirilecektir.	TİKA	Dışişleri Bakanlığı, DPT, Hazine Müsteşarlığı	Aralık Sonu (Devamlı)	Kalkınma yardımları ülke özelinde, program bazlı ve ulusal dış politika öncelikleri dikkate alınarak gerçekleştirilecektir. Ülke koordinasyon ofislerinin de katkısıyla yardım alan ülkelere gelen talepler stratejilerin belirlenmesinde dikkate alınacaktır. Kalkınma yardımları ile ilgili kurumların katılımıyla koordinasyonu iyileştirici mekanizmalar oluşturulacaktır.
Tedbir 1.2. Dış yardım kanunu tasarısı ile ilgili çalışmalar tamamlanacaktır.	Dışişleri Bakanlığı	Maliye Bakanlığı, Hazine Müsteşarlığı, DPT, TİKA	Aralık Sonu	Dış Yardım yasa tasarısıyla kalkınma yardımları alanındaki yasal karışıklık giderilecek ve kurumlar arası koordinasyon iyileştirilecektir.

Öncelik 2. Türkiye'nin kalkınma yardımlarının uluslararası ilke ve standartlarla uyumu geliştirilecektir.				
Tedbir 2.1. Gelişmekte olan ülkelere yapılan kalkınma yardımları tesbit edilecek, stratejik yardım konuları ve ilkeler iyi yönetim, insan haklarına saygı, sahiplilik vb. bazında yürütülecektir.	TİKA	Dışişleri Bakanlığı, DPT	Aralık Sonu (Devamlı)	Başta Afrika ülkeleri olmak üzere yardım yapılan ülkelere yoksullukla mücadele temel amaçlardan biri olacaktır. Yapılan yardımlarda insan haklarına saygı, iyi yönetim ve cinsiyet eşitliği ilkeleri gözetilecektir. Yardımların en temel çerçevesi ülkelere Bin Yıl Kalkınma Hedefleri ve Paris Bildirgesi olacaktır. Ülkelerin yapılan faaliyetleri sahiplenmeleri sağlanarak verimliliği ve etkinlik artırılacaktır. Yardım alan ülkenin ihtiyaçlarının tespiti ve giderilmesi daha sağlıklı bir şekilde gerçekleştirilecektir. Ülkelerin ihtiyaçları kapsamında ülke programı uygulamalarına geçilecektir.
Tedbir 2.2. STK'ların yaptıkları yardımların etkinliğini artırmak için kalkınma yardımları alanında kamu kurumları ve STK'lar arasındaki diyalog ve işbirliği geliştirilecektir.	TİKA	Dışişleri Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı	Aralık Sonu (Devamlı)	Kalkınma yardımlarının uygulamasında dünya örneklerinde olduğu gibi kamu kaynaklarının STK'lar kanalıyla iletilmesine yönelik hazırlık çalışmaları yapılacaktır.